

నుత సంహిత

- శ్రీ బుద్ధవరపు మాహాదేవ ప్రణీతం

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆరోగ్యాది అనేక విషయాలు తెలుసుకోండి... ఫేస్ బుక్

Like us to follow

@mohanpublications

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథ నిలయం

మోహన్ పబ్లికేషన్స్

కోటగుమ్మం, అజంతా హోటల్ ఎదుట,
రాజమహేంద్రవరం - 533101.

మహాదేవ ప్రచురణలు : ద్వి తీ య కు సు మ ము.

శ్రీరస్తు

శుభమస్తు

అవిఘ్నమస్తు

శ్రీ సూత సంహిత

(స్కాందపురాణాంతర్గతము)

'కవితా విశారద' 'న్యాయవాది'

శ్రీ బుద్ధపరపు మహాదేవ ప్రణీతము

శేషపూరణము — న్యాసము

'సహజపాండిత్య' 'తర్కకోవిద'

శ్రీ జి. ఎ. ఎస్. ఎస్. సోమయాజులు శర్మ

M. A. (సంస్కృతము). M. A. (తెలుగు). M. A. (దర్శనములు)

తెలుగు లెక్చరర్.

ద్వితీయ ముద్రణ 1990

మహాదేవ ప్రచురణలు

1-1-710/1 గాంధీనగరం, హైదరాబాదు 500 380, ఆంధ్రప్రదేశ్.

తొలి పలుకు

సంస్కృతమున నున్న మాఘకవికృత 'శిశుపాలవధ' 'సూతసంహిత' చంపూరామాయణము' 'కువలయానందము' మొదలైన కావ్యపురాణ ధర్మశాస్త్ర గ్రంథములను నా పతిదేవులైన స్వర్గీయ శ్రీ బుద్ధవరపు మహాదేవుడుగా రాంధ్రీకరించినారు. కాని వారి జీవితకాలములో నేగ్రంథము ముద్రింపఁబడ లేదు. వారు 1968 సంవత్సరములో దైవసాన్నిధ్యమును బొందిరి. వారి వ్రాతప్రతులను జూచిన విద్యత్కవిశేఖరులు 'కళాప్రపూర్ణ' వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు మహాదేవభారతిని ఆంధ్రలోకమున కందించుట అత్యంతావశ్యకమని నొక్కి వక్కాణించి తత్కార్యనిర్వహణమునకు వారే శ్రీకారము చుట్టి ఆంధ్రమాఘమున కచ్చున కనుకూలమగు నొక యాకారము నిచ్చినారు. దానికి తోడు సహజకవీశ్వరులైన శ్రీ గరిమేశ్వ అచ్యుత సత్య శేషగిరి సోమయాజి శర్మగారి పర్యవేక్షణలో మాకుటుంబమునకు ఆప్తబాంధవులైన శ్రీ వేమవరపు వెంకటరమణశర్మగారి నిర్విరామకృషితోను మాఘకావ్యముతో శ్రీమహాదేవకవి కృతుల ప్రచురణ ప్రారంభమైనది. ఆ మాఘకావ్యము విజ్ఞానఘనులగు పెద్దల యాదరాభిమానములకు పాత్ర మగుట మా యదృష్టము.

విదప - కేవలము సరస్వతీ సంవేదనమే ద్యేయముగాఁ గల శ్రీ గరిమేశ్వ అచ్యుత సత్య శేషగిరి సోమయాజి శర్మగారి సూతసంహిత నత్యంతశ్రద్ధాసక్తులతోఁ బరిష్కరించి మొదటి ఖండమును బూరించి ప్రచురణకు కారకు లై నారు. వారికి నా ధన్యవాదములు.

ఆంధ్రమాఘము వలెనే యీ సూతసంహితాగ్రంథమును గూడ తమ హానిమన్ ముద్రణాలయమునందే ముద్రణ మారంభించి, అనారోగ్యముతో బాధపడుచున్నను, అనేకకష్టముల కొర్చి తనకు తాతగారగు శ్రీమహాదేవకవిగారి యెడఁ గల నిష్కళంక భక్తితో ముద్రించుచు మా వేంకటరమణ శర్మ కన్ను మూయుట తీరని లోప మైనది. బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి, హోమ్యోపతివై ద్యనిపుణుడే కాక ఆవైద్యశాస్త్రమున నెన్నియో గ్రంథములను రచించి ప్రకటించి యాంధ్రమండలి కృతజ్ఞ తాభాజన మైనాఁడు, మఱపు రానివాఁడు, మాకు సంతతస్మరణీయుఁడు. శ్లాఘనీయుఁడు, ఆయన కుమారుఁడు చిరంజీవి తమ్మిరాజు, అచ్చు పూర్తి యగుటకు నిర్విరామకృషి చేసి తాను కృతార్థుఁడగుటయే కాక తండ్రిని సంకల్పసిద్ధుని చేసి నా యాశీర్వచనములకు పాత్రుఁ డై నాఁడు.

వర్తకసరణితోనే గ్రంథప్రకటన మదికముగా జరుగుచున్న యీ కాలములో భారతీయ సంస్కృతిని రక్షించుచు, సద్గ్రంథప్రకటమునకు సర్వదా ప్రోత్సాహము నిచ్చుచున్న శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారు ధనసాహాయ్యము చేసినందులకు నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతాభివాదములు. తెలుఁగువారి యిలువేలుపై న శ్రీ వెంకటేశ్వరుల కరుణచే నుతెన్నో గ్రంథములు వెలుఁగు లోనికి వచ్చుఁగాక! అని కోరుచున్నాను.

ఈ సూతసంహితను బరించి తమ యమూల్యాభిప్రాయముల నిచ్చిన బ్రహ్మశ్రీ వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారికి, బ్రహ్మశ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి గారికి

'కవితాభూషణ' 'విద్యత్కవిశేఖర' 'కళాప్రపూర్ణ'

బ్రహ్మశ్రీ వెంపరాల సూర్యనారాయణ శాస్త్రి గారి

ఆ మో ద ము

శ్రీ గురుమూర్తయే నమః

వదునెనిమిది పురాణములలో నొకటి యైన స్కాందపురాణము నందలి యాఱు సంహిత లలో నీ సూతసంహిత యొకటి. సంస్కృతము నుండి తెనిగించిన వారు 'కవితావిశారద' బుద్ధవరపు మహాదేవామాత్యులు తూర్పుగోదావరిజిల్లా రామచంద్రపురము వాస్తవ్యులు. సంస్కృతాంధ్రాంగ్లముల కీయన త్రివేణీసంగమస్థానము. బి. ఏ; బి. ఎల్. పట్టమునంది యత్తమన్యాయవాదిగాఁ బ్రసిద్ధి నొందిన బహుముఖీన ప్రజ్ఞాపాటవము గలవారు. కడుపు నిండిన విద్యల తోపాటు, ఇల్లు నిండిన కళత్రద్వయము వలనఁ గలిగిన వృత్తప్రాప్త్య దుహితృదౌహితృసంపత్తి గల భాగ్యశాలి. పరమేశ్వర భక్తులు. కవితాకన్యకుఁ బుట్టినిల్లు గాఁ బ్రసిద్ధమైన కూచిమంచి వారి వంశమునఁ బుట్టి, బుద్ధవరపు వారి వంశమునకు దత్తులై నారు. కొప్పలింగేశ్వరస్వామి వారికి శివభాగవతు లనిపించుకొన్న కన్న తండ్రిగారగు కూచిమంచి పోమసుందరకవిగారి వలెను, కాళిదాసుని కుమారసంభవము నాంధ్రీకరించి పేరె క్కిన అన్నగారగు కూచిమంచి సాంబయ్యగారి వలెను బాల్యము నుండియుఁ గవితావ్యసనము నఁ బడి, సంస్కృతమున భట్టికావ్యమునకు దీక్షైన మాఘమహాకవికృత మగు 'శిశుపాలవధ' కావ్యము నాంధ్రీకరించిన కవితావీరులు మహాదేవకవిగారు. శిశుపాలవధమునకు ముందు వెనుకల నెందో గాని స్కాందాంధ్రతమగు నీ సూతసంహితను, భోజుని 'చంపూరామా యణము' ను అలంకార గ్రంథమైన "కువలయానందము" నాంధ్రమున కనువదించుటయే కాక యింకను భగవత్పరములైన కావ్యములను స్వతంత్రముగా రచించిన వారు. పండిత కవుల పరిగణన కెక్కి శ్రీ కంచి కామకోటి వీతాధిపతుల యాశీర్వాదము నందిన భాగ్యశాలులు శ్రీ మహాదేవకవిగారు.

ఇంతలింతలు గ్రంథముల నిన్నిటిని రచించియు నందే యొకటియు నాయన జీవించి యున్న కాలమున ముద్రితము కాలేదనినట్లు కవిగారి ధర్మపత్ని విజ్ఞానవతి, పతిదేవతాలలామ మైన శ్రీమతి మంగాయమ్మగారు ప్రకటించిన 'తొలిపలుకు' వలన స్పష్ట మగుచున్నది. ఎంతయో పలుకుబడి గల న్యాయవాదిశేఖరులు పెక్కు మడిమాన్యములుగల పెద్ద గృహస్థు గ్రంథముద్రణమున కాయనకు ధనలోపమా? ఆడంబరము, ఆర్పాటము నాయనకుఁ బనికొని వగుటయే కారణమై యుండఁను. గ్రంథములను వ్రాసి యుంచినచోఁ దరువాతి వారు ప్రకటించు రసియుఁ దలంచి యుండవచ్చును. అట్లే వారి యర్థాంగి శ్రీమతి మంగాయమ్మ గారును, ఆమె సంతానములో నొకఁడైన ఓ॥ సుందరకృష్ణారావును, మహాదేవకవి గారి పేనల్లు డలొ నొకరైన శ్రీ వేమవరపు నాగభూషణరావుగారి కుమారులగు శ్రీ వెంకటరమణ శర్మగారును శిషిలములు కానున్న యీ మహాదేవకవిగారి గ్రంథముల నన్నిటిని "మహాదేవప్రచురణ" అను పేర ముద్రణమునకుఁ బూనుకొనుట మహాభాగ్య మనిపించుకొనుచున్నది. శ్రీ వేమవరపు

వేంకటరమణ శర్మగారు తమ "హానిమన్" ప్రెస్సు నందు 1974 సంవత్సరములో ముందుగా 'శివుపాలవధ' (మాఘకావ్యము) ముద్రించి, వెలుఁగుచోనికిఁ దెచ్చి కవిపండితలోకము వలన మెప్పందినారు.

రెండవ ప్రచురణముగా "సూతసంహిత" నచ్చొత్తింపఁ బూనుకొనిన శ్రీమతి మంగా యమ్మగారి యొక్కయు, వారి పుత్రురత్నము చి॥ సుందరకృష్ణారావు యొక్కయు నభీష్టము నెఱవేర్పఁ దలచి శ్రీ వేమవరపు వేంకటరమణ శర్మగారు తమ "హానిమన్" ప్రెస్సు నందు ముద్రింపఁ బూనినారు. కాని ముద్రణము పూర్తి కాకుండఁ అసౌజన్యనిధి కన్ను మూయుట యాయన కుటుంబమునకే కాదు, హోమియోపతివైద్యశాఖకును, తద్గ్రంథరచనకును, బంధు వర్గమునకును, ఆస్మదాదిమిత్రవర్గమునకును దీఱని లోపమై యందఱ మనస్సులను వేధించు చున్నది. అది దై వసంకల్పము. మిగిలిన సూతసంహితాగ్రంథమును కీ॥శే॥ శ్రీవేమవరపు వేంకటరమణశర్మగారి ద్వితీయ పుత్రుఁడు చిరంజీవి తమ్మిరాజు పితృవియోగ శోకమును దిగ మిర్చింగి ముద్రణ కృత్యము పూర్తి చేసిన బుద్ధిమంతుఁడు. ఉత్తమ చరితుఁడు. అతఁడు వే॥ యేండ్లకు సమానులం దుత్తమశ్లోకుఁడగుఁగాక! యని యాశాసించుచుఁ బ్రకృతమగు సూతసంహితను గూర్చియు ననువాదమును గూర్చియు నాలుగు మాటలు వ్రాయుచున్నాను.

సూత సంహిత

వీ॥ పద్మాదికంబులు పదియు నెనిమిదియు, నాదిపురాణంబు లా పురాణ
 జాతంబు నాల్గు లక్షలసంఖ్య గలయది, యుపపురాణంబులం దుర్బులించెఁ
 బదునొకండవదియై బహుసంహితలతోడ, బహుఖండములతోడ బహువిచిత్ర
 కథలతో నేకలక్షగ్రంథపరిమాణ, కలితమై శ్రీమహాస్కాంద మొప్పు. (కాశీ-1-71)

"పద్మపురాణాదులై న పదునెనిమిది పురాణములు నాల్గు లక్షల శ్లోకములతో వెలసినవి. అందు స్కాందపురాణము పదునొకండవది లక్షశ్లోకపరిమితము" అని శ్రీనాథవాణి స్కాంద పురాణమున నాలు సంహితలు, ఆ సంహితలలో నేఱవిఖండములు, ఆసంహితాషట్కమున నాలువేల శ్లోకముల తోడి సూతసంహిత యొకటి, ఈసంహితయందు (1) శివమాహాత్యై ఖండము (2) జ్ఞానయోగఖండము (3) ముక్తి ఖండము (4) యజ్ఞవై భవఖండము నది నాల్గు ఖండములు, రెండువేల తెలుఁగు గద్యపద్యములలో నొప్పుచున్నవి.

ఈసూతసంహిత నాంధ్రీకరింపఁబూనిన మహాదేవకవిగారి వ్రాతప్రతి యందుఁ బ్రథమ దుగు శివమాహాత్యైఖండము గానరామిని, ఆద్యంతము సరిచూచి ముద్రణమునకు సిద్ధము చేసిన బుద్ధిమద్రేసరుఁడు, సంస్కృతాంధ్రాంగ్లాంబుధి పాఠంగతుఁడు, సహజపాండిత్య బిరుదాభి రాముఁడు నగు చిరంజీవి గరిమెళ్ళ అచ్యుత సత్యకేషగిరి సోమయాజి శర్మ యిట్ల నియున్నాఁడు,

తే॥గీ॥ అతఁడు శ్రీ సూతసంహిత యందు రెండు
 మూఁడు నాలుగు ఖండముల్ మొగి రచించి

మొదటి ఖండంబు నాకయి వదలెనేమొ

దానిఁ దెనిఁగింతు గ్రంథసందర్శమునకు. (శి. మా. 13)

అని పూనుకొని మహాదేవకవి కవితాసరస్వతికి రత్నపీఠముగా నాఖండము పూరించుట
 తే॥గీ॥ ఎఱ్ఱనార్యుండు సకలలోకై కవిదితుఁ, డయిన నన్నయభట్టమహాకవిండ్రు
 సరససారస్వతాంశప్రశస్తి దన్నుఁ, జెందుటయు సాధుజనహర్షసిద్ధిఁ గోరి.
 క॥ ధీరవివారుఁడు తత్కవి, తానీతియుఁ గొంత దోషఁ దద్రచనయకా
 నారణ్యపర్వశేషము, పూరించెఁ గవీండ్రకర్ణ పుటపేయముగాన్.

(భార-అంశ-7-470)

అనిన యెఱ్ఱాప్రేగడ వాక్యమును స్ఫురింపఁ జేయుచున్నది. పదునెనిమిది పురాణము
 లలో నొకటి యగ్నిదేవుని, ఒకటి సూర్యుని, రెండు బ్రహ్మదేవుని, నాలుగు విష్ణువును, పది
 శివుని సృష్టిస్థితిలయకారకుఁడైన ఐరమాతృగాఁ జెప్పునని —

తే॥గీ॥ ఒకటి యగ్నిని భాస్కరు నొకటి చెప్పు, రెండు శ్రీబ్రహ్మదేవుని శ్రీతిఁ బలుకు
 నాలుగ్గి శ్రీవిష్ణుమూర్తి గుణంబు లెన్నుఁ, బది పురాణంబు లీశ్వరుఁ బ్రస్తుతించు.
 (శి-మా. 25: 198)

ఇండలి శివమాహాత్యఖండమున శర్మ వాక్కు.

ఆ శివపరమైన పదిపురాణములలో స్కాంద మొకటి. దాని యవాంతరభాగములలో
 నొకటి యైన సూతసంహిత యం దేఖండము నందును శివుఁడే జగత్కారణమైన ఐర
 బ్రహ్మ
 ముగాఁ జెప్పఁబడును.

ఈ సూతసంహితలో రెండవది యగు ముక్తి ఖండమున ముక్తి, ముక్త్యుపాయము,
 మోచకుఁడు, మోచకప్రదు డు నని నాలుగు పదార్థములు ముఖ్యముగాఁ జెప్పఁబడినవి.
 (1) ముక్తి యనఁగా విడుపు. జనన మరణ ప్రవాహరూపమయి యనాది యగు సంసారము
 నుండి బయలుపడుట యన్నది పరమార్థము (2) సంసారము నశించి దాని నుండి విడువఁ
 బడుట కుపాయములు (ఈశ్వరసేవారూపములు). (3) మోచకుఁ డనఁగా సంసారబంధము
 నుండి విడిపించు వాఁడు గరువు. సకలసృష్టికిఁ బరమగురువు శివావతారమగు దక్షిణా
 మూర్తి యన్నమాట (4) మోచకప్రదుఁడు — మోచకుఁ డగు త్రిభువనగురువును జేర్చు
 వాఁడు పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడైన ఐరమశివుఁడు. అతఁడు సమాధికరహితుఁడు పరంజ్యోతి
 రూపుఁడు. అతని ప్రకాశము చేతనే దృశ్యములు, శ్రవ్యములు నైన చేతనాచేతనముల
 సృష్టిస్థితిసంహారములు జరుగుచుండును. ఇవుల సరస్వరథేదమునకుఁ బురాకృత సుకృత
 దుష్కృతరూప మగు కర్మము హేతువు. అట్ల కర్మ మాగామినంచిత ప్రారబ్ధరూప మైనట్టి
 దెట్లు నశించునో యెట్లు పరమశివస్వరూపమున జీవుఁడు లీనము కావలెనో దానికే యెన్నో
 యుపాయములు వేదములలో, ఉపనిషత్తులలో, పురాణములలోఁ జెప్పఁబడును. అట్టి
 ముక్తికి వలసిన యుపాయము లన్నియు నీ సూతసంహిత యందుఁ జెప్పు లై తిహ్యాములలో
 వివరింపఁబడినవి.

ఈ ఖండ చతుష్టయమునఁ గల విషయము అన్నియుఁ బ్రతిఖండాంతము నందలి గద్యము నందు వరుసగాఁ జెప్పఁబడి యుండుటచేఁ బునరుక్త యగునను భయమున నా భారము జిజ్ఞాసువులకే విడిచి పెట్టితిని.

వ్యాసభగవానులు పరమార్థ ముపదేశించి జీవులకుఁ దరణోపాయము చూపఁదలఁచిన దయాకువు గదా! ఈ పురాణములలోఁ గొన్ని శివపరముగాను, కొన్ని విష్ణుపరముగాను, కొన్ని సూర్యుని దేవతాపరముగాను చెప్పుటలోని యాచిత్యము తెలిసికొవలదా? త్రిగుణాత్మక మైన ప్రకృతియే పరమాత్మ సన్నిభానముచేఁ దానే కర్తృ యైనట్లు నృప్తి నంతయుఁ జేయుచు చూచువాఁడవచ్చు మగుచున్నది. మాయామయ మైన జగత్తు లోని చేతనాచేతనవస్తువుల కా మాయ యొక్క (అనఁగా పత్వ రజస్త మోగుణాత్మిక యొక్క) భావము వచ్చుటలో వింత యేమున్నది? పరిశీలింప నా త్రిగుణము లాజన్యము అండుఁ దప్పక వర్తించు నన్నమాట. అట్లు వర్తించునవి కావుననే కొన్ని జన్యములు సాత్త్వికములు, కొన్ని రాజసములు, కొన్ని తామసములు నగుచున్నవి. ఆ ప్రకృతికిఁ గూడ హేతువైన పరమాత్మకు జీవులందఱ యెడ నమదృష్టియే కాన, వాని నన్నిటిని సంసారము నుండి యుద్ధరించుటకై వాని వాని గుణముల కనువగు రీతిని కొన్ని సాత్త్వికములుగను, కొన్ని రాజసములుగను, కొన్ని తామసములుగను పురాణములు తానే వ్యాసమహర్షి రూపముతో నవతరించి లోకమున కుపదేశింప వలసి వచ్చినది. కావునఁ బురాణవాఙ్మయమున భిన్నభిన్నదేవతాపారమ్యము కనఁబడును. దానికై పురాణము లలోని భేదముల నెంచి యల్పజ్ఞానుల మగు మనము క్షోభపడనక్కఱలేదు. పరమార్థమునఁ జర్చిబ్రహ్మ మేదియును గాదు, అన్నియును దానే యగును.

శ్రీ శంకరభగవత్పాదులు —

యస్యాంతర్వాదిమధ్యం న హి కరచరణం నామగోత్రం న సూత్రం
 నో జాతిర్నైవ వర్ణో న భవతి పురుషో నా నవుంసం న చ స్త్రీ
 నాకారం నైవకారం నహి జనిమరణం నాస్తి పుణ్యం న వాపం
 తత్త్వం నో తత్త్వమేకం సహజసమరసం సద్గురుం తం నమామి॥

అవి గురుమూర్తి యగు దక్షిణామూర్తి రూపము తెలివినారు. జ్ఞాని యగు వ్యక్తి యట్టి పరబ్రహ్మము నేరూపమునఁ దెలిసి కొన్నను వాని కా దేవుఁడు కారకుఁడు కాఁడా? యేమి! సూత్రసంహిత యందు విష్ణువునకుఁ బరమశివుఁడు జ్ఞానోపదేష్ట, విష్ణుపరమైన పురాణములందు శివుఁడు విష్ణుభక్తుఁడుగాఁ గనఁబడును. వీరిద్దఱు కొన్నిట సూర్యు నకుఁ గొన్నిట పరాకర్తికిఁ గొన్నిట గణపతికి భక్తులుగాఁ గనవత్తురు. ఇది యంతయుఁ దత్త్వగుణప్రధానమైన జీవులకుఁ బరమాత్మ యెడ నాభిముఖ్యము గల్గించుటకే యని తెలియఁ దగును. పరమవిజ్ఞాని కావునఁ గాళిదాసు కుమారసంభవము న్నమ్మ మనమున గౌరీకళ్యాణ ముట్టమునందు —

శ్లో॥ ఏతైవ మూర్తి ర్భిభిదే త్రిధా సా, సామాన్య మేషాం ప్రదమావరత్వమ్।
 విష్ణో ర్వర స్తస్య హరిః కదాచి, ద్వేభా స్తయో స్తా వసి థాతు రావ్యౌ॥

అనెను. వ్యాసుల వారి పరమసిద్ధాంతమున కీశ్లోకము వ్యాఖ్యానరూపము. అట్టి యుత్తమ సిద్ధాంతమున కాస్పద మైన యీ గ్రంథమును 2043 పద్యగద్యములతోఁ దెలుఁ గువారి కందించిన 'కవితావిశారద' మహాదేవకవి గారు కైలాసమున మహాదేవునిలో సాయుజ్యము పొంది యుండురు. కాదు పొందియేయున్నారని యనుచూన ప్రమాణమున స్థిరీకరింతును.

మహాదేవకవి కవితాపాటవ మనన్యసాధ్య మని దీనికి వెనుకటి ముద్రితగ్రంథము శిశు పాలవధ (మాఘము) వీతిక యందు నేను వివరించియున్నాను. అంతకంటె శాబ్దికముగా నిం దధిక మేమియు లేదు గాని రసభావాఞ్జ్కరణమున సహజసరళసరణిలో నడచిన యీరచన సహృదయుల హృదయముల నావర్జించుకొనక మానదు. అని నా యాశయము.

కా కి నా డ.
30—9—83

ఇట్లు,
వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి

'ఆంధ్ర కల్పణ' 'సాహితీసమాచార' 'కళాప్రపూర్ణ'

బ్రహ్మశ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి గారి

పీఠిక

శ్రీమద్వేదవ్యాసప్రణీత మైన పురాణసందోహమున శివదేవతాక మైన స్కాందము ద్వీవిధము, ఖండాత్మక మైన స్కాందము మహాపురాణము. ఉపపురాణము సంహితాత్మకము. బ్రహ్మదులు కొలువు తీర్చి యుండఁగా భవానీదేవి సన్నిధిని శివుని వలన స్కందుఁడు శివ ధర్మములను విని వానిని లోకమునఁ బ్రవర్తింపఁ జేసెను. అందుచే నీది స్కాందమని పేరు పొందినది. ఈ మహాపురాణవిజ్ఞానము స్కందుని వలన భృగువునకు, భృగునివలన నంగిరసునకు, అంగిరసునివలన వ్యవసునకు, వ్యవసునివలన ఋచీకునకు ననుగ్రహానుప్రాప్త మైనది. ఇటులు పారంపర్యోపదేశమున శతకోటిప్రవిస్తృతి నొందిన స్కాందమును వ్యాస భగవానుఁడు గ్రహించి చరమయుగము నందిలి మానవమనీష కనుగలముగా సంగ్రహపఠిచి సూతాదుల కుపదేశించెను. సంగ్రహ మనుకొన్న దీవి శ్లోకసంఖ్య కూడఁ దక్కువది కాదు. ఎనుబది యొక్క వేయి పయిచిలుకు. మహేశ్వరఖండము-వైష్ణవఖండము-బ్రహ్మఖండము-కాశీ ఖండము-అవంతిఖండము-నాగరఖండము - ప్రభాసఖండము-ఇటుల సప్త ఖండాత్మకస్కాందము మహాపురాణము.

ఇఁక షట్సంహితాత్మకము, ఉపపురాణము నైన స్కాందము పంచాశత్ ఖండమండి తము. పరమశివుఁడు కుమారస్వామికి, ఆయన సనత్కుమారునకు, ఆయన వ్యాసభగవాను నకు, ఆయన సూతాదులకుఁ బరంపరగా ముపచిష్ట మైన గ్రంథ మిది. సనత్కుమారసంహిత సూతసంహిత — శాంకరసంహిత — వైష్ణవసంహిత — బ్రహ్మసంహిత — సౌరసంహిత ఇవి యాఱు సంహితలు.

ఇందు సూతసంహిత రెండవది. ఈసంహిత శివమాహాత్యఖండము, జ్ఞానయోగ ఖండము, ముక్తి ఖండము, యజ్ఞనైభవఖండము నను నాల్గుఖండములుగా వింగడింపఁబడి యున్నది. అఱువది యే డివ్యాయముల గ్రంథము. మొత్త ము స్కాందము సర్వపురాణ పముచ్ఛయ మనఁదగిన మహాగ్రంథము. ఇందలి భాష యితరపురాణముల లోని భాషకంటె విలక్షణమై కావ్యపాకగణనీయమై యతిరారుచున్నది. స్కాందములోని కొన్ని ఖండము లేఱుకొని పద్యమున గద్యమునఁ దెనుఁగుపఠించిన వారున్నారు. శ్రీనాథకవిసార్వభౌముని కాశీఖండము, భీమఖండము స్కాందపురాణసంహిత లోనివే గదా!

ఖండచతుష్టయవిశిష్ట మైన శ్రీ సూతసంహిత' స్వమహిమప్రతిష్ఠితమై భారతదేశమున భూమప్రచారము నందిన మహాగ్రంథము. శ్రీశంకరభగవచ్ఛరణు లంతటి వారు సూత్ర భాష్యరచనాధికారనిధికి సూతసంహితను బదునెన్నిదిసారులు పారాయణము చేసికొని రనఁగా మఱి తత్సంహితామహిమ మెంతటిదో చెప్ప నలవి గాదు. సూతసంహిత భ్యాతి సార్వకాలిక మైనది. పాండ్యనృపతి కొలువులోని కైవాభినిదేశమును గూర్చి పలుకు సందర్భమున శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారి 'అముక్త మాల్యద' లోని యీ గీతము మనము చదువుకొన్నదే.

తే॥గీ॥ అప్పు డిచ్చకులగు బ్రాహ్మణౌఘమెల్ల, నాత్మజనినూమి వికువ లే కలికనూతి
గడ్డముల నాన రుదురాక లిడ్డ నంది, సూతసంహిత లిటికించి చొఱఁవొడఁగిరి.

(అముక్త -4-16)

నాటికి నేటికి అబ్ధవస్తులలోఁ బ్రసిద్ధి నొంది పఠనపాఠనక్రమమునఁ బ్రామాణికమై యున్న యీసూతసంహిత నిటులు రసవదాంధ్రచంపూప్రబంధముగా నిబంధించిన కవితా విశారదులు శ్రీ బుద్ధవరపు మహాదేవామాత్యులు.

కైలాసవాసి యీ కవివరుఁడు సూతసంహితాంధ్రీకృతికి ముందు మాఘమహాకవి ప్రణీతమైన కిశుపాలవధమును సమర్థముగాఁ దెలిఁగించెను. మాఘ కావ్యము ననువదించుట కెత్తు గడ నెత్తి చారిత్రాత్మ్యము నందుట సామాన్య పయము గాదు. పిదవ్విశేషములు శ్రీ వెంపరాఠ సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారి పరిష్కరణ పర్యవేక్షణములతో నాగ్రంథము కొన్నేండ్ల క్రితమే ముద్రితమై పండితప్రశంసలకు భాజన మైనది. మహాదేవకవి ప్రాచ్య గోదావరీమండలము లోని రామచంద్రపురమున నివసించి యుండి న్యాయవాదివృత్తినిర్వహణ మున విత్త సంపత్తి యు గ్రంధరచనాధూర్వహత్వమున యశోవైభవమునుగడించిన విశారదుఁడు.

మహాదేవకవి యీ సూతసంహితలో జ్ఞానయోగ, ముక్తి ఖండములు రెండును యజ్ఞ వైభవఖండము లోని పూర్వభాగమును దెనుఁగుపఱిచెను, ప్రథమఖండ మైన శివమాహాత్మ్య మును వదలివై చెను. అదవా తదాంధ్రీకృతప్రథమఖండ ముత్పన్న మైనదోః ఖండత్రయము నందలి గన్యపద్యసంఖ్య 1693. మహాదేవకవి తెనుఁగుంజేయక విడిచిన ప్రథమఖండము శివమాహాత్మ్యమును మున్నూఠేఁబది పద్యగద్యములలో నాంధ్రీకరించిన కవివరుఁడు చిరంజీవి గరిమేశ్వ అచ్యుత సత్య శేషగిరి సోమయాజి శర్మ. సకలసుకవిబుధజనవిధేయుఁడు సహజపాండిత్యుఁడు నైన చి॥ శర్మకుఁ బూకృతకువాదిక్యమున జనన సాఫల్యముఁ జేకూర్చు చున్న సూతసంహితాపూరణ మిది స్పృహణీయకవితాదోరణితో సహృదయచేతస్తర్పణ మొన రించుచున్నది. ఈ ప్రథమఖండాంధ్రీకరణమును గూర్చి చెప్పటకు ముందు బుద్ధవరపు మహాదేవకవి తెనుఁగునేతపై నానందావిష్కృతి చేయవలసిన పిధి యున్నది.

మహాదేవకవి జ్ఞానయోగఖండమున జ్ఞానయోగ సంప్రదాయ పరంపరాకథనాధ్యాయము నిటులు సీసముతో మొదలుపెట్టెను.

సీ॥ ఒకచోట నానాలతోర్వీజసముదయ, మొకట నానాలతాంతోత్కరమ్ము
నొకనీమ నానాఫలోత్కృష్టకందోఘ, మొకట నానాస్వాదుయోగ్యసలిల
మొకక్రేవ నానావిదోజ్వలమణిగణ, మొకట నానాకురంగకబలమ్ము
నొకచాయ నానాసురకృతార్థబృందమ్ము, నొకట నానాకిన్నరకృతివితతి

తే॥గీ॥ చెలువు దయివాఱ నమృతాంశుశేఖరాల, యమ్ము సొమ్ముల కెల్లను సొమ్ము నగుచు,
వెలయు ముల్లోకములఁ బేరు పెంపుఁ గని వి, లాస సంపద నడరి కైలాసశిఖరి

(జ్ఞాన . 1)

శ్లో॥ కైలాసశిఖరే రమ్యే చానారత్నసమాకులే, నానాపుష్పసమాకీర్ణే నానామూల ఫలోదకే॥
నానావల్లీసమాకీర్ణే నానామృగసమాకులే, నానావృక్షసమాకీర్ణే నానాయోగిసమావృతే॥

(జ్ఞాన-1, 2)

ఇత్యాది శ్లోకములలో నున్న కైలాసశిఖరవర్ణనమున కీతెలుఁగు లోని యొత్తుగడ చిత్త రంజకమై యున్నది. ఒకచోట, ఒకసీమ, ఒకక్రేప, ఒకవాయ యని పాదాదులకు రప్పించుట తెలుఁగు పద్యము నందలి గతిసౌందర్యవిశేషమునకు స్ఫోరకము. ఆంధ్రీకరణ మన్నది కవి కక్లిష్టకార్యము కాదు. అందులో శ్రీ సూతసంహిత యనేకశివధర్మరహస్యములకు, దార్శనికజ్ఞానమునకు, యజ్ఞాదిశ్రౌతవైభవమునకు, అధ్యాత్మతత్త్వమునకుఁ బెన్నిదానము. ఒక కథావస్తు వాఛారముగా రచన చేయుటలోఁ గవి యొక్క స్వాతంత్ర్యప్రదర్శన కధికావకాశ ముండును. ఈ సంహితలో నితివృత్తము గౌణము ధర్మజ్ఞానాధికథనము ప్రధానము. అనువాదకర్త ప్రధానాంశములను దాఁట వేసినచో జిజ్ఞాసువులైన పాఠకుల కన్యాయము చేసినట్లగును. కనుక యథామూలానువాదము కనికి విధివిహిత మగుచున్నది. మఱి ప్రతిభావంతుఁ డగు రచయిత యొకఁడు గద్యపద్యరచనాశిల్పాధారమునఁ దన కౌశలమును ప్రత్యేకించుకొనుచున్నాఁడు.

మన యాంధ్రసారస్వతమునఁ జంపూరీతికిఁ గవిత్రయభారత మొరవడి. ఎక్కడ వచనము? ఎక్కడఁ బద్యము? మరల నేవృత్త మెక్కడ? ఈ పొసగింపు పూణాంధ్రీకరణములో నొక రామణీయకసంపాదనము చేయును. ప్రకృతము. ఆంధ్రసూతసంహితాకర్త మహాదేవకవి తాదృశమైన రచనాచిత్తవైశారద్యము గలవాఁడు. శాస్త్రీయవిషయములు చెప్పవలసిన చోట నీకవి ఛాందసమార్గమునఁ బోక స్వచ్ఛందసుందర మైన గద్యము నుపయోగించెను. ఆవచనములు సుదీర్ఘములయ్యును సుస్పష్టార్థరుచిరములై పిసుపు పుట్టించుట లేదు.

జ్ఞానయోగఖండమున బ్రహ్మచర్యాశ్రమ, గృహస్థాశ్రమ, సన్యాసాశ్రమ విధినిరూపణములు పాపకర్మఫలనిరూపణము, నాడీచక్రనిరూపణము, ఆసనవిధి, ముక్తిఖండమున జ్ఞానానుత్పత్తి కారణకథనము, ఈశ్వరనృత్త దర్శనము; యజ్ఞవైభవఖండమునఁ బాపరవేదార్థవిచారము, వాచికయజ్ఞనిరూపణము, షడక్షరవిచారము, జ్ఞానయజ్ఞ విచారములోఁ గతిపయాంశములు, జ్ఞానోత్పత్తి కారణనిరూపణము, శివలింగస్వరూపకథనము, ముక్తిసాధనవిచారము, ద్రవ్యశుద్ధ్యుపాయకథనము, అభక్త్యనివృత్తి కథనము, మృత్యుసూచకవివరణము, అవశిష్టసాపస్వరూపకథనము — ఈ యధ్యాయము లందలి గద్యము లరఁటిపండ్లొలిచి చేతఁ బెట్టినట్లు తత్తన్నిగమార్థములను సుగమముచేయుచు హృదయముగా సాఁగినవి.

మహాదేవకవి పద్యము లెచ్చోటఁ బట్టి చూచినను బ్రసాదగుణస్వాదువులు. విశేషించి యీ కవివరుని సీసములు సువర్ణములు. కందములు రసకందములు, జ్ఞానయోగఖండమున 'ధ్యానవిధి' యను సధ్యాయమున సవవిధధ్యానవిధానములను జెప్పుచున్న సీసము లున్నవి. 'సోఽహ మని ధ్యానముం జేయు చొప్పుకండు" అని యీ పద్యముల మకుటము. తెలుఁగు పలుకుల లాలిత్యమున కవి పరమోదాహరణములు. ఒకటి :

సీ॥ పటికంపు తాదక్కు పరిధవిల్లెడి జేసి, వాని రేతేఁడు సొమ్మైన వాని
వలిమలతేని ముద్దులపట్టి సాజేనఁ, గలవాని మెడకప్పు గలుగు వాని
ఇరుకేలుదోయి పెం పెనఁగు సోయగముల, వానిఁ గన్నులు మూఁడు వలలు వాని
వేల్పు లందఱుఁ జేరి వేడిధంబులు మ్రొక్కు, లిడువాని సంతసం బెనయువానిఁ

తే॥గీ॥ బరముఁ డగు వాని నానందపరమధామ, మగుచు నొప్పారు వానిని నతులుఁ దైన
వాని వేల్పుల మిన్నయౌ వాని నిల్పి, సోఽహ మని ధ్యానముం జేయు చొ
ప్పొకండు. (జ్ఞాన - 282)

దీనికి మూలము లేక పోలేదు. ఉన్న దందురు. అది మొత్తము ప్రోపు చేసినచో
రెం డనుష్టుప్పులు.

శ్లో॥ ఉమార్దదేహం వరద ముత్సత్తిస్తితివర్జితమ్ |
శుద్ధస్ఫటికసంకాశం చంద్రచేఖవతంసకమ్ ||
త్రిలోచనం చతుర్బాహుం నీలగ్రీవం పరాత్పరమ్ |
ధ్యాయేన్నిత్యం సదా సోఽహ మితి బ్రహ్మాపిదాంవరమ్ || (జ్ఞాన-19-3,4)

ఈ మూలమంత్రమునకు ముద్దుముద్దుగా భాష్యము చెప్పినట్లు పలు సీసము దేశీయ
శోభతో నలరారుచున్నది. స్వీకృతలీలావతారఁడైన శివునియం దాత్మభావరూపధ్యానవిధి యీ
యధ్యాయమున మహాదేవకవి మనోహరము స్వానుభవజన్యమునైన తెనుఁగుభాషలో నభివర్ణిం
చెను. మూలగ్రంథములోని యభిప్రాయమును గురుముఖతః శ్రవణము చేసి మననము
చేసికొని తదనుధ్యానమునఁ జిత్తు శుద్ధి పడసిన సుకృతికిఁ గాని సూతసంహిత నాంద్రీకరించు
సంకల్పము కలుగదు. మహాదేవకవి వాఙ్మయజీవితమును జరితార్థము చేసికొన్న పుణ్యపురు
షుఁడు. ఈ మహాగ్రంథము నందలి వస్తు వెంత మహత్తర మైనదో కఠిన్వ మంత ప్రశస్త
మైనది. రసవత్తర మైనది.

ఉ॥ అంజలి గూర్తు స్వభువనై కవిచాతకఁ దామరచ్చటా
భంజనకర్త కగ్నిశశిభస్కరవాయు ముఖాదిసీర్యవ
త్పంజ మేఘుంగ రాన్నియోక మోహనతత్త్వపిశేషవల్లరీ
పంజులసూనబృందినవమంజరికిన్ శివమూర్తి కియ్యోజన్ (145 పుట)

మ॥ పటుసారాంచితవేదిదర్శితమహావాక్యానుసందానసం
ఘటితజ్ఞానపదార్థ మే ఘనున కై క్యజ్ఞానసంపాది యౌ
చటులానే కభయాస్పదాత్మకలసత్సంసారణారంబు దోఁ
చుటయే యా ఘనుపట్ల మాను మల మెచ్చో నిల్చు సంజుద్ధితోన్. (188 పుట)

క॥ ద్విజఁ దైనం గనీ యం, త్యజఁ దైనం గాని జ్ఞానయజ్ఞోడుప మ
క్కజముఁ గొనఁ గల్గినచో, నిజసంసృతి వార్ధి దాఁట నేర్చున్ జుండీః
(189 పుట)

క॥ శివుఁ డొక్కఁడు శ్రుతి యొక్కటి, ప్రణమలఃజ్ఞాన మింత పలుఁగ నేర్చున్
విపరింప నగునె! ననుబోఁ, టి నిపునకు దాని వాక్పటిష్ఠత తెనఁగన్. (189 పుట)

పన్ని య దాహరణము లెత్తి చూపినను, ఆంద్రీకర్త కవితావాక్పటిష్ఠత చెప్పినటుల
కాదు. గ్రంథములోఁ బ్రవేశించి చదువ మొదలిడితిని. విడువ బుద్ధి కాలేదు మహాదేవ
మహాస్పరోపరమున దోఁగాడుచున్న యానందానుభవము కలిగినది. ఆ మహాదేవుఁడు
శివుఁడో! తెలుఁగుకవియో! చెప్పలేను.

కైలాసనివాసి యగు బుద్ధవరపు మహాదేవకవి వ్యుత్పత్తి కంకింపఁదగినది కాదు. ఆంధ్రీకరణమహాప్రవాహముచోఁ గొన్ని ప్రమాదపతితములు శాబ్దికముగా నుండవచ్చును. అవి పరిగణింపఁ దగినవి గావు.

1) జ్ఞానయోగఖండము రెండవ పద్యములో

“కన్నఁగవ మూసి తనుం దను గాంచుచుండి”

‘స్వయం స్వషేవ ధ్యాయంతమ్’ మూలము. ‘తనుం దాను గాంచుచుండి’ యని కాని, ‘తాను దనుం గాంచుచుండి’ యని కాని యుండనగును. ఒకటి ప్రదమాంతము. ఒకటి ద్వితీయాంతము.

2) జ్ఞానయోగఖండము, 19వ పుట, 81 వచనము.

‘అగ్నికార్యపరిత్యాగము రెతోత్సర్గమును సంభవించిన’ ‘రేతఉత్సర్గము’ అనుట సమ్మతము. ఇది ముద్రణదోషము కావచ్చును.

3) జ్ఞానయోగము. 24వ పుట.

“బ్రహ్మ నారాధింపవలె బ్రహ్మవర్చోఽభిలాషుడై యారోగ్యలక్ష్మి గోరి”

‘బ్రహ్మవర్చసాభిలాషుడై’ యనవలయును.

4) యజ్ఞవైభవఖండము — 201 పుట

కం॥ శివశక్తుల నెడఁ బాసిన

ధృవముగఁ దలక్రిందు కాలు — దివి దెస గలుగున్.

‘ధృవము’ కాదు ద్రువము, యతిస్థానము సవరింపవలెను.

5) 370 పుట — ‘సకలమునున్ బుసిత మని’ ‘పూతము’ అనవలెను.

నిమజ్జ తీందోః కిరణే స్వివాంకః

శి వ మా హా త్మ్య ఖ ం డ ము

ఇక నీమహాదేవకవి నూతసంహితాంధ్రీకృతిలోఁ బాలు పంచుకొన్న శివమాహాత్మ్య ఖండకర్తను గూర్చి తద్రచనా విశేషమును గూర్చి యింఛుక నివేదించును.

శ్రీ శివమాహాత్మ్యఖండము మున్నూట యేఁబది పద్యగద్యములలో నొక ప్రత్యేక కావ్యము వలె నున్నది. చి॥ గరిమెళ్ళ ఆచ్యుత సత్య శేషగిరి సోమయాజి శర్మ కవిత్వ షర్మజ్ఞత కీ పూరణము దర్పణము. చి॥ శర్మ సంస్కృతాంధ్రములలో, తత్వశాస్త్రములో ఎం. ఏ. పట్టములు పొందుటయ కాదు, తర్కకోవిదుఁడును. పాణినీయము, పూర్వమీమాంసా గ్రంథములు గురునన్నిధి నర్జయించెను. తన వ్యుత్పత్తికిఁ దన విద్యాసిద్ధకు ననురూప మైన యాంధ్రకవితాస్వాపతేయ మీతపి యొద్ద నున్నది. ఆది మహాదేవానుగ్రహమున నర్తకంతమై యలరారుచున్నది.

తే॥గీ॥ “అతఁడు శ్రీనూతసంహిత యందు రెండు

మూఁడు నాలుగు ఖండముల్ మొగి రచించి

మొదటి ఖండంబు నాకయి వదలె నేమొ!

దానిఁ దెనిఁగిఁతు గ్రంథసందర్భమునకు.”

శ్రీసూతసంహితాండ్రీకృతిశేషరచన కీ ప్రథమావకాశము చి॥ శర్మ భాగదేయ మనవల
యును. ఈ సుకవి మూలవిధేయముగా రచన సాగించుచుఁ బెక్కుచోట్లఁ దన స్వతంత్ర ప్రతి
భను వెల్లడించుచు వచ్చెను. తీర్థ మాహాత్యకధనములో నీపద్యము చూడ నగును.

సీ॥ ఆవుఁ జంపిన యట్టి యఘ మెల్లఁ బాయంగ, దక్షిణగంగ గౌతముఁడు తెచ్చె
దాన వసిస్థుండు తనపాయ గైకొనెఁ, గౌశికుం దొకపాయ గరిమ నిలిపె
శ్రీభరద్వాజుండు చేకొనె నొకపాయ, నత్రియు నొకపాయ నందుకొనియెఁ
గశ్యపాత్మజు లైన గరుడుండు సూర్యుండు, నొక్కొక్క తమపాయ లొందినట్టి
తే॥గీ॥ పుణ్యసప్త గోదావరపుష్కరముల, సింహరాశిని రవిగురుల్ నెలఁగు వేళ
స్నాన మొనరించి శివుఁ గొల్చు ధన్యు ముక్తి, ముద్దియ వరించి ముద్దుపె ముద్దు
పెట్టు. (శి. మా. 303)

ఈ సందర్భమున మూల మిటులున్నది.

శ్లో॥ గోదావరీతి యా లోకే సుప్రసిద్ధా మహానదీ।
సింహరాశౌ స్థితే సూర్యే సింహయుక్తే బృహస్పతౌ॥
తస్యాం స్నాత్వా యదాశక్తి ధనం దత్వా తు మానవః।
గంగాయాం ద్వాదశాబ్దస్య నిత్యం స్నానఫలం లభేత్॥

(శి. మా. — 12-20, 21)

ఈ మూలములో సప్త గోదావరప్రసంగము లేదు. గౌతముఁడు, వసిష్ఠుఁడు, కౌశి
కుఁడు, భరద్వాజుఁడు, అత్రి, గరుడుఁడు, సూర్యుఁడు నొక్కొక రొక్కొక పాయగా గోదా
వరిని దీసికొని వచ్చిరి. భీమమండలమున నాయా మహర్షుల నామములతో నాపాయలు వెలిసి
ప్రవహించుచున్నవి. ఆండ్రీకర్త తన పద్యమున సప్త గోదావరప్రసక్తి తెచ్చి ఋషి
సంకీర్తనముతో విస్తరించి గోదావరీప్రశంస చేయుట దేశోచిత్యపోషకము. నన్నయభట్టా
రకుల సీ॥ “దక్షిణగంగనాఁ దద్దయు నొప్పిన గోదావరియు జగదాది యైన భీషేశ్వరంబును”
(భార-అది-8-129) ఇత్యాది పద్యమును జ్ఞప్తిలో నుంచుకొని చేసిన యీ స్వాతంత్ర్యము
సహృదయహృదయంగమము. విజయవిలాసకర్త చేమకూర వేంకటకవి యర్జునుని తీర్థ
యాత్ర సందర్భమున వేంగీదేశవైభవమును విస్తరించెను గదా! సంస్కృతమూలమున
నిదిలే దనుట పాడి గాదు.

తెలుఁగు కవి యొక్క స్వదేశాభిమాన మిక్కడ మూలము. మన పురాండ్రమహా
కవులు శ్రీనాథాదు లాండ్రీకరణాశీషయమున నిట్టి స్వతంత్రతఁ దీసికొన్నారు. కనుకనే వారి
కావ్యముల కొక వైశిష్ట్యము. చి॥ సోమయాజికవి యీ ప్రథమఖండమున నమూలకమైన
కల్పనారామణీయకమును తత్ర తత్ర ప్రదర్శించెను. విలయసమయ సమద్రమధ్యమున
మునిఁగిన మహీమండలమును యజ్ఞవరాహమూర్తి గంష్ట్రాగ్రమున నుద్ధరించిన ఘట్టమున
నయి దాటు పద్యములు కలవు. అవి భావసంపదచేఁ, బదగ్రథనపు సౌంపుచే హృదయమును
రసతరంగిత మొనర్చుచున్నవి. ఒక పద్యవేని య దాహరింప ఁందఁజాలను.

సీ॥ దొబ్బాసి గొట్టంబు ముం దూఁద గలి కూఁ, గెడి మెట్ట తామర గింజ వోలె
ముదురంగ ముగ్గిన మొగలిపూ పొత్తుపైఁ, దేలి యాడుచు వ్రాలు తేటి వోలె

నే రావణగజంబు చారుకుండాగ్రిభా, గమున నొప్పెడు నల్లకలువ వోలె
ధవళపక్షమునందుఁ జవితచందురు శృంగ, మద్యమందున్న బింబంబు వోలెఁ

తే||గీ|| బచ్చపుత్తడి యమ్ముపై బంతి వోలె, నిడుది బంగారు కామపై గొడుగు వోలెఁ
గూటకిటిరాజు కరవాఁడి కోట యందు, నఖిలసర్వంసహాగోళ మందగించె.

(శి. మా. — 216)

ఈ యధ్యాయాంతమున “శ్రీమన్మహాభారతమున ప్రకాంతావసీమండలాశ్రీ ।
సదాదేవతాచక్రవర్తీ । అని యారంభమై “మఖశ్వేతపోత్రీ । నమస్తే । నమస్తే ।
నమః” అని సమాప్తమైన సుదీర్ఘమైన దండకము కలదు. ఇది నన్నయగారి యాంధ్రమహా
భారతము లోని దండకమును బోలి గంగాప్రవాహ శైలీమనోహరమై యలరారుచున్నది. ఇందలి
గ్రంథావతరణము, ఆంధ్రభారతావతరణము నొరవడిగా నుంచుకొని వ్రాసి నట్లున్నది.

కం|| అందింబై, సకలజనా, నందంబై పార్వతీశనవమధురకథా
బృందంబై ముక్తిలతా, కందంబై స్కాంద మొప్పుఁ గవివరసభలన్.

(శి. మా. — 217)

కం|| తులకించు సూతసంహిత, తొలిఖండం బగుఁజఁ బండితులు గొనియాడన్
గలికల్మషనాశకమై, యిల శివమాహాత్యుఖండ మెసఁగున్ సభలన్.

(శి. మా. — 311)

షటియు నీకవి వఱఁ డీఖండములో నై కవిధవృత్తముల నుపయోగించి తన ఛంద
స్సుందరగతివిన్యాసకౌశలమును బ్రదర్శించెను. మందాక్రాంతము, షత్తకోకిల, మాలిని,
వంచవామరము, కవిరాజవిరాజితము, స్రగ్ధర, ఆశ్వధాటి, శిఖరిణి, వసంతతిలకము, తరువోజ
పాలాశదళము, వృద్ధి. ఇదియఁ గాక మధ్యాక్కర, మధురాక్కర, ద్విపద లుపయోగించెను.
ఏవృత్తము నేప్రకరణమున నుపయోగింపవలెనో తెలిసి యుపయోగించెను గాని చందోవిజ్ఞానప్రక
టనమునకఁగదని రహస్యజ్ఞులు గ్రహింపఁగలరు. ఈ కవి ‘మధ్యాక్కర’ లో ఎఱ్ఱవలెఁ
జతుర్ధగణా ధ్యక్షరముపై యతని వేయుటయే కాక నన్నయవలెఁ బంచమగణాధ్యక్షరముపై
యతని గూడ వేసెను. రెండు యతుల మధ్యాక్కర యిది.

ఇంద్రాదిదేవాశి గల్పి - యేడ్డెఱ - యేపాఁఁ దొల్లి
నింద్రజి రథముపై నేఁగి - నిచ్చోట - నెటుసాఁగ కాఁగ
సాంద్రభ క్తిని దేరు డిగ్గి - సవితృపు - ప్కరిణిని దోఁగి
చంద్రమోమకుఁబలింగంబు - స్థాపించి - సరి గొల్పి యేఁగె.

(శి. మా. — 320)

ఎందులకుఁ జెప్పితి ననఁగా శివమాహాత్యుఖండాంధ్రీకర్త కు వ్యుత్పత్తి సౌష్ఠవ మెంత
టిదో పద్యశైలీసంపత్తియు నంతటిది. ఎంత వ్రాసినను వ్రాయవచ్చును. శ్రీమదాంధ్ర
సూతసంహితాగ్రంథము నాద్యంతము పఠించిన యానందస్రకటనమే యీ పీఠిక.

రా జ మ హే ం ద్రి, |
రుధిరోద్గారి శ్యావణ |
మాసశివరాత్రి |
5—9 — 1983

ఇట్లు
మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి.

న్యాయము

శ్రీరామచంద్రాయనమః

కం॥ శ్రీనంపదాయదేశికు
వ్యాసుని గొనియాడి బుద్ధవరకవ్యాంధ్ర
శ్రీసూతసంహితకు నే
న్యాయము రచియింతుఁ గవిబుధావళి కరుణన్.

శ్లో॥ మద్యయమ్ భద్యయం చైవ బ్రతయం వచతుష్టయమ్॥
అనాపలింగకూస్కాని పురాణాని పృథక్ పృథక్॥

—: అష్టాదశపురాణపరంపర :—

మద్యయ మనఁగా మత్స్య-మార్కండేయములు. భద్యయ మనఁగా భవిష్యద్ -
భాగవతములు. బ్రతయ మనఁగా బ్రహ్మ-బ్రహ్మవైవర్త -బ్రహ్మాండములు. వచతుష్టయ
మనఁగా వరాహ-వామన-నాయు-పిష్ఠపురాణములు. అ-అగ్నిపురాణము. నా - నారదపురా
ణము. ప-పద్మపురాణము. లిం-లింగపురాణము. గ-గరుడపురాణము. కూ - కూర్మ
పురాణము. స్కా-స్కాందపురాణము. ఇవి యష్టాదశమహాపురాణములు.

1) మత్స్యపురాణము :-

ఇది మత్స్యమూర్తి వైవస్వతమనువున కుపదేశించినది. ఇందు 291 అధ్యాయములు
14000 శ్లోకములు గలవు. ధర్మములు, వ్రతములు, రాజనీతి విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినవి.
కాళిదాసు రచించిన విక్రమోర్వశీయకథ దీని నుండియే గ్రహింపఁబడినది. గ్రంథాంతమునఁ
- వ్రాచీనరాజుల చరిత్ర మానుషూర్విగా వర్ణింపఁబడుటచే నిది చరిత్రకుల తెక్కువగా నుపయోగ
పడును.

2) మార్కండేయ పురాణము :-

మార్కండేయ మహాముని క్రోష్ఠుకిముని కుపదేశించిన విధముగా ధర్మపక్షులు జైమిని
మహర్షి కీపురాణమును జెప్పినవి. ఇందు 137 అధ్యాయములు 9000 శ్లోకములు గలవు.
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, సుమతి పాతివ్రత్యమహిమ, మదాలసకథ, చతుర్దశమనువుల కథలు,
మహిషాసురవధ, శ్రీమద్దేవీపీఠము మొదలగునవి యిందు హృద్యముగా వర్ణింపఁబడినవి.
దేవీనవరాత్రములందు భక్తులు పారాయణ మొనర్చు “దుర్గాసప్త శతి” యిందే యుపదేశింపఁ
బడినది.

3) భవిష్యత్పురాణము :-

ఈపురాణము జనమేజయుని పుత్త్రిడగు శతానీకునకు సుమంతు మహర్షి యుపదేశించి
నది. ఇందు (1) బ్రహ్మ (2) వైష్ణవ (3) శైవ (4) సౌర (5) ప్రతిస్కర్గము
లను నైదు వర్ణములు మొత్తము 605 అధ్యాయములు 14000 శ్లోకములు గలవు. జయచం
ద్రుఁడు, పృథ్వీరాజు, అక్కరు మొదలగు రాజుల చరిత్రములు; పాణిని, పతంజలి మొదలగు
ఋషుల చరిత్రములు; కబీరు, నరశ్రీ, నానక్ మొదలగు భక్తుల చరిత్రములు విపులముగా
వర్ణింపఁబడినవి. కలియుగరాజవంశావళి యందు వివిధరాజవంశములు క్రమముగా వర్ణింపఁ

బడటచే నిది చారిత్రకుల కెక్కువగా నుపయోగండును. ఉత్తరభాగమున వివిధ వ్రతములు వర్ణింపఁబడినవి. గ్రంథారంభమున సూర్యోపాసనము ప్రధానముగాఁ బ్రతిపాదింపఁబడినది.

4) భాగవత పురాణము ;—

భాగవతపురాణములు రెండు గలవు. ఒకటి శ్రీకృష్ణుని మాహాత్మ్యమును వర్ణించునది. మఱి యొకటి శ్రీ దేవీమాహాత్మ్యమును వర్ణించునది. వైష్ణవులు శ్రీకృష్ణభాగవతము మాహా పురాణమనియు శ్రీదేవీభాగవత ముపపురాణమనియుఁ జెప్పుదురు. శాక్తీయులు శ్రీ దేవీభాగ వతము మాహాపురాణ మనియు శ్రీకృష్ణభాగవత ముపపురాణమనియు నుడువుదురు.

(క) శ్రీమద్భాగవతము :—

శ్రీ వ్యాసమహర్షి రచించిన యష్టాదశపురాణములలో శ్రీమద్భాగవతమునకుఁ బ్రచుర ప్రచారము గలదు. ఇది పఠింపినచేత కుకయోగీంద్రుఁ డుపదేశించినది. ఇందు 12 స్కంధములు కలిగి అధ్యాయములు 18000 శ్లోకములు గలవు. శ్రీమద్భాగవతమునకు యేక పింశత్యవతారములు విపులముగా వర్ణింపఁబడినవి. దశమస్కంధమునందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ పవిత్రచరిత్రము విస్తరముగా హృదయముగా వర్ణింపఁబడినది. శ్రీ శంకరభగవత్పాదా చార్యులు చిన్ననాటఁ దమతల్లికి భాగవతమును వినిపించెడివారు. శ్రీమద్వాచార్యుల భాగవత తాత్పర్యనిర్ణయము ప్రసిద్ధము. శ్రీ వల్లభాచార్యులు భాగవతమునకు భాష్యమును రచించి ప్రస్తావనచతుష్టయమును స్థాపించుటయే కాక దీనిని వ్యాసమాహాముని యొక్క సమాధిభాషగాఁ జేర్కొనిరి. భాగవతముపై (1) శ్రీచిత్పభాచార్యులు (2) శ్రీధరాచార్యులు (3) సుదర్శ నాచార్యులు (4) వీరరాఘవాచార్యులు (5) విజయధ్వజాచార్యులు (6) సనాతనగోస్వామి (7) జీవగోస్వామి (8) విశ్వనాథచక్రవర్తి (9) మధుసూధనసరస్వతి (10) కుకదేవా చార్యులు (11) శ్రీహరికవీందులు (12) వంశీధరమిశ్రులు మొదలగు పండితులు విపుల మైన వ్యాఖ్యలు రచించిరి. శ్రీమధుసూధనసరస్వతి "భక్తిరసాయనము" నందును శ్రీ రూప గోస్వామి 'ఉజ్జ్వలనీలమణి' "భక్తిరసామృతసింధువు" అందును భాగవతమును బ్రమాణ ముగాఁగైకొని భక్తిరసరాజ మని స్థాపించిరి. శ్రీవంశీధరమిశ్రులు 'జన్మాద్యన్యాయతః' అను భాగవత ప్రథమశ్లోకమునకు 100 అర్థములను జెప్పిరి. ఇట్లందు భగవద్భక్తితోఁబాటు సర్వశాస్త్రరహస్యములు నిమిడియుండుటచే 'విద్యావతామ్ భాగవతే పఠిత్వ' యను సామెత యేర్పడినది.

(ఖ) శ్రీమద్దేవీభాగవతము :—

దేవీభాగవతము శ్రీ వ్యాసమహర్షి జనమేజయున కుపదేశించినది. ఇందుఁ గూడ 12 స్కంధములు కలిగి అధ్యాయములు 18000 శ్లోకములు గలవు. సర్వత్ర శ్రీమత్పరమశక్తి యైన దేవి ప్రభావము మిక్కుటముగా వర్ణింపఁబడినది. పంచమస్కంధమునందు దుర్గాదేవి మహిషాసుర-రక్తవీజ-చండ-ముండ-శుంభ-నిశుంభాది రాక్షసులను వధించుట విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినది. ద్వాదశస్కంధమునందు గాయత్రీమాహాత్మ్యము విపులముగాఁ జెప్పఁబడి నది. దేవీస్తోత్రములు, గాయత్రీకవచము, గాయత్రీ హృదయము, గాయత్రీస్తోత్రము, గాయత్రీసహస్రనామములు ముపదేశింపఁబడినవి. సందర్భానుసారముగాఁ బాండవచరిత్రము, శ్రీరామచరిత్రము, శ్రీకృష్ణచరిత్రము, హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము మొదలగునవి వివరింపఁ

బడినవి. విష్ణుభక్తులు శ్రీమద్భాగవతమును సప్తాహసారాయణము గావించుచున్నట్లు దేవీ భక్తులు దేవీభాగవతమును నవాహసారాయణము గావించుచున్నారు. దేవీభాగవతముపై శ్రీ నీలకంఠపండితులు సంతరించిన విపులవ్యాఖ్యానము గలదు.

5) బ్రహ్మపురాణము :—

ఈపురాణము బ్రహ్మ మనీషి కుపదేశించినది. ఇందుఁ బూర్వోత్తరభాగములలో మొత్తము 245 అధ్యాయములు 18000 శ్లోకములు గలవు. విష్ణుని యవతారములు, శ్రీజగన్నాథ (పూరీ) మాహాత్యము, గోదావరీమాహాత్యము విపులముగా వర్ణింపఁబడినవి.

6) బ్రహ్మవైవర్తపురాణము :—

ఈపురాణము సావర్ణి మనువుచే నారదున కుపదేశింపఁబడినది. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ మొట్టమొదట దీనిని బ్రహ్మ కొసంగుట చేతను, శ్రీకృష్ణునిచేఁ బరబ్రహ్మము వివరింపఁబడుట చేతను దీనికి బ్రహ్మవైవర్త మని పేరు వచ్చినది. ఇందు (1) బ్రహ్మఖండము (2) ప్రకృతి ఖండము (3) గణేశఖండము (4) శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నను నాలుగు ఖండములు మొత్తము 266 అధ్యాయములు 18000 శ్లోకములు గలవు. మొదటి ఖండమునందుఁ బరబ్రహ్మస్వరూపము, రెండవ ఖండమునందు దుర్గా-లక్ష్మీ-సావిత్రి-సరస్వత్యాది ప్రకృతిస్వరూపము, మూడవ ఖండమునందు పిఠేశ్వరచరిత్రము, నాల్గవ ఖండమునందు శ్రీకృష్ణచరిత్రము వర్ణింపఁ బడినవి.

7) బ్రహ్మాండపురాణము :—

ఈపురాణము వాయుదేవునిచే వ్యాసున కుపదేశింపఁబడినది. సమస్త బ్రహ్మాండము, సకలభువనములు నిందు వర్ణింపఁబడుటచే దీనికి బ్రహ్మాండపురాణ మని పేరు వచ్చినది. ఇందు (1) ప్రక్రియాపాదము (2) అనుషంగపాదము (3) ఉపోద్ఘాతపాదము (4) ఉపసంహారపాదము నను నాలుగు పాదములు మొత్తము 161 అధ్యాయములు 12000 శ్లోకములు గలవు. వివిధదీప్తివర్ణనములతోఁబాటు సందర్భానుసారముగా రామచరిత్రము, పరశురామ చరిత్రము, దివోదాసుని కథ మొదలగునవి చెప్పఁబడినవి. చతుర్యుగపరిమాణము, నక్షత్ర మండలవర్ణనము గూడఁ గలవు. ఇందు శ్రీరామచంద్రుఁడు పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడుగను సీతాదేవి మాయాస్వరూపిణిగను వర్ణింపఁబడిరి. అధ్యాత్మరామాయణము, అలితోపాఖ్యానము బ్రహ్మాండపురాణాంతర్గతము అని సంప్రదాయము.

8) వరాహపురాణము :—

ఈపురాణము శ్రీయజ్ఞపరాహస్వామిచే భూదేవి కుపదేశింపఁబడినది. ఇందుఁ బూర్వోత్తరభాగములలో మొత్తము 418 అధ్యాయములు, 24000 శ్లోకములు గలవు. వివిధ వ్రతములు భగవత్స్తోత్రములు మిక్కుటముగా నుపదేశింపఁబడినవి. మధురామాహాత్యము, నాచికేతోపాఖ్యానము పిస్తరముగా వర్ణింపఁబడినవి.

9) వామనపురాణము :—

ఈపురాణము పులస్త్యమహర్షి నారదున కుపదేశించినది. వామనావతారకథ రెండు మాఱులు విపులముగా వర్ణింపఁబడుటచే దీనికి వామనపురాణ మని పేరు వచ్చినది. ఇందుఁ

బూర్జభాగమున 95 అధ్యాయములు 10000 శ్లోకములు గలవు. ఉత్తరభాగమున (1) మహా శ్వరీసంహిత (2) భాగవతీసంహిత (3) సౌరీసంహిత (4) గణేశ్వరీసంహిత యను నాలుగు సంహితలు 4000 శ్లోకములు గలవు. ఇందు విష్ణుకథలతోఁబాటు శివకథలు కూడఁ జెప్పఁ బడినవి.

10) వాయుపురాణము :—

వాయుపురాణము మహాపురాణము, శివపురాణ ముపపురాణ మని కొన్ని పురాణములు చెప్పుచున్నవి. శివపురాణము మహాపురాణము, వాయుపురాణ ముపపురాణ మని కొన్ని పురాణములు చెప్పుచున్నవి. కొందఱు వాయుపురాణము శివపురాణాంతర్గత మని వక్కాణించుచున్నారు. వాయుపురాణము వాయుదేవునిచే నుపదేశింపఁబడినది. ఇందు (1) ప్రక్రియా పాదము (2) అనుషంగపాదము (3) ఉపోద్ఘాతపాదము (4) ఉపసంహారపాదము నను నాలుగు పాదములు మొత్తము 112 అధ్యాయములు 11000 శ్లోకములు గలవు. శివచరిత్రము విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినది. ప్రసంగానుసారముగా విష్ణుచరిత్రము కూడఁ బ్రతిపాదించఁ బడినది. భూగోళవర్ణనము మిక్కుటముగాఁ గలదు. 99 వ అధ్యాయమునఁ బ్రాచీనరాజవంశావళి యానుపూర్వకముగాఁ జెప్పఁబడుటచే నిది యైతిహాసికుల కెక్కువగా నుపయోగపడును. చివర గణూమాహాత్యము గలదు.

(అ) శివపురాణము ;—

ఇది కూడ వాయుప్రోక్తము. ఇందు (1) విద్యేశ్వరసంహిత (2) రుద్రసంహిత (3) శతరుద్రసంహిత (4) కోటిరుద్రసంహిత (5) ఉమాసంహిత (6) కైలాససంహిత (7) వాయువీయసంహిత యను నేడు సంహితలు గలవు. ఇందలి రుద్రసంహిత (1) సృష్టి ఖండము (2) సతీఖండము (3) పార్వతీఖండము (4) కుమారఖండము (5) యుద్ధ ఖండము నని యైదు ఖండములుగా విభజింపఁబడినది. ఇట్లే వాయువీయ సంహితలో (1) పూర్వభాగము (2) ఉత్తరభాగము గలవు. మొత్తము 457 అధ్యాయములు 24000 శ్లోకములు గలవు. ఇందు శివచరిత్రము, శివలీలలు, పాశుపతమతము విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినవి. కాళిదాసమహాకవి కుమారసంభవములో శివపురాణము నెక్కువగా ననుకరించెను.

11) ఓషుపురాణము ;—

ఈపురాణము వరాహరమహర్షి మైత్రేయున కుపదేశించినది. ఇందు 6 అంశములు మొత్తము 126 అధ్యాయములు 6000 శ్లోకములు గలవు. శ్రీవిష్ణుమూర్తి యవతారకథలు, శ్రీకృష్ణలీలలు నిందు విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినవి. కలియగరాజచరిత్ర మానుషూర్విగా నిందుఁ గలదు. వైష్ణవుల కీపురాణము వరమ ప్రమాణము. రామానుజ-మధ్వ-వల్లభ-చైతన్యమతానుయాయుల కిది పారాయణగ్రంథము. దీనిపై (1) శ్రీచిత్పభావార్యులు (2) శ్రీధరస్వామి (3) ఓషుచిత్తులు (4) నృసింహభట్టు (5) జగన్నాథపాఠకుఁడు (స్వభావార్థదీపిక) (6) రత్నగర్భుఁడు (వైష్ణవాకూతచంద్రిక) మొదలగు వారు విపులవ్యాఖ్యలు సంతరించిరి. విష్ణుపురాణము పూర్వోత్తరభాగములుగా విభక్తమై 23000 శ్లోకములు గలిగి యున్నదని ప్రాచీనపురాణములు చెప్పుచున్నవి గాని 6000 శ్లోకములు గల పూర్వభాగము మాత్రమే నేడు లభించుచున్నది.

12) అగ్నిపురాణము ;—

ఈపురాణము నగ్నిదేవుడు వసిష్ఠమహర్షి కుపదేశించెను. ఇందు 383 ఆధ్యాయములు 12000 శ్లోకములు గలవు. అగ్నిపురాణ మొక విజ్ఞానసర్వస్వము. దశావతారములు రామచరిత్ర, హరివంశము, భారతకథ సంగ్రహముగా వర్ణింపఁబడినవి. సకలశాస్త్రములు సంగ్రహింపఁబడినవి. వివిధవ్రతము లుపదేశింపఁబడినవి, అందువలననే 'అగ్నేయే హి పురాణేఽస్మిన్ సర్వా విద్యాః ప్రదర్శితాః' అని చివరఁ జెప్పఁబడినది.

13) నారదపురాణము ;—

ఈపురాణము నారదప్రోక్తము. ఇందు (1) పూర్వభాగము (2) ఉత్తరభాగము నని రెండు భాగములు మొత్తము 207 ఆధ్యాయములు 25000 శ్లోకములు గలవు. విష్ణుతత్త్వము ప్రధానముగాఁ బ్రతిపాదింపఁబడినది. విష్ణు-రామ-హనుమత్-కృష్ణ-కాళీ-మహేశ్వర మంత్రము లుపదేశింపఁబడినవి. ఛందోవ్యాకరణ జ్యోతిషనిరుక్తాదిశాస్త్రములు సంగ్రహింపఁబడినవి. ఉత్తరభాగమునందుఁ బరమవిష్ణుభక్తుఁ డగు రుక్మాంగిదుని చరిత్రము విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినది. పూర్వభాగమున నష్టాదశపురాణముల విషయానుక్రమణికలు నుండుటచేఁ బ్రాచీనపురాణముల స్వరూపము తెలిసికొనుటకిది యొక్కవగా నుపయోగపడును.

14) వద్మపురాణము :—

ఈపురాణము వద్మకల్పమునందుఁ బ్రవర్తిల్లుటచేతను, శ్రీవిష్ణునాభీపద్మము భూమండలముగాఁ బరిణమించుట యిందఁ బ్రధానముగా వర్ణింపఁబడుటచేతను దీనికిఁ బద్మపురాణ మని పేరు వచ్చినది. ఇందు (1) సృష్టిఖండము (2) భూమిఖండము (3) స్వర్గఖండము (4) పాతాళఖండము (5) ఉత్తరఖండము నను నైదు ఖండములు మొత్తము 641 ఆధ్యాయములు 55000 శ్లోకములు గలవు. సృష్టిఖండము నందు హిరణ్మయ పద్మోత్పత్తి, విశ్వోత్పత్తి వర్ణింపఁబడినవి. భూమిఖండమునందు సప్తద్వీపములు, సప్తసాగరములు వర్ణింపఁబడినవి. స్వర్గఖండమునందు నైకుంతలోకవర్ణనము, శివార్చన విధి, విష్ణ్వర్చనము మున్నగునవి గలవు. కాళిదాసుని యభిజ్ఞానశాకుంతలమున కిందలి శకుంతలోపాఖ్యానమే యాకరము. పాతాళఖండమునందు శ్రీరామచరితము, రామాశ్వమేధము, శ్రీకృష్ణచరిత్రము హృదయముగా వర్ణింపఁబడినవి. కాళిదాసుని రఘువంశమున కీశ్రీరామచరిత్రమే మూలము. ఉత్తరఖండమునందు మోక్షసాధనములైన తీర్థములు, వ్రతములు, వివిధదర్శనములు, విష్ణుభక్తి యుపదేశింపఁబడినవి.

15) లింగపురాణము :—

శివలింగమహోత్సవము విస్తరముగా వర్ణింపఁబడుటచే దీనికి లింగపురాణ మని పేరు వచ్చినది. ఇందు (1) పూర్వభాగము (2) ఉత్తరభాగము నను రెండు భాగములు మొత్తము 163 ఆధ్యాయములు 11000 శ్లోకములు గలవు. శివుని 28 అవతారములు, శైవవ్రతములు శైవ తీర్థములు విపులముగా వర్ణింపఁబడినవి. ఉత్తరభాగము నందుఁ బశు-పాశ-వశుపతి తత్త్వముపదేశింపఁబడినది. విష్ణుమహత్త్వము తెలుపు నుపాఖ్యానములుకూడ నిందుండుట విశేషము. దీనిపై గణేశపండితుఁడు రచించిన 'శివతోషిణి' యను విపులవ్యాఖ్య గలదు.

16) గరుడపురాణము :—

ఈపురాణము విష్ణుమూర్తి గరుత్మంతున కుపదేశించినది. ఇందు (1) పూర్వఖండము (2) ఉత్తరఖండము నను రెండు ఖండములు మొత్తము 264 అధ్యాయములు 18000 శ్లోకములు గలవు. పూర్వఖండమున విష్ణుమూర్తి యవతారములు, విష్ణుమాహాత్మ్యము విస్తరముగాఁ బ్రతిపాదింపఁబడినవి. రత్నపరీక్ష, యాయుర్వేదము, పశుచికిత్స, రాజనీతి, భండశ్చాస్త్రము, సాంఖ్యయోగము, గీతాసారము మొదలగునవి విపులముగాఁ బ్రతిపాదింపఁబడినవి. ఇందుఁ జక్కని సుఖాపిత శ్లోకము లెన్నియో గలవు. ఉత్తరఖండమునకుఁ బ్రేతకల్ప మని పేరు. ఇందు మరణానంతరము జీవునిగతి, యమలోకచూర్ణము, వైతరణీనది, ప్రేతనివాస స్థానము, ప్రేతస్వరూపము, యమలోకము, వివిధనరకములు, యమయాతనలు, శ్రాద్ధవిధులు మొదలగునవి మిక్కుటముగా వర్ణింపఁబడినవి ఈ ప్రేతకాండము నాశోచదినములందఁ దప్పఁ దక్కిన దినములందుఁ బఠింపరు. భారతీయులకుఁ బాపభీతి, పరలోకభయము మెండుగా నుండుట కీపురాణమే ప్రధానకారణము. చివర మోక్షనిరూపణము గలదు.

17) కూర్మపురాణము ;—

శ్రీకూర్మనాదుడైన విష్ణుమూర్తి అంశ్రద్వయమున కీపురాణము నుపదేశించెను. ఇందు (1) బ్రాహ్మీసంహిత (2) భగవతీసంహిత (3) సౌరసంహిత (4) వైష్ణవసంహిత యను నాలుగు సంహితలు 18000 శ్లోకములు గల వని గ్రంథారంభమునఁ గలదు. కాని నేడు మొదటి దగు బ్రాహ్మీసంహిత యొక్కపే లభించుచున్నది. బ్రాహ్మీసంహితయందు (1) పూర్వభాగము (2) ఉత్తరభాగము నను రెండు భాగములు మొత్తము 96 అధ్యాయములు 6000 శ్లోకములు గలవు. పూర్వభాగమున సృష్టివర్ణనము, పాశ్చాతీతపస్సు, శక్తి సహస్రనామములు, కాశీమాహాత్మ్యము, ప్రయాగమాహాత్మ్యము గలవు. ఉత్తరభాగమున నీశ్వరగీత, వ్యాసగీత గలవు; శివమాహాత్మ్యము విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినను నిందు బ్రహ్మోష్ఠమహేశ్వరుల కభేదము ప్రతిపాదింపఁబడినది. శ్రీశంకరభగవత్పాదులు సనత్కుజాతీయ-విష్ణుసహస్రనామదాష్యములలో నీశ్వర-వ్యాసగీతలను బ్రమాణముగా నుదాహరించిరి. శ్రీశ్రీజ్ఞానభిక్షువు లీశ్వరగీతకు దాష్యమును రచించిరి. భగవద్గీత కీశ్వరగీతయే మూలమని సాంప్రదాయకులు వక్కాణింతురు.

18) స్కాందపురాణము :—

శ్రీవ్యాసమహర్షి రచించిన గ్రంథములలో మహాభారతమునకుఁ దరువాత నంతటి గౌరవము గల గ్రంథము స్కాందపురాణము ఈపురాణమును మహేశ్వరుని యొద్ద విని కుమార స్వామి లోకమున వ్యాపింపఁ జేయుటచే దీనికి స్కాందపురాణ మని పేరు వచ్చినది. నేడు స్కాందపురాణములు రెండు లభించుచున్నవి. మొదటికి ఖండాత్మక మైనది. రెండవది పంహితాత్మకమైనది. ఖండాత్మకమైన స్కాందమునందు (1) మహేశ్వరఖండము (2) వైష్ణవ ఖండము (3) బ్రహ్మఖండము (4) కాశీఖండము (5) అవంతిఖండము (రేవాఖండము) (6) తాపీఖండము (నాగరఖండము) (7) ప్రభాసఖండము నను 7 ఖండములు మొత్తము

1671 అధ్యాయములు 81000 శ్లోకములు గలవు. ఇందు సర్వత్ర శివమాహాత్మ్యము విస్తరముగాఁ బ్రతిపాదింపఁబడినది.

I. మహేశ్వరఖండమునందు (1) కేదారఖండము (2) కుమారికాఖండము (3) అరుణాచలమాహాత్మ్యము నను మూడు భాగములుగలవు. వీనిలోఁ బార్వతీవధిమేశ్వరుల లీలలు మిక్కిలియుగా వర్ణింపఁబడినవి. II. నైష్ఠవఖండమునందు వేంకటాచలమాహాత్మ్యము పురుషోత్తమ (పూరి) క్షేత్రమాహాత్మ్యము, బదరికాశ్రమమాహాత్మ్యము, మాసమాహాత్మ్యములు, క్షేత్రమాహాత్మ్యములు వర్ణింపఁబడినవి. III. బ్రహ్మఖండమునందు బ్రహ్మబ్రహ్మోత్తరఖండములు గలవు. బ్రహ్మఖండమునందు నేతు (రామేశ్వర) మాహాత్మ్యము, ధర్మారణ్యమాహాత్మ్యము, చాతుర్మాస్యమాహాత్మ్యము గలవు. బ్రహ్మోత్తరఖండమునందు గోకర్ణక్షేత్రమాహాత్మ్యము, చంద్రాంగదచరిత్ర మొదలగునవి గలవు. IV. కాశీఖండమునందు పితృశివ-గంగా-మణిక్య కామాహాత్మ్యములు, వారణాసి యందలి వివిధలింగములు, తీర్థములు వర్ణింపఁబడినవి. V. రేవాఖండమునందు నర్మదానదీమాహాత్మ్యము, మహాకాశమాహాత్మ్యము వర్ణింపఁబడినవి. సుప్రసిద్ధమైన సత్యనారాయణవ్రతకథ యిందే గలదు. VI. తాపీఖండము నందుఁదాపీనదీమాహాత్మ్యము, పిశ్యకర్మోపాఖ్యానము, హాటకేశ్వర సూహాత్మ్యము మొదలగునవి గలవు. VII. ప్రభాసఖండమునందుఁ బ్రభాసక్షేత్రమాహాత్మ్యము, ద్వారకామాహాత్మ్యము గలవు.

సంహితాత్మకమైన స్కాందమునందు (1) సనత్కుమార (2) సూత (2) శంకర (4) వైష్ణవ (5) బ్రహ్మ (9) సౌరములను నాలుగు సంహితలు మొత్తము 8,000 శ్లోకములు గలవు. I. సనత్కుమారసంహితయందు (2) క్షేత్ర (2) తీర్థ (3) కాశీ (4) సహ్యాద్రి (5) హిమాచల (6) మలయాచల (7) వింద్యాచల (8) మోక్ష (9) ప్రభాస (10) పుష్కర (11) నాగర (12) నర్మదా (13) త్రీశైల (14) అవంతి (15) గౌరీ (16) కురుక్షేత్ర (17) కేదార (18) హరిద్వార (19) నేతు (20) కాశీ (21) తత్త్వోపఖ్యాన (22) నదీ (23) ధర్మ (24) దేశ (25) వర్షఖండములు గలవు. ఇది 26000 శ్లోకముల గ్రంథము. II. సూతసంహితయందు (1) శివమాహాత్మ్య (2) జ్ఞానయోగ (3) ముక్తి (4) యజ్ఞవైఖర్యఖండములు గలవు. ఇది 6000 శ్లోకముల గ్రంథము. III. శంకరసంహితయందుఁ బూర్వోత్తరభాగములు గలవు. పూర్వభాగమున (1) సంభవ (2) అసుర (3) వీరభద్ర (4) యుద్ధ (5) దక్ష (6) ఉపదేశఖండములు సుత్తరభాగమున (1) ఉపవీత (2) స్వర (3) గంగాసాగర (4) వేదసాగర (5) సిద్ధ (6) ప్రమేయ (7) ఉమా (8) నాగర (9) వ్రాయశ్చిత్త (10) కర్మవిపాక (11) దానప్రశంసా (2) కళ్యాణ (13) అగస్త్యఖండములు గలవు. ఇది 30,000 శ్లోకముల గ్రంథము. IV. వైష్ణవ సంహిత విష్ణుమాహాత్మ్యమును నిరూపించు 1000 శ్లోకముల గ్రంథము. V. బ్రహ్మసంహిత యందు బ్రహ్మోత్తరఖండము గలదు. ఇది 8000 శ్లోకముల గ్రంథము. VI. సౌరసంహిత శివమాహాత్మ్యమును నిరూపించు 1000 శ్లోకముల గ్రంథము. వీనిలో సూత-శంకర-సౌరసంహితలు నేడు లభించుచున్నవి. సనత్కుమారసంహిత కొంత లభించుచున్నది. తక్కిన సంహితలు లభించుట లేదు.

పురాణములు - ఆంధ్రీకరణములు

- 1) మత్స్యపురాణము —
- 1) లింగమగుంట రామకవి
 - 2) హరిభట్ట
 - 3) కాణాదము పెదసోమయాజి
 - 4) కల్లూరి సుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులు (వచనము)
- 2) మాఝ-ండేయపురాణము —
- 1) మారన
 - 2) పొన్నతోట బాబశకవి
 - 3) ఎల్లకర నృసింహకవి (ద్విపద)
 - 4) కల్లూరి సు. దీ. (వచనము)
- 3) భవిష్యపురాణము —
- 4) భాగవతము —
- (ఖ) దేవీభాగవతము —
- 1) కల్లూరి సుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులు (వచనము)
 - 2) బమ్మెర పోతన్న
 - 3) శ్రీసాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
- 5) బ్రహ్మపురాణము —
- 1) ములుగు పాపయారాధ్యులు
 - 2) దాసు శ్రీరాములు
 - 3) తిరుపతి వెంకటకవులు
 - 4) త్రిపురాన తమ్మయదొర
 - 5) నోరి నరసింహశాస్త్రి
 - 6) సరిపెల్లి విశ్వనాథశాస్త్రి (వచనము)
 - 7) స్థానాపతి రుక్మణమ్మ (వచనము)
- 6) బ్రహ్మవైవర్తపురాణము —
- 1) జనమంచి శేషాద్రిశర్మ
 - 2) వెంకటపార్వతీశర్మకవులు
నడకుదుటి వీరరాజు
- 7] బ్రహ్మాండపురాణము —
- 1) గోపీనాథ వెంకటకవి
- [శ్రీకృష్ణజన్మఖండము]
- 2] దోమా వెంకటస్వామి
- 8] వరాహపురాణము —
- 1] కాపూరి ఎల్లన
 - 2] జనమంచి శేషాద్రిశర్మ
- 9] వామన పురాణము —
- 1] నంది మల్లయ; ఘంట సింగయ
 - 2] హరిభట్ట
 - 3] కల్లూరి సు. దీ. [వచనము]
 - 4] పొన్నతోట బాబశకవి
 - 5] లింగముగుంట రామకవి
 - 6] ఎలకూచి బాలసరస్వతి
 - 7] రామావయుల కొండయ్యశాస్త్రి

న్యాయము

	5] వెంకటపార్వతీకవులు
నడకుదుటి వీరరాజు
10] వాయుపురాణము —	6] కల్లూరి సు. దీ. [వచనము]
పెద్దయమంత్రి
[ఖ] శివపురాణము —	1] ముదిగొండ నాగభీరేశ్వరకవి
	2] మంత్రిపెగడ భుజంగరావు
11] విష్ణుపురాణము —	1] వెన్నెలకంటి సూరన
	2] పకువతి నాగనాధుడు
	3] కలిదిండి భావనారాయణకవి
	4] తుపాకుల యనంతభూపాలుడు [వచనము]
	5] కళ్ళేపల్లి నరసింహమూర్తి
	6] తాడేపల్లి సీతారామస్వామి
	7] నోరి గురులింగశాస్త్రి [వచనము]
12] అగ్నిపురాణము —	—
13] నారదపురాణము —	1] విల్లలమట్టి వినవీరభద్రకవి
	2] వాసిరాజు రామన్న
	3] క్రొత్తలంక మృత్యుంజయకవి
	4] కల్లూరి సు. దీ. [వచనము]
14] పద్మపురాణము —	1] కామినేని మల్లారెడ్డి
	2] విశుపాటి చిదంబరశాస్త్రి
పద్మపురాణసంగ్రహము —	కనులనాభాచార్యుడు
ఉత్తరఖండము —	మడికి సింగన
15] లింగపురాణము —	1] తెనాలి రామకృష్ణకవి
	2] ములుగు చంద్రమౌళిశాస్త్రి
16] గరుడపురాణము —	లింగలి సూరన
17] కూర్మపురాణము —	1] రాజలింగకవి
	2] మండ కామేశ్వరకవి
	3] భమిడిపాటి సుబ్రహ్మణ్యశర్మ
	4] కల్లూరి సు. దీ. (వచనము)
18] స్కాందపురాణము :-	
	1] కాశీఖండ — భీమఖండములు — శ్రీనాధుడు
	2] కౌమారఖండము — జనమంచి శేషాద్రిశర్మ
	2] ధర్మఖండము — ఈడులపల్లి భవానీశకవి
	4] నాగరఖండము — తురగా రామకవి — అయ్యంకి బాలసరస్వతి
	5] బ్రహ్మాత్మరఖండము — 1] శ్రీధరమల్లె వెంకటరామకవి

- 2] పట్టమట్ట సోమనాథకవి
- 3] ముత్తరాజు వెంకటకృష్ణకవి
- 4] ప్రాతకోట మల్లయకవి
- 6] శివరహస్యఖండము — కోడూరి వెంకటాచలపతి
- 7] నేతుఖండము — వక్కలంక వీరభద్రకవి
- 8] సూతసంహిత — 1] పట్టమట్ట సోమనాథకవి
2] బుద్ధాచార్య మహాదేవకవి.

సూత సంహిత

అష్టాదశమహాపురాణములలో శ్రీమద్భాగవతము వలె స్కాందపురాణభాగములలో సూత సంహిత ఓశీషస్తానము నలంకరించినది. శ్రీశివమాహాత్మ్యము, చాతుర్వర్ణ్యదర్శనములు, వివిధాశ్రమదర్శనములు, పుణ్యక్షేత్రములు, పవిత్రతీర్థములు, సాంఖ్యయోగసిద్ధాంతములు, ద్వాదశోపనిషద్గ్రహస్యములు, నద్వైతవేదాంతతత్త్వము సుందరశైలిలో బ్రతిపాదించబడినట్లు సూతసంహిత ప్రాచీనకాలము నుండియుఁ బలువురు పండితుల దృష్టి నాకర్షించి ప్రచురప్రచారము గాంచినది. శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులు మొదలుకొని బెల్లంకొండవారి వఱకుఁ గల మహాపండితు లందఱు దీనిని బరమప్రమాణముగా స్వీకరించిరి.

1) శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులు (క్రీ. పూ. 507-489)

ప్రస్థానత్రయమున కర్షణముల వంటి పవిత్రభాష్యములను రచించి యద్వైతమతమును స్థాపించి 'జగద్గురువు' అని ప్రఖ్యాతిగాంచిన శ్రీశంకరభగవత్పాదులు సూతసంహితను బదునెనిమిది మాటలు విశితముగాఁ బఠింపించి బ్రహ్మసూత్రభాష్యమును రచించి రసి సంప్రదాయము.

శ్లో॥ తా మష్టాదశధా దృష్ట్వా శంకరః సూతసంహితామ్ |
చక్రే శారీరకమ్ భాష్యం సర్వశ్రుతిమనోహరమ్ ||

ఇత్యాదినా తదీయశారీరకభాష్యస్య శ్రీమత్పూతసంహితా మూలకత్వావగమేన చ భగవత్పాదాభిమతం కేవలాద్వైత మేవ వ్యాసతాత్పర్యవిషయ ఇత్యర్థస్యైవ ప్రామాణికత్వేన స్ఫుటమ్ ప్రతీయమానతయా — అని వ్యాసతాత్పర్యనిర్ణయమునం దయ్యణ్ణ దీక్షితులును

శ్లో॥ తా మష్టాదశధాలోచ్య శంకరః సూతసంహితామ్ |
చక్రే శారీరకమ్ భాష్యం సర్వవేదాంతనిర్ణయమ్ ||

అని శ్రీశంకరాచార్యపరిత్రమునందు బలదేవోపాధ్యాయులు నుదాహరించిన సాంస్కృ దాయికశ్లోకము లీవిషయమును వ్యక్తము చేయుచున్నవి. వీని ననుసరించియే యాంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వము నందు "సూతసంహితను 18 మాటలు (లేదా 18 విధములుగా) ఆలోచించి శంకరులు సూత్రభాష్యము రచించిరని యొక యైతిహ్యమున్నది." (వి.స.7నం-18వపుట) అని చెప్పబడినది. భగవత్పాదు లంతటి వారు పదునెనిమిదిమాట లాలోచించుటయే సూతసంహిత గొప్పతనమును వేనోళ్ళ వెల్లడించుచున్నది.

2) మాధవమంత్రీ - తాత్పర్యదీపిక

సూతసంహిత వేదవేదాంతతత్వములను నిరూపించు నతిక్లిష్టగ్రంథ మగుటచే దీనిపై మాధవమంత్రీ 'తాత్పర్యదీపిక' యను విపులవ్యాఖ్యను రచించెను. దీనికి మూడు సంస్కరణములు గలవు.

1) శాస్త్రసంక్షిప్తీముద్రాక్షరశాల — మద్రాసు — 1907.

శ్రీ శా. విశ్వనాథశాస్త్రీగారిచే బరిష్కరింపబడినది. తెలుగులిపి. ఏకసంపుటము.

2) ఆనందాశ్రమ సంస్కృతగ్రంథావళి — పూనా — 1924.

శ్రీవాసుదేవశాస్త్రీగారిచే పరిష్కరింపబడి వినాయకగణేశ ఆసుపే గారిచే బ్రకటింపబడినది. దీనికి 5 తాళపత్రప్రతు లాచారము. నాగరలిపి — 3 సంపుటములు.

3) భాలమనోరమాగ్రంథావళి — మద్రాసు — 1954.

నాగరలిపి — ఏకసంపుటము.

ఈతాత్పర్యదీపికాకర్త మాధవవిద్యారణ్యులని ప్రాచీనపండితుల యాశయము. వేదాకమాధవుడని నవీన చరిత్రకుల నిర్ణయము. ఈవిషయము నించుక పరిశీలించుము.

తాత్పర్యదీపికాకర్త యెవరు?

శ్రీమదయ్యణ్ణదీక్షితులు వ్యాసతాత్పర్యనిర్ణయము నందు — “శ్రీమత్పూతసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం విద్యారణ్యగురుచరణైః - అత ఏవ సాంఖ్యై రుచ్యతే సత్త్వరజస్తమసాం సామ్యావస్థా ప్రకృతి రిత్యాదినా” అనియును

వట్టమట్ట సోమనాథసోమయాజి సూతసంహితయందు —

సీ॥ ఘనుడు విద్యారణ్యముని యేర్పరించిన, తాత్పర్యదీపిక దారి కలిమి.

తే॥గీ॥ అట్టి దగు సూతసంహిత యాకలించి, ప్రణతమతి వేదవేదాంతభాష్యకర్త యతిఘనుండు విద్యారణ్యయతి యొనర్చె, నాదిఁ దాత్పర్యదీపిక యనెడు టీక.

అనియును జెప్పటచే బ్రాచీనులు తాత్పర్యదీపికాకర్త విద్యారణ్యులని భావించి రనుట స్పష్టము. దీని కుపోద్బలకముగా మద్రాసు ప్రతులు రెండింటియందును “శ్రీమద్విద్యారణ్య కృతతాత్పర్యదీపికాఖ్య సూతసంహితావ్యాఖ్యానప్రారంభః” అను వాక్యము చూపట్టుచున్నది. సుప్రసిద్ధచరిత్రకులగు సత్యనాథయ్యరుగారు —

The Sikarpur (Shimoga Dt.) record of Bukka- I of the same date mentions the Kulaguru Kriya Sakti and Madhavamantrin, the king's minister, who was not only a soldier but also the establisher of the path of the Upanishads. (History of India, Vol. II, 148P) అనియును

The Madhava Vidyardanya (1302-87) the head of

the Sringeri Math, was the son of Mayana and brother of Sayana and Bhoganatha and should not be confounded with the Madhavamantrin, a scholar-general of Bukka-II. The two Madhavas belonged to different gotras and sutras and are described in literature as the establisher of the path of the Vedas and the establisher of the Path of the Upanishads respectively. (History of India, Vol. II Page 150) అని చెప్పుచున్నారు.

శ్రీ పోరంచల్ల శ్రీరామమూర్తి గారు కూడ —

Madhava was a Minister of Bukka I and Harihara II and he was held in high esteem by them.

This Madhava must be distinguished from another Madhava, who was another minister of Bukka I. These two Madhavas may be referred to, for avoiding confusion as Madhavacharya and Madhavamantrin respectively.

Madhavamantrin was the son of Dvivedi Cavunda and Macambica of Angirasagotra. He studied under a Saiva-teacher called Kriyasakti. He was both a scholar and a warrior. He ruled as the Governor of Banavase under Bukka I and Harihara II and vanquished the turuskas of Goa. On the other hand Madhavacarya is never known as a warrior.

Madhavamantrin is the author of a commentary on the Sutasambhita called Tatparyadeepika. He was also described in the inscriptions as a commentator of the Upanishads, as a publisher of the Saiva-Agamas and as the author of some poetical works.

(Contribution of Andhra to Sanskrit Literature; Page 90), అని చెప్పుచున్నారు.

మాధవవిద్యారణ్యులు బోధాయనసూత్రులు, భారద్వాజగోతురీలు యజ్ఞశాఖీయులు. వీరి జననీజనకులు శ్రీమతీమయణులు. సాయణాభోగనాథులు సోదరులు. మాధవులు మొదటి హరిహర-బుక్కరాయసోదరులకు (1336-1379 A, D.) కులబ్రాహ్మణులై, విద్యాగురులై,

యమాత్యులుగా నుండి విజయనగరసామ్రాజ్యమును స్థాపింపజేసి కర్ణాటకసింహాసనమున స్థాపనాచార్యులని ప్రసిద్ధి నొందిరి. విమ్మట సన్న్యసింబి విద్యారణ్యానామముతో శృంగేరిపీఠము నదిష్ఠించిరి. శ్రీవిద్యాతీర్థులు, భారతీతీర్థులు, శ్రీకంఠాచార్యులు వీరి గురువులు. సాయణమాధవసోదరులు గలిసి చతుర్వేదభాష్యములనే గాక యనేక శాస్త్రగ్రంథములను రచించిరి.

ఈకాలమునందే మాధవమంత్రి కూడ నుండెను, ఇతఁడు బుక్కరాయలకు దండనాయకుఁడు, మాధవామాత్యు లాంగిరసగోత్రీయులు. తండ్రి చౌండభట్టు. తల్లి మాచాంబిక. గురువు క్రియాశక్తి. వీరు సూతసంహితా తాత్పర్యదీపికను, శైవాగమసారసంగ్రహము నుపనిషద్వ్యాఖ్యలను రచించిరి.

సాధారణముగా సాయణ-మాధవసోదరులచే రచింపఁబడిన గ్రంథములలో నంత్యగద్యమీపిఠముగా నుండును.

“ఇతి శ్రీమద్రాజాధిరాజవరమేశ్వర వైదికమార్గప్రవర్తక శ్రీవీరబుక్కభూపాలసామ్రాజ్యదురంధరేణ సాయణాచార్యేణ విరచితే మాధవీయే వేదార్థప్రకాశ ఋక్సంహితాభాష్యేఽష్టమాష్టకేఽష్టమోఽధ్యాయః సంపూర్ణః”

దీనికి భిన్నముగాఁ దాత్పర్యదీపికాంతగద్య మీక్రింది విధముగా నున్నది.

“ఇతి శ్రీమత్కాశీవిలాసక్రియాశక్తి పరమభక్త త్ర్యంబకపాదాబ్జసేవాపరాయణే నోపనిషన్మార్గప్రవర్తకేన శ్రీమాధవాచార్యేణ విరచితాయాం సూతసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాం చతుర్థస్య యజ్ఞవల్క్యే భవఖండ స్యోపరిధాగే సూతగీతావ్యాఖ్యానాయాం సర్వవేదాంతసంగ్రహో నామూష్టమోఽధ్యాయః”.

సాధారణముగా సాయణ - మాధవసోదరులచే రచింపఁబడిన గ్రంథములలో నవతారిక

శ్లో॥ వాగీశాద్వాః సుమనసః సర్వార్థానా ముపక్రమే।
యం నత్వా కృతకృత్యాః స్యుస్తం నమామి గజాననమ్॥
అనుశ్లోకముతోఁగాని

శ్లో॥ ప్రణమ్య పరమాత్మనం శ్రీవిద్యాతీర్థరూపిణమ్।
అను శ్లోకముతోఁగాని

శ్లో॥ నమః శ్రీశంకరానందగురుపాదాంబుజన్మనే।
సవిలాసమహామోహగ్రాహగ్రానై కకర్మణే॥

అనుశ్లోకముతోఁగాని యారంభ మగును. దీనికి భిన్నముగాఁ దాత్పర్యదీపికావతారిక

శ్లో॥ ప్రణమామి పరిబ్రహ్మ యతో వ్యావృత్త వృత్తయః।
అవిచారసహం వస్తు విషయీకురుతే ధియః॥

శ్రీమత్కాశీవిలాసాఖ్యక్రియాశక్తి శనేవినా।
శ్రీమత్త్ర్యంబకపాదాబ్జసేవానిష్ఠాతచేతనా॥
వేదశాస్త్రప్రతిష్ఠాత్రా శ్రీమన్మాధవమంత్రిణా।
తాత్పర్యదీపికా సూతసంహితాయా విధీయతే॥
అను శ్లోకములతో నారంభ మగుచున్నది.

శ్రీమాధవవిద్యారణ్యులు సకలవేదములకు విపులభాష్యములను రచింపఁబూనిన వారగుటచే నందఱుగఱుగునఁ బూర్వమీమాంసాన్యాయముల విచార మెక్కువగా నుండును గాన ముందుగా 'జై మినీయన్యాయమాల' యను కారికాగ్రంథమును, న్యాయమాలావిస్తరమును వ్యాఖ్యానమును సంతరించిరి. వారి గ్రంథములలో మీమాంసాసందర్భ మెచ్చట వచ్చినను విధిగా జై మినీయన్యాయమాల యుదాహరింపఁబడును. వీరి వైయాసకన్యాయమాలావిస్తరములు గూడ విట్టవే. దీనికి భిన్నముగాఁ దాత్పర్యదీపికయందు మీమాంసాసందర్భములు వచ్చినపుడు జై మినీసూత్రములే యుదాహరింపఁబడినవి గాని న్యాయమాల పేర్కొనఁబడలేదు. విద్యారణ్యుల వ్యాఖ్యానపంక్తి విస్తరముగా నులభకై లిలో నుండును. తాత్పర్యదీపికాపంక్తి సంక్షేపముగా జటిలకై లిలో నున్నది. శ్రీవీ. రాఘవాచార్యులుదాహరించిన మారప్ప శాసనములో —

శ్లో॥ త్రయీం సమాలోచ్య పురాణసంహితా, హితాయ లోకస్య హి యేన మంత్రీణాః

ప్రసాదితత్ర్యంబికశాసనాత్ కృతః, సమస్తశైవాగమసారసంగ్రహః॥

అను శ్లోకము సూతసంహితావ్యాఖ్యానము, శైవాగమసారసంగ్రహము మాధవమంత్రీచే రచింపఁబడిన వని నొక్కి వక్కాణించుచున్నది. మాధవవిద్యారణ్య-మాధవమంత్రీల గోత్రములు, తల్లిదండ్రులు, పితృగురువులు, గ్రంథాంతగద్యములు వ్యాఖ్యానకై లి పరస్పర భిన్నముగా నుండుటచే మాధవమంత్రీయే తాత్పర్యదీపికాకర్త యను చారిత్రకుల నిర్ణయమే సమంజసముగా నున్నది.

ఇక్కడ నొక్క చిన్న చిక్కు విషయ మార్పొందింపవలయును తాత్పర్యదీపిక యారంభము నందును, మఱల యజ్ఞవైభవఖండోపనిషాగము నందలి బ్రహ్మగీతావ్యాఖ్యారంభము నందును —

శ్లో॥ నమః శ్రీశంకరానందగురుపాదాంబుజస్మనే।

సవితాసమహామోహగ్రాహగ్రాసై కకర్మణే॥

అను శ్లోకము కనుపట్టుచున్నది. అట్లే భానయోగఖండాంతమున

శ్లో॥ సంహితాయాశ్చ సూతస్య వ్యాఖ్యాం తాత్పర్యదీపికామ్।

సుప్తిరా మనుగృహ్లాతు విద్యాతీర్థమహేశ్వరః॥

అను శ్లోకము గలదు. ఈరెండు శ్లోకములందు విద్యారణ్యముద్ర స్పష్టముగాఁ గలదు. తాత్పర్యదీపికాకర్తకుఁ గూడ శంకరానందులు, పితృతీర్థులు విద్యాగురువులైనట్టి శ్లోకములు నొక్కి చెప్పచున్నవి. ఈశ్లోకములు మద్రాసు-పూనా ప్రతులలో సమానముగా నున్నవి. దీనినిబట్టి మాధవమంత్రీకూడ విద్యారణ్యులవలెనే శంకరానంద, విద్యాతీర్థుల యొద్ద విద్య నభ్యసించెననియు, మాధవవిద్యారణ్యులకు విద్యాతీర్థుల వలెనే మాధవమంత్రీకిఁ గ్రియాశక్తి పరమగురు వనియు, శ్రీమదాంధ్రమహాభరతరచనమున నన్నయభట్టునకు సహాధ్యాయుఁడగు నారాయణభట్టు తొడయినట్లు తాత్పర్యదీపికారచనమున మాధవమంత్రీకి మాధవ విద్యారణ్యులు తొడ్పడి యుండురనియు నాకృతజ్ఞతను వెల్లడించుటకే విద్యారణ్యశ్లోకములను మాధవమంత్రీ తన తాత్పర్యదీపికలో గ్రహించె ననియు సూహింపవలయును. వ్యాఖ్యానరచనమునందు నామసామ్యముతోఁ బాటు విద్యారణ్యుల సహాయము కూడఁ గొంత యుండుటచేఁ

బట్టమట్ట సోమయాజికవి, చుయ్యణ్ణవీక్షితులు వంటి సాంప్రదాయకులు తాత్పర్యదీపికాకర్తలుగా విద్యారణ్యులను బేర్కొనిరి. తాత్పర్యదీపికావ్యాఖ్యాన విశేషములను దరువాత వివరింతును.

3) శ్రీసదాశివబ్రహ్మాండగ్రంథసర్వస్వతి (1725)

శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకులై జీవన్ముక్తులై బ్రహ్మభావమును గాంచిన సదాశివ బ్రహ్మాండగ్రంథసర్వస్వతీచరణులు వేదాంతరసికులకు సంగీతలాలసులకు సుపరిచితులు. వీరు "సూతసంహితాసంగ్రహము"ను రచించిరి. (1) అద్వైతరసమంజరి (2) ఆత్మవిద్యా విలాసము (3) ఆత్మానాత్మవివేకసంగ్రహము (4) పరమహంసచర్య (5) బోధార్య ప్రకరణము (6) బ్రహ్మతత్త్వ ప్రకాశిక (బ్రహ్మసూత్రవ్యాఖ్య) (7) సర్వవేదాంతసార సంగ్రహము (8) సిద్ధాంతకల్పవల్లి (9) కేసరవల్లి (10) యోగసుధాకరము (పాతంజలి యోగసూత్రవ్యాఖ్య) (11) నవమణిమాల (12) ఆత్మానుసంధానము (13) స్వప్నోద్దితము (14) స్వానుభూతిప్రకాశిక (15) దక్షిణామూర్తి ధ్యానము (16) మనోనియమనము (17) ఉపనిషద్వ్యాఖ్యలు (18) భగవత్కీర్తనలు వీరియితరకృతులు. 'మానస సంపర రే' 'బ్రూహి ముకుందేతి' 'చేతః శ్రీరామమ్' 'చింతా నాస్తి క్తిల' 'విబరే రామరసమ్' 'భజరే గోపాలమ్' మొదలగు కీర్తనలు మిక్కిలి ప్రసిద్ధిగాంచినవి.

4) భాస్కరరాయలు (1730)

[1] వరివస్యారహస్యము [2] నేతుబంధము [3] గణేశసహస్రనామఖండ్యోతము (శ్లోకభాష్యము) [4] దుర్గాసప్త శతీటీక [5] లలితాసహస్రనామభాష్యము మొదలగు 40 గ్రంథములను రచించిన భాస్కరరాయలు మంత్రశాస్త్రజ్ఞులకు దేవీభక్తులకు సుపరిచితులు. లలితాసహస్రనామభాష్యములో —

అత ఏవ స్కాండే సూతసంహితాయాం నామను గౌణముఖ్యభేదేన ఫలభేదః స్మర్యతే.

శ్లో॥ నామాని స్వాణి తు కల్పితాని, స్వమాయమా నిత్యసుఖాత్మరూపే।

తదాపి ముఖ్యస్తు శివాదికట్టా, భవంతి సంకల్పనయా శివస్య॥

ముఖ్యకల్పజపతో మునీశ్వరాః। సత్యమేవ పరమేశ్వరో ౭ భవత్।

తస్యవక్త్రకమలే సదాశివో నృత్యతిన్మ పరమేశయా సహ॥

ఇత్యలంఛిస్త రేణ. (ఉపోద్ఘాతభాష్యము)

యజ్జవై భవణందే తు—

జ్ఞాతార్థం జ్ఞాతమిత్యేవం వక్తవ్యే సతి తద్విని।

ఓమితి ప్రాహ లోకో ౭యం తేన జ్ఞాతస్య వాచకః॥

సర్వావభాసకం మంత్ర మిమం జపతి యో ద్విజః।

సర్వమంత్రజవ ప్యోక్తఫలం స లభతే ౭చిరాత్॥

ఇతి. (చలాక్షరప్రథమసూత్రభాష్యము)

స్కాండే బ్రహ్మగీతాయాం తథై వోపఖ్యంహణదర్శనాత్ —

శ్లో॥ శంకరాఖ్యం తు విజ్ఞానం బహువా శబ్ద్యతే బుద్ధైః |
 కేచిద్బుద్ధయ మిత్యాహుః ఇత్యారభ్య
 వశ ఇత్యాస్తీ కాః కేచిత్ సర్వాణ్యేతాని సంతతమ్ |
 ప్రజ్ఞానస్య శివస్యాస్య నామధేయా న్యసంశయమ్ ||
 ఇత్యంతమ్ ("శివకామేశ్వరాంకస్తా" నామభాష్యము)
 మొదలగుచోట్ల సూతసంహితాశ్లోకము యదా హరింపఁబడినవి.

౪) అయ్యణ్ణదీక్షితులు (1800)

అయ్యణ్ణదీక్షితులు రచించిన వ్యాసతాత్పర్యనిర్ణయము చిన్న గ్రంథ మైనను మిక్కిలి ప్రచారము గాంచినది. వ్యాససూత్రముల కద్వైతమునందే తాత్పర్యమని నిర్ణయించుటకై నీ రవూర్వమూర్ఖము నవలించిరి. న్యాయ-వై శేషిక-సాంఖ్య-యోగ-మీమాంసా-వేదాంతములు షడ్దర్శనములు. ఈదర్శనకారు లన్యదర్శనసిద్ధాంతములను బూర్వపక్షము చేసి తమ సిద్ధాంతములను స్థాపింతురు. బ్రహ్మసూత్రములందుఁ దక్కిన దర్శనములు ఖండింపఁబడినట్లే తక్కిన దర్శనములందు వేదాంతదర్శనము కూడ ఖండింపఁబడినది. గౌతమ-కణాద-కపిల-పతంజలి-జైమినులు వేదాంతదర్శనమును ఖండించు సందర్భములో నద్వైతమతమునే ఖండించుటచే శ్రీశంకరభగవత్పాదవ్రతిపాదితమైన యద్వైతమతమునందే బ్రహ్మసూత్రము లకుఁ దాత్పర్యమని యందు సిద్ధాంతము చేయఁబడినది గ్రంథాంతమునఁ బూజాముల కన్నిటికి నద్వైతమతమునందే తాత్పర్యమని చెప్పుచు "అత ఏవోక్తం శ్రీమత్పూతసంహితాయాం యజ్ఞవై భవఖండే ద్వావింశత్యాయే — — తస్మాత్ సకలశ్రుతిసూత్రస్మృతీతిహాస పురాణాగమమంత్రాణాం వ్యాసాభిమతకేవలాద్వైత ఏవ తాత్పర్యస్యావచారితత్వైన తాదృశాద్వైతమేవ పరమార్థ ఇతి సిద్ధమ్ ||

అని సూతసంహితయందలి యజ్ఞవై భవఖండము లోని 22వ యధ్యాయము పూర్తిగా నుదాహరింపఁబడి శంకరాద్వైతమే పరమార్థమని ముగింపఁబడినది. ఈవ్యాసతాత్పర్యనిర్ణయము బ్రహ్మసూత్రచంద్రిక కనుబండముగా శ్రీవెన్నెలకంటి సుందరరామకర్మగారిచే సుంగరముగా ననువదించఁబడినది.

౫) శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయ కవి (1875-1914)

విభిన్న శాస్త్రములలో శతాధికగ్రంథకర్తలై పిశేషించి యనేకాద్వైత వేదాంతగ్రంథములు రచించి యపరశంకరు లని ప్రసిద్ధి నొందిన శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయ కవీంద్రులు జగత్ప్రసిద్ధులు. వీ రుపనిషత్ప్రస్థానము ననుసరించి వేదాంతముక్తాక్షిణి, గీతాప్రస్థానము ననుసరించి శ్రీశంకరభాష్యార్క-ప్రకాశమును, సూత్రప్రస్థానము ననుసరించి శంకరాశంకరభాష్యవిమర్శమును రచించిరి. శంకరాశంకరభాష్యవిమర్శములో రామానుజాచార్యుల శ్రీభాష్యమును, సుదర్శనాచార్యుల శ్రుతప్రకాశికను ఖండించి శ్రీశంకరభగవత్పాదల యద్వైతసిద్ధాంతమును బునఃప్రకీర్ణించిరి. ఇందుఁ బూజాముల కన్నిటికి నద్వైతమతమునందే తాత్పర్యమని నిరూపించు సందర్భములో "సూతసంహితాయా నిర్విశేషబ్రహ్మపరత్వప్రతిపాదనమ్" అను ప్రత్యేకప్రకరణములో సూతసంహిత యందలి యనేకశ్లోకముల నుదాహరించి

మఱి గ్రంథాంతమున సూతసంహిత యందలి బ్రహ్మగీతలోని పంచమాష్టమాధ్యాయశ్లోకములను బ్రమాణముగాఁ గైకొని యద్వైతతత్త్వమును స్థాపించిరి. బెల్లంకొండవారి యీ గ్రంథము సంపూర్ణముగా లభింపకుండుట మన దురదృష్టము.

7) ధూపకర అనంతయజ్ఞేశ్వరశర్మ (195)

గోవాపండితులైన యజ్ఞేశ్వరశర్మగారు భగవద్గీతకు 'అవిగీత' యను చక్కని టిప్పణిని రచించిరి. ఇందు జ్ఞానదేవ-వామనపండితులు రచించిన మహారాష్ట్రవ్యాఖ్యలలోని విశేషములు అభినవగుప్త, మధుసూదనసంస్వత్పాదులు రచించిన గీతావ్యాఖ్యలలోని రహస్యములు క్రోడీకరింపఁబడినవి. భగవద్గీత యందలి 'చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం గుణకర్మ విభాగః' (4-13) అను శ్లోకమున కపిగీతలో మహాభారతఘట్టములు, అత్రిసంహిత, అగ్నిపురాణము, మాతంగలీల, వారతాంతవిస్మృతి, జైమినిమీమాంస, పాతంజలమహాభాష్యము మొదలగువాని సుదాహరించి జన్మమును బట్టియే వర్ణము గాని కర్మమును బట్టి కాదని నిరూపించి చివరకు — తదా చోద్వోషితం సూతసంహితాయామ్ —

శ్లో॥ సర్వేషాం జన్మనా జాతి ర్జన్మనై వ నచాన్యథా॥ (శి మా. 12-51)

వశ్యాదీనాం యథా జాతి ర్జన్మనై వ నచాన్యథా॥ (శి మా. 12-51)

ఇతి సర్వేషా మసి శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసాదీనాం చాయ మేవ సిద్ధాంత ఇత్యన్యత్ర విస్తర ఇత్యలం ప్రసక్తానుప్రసక్త్యా" అని సూతసంహితాశ్లోకమును బ్రమాణముగాఁ జూపి సిద్ధాంతగ్రంథమును ముగించిరి. ఇట్లనేక శాస్త్రార్థఘట్టములకు సూతసంహిత నికషోపల మైనది

తెలుఁగు కవులు

8) శ్రీకృష్ణదేవరాయలు. (1509-1530)

సూతసంహితను మొట్టమొదటఁ బ్రస్తావించిన తెలుఁగుకవి శ్రీకృష్ణదేవరాయలు శ్రీనాథుఁడు కాశీఖండములో స్కాండపురాణగ్రంథశ్లోకానుక్రమణికలో సూతసంహితను బరిగణించినను గణాసందర్భములో మతగ్రంథముగా సూతసంహితను గీర్తించిన కీర్తి రాయలువారికే దక్కును.

తే॥గీ॥ అప్పు డిచ్చకు లగు బ్రహ్మణోఘ మెల్ల, నాత్మజనభూమి విడువలే కలికభూతి గడ్డముల నాన రుదురాక లిడ్డ సంది, సూతసంహిత లిఱికించి చొరఁదొడఁగిరి.

(ఆముక్త .4-46)

ఈపద్య మాముక్త మాల్యదలో యామునాచార్యచరిత్రమును శ్రీమహావిష్ణువు లక్ష్మీదేవికిఁ దెలుపు సందర్భము లోనిది. పాండ్యరాజునకు శైవమతమునం దభిరుచి మెండు. ఆతని రాణికి వైష్ణవమతము నందు మక్కువ యొక్కవ. రాజు శైవమతము నవలంబించి వైదిక కర్మములను వీడిచిపెట్టి శైవశాస్త్రములనే వినుచు నారాధ్యదేవళ్ళనే యారాధించుచు శైవ బ్రాహ్మణులకే యగ్రహారము లిచ్చుచుండెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణులు జన్మభూమిని విడువ లేక గడ్డముల వఱకు విభూతి పెట్టుకొని రుద్రాక్షమాలలు దాల్చి సందిట సూతసంహితల నిఱి

కించికొని రాజాస్థానమునకు రాదొడఁగి రని భావము. దీనినిబట్టి రాయలవారి కాలములో కైవమతస్తులలో సూతసంహితకుఁ బ్రచురస్రవార ముండెడి దని స్పష్టము.

౪) పట్టమట్ట సోమనాథసోమయాజి (15^వ0)

సూతసంహితను మొట్టమొదటఁ తెలిఁగించిన కవి పట్టమట్ట సోమనాథకవి. రాజోలు తాలూకా యందలి 'వెలవలపల్లి' యీతని జన్మస్థలము. సోమనాథకవి "సూతసంహిత"ను దెనిఁగించి కామినేని కామారెడ్డికి, "బ్రహ్మోత్తరఖండము" నాంధ్రీకరించి కామినేని యెల్లారెడ్డికి నంకితము గావించెను. 'పట్టకృవర్తిచరిత్ర', 'శివదర్మోత్తరము', 'పద్మపురాణము రచించిన కామినేని మల్లారెడ్డి యీకృతి పతులకు సోదరుఁడు. సోమనాథకవి తన్నుఁ గూర్చి చెప్పుకొన్న పద్యములనుబట్టియుఁ బూర్వకవిస్తుతులను బట్టియు నితఁడు సర్వశాస్త్రనిష్ణాతుఁ డనియు, బహుగ్రంథపరిశీలకుఁడనియు సరసకవితాకుశలుఁడనియుఁ దెలియుచున్నది. "కవితా విలాసమున నీతఁడు శ్రీనాథునితోఁ దులతుఁగుచుండు" నని శ్రీవాగంటి శేషయ్యగారు చెప్పుచున్నారు. వాగంటివారి కవితరంగిణిని బట్టి యీతని రెండు గ్రంథములు ముద్రింపఁబడినట్లు తెలియుచున్నది గాని రెండు కావ్యములు కూడ నాకు లభింప లేదు. ఈసోమనాథకవి వంశములోఁ బుట్టిన పట్టమట్ట సరస్వతీసోమయాజి తన పృథుచరిత్రలో —

౧॥ నన్నయభట్టుగారు యజనం బొసరించిన చోట జమ్మివె
ట్టున్నది తణ్కు తుచ్చున సమున్నత మైనది దాని నీడ నే
నున్నతటిన్ శిశుత్వమున నున్నతరీతి వరం బొసంగుచున్
నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేసితిరి నాయుమ నీవును భీమనాయకా!

అను పద్యములో నన్నయగారు తణుకులో యజ్ఞము చేసినట్లు చెప్పినాఁడు. ప్రకృతము ననుసరింతము. ఆదునికులలో శ్రీసూతసంహితను యథామాతృకముగా నాంధ్రీకరించినవారు శ్రీబుద్ధవరపుమహాదేవామాత్యులు.

శ్రీ బుద్ధవరపు మహాదేవకవి (1889-1968)

శ్రీబుద్ధవరపు మహాదేవకవి యాంధ్రమాఘసాఠకులకు సుపరిచితులు. వీరు సుప్రసిద్ధవిద్వత్కవివంశముకు కూచిమంచి వారి యింట జన్మించిరి. (1) శ్రీకొప్పలింగేశ్వరశతకము [2] భక్తచింతామణిశతకము [3] శ్రీకొప్పలింగేశ్వరదండకము [4] శ్రీకొప్పలింగేశ్వర కీర్తనలు రచించిన శ్రీకూచిమంచి సోమసుందరకవి వీరి తండ్రి. కాళిదాసు కుమారసంభవమును యథామాతృకముగా నాంధ్రీకరించిన సాంబకవి వీరి యన్న. ఇంక మన మహాదేవకవి [1] మాఘకావ్యము [2] సూతసంహిత [3] చంపూరామాయణము [4] కువలయానందము నను నాలుగు గ్రంథములు రచించి శ్రీకంచికామకోటిపీఠాదిపుల కుభాశీస్సులను బడసి జయపురమహారాజులగు శ్రీవిక్రమదేవవర్మగారిచేఁ గవిత్వవిశారద' బిరుదము నందిన కవి చంద్రులు. వీరి పూర్వుల గ్రంథములను గూర్చియు వీరి యితరగ్రంథములను గూర్చియు మాఘభూమికయందు సోదాహరణముగా వివరించితిని. ప్రస్తుత గ్రంథముగు సూతసంహితను గూర్చి యింఁచుక తెలిసికొందము.

సూతసంహిత యందు [1] శివమాహాత్యఖండము [2] జ్ఞానయోగఖండము

(3) ముక్తిఖండము (4) యజ్ఞవైభవఖండము నని నాలుగు ఖండములు గలవు. ఈ సంహిత ధర్మశాస్త్రరహస్యములను, సాంఖ్యయోగములను, ఉపనిషద్వేదాంతములను, శ్రీ శివపాఠమ్యమును నిరూపించు శాస్త్రగ్రంథము గాని కథావ్రదానమైనది గాదు. ఇట్టి గ్రంథమును బద్ధకావ్యముగా సంతరించుట కత్తిమీఁద సాము పంటిది.

మన పూర్వకపు అందఱు నితిహాసపురాణముల ననువదించునపుడు మూలగ్రంథమును సంగ్రహించి తెలుఁగుభాష కనుగుణముగాఁ గథావ్రదానముగా రచించిరి. ఒక్క ప్రోతన మాత్రము శ్రీమద్భాగవతమును గొంచెము కూడ విడువక కొన్ని ఘట్టములను బెంచి కొన్ని చోట్ల శ్రీధరవ్యాఖ్యను జోడించి యథామాతృకముగా నాంధ్రుల కందించెను. మహాదేవకవి కూడ నుపాఖ్యానములుగల తావులందుఁ బెంచుచు, శాస్త్రవ్రహ్మకములందు వ్యాఖ్యానమును జోడించుచు యథామాతృకముగా సూతసంహిత నాంధ్రీకరించుట తెలుఁగువారి యదృష్టము.

ఉపాఖ్యానములు

6000 శ్లోకములు గల యీసూతసంహితలోఁ గథలు కొలఁది మాత్రమే గలవు. ముక్తి ఖండ-యజ్ఞవైభవఖండములలో (1) కోలాహలకథ (2) శశివర్ణోపాఖ్యానము (3) వారకాంతాచరిత్రము (4) సంగిరోపాఖ్యానము (5) దుర్బటచరిత్రము (6) సత్యనందచరిత్రము (7) కుమ్మరికథ (8) గౌతమమహర్షి చరిత్రము (9) బ్రాహ్మణాధముని కథ యనునవి తొమ్మిది కథలు గలవు. కవులు తమ సామర్థ్యమును జూపుట కిట్టి పట్టులే యొక్కవగా నుపయోగించును.

1. కోలాహలుని కథ :—

ఇది ముక్తి ఖండములో శివుఁడు విష్ణుమూర్తి కుపదేశించినది. కోలాహలుఁడను దుర్మార్గుఁడు తండ్రిని జంపి తల్లిని రమించి చివరకు వేదారణ్యములో మరణించుటచే మోక్షము పొందెనని చెప్పఁబడినది. మూలము నందలి 31 శ్లోకములు 31 పద్యములుగా (ముక్తి-71-73) ననువదించఁబడినవి.

2. శశివర్ణోపాఖ్యానము :—

ఇందలి శశివర్ణోపాఖ్యానము, సంగిరోపాఖ్యానము, దుర్బటచరిత్ర, బ్రాహ్మణాధముని కథ మొదలగునవి శివరాత్రిమాహాత్మ్యమునందలి సుకుమారచరిత్రను, గాళీఖండమునందలి గుణనిధికథను, బాండురంగమాహాత్మ్యమునందలి నిగమశర్మోపాఖ్యానమును గుర్తునకుఁ దెచ్చును. గురుశుశ్రూషణమహిమను దెల్పుటకు రెండుపాఖ్యానములు చెప్పఁబడినవి.

వేదవేదాంగములు, పురాణోపాఖ్యానములు పఠించి పవిత్రుఁడైన పాకయజ్ఞుఁ డను బ్రాహ్మణుఁడు గలఁడు. అతనికిఁ బూర్వపాపకర్మవశమున దుష్కిలుఁడైన యొక కొడుకు జన్మించెను, పాకయజ్ఞుఁడతనికి శశివర్ణుఁ డని పేరు పెట్టెను.

తే॥గీ॥ చిన్నవయసున గొనముల తెన్నుఁ గనమి, పేరు 'శశివర్ణుఁ' డని తండ్రి పెట్టెఁగాని గొనములను గాంచ 'నిశివర్ణుఁ' డనుచుఁ బిల్వఁ, దగియె నాతండు కర్మవిధంబులెట్లొ॥
(ముక్తి-172)

ఈ పద్యము పాండురంగమాహాత్యము నందలి

తే॥గీ॥ నిగమశర్మాభిధానంబు నేతివీర, కాయయును బోలె నయభార్తగాథ దాల్చి
(పాండు-3-13)

అను పద్యమును జ్ఞాపకము చేయుచున్నది.

సీ॥ ఆశ్రమమర్యాద-నాశ్రయించుట లేదు, వేదనిందై కప్రసీణుఁ డగును
అచరింపఁడు ధర్మ మావగింజంతయు, ధర్మవార్మికుల నిందన మొనర్చు
నెనరు గల్గి దొకింత విసుఁగుల యందును, బ్రాణిహింసాపరత్వమున మెలఁగుఁ
బెద్దలఁ గని లేచి భృత్యుభావము గనఁ, డాత్మభృత్యులు గాఁగ నరయు వారిఁ

తే॥గీ॥ దండ్రిఁ డిట్లును దల్లిని వేండ్రఁ బెట్టు, నన్న నడచును జెలియలి నడఁగఁద్రొక్కు-
శక్తి కొలఁదిని దుర్నయచయ మొనర్చు మీఁదెఱుంగఁడు చెన్నఁటి వాడు లాడు.
(ముక్తి-179)

కం॥ ఆలన్ బొరిగొను నన్య, శ్రీలన్ గలయంగఁ జూచుఁ జెన్నఁటి మాటన్
పూలన్ వలె దలఁ దాల్చును. గలము వ్యర్థముగఁ బుచ్చుఁ గట్టిఁడి వాఁడౌ.
(ముక్తి-181)

ఇట్లు శశివర్ణుఁ డనెకపాపముల నొనర్చి పెక్కురోగములకు గుఱియై చివరకు మరణా-
వస్థ నొందెను. అట్టి స్థితి యందున్న కొడుకును జూచి పాకయజ్ఞుఁడు విలపించుచుండఁగా
దేవభక్తుఁ డగు నొక ఋషి వచ్చి గోపర్వతమున కేఁగి శివుని గొల్చినచో శశివర్ణుని యాధి-
వ్యాదులు మాను నని యుపదేశించెను. పాకయజ్ఞుఁడు శశివర్ణునితో గోపర్వతము చేరి శక్తి-
శ్వరుని భజించినంతనే నీరోగి యయ్యెను. గురుశుక్రూషామహిమమునఁ బాకయజ్ఞుఁడు
సుతునితో మోక్షము గాంచెను. మూలమున 48 శ్లోకములలో నున్న యీకథ తెలుఁగున 49
పద్యములలో (ముక్తి-165-214) విస్తరింపఁబడినది.

3. వారాంగనకథ :-

దీనికి వెనువెంటనే యొక వారాంగన కథ గలదు. సుభగ యను నొక వేశ్య గలదు.
ఆమె చిన్నె లిట్లు వర్ణింపఁబడినవి.

సీ॥ అడుగులఁ జిరుమువ్వ అలర నృత్యము నేయి, నలయురా! యని జాలి సౌలయు వారు
మునివ్రేలు నునుచెక్కిఁటను జేర్చి యభినయం, బొనరింప భేషు భేషనేడు వారు
పెదవి మెదల్చి సౌరు దలిర్ప శృంగార, పదము పాడిన యుబ్రపడెడు వారు
అత్తరుగంధమ్ము నందీయ వలవులు, తలఁపులు గొనసాగ మెలఁగు వారు

తే॥గీ॥ వీన్నలున్ బెద్దలున్ సాని మిన్నఁ గన్నఁ; జెన్ను నెన్నుచు నాలేమ చీరచెంగు
గాలి సోకివ ధన్యోఽస్మి కతలిఁకేల, యనుచు నెవరికి వారలే యలరుచుండు१.
(ముక్తి-211)

సీ॥ ఒకనర్చుపై వెట్టి యొలయ నూర్వశి వట్టి, బేల యీచెలి ముంద రేల నుడువ
రింభ యెంతబది యీరాను డగ్గఱఁ జేరి, దిద్దఁగా వలె గొన్ని యొద్దికలను

సరసుల బెదరు కన్ సన్నల నారయు, హరిణకు నీలేమ కగునె సవతు
 పేరుచేఁ దెల్లమా తీరు తిలోత్తమ, కది దీనితో సరి యగునె యెందు

తే॥గీ॥ ప్రియుల డగ్గరి కొఱలేని పెరిమ లొలుకఁ, గులికి కులికించు పట్టు అఱ్ఱలను బార
 వశ్యమున మూయఁ జాలని పడఁతు లగుట, దీనికిని వేల్పుసానులు దీసికట్టు.

(ముక్తి-225)

ఆ రోవెలఁది విటుల నాకర్షించి మిద్దెలు మేడలు కట్టుచుండఁగాఁ గొంతకాలమునకు
 ముదిమి వచ్చెను.

ఉ॥ మోమున గోము సన్నగిలఁ బొల్పుగు చెక్కిలి నిగ్గు తగ్గఁ గ
 న్దామరలందు గంతులిడు దక్కులు బెక్కులు వీడికోల్ గొనన్
 సాములు దక్కి మన్మతుఁడు చయ్యన వేతోక తావుఁ జూచికో
 నామదిరాక్షిపై ముదిమి యల్లన నల్లనఁ బ్రాకె వింతగన్.

(ముక్తి-227)

అట్టి ముసలితనమునం దావేశ్య చేసిన పాపములే పిశాచములై యామెను బాదించెను.
 రోగములతో స్రుక్కుచున్న దాని యింటికి విలక్షణయోగి రాఁగా నతని భక్తితో మూఁడేంట్లు
 సేవించెను.

కం॥ సన్నని పలువ లొసంగెను, జెన్నగు పూవుల నొసంగెఁ జెలఁగుచు నఱుతన్
 హొన్ను జగా నేవళ మిడె, నన్నెలఁతుక దాని కాతఁ డందె ముదమ్మున్.

ఇట్టి యోగి శుశ్రూషాపలముచే నావేశ్య ముక్తి గాంచెను. మూలమునందు 12 శ్లోక
 ములలోఁ గల యీ కథ 33 పద్యములలో (ముక్తి-216-249) విస్తరింపఁబడినది.

4. సంగిరోపాఖ్యానము :—

సంగిరుఁడను నొక బ్రాహ్మణుఁడు పండితుఁ డయ్యుఁ గుతర్కము నవలంబించి
 వేదాంతశాస్త్రము నవహేళనము చేయుచు ననేక పాపముల నొనరించెను.

కం॥ అవశిష్టపాప మొక్కటి, అవలేశము లేక కేవలచూతఁడు పా
 శవవృత్తి మెలఁగుచున్ గా, అవశుం డయి మరణశయ్య లావటి యుండెన్.

(యజ్ఞవై-348)

అతఁడు మరణించిన పిమ్మట యమకింకరు అతనిని ఘోరనరకము లందుంచి యిట్లు
 బాదించిరి.

సీ॥ చెఱకుగానుగుఁ గాల్పేతులం దొడిగిరి, గ్రిఱ్ఱన కోలలం ద్రిప్పి యార్పి
 చిటుగుంట లెల్లెడ మెఱసి నెత్తురు చిమ్మ, నొడల నాడించినా రులులఁ దెచ్చి
 మొండిఱంపస్సుఁ గోత రెండుగా వ్రీలఁగా, నంగిమెల్లను గోసి రాచి యాచి
 కాలు నూనియు నగ్గి కణముల బొబ్బెక్కు, నందాఁకఁ బొరలించి రఘై యిఘై

తే॥గీ॥ చెప్పఁగాఁ జూడఁగా వట్టి చెట్టఁ గూర్చి, కోటివత్సరపర్యంత మాటుపాటు
 లేని సరకార్ణవమ్మున వాని ముంచి, లేవ నెత్తిరి జము నాన చేత వారు.

(యజ్ఞవై-354)

సంగిడుఁ డిట్లు యమమాతనలు పొందుచుండఁగాఁ బూర్వపుణ్యవశమున శతానందుఁ డను మహర్షి యచటికి వచ్చి 'ఓన్నమశ్శివాయ' యను షడక్షరమంత్రరాజము నతని కుపదేశించెను. సంగిడుఁడు నమశ్శివాయ మంత్రము నుచ్చరించినంతనే దేవతలందఱు నతనికిఁ బ్రత్యక్షమైరి. యమలోకము దేవలోకమైనది.

సీ॥ సురతడకాభాప్రసూనవర్షంబులు, గురిసె నెల్లెడల నబ్బురము గాఁగ
మునులు సిద్ధులు యక్షపుంగవుల్ గుమిగూడి, సల్పిరి నృత్యంబు చతురగతుల
నచ్చురుల్ కింపుడషాగ్రేసరులఁ గూడి, గేయముల్ పాడి రమేయలయల
నంభోజసంభవుం డనుఁగుఁగొమ్మం గూడి, మేలి నాట్యంబులు లీలఁ జేసె

తే॥గీ॥ సకలసురసంఘములతోడ సౌరపతియు, వచ్చి యాదెను నుత్సవ మచ్చుపడఁగ
వేయు నేలి?రమారమణీయపాణేఁ, బాణి గొని జాణమై చక్రపాణి యాదె (యజ్ఞవై-360)
అప్పుడు శతానందమహర్షిని గాంచి శివుఁడని యముఁడు భయపడి నమస్కరింపఁగా
మహర్షి యిట్లుపదేశించెను,

సీ॥ విష్ణుదేవేంద్రాదివిబుధవర్గము కంటె, శివుఁడు మేలను వారి చెంతఁ బోకు
శివనామ మెచ్చు వైష్ణవపంకజోద్భవా, ద్విభిదల కను వారి నంటఁ బోకు
సర్వాంభానకసర్వమూలము శివుం, డను వారి నింతై నఁ జెనకఁ బోకు
మగ్నిరీత్యాదిమంత్రాన్వితంబుగ బూది, ధరియించు వారి డగ్గరఁగఁ బోకు

తే॥గీ॥ మెడఁద నుదుటను భుజముల నెనయ మూఁడు, బంతులను బూది నలఁదిన భవ్యజనుల
దూరమునఁ గాంచి యొడగల్గఁ దొలఁగి తాయఁ, బోకు మెయ్యెడ నిది మంచి బుద్ధి నీకు
(యజ్ఞవై - 366)

సీ॥ లింగమందునఁ ద్రిశూలిన్ భవమోచకు, నర్పించు వారిపై నరుగఁ బోకు
మొప్పుగ రుద్రునిక లొకటైన మూఁడైన, నాత్తైన నిమవారిఁ జేరఁ బోకు
శమదమంబుల నొంది శంకరభక్తులై, సన్యాసులౌ వారి సరసఁ బోకు
మమలవేదాంతవాక్యార్థశ్రవణమున, నాడువలౌ వారి తాయంగఁ బోకు

దే॥గీ॥ యజ్ఞదానతపస్సవనాదివిషిద, సాధనంబుల ననిశంబు శంభునేవ
పట్టు ధన్యుల సామీప్యపరణేఁ జనఁగఁ, బోకు మెయ్యెడ నిది మంచిబుద్ధి నిజము.
(యజ్ఞవై - 367)

చ॥ మఱియు నెదియు గమనింపుము.

సీ॥ విభిదవిద్యుఁ కంటె నిజముగా శివుఁ డెక్కు, డన మాను వారి నీవలుకఁ గొట్టు
కేళవాదులతోడ నీకుండు సముఁ డని, పలుకువారిని గూబఁ బగులఁగొట్టు
తగు క్రద్ధతోడ శ్రౌతస్మార్త సత్కీర్తియల్, నెరపకుండెడి వారి శిరసుఁ గొట్టు
పరగఁ క్రతిస్మృతీతరసిద్ధకార్యముల్, నేయు వారిని లెంప వాయఁగొట్టు

తే॥గీ॥ గురువులకు ద్రోహ మొనరించు పరమనీచు, లైన వారిని నీచేత నైనయంత
షణకు గాపిల్లఁ గొట్టు వై వస్వతుండః, మాన కిఁక దీని నీకిది మంచిబుద్ధి.
(యజ్ఞవై - 371)

అని యుపదేశించి శతానందుడు కైలాసమున కేగెను. యముడు సంగిరునితో "మఱల నీవు బ్రాహ్మణకులమునఁ బుట్టి వేదములు చదివి కుతర్కములు విడిచి బ్రాహ్మణ్యమును బొందుము. నీకింక దుఃఖము లుండ" వని చెప్పి వెడలెను. మూలము నందు 50 శ్లోకములలో నున్న యీ కథ 39 పద్యములలో (యజ్ఞ-344-382) యథామాతృకముగా ననువదించఁబడినది.

5. దుర్బల చరిత్ర :-

యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండమునందుఁ బ్రసాదవైభవమును వివరించు సందర్భములో కథనీ చెప్పఁబడినది. దుర్బలుఁ డను దుశ్శీలుఁ డొకఁడు లెక్కకు మిక్కిలిగాఁ బాతకములు గావించెను.

సీ॥ ఒక నూలుమంది నూరక బాపలన్ బట్టి, కుత్తుకల్ కత్తితోఁ గోసినాఁడు
 లేగడ్డిపోఁచల లీల నూడావుల, లేగ లార్వఁగఁ దలల్ ద్రెంపినాఁడు
 క్రొవ్వి దీనులతోఁ రోదించి వారి మం, దిరశతంబులు గాల్చి తీరినాఁడు
 లోతునీ శ్శేపారు నూతులు నూతంటి, వేరంబు గొని పూడిపించినాఁడు

తే॥గీ॥ కంఠఁబడ్డ సతీమణిఁ గావరించి, బల్మిమై బిగి కౌఁగిళ్ళఁ బట్టినాఁడు
 గురువరేణ్యుల ధనమైన సరకుగానక, తస్కరింపంగ దీక్షలం దపిలినాఁడు.

(యజ్ఞ-390)

ఇన్ని పాపము లొనర్చినను బూర్వజన్మమున నొక శివవ్రతున కొక కామిను దాన మిచ్చిన ఫలితముగా మరణసమయమునఁ బశ్చాత్తప్తుడైన యతని కొక బ్రాహ్మణుఁడు వ్యాఘ్రపురీమాహాత్యమును బోధించెను. అబోధము ననుసరించి దుర్బలుఁడు శ్రీవ్యాఘ్రపురి కేఁగి శివుని గాల్చి యచట మూఁదేఁడులు నివసించుటతో నతని జీవిత మంతయు మూటిపోయెను.

సీ॥ కల్లలే గాని వల్కంగ నెరని వాఁడు, సతమును సత్యవాక్పతురుఁ డయ్యె
 దేవశంబులఁ జూచి యేవగించెడి వాఁడు, పరమేశభక్తి సంపన్నుఁ డయ్యె
 మిన్న మన్నున్ మ్రింగు మేటి రోసపువాఁడు, రమణీయశాంతాంతరంగుఁ డయ్యె
 గనుగాన్న దానిపై మనసు నెఱపువాఁడు, నిష్కామసత్కణానిపుణుఁ డయ్యె

తే॥గీ॥ నవని నడమూఁదముండయి యలము వాఁడు, సకలలోకాధిపతి యయి జరిగె జగతి
 నెన్నో నరకంబులం బడ నున్నవాఁడు, ముక్తుడై దుర్బలుండు సమ్మోద మందె.

(యజ్ఞ-408)

ఇట్లు ద్భవసభానాధుని కరుణచే దుర్బలుఁడు ముక్తి నొందెను. మూలమునందు 27 శ్లోకములలో నున్న యీ కథ తెలుఁగున 19 పద్యపద్యములలో యథామాతృకముగా ననువదించఁపఁబడినది.

6. సత్యసంధుని కథ :-

సత్యసంధుఁ డను నొక బ్రాహ్మణుఁడు సకలవిద్యలు నేర్చి విష్ణునేవల నొనర్చెను.

సీ॥ అతఁడు ప్రతిష్ఠించు నచ్యుతాయతనముల్, పెక్కు వైకుంఠాల నిక్కు నడఁచు
 నతఁ డభ్యసించు క్రతుంగముల్ క్రతులు బ్ర, హామిదుల బలుమెప్పు అంది యొప్పు
 నతఁ దొనర్చిన కేశవాంఘ్రిసపద్యల, పిరు లీగి మ్రాఁకుల విరులఁ గేరు
 నతఁడు పూజించెడి హరిభక్తు అచ్యుత, స్వాములే మఱి పెఱవారు గారు

తే॥గీ॥ విష్ణుపుణ్యస్థలముల వెనుక నొక్క, ఘన నాతండు దర్శింప నది గలగదు
 ధన్యతను విష్ణుదివ్యమంత్రముల నెల్ల, నతఁడు సద్భక్తి జపియింప నదియు లేదు.

(యజ్ఞ-413)

ఆసత్యసంధు నకు విష్ణువు ప్రత్యక్షమై శివుని నేవింపు మని యుపదేశించెను. సత్య
 సంధుఁడును వైదికసూక్తుల యంతర్భాగము గ్రహించి శంఖునిబూజించి ముక్తుఁ డయ్యెను.
 ఇక్కడ సత్యసంధుఁడు విష్ణువును స్తుతించిన సంస్కృతభాషాపద్యము అన్నియు హృద్యశైలిలో
 నలరారుచున్నవి. మూలములో 59 శ్లోకములలో నున్న యీ కథ 32 పద్యములలో రమణీయ
 ముగా నడిచినది.

7. కులాలకాంత కథ :-

శిల్పకళారహస్యము అన్నియు నెఱిగిన యొక కుమ్మరి గలఁడు.

సీ॥ పూమొక్క కొకకుండ పూని యొనర్చెనా!, లేని మొక్కలె పూవు లూనినట్లు
 కోర్కి మీఱఁగ నొక్క కూజాను జేసెనా!, నీరు లేకయె నారు నిల్చినట్లు
 నిండు వేడుక నొక్క భండంబు వానెనా!, బ్రహ్మాండ మందునఁ బరగినట్లు
 దనుప లోకము నొక్క దాక నిర్మించెనా!, ముక్కు విందుగఁ బోవు పొగచినట్లు

తే॥గీ॥ ప్రకృతిసౌందర్యమును గ్రంధునఱచునట్లు, కుంభకారుఁడు కుండలఁ గూర్చు అలిత
 కళ అనంతములై యిందుకళలఁ గేరు, లెక్కకే మ్రొక్కు మని యొక్కసక్కె మాడి.

(యజ్ఞ-578)

ఇట్లు సౌందర్యకళోసాసన మొనరించు నాకులాఁడు సౌందర్యమున రతిని మించిన
 భార్యతో ననేకభోగము అనుభవించుచుండెను.

క॥ సతి కౌఁగిట సుఖియింపుచు, రతి యది కుమ్మరిది గాదురా యని యెదలో
 రతి చక్కఁదనము దలఁచుచు, నతఁడు ముదం బందుచుండు నయ్యై యెడలన్.

(యజ్ఞ-581)

ఆకులాలదంపతులకు లోకోత్తరలావణ్యశ్లోకోత్తరయగు నొక వృత్తిక జనియించి
 యాడేసినది.

క॥ అచ్చెలువ తలను ముడిచిన, ముచ్చట ముడి నెవఁడు చూచి మురియక యుండున్
 అచ్చికిఁ గల చెల్వములు, పొచ్చె మృనవచ్చు దాని పొలుపుల పజ్జన్.(యజ్ఞ-585)

క॥ అచ్చరలేమలు భుషికిన్, వచ్చి తదీయాంగసౌష్ఠవం బారసి ము
 డ్డిచ్చి మది మెచ్చి కౌఁగిటఁ, గ్రుచ్చి కనుల్ దెఱచికోసుచుఁ గ్రుమ్మరుదు 8లన్.

(యజ్ఞ-589)

క॥ గోచీచెంగులు జాలవార వెనుకన్ గుచ్చెళ్లు మీఁగళ్ళపైఁ
 బ్రాచుర్యంబునఁ జించులాడ నునుజాబ్బారైక తక్కిత్తఁగా

పోచల్ దాల్ మునుజేతి కందమిడ నాపూబోణి చెయ్యెత్తగా
వీచుల్ వీచులు గాగఁ బార్వరుచు లువ్విళ్లురఁజేయున్ విటున్.

ఉ॥ బంగరు ముద్దుటుంగరము ప్రన్నని ప్రేలి నలంకరింపుచుం
డం గరవల్లవంబు పయఁబన్ సవరించెడి పట్ల కుంభకా
రాంగన నంగణారి కనులారఁగ నారసె నేని చీరకొం
గుం గయికొంచు వెంటఁబడుఁ గోమలి దాసజనాగ్రిగణ్యుడై. (యజ్ఞ-595)

ఆ కుంభకారకురంగనయన యొక విప్రనందనుని వలచి నిరాకరింపఁబడి మూఁడువేల
మంది బ్రాహ్మణులను జంపింతు నని శపథము చేసి ముష్కరులచే నట్లు చేయించుచు నొక
వర్షతకందరంబుపైఁ దపం బొనర్చుచున్న బ్రహ్మణ్ణానిని జంపుటకై చంద్రహాస మెత్తినది.
బాహువులు స్తంభించినవి. అంత నామె విప్రమాహాత్యము నెఱింగి రక్షింపు మని యతని
కెఱఁగినంతనే యతఁడు కరుణించెను. ఆకులాలకాంత యాయోగివర్యుని దనయింట నుంచి
నేవ లొనరించినది.

సీ॥ నీపాదరజములో నాపాపములు వాయఁ, గాళ్ళు గడ్డెదను వే నీళ్ళు దెచ్చి
మజ్జన మ్మని నన్ను మన్నింపఁగా నీవు, గొజ్జంగితోఁ దీర్తు మజ్జనమ్ము
నేవక్రితికమం చీవు గాఠవమీయఁ, దిలకంబు నుదుటను దిద్దుదాన
దిరిలేని నామనస్తాపంబు చల్లారఁ, జందనచర్చ లొసంగు దిప్పు.

తే॥గీ॥ డతులవాసన లెల్ల నన్నాదరింపఁ, బూలదండల నీమెడన్ ప్రేల నిడుదు
ననుచు నాత్మార్పణము చేసి యనుదినమ్ము, కుటిలకుంతల నేవించు గురువరేణ్యు.
(యజ్ఞ-621)

ఈగురుశుశ్రూషణమహిమచే నామె జ్ఞానము నొంది తల్లిదండ్రులతో బంధువులతోఁ
గై లాసలోకము వడసినది. మూలమునందు 9 శ్లోకములలోనున్న యీచిన్నకథను మహాదేవ
కవి ప్రతిభతో 56 పద్యముల యుపాఖ్యానముగాఁ దీర్చిదిద్దెను. వీరి కపితావైశారద్యమున
కిది దర్పణము. కుమ్మరి దంపతుల కళానైపుణ్యము, కులాలకుమారి లావణ్యము, విప్ర
నందనునితో శపథము, బ్రహ్మణ్ణానిని జంపుటకై చంద్రహాస మెత్తినపుడు బాహుస్తంభనము
గురుశుశ్రూష మొదలగునవి యన్నియు రమణీయముగాఁ బెంపఁబడినవి. కులాలనుందరి
సౌందర్యమును వర్ణించు 14 పద్యములు కమనీయశైలితో సాఁగినవి.

8. గౌతమమహర్షి చరిత్ర :-

ఈ యుపాఖ్యానము తక్కిన పురాణములందుఁ గూడఁ బ్రసిద్ధమైనది. పూర్వ మొకప్పుడు
ద్వాదశవర్ష జైషుము సంభవించినది.

క॥ అన్నపుమెతు కొకతైనన్, గన్నులకున్ గానరాక కరమును బ్రాణా
పన్నంబయి లోకము వే, గెన్నిరతము మంగలమున గింజలువోలెన్. (యజ్ఞ-634)

సీ॥ సలిలంబు లింకఁగా జలచరమ్ముల కొక, సంఘమారణములు సంభవించె
కనవుగింజలు లేని కతమున నవి దిను, జంతుజాలము లెల్ల సమసిపోయెఁ
దిన మాంస మలవడమిని పలలాహార, జీవసంతతులు నశించిపోయెఁ
గొల్వ నెవ్వరు లేక గుళ్ళుదేవుళ్ళును, రాళ్ళు రిప్పలును జిల్లేళ్ళునయ్యె.

తే॥గీ॥ భూము లెల్లను గాడులై బుగ్గి యయ్యె మడుగు లెల్లను దెగ కాలిమంట అయ్యె
 గొప్ప నదు లింకబాటి బర్తిప్ప అయ్యెఁ, జెప్పఁగా నెవ్వఁ డొప్పు మా జిప్పలెల్ల
 (యజ్ఞ-653)

అట్టి కాటకములో జనులు తినుటకుఁ దిండి కట్టుటకు గుడ్డ లేక మలమల మాడి గౌత
 మాశ్రమము చేరి యక్షపాదమహర్షిని గాంచి దీనాననులై యిట్లు మొఱపెట్టిరి

సీ॥ అస్తిశంజరముకా కరయ నేమున్నది, పూర్వ మీతఁడు దొడ్డ బొజ్జ నొప్పు
 నూచకాశును జేతు లూచ శక్తియు లేదు, తొలుత జనాజెట్టి దొరయ యితఁడు
 హీనస్వరముతోడ దీనుడై ఎల్కాను, మొదట సింహార్యటేన్ బొదలు నితఁడు
 కనులు లోతుఁ డోయి కన బూచివలెఁ దోఁచుఁ, దొగరేకుకనుల మున్ దగు నితఁడు

తే॥గీ॥ చిన్న చిరుగులబొంత నీయన్నుమిన్న, మొలను గట్టుక లజ్జమైఁ దలను వంచి
 యచ్చటం గూరుచున్నది చచ్చి నగము, రాతిగుండెయఁ గఠఁ బు నన్నాతిఁ జూడ.
 (యజ్ఞ-647)

వారి విలాపములు విని గౌతముఁడు కరుణించి వారి నాదరించెను.

మ॥ దనదాన్యంబులు వస్త్రముల్ తిలలునున్ దై లంబులున్ గంధమున్
 ఘనసారములుఁ దమ్ములమ్ములును మెల్కొస్తూరి మున్నెన్నన పా
 నిని నెవ్వండెడి గోరు దానిని రవంతేన్ లోటు లేకుండ న
 ట్లు నిరాబారి యొసంగె వానికిఁక నీకున్ గల్గినే యెయ్యెడన్.

సీ. వ్యాధిచేఁ గృశియించు వారి నారసి బిష, జ్యుణులను బిల్పించి మాన్పె వ్యాధి
 సంస్కారహీనులౌ జనములఁ గనుగొని, యలఘుసంస్కారవంతుల నొనర్పె
 చిఱ పాపతకుఁ దాలు వరియించి వారింటి, ముంగిట ధేనువుల్ పూని నిలిపె
 శయ్య సౌఖ్యము కోరు సరసాత్ములకుఁ బట్టు, దిండ్రతోఁ బలుపులున్ దెలిసి యిచ్చె

తే॥గీ॥ భక్త్యభోజ్యమ్ము లెన్నేని వంచినైట్టె, నృత్యగానాదిముదములన్ నియతిఁ గూర్చె
 గౌతముని వంటి దాత యెక్కాల మందుఁ, గలుగఁడని చెప్పవచ్చు లొకమ్ములందు.
 (యజ్ఞ-662)

ఇట్లతిథిసత్కారము లొనర్చు గౌతముఁ డచ్చటి జనులకు శ్రుతిశాస్త్రరహస్యములను
 బోధించుచుండఁగా నొక యావు వచ్చి చేను మేయుచుండెను. అదిగని గౌతముఁ డాయావును
 జీఁవురువుల్లతో నదలింపఁగా నాగోవు వెంటనే మరణించెను. అదిగని జనులు గౌతముఁడు
 గోహంత యని పాపి యని నిందించిరి.

క॥ గ్రుక్కున నది మరణించిన, ముక్కున వ్రేలుంచుకొనుచు బుదపరిష త్తా
 చక్కి గని నీవు పావుఁడ, వుక్కివుఁడ వఁచుఁ బల్కి చుక్కంతములన్.(యజ్ఞ-666)
 అది పని గౌతముఁడు కోపారుణానయనచణుండై వారి నిట్లు శపించెను.

సీ॥ శివపూజ లొనరింపఁ జేతు లాడకయుండు, శివకథర్ వీనులు చెలఁగి వినవు
 శివమూర్తి ధ్యానింపఁ జిత్త మొప్పుదు శివ, గాధలు వల్క నల్కా రుచి గనదు
 శివమందిరమును దర్శింపఁ గాశ్యేగవు, శివరూపుఁ జూడఁ గన్నవకు రోత
 శివభక్తుఁ బూజింప నవు ననిష్టము శివ, తీర్థమ్ములకుఁ బోవు దీర దెవుడు.

తే॥గీ॥ శివుని నామంబు జపియింప జిహ్వా చేడు, శివుని మాహాత్మ్యములు వల్కు చెట్ట గ్రమ్మి
శివుని కర్పించి దానము చేయకుండ్రు, శివుని సందర్శములును నింపవు ముదమ్ము.
(యజ్ఞ-675)

అ.వె. బౌద్ధమతము మఱియు బార్హస్పతంబును, బిట్టు మిమ్ముఁ బట్టి విడువకుండు
శాంభవంబు వామశాస్త్రేయమతమును, స్వకృతదురితఫల మొసంగుఁగాత।
(యజ్ఞ-687)

మూలమునందు 47 శ్లోకములలో నున్న యీ కథ 37 గద్యపద్యములుగా విస్తరించినది
ఈ గోహత్యాపాతకమును బాయుటకే గౌతమమహర్షి గోదావరిని దీసికొని వచ్చెనని తక్కిన
పురాణము లభివర్ణించినవి.

9. బ్రాహ్మణాధముని కథ :-

ఈ కథ హాలాస్యమాహాత్మ్యమును వివరించుటకై చెప్పఁబడినది. ఒక బ్రాహ్మణాధ
ముఁడు గలఁడు.

సీ॥ పెదవి మెదపినట్టి యదనులె వినరాని, బూతులకును బెద్ద బుంగ యగును
కారణమ్మును లేక కస్సులు స్పనుచును, పైఁబడి కోడిత్రాఁచై బరి తెగు
జూద మాడుట సురఁ జొక్కి ద్రావుట రెండు, క్రీడలుగాఁగ లెక్కించు నతఁడు
తనచేతలకు జనుల్ దన్ను నిందింపఁగా, విష్టవీఁగుచు వారి వెక్కిరించుఁ

తే॥గీ॥ పిన్నపెద్దలు తల్లియున్ బిడ్డ లేరు, మంచిచెడ్డలు దోప వొకించుకై న
వాని సరివచ్చువాఁ డెందు నైన లేఁడు, వానిఁ గన్నమ్ము యెట్టి పాప మొనరె
(యజ్ఞ-766)

సీ॥ వేదపాఠం బేల వెట్టి యెత్తెనే? మీకు, నాదు పల్కే యగు వేద మెపుడు
స్మృతుల తలంపేల మతి పోయెనే మీకుఁ, గామినీస్మృతికన్నఁ గలవె స్మృతులు?
నఖిలపురాణేతిహాసముల్ పరిహాస, పాత్రమానంబులీ వగిది నెఱుఁగుఁ
డామ్నాయశీర్షంబు లమ్ముమ్ము తాతల, రుచి లేని సరసాలు రూఢిఁ గనుఁడు

తే॥గీ॥ చెలఁగి భోగింప నేరక చేతకాని, చవట లగుదురు ఋషిమునిప్రవరు లిలను
వారు నాబారిఁ బడ్డవహ్వో! దగియెడు, బుద్ధిఁ జెప్పెడు వాఁడ నిబద్ధిగాను (యజ్ఞ 767)
ఇట్లా బ్రాహ్మణాధముఁ డనేకపాపకృత్యము లొనర్చుచుండఁ గొంతకాలమున కాతని
పాపఫలితముగా నొక బ్రహ్మరాక్షసుఁడు రోఁకలి పుచ్చుకొని యతనిని వెంటాడెను. బ్రహ్మ
రాక్షసభీతిచే నతఁడు పరుగిడుచు హాలాస్యక్షేత్రము చొచ్చినంతనే బ్రహ్మరాక్షసుఁడు వీడెను
అంత నా బ్రాహ్మణుఁడు పుణ్యబుద్ధితో హాలాస్యనాథుని నేవించి షడక్షరజపము చేసి ముక్తి
నొందెను. మూలమునందు 10 శ్లోకములలోఁ గల యీ కథ 10 పద్యములలో ననువదించఁ
బడినది.

ఇట్లు మూలము నందలి యుపాఖ్యానము అన్నియు నీయాంధ్రానువాదములో సహస్ర
దశపద్యములవలె ఏకసించినవి.

వేదశాస్త్రప్రతులు

సూతసంహిత కథాప్రధానమైన పురాణము గాదనియు, గేవలశాస్త్రపురాణ మనియు ముందే తెలిపితిని. ఇందు వేదమంత్రములు, ఉపనిషద్వాక్యములు, ధర్మశాస్త్రరహస్యములు దార్శనిక సిద్ధాంతములు, అద్వైతవేదాంతము, శివపారమ్యము మిక్కుటముగా నిరూపింపఁ బడినవి. దీనికిఁ దోడు వ్యాఖ్యాత యగు మాధవమంత్రీ తాత్పర్యదీపికలో మంత్రశాస్త్ర రహస్యములను, దార్శనికసిద్ధాంతములను మిక్కిలి విస్తరించెను. వీని నన్నిటిని దెలుఁగునకుఁ దెచ్చుటకు గ్రంథకర్తకుఁ గవితాశక్తితోఁ బాటు సర్వశాస్త్రములందు నుద్దండపాండిత్య ముండవలయును. శాస్త్రవిషయములను సంగ్రహించుట మూలగ్రంథకర్త కన్యాయము చేయుటయే గాక పాఠకులను గూడ వంచించుట యగును. మహాదేవకవి యీశాస్త్రవిషయములను మాతృకకు వివరణరూపముగా సులభసుందరశైలిలో నెఱిగింపవదించిరో యింతుక పరికింతము.

వేదమంత్రములు :-

ఓం నమస్తే రుద్ర మన్యవ ఉతోత ఇషవే నమః |
నమస్తే అస్తు ధన్వనే భాహుభ్యా ముత తే నమః ||
యా తే రుద్ర శివా తనూః ఓమోరాఽ పాపకాశినీ!

నమస్తే అస్తు భగవన్ విశ్వేశ్వరాయ మహాదేవాయ త్ర్యమ్బకాయ త్రిపురాస్తకాయ త్రికాలగ్నికాలాయ కాలాగ్నిరుద్రాయ నీలకణ్ఠాయ మృత్యుశ్చాయ సర్వేశ్వరాయ సదా శివాయ శ్రీమన్మహాదేవాయ నమః ||

వేదవ్యాసమహర్షి యీ నమకమంత్రములను యథాతథముగాఁ గైకొని యీశ్లోకములను రచించెను.

శ్లో || నమస్తే రుద్ర మన్యవ ఉతోత ఇషవే నమః |
నమస్తే అస్తు ధన్వనే కరాభ్యాం తే నమోనమః ||
యా తే రుద్ర శివా తనూః శాస్తా తస్యై నమోనమః |
నమోఽస్తు నీలగ్రీవాయ సహస్రాక్షాయ తే నమః || (ముక్తి - 9-58)
వీనిని మహాదేవకవి యిట్లనువదించెను.

కం || భీమాభిలాషాసంఘము, లే మన్యువుచే నశించు నెంతయుఁ దృటిలో నామన్యువునకు నంజలి, మేము సమర్పింతు మయ్య! మృడ! దేవేశా!
కం || ఏ కఱకుటమ్ము తాఁకునఁ, జీకాకున్ బొంది సొమ్మనిలు నరిలోకం బాకఱకుటమ్ము నీయది, మాకు నమస్కార్యమగు సుమాధవ! యెవుదున్.
కం || నీలగ్రీవునకున్ వే, వేఱం గన్నులును జెఱఁగు వేఱునకున్ వే వేఱం గేఱం బొలిచెడి, వేఱువుమిన్నకును నతులివే యర్పణమా. (ముక్తి - 331)

ఉపనిషన్మంత్రములు :-

హరిః ఓమ్ | శం నో మిత్ర శ్శం వరుణః | శం నో భవ త్వర్యమా |
శం న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః | శం నో విష్ణు రురుక్రమః | నమో బ్రహ్మణే |

నమస్తే వాయో! త్వమేవ ప్రత్యక్షమ్ బ్రహ్మాసి! త్వామేవ ప్రత్యక్షమ్ బ్రహ్మ
వదిష్యామి! ఋతం వదిష్యామి! సత్యం వదిష్యామి! తన్నామవతు! దద్వక్తార
మవతు! అవతు మామ్! అవతు వక్తారమ్! ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః॥

తైత్తిరీయోపనిషత్తీమంత్రములతో నారంభమైనది. ఈమంత్రములను వేదవ్యాస
మహర్షి యిట్లునువదించెను.

శ్లో॥ శం నో మిత్రః శం వరుణః శం నో భవతు చార్యమా!
శం న ఇన్ద్రశ్చ వాగీశః శం నో విష్ణు రురుక్రమః॥
నమోఽస్తు బ్రహ్మణే వాయో! నమోఽస్తు తవ శోభనమ్!

త్వమేవ సాక్షాద్బ్రహ్మాసి త్వాం వదిష్యామి శక్కురమ్॥
ఋతం చ సత్యం చాహం త్వాం వదిష్యామి విశేషతః!
తన్నావతు కల్యాణం తద్వక్తారం చ శోభనమ్॥
మామ్ భూయోఽవతు వక్తార మపి చావతు శోభనమ్!

శాన్తిః శాన్తిః పునః శాన్తి ర్హృషత్రయనివృత్తయే॥
(యజ్ఞకై-16—3....7)

శ్రీ బెల్లంకొండ రామారాయకవి యిట్లుపశ్లోకించెను.

శ్లో॥ శం నో మిత్ర ఉదన్వతా మధిపతి శ్శం శం న ఏషోఽన్య ర్యమా
శం నో విష్ణు రసౌ బృహస్పతి రజో విష్ణు ర్భవత్వేష శమ్!
వస్తే బ్రహ్మ నమోఽస్తు మారుతః తవ త్వం బ్రహ్మ సాక్ష దసి
త్వం సత్యం చ ఋతమ్ ప్రసాలయ గురుం వక్తార మేనం చ మామ్॥
(వేదాంతముక్తావళి : పూ. భా — 131)

మహాదేవకవి యిట్లాంధ్రీకరించిరి.

శీ॥ ఇడుత సౌఖ్యము మిత్రుఁ డిడుత సౌఖ్యము వరు
ఋఁడు నర్యముఁడు సుఖం బిడుత నెవుడు
నిడుత సౌఖ్య మ్మింద్రుఁ డిడుత సౌఖ్యము బృహ
స్పతి యురుకృమవిష్ణుఁ డతిముదమున
నిడుత సౌఖ్యము మ్రొక్కు లిడెద బ్రహ్మాత్మవా
యా! నీవు ప్రత్యక్షమైన బ్రహ్మ
మంచు సత్యము ఋతం బంచు వచించెద
నట్టి నన్నీవు చేపట్టి యోము

తే॥గీ॥ మోమఁ గోరెద నువదేష్టవుంగవులను, నాగురుస్వామి! నన్నోము మోగు లెల్ల
సన్నగిల్లును గావుత సన్నగిల్లు, సన్నగిల్లుత నని పల్కె జ్ఞాన మొదవు
(యజ్ఞ -304)

శ్లో॥ ఆదవాఽహం హరిః సాక్షాత్ సర్వజ్ఞః పురుషోత్తమః।
 సహస్రశీర్షా పురుషః సహస్రాక్షః సహస్రపాత్॥
 విశ్వా నారాయణో దేవః అక్షరః పరమః ప్రభుః।
 ఇతి ధ్యాత్వా పునః స్వస్య హృదయా మ్పౌజమధ్యమే॥
 నిర్వాతదీపవత్ తస్మిన్ దీపితం హవ్యవాహనమ్
 నీలతోయదమధ్యస్థం విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరమ్॥
 నీవారకూకవద్రూపమ్ వీతాభాసం విచిన్తయేత్।
 తస్య వహ్నేః శిఖాయాం తు మధ్యే పరమకారణమ్॥
 పరమాత్మాన మానన్దమ్ పరమాకాశ మీశ్వరమ్।
 ఋతం సత్యమ్ పరమ్ బ్రహ్మ సామ్బం సంసారభేషజమ్॥
 ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపమ్ మహేశ్వరమ్।
 నీలగ్రీవం స్వమాత్మానమ్ పశ్యన్తమ్ పాపనాశనమ్॥
 బ్రహ్మవిష్ణుమహేశాన్తే ర్ద్యేయం ద్యేయవివర్జితమ్।
 సోఽహ మిత్యాదరేణై వ ధ్యాయే ద్యోగీ మహేశ్వరమ్॥
 (జ్ఞాన — 19 — 12...21)

ఈ మూలశ్లోకములకు —

సహస్రశీర్షా పురుషః, సహస్రాక్షః సహస్రపాత్ ।
 సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాక్షం విశ్వకమ్భువమ్।
 విశ్వం నారాయణం దేవ మక్షరమ్ పరమమ్ ఏదమ్।
 పద్మకోశప్రతీకాకగ్ం హృదయం చావ్యరోముఖమ్।
 తస్య మధ్యే కహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితః।
 నీలతోయదమధ్యస్థా ద్విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా।
 నీవారకూకవత్త్వీ వీతాభాస్వ త్యణూపమా।
 తస్యాః శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః।
 సబ్రహ్మ సశివః పహరిః సేన్ద్రఃసోఽక్షరఃపరమఃస్వరాట్,।
 ఋతగ్ం సత్యమ్ పరమ్ బ్రహ్మ పురుషం కృష్ణసింహమ్।
 ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ వై నమోనమః॥
 అను నారాయణసూక్త ము మూలము. దీనిని మహాదేవకవి యిట్లు నువదించెను.

సీ॥ వేతలర్ వేకాశ్శు వేయికమ్బుల నొప్పి, సర్వలోకాధారచణత వెలసి
 వేమొగంబుల వేరి వేమంటలో, బోరి, యగ్గి, బోలిన తేజు నంది మెలసి
 నల్లని మఱ్ఱువై నాణెంపు మెఱుగ్గడి, వియ తక్కుమొత్తంపు పెంపు దనరి
 గాలిచే గదలిక గననిదీపము వోలి, నిశ్చలంబై న కాంతిని దలిర్చి

తే॥గీ॥ నిశితనీవారకూకసన్నిభము నగుచు, సన్నముగ వెల్లు కణికలో శంభు విష్ణు
 బద్మజధ్యేయః జరమాత్ము భక్తిః గొల్చి, సోఽహ మని ధ్యానముంజేయు చొ

శ్లో॥ అథవా సత్య మీశానం జ్ఞాన మానన్త మద్వయమ్ |
 అనన్త మమలం నిత్య మాదిమధ్యాన్త వర్జితమ్ ||
 తథా స్థూల మనాకాశ మసంస్పృశ్య మచక్షుషమ్ |
 నరసం నగన్తాఖ్య మప్రమేయ మనూపమమ్ ||
 సర్వాధారం జగద్రూప మమూర్తమ్ మూర్త మవ్యయమ్ :
 అదృశ్యం దృశ్య మన్తస్థమ్ బంహిష్ఠం సర్వతోముఖమ్ ||
 సర్వతః పాణిపాదం చ సర్వకారణకారణమ్ |
 సర్వజ్ఞత్వాదిసంయుక్తం సోఽహ మిత్యేవ చిన్తయేత్ ||

(జ్ఞాన — 10 — 24 ... 27)

ఈ శ్లోకములకు

ఏతద్వై తదక్షరం గర్గి! బ్రాహ్మణా అభివదన్త్యస్థూల మనన్వాప్రహస్వ మదీర్ఘ మశో
 హిత మన్నేహ మచ్ఛాయ మతమోఽవా య్వ నాకాశమసన్గ మస్పర్శ మగన్త మరస మచక్షు
 ష్క మశ్రోత్రమ్ ||”

అను బృహదారణ్యకశ్రుతి మూలము. మహాదేవకవి మూలశ్లోకముల కీ శ్రుతిని
 జోడించి యిట్లనువదించెను.

సీ॥ అవ్యయం డాదిమవ్యాంతశూన్యం డనన్తం, డనలుం డద్వయంఢు ననఘంఢు పుణ్యం
 డప్రహస్వం డస్థూలుం డస్పృశ్యం డద్రేక్ష్యం, డంశుం డగంధుంఢు నప్రమేయుం
 డనువముం డక్రియం డజ్ఞాతరూపుంఢు, సర్వతోముఖంఢును సర్వగుంఢు
 సర్వజ్ఞంఢును సర్వసాక్షియ సచ్చిదా, నందస్వరూపుం డానందమయుంఢు

తే॥గీ॥ కారణంబుల కెల్లను గారణంబు నద్భుతం డార్తి హరుం డగు హరు హిమాద్రి
 జామనోహరు నెద నిల్పి సంతతము, సోఽహ మని డ్యానముం జేయు చొ ప్పొకంఢు
 (జ్ఞాన-290)

శ్లో॥ భిద్యతే హృదయగ్రన్థి శ్చిద్యస్తే సర్వసలశయాః |
 క్షీయస్తే చాస్య కర్మాణి దృష్టే హ్యత్మని సువ్రతమ్ ||
 యతో వాచో నివర్తస్తే అప్రాప్య మనసా సహ |
 జ్ఞాత్వాత్మానమ్ ఫరాన్తం న బిభేతి కుతశ్చనమ్ || (యజ్ఞవై -10-40;41)

ఈయుపనిషత్ప్రకము లెంత సుందరముగా ననువదింపఁబడినవో చూడఁడు —

కం॥ భేదిల్లున్ హృద్గ్రంధియు, భేదిల్లున్ సంశయము లశేషక్రియలన్
 వేదోఽఁగు నాత్మదర్శన, మేఢురభాగ్యం బొకెంత వేకొనె ననిన్.
 కం॥ దెందంబును బలుకులు నే, చందంబున నేనిఁ జేరఁ జాలవొ యా నూ
 నందస్వరూపుం గాంచిన, నెందున్ భయ మొందఁ డెప్పుఁ డింత నిజంబొ
 (యజ్ఞ -151; 152)

గాయత్రీ మంత్రవివరణము :—

'గాయన్తం త్రాయత ఇతి గాయత్రీ' గానము చేయు వానిని నర్వదా రక్షించునది గాన నాపరాదేవతకు గాయత్రి యని పేరు. గాయత్రీమంత్రము నాల్గు వేదములకు సారభూత మైనది.

కం॥ ఒక పాదము ఋగ్వేదం, ఐక పాదము నగు యజుస్సు నొక పాదమై యకలంకసామ మొప్పును, బ్రకటము గాయత్రికిన్ ద్రిపద యను పేరున్.

తే॥గీ॥ అతిశయించు నాదర్శణశ్రుతియి చేష్ట, శబ్దశాస్త్రంబు కల్పశిక్షానిరుక్త ములును జ్యోతిషమును నంగములును బంచ, శీర్షములు గాఁగ నతులితశ్రీ రహించు
(యజ్ఞ-76;77)

అందువల్లనే గీతాచార్యుఁడు 'గాయత్రీ ఛందసా మహమ్' (భ. గీ. 10-35) అని వక్కాణించి యున్నాఁడు. ఇందలి యజ్ఞవై భవఖండములో నాఅవ యధ్యాయములో 32 గద్యపద్యములలో గాయత్రీమంత్రము విస్తరముగా వివరింపఁబడినది.

శాస్త్ర ఘట్టములు

ధర్మశాస్త్రము :—

సూతసంహిత యొక ధర్మశాస్త్రమని చెప్పవచ్చును. ఇందలి జ్ఞానయోగ ఖండములో బ్రహ్మచర్య-గృహస్థ-వానప్రస్థ-సన్యాసాశ్రమవిధులు; యజ్ఞవై భవఖండములో ధర్మములు, ప్రాయశ్చిత్తము, పాపశుద్ధి, ద్రవ్యశుద్ధి, యభిక్ష్యనివృత్తి, యవశిష్టపాపస్వరూపము, మొదలగు ధర్మశాస్త్రవిషయము లన్నియు విస్తరముగా వివేచింపఁబడినవి.

యోగశాస్త్రము :—

"అత్మా వైరే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మన్తవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః" అత్మమును జూడ వలయును, వినవలయును, మనన మొనర్పవలయును, నిది ధ్యాసనము చేయవలయు నని బృహదారణ్యకశ్రుతిలో యోగియాజ్ఞవల్క్య లుపదేశించుచున్నారు. ఇక్కడ వేదాంతశాస్త్రము శ్రవణోపయోగి యని, తర్కశాస్త్రము మననోపయోగి యని, యోగశాస్త్రము నిదిధ్యాసనోపయోగి యని గ్రహింపవలయును.

సూ : యమ నియ మాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధారణా ధ్యాన సమాధయో 2 స్థావంగాని (యో ద 2-29) (1) యమము (2) నియమము (3) ఆసనము (4) ప్రాణాయామము (5) ప్రత్యాహారము (6) ధారణ (7) ధ్యానము (8) సమాధి యనునవి యోగమున కెవిమిది యంగము లని పాతంజలయోగసూత్రము. ఇందలి జ్ఞానయోగ ఖండములో 18-20 అధ్యాయములలో నీయష్టాంగయోగము విపులముగా వివరింపఁబడినది. 11 వ యధ్యాయ మగు నాడీచక్ర నిరూపణములో 'ఇడ' 'పింగళ' 'సుషుమ్న' యను నాడులు వివరింపఁబడి 12వ యధ్యాయములో నాడీశుద్ధి నిరూపింపఁబడినది. యజ్ఞవై భవఖండమునందలి 28 వ యధ్యాయములో శివలింగస్వరూపకథనమునందు (1) మూలారము (2) మణి

పూరము (3) అనాహతము (4) ఆజ్ఞ (5) ద్వంద్వకారము (6) షోడశకారము ననుచక్కములు వివరింపబడినవి.

సూ :- క్లృ శకర్మవిపాకాశయై రపరామృష్టః పురుషవిశేష ఈశ్వరః। తస్య వాచకః ప్రణవః। (యో. ద. 1-28; 31) అవిద్యాదిక్లేశములు, పుణ్యాపాపకర్మములు, తత్ఫలితములగు జాతివిభోగాదివిపాకములు, వానిని వెంబడించు నాశయములు (వాసనా ప్రపంచము) వీనిచే మూఁడు కాలములందు స్పృశింపఁబడిన పురుషవిశేషుఁ డీశ్వరుఁడు. ప్రణవము (ఓంకారము) భగవద్వాచక మని యోగదర్శనము.

“ఓ మిత్యేదక్షరగ్ం సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్। భూతమ్ భవ దృవిష్య దితి పర్వ మోంకార ఏవ। యచ్చాస్యత్ త్రికాలాతీతం తదప్యోంకార ఏవ।” అని మాండూక్యోపనిషత్తు కూడఁ బ్రధానముగా నోంకారమునే యుపదేశించుచున్నది. ఇందుఁ గూడ —

వ॥ “ఆస్థానమునఁ బ్రకృతివాచకమైన ‘సః’ అను నక్షరమును బురుష వాచకమైన ‘హం’ అను నక్షరమును గల హంసమంత్రమును “సోఽహమ్” మనుటకు బదులు సకారహకార లోపమున ‘ఓమ్’ అను నేకాక్షర ముచ్చూత మైనది” (యజ్ఞ-33). అనఁగా “హంసః” అను దానిని దిరుగవేసినచో ‘సోఽహమ్’ అని యేర్పడును ఇందలి హల్లులను దొలఁగించినచో “ఓ + ఆమ్” అని యేర్పడి సందిచే ‘ఓమ్’ ఆగుచున్నది యని చెప్పి

కం॥ సర్వావధానకుం డగు, శర్వుం డోంకారముం దెసంగుచు నిలువన్
సర్వేశ్వరునకు నయ్య ద, ఖర్వోజ్జ్వలవిమలవాచకమ్మయి వెలయున్ (యజ్ఞ-56)
అనియజ్ఞ వై భవఖండములో 5వ యధ్యాయమునందుఁ బ్రణవము విచారంపఁబడి మఱి 28వ యధ్యాయములో వట్చక్కనిరూపణమునందు —

వ॥ తద్ధ్యానమున నోంకారమునఁ బ్రథమమాత్రయగు సకారమహోమంత్రమును స్మరింపవలయును. జాగ్రదవస్థాస్థాక్షి యయి వై శ్వానరాభిఖ్యుండగు పురుషుం డకారముగా ధావింపవలెను. షటీయఁ గాంతిని గోటిసూర్యోపమంబయ్యుఁ దైత్త్యరహితం బగుట కోమలంబయి కర్మవలప్రాప్తిస్థానము కానందున నపదంబయ్యు సర్వకర్మఫలోపభోగస్థానంబైన లింగశరీరము నుపాధిగాఁ గొనుట ఏదాఖ్య వెలసి స్థూలశరీరహితంబగుట నబాణంబయ్యు స్థూలశరీరోపాధినహితం బగుట బాణనామూర్ఖంబయి విలసిల్లు. సంసార నాశకంబగుట సూర్యముఖంబయి విలసిల్లు విష్ణుస్వరూపం బనాహతచక్రమునందు నోంకారమునకు ద్వితీయమాత్రయగు సుకారాఖ్యమహోమంత్రముచే ధ్యానింపవలెను. వాస్తవముగ నరూపమయ్యు నాత్మభక్తజనానుగ్రహనిమిత్తంబునఁ బార్వతీసహితం బయి శతలక్షనితభానుసదృశంబయి విశ్వంబయ్యు పిశ్వజ్ఞానసాధనంబయి వెలయు రుద్రరూపమును నాజ్ఞాచక్రమందు నోంకారతృతీయమాత్రయగు ‘మ’ కార మహోమంత్రమునఁ గొల్చునది. పూర్వోక్తాకారోకారమకారమంత్రత్రయంబు గురూపదేశంబునఁ గాని యభ్యసింపరాదు. (యజ్ఞ-493)

అని యోంకారోపాసన ముపదేశింపఁబడినది. ఇక్కడ ‘మా మోహ మా పద్యథాహమే వై తత్ సంచధాత్మానమ్ ప్రవిభ జ్యైతద్భాణ మవష్టభ్య విధారయామితి’ (ప్ర. ఉ. 2-3)

అను ప్రశ్నోపనిషత్ప్రయోగము ననుసరించి బాణ మనఁగా స్థూలశరీర మని గ్రహింపవలయును. 'బాణం శరీరం కార్యకారణసంఘాతమ్' అని భగవత్పాదభాష్యము. "బాణమితి-బాతీతి బవయో రభేదా ద్వాతి కుక్షితం గంధం వహతీతి వా వినాశం గచ్ఛతీతి వా దేశా న్దేశాంతరం గచ్ఛతీతి వా బాణమ్. బాణ మివ బాణం కార్యకారణసంఘాతం శరీర మిత్యర్థః" అని యానందగిరివ్యాఖ్య, వీని ననుసరించి 'బాణమితి స్థూలశరీరమ్' అని తాత్పర్యదీపిక. ఇట్టి యోగరహస్యము లిందుఁ బెక్కుగలవు. ఈయోగశాస్త్రవిషయములనుగూడ వీరెంత సొగసుగాఁ దెనిఁగించిరో గమనింపుఁడు.

కం॥ మూలాచారోద్దితయై వ్రీల షడబ్జములు శీర్ష వీధీగమన
 శ్రీలబ్ధమదురసుదలన్, గ్రోలు అలన నేలు వానిఁ గొలుతున్ మదిలొన్. (జ్ఞాన-29)

సీ॥ సరగున స్వస్తి కాసనమునన్ గూర్చుండి, ముకుళుటంబుల గాలి మురిసి గ్రోలి
 తల మొదల అకాలు దనుకఁ బూరించి య, వ్వల హజ్జవోయివై నిలిపి యవల
 నల్ల మూలాచార మందున నాఁగి య, వ్వల నాభికందహృత్పద్మములను
 వ్యాపింపఁజేసి యవ్వలఁ గంఠతాలునీ, మలఁ జొన్ని యవల ప్రూమధ్యనిటల

తే॥గీ॥ దేశములకును గొనివచ్చి తివిరి శిరము, నందు హత్తించి మొకలిటి యక్కరము ను
 కారమును బిందువుం గూర్చి కడ నమళ్ళి, వాయ యని యోమునుం గూడఁ బల్కు
 తొప్పు. (జ్ఞాన-268)
 హజ్జ = సాదము. "అంజ హజ్జ యతుగు నాఁగఁ బాదాభ్య" అని సాంఖనిఘంటువు.

వ్యాఖ్యానలోడనము—అద్వైత వేదాంతము.

తాత్పర్యదీపికాకర్త యగు మాధవమంత్రీని గూర్చి ముందే వివరించితిని. ఇతఁడు సకలశాస్త్రపారంగతుఁ డగుటచే నుపనిషత్తుల తోడను, మంత్రశాస్త్రరహస్యముల తోడను వ్యాఖ్యను విపులీకరించెను. అద్వైత ఘట్టములందు మూలసంహితాకర్తయే తర్కభాష నుపయోగించెను. దీనికిఁ దోడు వ్యాఖ్యాత తార్కికపరిభాషను బ్రచురముగాఁ బ్రయోగించి యద్వైతతత్త్వమును స్థాపించెను. ఇట్టి శాస్త్రార్థఘట్టములను మహాదేవకవి యెంత మెలకువతో నాంధ్రీకరించెనో గమనింతము.

శ్లో॥ షడ్భావవిక్రియాహీనా శుభాశుభవివర్జితా |
 సర్వద్వంద్వనిర్ముక్తా సత్యఃజ్ఞానరూపిణీ || (ముక్తి -2-30)

తా. దీ. :- వైషయికదుఃఖవిరహే తదయోగ్యత్వం కారణ మాహ-షడ్భావేతి॥ జాయతే 2 స్తి విపరిణమతే వివర్జతే 2 వక్షీయతే వినశ్యతీతి షడ్భావవికారాః | వైషయికసుఖప్రాప్తౌ వా దుఃఖ నివృత్తౌ వా ఏతే స్యుః | ఉపయ న్నపయన్ దర్మో వికరోతి హి దర్మిణమ్' ఇతి వ్యాయాన్నిత్యనిరతికయానందస్వరూప స్యాత్మానః స్వరూపాభివ్యక్తి రూపామాంనై తత్సంభవ ఇత్యర్థః |

ప॥ జాయతే, అస్తి, విపరిణమతే, వివర్జతే, అవక్షీయతే, నశ్యతి యను షడ్భావవికారముల నొందక హేయోపాదేయసంజ్ఞల కందక సంవిద్రావమును మాత్రము గాంచి యనన్యా

శ్రీయమయి నిత్యానందసంధాయకమయి స్వయంజ్యోతిష్త్వవిరాజితమయి వాచ్యవాచకలక్ష్య
అక్షణ సంబంధదూరమయి సర్వజీవాత్కభూతమునయి, యపాస్తావరణవిక్షేపకాత్మకాజ్ఞానంబయి
యద్భుత్యాశ్రవ్యానాస్వాద్యాతిసంయుతవిశేషణముల కాలవాలమ్మయి విభుద్ధము క్తి యొప్పురు.
(ముక్తి-36)

శ్లో॥ ఘటజ్ఞానాద్ఘటజ్ఞానం యథా లోకే వినశ్యతి।
తదాత్మజ్ఞానమాత్రేణ నశ్య త్యజ్ఞాన మాత్మనః॥
రజ్జ్వజ్ఞానఽనాశేన రజ్జుసర్వో ఽనశ్యతి।
తదా ౨౨త్మాజ్ఞాననాశేన సంసారశ్చ వినశ్యతి॥ (ముక్తి-3-7,8)

వ॥ ఘటజ్ఞానము ఘటజ్ఞానమునకు, రజ్జ్వజ్ఞానము రజ్జుజ్ఞానము వలనను నశించునటు లాత్మ
జ్ఞానము వలన నాత్మజ్ఞానము నశించు. (ముక్తి-58)

శ్లో॥ ఏష ఏవ హి మంత్రార్థః సత్యం సత్యం న చాన్యథా।
వేదాః సర్వే పురాణాని స్మృతయో భారతం తథా॥
అన్యాన్యవి చ శాస్త్రాణి తథా తర్కాశ్చ సర్వశః।
శైవాగమాశ్చ ఽవిదా ఆగమా నైష్ఠవా అపి॥
అన్యాగమాశ్చ ఽదుషా మసుభూతిస్త దైవచ।
అస్మిన్నర్థే స్వసంవేద్యే పర్యవస్యంతి నాన్యథా॥
బాధ్యబాధకతాం నూంతి వ్యవహారే పరస్పరమ్।
సముద్ర ఇవ కల్లోలా ఇతి వేదార్థసంగ్రహః॥ (యజ్ఞ-8-23...25)

మాధవమంత్రీ యీశ్లోకముల యొద్ద న్యాయ-వైశేషిక-సాంఖ్య - యోగ-మీమాంసాది
శాస్త్రముల నాలోడించి బృహదావ్యాఖ్య రచించి చివర — తత్ర తావ ద్భట్టాచార్యాః—

శ్లో॥ ఇత్యాహ నాస్తి క్యనిరాకరిష్ణు రాత్మాస్తి తామ్ భాష్యకృ దత్రయుక్త్యా।
ద్విధత్వ మేత ద్విషయశ్చ బోధః ప్రయాతి వేదాంతనిషేవణేన॥
ఇతి గురుమతానుసారిణా భవనాదే నాప్యక్త మర్థవాదాదికరణే — అథవా న వేదాంతా
నాం చోదనై కవాక్యతా। అదాతో బ్రహ్మజ్ఞానేతి శాస్త్రాంతరస్థితే రితి నను
ప్రమాణప్రమేయాదిషోడశపదార్థా ఇతి నై యాయికాః। ద్రవ్యగుణాదిషట్పదార్థా ఇతి
వై శేషికాః। అవ్యక్త మహదహంకృతిప్రభృతీని చతుర్వింశతి తత్త్వానీతి సాంఖ్యాః।
శివశ క్తి సదాశివేశ్వరవిద్యాతత్త్వప్రభృతీని షట్త్రింశత్త్వానీతి శైవాః। ఏవం
బహుధా విస్రతిపన్నానాం కథ మేకస్మిన్నెవార్థే పర్యవసాన మిత్యాశంక్యాహ—బాధ్య
బాధకతామితి।

అని యీమతముల కద్వైతమునందుఁ బర్యవసానము చూపెను. మీమాంసాదర్శనము
జైమినిప్రణీతము. జైమిని సూత్రములకు శబరస్వామి భాష్యము రచించెను. ఈ శాబర
భాష్యమునకు శ్రీకుమారిలభట్టపాదులు 'శ్లోకవార్తి కము' 'తంత్రీవార్తి కము' 'టుప్టీక' యను
వ్యాఖ్యలు రచించిరి. ఇది వ్యాఖ్యోపవ్యాఖ్యలతోఁ బెరిగి భట్టప్రస్థాన మని ప్రసిద్ధి గాంచినది.

పైవ్యాఖ్యలో, దేర్కొన్న భట్టాచార్యులు కుమారిభట్టపాదులు. శ్రీప్రభాకరమిత్రులు కాబర భాష్యముపై (1) బృహతి (2) అఘ్ని యను రెండు వ్యాఖ్యలు రచించిరి. ఇది వాఙ్మోపవ్యాఖ్యలతో, బెంబొంది ప్రాచీన ప్రస్తావన మని పేరొందినది. ప్రభాకరమతానుయాయు యగు భవనాథుడు మీమాంసాసూత్రములపై “నయఃకేక” మను వ్యాఖ్యాగ్రంథము రచించెను దీనిపై 4 వ్యాఖ్యలు వెలసినవి.

సూ :- ప్రమాణ ప్రమేయ సంశయ ప్రయోజని దృష్టాంత సిద్ధాంత తావయవ తర్క నిర్ణయ వాద జల్ప వితండా హేత్వాభాస చ్చల జాతి నిగ్రహస్థానానాం తత్త్వజ్ఞానా నిష్క్రేయసాదిగమః (న్య. ద 1-1-1) అని యక్షపాదమహర్షి న్యాయసూత్రము.

(1) ప్రమాణము (2) ప్రమేయము (3) సంశయము (4) ప్రయోజనము (5) దృష్టాంతము (6) సిద్ధాంతము (7) తావయవము (8) తర్కము (9) నిర్ణయము (10) వాదము (11) జల్పము (12) వితండ (13) హేత్వాభాసము (14) చలము (15) జాతి (16) నిగ్రహస్థానము — ఇవి 16 పదార్థములని నైయా యికమతము.

సూ :- ధర్మవిశేష ప్రసూతాద్ ద్రవ్య గుణ కర్మ సామాన్య విశేష సమవాయానాం పదార్థానాం సాధర్మ్య వైధర్మాన్యాం తత్త్వజ్ఞానా నిష్క్రేయసమ్ (నై. ద. 1-1) అని కణాదమహర్షి వైశేషిక సూత్రము (1) ద్రవ్యము (2) గుణము (3) కర్మము (4) సామాన్యము (5) విశేషము (6) సమవాయము — ఇవి 6 పదార్థము లని వైశేషిక మతము. ఇట్లే 24 తత్త్వములను సాంఖ్యులు; 36 తత్త్వములను శైవులు నంగీకరించిరి. ఈమతముల కన్నింటికి నద్వైతము నందే తాత్పర్య మని పైవ్యాఖ్యలో వివరింపబడినది దీనిని మహాదేవకవి యిట్లు తెనిగించెను —

వ॥ మఱియు నై యాయుకవై శేషికులకు జ్ఞానము వలన మోక్షమును ముక్తునకుఁ దనకంటె కేతైన ప్రపంచము ప్రతిపత్తి గనకుండుటయు వేదాంతులతో సమానమే యగును అట్లయినచో మీమాంసకుల మతము వైదికమత మెట్లగునని శంకింపవలదు. ఏల యన నాత్మా స్తిత్వము వారి కంగీకారము కనుక వారి మతము వైదికమత మని చెప్పవచ్చును. భవా చార్య శిష్యుండగు భవనాథుండు నాస్తిక్యనిరాకరణపరాయణుండై స భవాచార్యుని యాత్మాస్తి త్వసిద్ధాంతము యుక్తిబద్ధము చేయుటకుఁ గర్తృత్వభోక్తృత్వాది అక్షణములచే నాత్మ నుప దేశించునని వెల్లడించును గాన సర్వధర్మసములు నుపనిషత్సమ్మూల్యైవైత బ్రహ్మన్వరూపము నంగీకరించు నక్షయే యూహింపవలసియున్నది. మఱియుఁ బ్రమాణ ప్రమేయాదిబోధకపదార్థ వాదులగు నై యాయుకులును, ద్రవ్యగుణాదిషట్పదార్థవాదులగు వై శేషికులును, సవ్యక్తమహ దాదిచతుర్వింశతితత్త్వవాదులగు సాంఖ్యులును, శివశక్తి సదాశివేశ్వరవిద్యాదిషట్టి 90 శత తత్త్వ వాదులగు శైవులును భిన్నభిన్నవాదావలంబులగుట నెట్లైకపదార్థమునందుఁ బర్యవసానము గలుగు వారగుదురని నందేహింప వలదు. మున్నీటి గరళు వలె వారి మతములు పరమా త్మనందుఁ బరిస్పరము బాధ్యబాధకతాభావము నొందును. (యజ్ఞ -154)

ఇది సూతుఁడు శౌనకాదుల కుపదేశించు గ్రంథము గాన మహాదేవకవి యనంతరకాలికు లగు భవనాథాదుల నామములు తొలగించియున్నచో బాగుండెడిది.

వ|| మఱియు జీవవిజ్ఞాన మిటుదెలుగులు.....తత్పదార్థమందుఁ దత్పదార్థబుద్ధి ప్రామాణ్య
జ్ఞానము. ఘటమునందు ఘటజ్ఞానము, పటమునందుఁ బటజ్ఞానము యదార్థజ్ఞానమగు
అందుఁ బ్రమాణజ్ఞాన మాటువిధములై యలరారు. ప్రత్యక్షమనోపమానార్థాపత్తి శబ్దానుపలబ్ధి
అను నాటును బ్రమాణములే. అం దనుపలబ్ధిజ్ఞానము మాత్ర మభావజ్ఞానము. తక్కిన
యెదును భావరూపజ్ఞానములు అక్షరసముదాయము పదము. పదసముదాయము
వాక్యము. ఏకాక్షరపదములు నేకపదవాక్యములునుం గలవు. కొందఱ మతమున నక్షర
ములే యర్థప్రకటనసామర్థ్యములు. కొందఱి మతమునఁ బదములే మఱి కొందఱి మతమున
వాక్యములే యర్థముల నిరూపించును. దీనినే స్ఫోటవాద మందురు ఘటపటాదులు
వ్యావహారికసత్యములు. బ్రహ్మము మాత్రము పారమార్థికసత్యము. (యజ్ఞ-196)

ఈ సుదీర్ఘ వచనములోఁ బ్రమాణ్యరూపము, షడ్విధప్రమాణములు, స్ఫోటవాదము,
మహావాక్యతాత్పర్యము యథావ్యాఖ్యానముగా వివరింపఁబడినవి.

శ్లో|| అపరా సా పరాముక్తి ర్నాత్మరూపైవ చేన్మతమ్|
తథాపి ముక్తిః ప్రాప్యా వా నప్రాప్యా వాత్మనో భవేత్||
ప్రాప్యా చే దాత్మనా ముక్తి రప్రాప్తప్రాప్తి రేవ సా|
అప్రాప్తప్రాప్తి రవ్యస్య సంబంధో వై క్య మేవ వా||
సంబంధ శ్చే త్స సాధ్యో వా నిత్యోవా సాధ్య ఏవ చేత్|
అనిత్యః స తు సంబంధో భవేన్నిత్యో న సర్వదా||
సాధ్యానా మపి థావానా మనిత్యత్వం వ్యవస్థితమ్|
అధావస్య నసాధ్యత్వం ప్రధన్సంసాఖ్యస్య స్వీచా|| (యజ్ఞ 80 ...)

తా.దీ:- ఏవం నిర్ధాంత మభిధాయ పూర్వపక్షం దూషయితు మాద్యపక్షస్య ద్విత్వీయం వికల్ప
మాశంకతే-అపరేతి| సా నిత్యసిద్ధా ముక్తి ర్నాత్మరూపా అపి త్వపరాత్మనోఽన్వైవ
చేన్మతేత్యర్థః| ఏకల్పసహత్వే నేమం పక్షం దూషయితుం వికల్పయతి — త్చేతి|
ఆత్మవ్యతిరిక్తా కిం వా ప్రాప్యా? న ప్రాప్యా వా? అద్యం పునగ్వికల్పం దూషయి
తుం ఫలితార్థమాహ — ప్రాప్యా చేదితి| అద తామూద్యం సక్షం వికల్పయతి —
అప్రాప్తప్రాప్తి రితి వ్యాప్తిం దర్శయతి — సాధ్యానామితి| వక్రనీవరతురీ
నేమాదిసాధ్యానాం ఘటపటాదీనాం థావానా మనిత్యత్వం దృశ్యతే| అతః సాధ్యత్వ మని
త్యత్వేన వ్యాప్తమిత్యర్థః| అనై కాంతికత్వం పరిహరతి—అధావస్యేతి| ప్రధన్సంసా
ధావస్య థావరూప సాధ్యత్వధర్మయోగో న ఘటతే తథావిధధర్మయోగే తస్య ఘటాదివ
ద్భావత్వ మేవ స్యాత్ తస్య త్ప్రధన్సంసాధ్యావి సమాన మితి తస్యా వ్యనిత్యత్వ
మఖ్యుపగంతవ్య మిత్యర్థః|

వ|| మఱియుఁ బరముక్తి యాత్మరూప గాక యన్యరూప యగునని తలంతురేని యది యన
వద్యసిద్ధాంతము కాదు ఏమరిన స్వకంఠాభరణమును దద్దిషయకాప్తవాక్య
స్మరణమును భ్రమకృత పాస్త్యప్రాప్తులకు దృషాంతము. ప్రాప్యమా? యప్రాప్యమా
యని వికల్పించిరేని యందుఁ బ్రాప్య జైనచో నప్రాప్తప్రాప్తి రూపమా? ప్రాప్త

ప్రాప్తి రూపమా? యని మఱి నికల్పించి యప్రాప్తి ప్రాప్త రూపమైనచో, బ్రాహ్మప్రాపక సంబంధము విషయమున రెండు భిన్న వస్తువులకుఁ గల యచారాధ్యయస్వస్వామ్యాది సంబంధమా? లేక రెండు వస్తువులకుఁ గల తాదాత్మ్యరూపమా? యని పునర్వికల్పనం బొనర్చి మఱియు మొదటి పక్షమునఁ దత్సంబంధము సాధ్యము నంతవంతమునా? లేక సిద్ధము నిత్యమునా? యని ప్రశ్నించుకొని తర్కించి పిఱచి మొనర్చిన యెడల ముక్తి ప్రాప్య మను సంగతి యుక్తి యుక్త ము కాదని తెలియు నది యెట్లనిన ముక్తముక్తులకుఁ గల సంబంధము సాధ్యసంబంధ మందురా? చక్రవీరతురీవేహాదిసాధ్యమైన ఘటపటాదులవలె ముక్తియు ననిత్యమగు ప్రస్తుతము ప్రధ్వంసాభావము నిత్యమని యంగీకరించియే విమర్శింతము. తత్సక్షమున దృష్టాంత మనమమవి మడువవలసి యున్నది. భావరూప మైన ముక్తి విషయమున నభావరూప మైన ప్రధ్వంసాభావదృష్టాంత మెట్లు కార్యమగును ముక్తి సర్వభంగుల నప్రాప్య మని యెంచు వారి కొక ప్రత్యుత్తరము గలదు. అప్రాప్యమైన ముక్తి కెవండైనను బ్రయత్నించునా? శకశృంగమునఁ గంఠాతినివారణ మొనరింపను గగనకుసుమమున శివోఽలంకరణ మొనరింపను జూచు వెట్టి గలఁడే? కావునఁ జైతన్యాఖ్యము లయినవి భావపదార్థములు కానిం దభావపదార్థములు కానిండు. సాధ్యపదార్థములు కానిండు. ప్రకృతి ప్రభృతులై న సాధ్యపదార్థములు కానిం డవి యెల్ల ననిత్యములని యంగీకరింపక యెట్టి తర్కాదికూరులకుఁ దీరదు. సనాతని యగు వేదమాత నిత్యానిత్యములచేత నాచేతనాచేతనముల వివరించుచున్న సంపర్కములొక జైతన్య మనంతమనియు నచిత్పదార్థ మంతవంతమనియు బుద్ధిమంతులు పంతంబులు మాని యంతఃకరణము నిశ్చయించుకొని నిశ్చింతు లగుట లెస్స (యజ్ఞ - 807)

ఇక్కడ నీవిషయము గమనింపవలయును. వైశేషికులు ద్రవ్య-గుణ-కర్మ-సామాన్య-విశేష-సమవాయములను భావపదార్థములుగా నిరూపించి యభావమును సప్తమపదార్థముగా నంగీకరించిరి ఆ యభావము (1) ప్రాగభావము (2) ప్రధ్వంసాభావము (3) అత్యంతాభావము (4) అన్యోన్యాభావము నని నాల్గు విధములు. కార్యోత్పత్తికి ముందున్న యభావము (కుండ పుట్టుటకు ముందుండు కుండ యొక్క యభావము) ప్రాగభావము. ఇది యనాది, సాంతము. కార్యోత్పత్తి కనంతర ముందున్న యభావము ప్రధ్వంసాభావము. ఇది సాది, యనంతము. మూఁడు కాలములందు నుండు సభావము (అసలేలేనిది) అత్యంతాభావము. పరస్పరము వస్తువులందుండు సభావ మన్యోన్యాభావము. ఇందుఁ బ్రధ్వంసాభావము నిత్యమను తార్కికపక్షము ఇండింబబిడి పేదాంతమతము స్థాపింపఁబడినది.

శ్లో॥ ఆత్మానాత్మేతి వివేచింద్రా ద్విదా ద్రవ్యం వ్యవస్థితమ్ |
 ఆత్మద్రవ్యం స్వయంశుద్ధం సత్యజ్ఞానాదిలక్షణమ్ ||
 సత్తామాత్రే న దోషోఽస్తి స్వతఃశుద్ధం యతఃసదా |
 యది సత్తా స్వతోఽకుట్టా దుష్టం సర్వమ్ భవేత్సదా || (యజ్ఞ - 4(2, 3))

ఈ మఱియు ద్రవ్యము ద్వివిధము. ఆత్మద్రవ్యము నిత్యశుద్ధము. తదితరమెల్ల శుద్ధే తరము. అట్లెట్లనిన నాత్మ సచ్చిదానందుగ నిగమము అభివర్ణించినవి ఉపాధిరహిత సత్తా జైతన్యానందములు నిత్యము స్వతఃశుద్ధములై. సత్తాలక్షణ మెఱుఁగఁదగు. పరస్పర భిన్న

సర్వనామరూపాత్మక ప్రపంచమునందును దుద కత్యభావమునందును దండ యందు దారము వలె ననుస్యూతమయి సామాన్యముగ నున్నది యనుటయే సత్త్వాస్వరూపము సత్త్వ న్యతోదోష మందురా? సర్వదోషత్వమే పట్టి పవిత్రత్వమునకు నిలువ నీడ లేకయే పోవును. సత్త్వయుఁ గలదనియుఁ దత్సంపర్కమువలన సత్త్వకు దుష్టత్వమొదవు నందురా? నిర్దుష్టమును వాస్తవ ముగ దుష్టమగు నెడ సర్వదా నిర్దుష్టత్వము వొకటన్నది లేనే లేదు. అటుగాక సత్త్వశూన్యత్వ మంగీకరింతురా? తచూచన్యత్వస్ఫురణము స్వవచనవ్యాపూత హేతు వగును. కావున సత్త్వ నిత్యమును స్వతశ్శుద్ధమని యొప్పుకొనక తప్పదు. (యజ్ఞ-961)

ఇది దిక్పదర్శనము. తక్కిన శాస్త్రవచనములను గూడ నిట్లే గ్రహింపవలయును. కవితాకుశలులగు తర్కకర్కశబాతునేదురీణులు గాని యిట్టి ఘట్టముల నింత యందముగా నను వదింప లేరు. శాస్త్రఘట్టములు మతపిషయములు వచ్చినపుడు మల్లచలచి నిలపడిన తెలుఁగు కవులను శ్రేష్ఠపై లెక్కింపవచ్చును. అట్టివారిలో మొడటివా రాంధ్రభాగవతరచనాచణులగు పోతనామాత్యపూజ్యచరణులు. రెండవవా రాముక్తమూల్యదా ప్రబంధసంధాతలగు శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు. మూడవవారు నీతారామాంజనేయసంవావకర్తలగు లింగమూర్తి గురుమూ ర్తులు. ఈ కోవలో నాల్గవ వారు మన మహాదేవామాత్యులు. నేటి కాలములో నిట్టి శాస్త్ర ఘట్టములందుఁ బరీక్ష కాఁగు గ్రంథరాజము వెంపరాల వారి శంకరవిజయము. పోతనగారు భాగవతానువాదమున శ్రీధరవ్యాఖ్యను జోడించినట్లు మహాదేవకవి సూతసంహితానువాదమున మాధవవ్యాఖ్యను జోడించుట పాఠకుల యదృష్టము.

సర్వదర్శన సమన్వయము :—

వ॥ వైదికములనియు వేదవిరుద్ధములనియు మతము లిరుతెలుఁగులు. పునాచోపహాస దర్శన శాస్త్రములు వేదవేదాంగోపవేదములును గావాల కామిక లాకుళ వైష్ణవ బ్రాహ్మణ సోమపాశు పత భైరవాద్యాగమములును బౌద్ధార్థ తాద్యాగమములును దర్శనాంఖ్యలోకాయత మీమాంసాదిశాస్త్రములును భిన్నభిన్నప్రతిపాదకములయ్యు నీశ్వరచైతన్యమే తత్తత్ప్రవక్తల హృదియమునఁ బ్రవేశించి పలికించుటచే నీశ్వరసిర్మితములని నుడువఁబడెను అస్తికము లగు మతము లన్నియు నీశ్వరసమ్మతములు. సకల విదులకు సముద్రుఁడు సరమావధి యగు నటుల సకలమార్గములకు నీశ్వరుండు పరమావధి. ఏయే మార్గముల నేవేల్చు భజింపఁబడి ను నాయా మార్గముల నుపాసించఁబడు దైవతము నుపాధిగాఁ గొని యాశ్వరుండు తద్రూపములఁ గాంచి యనుగ్రహించి తత్తద్విశిష్టమార్గముల సాధకుని బ్రవేశింప సాయమొనర్చును తాని యన్ని మార్గములు ముక్తిసోవానములు. కర్మాశ్రయలకు శ్రద్ధాఙ్గానముల నొనఁగి యు ఙ్గాన జిఙ్గానువులకు ఙ్గాన మొసంగియుఁ గర్మఙ్గానమూఁగ్గుండియు యాశ్వరుండు తత్తదాశ్రయలకు శ్రేయఃప్రదాత యగు. ముక్తి నానారూపగా దేకరూప యగును కావున శ్రుతీతరమార్గము లను దత్తదధికారజనములకుఁ బ్రచూణములగు. (యజ్ఞ 356)

కం॥ అధికారితారతమ్య, ప్రధానముగ సర్వశాస్త్రపద్ధతులు ప్రమాణ భురంధరములుగద! యె, వివిధి నరసిఁఁ బ్రమితి గనిసి విభులుం గలవే? (యజ్ఞ-361)

అని యీ సూత్రసంహిత సర్వదర్శనములను సమన్వయపఱచి యద్వైతమార్గము నుపదేశించుచున్నది. ఆయ్యుణ్ణిజీవీతులు వ్యాసతాత్పర్యనిర్ణయములోఁ జివర నీయధ్యాయమునే యుచాహరించి గ్రంథమును ముగించినారు.

కవిత్వశైలి

ఈసూత్రసంహిత యందలి కవిత యన్వయకాఠిన్యము లేక సహజమందరశైలిలో సాగినది. మహాదేవకవి సంస్కృతాంధ్రభాషలలో సమానాధికారము గల వారయినను గూచిమంచి వారి యింటఁ బుట్టిన వారగుటచేఁ గాఁబోలు నచ్చతెనుఁగు వైపునకుఁ గొంత మొగ్గు చూపిరి. సంస్కృతభాషాపద్యములను సంస్కృతసమాసఘటితపద్యములను రచించి తమ యుభయభాషా వైశారద్యమును వెల్లడించిరి.

సంస్కృతభాషాపద్యములు :-

నన్నయ, తిక్కన, పావులూరి మల్లన మొదలగు వారు గ్రంథాదిని సంస్కృతశ్లోకములు రచింపఁగా; నాచన సోమన, పోతన, శ్రీనాథుఁడు, జక్కన, కనువర్తి యబ్బయాచూఠ్యుఁడు మొదలగు కవులు స్తోత్రములలో సంస్కృతభాష నుపయోగించిరి. ఈఁదులపల్లి భవానీశకవి ధర్మఖండమునందు, నడిదము సూరకవి కవిజనరంజనమందు సంభాషణలోఁగూడ సంస్కృత భాషను వాడి చమత్కారమును జూపిరి. ఇందు యజ్ఞవైభవఖండములో సత్యసంధుఁడు చేసిన విష్ణుస్తోత్రము నిస్సర్గ సుందరము. ఇచట నొక దండకము వీదపఠి సంస్కృతభాషాపద్యములు గలవు.

కం॥ హారాంగదకేయూరో, దారలసన్మండనాయ దన్యస్వాదు
 న్మేరాననాయ కరుణా, పూరాంచితలొచనాయ బో వందేఽహమ్.

కం॥ అహ మర్పయామి భవతే, మహతే దండప్రణామ మండన మధునా
 సహభక్త్యా విలసచ్ఛ, క్రహస్త తరసా గృహాణ కరుణార్పణ్నిధియా.
 (యజ్ఞ-416-421)

ఇట్లే విష్ణుమూర్తి శివుని నుతించిన సందర్భములో నొక సంస్కృతభాషా పద్యము గలదు,

తే॥గీ॥ మాతృకామంత్రలద్యాయ మాతృమాన, సాక్షిణే మాతృకాకాయసంగతాయ
 మాతృకాధాతూతాయ మాతృకై క, మూలరూపాయ మహానే నమో నమోఽస్తు.
 (యజ్ఞ-512)

ఇక్కడ నొకవిషయ మవధేయము,

మ॥ నరకాంభోవిధితారణాయ విలసన్నారాయణాభ్యాయ మం
 ద భూమీధరభారనిర్వహణనందత్కర్మరాజాయ భ
 స్వరకయ్యాగ్రహసాగరాయ ఘనయజ్ఞక్షేమసందాయకా
 య రమాకోమలదాహుగాఢవిరిరంభనందచిత్రాయ తే.
 (యజ్ఞ-419)

ఇం దాంధ్రభాషానుసారముగా రెండు మూఁడు పాదములు సంధింపఁబడినవి. “యతిః సర్వశ్చ పాదాంతే శ్లోకార్థే తు విశేషతః” అను అక్షణముచే సంస్కృతశ్లోకములోఁ బూర్వార్థమున కుత్తరార్థముతో సంధి చేయుట మహాదోషము. కాని యిది సంస్కృతభాషాపద్య మైనను దెలుఁగుసంప్రదాయానుసారముగా యతిప్రాసము యందుటచేతను దెలుఁగులోఁ బూర్వార్థార్థములు కలియుట దోషము కాకపోవుటచేతను ‘భాస్వర’ శబ్దముతో రెండు మూఁడు పాదములు కలియుట దోషము కాదని తెలియవలయును.

సంస్కృతవాక్యానుకరణములు :-

తెలుఁగుపద్యములో సంస్కృతవాక్యములను సంఘటించు యొకవిధమగు చమత్కారము ఇట్టి యిందు మిక్కుటముగాఁ గలవు.

తే॥గీ॥ మనకు “యస్యామతం తస్య మత” మనియెడు తలవకారోపనిషదుక్తి గలుగఁ గాన. (ముక్తి-50)

మ॥ అగఘం డాడఁ బితామహోదు అట “ధన్యాః స్తోత్రవయ” మ్మంచు హృద్వనజాతంబున నెంతు రట్టి ఘనుఁడే ధ్యానార్హుఁ డౌ నెయ్యెడన్, (యజ్ఞ-132)

కం॥ వాదము లేల ‘మహాం శ్చా సౌ దేవో’ యనెడి నుడువు సరణుల కిరవై. (యజ్ఞ-436)

ఇక్కడ ‘సూ- అనుకృతిని నమశ్శబ్దము తుది యత్తున కోత్వము విభాష నగు’ (భా॥-సంధి-51) అని సూత్రించి; ఈకార్యము లాఁతిచో సహితము గానంబడియెడి. ‘గతాను గతికో లోకో యటంచున్’ (కళా-7-110) అను సూరిగారి వాక్య మనుసంధేయము.

కం॥ భాసురవేదము ‘తద్దా సా సర్వ మిదం విభాతి సత్య’ మ్మని. (యజ్ఞ-486)

కం॥ శివలింగవిగ్రహమున్, ‘శివస్య లింగ’ మ్మనుచు వచింతురు వేదో ద్భవఃకాన్తుల్ కొందఱు, ‘శివ ఏవ చ లింగ’ మని వచింపుటయ తగున్. (యజ్ఞ-487)

ఇట్లుపనిషద్వాక్యములు యథాతథముగా సంఘటించఁబడినవి. మఱియొకపద్యము ననుకరణవ్రకరణములోఁ జూపుచున్నాను.

సంస్కృతసమాసఘటనమున కొక యుదాహరణము —

సీ॥ సరసచందనఘనసారమృగీమద, సాంకవాదిభ్యాతసౌరభములు
షడ్రసోపేతసంస్తవనీయమోదకా, పూసాతిరసముఖ్యభోజ్యములును
పరమపవిత్రతావాససూర్యాత్మజా, జహ్నుకన్యాదిస్థనలిలములును
గగనవన్నిర్మలకార్పాసకౌశేయ, కాంచనాదిదుకూలసంచయములు

తే॥గీ॥ ప్రకృతిచేతను మిక్కిలి భవ్య మయ్యు, నెద్ది సోఁకిన మాత్రాన నెలమి వీడి
రోఁత కానట్టి దేహంబు రూఢి గాఁగ, హేయమే గాని స్తోత్రార్థ మెట్టు లగును?
(యజ్ఞ-816)

తెలుఁగుపలుకుల కూర్చున కొక యుదాహరణము —

సీ॥ లేతవెన్నెల నవలీల గెల్వంగ జాలు, ఐనుమంబు మేనివైఁ బసలు గొలుప
ముత్తరుగా దిద్దు బూది యొప్పిదములు, నుదిటిపై మురిపెముల్ గుదురు పఱుప
మెడ దిగి చదువక బెడఁగుల నెవళం, బరిదిచందపుఁ జెన్ను అమరఁ జేయ
సంజ కెంజాయ గెల్వం జూచు నెట్టని, జడలు వైరాగ్యంపుఁ దొడవు లీన

తే॥గీ॥ నారచీరలు మొలకు మండనము గాఁగఁ, వన్ను భణియించు వారిపైఁ గన్న నెనరు
కంటికొనల నటింపఁగా గరళకంఠుఁ, డచ్చటికి వచ్చి ప్రత్యక్ష మయ్యె నంత.

(యజ్ఞ-509)

పూర్వకవ్యనుకరణములు :-

తిక్కిన — మహాదేవకవి.

తే॥గీ॥ అనిన నలుగలివాన గోవును; నశేష, కబ్దిముల మంత్రమును; లోహజాతిఁ గాంచ
నమును; మనుజుల వివ్రుండు; సమధికత్వ, భజనము లండ్రు వేదప్రపంచవిదులు.

(భార-శాంతి-1-71)

నలుగలివాన = నాలుగుకాళ్లు గల జంతువులందు

చ॥ మనువుల నెల్లనుం బ్రణవమంత్రము; వేల్పుల నెల్లనున్ శివుం;
డనుపమపూజనమ్ముల హరార్చనమున్; వివిధస్వరూపవే
దనముల నాత్మవేదన; ముదారచరిత్రలయందు నందివా
హనచరితము, మిన్న లగు నంచు నెఱుంగు ముకుంద! యెయ్యెడన్. (యజ్ఞ-380)
ప్రోతన — మహాదేవకవి.

సీ॥ వలనొప్పఁగా 'న దై వం కేశవా త్పర', మృని పల్క రాజకిరావళియును
మహిమ 'జగ ద్విష్ణుమయ మఖిల' మృని, చదివెడు శారికాసముదయంబు
నేపారఁగా 'జితం తే వుండరీకాక్ష', యని లీలఁ బాడు వికావళియును
లలి మీఱఁగా 'మంగళం మధుసూదన', యనుచుఁ బల్కెడు మయూరావళియును

తే॥గీ॥ దవిలి క్రౌంచ్చిష్యుచ్చైత్యాదికబ్ది, కలితముగ మ్రోయు మధుపనికాయములును
గలిగి యఖిలై కదివ్యమంగళవిలాస, మహిమఁజెన్నొందు వైకుంఠమందిరంబు.

(భాగ-2 229)

సీ॥ పాకల్య మెఱుఁగుఁడి 'యేక మే వాద్వితీ, యం బ్రహ్మ' యని పల్కలలరఁ బల్కఁ
జాలఁ జింతింప 'నశబ్ది మస్పర్శ మ, రూప' మృనుచు నీశ్వరుని వచింప
'బ్రహ్మ యో వేద సబ్రహ్మైవభవతి స, త్య, మృంచు ఘంటాపథమ్ము తెలుపఁ
గన నెంతయును 'నిర్వికారవిరంజన, పురుషుఁ డుషేకుఁ' డన్ బోధ మెసఁగ

తే॥గీ॥ క్రుతిలి బోలెడు వేటొక్క చొప్పు నెందుఁ, గాంచ మెన్నుండు నితరమార్గములు సతముఁ
బల్కఁ జాలు నవిద్య వేధంగు లొప్పు, విద్య వెలయింపఁ జాలవు పెఱతెరువులు

(యజ్ఞ-357)

'అన్యవాచికోలాహలము' లో విట్టి పద్యము లెక్కువగాఁ గలవు.

సీ॥ కలుగఁదే! నాపాలి కలిమి సందేహింపఁ, గలిమిలేములు లేక కలుగు వాఁడు
నా కడ్డపడ రాఁడె! నలి నసాదువులచేఁ, బడిన సాదుల కడ్డు పడెడు వాఁడు
చూడఁదే! నాపాటుఁ జూపులఁ జూడక, చూచువారల కృసఁ జూచు వాఁడు
లీలతో నా మొఱాలింపఁదే! మొఱఁగుల, మొఱ లెఱుంగుచుఁ దన్ను మొఱఁగు వాఁడు

తే॥గీ॥ అఖిలరూపులుఁ దనరూప మైన వాఁడు, అదిమధ్యాంతములు లేక యలరువాఁడు
భక్తజనముల దీనుల పాలి వాఁడు, వినఁదే! చూడఁదే! తలఁపఁదే! వేగ రాఁదే!
(భాగ-8-87)

సీ॥ వెలయించు నన్నింటి వెలయింపఁగాఁ దన్ను, వస్తు వెద్దియు లేక వఱలు వాఁడు
పుట్టించు నన్నింటిఁ బుట్టింపఁగాఁ దన్నుఁ, దల్లిదండ్రులు లేక తనరు వాఁడు
పాలించు నన్నింటిఁ బాలింపఁగాఁ దన్నుఁ, బ్రభు వెవ్వఁడును లేక వరగు వాఁడు
సమయించు నన్నింటి సమయింపఁగాఁ దన్ను, మృత్యువు గలుగక మెలఁగు వాఁడు

తే॥గీ॥ అద్వితీయుండు కేవలం దభవుఁ దన్ను, తత్త్వ మొక్కటి యగును వాస్తవపదార్థ
మన్యవస్తుచయంబుల నరయుఁ దవ్వి, నిత్యములు గావు కావు మనీషులార!
(యజ్ఞ - 396)

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు — మహాదేవకవి.

సీ॥ ఉండు నప్రాణులం దొక్కించు కాశక్తి, స్థావరశ్రేణిఁ దజ్ఞాతి కంటె
నెఱ్ఱరొకటిబండ జెట్టి మన్నిండి మున్నగు సరీసృవములం దంత కంటె
ఖగముల మఱి వాని కంటె మృగావలి, యందు నూహింపంగ నందు కంటె
దంతిగోముఖపశుతతి నంత కంటె మర్త్యకదంబకములయం దంత కంటె

తే॥గీ॥ యక్షగంధర్వనాగాళి నంత కంటె, నంతకంటె నిలింపులం దంత కంటె
హరిహాయుని యందు దక్షిణం దంత కంటె, నాద్యుఁడు హిరణ్యగర్భునం దంత
కంటె. (అముక్త - 3-80)

సీ॥ క్రిమికీటఫేటగణము కంటెఁబశువులు, వానికంటెను నరుల్ వారి కంటె
బాపనయ్యలును నవ్వారి కంటెను బండితుల్ వారి కంటెను దొడ్డబుద్ధి
నలరు వారలు వారి కంటెఁ గర్మతులును, వారి కంటెను బరివ్రాజకులును
సన్న్యాసులున్ గుటీచకులు వారల కంటె, నలఘుబహుదకాఖ్యులును వారి

తే॥గీ॥ కంటె హంసులు నవ్వారి కంటెఁ బరమ, హంసు అవ్వారి కంటెను నాత్మవేత్త
లరయ మిన్నలు జ్ఞానుల కధికుల నెట, నరయఁగా లేము సర్వలోకాళి నరసి.
(జ్ఞాన-96)

చేమకూత వెంకటకవి — మహాదేవకవి.

కం॥ కడు హెచ్చు కొప్పు దానిం, గడవం జనుదోయి హెచ్చు కటి యన్నిటికిన్
గడు హెచ్చు హెచ్చు అన్నియు, నడుమే పస లేదు గాని నారీమణికిన్.

కా॥ పెన్నెరి వేణికిన్ దుఱుము పెద్దది పెద్దదియొఁ బిఱుండు చె
 న్నెన్నఁగఁ జాలఁ బెద్ద కమలెంచఁగ మిక్కిలి పెద్దలొసు మే
 వన్నెయొఁ బెద్ద కాని యిల వారిజనేత్రకు వింతవింతగా
 నెన్నడు మొండు నన్ననయి నిల్చును బెద్దల మద్యఁ బిన్నయై. (యజ్ఞ-588)
 కూచిమంచి తిమ్మకవి — మహాదేవకవి.

కం॥ తలదేఱుఁ జిలువపేరును, బొలుపారు కడింది సొరు బూచుల బారున్
 మలయాచఁ బుడమితేరును, గలిగిన నెఱవేల్పు! మొనలక్కి దువతాల్పా!
 (ఆచ్చ. రామా-2-118)

కం॥ మెడకప్పు మూఁడు కన్నులు, జడ నేఱుం బశఁతి తలను జాబిల్లి మెయిన్
 గడలేని యొడికపుం దొడ, వడరెడు ముక్కంటి మూర్తి ధ్యానార్థంబొ.
 (యజ్ఞ-181)

యమకము :-

కం॥ అని పల్కిన పలుపల్కులు, విని వారలు వుండరీకవిమలపురమున్
 జని జవితభక్తిఁ దాండవ, పును పునకారుణ్యవర్ష పునుఁ గాంచి రొగిన్
 (ముక్తి-287)

అంత్యానుప్రాసము :-

కం॥ శూలికి మాయాశాలికిఁ, బాలితదేవాలి కఖిలపాపై కవనీ
 కీలికిఁ గపాలమాలికిఁ, జాలఁగ సాష్టాంగవినతి సమితి నొసఁగెదన్.
 కం॥ రుద్రునకుఁ గృపాపూర్ణస్య, ముద్రునకును సాంద్రతరతమోఽహస్కగవి
 ర్నిద్రునకు భూతిత్పస్తద, రిద్రునకున్ నే నమస్కరింతున్ బత్తిన్. (జ్ఞాన-23, 24)
 తే॥గీ॥ అలముపువ్వావలమ్ము వృద్ధాచలమ్ము, ఆశువిద్యస్త దురితవారాశి కాశి
 సాంద్రభీషణభవతమోజాలములకు, పునతరోష్ణగభస్తి శ్రీకాళహస్తి (ముక్తి-303)

జాతీయములు — సుభాషితములు,

ఈ గ్రంథమునందు - 'తూచాలు తప్పకుండఁగ' (ముక్తి-123) "నీ యిల్ బం.ా
 రము గనూ" (ముక్తి-221) "నోరు కాయలు కాచెన్" (యజ్ఞ-651) వంటి జాతీయ
 ములు, "వంటింటి కళము" (యజ్ఞ-184) మొదలగు సామెతలు

చ॥ కలుగుమ గాదె రత్నములు గల్గిన కావుల నత్త గుల్లలున్
 మలయజభూకొబరమువన్ వివభీకరవన్నగంబులున్
 గలుగుమగాదె లోకములఁ గాల్చు మహాదహనోగ్రమూర్తి శీ
 తలజలరాశిలోఁ గలుగు దై జుకఁ గల్గఁ గాకమున్
 (ముక్తి-166)

తే॥గీ॥ కొడుకు చెడుగై నఁ గల మెల్లఁజెడుమ గాదె: (ముక్తి-183)
 మొదలగు సుభాషితములు గలవు.

అకారాద్యనుక్రమణిక :—

మూలము నందు ఋషుల నామములు భగవన్నామములు వచ్చినపుడు వానిని మహాదేవ కవి యకారాద్యనుక్రమణికలో నమర్చుట ముచ్చటగా నున్నది.

శ్లో॥ విష్ణువృద్ధో విశాలాక్షో వత్సః కుండిన ఆరుణీః |
 జాబాలో జమదగ్నిశ్చ జర్జరో జంగమో జయః ||
 వక్త్రః పాశధరః పారః పారిగః పండితోత్తమః |
 మహాకాయో మహాగ్రీవో మహాబాహు ర్మహోవరః ||
 ఉద్ధాలకో మహానేన ఆర్త ఆమలకపిఠ్యః |
 ఏకపాదో ద్విపాదశ్చ త్రిపాదః పద్మనాయకః || (జ్ఞాన-1-9-....)
 ఇక్కడ మూలకర్త కూడఁ గొంతవఱకు నక్షరక్రమము పాటించెను.

వ॥ అనుత్త మార్తామలకపిఠ్యారణులు, సుత్త మోద్ధాలకోగ్రీవీర్యులును, గణ్వకరుణ కం కణకల్పాంత కళాధరకాలకాలాగ్నిరుద్రకై వల్యులును, జయజంగమజర్జరజాబాలులును ... (జ్ఞాన-5)

శ్లో॥ హరభక్తో హిరణ్యాక్షః శైవపూజాపరాయణః |
 అంబికాచరణన్నేహ ఈశ్వరాంఘ్రిపరాయణః || (ముక్తి-1 అధ్యాయ)

వ॥ అణిమాండుండు, నత్యుగ్రుండు, నతిప్రసన్నుండు, నారుణీయు, నారుణేయుండును (ముక్తి-6)

ఇక్కడ మూలములో 9-28 శ్లోకములలోఁ జెప్పఁబడిన ఋషుల నామములు తెలుఁగు వచనములో నకారాద్యనుక్రమణికలో నమర్పఁబడినవి.

శ్లో॥ అకారాయ నమః సాక్షా దనంతానందమూర్తయే |
 ఆత్మభూతాయ సర్వేషా మక్షయోద్ధాయ కూలినే ||
 అకారాయా తిగుద్ధాయ సాక్షిణే సర్వవస్తునః |
 అంబికావతయే తుభ్య మసంగాయ నమో నమః ||
 క్షకారాయ క్షమంత్రాఽస్వరూపాయ క్షమావతామ్ |
 క్షేమదాయ మమ క్షేమ స్వరూపాయ నమోనమః || (యజ్ఞ-29 అధ్యాయ)

వ॥ "అ" కారుండ వైన నీ వతిగుద్దుండ వనిలాత్మభూతుండ వనంతానందమూర్తివి నీకు నమస్కారము ... 'క్ష' కారుండవు నీవు క్షమంత్రాఽస్వరూపుండవు క్షమారమణీ యులకు క్షేమప్రదాతవు నీవు, నాకును క్షేమకారుడ వగు నీకు నమస్సు (యజ్ఞ-511)
 ఇక్కడ నక్షరమాలాస్తోత్రము యథామాతృకముగా ననువదింపఁబడినది. ఇచ్చట నొక విశేషము.

సోమలతాలక్షణము :—

శ్లో॥ 'అకారాయ లతాసోమస్వరూపాయ లతాత్మనే' (యజ్ఞ-29-50)
 అనుచోట శివుఁడు సోమలతాస్వరూపుఁడగుఁ జెప్పఁబడినఁడు. సోమశబ్దము చంద్ర

వాచకము. “శ్లో॥ సోమః కుజేరే పితృదేవతాయాం వసువ్రభేదే చ సుధాకరే చ | దివ్యోపధీ
సోమతతావమీరకర్పూరనీరేషు చ వానరే చ॥” అని విశ్వప్రకాశము. ఉమాసహితుడగు
శివుడు కూడ సోముడు. సోమతత కీపే రేల వచ్చినదో తాత్పర్యదీపికాకారుడు వివరించి
నాడు.

అతేతి—అష్టమూర్తేః శివస్య చంద్ర ఏకా మూర్తిః | తస్య చ ప్రతిపదాదిపౌర్ణమాః
స్యంతతిథిషు నిత్య మేకై కకళా వర్తతే వునః ప్రతిపదాదిసర్పాంతే ష్వేకై కలా హీయతే యథా
తథా సోమతతాయా ఆపి పౌర్ణమాసీపర్యంతం నిత్య మేకై కపత్రస్య వృద్ధిః వునర్దర్శపర్యంత
మేకై కపత్రస్య హావిః | అతః శివో ౭ ఏ చంద్రాత్మతాసోమస్వరూపః | చంద్రకిరణాదీన
త్వాతో సర్వతతానాం వృద్ధేః చంద్రో తతానా మాత్మా | అత శ్చంద్రరూపః శివో ౭ ఏ
తతాత్మా తస్మై॥

చంద్రునకు సోమతకు సంబంధము గలదు. చంద్రకళలు శుక్లపక్షములో వృద్ధి
చెంది కృష్ణపక్షములో క్షీణించునట్లే సోమత కూడ బాధ్యమి మొదలు వున్నను వఱకు
నొక్కొక్క యాకును దొడిగి మఱల బాధ్యమి మొద అమావాస్య వరకు
నొక్కొక్క పత్రమును రాల్చును. ఇక్కడ వ్యాఖ్యను జోడించి మహాదేవకవి యిట్లు తెనిగి
గించెను.

వ॥ ‘ల’ కారుండ వీవు అలితమృగలాంఛనుండైన సోమునకు శుద్ధప్రతిపత్తిథి మొదలు
పౌర్ణమి వఱకు నొక్కొక్క కళ హెచ్చి యప్పటి నుండియు నమావాస్య వఱకు నొక్కొక్క
కళ తగ్గునట్లు సోమతకు బూర్వపక్షమున బ్రతితిథి కొక్కొక్క పత్రము తొడుగుటయుఁ
బిశ్చత్పక్షమున బ్రతితిథి కొక్కొక్క యాకు నూడుటయు సంభవించుటం జేసి యా యష్ట
మూర్తులలో నొక్కడవైన సోముని వలె సోమతయు నీవు. (యజ్ఞ-511)

శ్లో॥ అథ నామాని షడ్బాహు పరకత్వస్య సువ్రతాః |
యాని సంకీర్తయన్ మర్త్యో ముక్తిఫలభా గృహేత్॥
శివో డ్రో మహాదేవః శంకరో బ్రహ్మ సత్పరమ్ |
శంధు రీశాన ఈశశ్చ కూలీ చంద్రకలాధరః॥ (యజ్ఞ-33 అధ్య)

సీ॥ అద్భుతం డాదారుఁ డంతకారియు నహ
మద్ధండు నద్వైతుఁ డప్రవేయుఁడు. (యజ్ఞ-674)

ఇక్కడ మూలములో 33 పరమతత్వనామాధ్యాయములో 2-25 శ్లోకములలో జెప్పఁ
బడిన శివనామములు తెలుగులో 674-684 పద్యములలో నక్షరక్రమము ననుసరించి చెప్పఁ
బడినవి.

చందోవిశేషములు

మహాదేవకవి యిందు సామాన్యములగు చంపకోత్పలశార్దూలమత్తే ధములను, కందము ,
వీసము, తేటగీతి, యాటవెఱి, చందస్సులనే యుపయోగించెను గాని విశేషచ్ఛందములను
వాడలేదు. కాని యొక విజయమంగళరగిడ, యొక దండకము, నొక మత్తకోకిల యిందు
వాడబడినవి.

విజయమంగళరగడ :—

జయము జయము దేవదేవః జయము విజయమంగళంబు
 జయ మవాప్త కామః జయము జయము సోమ! సంతతంబు
 జయము సర్వకలుషనాశః సత్కవీశః శోభనంబు
 జయము త్రిపురభేదః ముక్తసౌఖ్యభేదః బల్బుభంబు. (జ్ఞాన-187)

ఇది 12 పాదముల విజయమంగళరగడ. అనగా 24 పాదముల తురగవల్లనరగడ.

కం॥ ఆద్యంతప్రాసంబులు, హృద్యంబుగ రెంట రెంట నిడి పాదములు
 ద్యద్యతులఁ గూర్చెదగు నన, వద్యంబగు రగడలందు వారిజనాభాః
 అందుఁ దురగవల్లన మను రగడ—

శ్రీసతీశుఁ బరమపురుషుఁ , జిత్త మునఁ దలంచు వారు
 వాసవాదినిఖిలదివిజ , వంద్యు నాశ్రయించు వారు
 నిట జనితు రనఁగ నన్వ , యించుఁ దురగవల్లనంబు
 వటుదినేకలఘువిరామ , భానుమద్గణాష్టకంబు.
 అందు విజయమంగళ మను రగడ —

కేశవాయ తే నమోఽస్తు , కృష్ణ పాహి పాహి శునుచుఁ.
 గేలు మొగిచి మౌళి నునిచి , కృష్ణుఁ బలికె ననుచు నిట్లు
 దేశభాషణములఁ జెప్ప , ద్విగుణతురగవల్లనమునఁ,
 దేరు విజయమంగళంబు , తీయచెఱుకు రనము నట్లు.

అని యనంతామాత్యుని ఛందోదర్పణము.

రగడయందు రెండురెండు పాదములకు మొదటఁ జివరఁ గూడఁ బ్రాసములను వాడవలయును. పాదమునకు 8 సూర్యగణములు (న-హ) ఉన్నచోఁ దురగవల్లనము. 5వ గణము మొదటి యక్షరము యతిస్థానము. తురగవల్లనమును రెట్టించినచో విజయమంగళ మగును. అనగా విజయమంగళమునందుఁ బాదమునకు 16 సూర్యగణము లుండును. ప్రతిపాదమునందును 8-9-13 గణముల మొదటి యక్షరములు యతిస్థానములు. ఇందలి రగడను దురగవల్లనముగా భావించినచో నాల్గేసి పాదముల కాద్యంతప్రాసములు గల 24 పాదముల రగడయగును. కాని మహాదేవకవి మొదటిపాదము నందును జివరి పాదములందును 'విజయమంగళ' ముద్ర వేయుటచే తీనిని 12 పాదముల రగడగా భావించుటయే యుక్తము.

దండకము :—

యజ్ఞవై భవఖండములో 25 వ యధ్యాయమున సత్యసంధుఁడు విష్ణుమూర్తిని స్తోత్రము చేయు సందర్భములో —

శ్రీక్షీరపాథోదిజామానసాంబోజరాజద్విలాసోల్ల సద్భంభరాః ...
 దిగంతై కకీర్తిః కృపాస్ఫూర్తి! దేవా! నమస్తే! నమస్తే! నమః. (యజ్ఞ-417)

అను దండకము గలదు. ఇచ్చవచ్చి నన్ని తగణములు వాడి చివర నొక గురువు

నిల్పట, లేక నగణద్వయముపై నిచ్చవచ్చిన రగణములు నిల్పట దండకలక్షణము. తెలుగుకవు లెక్కువగా నీరెండు విధముల దండకములనే వాడినారు. ఇది తగణదండకము.

మత్తకోకిల :-

కాయకం బనఁ గాలకంతు న , ఖర్వభక్తి ని గొల్చుటల్
 కాయజారివరాలయస్థలిఁ , గాలు నిల్పి సుఖించుటల్
 గేయశై వమహాస్థలిన్ గృత , కృత్యుఁడై చరియించుటల్
 జ్ఞేయశంభువిలాసగాథ ర , చించి కీర్తి వహించుటల్. (యజ్ఞ-848)

శ్రావకాభరణాంక విన్రస , జాభరేపల దిగ్విరా
 మావహంబుగ మత్తకోకిల , యండు౧ దీనిఁ గవీశ్వరుల్.

అని కవిజనాశ్రయ లక్షణము. మత్తకోకిలలోఁ బ్రతిపాదమునందు "ర-స-జ-జ-భ-ర" గణములుండును. 11వ యక్షరము యతిస్థానము.

యతివిశేషములు :-

1) నిత్యసమాసయతి :-

నిత్యసమాసములందు యతి యచ్చునకు హల్లునకఁ గూడఁ జెల్లును.
 చాంద్రాయణశబ్దమునకు

నీ॥ చాంద్రాయణవృత మొన , ర్పంగ వలయు
 అఘము వాయును గృచ్ఛచాం , ద్రాయణమ్ము. (జ్ఞాన-76)

చ॥ అని వచియింప నాఘనుఁడు , సాంబశివున్ మది నిల్పి
 అవరోక్షశబ్దము నందలి యచ్చునకు (జ్ఞాన-11)

ఉ॥ తత్ప్రసాదాతికయమ్ముచేత నవ , రోక్షవిభూతి
 పదార్థ శబ్దము నందలి యచ్చునకు (జ్ఞాన-85)

ఉ॥ సాదరబుద్ధి యద్వయవ , దార్థము తెల్పును
 పోఁహంశబ్దము నందలి హల్లునకు (యజ్ఞ-818)

తే॥గీ॥ పోఁహ మని ధ్యానముం జేయు చొ బ్బొకండు. (జ్ఞాన-282)

2) నిత్యయతి :-

ఉ॥ ఎంతేని యవశ్యకృత్య మని , మొంతురు (జ్ఞాన-64)

'ఎట్టి మహాకూరకర్ముఁ , దేనియు'; 'నెట్ట న హరి తలఁపు గలిగె , నేని' అని యుదాహరించి యేని శబ్దమున కచ్చు తోడను, వ్యంజనము తోడను యతి కుదురునని నిత్యయతిగా నప్పకవి పేర్కొనినాఁడు.

3) ఇంచుగాగమయతి :-

ఉ॥ ఏతటి భజియింప తెటా భ , జించుట యన్నన్ (జ్ఞాన-176)

సీ॥ ఇచట శక్తికుఁ బూ , జించి విరించి (ముక్తి-193)

క॥ కాంచనచేయి దమి నుతి
యించె ననఁగ భిన్నవిరతి , యేపారుఁ గృతిన్
గొంచక పోషించెన్ విను
తించె ననఁగ భిన్నవిరతి , యేపారుఁ గృతిన్.
అని సులక్షణసారమునందు లింగమగుంట తిమ్మకవి యీయతి నంగీకరించెను.

4) విశేషవకులు :—

సీ॥ జ్ఞాని కన్నవ విప్పి , కన్నొన్న మాత్రాన
జ్ఞాని పుట్టిన యంత , కన్న తల్లియుఁ గన్న (జ్ఞాన-320)

కం॥ జ్ఞానము కేవలకృప న
జ్ఞానికి నుపదేశపిదిఁ బ్ర , కాశము నేయన్ (శాంతి-4-225)

అను తిక్కనగారి ప్రయోగ ముదాహరించి 'క-జ్ఞ' వర్ణములను విశేషవకులుగా నప్పకవి వేర్కొనినాఁడు.

5) తద్భవవ్యాజయతి ;—

సీ॥ జ్ఞాని కన్నడు మాత్ర . నాకాదిలోకాది (జ్ఞా-320)
'జ్ఞ-న' వర్ణములను దద్భవవ్యాజయతులుగా నప్పకవి వేర్కొనినాఁడు.

6) పంచమీవిభక్తివిరామము :—

సీ॥ అలరు వారలు వారి , కంటెఁ గర్మతులును
కం॥ అపరోక్షజ్ఞాన మంత , కన్నన్ మఱి (ముక్తి-286)
వీనిని బంచమీవిభక్తివిరామములుగా నప్పకవి చెప్పినాఁడు.

7) అఖండయతి :—

తే॥గీ॥ ఓము! మోముఁ గోరెద నుపదేష్ట , పుంగవులను (యజ్ఞ-304)
కం॥ జ్ఞానమ్మున! కుపకార మొనర్చుఁ గానఁ , గొనవలె దానిన్ (యజ్ఞ-720)
ఉ॥ భనుసహస్రఖాసి వృష , భాదిపుఁ డన్నటు అర్థయుక్తమై
పూనినచో నఖండవడి , పొల్పుగు నాదికవిప్రణీతమై.
అని కవిజనాశ్రయమునం దీయతి యంగీకరింపఁబడినది.

8) ద్రువశబ్దయతి :—

మ॥ ద్రువమౌజ్ఞానము దాన మోక్షరమ నొం , దున్ (ముక్తి-62)
ఇక్కడ యతి సరిగానే యున్నది. కాని

కం॥ దృవతరతేజోఽశాల , దీప్తాంగునకున్ (జ్ఞాన-166)

కం॥ దృవముగఁ దలక్రిందు కాలు , దివిదెస గలుగన్ (యజ్ఞ-247)

కం॥ దృవబుద్ధిం జెలఁగినపుడు , కృతకృత్యుఁ డగున్ (యజ్ఞ-269)

ఈపద్యపాదములందు 'ధృవ' శబ్దముతో యతి పాటించబడినది. రెండు రూపములును గలవని వీరు భ్రమించి యుండురు. "ధ్రువ" శబ్దము సాధువు గాని 'ధృవ' శబ్దము సాధువు గాదు.

- సీ॥ గం|డజదస్యగర్భవా , సములు పెక్కు (జ్ఞాన-115)
- కం॥ నాడులఁ బూజార్చుఁ దైన , వానిఁ బలికెదన్ (జ్ఞాన-168)
- సీ॥ వ| ట్టన కంచు నెఱిఁగితి , గుట్ట తెలిసె (యజ్ఞ-112)
- తే॥గీ॥ ఆచ్యుతాదు| అకును రుచియించు నట్టల , హరుఁడు (యజ్ఞ-972)
- ఆ॥వె॥ జాల మలముఫలము , నబ్బఁ జేయు (యజ్ఞ-881)
- సీ॥ వృత్త చిత్తుం దైన - కెట్టి కొడుకు (యజ్ఞ-861)

ఈ యాఱు పాదములందు యతి తప్పినది. వేల కొలఁది పద్యములు గల యుద్గ్రంథములను రచించు నపు డిట్టి ప్రమాదము లెంతటి కవికైనను సంభవించును. శ్రీనాథుని కాశీఖండములో నిట్లే —

- కా॥ ప్రాశస్త్యంబు వహించు ద్వాదశసహ . స్రగ్రంథసంక్లప్తి విశ్వేశక్షేత్రవియన్నదీవటుకడుం . తీనాదసత్కిర్తన (కాశీ-1-81)
- అను పద్యములో రెండవపాదములో యతి తప్పినది. ఇట్టివి ప్రమాదవతితములు గాని కవులు బుద్ధిపూర్వకముగాఁ బ్రయోగించినవి కావు.

ప్రాస విశేషములు :-

రేఫశ కటరేఫములకుఁ బ్రాసమైత్రి యప్పకవి యంగీకరింపకపోయినను బెక్కుమంది పూర్వకవులు వాడుట చే నిందుఁ గూడ వాడఁబడినవి. ఇట్లే న-ణ ప్రాసము; ద-ద ప్రాసము ఖండాఖండప్రాసము నిందుఁ గలవు.

1) ఉభయప్రాసము (న - ణ) :-

- త॥ అని వచియింప నాఘనుఁడు సాంబశివున్ మది నిల్చి బాదరాయణు వరసన్నిదానము హృదబ్జమునన్. (జ్ఞాన-10)
- కం॥ ప్రాణాయామపరాయణులై నిచ్చలు మనఁగఁ జాలు నలయోగులు (జ్ఞాన-28)
- కం॥ కని తిరిగి యమలదండ ప్రణతుల నర్పించి పూజ భక్తి నొనర్చెన్ (ముక్తి-55)

2) ఖండాఖండప్రాసము :-

- కం॥ యజమానుఁడు ప్రోజ్వలదగ్నిఁ జక్కఁగను వ్రేల్చు ద్రవ్యనితయముచే (జ్ఞాన-129)
- కం॥ అకలంకమతులు వల్కడు రిక నియమాంగముల పీని నెఱుఁగు మొకటిగన్ (జ్ఞాన-230)

- కం॥ మడిఁ బంచాక్షరిని బ్రణవ మహితముగ భక్తిఁ దగన్ జపియించినఁ దుద (ముక్తి - 65)
- చ॥ పగతుని రూపమున్ బుడమిపై లిఖియించి తదీయవక్షమం దుఁ గడిమి వాని వేరు లిపి తోడ రచించి. (యజ్ఞ - 95)
- 3) ఋప్రాసము (ఋ - ర) : —
- మ॥ పఠమబ్రహ్మపదార్థమున్ గని నిజస్వాంతములన్ గోరు బ్రహ్మఋషిశ్రేణులు మీకు నేను మును పార్యాదేవితో (యజ్ఞ - 749)
- 4) స్వవల్గజప్రాసము (ద - ధ) : —
- కం॥ బద్ధాదిరుఁ డగు వరపణ భృద్దా ముఁడు సూరిజనవరేణ్యుల్ వినుఁడీ! (యజ్ఞ - 949)
- కం॥ కృతప్రాయశ్చిత్తుఁడైనఁ గీడున్ దొలఁగున్ (జ్ఞాన - 56)
- కం॥ పేతముగఁ గృతచ్ఛవ్రతము నెనయించినచో (జ్ఞాన - 72)
- అ॥వె॥ ఆత్మప్రీతి యొక్కటగు ముదంబు (జ్ఞాన - 229)
- కం॥ న్యాయూర్జిత ద్రవ్యంబుల (జ్ఞాన - 231)
- కం॥ బానది వేదాంతశ్రవణ మను నియమంబున్ (జ్ఞాన - 233)
- సీ॥ వరప్రజాపతిని నుపస్థ యందు (జ్ఞాన - 270)
- ఉ॥ గ్రావనివాసు నొక్కని నిరంతర బ్రహ్మపదావలంబ (ముక్తి - 155)
- ఉ॥ బన్న మొనర్చి దేవధనబ్రాహ్మణవిత్ర ములన్ హరించు (యజ్ఞ - 453)
- కం॥ నేలన్ సాష్టాంగవ్రణతి నెఱపెన్ హరియున్ (యజ్ఞ - 510)
- చ॥ మృత్యును భస్మధారణప్రమాణము లారసి (యజ్ఞ - 560)
- ఉ॥ పన్నవలన్వరూపశ్రీదివప్రభృతిప్రకటప్రదేశ (యజ్ఞ 830)
- సీ॥ శ్రుతినిందన మధీతశ్రుతిపరిత్యాగంబు (యజ్ఞ - 871)
- చ॥ పండ్రితునకునన్న లోకప్రకటికృతసంస్మృతిదోషదుఃఖ (యజ్ఞ - 890)
- కం॥ చేసినఁ బ్రణవంబు భక్తిఁ జేసిన వరశ్రీధ్రాసంగతి (యజ్ఞ - 907)

వీని యందు రేఫఘటితసంయుక్తాక్షరములకు ముందున్న యక్షరములు అమువులుగా వాడఁబడినవి. ఇట్టి వానిని గొందఱు ప్రయోగించుచున్నారు గాని దీని వలనఁ బద్యముల నడక కుంటుచును. అందువల్లనే వృత్త రత్నాకరటీకలో నారాయణపండితుఁడు 'తాన్మృతా నపి క్రవ్యాదాః' 'ఏతచ్చ శ్రుత్వా గదితో మయా త్వమ్' 'తవ హ్రీయాపహ్రీయా మమ హ్రీ రభూత్' 'ధనమ్ ప్రదానేన శ్రుతేన కర్ణా' మొదలగు కవిప్రయోగము లుదాహరించి చివరికి "ఇదం చ మహాకవిప్రయోగదర్శనే భవతి, న తు న్వేచ్ఛయా" అని హెచ్చరించినాఁడు.

- కం॥ పదియాఱుక్రోసుల పొడ పది పదియార్క్రోసు వెడఁద యగు (ముక్తి - 191)
- ఇందు 'క్రో' కు ముందున్న 'ఱు' గురువుగా వాడఁబడినది గాని యది గురువు గాదు.

అ||వె|| ఆంధ్రకృతుల మాట కాదివర్ణము క్రింద, నూడఁబడని జడ్డలుండె నేని
వాని యొడమ నున్న వ్రాలు నందును గూడి, గురువు అనుచు గణము గూర్చ వలదు.
(అప్ప-4-58)

అని యప్పకవీయము. 'పదియాఱుంగ్రోసుల' అని యుండవలయును.

కం|| తొందరి యా అంగుళము
లం బొడవగు తనువు స్వాంగులముల కొల
(జ్ఞాన-169)

ఈ కందము నడక సరిగానే యున్నది గాని మొదటి పాదములో మూడవ గణముగా జగణము గలదు. కందములో జేసి జగణముండుట దోషము.

కం|| కందము త్రిశరగణముల, నందును గాభజనలము లై దునె గణముల్
పొందును న్నాట నలజము, లొందుం దుది గురువు జగణ మొప్పుదు బేసిన్.
అని కవిజనాశ్రయము. గోపీనాథవెంకటకవి శ్రీకృష్ణజన్మఖండములో

కం|| సర్వేశ్వర సర్వరూప, సర్వోత్తమ సర్వజ్ఞ సర్వాధారా
సర్వజ్ఞ సర్వవందిత, సర్వాతీత నిను భక్తి సన్నతి నేతున్.

అను కందపద్యములో జేసి జగణము గలదు. ఇందు మొదటిపాదము సరిగా నడచు చున్నను గణములు సరిగా లేవు. నాల్గవ పాదమున గణములు సరిగా నున్నను నడక సరిగా లేదు. నడక బాగున్నను గణములు సరిగా లేనిచో లాక్షణికు లొప్పురు గణములు సరిగా నున్నను నడక కుంటిన యొడల నాలంకారికు లంగీకరింపరు. కాన మాత్రాగణబద్ధములగు దేశీయచ్ఛందము లుపయోగించునపుడు కవి మిక్కిలి జాగరూకుడై యుండవలయును.

వ్యా క రణ వి శే ష ము లు.

1) కం|| ప్రాయశ్చిత్తానేకో
పాయములఁ బునీతుఁ డైన వాఁడు.
(జ్ఞాన-88)

చ|| సకలమునున్ 'బునీత' మని శాస్త్రకృతాదిరబుద్ధి నెంచుఁడి.
పునీతశబ్ద మపాణినీయమైనను గొందఱు సంస్కృతకవులు, తెలుఁగు కవులు దీనిని బ్రయోగించుచున్నారు.
(యజ్ఞ-977)

శ్లో|| తథా పునీతా తమభిః పదై స్తవ
అని సంస్కృతభాగవతములో వ్యాసమహర్షి యు
(భాగ-8-18-31)

శ్లో|| కాపాలిరూపసముపేతపునీతదృష్టే
శ్రీవజ్రశృంగవృషభాదివతే! నమస్తే ।
అని పాలకుత్తికే సోమనాథుఁడును సంస్కృతములో దీనిని వాడిరి.

చ|| తత్క్షణమ కోరి పునీతులఁ జేయు వారలన్.
(భాగ-3-552)

సీ|| తవలి ధరించి సద్యఃపునీతాత్ములై .
(భాగ-3-557)

మ|| ధరించితి గదా! యెన్నన్ బునీతాకృతిన్.
(భాగ-3-570)

చ|| పుణ్యాత్మముల నొప్పఁ బునీతము నేయఁబూని
(భాగ-4-929)

మ॥ పాపములై లోకములుం బునీతములుగా (భాగ-10-2-1217)

అని పోతనగారు పునీతశబ్దమును వాడిరి. పరిష్కర్తలు 'పవిత్ర' శబ్దముగా దిద్దివేసిరి. అకాడమీప్రతి యందుఁ బునీతపాపములే గలవు

ఉ॥ వివ్వటిలంగ వారలు పునీతులఁ జేయుదు రెల్లలోకులన్. (పద్మ-5-74)

అని పద్మపురాణోత్త రఖండమున మడికి సింగనయు

ఉ॥ నేఁ డిది చేసియుండఁడు పునీతమతిన్ యయుమేధ వేళ. (మునిశాప-80)

అని కల్పవృక్షములో విశ్వనాథవారును బ్రయోగించిరి.

2) సీ॥ బ్రహ్మ నారాధింపవలె బ్రహ్మవర్చోఽభి
లాషుడై యారోగ్యలక్ష్మిఁ గోరి (జ్ఞాన-97)

'బ్రహ్మహస్తి భ్యాం వర్చసః' (5-4-78) అను పాణినీయసూత్రముచే 'బ్రహ్మవర్చ సాభిలాషుఁ' డని యుండవలయును.

శ్లో॥ బ్రహ్మవర్చనకామస్తు బ్రహ్మణిమ్ పూజయే న్నరః
అని మూలము. (జ్ఞాన-8-33)

సీ॥ బ్రహ్మ నారాధింపవలె బ్రహ్మవర్చన
లాలసుం డారోగ్యలక్ష్మిఁ గోరి. అన్నచో సరిపడును.

3) నీతుకు (జ్ఞాన-46); దిక్కుకు (జ్ఞాన-88); దై వతరాజుకు (ముక్తి-166)
సూ :- కువర్ణ కంబు పరం బగు నపుడు కవిత్రయంబువారి ప్రయోగంబులం దక్కఁ దక్కిన మహాకవి ప్రయోగంబులందునుం గొన్ని యెడల నెగాగమంబు చూపట్టదు. (ప్రౌఢ-శబ్ద-19)

అను ప్రౌఢవ్యాకరణము ననుసరించి పై ప్రయోగములు సాధువులు.

చ॥ కనిన పదంబు ద్రిప్పఁగ జగత్పతి వద్మజుకై నఁ బాడియే. (నృ.పు. 2-28)
అని యెఱ్ఱనగారి నృసింహపురాణము.

4) నాశముకై (జ్ఞాన-133) గాజుకై (జ్ఞాన-171)

కం॥ రామాయణమును రచించి ప్రాచేతసుకై
అనన ట్లివి కై విభక్త్యంతములు.

5) కం॥ మూన్నాళ్ళు వేడినీళ్లన్
మూన్నాళ్ళున్ వేడిపాలు మూన్నాళ్ళుష్టం
వున్నేయి. (జ్ఞాన-71)

సూ :- కొన్ని యెడల నవర్ణంబు పరంబగు నపుడు పూర్వపదాంత్యడకారంబు నకారంబగు. (ప్రౌఢ-సంది-15)

అను సూత్రముచే 'మూన్నాళ్ళు, వేన్నీళ్ళు' అను రూపములు నిద్దించును. 'మూన్నాళ్ళున్ వేన్నీళ్ళున్' అని వాడినచో నింకను ఇమత్కారముగా నుండెడిది.

సూ :- సమాసంబుల నుదంతంబులగు స్త్రీసమంబులకుం బుంపులకుం బరుషసరళంబులు పరం బగు నపుడు నుగాగమంబగు (బాల-సంది-25) అని సూత్రించి 'ఈ యాగమంబొకానొకచోట స్థిరంబు పరంబగుచోఁ గానంబడియెడి. — గరువపున్నురువు' అని సూరిగారు చెప్పుటచే 'నుష్టంపున్నేయి' యనునది సాధువు

6) సీ॥ జడలంజఁ గల యేటి పడఁతి మోమందమ్ము (ముక్తి-112)

సూ :- కొన్నిచోట్ల షష్ఠీసమాసంబునం దుకారంబున కచ్చుపరంబగు నపుడు నుగాగమంబునకు లోపంబునగు. (ప్రౌఢ-సంది-10)

అని సూత్రించి ప్రౌఢవ్యాకర్త 'గోకుల మీల్లిలు' (హరి.పూ. 5-208); 'బచ్చింట' (పాండు-3-16); 'శిరసందము' (కణ-7-126) అను ప్రయోగములను జూపుటచే మోమంద మనునది సాధువు.

ఉ॥ వీమందము మందయాన మొగమందము మీలు నవారవిందమున్. అని చేమకూర వెంకటకవి. (విజయ-1-149)

7) కం॥ రీతిం బాయని సంస్కృతి నేతురు వాపంగ జగము నిచ్చలు మెచ్చన్. (యజ్ఞ-205)

కం॥ ద్యూతక్రీడకుఁ గాండొక నేతున్ (విరా-1-1-196) అను తిక్కనగారి ప్రయోగము నను నరించి యిట 'నేర్తు' రనుదానికి 'నేతు' రని ప్రయోగింపఁబడినది.

8) అ॥వె॥ జాపించి పాపచయ మడంచవలయు. (యజ్ఞ-900)

సూ :- కవిత్రయేతరప్రయోగంబులం గొన్ని యెడల నివ్రత్యయూదులు పరంబు లగు నపుడు పకారం బించుకృకారంబున కేనిఁ గానంబడదు. (ప్రౌఢ-క్రియా-16)

అను ప్రౌఢవ్యాకరణసూత్రముచే 'నడంప' నను దానికి 'నడంచ' నని ప్రాసస్థానమున వాడఁబడినది.

ఇట్లే తక్కిన విశేషముల నెఱుంగవలయును.

పరిష్కరణము — శేషశ్చారణము

మహాదేవకవి వుత్తు 9 లగు శ్రీబుద్ధవరపు భాస్కరరావుగారు, డా॥ శ్రీవేమవరపు వెంకట రమణశర్మగారు మా యింటికి వచ్చి కవిగారి దర్శనాన్ని శ్రీ బుద్ధవరపు మంగాయమ్మగారు సూతసంహితను సత్వరముగాఁ బ్రకటింపవలయు నని కుతూహలపడుచున్నారనియు, గ్రంథ ముద్రాణమునకు శ్రీతిరుమల తిరువతి దేవస్థానమువారు ద్రవ్యసాహాయ్యము చేయుచున్నారనియుఁ జెప్పి గ్రంథమును బరిష్కరింపవలయు నని వ్రాతప్రతులను నా కిచ్చిరి. ఈ సూతసంహితను బ్రహ్మశ్రీ వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు పరిష్కరించినచో సముచితముగా నుండునని నేను దలంచితిని కాని యస్మద్గురుతుల్యులగు వెంపరాల వారు కూడ వార్ధకములోఁ దా మీపని చేయఁజాల మని చెప్పి పరిష్కరణభారమును నాపైఁ బెట్టిరి. ఈగుర్వాజ్ఞను మిత్రాజ్ఞను శిరసా వహించి భగవంతుని పై భారము వేసి దుష్కరమగు నీగ్రంథ పరిష్కరణమునకు నేను బూనుకొనుట తప్పనిసరి యైనది.

ఈ సూత్రసంహితకు 3 వ్రాతప్రతులు గలవు.

(క) మహాదేవకవి స్వయముగా వ్రాసినది. 4 సంపుటములు. మొదటి సంపుటము జ్ఞాన యోగఖండము. 18-1-38 నాడు ప్రారంభము. 28-10-39 నాడు ముగింపు. రెండవ సంపుటము ముక్తి ఖండము. 22-12-39 నాడు ముగింపు నూడవ సంపుటమునందు యజ్ఞవైభవఖండములోని 1-21 అధ్యాయములు, నల్గవ సంపుటములో 22-41 అధ్యాయములు గలవు. 42-45 అధ్యాయములు పొడవు కాగితములపై వ్రాయబడినవి. అనమగ్రము. "నదనద్యాదిసమస్త రూపముగ..." (372 పుట) అను మత్తే భముతో సీగ్రంథము ముగియచున్నది.

(ఖ) మహాదేవకవి పుత్రిక యగు డా॥ శ్రీమతి సీతామహాలక్ష్మి, M. A., Ph. D. గారు వ్రాసినది. ఈమె జ్ఞానయోగ-ముక్తి ఖండములకు నకలుప్రతిని వ్రాసిరి గని యజ్ఞవైభవఖండమును వ్రాయలేదు

(గ) మహాదేవకవిపుత్తులగు శ్రీభాస్కరరావుగారు మఱియొక ప్రతిని 7 సంపుటములుగా వ్రాయించి ఛాయాముద్రణప్రతిని (xerox copy) గూడఁ దీయించిరి. ఇందు జ్ఞానయోగ ముక్తి ఖండములు యజ్ఞవైభవఖండములో 1-21 అధ్యాయములు గలవు. వీరు కూడ 22-45 అధ్యాయములను విడిచిపెట్టిరి.

మహాదేవకవి గ్రంథములను రచించుటలో వహించిన కృషిను వానిని బ్రకటించుటలోఁ గాని లేక వానికి శుద్ధప్రతులు వ్రాసి భద్రపఱచుటలోఁ గాని చూపలేదు. మహాదేవకవి ప్రతి మిక్కిలి శిథిలావస్థలో నున్నది. కొట్టివేఱలు దిద్దుపాటులు మిక్కుటముగాఁ గలవు. కొన్ని చోట్ల నక్షరములు చెరిగిపోయినవి. కొన్ని చోట్లఁ గాగితములు చిరిగిపోయినవి. కొన్ని పద్యపాదములు పోయినవి. యజ్ఞవైభవఖండము నందలి 22-41 అధ్యాయములకుఁ జిత్ర్యం తములేదు. చి॥ సంభంపాటి సత్యనారాయణమూర్తి చే దీని కొక ప్రతిని వ్రాయించితిని. 42-45 అధ్యాయములు గల పొడవు కాగితములు క్రిమిదష్టములై నిలువుగా రెండు ముక్కలుగా విడిపోయినవి. ఈముక్కలను జేర్చి పద్యములను గూర్చుట క్రిదష్టస్థలములందుఁ బదముల నూహించుట మిక్కిలి కష్టమైనది.

ఇట్లీ మూడు ప్రతుల నాధారము చేసికొని సంస్కృతమూలముతో సరిచూచి శుద్ధప్రతిని ముద్రణమునకు సిద్ధము చేసితిని. వ్రాతప్రతిలోఁ గల యక్షరదోషములను రేపకకటరేపములను, అడ్డబిందువులను సవరించుట తప్ప మహాదేవకవి రచనలోని పదప్రయోగములను మార్పు చేయలేదు. అది పరిష్కర్త పని కాదు. ఇక సూత్రసంహితలోని మొదటి ఖండ మగు శివమహాత్మ్యఖండము మహాదేవకవి యాంధ్రీకరించినది యెంత ప్రయత్నించినను లభింపలేదు. ఆరంభఖండ మగుటచే దీనిని నేను రచించితిని. అట్లే యజ్ఞవైభవఖండములో 45వ అధ్యాయమునందు "నదనద్యాదిసమస్త రూపముగ" (పుట 372) అను పద్యము వలకే మహాదేవకవి గ్రంథము లభింపఁగా "వ॥ కావున మహర్షులారా!" యను వచనము మొదలుకొని 45-46-47 అధ్యాయములను బూరించితిని. ఈశేషపూరణము నందలి గుణ దోషములకు సహృదయుఁ గు పాఠకులే ప్రమాణము. ఇట్లు యథాశక్తి గా సీసూత్రసంహితను

బరిష్కరించితిని. వ్రాతప్రతులను మూలముతో సరిచూచుట, శేషభాగములను బూరించుట, ముద్రణమును సరిచూచుట నే నొక్కడడనే చేయవలసివచ్చుటచే నిందుఁ గొన్ని తప్పులు వడినవి. దీనికిఁ దోడు సీసకాక్షరముల తలకట్లు చిదిగిపోయినవి. కావునఁ బాఠకమాహాశ యులు వానిని సవరించుకొని పఠింపఁ గోరుచున్నాను.

ఇట్లే నేను రచించిన శివమాహాత్యఖండములోఁ గూడ ననేకదోషములు దొరలియుండును. ఉండును గాదు ... ఉన్నవి.

శా|| వ్యాసున్ బైఱఁడు గొల్చి ఋక్సుతి నథర్వంబున్ సుమంతుర్ని (శి.మా -48)

'సుమంతుర్ని' యనుచోట సుమంతు శబ్ద ముకారాంత మగుటచే గుణము వచ్చుట శాస్త్రమునకు విరుద్ధము. బహ్వచశబ్దము వలెనే యణాదేశము వచ్చి 'సుమంతవృషి' యని యగుట శాస్త్రసమ్మతము. కావున విచ్చుట

శా|| వ్యాసున్ బైఱఁడు గొల్చి ఋక్సుతి నథర్వంబున్ సుమంతుండు అని పఠింపవలయును. ఇది శాబ్దిక మగు దోషము.

ప|| సూర్యోదయము నుండి సూర్యాస్తమయము వఱకునుగల యణువది గడియలు కాలంబు (శి మా. 180) సూర్యోదయము నుండి సూర్యాస్తమయము వఱకు ముప్పది గడియలకాల మగును గాని యణువది గడియల కాలము గాదు. కావున విచ్చుట "సూర్యోదయము నుండి సూర్యోదయము వఱకు" నని పఠింపవలయును. ఇది యార్థికమగు దోషము. ఈరెండు దోషములను నాకుఁ దెలియఁ జెప్పిన బ్రహ్మశ్రీ వెంకటాచార్య సూర్యనారాయణశాస్త్రగారికి సర్వదా కృతజ్ఞుఁడను. ఇట్లే సహృదయులగు పాఠకు లీ గ్రంథము నందలి దోషములను సూచించినచో ద్వితీయముద్రణము నందు సవరింపఁ గలను.

ఈ సూతసంహితలోఁ గల నాల్గు ఖండములలో యజ్ఞవల్క్యభవఖండము మిక్కిలి పెద్దది. ఇది పూర్వోత్తరభాగములుగా విభజింపఁబడినది. పూర్వభాగము నందు 47 అధ్యాయములు గలవు. ఉత్తరభాగమునందు బ్రహ్మగీత - సూతగీత యను రెండు గీతలు 20 అధ్యాయములలోఁ గలవు. మహాదేశికవి పూర్వభాగమును దెనిఁగించి యుత్తరభాగమును విడిచి పెట్టెను. దీని కొక కారణము గలదు. ఈరెండు గీతలు నుపనిషదనుసారముగా నద్వైతవేదాంతమును బ్రతిపాదించుచున్నవి. భగవద్గీతపై శంకరభాష్యము వలె సీగీతలపైఁ దాత్పర్యదీపిక విస్తరముగాఁ గలదు. వ్యాఖ్యను జోడింపనిచో మూల మవగతము గాదు. సవ్యాఖ్యానముగా ననువదించినచో గ్రంథము పెరుగును. మఱియు నిట్టిని రహస్యవిద్య అగుటచే జిజ్ఞాసువులు వ్యాఖ్యలతో మూలమునే పఠింతు రని మన తెఱఁగుకవు లిట్టి వానిని విడిచిపెట్టరి. ఈదృష్టితోనే తిక్కన భగవద్గీతను సంగ్రహముగా ననువదించెను. తిక్కన భగవద్గీతను విడిచిపెట్టుటను గూర్చి పిమ్మరకులు తల కొక విధముగాఁ దలంచుచున్నారు. కొందఱు భగవద్గీత మిక్కిలి కష్ట మైన గ్రంథ మగుటచే ననువదించుట యసాధ్య మని యెంచి తిక్కన విడిచి పెట్టెనని దావించుచున్నారు. కాని శాంత్యానుశాసనికపర్వములను నుందరముగా ననువదించిన కవి బ్రహ్మ సామర్థ్యము లేక గీతను విడిచిపెట్టుట వట్టి కల్ల.

తిక్కన భగవద్గీతను ప్రక్షిప్తముగా భావించెనా?

వాగంటివారు తరంగిణిలో “సనత్కుమారగీత యత్త రహిందూదేశప్రతుల యందే గాని, దక్షిణహిందూదేశప్రతుల యందు లేవని పండితులు వ్రాసి యున్నారు. అందుచేతనే తిక్కన భారతమునం దో లేవు అట్లే భగవద్గీతారహితమైన భారతమే తిక్కనకు అభించిన దని తలంచుట కవకాశ మున్నది. యుద్ధారంభదినమున నుభయనేనామధ్యమున రథముపై నిలువఁబడి చూచినప్పు డట్లునునకుఁ దాను జేయఁబోవు గురువృద్ధబంధుజనవధకార్యము హృదయమునకుఁ దట్టి విషాదము గలిగి యుద్ధవిముఖుఁ డగుటయుఁ గృష్ణుఁ డాతని కాసమయమున జ్ఞానము నుపదేశించుటయు గీతయొక్క ప్రధానోద్దేశము. భారతమునం దిస్పృడున్న పదునెనిమిది యధ్యాయముల గ్రంథము నప్పుడు జరిగిన దని తలంపరాదు. ఆగ్రంథమును జదువుట కథము రెండు దినములు పట్టును. అంతకాలము యుద్ధము మాని వారు భగవద్గీతావిషయములను జర్పించుచుఁ గూర్చుండి యుండ లేదు. శ్రీకృష్ణభగవానుఁ డర్జునుని మూఢత్వమును బోఁ గొట్టుటకై తగిన మాటలను జెప్పి విశ్వరూపమును జూపి రెండు మూఁడు ముహూర్తముల కాలములో నాతనిని రఙ్గోన్ముఖుని జేసి యుండునని తలంప వలసి యుండును. భగవద్గీత ప్రక్షిప్తమని నే ననుట లేదు”. (క.త. 2 సం. 188 పుట) అని చెప్పుచున్నారు.

ఇది చింత్యము. నన్నయభట్టారకుఁడు భారతారంభములో భగవద్గీతను బేర్కొనెను. భగవద్గీతకు భాష్యములు రచించిన మతాచార్యు లందఱు దాక్షిణాత్యులు. శంకర-భాస్కర-రామానుజ-శ్రీకంఠ-మధ్వాచార్యులు రచించిన గీతాభాష్యములు తిక్కన నాఁటికే ప్రసిద్ధములు. అట్టి స్థితిలోఁ దిక్కనకు అభించిన భారతములో గీత లేకుండుట గాని తిక్కన వంటి మహాపండితుఁడు ప్రక్షిప్తమని తలంచుట గాని యసంభవము. భగవద్గీత 700 శ్లోకముల గ్రంథము. గీత సర్థము చేసికొనుటకుఁ గొన్ని జన్మములు పట్టునను విషయములో విప్రతిపత్తి లేదు గాని దానిని బూర్తిగాఁ జదువుటకు రెండు మూఁడు గంటల కాలము చాలును. 140 శ్లోకములలోఁ గల విష్ణుసహస్రనామములను శ్రీసుబ్బలక్ష్మిగారు 20 నిమిషములలో స్పష్టముగా మదురకోమల కంఠముతో గానము చేయుట లోకఓదితమే గదా! శ్రీకృష్ణుఁడు భగవద్గీతను శ్లోకములలో నర్జునునకు బోధింప లేదు. ఆగీతాచార్యుఁ డుపదేశించిన విషయములను యథాతథముగా మన కవగతమగు నట్లు వివరించుటకు న్యాయమహర్షి 700 శ్లోకములను రచించెను. ఈవిషయమునే శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులు “తం ధర్మమ్ భగవతా యథోపదిష్టం వేదవ్యాసః సర్వజ్ఞో భగవాన్ గీతాభ్యైః సప్తభిః శ్లోకకత్తై రుపనిబబంధ” యని భాష్యారంభములోఁ జెప్పుచున్నారు. ఒక విషయమును జెప్పుట వేఱు. దానిని గ్రంథముగా రచించుట వేఱు. మఱియు నొక విషయమును బోధించుటకుఁ బట్టు కాలము వక్త్రోత్తలపై నాధారపడి యుండును. భగవద్గీతకు వక్త్రయగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ శ్రోత యగు నర్జునుఁడు నవతారపురుషులు కావున భగవద్గీత యండలి విషయముల నన్నింటిని జర్పించుటకు వారి కాసమయము చాలి యుండును. ఇక్కడ శేషయ్యగారి “భగవద్గీత ప్రక్షిప్త మని నే ననుట లేదు. కథాసంకర్షమున నడుమ నడుమ రచింపఁబడిన వాక్యములను బట్టి భగవద్గీత యంతయుఁ దిక్కనయొక్క గల దనియు రసభంగ్యమగు ననియో మఱి యేకారణముననో దీనిని బూర్తిగా నాంధ్రీకరింప నిష్టము లేక విడిచిపెట్టెననియు గోచరించుచున్నది”. అని వాక్యములు మెచ్చఁదగినవి.

వింగళివారు సాహిత్యచరిత్రలో, దిక్కన తన యనువాదప్రణాళిక కనుగుణము; గీతను సంస్కరించె నని చెప్పుచున్నారు. ఇది కొంత సమంజసముగానే యున్నది.

ఆంధ్ర సాహిత్య అకాడమివారు ప్రకటించిన కర్ణపర్వమునకు మరుపూరు వారు వ్రాసిన పీఠికలో నసంబంధములగు వాక్యములు లెక్కకు మిక్కిలిగాఁ గలవు.

“ఇంతటి ప్రశస్తిని గలిన గీతను, తాపేచతో పర్వసంగ్రహము గాని అనుక్రమణిక గాని పేర్కొనవు నన్నయ తెనుగునేత గూడ చెప్పుదు ... శ్రీవివేకానందస్వాములవారు — గీతను ఆదిశంకర భగవత్పాదుల వారే వ్రాసి తన మతవ్యాప్తికి ఘనతకు ఆదికారికముద్దలభించుటకు కృష్ణునిపేర బెట్టి భారతము లోనికి చొప్పించి ఆతికివేసినారు. (Foisted into the body of Maha Bharata) అనే వాదమును కాదనరైరి. (అలంబజారు మార్చి-1897) గీతభాష్యములకు మూల మని చెప్పబడే బోధాయనభాష్య దేశంలో తన కెక్కడా కనిపించ లేదని, రామానుజాచార్యుల వారు చూచినది శిథిలస్థితి అని చెప్పికొనినను, ఎందుకు దాని స్థితి వ్రాయించ లేకపోయినా రని సందేహించి శ్రీవివేకానందుల వారు చెప్పు చున్నారు. ఈపని జరిగిన తర్వాతనే — అనగా శంకరుని తర్వాతనే (క్రీ శ. 788-820) గీతకు ప్రాశస్త్య మచ్చిన దని అంటారు స్వామీజీ. భగవద్గీత పేరు, యీ వేదాంతము తిక్కన నాటికి వ్యాప్తిలో నున్నట్లు లేదు. (అవతారిక-17,18 పుటలు)

ఇవి యన్నియు రెడ్డి వారి ప్రతారకవాక్యములు గాని యదార్థములు గావు. నన్నయ భట్టు వర్ణానుక్రమణికలో ‘సానత్పుజాతంబును’ ‘భగవద్గీత’ ను (ఆది-1-33) పేర్కొని మఱలఁ బర్వసంగ్రహములో “దృఢరాష్ట్రునకు మనస్తాపోపశమనంబుగా సనత్పుజాతుఁ డధ్యాత్మకథలు చెప్పుటయు” (ఆది-1-33); “వాసుదేవుండు మోక్షవర్చన హేతువులం జెప్పి యర్జును మోహద్రాంతిఁ జెఱుమటయు” (ఆది-1-45) అని వానిని వివరించినాఁడు.

ఇక శ్రీవివేకానందస్వామి వాక్యములను బరిశీలించుము. 1897 లో నలంబజారులో స్వామి శిష్యులకు భగవద్గీతను బోధించు సందర్భములో నీవిధముగాఁ జెప్పెను.

“మఱియొక విషయము! శంకరాచార్యుడు గీతపై గొప్ప భాష్యమును వ్రాసి దానికిఁ బ్రసిద్ధి చేకూర్చుటకు ముందు, భగవద్గీతను గుఱించిన జ్ఞానము సామాన్యప్రజల కెక్కువగా లేదు. అంతకు చిరము పూర్వము గీతపై బోధాయనభాష్య ప్రచారములో నుండెనని వల వుర నమ్మకము. ఈవిషయమును రుజువుచేయగలిగినచో గీత పురాతనత్వమును, వ్యాసుని తత్కర్తృత్వమును చాలవఱకు నిరూపిత మగు ననుటకు సందేహము లేదు. రామానుజాచార్యుల బ్రాహ్మసూత్రములకు తాను వ్రాసిన శ్రీభాష్యమున ఏబోధాయనభాష్యము ననుసరించెనో, శంకరాచార్యుఁడు వైతము ఏబోధాయనభాష్యమును పేర్కొనుటే కాక అందుండి ఉదాహరణ ములను వైతము అక్కడక్కడ చూపి యున్నాడో, ఏబోధాయనభాష్యమును గూర్చి దయా నందస్వామి అంత గొప్పగా చర్చించెనో — ఆబోధాయనభాష్యగ్రంథపుస్థితి ఒక్కటైనను భారతదేశ మందంతటను పర్యటించినను నాకు కనబడలేదు. శ్రీభాష్యమును వ్రాయు నప్పుడు రామానుజునకు లభించిన బోధాయనవృత్తి ప్రతి కూడ చెదలు తినివేసిన స్థితి యట. గొప్ప దగు బోధాయనుని వేదాంతసూత్రభాష్యమే యింతటి సందిగ్ధతాంధకారమున మఱుగుపడి యుండగా భగవద్గీతపై గూడ నతని భాష్య ముండెనని నిరూపించు ప్రయత్నించుట వ్యర్థము.

శ్రీశంకరాచార్యుడే గీతాకారుడని. అతడే దానిని మహాభారతములో చొప్పించె నని కొందఱి యూహా. (సంపూర్ణ గ్రంథావళి. సం. 3-328 పుట)

స్వామి తన యువన్యాసములలో గ్రంథములలో మాటిమాటికిఁ బరమప్రమాణముగా నుదాహరించిన గ్రంథరత్నము భగవద్గీత. ఇక్కడ శంకరభాష్యము పుట్టువఱకును గీత ప్రచారము గాంచ లేదని మొదటి వాక్యమునకు భావము. చివరి వాక్యములోఁ గొందఱి యూహా' యను మాటలే యది స్వామి యభిప్రాయము గాదని వెల్లడించుచున్నవి. భగవద్రామానుజాచార్యులు శ్రీభాష్యప్రారంభములో "భగవద్బోధాయనకృతాం స్తీర్ణామ్ బ్రహ్మ సూత్రవృత్తిమ్ పూర్వాచార్యాః సంచిక్షుః | తన్మతానుసారేణ సూత్రాక్షరాణి వ్యాఖ్యాన్యంతే |" అని చెప్పినారు. అట్లే శ్రీనీలకంఠారాధ్యపాదులు గీతాభాష్యప్రారంభములో —

శ్లో॥ బోధాయనాది మున్యక్త శ్రోతశ్చై వావలంబినా |

చిదచిచ్ఛక్తి సంయుక్త శివాద్వైత ప్రబోధినా ||

నీలకంఠశివారాధ్యసమాఖ్యేన మయాదునా |

తత్త్వామృతాకరాఖ్యేన భాష్యరత్నేన భూష్యతే ||

అని చెప్పుచున్నారు. దీనిని బట్టి బోధాయనమహర్షి బ్రహ్మసూత్రములకు భగవద్గీతకు వ్యాఖ్యలు రచించినట్లు తెలియుచున్నది. కాని యని నేఁడు అభించుట లేదు. ఈ విషయమునే స్వామి వైసందర్భములో వెల్లడించెను.

శ్రీబోధాయనమహర్షి గృహ్యశేషసూత్రములో —

శ్లో॥ ప్రచ్ఛాద్య తు తృణైః శుద్ధై ర్దుర్వాభిశ్చ విశేషతః |

విష్ణో ర్నామసహస్రం వా శైవం వాపి తథా జపేత్ ||

దేశాభవే ద్రవ్యాభవే సాధారణే కుర్యా న్మనసా ద్యాయే దితి | తదాహ భగవాన్—

శ్లో॥ సత్రం వృష్యం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి |

తదహమ్ భక్త్యుపహృత మశ్నామి ప్రయతాత్మనః ||

(భ. గీ. 9-26; బో. గృ. శే. 2-22-9)

అని విష్ణుసహస్రనామములను, శివసహస్రనామములను భగవద్గీతను బేర్కొనెను. పాణినిమహర్షి "పారాశర్యశిలాలిభ్యామ్ భిక్షునటసూత్రయోః" (4-3-110) అను సూత్రములో బ్రహ్మసూత్రములను బేర్కొనెను. పాశ్చాత్యచారిత్రికులు, తత్వృష్టగాములగు భారతీయ చారిత్రికులు నిర్ణయించిన పాణినిబోధాయనశంకరాదుల కాలములు సరియైనవి గావు. పాణిని మహర్షి కాలము క్రీ. పూ. 2900. బోధాయనాదిసూత్రకారుల కాలము క్రీ. పూ. 2500. శ్రీశంకరభగవత్పాదుల కాలము క్రీ. పూ. 509-477. అధికము మదీయమహాభారతకంటకొద్దారమునం దనుసంధేయము.

పారిస్ పట్టణములో 1900 సంవత్సరములో జరిగిన మతచరిత్రకారుల సమావేశసభలో స్వామి యిచ్చిన యువన్యాసమును బత్రిక లిట్లు పేర్కొనినవి.

"బుద్ధుని పూజ కంటె శ్రీకృష్ణుని పూజ వ్రాచినమైన దని శ్రీవివేకానందస్వామి వచించెను. మహాభారతరచన, భగవద్గీతారచన ఒకేనాటిది కాదనినచో నిశ్చయముగా భగవద్గీత మహాభారతమునకు పూర్వపుదే గాని ఎంతమాత్రమును తరువాతిది గాదు. గీతలోని భాషాశైలి

మహాభారతములోని ఛాన్దాశ్శైలి ఒకటే అధ్యాత్మికభావములను వివరించుటకు గీతలో ప్రయోగింపబడిన విశేషణము లనేకములు మహాభారతములోని అరణ్యపర్వము. తదితర పర్వములందు ప్రాకృతభావప్రకటనములందు ప్రయోగింపబడినవి. ఆపదములు ఒకే కాలములో ఛానాశముగను విస్తృతముగను వ్యవహార మందున్నగాని అంతటి సామ్యము సాధ్యము గాదు. గీతలోని భావక్రమము, భారతము లోని భావక్రమము ఒక్కటే గీత సమకాలిక మతశాఖలన్నిటి సిద్ధాంతములను గమనించి యుండగా బౌద్ధమతము నెల పేర్కొనదు?" (వి.సం గ్రం. 6 సం-361 పుట).

He described the Vedas as the common basis of both Hinduism and Buddhism, and held that both Krishna and the Bhagavad Gita were prior to Buddhism.

(Vivekananda : A Biography : Page 305)

ఇట్లు శ్రీవివేకానందస్వామి భగవద్గీత భారతాంతర్గత మని నొక్కి వక్కాణించుచుండ రెడ్డిగారు స్వామి వాక్యములకుఁ దమ యభిప్రాయములను జోడించి యుదాహరించుట పాఠకులను వంచించుట యగును.

“మన ప్రాచీనకవులు ముఖ్యముగా పోతన కన్నడపంపఁడు తమ నాటి వాడుకభాషనే ఉపయోగించినారు ఇక ఆనాటి తిక్కన తెనుగు ఈనాడు అందరికి తెలియకపోయిన దానికి కారణం — ఆవాడుకభాష మారిపోవుటే”. (అవతారిక-77)

ఇదికూడ రెడ్డిగారి యూహాగానమే గాని వాస్తవము గాదు. తిక్కన గాని, పోతన గాని, కన్నడకవులు గాని తమ గ్రంథములలో స్వచ్ఛగ్రాంథికభాషనే ప్రయోగించిరి గాని వాడుకభాషను వాడ లేదు. గ్రాంథికభాష యానఁడు నీనఁడు నొకవిధముగానే యున్నది. తిక్కన భారతభాష యర్థము కాని దుస్థితికి మన తెలుఁగుజాతి యింకను దిగజాలలేదు. క్షణక్షణము మాట శీలము గలది గావుననే వ్యావహారికభాషను గ్రంథములలో వాడవలదని వైయాకరణులు ఉద్ఘోషించుచున్నారు. వ్యాకరణములు రచించి తెలుఁగువారి కొక దారి చూపిన నన్నయ-చిన్నయలపై ద్వేష మెత్తి మన మాతృభాష కూడ సరిగా రాని హీనస్థితిలో మనమున్నప్పుడు తిక్కన పోతన లేమి చేయఁగలరు? తెలుఁగు వారికి భాషావిషయములోఁ బరమప్రమాణమైన శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము నందలి కర్ణ పర్వమునకు రెడ్డిగారు గ్రామ్యభాషలో నవతారికను వ్రాసిరి. ఇం దుదాహరింపఁబడిన తిక్కనగారి పద్యములలోని యర్థబిందువులను దొలఁగించుటకు రెడ్డిగారి కేమి యధికారము గలదు? అర్థబిందుశకటరేపములు, యతిప్రాసములు నాంధ్రభాషయొష కమూల్యాంకారములు. అం దర్థబిందువు త్రిలింగనరస్వతి ముక్కునకు ముంగర వంటిది. స్వచ్ఛగ్రాంథికభాషలో రచింపఁబడిన ప్రాచీనగ్రంథములకు గ్రామ్యభాషలో నవతారికలు వ్రాయుట ప్రాచీనకవులను అఘోకరించుట. అర్థబిందువులను దొలఁగించుట తెలుఁగుతల్లి నవమానించుట.

“ఈగ్రంథములను సూతులు ప్రచారము లోనికి దెచ్చి వ్యాపింప జేసినారు. సూతులు బ్రాహ్మణత్వీకి క్షత్రియునికి బుట్టినవారు. వీరు రథకారకవృత్తితో బాటు పౌరాణికులుగా కూడ నుండిరి”. (7 పుట)

ఇదంతయు రెడ్డిగారి మేధాసంపత్తి విలసనమే గాని నిజము గాదు.

“విప్రాయాంక్షత్రియా జ్ఞాతః సూత ఇత్యుచ్యతే బుద్ధైః” (శి.మా.12-18) ‘క్షత్రియు నకు-విప్రకాంతయందు జనించిన వాడు సూతుండగు’ (శి.మా.-281) అని యీసూతసంహితయే చెప్పుచున్నది. కాని సూతమహర్షి కి సూతజాతికి సంబంధము లేదు. “ఉగ్రశ్రవాస్తు సౌతి రేవ న జాతిసూతః। తథాత్వే తత్రాపి సూతశబ్దప్రయోగోపపత్తే స్సౌతి రిత్యపత్యార్థస్య తద్దితస్యా నర్థక్యం స్యాత్ పౌరాణికపదం న జాతిసూతపర మవీతు పురాణాద్యేతప్రదాహ్మణపర మితి।” అని నీలకంఠవ్యాఖ్య. ఇక్కడ సూతశబ్దము జాతివాచకమే యైనచో సూతుని కొడుకు కూడ సూతుడే యగును గాని సౌతి గాడు. సూతమహర్షి యగ్నికుండసముద్భూతుడని కాశీఖండము చెప్పుచున్నది. అధికము బాలవ్యాస శ్రీవారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి మహా భారత తత్వకథనమునం దిమనందేయము. ఈ ప్రసంగము నింతటితో జాలించి ప్రకృతము ననుసరింతము.

సకలశాస్త్రపారంగతుడు విశేషించి యద్వైతవేదాంతనిష్ఠాతుడు నగు తిక్కన మహాకవి నన్నయగారి పర్వానుక్రమణికను బహుళింపకుండుట గాని, భగవద్గీతను బ్రహ్మీప్త మని తలంచుట గాని ముక్కలుముప్పీసము నసంభవము ఇక్కడ రహస్యమేమన శ్రీశంకరభగవత్పాదులు భాష్యములు రచించిన ఘట్టములను దిక్కన సూచించియు సంగ్రహించియు విడిచిపెట్టెను. భగవత్పాదులు మహాభారతమునందలి సనత్సుజాతీయ-భగవద్గీతా-విష్ణుసహస్రనామములకు భాష్యములను రచించిరి.

తిక్కన యుద్యోగపర్వములో 4 అధ్యాయములలో గల సనత్సుజాతీయమును ‘సనత్సు జాతుం డధ్యాత్మవిషయములగు వివిధవాక్యంబుల సోపానప్రకారంబున నంతకంతకు సూక్ష్మం బులగు నర్థంబులు సమర్థించుచు నందుఁ బ్రజ్ఞాచక్షుం డెయ్యది యేర్పడ నడిగనది యెల్ల వివ రించుచు హృదయపుష్కరకలితంబగు పరతత్త్వంబు ప్రసాదించునట్టి గూఢోక్తులను గ్రహించుచుండ నెట్టి కేలకుఁ బ్రఖాతంబగుటయు దృతరాష్ట్రవిదురుల నామంత్రణంబు చేసి యద్దేవ ముని యంతర్ధానంబునొందె నట్టి సమయంబున” (ఉద్యో-2-106) అని సూచించి విడిచెను. భీష్మపర్వమునందు 18 అధ్యాయములలో గల భగవద్గీతను —

కం॥ మానుగ ధర్మక్షేత్రం, బై న కురుక్షేత్రమున మహాహవమునకుం
బూని మన బలముఁ బాండవ, నేనయు నిటు వన్ని యేమి చేసెం జెప్పుమా!
(భీష్మ-1-171)

అను పద్యము మొదలుకొని

తే॥గీ॥ అధిప యేగేశ్వరేశ్వరుం డైన కృష్ణుఁ, డును ధనుర్ధరవర్యుఁ డర్జునుఁడు నెవట
నిలిచి రచ్చట విజయంబు నీతి నీరియు, భూతి నిత్యంబు లగు నిది నాతలంపు
(1-231)

అని 41 పద్యగడ్యములలో సంగ్రహించెను. అనుశాసనికపర్వము నందలి విష్ణుసహస్రనామములను “అని పలికి ‘విశ్వంబు విష్ణుండు వషట్కాండంబు భూతభవ్యభవత్ప్రభు’ వను వివి మొదలైన ‘రథాంగపాణి యక్షోభ్యుండు సర్వప్రహరణాయుధుం’ డనియెడు నివి తుదగాఁ

గల సహస్రనామంబు అపన్యసించి" (అను-5-324) అని సూచించి విడిచెను. ఈ ఘట్టములను జిజ్ఞాసువులగు పాఠకులు శంకరభాష్యముల తోడనే పఠింతురని తిక్కన తలంపు. కూర్మ పురాణమునం దుత్తరభాగములో నీశ్వరగీతయు వ్యాసగీతయు నుండఁగా భమిడిపాటి వేంకట సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు పూర్వభాగమును దెనిఁగించి యుత్తరభాగమును విడిచి పెట్టిరి. అట్లే మహాదేవకవి కూడ యజ్ఞవల్క్యభవభంజోత్తరభాగమునందలి బ్రహ్మగీతా-సూతగీతలను విడిచిపెట్టి యుండురు. పాఠకుల కొఱ కీగీతల యందలి విషయములను సంగ్రహముగా వివరింతును.

బ్రహ్మగీత :-

ఇందు 12 అధ్యాయములు గలవు. 1వ అధ్యాయములో దేవత అందఱు వేదతత్త్వము నెఱుఁగుటకై బ్రహ్మలోకమున కేఁగుట, బ్రహ్మగీత నారంభించుట చెప్పఁబడినవి. 2వ అధ్యాయముగు వేదార్థ విచారములో వేదముల కన్నింటికి శివుని యందే తాత్పర్యమని చెప్పఁ బడినది. 3వ అధ్యాయములోఁ దైత్తిరీయోపనిషత్తు ననుసరించి శివస్వరూపము చెప్పఁబడి నది. 4వ అధ్యాయములోఁ దలవకారోపనిషత్తు ననుసరించి సాక్షిశివస్వరూపము చెప్పఁబడి నది. 5వ అధ్యాయముగు నాదేశకథనములో ఛాందోగ్యోపనిషత్తు ననుసరించి బ్రహ్మీత్వైక త్వము విస్తరముగా నిరూపింపఁబడినది. 6వ అధ్యాయములో మఱి ఛాందోగ్యశ్రుతి నను సరించి దహరోపాసనము వివరింపఁబడినది. 7వ అధ్యాయములో ముండకోపనిషత్తు ననుస రించి బ్రహ్మవస్తుస్వరూపము విచారింపఁబడినది. 8వ అధ్యాయములోఁ గైవల్యోపనిషత్తు ననుసరించి బ్రహ్మీత్వైక్య ముపదేశింపఁబడినది. 9వ అధ్యాయములో బృహదారణ్యాకోపని షత్తు ననుసరించి బ్రహ్మీనందస్వరూపము వివరింపఁబడినది. 10వ అధ్యాయములో మఱి బృహదారణ్యకశ్రుతి ననుసరించి యాత్మమే బ్రహ్మమని నిరూపింపఁబడినది. 11వ అధ్యాయములోఁ గఠవల్లీశ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తుల ననుసరించి బ్రహ్మముయొక్క సర్వశరీరస్థితి వర్ణింపఁబడినది. 12వ అధ్యాయముగు శివాహంప్రత్యయాశ్రయత్వకథనములో సకలోపని షత్తులకుఁ బ్రత్యగ్భ్రహ్మతాదాత్మ్యమునందే తాత్పర్యమని నిర్ణయింపఁబడినది. ఈ బ్రహ్మ గీత 10వ8 శ్లోకముల గ్రంథము.

సూతగీత :-

ఇందు 8 అధ్యాయములు గలవు. 1వ అధ్యాయములో గురునమస్కారపూర్వకముగా సూతగీత యారంభమైనది. 2వ అధ్యాయములోఁ బశు పాశ-వతిస్వరూపము, ఆత్మము వలన సృష్టి, శివపారమ్యము బోధింపఁబడినవి. 3వ అధ్యాయములో సామాన్యసృష్టి వివరిం పఁబడి యద్వైతమే శ్రుతిశ్రుత మని చెప్పఁబడినది. 4వ అధ్యాయములో సృష్టి విశేషము గా నిరూపింపఁబడి జగత్తున కీశ్వరుఁడే కర్త యని చెప్పఁబడినది. 5వ అధ్యాయములో నాత్మస్వరూపము చెప్పఁబడినది. 6వ అధ్యాయముగు సర్వశాస్త్రార్థసంగ్రహములో మూర్తి ధ్యాన ముపదేశింపఁబడి శివస్వరూపమే ద్యేయ మని చెప్పఁబడినది. 7వ అధ్యాయముగు రహస్యవిచారములో సర్వత్ర దేవతాబుద్ధి కలిగి యుండవలయునని చెప్పఁబడినది. 8వ అధ్యాయముగు సర్వవేదాంత సంగ్రహములోఁ బరశివస్వరూపము, శమదమాదిసాధనసంపత్తి హృల్లేఖమంత్రజపము చెప్పి మఱి ముపనిషత్తులకు నాగమములకు నద్వైతమునందే తాత్పర్య మని సిద్ధాంతము చేయఁబడినది. ఈ సూతగీత 4వ8 శ్లోకముల గ్రంథము. ఈ రెండు గీతల యందు నుపనిషత్ప్రధాంతములు, సద్వైతతత్త్వము విస్తరముగాఁ బ్రతిపాదింపఁబడుట

వల్లనే శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులు బ్రహ్మసూత్రభాష్యరచనాధికారసిద్ధి కి సూతసంహితను బహునెనిమిది మాటులు పఠించి యుందురు. పివిదిషువులగు పాఠకులు తాత్పర్యదీపికతో నీ రెండు గీతలను మూలమునందుఁ బఠింతురు గాక!

ఈ సూతసంహిత ముద్రణ మారంభించి యొక సంవత్సరము పైఁగా నైనను మహా దేవానుగ్రహమున నిప్పటికిఁ బూర్తి యైనది. ఇంత కాలము విలంబ మగుటకు ముఖ్యహేతువు

శ్రీ వేమవరపు వేంకటరమణశర్మగారు (1918-1983)

హతాన్మరణము నొందుట. వాల్మీకివ్యాసాది సంస్కృతకవులు గాని; నన్నయతిక్కనాద్యాం ద్రకవులు గాని; శంకరరామానుజాదిమతాచార్యులు గాని; హానెమాన్, కెంటు వంటి వైద్య శాస్త్రజ్ఞులు గాని చేసిన బోధల నర్థము చేసికొనుటకు మన మేధ చాలదు. కాని యట్టి లోకో త్తరపురుషులు మనకు బంధువులో మిత్రులో యైనచో నాయానందము పట్టుటకు మన హృదయము చాలదు. అల్పజనుల గోష్ఠి వలన మన బుద్ధులు సంకుచించి యజ్ఞానము పెరుగు నట్లే మహాపురుషుల సాంగత్యము వలన మన హృదయములు వికసించి పిజ్జాన మభివృద్ధి గాంచును. శ్రీలంక వేంకటరామసోమయాజులు గారు వతుర్వేదములు, షడంగములు, షడ్వర్ణములు పఠించుటయే గాక స్వయముగా యజ్ఞములు చేసి యితరులచే ననేకయజ్ఞములు చేయించిన పుణ్యపురుషులు. శ్రీవేంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు సంస్కృతాంధ్రవాఙ్మయాం భోధికుంభసంభవులు. శ్రీ వేమవరపు వేంకటరమణశర్మ గారు హానెమాన్ పండితుని యప రావతారము. ఈ మువ్వురు మహాపురుషుల సాంగత్యము లభించుట నాపురాకృతసుకృతము. శ్రీశర్మగారితో 1973 లో నాంధ్రమాఘకావ్యముద్రణసందర్భములో, బరిచయ మేర్పడినది. వీరు నలువది సంవత్సరములు హోమ్యోపతి వైద్యశాస్త్రరచనారూప మగు తపస్సు గావించి కొత్త పేటలో 'హానెమాన్' ముద్రణాలయము నెలకొల్పి హానెమాన్-కెంటు-నేష్ మొదలగు వారు రచించిన యుద్గ్రంథముల నాంధ్రీకరించి నుమారు 50 వైద్యశాస్త్రగ్రంథముల నాంధ్రీకరింపి కందించిరి. శర్మగారి తండ్రిగారు శ్రీనాగభూషణరావు గారికి మహాదేవకవి మేనమామ. శర్మగారు 1931-34 సంవత్సరములలో రామచంద్రపురములో మహాదేవకవి గారి యింట నుండి విద్య నభ్యసించిరి. ఆ సమయము నందే మహాదేవకవి గ్రంథరచన గావించెను. కాని వారి గ్రంథము తెవ్వియుఁ బ్రకటింపఁ బడలేదు. మహాదేవకవి దివంగతులైన పిమ్మిల వారి సాహిత్యము కూడ ఖిలము గాకుండఁ బ్రకటింపవలయు నని శర్మగారు మహాదేవకవి పుత్తులను బ్రోత్సహించిరి. తత్ఫలితముగా 1974 లో నాంధ్రమాఘకావ్యము వెలువడినది. అప్పటి నుండి మా మైత్రి దినదినాభివృద్ధి గాంచినది. శ్రీశర్మగారికి సాహిత్యములో, బరిచయ మైన నున్నది గాని నాకు వైద్యశాస్త్రములో, బ్రవేశము కూడ లేదు. శర్మగారికి సంగీత మన్నచో నెక్కువ యిష్టము. ఆధునికగేయకవిత్వమున్నచో నసహ్యము. నేను సాహిత్య విషయములను జెప్పినచో వారు శ్రద్ధగా వినెడి వారు. వారు నాకు హానెమాన్, కెంటు, నేష్ మొదలగు వారి జీవితవిశేషములను, గ్రంథవిశేషములను జెప్పుచుండెడి వారు. శ్రీమతి సుబ్బలక్ష్మి, వసంతకుమారి, రాధ, జయలక్ష్మి మొదలగువారి సంగీతమును మే మిద్దఱము నెక్కువగా వినుచుండెడి వారము. ఇట్లు శర్మగారి గోష్ఠిలో 10 సంవత్సరములు 10 నిమిష

ములవలె గడచినది. 1982 వ సంవత్సరములో శ్రీశర్మగారు, మహాదేవకవి పుత్తులగు శ్రీభాస్కరరావుగారు, శ్రీవెంపరాతి వారి యనుమతిపై సూతసంహితాపరిష్కరణాచారము నా కొప్పగించిరి. 1982 నవంబరులో సూతసంహితాముద్రణ మారంభమైనది. 8-1-1983 నాడు శ్రీశర్మగారు రందఱను దుఃఖసాగరమున ముంచి పతమపదించిరి. స్వర్గలోకవాసులగు శ్రీమహాదేవకవిగారు, శ్రీవెంకటరమణశర్మ గారు నీసూతసంహితాప్రకటనము వలన నానందము నొందుదురు గాక!

శ్లో॥ జయంతి తే సుకృతినో రససిద్ధాః కవీశ్వరాః।
నాస్తి యేషాం యంకఃకాయే జరామరణజమ్ భయమ్॥

కృతజ్ఞతలు

నేటి యక్రమవిద్యావిదానము వలనఁ బ్రాచీనగ్రంథము లన్నియు నామమాత్రావశేషము లగుచున్నవి. మతసాంకర్యము వలనఁ బ్రాచీనవంశాదాయములు నశించుచున్నవి. తిరుపతి దేవస్థానము వారి పుణ్యమున మఱియఁ బ్రాచీనగ్రంథములు, ప్రాచీనసంప్రదాయములు ప్రచారము నొందుచున్నవి. ఈసూతసంహితాపుణ్యగ్రంథమును రచించిన శ్రీమహాదేవకవిగారికి, గ్రంథముద్రణమునకు ధనసాహాయ్యము గావించిన తిరుపతిదేవస్థానాధికారము, గ్రంథప్రకటనమునకుఁ బూనుకొనిన శ్రీబుద్ధవరపు మంగయమ్మగారికి, శ్రీమందరకృష్ణారావుగారికి, శ్రీభాస్కరరావు గారికి, స్వీయ 'హానెమాన్' ముద్రణాలయములో ముద్రించిన శ్రీ వేమవరపు వేంకటరమణశర్మగారికి, నేను గోరిన వెంటనే యీసూతసంహితను సాకల్యముగాఁ బఠించి తమ యమూల్యాభిప్రాయము లిచ్చిన బ్రహ్మశ్రీ వెంపరాతి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారికి, బ్రహ్మశ్రీ మధుసావంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారికి నా నమోవాకములు గ్రంథముద్రణసమయములో నా యెడల మిక్కిలి యాదరాభిమానములు చూపిన మిత్రులు, శ్రీ శర్మగారి పుత్తులు శ్రీవేమవరపు తమ్మిరాజుగారికి నా కృతజ్ఞతాభివందనములు. నేను గోరిన వెంటనే యిందలి యజ్ఞవైభవఖండము లోని 22-41 అధ్యాయములకు నకలుప్రతి వ్రాసిన చి॥ కంభంపాటి సత్యనారాయణమూర్తి, B. A; B. Ed. కి నా కృతజ్ఞతాపూర్వకాశీస్సులు. భగవత్కృప వలన మహాదేవకవి తక్కిన గ్రంథములు గూడ సత్వరముగా వెలుఁగునకు వచ్చును గాక! శ్రీమదాంధ్రసూతసంహితాసుధారసధారలు తనిచి తీఱఁ గ్రోలి యాంధ్రజను లందఱుఁ బవిత్రులగుదురు గాక!

నీరక్షిరవివేకన్యాయమున నీ న్యాయము నందలి దోషనందోహమును బరిత్యజించి గుణలేఖమున్నచో గ్రహించి నన్ననుగ్రహింపుఁడిని వండితహంసులను వేఁడుకొనుచు నీ సూతసంహితా సాహిత్యమును గూర్చి నాలుగు మాటలు వ్రాయుట కవకాశ మొసంగిన యీ కావ్యనాయకుఁడగు శ్రీకైలానేశ్వరస్వామిని మాటిమాటికి ధ్యానించుచు నిప్పటికే పెద్ద దగుటచే నీ న్యాయము నింతటితో ముగించుచున్నాను.

శ్రీ మత్పరమేశ్వరా ర్పణ మస్తు.

అ వి డి,
మాఘశుక్ల పంచమీ
సోమవారము,
6-2-1984

ఇట్లు
వ క ల సు క వి బు ద జ న వి ధే యుఁ డు,
గరిమెళ్ళ అచ్యుత సత్య శేషగిరి సోమయాజి శర్మ.

విషయ సూచిక

అధ్యాయము.	పుట.	అధ్యాయము.	పుట.
శ్రీ శివమాహాత్మ్య ఖండము.		11. నాడీచక్రనిరూపణము	39
	1	12. నాడీశుద్ధినిరూపణము	46
1. గ్రంథావతారము	4	13. ఆష్టాంగయోగము-యమవిధి	48
2. పాశుపతవ్రతము	11	14. నియమవిధి	52
3. నందీశ్వర విష్ణుసంవాదము- ఈశ్వరప్రతిపాదనము	16	15. ఆసనవిధి	54
4. ఈశ్వరపూజావిధానము	20	16. ప్రాణాయామవిధి	56
5. శక్తి పూజావిధానము	24	17. ప్రత్యాహారవిధి	61
6. శ్రీ శివభక్త పూజావిధానము	26	18. ధారణావిధి	63
7. ముక్తి సాధనకథనము	30	19. ధ్యానవిధి	65
8. కాలపరిమాణము-తదనవచ్చిన శివస్వరూపకథనము	35	20. సమాధివిధి	69
9. పృథివ్యుద్ధరణము- వరాహావతారము	41	ముక్తి ఖండము	
10. బ్రహ్మసృష్టి కథనము	48	1. ముక్తి ముక్త్యుపాయ మోచక మోచకప్రద చతుర్విధ ప్రశ్నములు	78
11. హిరణ్యగర్భాదివిశేషసృష్టి కథనము	52	2. ముక్తి భేద కథనము	81
12. జాతినిర్ణయకథనము	58	3. ముక్త్యుపాయకథనము	88
13. తీర్థమాహాత్మ్యకథనము ఖండాంతగద్యము	63 75	4. మోచకకథనము	95
జ్ఞానయోగ ఖండము		5. మోచకప్రదకథనము	98
1. జ్ఞానయోగసంప్రదాయ- పరంపరాకథనము	1	6. జ్ఞానానుత్పత్తి కారణకథనము	107
2. ఆత్మచే సృష్టికథనము	4	7. గురూపసదన శుశ్రూషణమహిమ	110
3. బ్రహ్మచర్యాశ్రమవిధినిరూపణము	7	8. వ్యాఘ్రపురమున దేవోపదేశము	127
4. గృహస్థాశ్రమవిధినిరూపణము	8	9. ఈశ్వరసృష్టదర్శనము ఖండాంతగద్యము	134 141
5. వానప్రస్థాశ్రమవిధినిరూపణము	10	యజుర్వేదవఖండము	
6. సన్యాసాశ్రమవిధినిరూపణము	12	(పూర్వభాగము)	
7. ప్రాయశ్చిత్త విధినిరూపణము	15	1. సర్వవేదార్థప్రశ్ననిరూపణము	142
8. దానధర్మఫలకథనము	21	2. పరాపరవేదార్థవిచారము	145
9. పాపకర్మఫలనిరూపణము	26	3. కర్మవై భవనిరూపణము	149
10. పిండోత్పత్తి కథనము	30	4. వాచికయజ్ఞ నిరూపణము	151
		5. ప్రణవనిచారనిరూపణము	154
		6. గాయత్రీ వివరణము	158

అధ్యాయము.	పుట.	అధ్యాయము.	పుట.
7. హంసవిద్యావివరణము	165	27. పరపదస్వరూపవిచారము	260
8. మక్షరవిచారము	171	28. శివలింగస్వరూపకథనము	264
9. ధానయజ్ఞవిచారము	180	29. శివస్థానవిచారము	269
10. ధానయజ్ఞవిచారణము	184	30. భస్మధారణవై భవనిరూపణము	273
11. ధానయజ్ఞవిశేషము	190	31. జీవబ్రహ్మైక్యవిజ్ఞానవర్ణనము	284
12. ధానయజ్ఞవిశేషము- ప్రకారాంతరము	193	32. భక్త్యభావకారణనిరూపణము	295
13. ధానయజ్ఞవిశేషము- ప్రకారాంతరము	195	33. పరతత్త్వనామవిచారము	305
14. ధానయజ్ఞవిశేషము- ప్రకారాంతరము	203	34. మహాదేవప్రసాదకారణ నిరూపణము	310
15. ధానయజ్ఞవిశేషము- ప్రకారాంతరము	208	35. సంప్రదాయపరంపరాకథనము	311
16. ధానోత్పత్తికారణనిరూపణము	211	36. సద్యోముక్తికరక్షేత్రమహిమ	315
17. నైరాగ్యోత్పత్తిప్రకారము	215	37. ముక్తుపాయకథనము	319
18. అవిత్యవస్తువిచారము	220	38. ముక్తిసాధనవిచారము	324
19. నిత్యవస్తువిచారము	231	39. వేదావిరోధము	334
20. విశిష్టవర్మవిచారము	232	40. సర్వనిర్దికరధర్మవిచారము	341
21. ముక్తిసాధనకథనము	236	41. పాతకవిచారము	344
22. మార్గప్రామాణ్యవర్ణనము	240	42. ప్రాయశ్చిత్తకథనము	349
23. శంకరప్రసాదక్రమవర్ణనము	242	43. పాపశుద్ధ్యుపాయకథనము	358
24. ప్రసాదవైభవము	247	44. ద్రవ్యశుద్ధ్యుపాయకథనము	365
25. శివప్రసాదము-ప్రకారాంతరము	250	45. అభక్త్యనివృత్తికథనము	371
26. శివభక్తివిచారము	256	46. మృత్యునూచకవివరణము	374
		47. అవశిష్టపాపస్వరూపకథనము	377
		48. శ్రీమద్దేవీస్తోత్రము భండాంతగద్యము	381 384

శ్రీ రామచంద్రాయనమః

శ్రీ సూత్రసంహిత

శ్రీ శివమాహాత్యఖండము

పార్వతీ హృదయనీరజమత్తభృజం
 గజాతరజరమణీయతమోత్తమాజమ్
 సంకుద్భక్తజనదుఃఖతమఃపతజం
 కైలాసలిజమనిశమ్ మనసా భజేఽహమ్!

శా. శ్రీలక్ష్మీశవిరించిముఖ్యసురసంశ్రనేవ్యోరుపాదాబ్జుడై
 శ్రీలూతాభుజగేంద్రకుంభిశబరశ్రేయఃప్రదుండై సదా
 కైలాసాచలమందుఁ బోలె నవిడిగ్రామంబునం బొల్చు మా
 కైలానేశ్వరదేవుఁ డర్థిజనతాశ్రకామ్యంబు లీదేర్చుతనీ.

తే.గ. భక్తజనముల పాలిటికపాలవెల్లిఁ
 గవిజనంబుల పాలిటికల్పవల్లిఁ
 గమలజాండంబు లెల్లనుగన్నతల్లిఁ
 దల్లులకుఁ దల్లి నుమతల్లి శ్రీదలఁతు నెపుడు.

సి. శత్రుఘ్నభరతలక్ష్మణసేవితుఁడు భూకు
 మారీవిభురండు రామప్రభుండు
 శ్రీమత్పువర్చలారకామినీమానస
 హంసంబు శ్రీమారుతాత్మజురండు
 దేవసేనయును వశ్రీ పారిజాషీయుఁ
 గొలువంగఁ జెలువొందుశ్రీకృమఠసామి
 యలమేఱుమండమ్మనల బీబినాంబారి
 నెదను దాల్చెడు వేంకటేశ్వరుండు

- తే.గీ. నాలువీడుల మొగల జతనంబు మ్రొక్క
 నృత్యమాడెడి కట్లమ్మత్రయీశు కొమ్మ
 కమ్రపీయాపలహరియోశకాశికియును
 జెలఁగి భక్తుల నెపుడు రతక్షింతుగాత. 4
- కం. ఇందిర ముఖజితపార్వణ
 చందిర హరినేత్రసారశసవిలోలద్యుగిం
 దిందిర విత్యం బస్మ
 న్మందిరమున నుండి మమ్ముతమనుచును గాతన్. 5
- శా. సామాధర్వణఋగ్యజుర్నిగమభా క్షానర్త కీనర్తన
 శ్రీమద్రంగధరాయితాననచతుఃశ్రీకుండు శ్రీబారతీ
 రామాజ్యంభదురోజకుంభసుపరీశ్రంభప్రియంభావుకుం
 దోముం గావుత ధాత మమ్ముల శుభాశ్రయ్యుర్పాగ్యసంధాతయై. 6
- తే.గీ. విద్యలందు నిమగ్నులై శవేలయు వార
 లెల్ల నా పిల్లలని కన్నతల్లి వోలె
 సాకు శ్రీశారదాంబ యశస్మద్రసజ్జ
 నిండుదయఁ దాండవం బాడుకచుండుఁగాక. 7
- ఉ. ఉండ్రీ మటంచు వెండిమలకనుబ్బునఁ బట్టుచుఁ జెక్కుతీఁటవోఁ
 దీండ్రీము తోడ గట్టులనుకదిగనఁ దాఁకుచు వెన్కఁ జేరి తాఁ
 దండ్రీని దల్లిఁ బేరడిగిరదాఁగిలిమూతల యాటలాడు మా
 గుండ్రనిబొజ్జవేల్పు వలికగుబ్బలిమన్మని గుజ్జుఁ గొల్పెదన్. 8
- కం. రవిచంద్రీమంగళులు రా
 హావును గురుఁడు శనియు బుధుఁడుకనుచ్చస్థుల్ కే
 తువు శుక్రుఁడు శుభదృష్టిన్
 సవ నిత్తురు గాక మాకుకసకలార్థంబుల్. 9
- ఉ. సన్నుతిఁ జేసి నాకుభవకసత్యవతీసుత కాశిదాసులన్
 నన్నయభట్టుఁ దిక్కకవికనాథుని నెఱ్ఱనఁ బోతనార్యునిన్
 నెన్నుదుటన్ గరాంజలులుకనించి భజించుచు నాంధ్రపాణినిన్
 జిన్నయసూరి మ్రొక్కెదనుశ్రేయని శుద్ధవచఃప్రసిద్ధికిన్. 10

తే.గీ. సూత్రకారుని జిన్నయశసూరి మ్రొక్కి
 వాక్యకారుని బహుజనశ్రవణి దలచి
 భాష్యకారుల వజ్రులవారిశ్రగొలిచి
 వృత్తికారుల కిడియెదశనేటికొళ్ళు.

11

సి. శ్రీమాఘకవిరాజశశిశుపాలవధకావ్య
 మాంధ్రభాష రచించిత్రయలరె నెవ్వఁ
 డాంధ్రభాషాయోషశ్రకవతంసభూషగా
 శ్రీసూతసంహితశ్రజెప్పె నెవ్వఁ
 డల భోజరాజరాశ్రమాయణచంపువు
 త్రైలింగభాషలోశ్రవ్రానె నెవఁడు
 తెలుపల్కుల నప్పరదీక్షితకృతమైన
 కువలయానందంబుశ్రగూర్చె నెవఁడు

తే.గీ. ధనురాంధ్రాంగ్లగిర్వాణభాష లందు
 సంప్రదాయజ్ఞుడై నట్టచతురుడెవ్వఁ
 డట్టి ఘను బుద్ధవరపువంశశాబ్దిచందుశ్రీ
 శ్రీమహాదేవకవిచందుశ్రీబ్రీతిఁ దలఁతు.

12

తే.గీ. అతఁడు శ్రీసూతసంహితశ్రయందు రెండు
 మూఁడు నాలుగు ఖండముల్ శ్రమొగి రచించి
 మొదటి ఖండంబు నాకయిశ్రవదలె నేమొ!
 దాని దెనిఁగింతు గ్రంథసంశదర్పమునకు.

13

క. శ్రీమదుపనిషత్పచ్చి
 ద్వామిత్రానందబోధశ్రయద్భుతయోధా!
 భూమైశ్వర్యసనాథా!
 హైమవతీప్రాణనాథా! శ్రహతరిపుయాధా!

14

క. కరుణామృతభరితాంతః
 కిరణాః పరమాణుయోగశ్రకరణాః భుజగా
 భరణాః సురవరవఁదిత
 చరణాః మునియోగివిబుధశ్రజనగణశరణాః

15

- క. శారదవరసీరదశర
నారదశరదిందురజితశనగగిరమణీ
హీరమణీ హారమణీ
భారమణీయాంగ! సాధుశపాలనచంగా! 16
- వ. దేవా! యవధరింపుము. 17

1. గృంథావతారము

తే. గీ. పుణ్య మైనట్టి నై మిశాశ్రణ్య మందు
సత్రయాగం బొనర్చి ప్రశనన్నచిత్తు
లై పురాణంబు లాలింపశనభిలషించి
శౌనకాదులు రోమహాశ్రణకుమారు. 18

క. సూతున్ విదితపురాణ
వ్రాతున్ షట్కాలశంభుశపదయుగపూజా
పూతున్ ధూతై నస్సం
పూతున్ గని పలికిరిట్లుకడుభక్తి మెయిన్. 19

ఉ. ఆదరమొప్పు నీశు హృదయంబున నిల్పుచు భక్తి నిష్ఠతో
నాదిహరిస్వరూపుడగుశ్రవ్యాసుని యొద్దఁ బఠించినాడ వ
ష్టాదశసత్పురాణములుశసాదుకథాస్మృతిచిహ్నారోమహ
ర్షాదయ నీశు సత్కథలశసంహిత మాకెఱిగింపు నావుడున్. 20

తే గీ. ఈశః పరతత్త్వఃసంసారశపాశనాశః
యాదిమధ్యాంతరహితఃయశ్రనంతరూపః
నిఖిలలోకసదాధారఃశనిర్వికారః
యంబికాపతిః యీశానఃశయంజలింతు. 21

ఉ. శ్రీదయితావతారమయితచెల్వుగ భారతకర్తయై చతు
ర్వేదవిభాగముం జలిపిశ్రీలను శూద్రుల నుదరింప న
ష్టాదశసత్పురాణములుశసల్పిన సత్కవివేధ మదురున్
సాదరభక్తి మ్రొక్కెదనుశ్రవ్యాసమునీందుని గీర్తి రుందునిన్ 22

వ. అని పరమేశ్వరధ్యానంబును గురునమస్కారంబును గావించి
నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవై ఖరీసమేతుండయిన సూతుండు శౌనకాదిముని

వర్జ్యుల కిట్లు చెప్పందొడంగె. బ్రాహ్మంబును బౌద్ధంబును వైష్ణవంబును శైవంబును భాగవతంబును భవిష్యంబును నారదీయంబును మార్కండేయంబును నాగ్నేయంబును బ్రహ్మకైవరంబును తైంగంబును వారాహంబును స్కాందంబును వామనంబును గౌర్మంబును మాత్యంబును గారుడంబును బ్రహ్మాండంబు ననునవి యష్టాదశపురాణంబులు. 23

త.గీ. నాలులక్షలు శ్లోకముల్ వెలుచుండ
భాసురపురాణములు నెప్పైవ్యాసమాన్వి
కామికాదిమహాగమగ్రంథములకు
నఖిలవిద్యల కభవుండెకయాదికర్త 24

తే.గీ. ఒకటి యగ్నిని భాస్కరునొకటి చెప్పు
రెండు శ్రీబ్రాహ్మదేవునిక్రీతీఁ బలుకు
నాలు శ్రీవిష్ణుమూర్తి గుణంబు లెన్నుఁ
బదిపురాణంబు లీశ్వరుఁ బ్రస్తుతింఁచు. 25

క. తొలుతన్ వ్యాసమునీందుఁడు
దెలువఁగ విని పదియునెన్నికీ పురాణంబుల్
చెలఁగి యుపపురాణంబులు
దెలిపిరి మును బదియునెనిమిదింటిని మానుల్. 26

వ. సానత్కుమారంబును నాతసింహంబును సాందికేశ్వరంబును శివ
ధర్మంబును దౌర్వాససంబును నారదీయంబును గాపీలంబును మానవంబు
నౌకనసంబును (బ్రహ్మాండంబును) వారుణంబును గాళీపురాణంబును
వాసిష్టతైంగంబును మాహేశ్వరంబును సాంబపురాణంబును సౌరపురాణం
బును బారాశర్యంబును మారీచంబును గంగాపురాణంబు (భార్గవంబు) నను
నవి యుపపురాణంబులు వీనియందు. 27

శా. లక్షశ్లోకము లొప్పఁగా బుధజనశ్శాఘానిరాఘాటమై
త్ర్యక్షకీణమహత్త్వతత్త్వయుతమైకయాచంద్రితారార్కమై
సాక్షాన్మోక్షపథప్రదర్శకమయైశ్శానాబ్దియై సర్వతో
కక్షేమంకర మందగించు సభలన్ స్కాందం బమందరిబుగన్. 28

క. అందంబై సకలజనా
 నందంబై పార్వతీశ్రీనమధురకథా
 బృందంబై ముక్తిలతా
 కందంబై స్కాంద మొప్పు శ్రీగవివరసభలన్. 29

వ. ఇమ్మహాస్కాందపురాణంబు పురాణంబులకుఁ దలమానికంబై
 యాఱుసంహితలతో నేఁబది ఖండంబులతో నఖండవై భవంబునఁ బరిధ
 విల్లు మొదటిదగు సనత్కుమారసంహిత యేఁబదియైదువేలు శ్లోకంబుల
 తోడను రెండవదియగు సూతసంహిత యాఱువేలుశ్లోకంబుల తోడను
 మూడవదియగు శాంకరసంహిత ముప్పదివేలుశ్లోకంబుల తోడను.
 నాలవదియగు వైష్ణవసంహిత యైదువేలశ్లోకంబుల తోడను. నైదవది
 యగు బ్రహ్మసంహిత మూఁడువేలు శ్లోకంబులతోడను నాలవది యగు
 సౌరసంహిత వేయి శ్లోకంబులతోడను తవణిలు వీనియందు. 30

క. నాలుగుఖండంబులతో
 నీలగళునికథల తోడశ్రీనిగమాగమధ
 ర్మాలంబితవివిధవిషయ
 జాలంబులఁ బొల్పు సూత్రసంహిత సభలన్. 31

వ. మఱియును గ్రంథావతారంబునును బాళుపతవ్రీతంబును నందీ
 శ్వర విష్ణుసంవాదాత్మకంబగు నీశ్వరప్రతిపాదనంబును నీశ్వరపూజా
 విధానదేవపూజాఫలంబులును శక్తిపూజావిధానంబును శివభక్తపూజా
 విధియును ముక్తి సాధనకథనంబును గాలపరిమాణతదనవచ్చిన్నస్వరూప
 కథనంబును బృదివ్యుద్ధరణకథనంబును బ్రహ్మచే స్పృష్టికథనంబును
 హిరణ్యగర్భాది విశేషస్పృష్టికథనంబును జాతినిర్ణయకథనంబును దీర్ఘ
 మాహాత్యకథనంబును సను విషయంబుల నొప్పి పదుమూడధ్యాయం
 బులు నేడువందలు శ్లోకంబులును గలిగి. 32

క. తులకించు సూతసంహిత
 తొలిఖండం బగుచుఁ బండిత్రులు గొవియాడన్
 గలికల్మషనాశకమై
 యిల శివమాహాత్యఖండశ్రీమెసఁగున్ సభలన్. 33

వ. మఱియును జ్ఞానయోగసంప్రదాయపరంపరాకథనంబును నాత్మచే
 సృష్టికథనంబును బ్రహ్మచర్యాశ్రమవిధినిరూపణంబును గృహస్థాశ్రమ
 విధినిరూపణంబును వానప్రస్థాశ్రమవిధినిరూపణంబును సన్న్యాసవిధి
 నిరూపణంబును బ్రాయశ్చిత్త నిరూపణంబును దానధర్మఫలకథనంబును
 బాపకర్మఫల నిరూపణంబును బిందోత్పత్తికథనంబును నాడీచక్రనిరూ
 పణంబును నాడీశుద్ధినిరూపణంబును నష్టాంగయోగంబున యమవిధియును
 నియమవిధియును నాసనవిధియును బ్రాణాయామవిధియును బ్రత్యాహార
 విధియును ధారణావిధియును ధ్యాన విధియును సమాధివిధియును నను
 విషయంబుల నొప్పి యిరువది యధ్యాయంబులునేడువందలు ముప్పది
 యేడు శ్లోకంబులును గలిగి.

34

క. పండితసభలకు నెల్లను
 మండనమై సకలసుజనశ్రమాన్యంబై భూ
 మండలి మెండుగ రెండవ
 ఖండంబై జ్ఞానయోగఖండం బొప్పున్.

35

వ. మఱియును ముక్తిముక్త్యుపాయ మోచకమోచక ప్రదచతుర్విధ
 ప్రశ్నంబులును ముక్తిభేదకథనంబును ముక్త్యుపాయకథనంబును మోచక
 కథనంబును మోచకప్రదకథనంబును జ్ఞానానుత్పత్తి కారణకథనంబును
 గురూపసదనశుశ్రూషణమహిమంబును వ్యాఘ్రపురంబున దేవోపదేశంబును
 నీశ్వరన్మత్తదర్శనంబును నను విషయంబుల నొప్పి తొమ్మిది యధ్యాయ
 యంబులు నైదువందలునఱువదిమూడు శ్లోకంబులును గలిగి.

36

ఆ వె. సకలవిజయధనుజనశ్రమకవిప్రమోదమై
 సభల విస్తరిల్లిశ్రవిభవ మెసఁగ
 సూతసంహితను బ్రశ్నభూతమై మూడవ
 ఖండ మగుచు ముక్తిశ్రాఖండ మొప్పు

37

వ. మఱియును నాల్గవఖండంబు పూర్వోత్తరభాగంబుల నలరారు
 నందుఁ బూర్వభాగంబున సర్వవేదార్థప్రశ్ననిరూపణంబును బరాపరభేదా
 ర్థవిచారంబును గర్మయజ్ఞవైభవనిరూపణంబును వాచకయజ్ఞనిరూపణం
 బును బ్రాణవిచారనిరూపణంబును గాయత్త్రివివరణంబును. హంస

విద్యావివరణంబును షడక్షరవిచారంబును ధ్యానయజ్ఞవివరణంబును బదు
నొకండవయధ్యాయంబు మొదలుకొని పదియేనవ యధ్యాయంబు వఱకును
జ్ఞానయజ్ఞ విశేషంబులును జ్ఞానోత్పత్తి కారణ నిరూపణంబును వైరాగ్యో
త్పత్తి ప్రకారంబును ననిత్యవస్తు విచారంబును నిత్యవస్తు విచారంబును
విశిష్టవర్మవిచారంబును ముక్తిసాధనకథనంబును మార్గప్రామాణ్యవర్ణనం
బును శంకరప్రసాదకృమవర్ణనంబును బ్రహ్మసాధనవైభవంబును శివభక్తి విచా
రంబును బరపదస్వరూప విచారంబును శివలింగస్వరూపకథనంబును శివ
స్థానవిచారంబును భస్మధారణ వైభవనిరూపణంబును శివప్రీతికరజీవ
బ్రహ్మైక్యవిజ్ఞానవర్ణనంబును భక్త్యభావకారణనిరూపణంబును బరతత్త్వ
స్వామివిచారంబును మహాదేవప్రసాదకారణనిరూపణంబును సంప్రదాయ
పరంపరాకథనంబును సత్యోముక్తి కరక్షేత్రమహిమంబును కుక్కుటపాయ
కథనంబును ముక్తిసాధనవిచారంబును వేదావిరోధంబును సర్వసిద్ధి రథర్మ
విచారంబును బాతకవిచారంబును బ్రాయశ్చిత్త కథనంబును బాపశుద్ధ్యపాయ
కథనంబును ద్రవ్యశుద్ధి కథనంబును నభక్త్యనివృత్తి కథనంబును మృత్యు
సూచక వివరణంబును నవశిష్టవాపస్వరూపకథనంబును సుత రభాగంబున
మొదటిదగు బ్రహ్మగిత యందు బ్రహ్మాడతీయు వేదార్థవిచారంబును
సాక్షిశివస్వరూపకథనంబును సాక్ష్యస్థిత్వకథనంబును తలవకారోపనిష
ద్వివరణంబును నాదేశకథనంబును చాందోగ్యోపనిషద్వివరణంబును వస్తు
స్వరూపవిచారంబును ముండకోపనిషద్వివరణంబును దత్త్వవేదనవిధి
యను కైవల్యోపనిషద్వివరణంబును నానందస్వరూపకథనంబును బృహ
దారణ్యకోపనిషద్వివరణంబును నాత్మమునకు బ్రహ్మత్వ ప్రతిపాదన
మను బృహదారణ్యకోపనిషద్వివరణంబును బ్రహ్మముయొక్క సర్వ
శరీరస్థితియను కఠవల్లిశ్వేతాశ్వతరోపనిషద్వివరణంబును శివాహంప్రత్య
యాశ్రయత్వకథనంబును నైత రేయకాదిసర్వోపనిష త్సంగ్రహంబును
రెండవదియగు సూతగితయందు సూతగితీయు నాత్మకే సృష్టి కథనం
బును సామాన్యసృష్టికథనంబును విశేషసృష్టికథనంబును నాత్మస్వరూప
కథనంబును సర్వశాస్త్రాంతసంగ్రహా షట్టనంబును రహస్యవిచారంబును
సర్వవేదాంత సంగ్రహంబును నను విషయంబుల నొప్పి యలువదియేడ
త్యాయంబులు నాలుగువేలు ణ్ణంబులును గలిగి.

తే.గి. అజులకు భక్తి మార్గంబుననువుపటిచి
విజులకుఁ గర్మ మార్గంబు వికదపటిచి
ప్రాజులకు జ్ఞాన మార్గంబు పదిలపటిచి
యజువే భవఖండంబులయలరు సభల. 39

తే.గి. మొదట సరంబు ప్రతిసర్గమును బదపడి
వంశవంశానుచరితమర్నవంతరములు
గాల నష్టాదశపురాణశాలములును
బంచలక్షణముల తోడఁగబరిధించు. 40

చ. శ్రుతులు పఠించి శాస్త్రములు రోధన చేసియు ముక్తి కామిని
రతుఁడగు పండితాగ్రణి పురాణములన్ బరియింపఁడేనియున్
అతనిని గాంచి మిక్కిలి భక్తయంపడుచుండును వేదమాత లో
నితఁడు ప్రతారణంబు వెలయించు నటంచును సంశయించుచున్

క. ఇతిహాసపురాణంబుల
శ్రుతిని సముపబృంహణంబు ర్చొప్పడుఁ జేయన్
శ్రుతిమాత గూఢ నల్ప
శ్రుతుఁ గని విష్ణావశంక శ్రుక్కును గానన్. 42

క. స్మృతులు పురాణంబులు భా
రతమును శాస్త్రములు వేదశాస్త్రవిరోధ
స్థితిని బ్రమాణంబు లగున్
స్వతఃప్రమాణంబు వేదశాస్త్ర సంహిత సుండిః 43

మ. భగవంతుండు శివుండు నిశ్చలపరశబ్రహ్మంబు మాయాగతిన్
జగతిన్ నై కవిధస్వరూపములు పంకచారించులీలన్ మహా
నిగమం బొక్కటి భిన్నశాఖలను సంధిపించి సర్వేశ్వరున్
నగజానాథుని శంభు శంకరుని విశ్వానాథంబుతోఁ బేర్కొనున్ 44

క. సరసిరుహసంభవునిన్
హరుఁడు మొదట సృజన చేసికయఖిలశ్రుతులన్
గరుణమెయి నొసఁగె నంతట
స్మరియించి వెలార్చె నలువశసకలస్మృతులన్. 45

స. శ్రీపరాశరమహాస్వరికి సత్యవతి యందు
 వ్యాసమహారియోగయవతరించి
 బద్వయమద్వయశబ్రత్రయవచతుష్ట
 యానాపలింగకూకస్కాఖ్యసత్పు
 రాణజాలంబులుగ్రపోణిమి విరచించి
 యుపపురాణంబులగనోగినొనర్చి
 పంచమవేదమైశపరగిన భారత
 సంహితఁ బ్రౌఢిమైశసంతరించి

త.గి. వేదవృక్షమునకుఁ గూర్మిఁగ్రబోది చేసి
 శాఖ లొనరించి యుపనిషత్సార మెల్ల
 బ్రహ్మసూత్రంబులందునఁగబాదుకొల్పె
 నాదినారాయణుఁడు బాదశరాయణుండు.

46

స. ఏకవింశతిశాఖలశేషార ఋగ్వేద
 మొప్పారు హాత్రక్రియోపయోగి
 నూటొక్కశాఖలనూటొక్కని యాధ్వర్య
 వక్రియాధారమైవఱులు యజువు
 వేయిశాఖలతోడఁగబెంపొందు సామంబు
 గానప్రధాన మోగదాత్రిసరణిఁ
 దొమ్మిదిశాఖలతో నధర్వంబొప్పుఁ
 దంత్రీమంత్రీములకుఁగదావలమయి

త.గి. ఆదికొలంబు నందుననవేద మెల్ల
 నొక్క ప్రోఁగయి యున్నచోఁగ్రజిక్కు దీర్చి
 చక్కపఱచిన శ్రీపరాశరసుతుండు
 వ్యస్త వేదుండు గావుననవ్యాసుఁడయ్యె.

47

శా. వ్యాసున్ బైలుఁడు గొల్చి ఋక్రుతి నధర్వంబున్ సుమంతుర్ని
 జ్ఞాసన్ నేర్పరి నేర్చె యాజుషము వైశంపాయనుం డరితో
 శ్రీసామంబు పఠించె జైమినియుఁ ద్రచ్చిష్యప్రశిష్యోక్తమై
 భాసిల్లెన్ శ్రుతి దానఁబొల్పె జగతిన్వర్ణాశ్రమాచారముల్.

క. ఆయ్యమిచంద్రుఁడు వ్యాసుఁడు
ముయ్యాఱు పురాణములనుఁ మోదముతో మా
యయ్యకు నుగ్రశ్రవసున
కొయ్య నొసఁగె నతఁడు నాకుఁ నుపదేశించెన్. 49

మ. అని యీరీతి వచించి సూతుఁడు ననంతానందపూర్ణాత్మః | చి
ద్రుణః సర్వేశ్వరః సర్వసాక్షిః శివః రుద్రాః శంకరా! పార్వతీ
వనితామానసపశ్యతోహరః హరాః శబ్రహ్మేంద్రవిష్ణ్వర్చితాః
యనుచున్ భక్తివశాత్ముఁడై పరశివశ్రద్ధానాబ్ధిలో ముగ్ధునిన్ 50

2. పాశుపత వ్రతము

వ. శ్రీమన్మహేశ్వరధ్యానపూతుండగు సూతుం గాంచి నై మిశియులు
దేవా! యేహేతువునం జేసి యీసర్వ జగత్తును విభక్తంబయ్యె? నుత్ప
న్నంబగు జగత్తనిత్యంబు గదా! పశురూపుండగు జీవుం డజ్ఞాని గావున
కర్త గానెరఁడు. జడప్రకృతియుఁ గర్తృ గానోపదు. కావున సర్వజ్ఞు
డగు పురుషుండు జగత్కర్త కావలయు నన్విధంబు మాకెఱిగింపు మని
వేఁడిన సూతుండు దయాసాంద్రుండై మునీంద్రులారా! యీరహస్యంబు
నధర్వశ్రుతి పలికిన విధానంబున వక్కాణించెద సావధానంబుగ వినుం
డని యిట్లు చెప్పందొడంగె

క. పూర్వము విష్ణువు మొదలుగ
గీర్వాణులు లోకస్పృష్టిశక్తిలక మెఱుఁగన్
సర్వేశ్వరుని నివాస ము
ఖర్వవిలాసంబుఁ గనిరికై లాసంబున్. 52

క. అచ్చటఁ గమలాజ్ఞాదివి
యచ్చరులకు దర్శనంబునభవుం డొసఁగెన్
చెచ్చెర వారలు మ్రొక్కిరి
తచ్చరణాబ్జముల వ్రాలిశత ద్దయుభక్తిన్ 53

ఉ. మానుగ మ్రొక్కు నిర్జరులశ్రమన్నన చేసి వచించె నీశ్వరుం
డేన సమస్తలోకములకేలికనై చరియింతు నెప్పుడున్

ఏన సమస్తోకములశక్తెల్లను గర్త మదీయమాయచే
నీనిఖిలప్రపంచచయక మేర్పడుచుండుఁ జరాచరాత్మమే. 54

చ. ఎవఁడు మదీయమూర్తి గనకనెంచు నెఱుంగు నతండు శ్రీగురున్
దవిలి భజించి యౌపనిషదప్రకటార్థములన్ గ్రహించినన్
శివుఁడు జగదురుం డీటులఁజెప్పి తిరోహితుఁ డయ్యె నంతలో
దివిజులు లోకనాథు శివశదేవుని గానక సంభ్రమించుచున్. 55

స. శ్రీపరమేశ్వరకరూపంబు భావించి
యూర్ధ్వదిక్కునకు బాహువుల నెత్తి
యాథర్వణశ్రుతిశాస్త్రనావృత్తి గావించి
హరుని సూక్తంబులకనభినుతించి
పంచాక్షరీమంత్రపారాయణము చేసి
శతరుద్రీయశ్రుతిశ్రద్ధఁ జదివి
శంకరశ్రీనామశాహస్రిఁ బఠియించి
యభవగీతంబులకనాలపించి

తే.గీ. అగ్నిహోత్రసముత్పన్నశ్రమైన భస్మ
మెలమిఁ గైకొని శుద్ధపాత్రలను బెట్టి
యంఘ్రిసంక్షేపన మొనర్చిశయాచమించి
భవ్యదర్శపవిత్రసకత్పాణు లగుచు. 56

క. ఓమాపోజ్యోతిరితి
శ్రీమంత్రంబును జపించిశ్రీజలనాథున్
శ్రీమన్నారాయణునిన్
నేమంబునఁ దలఁచి భూతిశనిం గొని వారిన్. 57

క. శ్రీబాలాత్రిపురేశ్వరి
శ్రీబాలశకాంకమకుటుఁగ్రబ్రేమఁ దలఁచుచున్
జాబాలమంత్రజాలము
శ్రీబాలాప్రాణనాథుఁడైరి చదువుచున్. 58

తె.గీ. మహితభస్మంబు నాపాదరమై సకలంబు
 నలఁది ఫాలహృత్ఫలకుక్షిరహస్తములను
 బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకరప్రభృత్యమైన
 శ్రీత్రీపుండ్రంబు భక్తి ధరరించి మించి.

59

క. కీలించి దృష్టి లోనికిఁ
 గ్రాలు హృదయపద్మకర్ణికల వహ్నినిభున్
 వాలాగ్రమాత్రు నీశ్వరుఁ
 బోలంగని ప్రణవమంత్రముల జపియింపన్.

60

స. శరదబ్దనన్నిభకస్వచ్ఛదేహము తోడ
 శార్దూలచర్మవస్త్రంబు తోడ
 వరజటాజూటస్త్రవద్వియద్దుని తోడ
 రమణీయబాలచంద్రకళ తోడ
 వాతాశనాధీశ్వరహారతతి తోడ
 రవిశశిజ్వలననేత్రముల తోడఁ
 గాలకూటగ్రాసకలితకంఠము తోడ
 భాస్కరసాహస్రభాతి తోడ

తే.గీ. వాఁడి మీఱిన ముమ్మొనకవాలు తోడఁ
 బ్రక్కఁ గైదండ నొసఁగు శకర్వాణి తోడఁ
 గార్తీకేయవినాయకకలితుఁ డగుచు
 నల్ల సురలకు శివుఁడు ప్రకృత్యక్షమయ్యె.

61

సి. ఎవ్వాని దర్శింపకనెల్ల వేదాంతులు
 నుపనిషన్మంత్రంబుకలొగిఁ బఠింతు
 రెవ్వాని వీక్షింపకనెల్ల విప్రేంద్రులు
 నామ్నాయసంహితకలభ్యసింతు
 రెవ్వాని దృష్టింపకనెల్ల బ్రాహ్మణపంద్రు
 లఖిలయజ్ఞంబులకనాచరింతు
 రెవ్వాని దిలకింపకనెల్ల యోగీశ్వరు
 లక్షాంగయోగంబుకనదిగమింతు

తె.గీ. రెవని కరుణాకటాక్ష మొక్కొంత సోక్ర
 విష్ణు వింతటి వాడయ్యెవిశ్వనేత
 యెవని గానంగ నేరరుహినబుదు
 అట్టి యీశ్వరుఁ గాంచిరియమరు లెల్ల . 62

క. కాంచి మహాదేవుని బల
 కాంచితతను అగుచు నుదుటహస్తంబులు కీ
 లించి సగదదముగ విను
 తించిరి సద్భక్తి నెల్లకదివిజులు గుములై . 63

శా|| స్వర్గాధీశ్వరకాలనారదహరిఁ బ్రహ్మాది సంసేవితా!
 దుర్గాచి త్తసరోజబంధరః వినిర్ధూతాఖిలాఘవ్రజా!
 స్వర్గాజలకుందచంద్రనిభభాస్వదాత్రవిభ్రాజితా
 భరాః పాలితభక్తవరః వినతుల్ఘోషాలాక్షః మృత్యుంజయా . 64

మందా క్రాంతము :

నీలగ్రీవాః నిగమవినుతాః శనిత్యన్మత్యప్రమోదాః
 లాలాటాజైః శ్రీతజనచయాశ్లాదః లోకాధినాథాః
 శైలావాసాః త్రిపురహరణాః శనంయమిస్తోత్రపాత్రాః
 కాలాభీలాః శతశతనమస్కారముల్ దేవదేవాః 65

మత్త కోకిల :

హేమగోత్రశరాసనాః కుసుమేషుదర్పనిరాసనాః
 సామజాసురభంజనాః శ్రీతశసర్వసజ్జనరంజనాః
 భూమసంస్పృతిఖండనాః ఘనభౌగిమండలమండనాః
 ప్రోమపావకభాస్కరేక్షణశుద్ధతత్త్వవిచక్షణాః 66

మ లి ని :

వరనిగమవిహారాః శివార్వతీచిత్తచారాః
 దురితతిమిరమిత్రాః శస్త్రవ్యదీవ్యచ్చరిత్రాః
 సురనతపదపద్మాః శసూరిచిత్రాబ్జసద్మాః
 శరణు శరణు దేవాః శసంతతోద్యత్ప్రభావాః 67

పంచ బాముము :

జటాకుటీతటీనటల్లశసద్వియత్తరంగిణీ
 స్ఫుటాంబుజోలసతడంఘ్రిశుద్ధగానరంజనాః

నటోద్భటా! యఘావశీఘ్ర నాఘనప్రభంజనా!

కటీపటదజాజినా! జత్రగత్ప్రభూ! నిరంజనా!

68

కషిరాజ విరాజితము :

జయ శివశంకర! శత్రుభయంకర! శసాధుశుభంకర! శశర్వ! హారా!

జయ నిటలాంబకశక్తిగ్ధసుమాంబక! శచక్రధరాంబక! శచంద్రధరా!

జయ శరపారదశకారదసీరదశసారయశోవర! శశైలచరా!

జయ విషభక్షణ! శసంశ్రితరక్షణ! శసచ్చుభలక్షణ! శశస్తకరా! 69

స్య గ్ధ ర :

ఉద్యత్థద్యోత తేజా! శయరుగుణశమనోశ్చద్యోగయోగానవద్యా!

ఆద్యా! వేదైకవేద్యా! శయఘభవపటలశ్చ్యాదినిర్వేదవైద్యా!

సద్యస్సంకల్పసిద్ధా! శసకలమునిజనాశాద్య! వేదాంతదీప్య

త్పద్యా! కందర్పదర్పశ్రవహరణ, వినతుత్పాఠ్యతీచిత్తహృద్యా

అశ్వచాటి వృత్తము :

లింగా! విభూషితభుజంగా! జటాకలితశ్రంగా! కరాబ్జదృతసా

రంగా! చతుశ్చుత్తితుశ్రంగా! ధరాతలశ్రతంగా! సుముక్తివనితా

సంగా! విఘ్నధవశాంగా! జగద్భరణశేచంగా! ప్రపూరితకృపా

పాంగా! విచారభవశభంగా! శివాయుతశుభంగా! నతుత్పురహారా

శ్శ రి ణి :

పరజ్యోతీరూపా! వరజపతపోశ్చభావసులభా!

నిరాకారా! నిత్యా! నిగమగమనా! శనిరుణ! మహే

శ్వరా! నాదాతీతా! శ్రుతిశిఖరతశ్చత్వప్రముదితా!

స్మరారీ! సంసారప్రథన! భవ! నిశ్శ్యామ! వినుతుత్. 72

వనంత తిలకము :

పంచేంద్రియేషణవిభంజన: నిర్వికారా:

చంచత్ప్రభావ: భవశసాగరదివ్యనావా!

పంచాస్య! సాంఖ్యపదశభావన! యోగిచేత

స్సంచార! విశ్వమయ! శసాధునుతా! నమస్సుత్. 73

క.

అని యీరీతిని వేల్పులు

కొనియాడి పదంబు లంటిశకూర్మిని గొలువన్

గని కరము కవికరంబునఁ

గనుకని వచియించె శివుఁడు గంభీరముగన్.

74

పి. వినుము జనార్దనః శ్రీ వినుఁడు దేవతలారః
 పరమత త్త్వంబునై శ్రవరగు దేన
 నాయందు జనియించి నాయందుఁ గలియును
 సకలచరాచరాశ్మకజగంబు
 నాకంపె నదికుండునాతో సముండును
 దిలకింప ముజగంశ్రీబులను లేఁడు
 నన్నెఱింగెడు నట్టిజ్ఞానంబు వేదాంత
 సంశ్రవణంబుచేసంభవించు

తె.గి. యజ్ఞనిర్మాతకల్మషుల్ శ్రీధ్యాననిష్ఠఁ
 ద్యక్తకర్మకలాపులు దాంతిశాంతి
 యుతులు యతులు ముముక్షువుల్ ప్రతులు నన్ను
 నెఱుఁగ నేర్తురు పెఱులు నశ్నెఱుగ లేరు.

75

తె.గి. పలికినాఁడను వేదాంతశ్రేణవంబు
 దీనిఁ బాశుపతాచారశ్రీహిను తోడఁ
 బలుకఁగాఁ గూడ దిది వేదశ్రాపిఠంబ
 యనుచు వచియించి మాయ మరయ్యెను శివుండు.

76

క. నిరరు లెలరు జగతికి
 ధూరటియే కర్త యనుచుఁ గ్రోడ నెఱిఁగి యు
 త్స్వరించిరి సంశయముల
 నార్జింపుఁడు మీరు కూడనభవుని భక్తిన్.

77

వ! ఆని సూతుం డుపదేశించిన మహాదేవమాహాత్మ్యం బును శ్రీ
 మత్పాశుపతవ్రతమాహాత్మ్యంబును విని హృష్టచేతస్కుతై నై మిశీయులు

3. సంకీర్తన విష్ణు వంశాధము - శివమూహాత్మ్య వ్రతిపాదనము.

తె.గి. గరుడగంధర్వయక్షరాక్షసవిశాచ
 భుజగసురనరకిన్నరమునుల కెల్ల

భుక్తిముక్తిప్రదాతయోః పూజ్యుః డెవఁడు?

వాని నెఱిగింపు మన సూత్రమౌని పల్కె.

79

ఉ. పూర్వము విష్ణుమూర్తి ఫణిభూషణుదివ్యమహత్త్వ మెర్గియున్
శర్వుని మాయ గ్రమ్మఁగనెఱవల విమోహితుఁడై యహంకృతిన్
సర్వము నేనయీ జగముఠనాదగు శక్తి విలాస మంచుఁ దా
గర్వము పూనె మాయ గనుఠగప్పదె? యెంతటివారి కేనియున్.

ఉ. పంకజనాభుఁ డిట్టు లభవప్రతిభన్ గనలేక మాయచే
నింక సమస్త జీవులకుఠనేన విభుండను గర్త నంచు నా
డ్యంకరణాత్ముఁడై సురలఠకంభుజగర్భున కాజ చేసినన్
శంకరుఁ డంత స్వియమగుఠశక్తి నిగైకొనె మోహ మందఁగన్.

క. శంకరుఁడు శక్తి గైకొనఁ
బంకజనేత్రిండు సురలుఠబ్రహ్మయు మాయా
కింకరులై మోహమహా

పంకంబునఁ బడిరి పశులఠవలెను వివశులై.

80

క. బృందారకవరు లెంతయు
నాంఠోశన మొందుచుండఠనద్భుతరీతిన్
నందీశ్వరుండు వారికి

ముందటఁ డోఁతెంచి యిట్లుఠబోధ యొనర్చెన్

81

మ. విను! నారాయణః పద్మగర్భఠవినుమీఠబృందారకుఠ మీరలున్
వినుఁడీ! నావచనంబు సర్వజగముఠ్ఠవిశ్వంబు ఫాలాక్షుచే
ఘనకోలాహలకాలకూటక బళీఠకారక్రియాదక్షుచే
జననం బందును బెంపు నొందు నడఁగున్ఠసత్యంబు చింతింపుఁడీ

శా. విశ్వాత్ముండును విశ్వసాక్షియు మహాఠవిశ్వప్రభామూర్తి యున్
విశ్వాధారుఁడు విశ్వజంతునివహాఠవిష్టాత్ముఁడున్ విశ్వుఁడున్
విశ్వస్రస్త్వయు విశ్వపాలకుఁడు శ్రీఠవిశ్వేశ్వరుం డొక్కడేఁ
విశ్వాసంబున నాదుమాట వినుఁడీఠవిశ్వంభరాదుఠ సురఠ. 82

అ.వె. ధాత శివుఁడెయో విఠధాతయు శివుఁడెయో
శంకరుంఢె లోకఠశంకరుండు

వహ్నిచేత నినుము క్షభాసించి దహించు
భాతి జగము శివునిచేత వెలుగు.

86

ఆ.వె. శివుని సత్రసాదశలవలేకలవముచే
గృష్ణః పౌందితీవుశవిషుపదము
శివుని సత్రసాదశలవలేకలవముచే
దేవతాత్వ మొందెదదేవగణము

87

చ. వినుము! మహేశ్వరాజమెయిశవిశ్వము సర్వము నొప్పుచుండునో
వనజదళాక్షః! యీశ్వరు నశవారితమాయను భ్రాంతిపౌంది తీ
వనిశము పార్వతీపతిపరదాబ్జములన్ భజయింపు భక్తితో
నని వచియించి నంది రజతాద్రికి నేగె రథోత్తమంబునన్. 88

చ. అది విని పద్మనాభుఁడునుశహాటకగర్భుఁడు లక్ష్మీ వాణీయున్
ముదమునఁ దక్కు దేవతలుశమోహము వీడి మహాప్రపత్తితో
హృదయములందు శంకరు మశహేశ్వరుఁ గొల్చిరి కృష్ణపింగళున్
సదయుఁడు నందివాహనుఁడుశ్రవయ్యన దర్శన మిచ్చె వారికిన్. 89

తే.గీ. ఇట్లు సాక్షాత్కరించినశ్రయీశుఁ గాంచి
చేరి దండప్రణామములొకచేసి భక్తిఁ
గేలుతోయిని నుదుటిపైశ్రీగీలుకొలిపి
యభినుతించిరి బ్రహ్మవిశ్వాద్వయమరులు.

క. జయజయ! కరుణాసాగర!
జయజయ, దేవేశ! సర్వశ్రజగదాధారా!
జయజయ! ముక్తిఫలప్రద!
జయజయ! సంసారపాశశ్రంహార! హరా!

91

తే.గీ. వేదవేదాంతసంస్తుతః శయాదిదేవ,
శూలహస్త! మహేశ్వరాశ్రీనీలకంఠ!
విశ్వనాయ! విశ్వేశ! శ్రీవిశ్వయోని!
శంకరా! శర్వా! కృతివాశసా! నమస్సు.

92

మత్తకోకిల :

సోమరూపము వహ్నిరూపము సూర్యరూపము దాల్చియున్
భూమిరూపము తోయరూపముశ్రీపౌంది వాయువుమూరియె

వ్యోమరూపము నాత్మరూపమునొప్పుగా ధరియించియున్
గోము మీఠిన యష్టమూర్తి నిగోరి కొల్పెద మెప్పుడున్.

83

పీఠ

సత్యరూపునకు నశ్చ సత్యరూపునకును

బోధరూపునకు నశ్చ బోధునకును

సుఖరూపునకును నిశ్చ సుఖరూపునకును సం

పూర్ణరూపునకు నశ్చ పూర్ణునకును

బ్రహ్మరూపునకు నశ్చ బ్రహ్మరూపునకును

జీవరూపునకు నశ్చ జీవునకును

వ్యక్తరూపునకు నశ్చ వ్యక్తరూపునకును

శబ్దరూపునకు నశ్చ శబ్దునకును

తే. గీ.

స్పర్శరూపరసంబులునశ్చ సరగఁ దాల్చి

స్పర్శరూపరసంబులునశ్చ వదలి గంధ

రూప మొందియు గంధంబునశ్చ రూపు లేని

పరమశివున కొనర్తుమునశ్చ వందనములు.

94

పి.

దేహరూపునకు నశ్చ దేహరూపునకును

బ్రాణరూపునకు నశ్చ ప్రాణునకును

శ్రోత్రరూపునకు నశ్చ శ్రోత్రరూపునకును

ద్వక్ష్పరూపునకు నశ్చ త్వక్కునకును

దృష్టిరూపునకు నశ్చ దృష్టిరూపునకును

జిహ్వోస్వరూపి కశ్చ జిహ్వూనకును

ఘ్రాణరూపునకు నశ్చ ఘ్రాణరూపునకును

బాదరూపునకు నశ్చ పాదునకును

ఆ. వె.

పాణిరూపునకు నశ్చ పాణిరూపునకును

వాక్స్వరూపునకు నశ్చ వాక్కునకును

నిఖిలరూపములనునశ్చ నెగడియుఁ గానట్టి

వాని కిడుదు మేమునశ్చ వందనములు.

95

ఆ. వె.

లింగరూపునకు నశ్చ లింగరూపునకును

బాయురూపునకు నశ్చ పాయునకును

జి త్తరూపునకు నశ్చి త్తరూపునకు న
హీనభక్తి నిత్తుశ్చ మేటికోళ్ళు.

96

ఆ.వె. మాత్రరూపునకు నశ్చమాత్రరూపునకును
మానరూపునకు నశ్చమానునకును
మేయరూపునకు నశ్చమేయరూపునకును
మితికి నమితి కిత్తుశ్చమతులనతులు.

97

వ రజతాదిరూపంబు శుక్త్యాదులందు వలె భవదీయ దివ్యపరమార్థ
స్వరూపంబు భావాభావప్రసంశ రూపంబునఁ బరికల్పితంబై భాసించును
గాన సర్వరూపరహితుండ వయ్యును సర్వరూపంబులఁ బ్రకాశించు పర
మేశ్వరా! నీపాదపద్మంబులకుఁ బ్రణమిల్లెదము.

క. అక్షీణదయావీక్షణ!

త్ర్యక్షే! క్షమియించి మమ్మునాదర మొప్పన్
రక్షింపుము! రక్షింపుము!
రక్షింపు మటంచు నాసుశ్రీరల్ ప్రార్థింపన్.

99

క. శీఘ్రముగ సురసుమాంజలు

లాఘ్రాణించుచు ననుగ్రహాలోకముతో
వ్యాఘ్రాజినాంబరుండును
వ్యాఘ్రపురంబునకుఁ జేరెనమరుల తోడన్.

100

వ. ఇట్లక్షీణకరుణాకటాక్షవీక్షణుండగు అలాచేక్షణుండు గొంపోవ
శ్రీమద్వ్యాఘ్రపురంబు చేరియట శ్రీనటరాజరాజనాట్యావలోకనతత్పరులై
బృందారకులు భూబృందారకులతో బృందంబులు గట్టి యమందానంద
కందశితహృదయారవిందులై శుండు వసించిరి గావున మహర్షులారా!
మీరు గూడ ఘృణోదధి భక్తుల పెన్నిధి శశాంకశేఖరు నకలలోక
శివంకరు శంకరు నకలంకభక్తి గొలువుండని యానతిచ్చిన సూతుం
గాంచి.

101

4. ఈ శ్వర వాణావిధానము.

తె.గీ. అనఘ! యీశ్వరమాహాత్యశ్రమానతీయ
వింటి మియ్యెడ వీనులశ్రవిందు గాఁగ

శివుని పూజావిధానంబుశ్చెప్పు మనుడుఁ
జెప్పఁ దొడఁగెను సూతుండుశివుఁ దలంచి.

102

తె.గి. స్నాన మొనరించి పరిశుద్ధశాత్రి యందు
గోమయవిలేపనంబు మ్రుక్కుగులును గూర్చి
తూర్పుముఖముగ నాసనంశ్చేర్పరించి
భక్తి నాగస్త్యశాస్త్రోక్తకృపదతులను.

103

సి. మునులార! శివలింగశ్చమును భక్తిఁ గొనివచ్చి
యింబుగా నావాహాశనం బొనర్చి
యర్ఘ్యంబుఁ బాద్యంబుశ్చనాచమనం బిచ్చి
న్నపనంబు వేదమంశ్చత్రములఁ జేసి
పంచాక్షరీ మంత్రశ్చపారాయణము తోడఁ
బురుషసూక్తంబునుశ్చబొరి జపించి
యాసనంబందు శ్రీశ్చహరుని బ్రతిష్ఠించి
వ్రణవపూర్వకము వశస్త్రంబుగట్టి

తె.గి. జందెమును వేసి నగలనుశ్చబొందుపఱిచి
గందము నలంది సుమమాలిశ్చకలు ఘటించి
ధూపమును వేసి కర్పూరశ్చదీప మొసఁగి
వివిధభక్యోశ్చ హవియు నైశ్చవేద్య మిచ్చి.

204

వ. ఇట్లు మధ్యమధ్యపానీయంబుతో నాదరంబున నై వేద్యము నివే
దించి మఱల నాచమనంబు సమర్పించి.

105

తె.గి. నాగవల్లులు త్పురంబుశ్చపూగఫలము
క్రొత్తముత్తైపుసున్నంబుశ్చగూర్చి నట్టి
తములము నొసంగి వ్రణమిల్లిశ్చస్తవము చేసి
శివుని బ్రణవంబుతో విసశ్చర్జింప వలయు.

106

వ బ్రహ్మచారియు గృహస్థుండును వానప్రస్థుండును బ్రతిదినం
బును శివపూజ నొనర్పవలయు. సన్న్యాసి ప్రణవంబు చేత దేవదేవుని
బూజింపవలయు. స్త్రీలు నమశ్చివాయ మంత్రంబుచే శివు నర్చింపవలయు
విరక్తులగు శూద్రులు నన్యనరులును శివాలయమును దర్శించి వ్రణమిల్లి

వలయు. శివపూజాతత్పరుల జీవితంబు సఫలంబగు. శివార్చనంబే భుక్తి
ముక్తిప్రదంబు. ఈ యర్థంబు తెటపడ నొక పురావృత్తంబు వక్కా
ణింతు నాకర్ణింపుఁడు. 107

మ కడు దుర్మార్గుఁడు పుల్కనుం డొకఁడు మున్ గర్వం
బఖ్యంబుగాఁ

బుడమిం ద్రిమ్మరి కండకావరముతో భూదేవులం జంపుచున్
వడి మార్గంబులు గొట్టుచున్ బధికులన్ భాదించుచున్ గోవులన్
మడియం జేయుచు రాశులౌ ధనము సంకపాదించె దుష్టాత్ముఁడై.

క. గణికాపతి యగు నొక బ్రా

హ్మణుఁడు సుబంధుండు నాఁగ్రనతనికి మిత్రా

గ్రణి యుండఁ గొంతధన మ

ర్పణ చేసెను బుల్కనుండు శ్రవానికి మైత్రిన్. 109

ఉ. పుల్కనుఁ డిచ్చినట్టి ధనశ్రమం గొన నెంచియుఁ బాపభితి లో
నుల్కుచు బ్రాహ్మణుం డనియెశనోసఖ! పుల్కను! పాపశీలివై
నిల్కడ లేక నీవు ధరశ్రణీసురులన్ గతీయాలఁ బాంథులన్
ముల్కుల నేసి చంపితివి శ్రముప్పిరిగొన్న ధనాశపెంపునన్. 110

క. ఆలింపుము! నావచనము

చాలింపుము! నరవధాద్యశ్రనహ్యక్రియలన్

పాలింపుము! ధర్మంబును

గిలింపుము! హృదయమందు శిరి శున్ భక్తిన్. 111

చ. ఆనుచు సుబంధువిప్రుఁడు మశహాదరబుద్ధి వచించు మాట లిం
పున విని పూర్వజన్మ కృతశ్రపుణ్యలవంజునఁ బుల్కనుండు తా
మును పొనరించినట్టి యఘశ్రముల్ తలపోయుచుఁ దాప

మొందుచున్

మనమున నోకిలింతుచును శమాటికి మాటికి భీతి ప్లాటఁగన్.

తే.గీ. గోమహీసురకంఠముల్ గోసినాఁడఁ

జేయరానట్టి పాపముల్ చేసినాఁడఁ

నిట్టి నాకింక నిష్కృతిశయేమి గలదు

నుడుపు మని విప్రు కాళ్ళపైఁ బడియె నతఁడు. 113

శా. పశ్చాత్తాపము నొంది పుల్కసుఁడు తాఁరబాదంబులన్ బట్టుచున్
నిశ్చేష్టుండయి యున్నఁ గాంచి గణికాశనేతృండు గోత్రామరుం
డాశ్చర్యంబును సిగు నొంది మదిలోనాపుల్కసున్ లేపి ప్రా
యశ్చిత్తంబు వచింతు నీవలన నార్యజ్ఞాన మెల్లం దెగెన్.

మ. మన పాపంబులు వాయ మోక్షవరసాశ్రమాజ్యంబు కాత్యాయనీ
వనితాశంకరనర్తనస్థలము దేశవవ్రాతమౌనీంద్రయో
గివిషేవ్యంబగు తీర్థ మొండు గల దాశక్షేత్రంబు నేవంతమే
యనుచున్ బుల్కసు తోడ విప్రుఁడు చనెన్ శ్రవ్యాప్రేక్ష్యరాస్థావికిన్

తే.గీ. పుల్కసుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు వ్యాఘ్రపురము సొచ్చి
బహుధనము భక్తవరులకుఁ బ్రబంబిపెట్టి
స్నాన మొనరించి శ్రీదభ్రనాధునిచ్చ
భక్తిఁ బూజించి పదపడిరముకు లె రి.

116

సి. శ్రీవ్యాఘ్రపురనాధురనేవించి కొందఱు
కొందఱు సోమనాథుం దలంచి
కేదారవిభు నెదఁగీలించి కొందఱు
శ్రీశైలనాధునిశేరి కొంద
అగ్నిశ్వరస్వామిరనర్పించి కొందఱు
కొందఱు గోపర్వరతేందుమకులుఁ
గాళహస్తశ్వరుఁ గామించి కొందఱు
కొందఱు హరితీర్థమందిరస్థు

తే.గీ. మిగుల హాలాస్యనాధు వశ్రీకనాధు
వృద్ధపర్వతనాధు రాశ్రమేశనాధుఁ
జైలగి కాంతారనాధుఁ బూజించి కొంద
అభవకై వల్యసామ్రాజ్యమందుకొనిరి.

117

క. కొందఱు నిత్యము తమతమ
మందిరముల యందు శివు నుమాప్రాణేశున్
జందిరశేఖరుఁ గొల్చుచుఁ
బొందిరి కైవల్యమార్గమును భక్తిమెయిన్.

118

- క. శివపూజ దురితనాశని
 శివపూజయే సకలభక్తచింతామణియౌ
 శివపూజ పుణ్యదాయిని
 శివపూజయే భుక్తిముక్తికరసిద్ధుల నొనఁగున్. 119
- తే.గీ. భవుని బూజింప సకలదేవతల నర్చ
 నంబు సలిపిన పుణ్యంబుకడంబు మీఱుఁ
 బూజచే నీలకంఠుండుకమోద మొందు
 నభవు నెప్పుడు పూజింపుఁడయ్య! మునులు. 120
- తే.గీ. అనుచు శివసమర్పనవిధిరనానతీయఁ
 జెలఁగి మును లెల్ల శివుని బూజించి మించి
 శక్తిపూజావిధానంబుకాత్రసరణిఁ
 జెప్పు మని వేఁడ సూతుండుకచెప్పఁదొడఁగె. 121

5. శక్తి పూజావిధానము

- తే.గీ. బాహ్య మాభ్యంతరం బనఁగ్రబరమశక్తి
 పూజ రెండు విధంబులైకతేజరిలు
 వైదికము తాంత్రికం బనఁగ్రబాహ్య మొప్పు
 వైదికుఁడు తాంత్రికుండునుకవరుసఁ జేయ. 122
- క. తెఱగంట పూజ లిట్టి రు
 తెఱఁగుల నొప్పారుచుండుకదీని విధానం
 బెఱుఁగక భక్తుఁ డెవండే
 నఱిముఱిఁ బూజింపఁ బతనకమందును వినుఁడీ! 123
- వ. అందుఁ బరశక్తి యొక్క బాహ్యపూజావిధానం బెట్టి దనిన.
- ప. ఆదిపరాశక్తికరనాసనంబున నుంచి
 నగజాత నావాహనం బొనర్చి
 యంబికాదేవికినర్ఘ్యంబు నర్పించి
 పార్వతీదేవికిఁగ్రబాద్య మొనఁగి
 యఖిలలోకేశ్వరికాచమనం బిచ్చి
 సర్వమఁగళ్లకునుజలక మార్చి

భద్రకాళికి దివ్యశ్రవస్త్రంబులను గట్టి
శర్వాణి కఖిలభూతషలును బెట్టి

తే.గీ. గంధసుమధూపదీపముల్ క్రమంబున గ్రహించి
బంధజ్యేష్ఠములు పెట్టి మంచి వీడ్య
మొసఁగి మాల్యానులేపంబులొసఁగి నతులు
చేసి శ్రీమాతృకను విసర్జింపవలయు. 125

తే.గీ. చెలఁగి మాతృకచేఁ బూజి చేయవలయు
మాతృకను వీడి మంత్రముల్ క్రమహిని లేవు
స్థూలయును సూక్ష్మయును మఱి సూక్ష్మతరయు
మంత్రనాయక మాతృక క్రమహిమ గాంచు 126

వ. అందు మందాధికారి స్థూలమాతృక చేతను మధ్యమాధికారి
సూక్ష్మమాతృక చేతను నుత్తమాధికారి సూక్ష్మతరమాతృక చేతను
బూజింపవలయు నివ్విధానం బంతయు గురూపదేశపూర్వకంబుగా నెఱుం
గవలయు. యథాశాస్త్రపూజాస్వరూపసమ్యక్పరిజ్ఞానంబును జితై కాగ్ర
తయుఁ గలవాఁ డాభ్యంతరపూజ కధికారి యగు నింక నాభ్యంతరపూజ
యెట్టిదనిన. 127

క. సాధార నిరాధారయు
నా ధర నాభ్యంతరార్చనయు నుతికెక్కున్
సాధారపూజ కంటె ని
రాధారయె గొప్ప దందుకరాగమవేత్తల్. 128

వ. మనస్సుచేఁ బరికల్పితంబగు వర్ణసంకల్పవిగ్రహంబు నాధారంబు
చేసికొని సచ్చిదానందశివాత్మికయగు పరమేశ్వరి నావాహనాదికంబులఁ
బూజి సల్పుట సాధార యనంబడు. ఆధారంబు లేక సాక్షాత్సంవిత్తు
నందు మనస్సును అయం బొనర్చి యారాధించుట నిరాధార యనంబడు.
సంవితే పరమార్థంబుగఁ బరశక్తి యగు. సంవిత్తు కంటె నితరంబై
భాసించునదియే సంసారము. కావున సంసారనాశంబు కొఱకుఁ బండి
తుండు సంవిదాకార యగు శక్తి నారాధించి యనంతరంబు నిశ్చల
సమాధి యందు ధ్యానధ్యాతృధ్యేయవిభాగాతీతంబగు స్వాత్మాను సంధాన

మొందు నిట్లు,

తె.గీ. ఆత్మరూపిణి సాక్షిణీయఖిలశక్తి
 సంవిధాకారయౌ మహేశ్వరిని భక్తి
 స్వాత్మభూతగఁ బూజించిత్స్వానుభూతి
 భావనము చేయఁ బరమకైశ్రవల్య మొందు.

130

వ. ఇది వేదప్రోక్తంబగు శక్తిపూజావిధానంబు. మునులారా! మీరు
 కూడఁ బరశక్తిని బూజింపుఁడని సూతుండు వలికిన విని నై మిశీయ
 లిట్లనిరి.

131

6. శ్రీ శివ భక్త పూజా విధానము

క. శివపూజావిధి చెప్పితి
 శివశక్త్యర్చనవిధంబుశ్చెప్పితి వింకన్
 శివభక్తుని పూజావిధి
 వివరింపు ఫలంబు తోడత్రవీను లలరఁగన్.

132

వ. అనిన సూతుం డిట్లు వచించె.

133

తె.గీ. భక్తునకు నీశ్వరున కింతశ్రవాసి లేదు
 భవుని సాక్షిత్వరూపంబుభక్త గణము
 భక్తజనమును బూజింపభక్తిఁ దన్నుఁ
 గొలిచినట్లుగ మదిని బొంతుగును శివుండు.

134

తె.గీ. ఈశుభక్తుని గొనివచ్చిరయింపు మీఱఁ
 జరణములు గడి తద్వారిశిరసు నందుఁ
 దాల్చి తలయంటి శుభ్రవశ్రమము లొసంగి
 పంచభక్యొన్నములు పెట్టవలయు భక్తి.

135

సీ. భవభక్తునకు నన్నరపానంబు లిచ్చుట
 దైవభక్తున కర్కదాన మిడుట
 శర్వభక్తునకు స్రక్కందనాదు లొసంగి
 పిలిచి కన్నియ నిచ్చిరపెండ్లి నేత
 యీశభక్తునకునుగృహమును గట్టించి
 ఘదానగోదానము లొసఁగుటయు

జలపాత్ర మిచ్చుటకతిలదాన మిచ్చుట
భీష్మాతపము గామురగ్రీష్మవేళఁ

తె.గీ. దాలవృంతంబు నాతపత్రంబునిడుట
యడుగులకుఁ బాదరక్షలుతొడుగుటయును
జలనౌ చల్ల యిచ్చుటకశయ్య యిడుట
యభవభక్తార్చనం బందుతరఖిలబుధులు. 136

మ. వినుఁ డీయర్థము తెల్లమౌ నొక పురావృత్తంబు వాక్రుచ్చెదన్
మును వైశ్యం దొకఁ డుండె నీశ్వరపదాంభోజాతభక్తుండు గో
ధనధాన్యోజ్జ్వలసౌధయుక్తుఁడు సదానదానవ్రతాసక్తుఁ డా
తినికిన్ బుట్టిరి నల్వరాత్మజులు విశద్యుల్ నేర్చి రవ్వారిగన్. 137

త ద వో జ :

వారిలో జ్యేష్ఠుండుబహుసత్యవాదిభగ్గపాదాజ్ఞాతభక్తి తత్పరుఁడు
సారంబు లేని దీకసంసార మనుచుఁజాల రొయుచు మోక్షకసత్తాంక్ష తోడ
వారణాసికి నేఁగిభవభక్త వరులభక్తితోఁ బూజించి కన్వధనంబునొసఁగి
క్రోధి విశ్వేశ్వరుఁగురులింగమూర్తిఁగూరిమిఁ గొలిచి ముక్తుండయ్యె
నెలమి. 1. 8

ఉ. రెండవపుత్రుఁ డగ్రజునికరితిని భార్యను దోడుకొంచు నీ
శుండు పరాత్పరుండు గిరిశుండు వసించెడు సోమనాథస
న్మండల మేఁగి భక్తులకుశమక్కువ రొక్కము లిచ్చిమ్రొక్కి శ్రీ
ఖండశశాంకమౌళిఁపఁగఁగాంచె ననగ్గళ మోక్షమార్గమున్. 138

ఉ. మూడవపుత్రుఁ డెంతయునుతమోసము నేరిచి బేరమందుఁ గొం
డీఁడయి ప్రల్లదీఁడయి యకనేకధనంబులు గూడఁబెట్టియున్
బోఁడిమిఁ బూర్వపుణ్యమునకముక్తిమ వ్యాఘ్రపురీమహేశు మూఁ
డేఁడులు గొల్చి భక్తులకుఁనిచ్చి ధనంబు తరించె సంస్కృతిన్.

సీ. నాల్గవ పుత్తుండుఁఫలుజీవనుఁ డౌచు
ధర్మమార్గము వీడికదుర్మతి యయి
పథికుల విప్రులకనిధనంబు నొందించి

విపులధనం బెల్లనపహరించి
 నటులఁ బోషించుచుకవిటుల మన్నించుచు
 గాయకులకు నాతతాయులకును
 గల ధనం బొసఁగుచుకవెలవెలందులఁ గూడి
 వర్తించి మిగుల రోగార్తుఁ డగుచుఁ

ఆ.వె. ద్రిమ్మరంగ నొక్కరబొమ్మరాకాసి య
 వ్వాని నొడిసిపట్టెదాని నెఱిఁగి
 బచ్చు వేగ నటకురవచ్చి పుత్తుని జూచి
 యుల్లమందు మిగులఁడలడిలి.

141

తే.గీ. సర్వశాస్త్రార్థవిజ్ఞఁడౌకృష్ణసురేంద్రుఁ
 జూచి దండప్రణామంబుకలాచరించి
 బహుళధన మిచ్చి తన పుత్తుకపాటు చెప్పి
 యడుగులను వ్రాల విప్రుండుకనుడివె నిట్లు.

142

సీ. వసియింతు రెందేనికబ్రహ్మాయు విష్ణుండు
 నఖిలామరులఁ గూడితయనుదినంబు
 ప్రవహించు నెందేనికబాపనాశిని యైన
 మణిముక్త యను నదితమహిమ గాంచి
 భస్మమౌ నెందేనికబ్రహ్మహత్యాసురా
 పానహేమస్తేయకపాతకములు
 విహరించు నెందేనికవిశ్వేశ్వరిని గూడి
 యీశుండు వృద్ధాచారేశుఁడనఁగ

తే.గీ. నెం దగస్త్రుండు తపియించెనీశుఁ గూర్చి
 యట్టి వృద్ధాచలము చేరితయభవుఁ గొల్చి
 భక్తి నూటయెన్నిది మార్గురవల పలించి
 రుద్రభక్తులఁ బూజించిరపోవు పుత్తు.

143

శా. అద్ధాత్రీసురుఁ డిట్లు చెప్పిన విధంకబాలించి యుల్లాసియై
 వృద్ధౌ వైశ్యుఁడు మిత్రబాంధవులతోకనిల్లాలితోఁ బుత్తుతో

శుద్ధాంతఃకరణంబు నందు జగదీశున్ భక్తి భావించుచున్
వృద్ధాంతమధర మేఁగెఁ బర్వతసుతాశ్రీశ్వేశ శుద్ధాంతమున్. 144

సీ. సిద్ధసాధ్యమునీంద్రశుద్ధవాసంబై న
వృద్ధాచలంబునశ్రీకేఁగి వేగ
మణిముక్త జలములశ్రీమజ్జనం బొనరించి
వృద్ధాచలేశ్వరుశ్రీవినుతి చేసి
యభవలింగమునకుశ్రీనష్టోతరశతప్ర
దక్షిణంబు లొనర్చిశ్రీదీక్షతోడ
మహనీయ మైనట్టిశ్రీమఠమును గట్టించి
శివయోగివరుల వశసింపఁజేసి

తే. గీ ధనము ధాన్యంబు తిలలునుశ్రీదండులములు
తైల ముదకంబు పట్టుదుశ్రీకూలములును
గుసుమమాలలు నగలునుశ్రీగుస్తరించి
భరభక్తుల కాతండుశ్రీభక్తి నొసఁగె. 145

తె. గీ. ఒక్క యేఁడిట్లు భక్తులశ్రీనువచరింప
బచ్చుకొడు కంత రొగంబు శ్రీవానె బ్రహ్మ
రాక్షసుఁడు వీడెఁ గోమటిశ్రీరమణి తోడ
బంధువుల తోడఁ గైవల్యశ్రీపదము గాంచె. 146

క. కడు భక్తిన్ వృద్ధాద్రిని
బిడికెఁడు భోజనము పెట్టరవేమడుఁగు లగున్
బిడికెం డన్నము భక్తుల
కిడక కుడుచు వాఁడు మోక్షశ్రీమెట్టులఁ గాంచున్. 147

క. ఈ వైశ్యుని వృత్తాంతము
వేవిధముల నాలకించిశ్రీశ్వేతమునీంద్రుం
డావిర్భూతముదంబున
శ్రీవృద్ధాచలము చేరెశ్రీశివుని భజింపన్. 148

ఉ. శ్వేతమహర్షి వృద్ధగిరిశ్రీజేరి మహేశ్వరుఁ బూజ చేయుచున్
బూతజలప్రవాహ మణిశ్రీముక్తను దానములాడ నిచ్చులున్

శ్వేతనదీచుభాఖ్య నదిరవిశ్రుతి కెక్కెను శై వభక్తులన్
 బ్రీతిగ నర్చనేయుచు వశరించె మునింద్రుఁడు ముక్తి

కామినిన్. 149

క. శివపూజల నొనరింపుఁడు
 శివశక్త్యర్చనము లెపుడుశ్చేయుఁడు భక్తిన్
 శివభక్తుల నేవింపుఁడు
 శివసాయుజ్యంబు మీరుశ్చెందుఁడు మౌనుల్.

150

క. ఇటు సూతుఁడు నెప్ప మునుల్
 నిటలేక్షణు భక్తపాలుశనిన్ నిటలతటి
 ఘటితాంజలిపుటు లగుచున్
 బటుపూజ లొనర్ప శివుఁడుశ్చప్రత్యక్షంబై.

151

పా లా శ ద శ ము :

స్ఫుటఘటితమకుటశశిశురతటిని జాఱన్
 గటతటిని బటిసడలశ్చగటకఫణు లూడన్
 వటవిటపినికటమునశ్చభటపటహవాద్యా
 ర్చుటు లడర మృడుఁ డపుడుశ్చపటునటన మాడెన్.

152

వ. ఇట్లు మహానటుండు నాట్యంబును బ్రదర్శించి యంతర్హితుం
 డయ్యె నంత నక్కాంతారవాసు లనంతసంతోషంబున సూతుం
 గాంచి.

153

7. ముక్తి సార న క ద వ ము.

క. కొంతలు జ్ఞానయోగమునుశ్చగొందలు కేవలకర్మయోగమున్
 కొందలు భక్తియోగమునుశ్చగొందలు జ్ఞానసమేతకర్మమున్
 గొందలు యజ్ఞయాగములశ్చకొందలు దానమహావ్రతంబులున్
 గొందలు ఘోరమౌ తపముశ్చగొందురు నిశ్చలమోక్షకాంక్షులై.

వ. కొందలు బ్రహ్మచర్యాశ్రమంబు నవలంబింతురు. కొందలు
 గార్హస్థ్యంబును స్వీకరింతురు. కొందలు వానప్రస్థంబును బ్రశంసింతురు.
 కొందలు సన్న్యాసాశ్రమంబునఁ జరింతురు. కొందలు తీర్థయాత్రలను
 గావింతురు. కొందలు స్వాధ్యాయంబును బఠింతురు. కొందలు శివాలయం

బుల వసింతురు. పండితులు గూడ ముక్తికి భిన్నభిన్నమార్గముల నుప
దేశింతురు. వీనిలో శ్వశ్శేయసప్రదంబగు మార్గంబు నిశ్చయించి
వచింపుమని వ్రార్ధించిన సూతుం డిట్లనియె. 155

సి. ఈ యర్థ మెఱుగంగఱనెంచి వేదవ్యాస
ముని మున్ను వైకుంఠపురము చేరి
యాదినారాయణుఱనతిభక్తి వినుతించి
పృచ్ఛింప వెన్నుండుఱఱుషిని గొంచు
భారతి బ్రహ్మయఱఱబౌలోమి యింద్రుండు
ముప్పదికోటులుఱమాఱడుకోటు
బృందారకులు గొల్వఱశ్రీమహాలక్ష్మి కెం
గేలుఱదమ్మిని గేలఱఱిలుకొలిపి

తే.గీ. రజతగిరి కేఱి పార్వతీఱరమణిఱ గూడి
కాఱి కేయవినాయకఱకలితుఱ డగుచు
నందియును భృంగి ప్రమథులుఱనతు లొనర్ప
నిండుకొలువున్న శంకరుఱనెమ్మిఱ గాంచె. 156

శా. అద్రిస్వామి కుమారి కాకుచ తటిఱవ్యాలిప్త కస్తూరికా
ముద్రాముద్రితవక్షు నక్షయమహాఱమోక్షప్రదున్ నిర్మలున్
గద్రూజాంగదు భక్తతాపసమనఱఱకంజార్కుఱ జిద్రూపునిన్
రుదుఱిం బూఱఱదయాసముద్రు నతుఱఱైఱఱమొక్కెన్ సురౌఱుం
బుతోన్. 157

ఉ. వ్యాసుఱఱు విష్ణువున్ విధియుఱవజ్రధరుండును సర్వనిర్జరుల్
శ్రీసతి వాణీయున్ శచి సుశ్రీతతి చేరి నమస్కరింప సం
తోసము పల్లవింప దయఱనూల్కొన వారల గారవించుచున్
వ్యాసుని ప్రశ్నమున్ విని పుఱఱారి ముఱారి సుఱాలి నిట్లనున్. 158

మ. మము నీప్రశ్నమె వేయుచున్నయది యుఱష్మతోదఱిరత్నమా
యుమ నారాయణఱబాదరాయణఱవినుంఱఱఱోనిర్జరుల్, సర్వయ
జములున్ బూజలు దానముల్ జపతపఱఱస్వాధ్యాయతీర్థంబులున్
గ్రమముక్తిం బఱఱరించుఱ గాని యవి సాఱఱఱ్ఱోక్ష మీఱఱాలునే?

- క. జ్ఞానంబే వరమోక్షని
 ధానంబగు యజ్ఞయాగ్రదానవ్రతముల్
 జ్ఞానమునకు హేతువులగు
 జ్ఞానము వేదాంతవాక్యశ్రవణము వినుఁడీః 161
- తే.గీ. శ్రాతకర్మంబు లెల్లనుశ్రజలుపు వారు
 స్మార్తకర్మంబు లొనరింపఁజాలు వారు
 బహుజనుశ్శుద్ధులైభక్తివఱులు వారు
 నాదయన్ బొంద నేర్తురుశ్రజ్ఞానపథము. 161
- తే.గీ. సన్న్యసించిన విప్రుండుశ్రజ్ఞానరీతి
 కర్షితుండగు నన్యులొకయవనిసురులు
 రాజులును వైశ్యులును ద్విజశ్రమణు లెల్ల
 జ్ఞానమొందుదు రుపనిషత్పరణీఁ గాంచి. 162
- తే.గీ. స్త్రీలు కూడ్రులు భారతాదికపురాణ
 ములను వినుచును జ్ఞానంబుఁబొందఁబోలు
 నంత్యవర్ణులు దేశభాషాంతరస్థ
 కావ్యములు విని జ్ఞానంబుఁగొంచవలయు. 163
- తే.గీ. శ్రవణమననాదు లించుకశసలుపకయును
 దొల్లి శ్రీవామదేవుండుశతల్లి గర్భ
 మందె బ్రహ్మభావము పొందెనట్టివారు
 పూర్వజనురాత విజ్ఞానశ్రుతు లరయ. 164
- తే.గీ. శుద్ధచిత్తుఁడు విజ్ఞానశసిద్ధిఁగాంచు
 జ్ఞాన మొక్కటి ముక్తి కిశ్రీసాధనంబు
 యజ్ఞదానాదికర్మంబులమలచిత్త
 శుద్ధికివి జ్ఞానసిద్ధికిఁబ్రబద్ధతులగు. 165
- తే.గీ. బహుశజన్మసంసిద్ధుండుశ్రవడయు ముక్తి
 నరుఁడు ముక్తికి యత్నం బొకనర్పవలయు
 ధరణి వెలసిన పుణ్యతీర్థముల నమ్ముఁ
 డాజ పల్కిన విర్యత్పశ్రముక్తి సిద్ధి. 166

ఉ. ఊణి నతిప్రసిద్ధపరిశ్రుద్ధపవిత్రసుతీర్థమైన వా
రాణసిపట్టనంబున నిరంతరమున్ వసియించు వానికిన్
బ్రాణము లుత్కమించు సమగ్రయంబున నే దరికేఁగి నిత్యని
ర్వాణసుఖప్రదంబు ప్రణవం బుపదేశ మొనర్తు నెమ్మితోన్.

సి. రాజిలు నేక్షేత్రరాజంబు దక్షిణ
కై లాస మనియెడికభ్యాతిఁ గాంచి
ప్రవహించు నేయద్రీకస్వర్ణముఖీనది
క్షిణితాఖిలపాపకజాల యగుచు
నేసిమ వసియింతురీబ్రహ్మ యీవాణి
యింద్రుండు శచి నీవునిందిరయును
నేనుండు నెచ్చోటకజ్ఞానప్రసూనాంబ
యను నీ యుమను గూడికయనుదినంబు

తే.గీ. నట్టి శ్రీకాళహస్తి యందబ్బ ముండి
మాఘమాసమఘరమల్ కమలయు వేళ
నర్కవారం బమావాస్యకయలరు వేళ
నన్నుఁ బూజించి మోక్షంబుకనరుఁడు గాంచు. 168

తే.గీ. వ్యాఘ్రపట్టణసిమకుశ్రీఘ్రమేఁగి
యఖిలభవభంగ శివగంగత్రయందుఁ డోఁగి
యచటవర్షంబు కొనసాగిత్రయఘము లీఁగి
వీఁగి ననుగొల్చి ముక్తికీర్తలోఁగు యోగి. 169

క. శ్రీమద్వృద్ధాద్రికిఁ జని
నేమంబున నన్ను గొలిచికనెటి రెండేఁడుల్
శ్రీమణిముక్తం డోఁగినఁ
గామించును వాని ముక్తికాంత స్వయముగన్. 170

ఉ. శ్రీసముపేతతీర్థములశ్రీనేవను జిత్తవిశుద్ధి బ్రహ్మజి
జ్ఞాసయు మోక్షసిద్ధియునుకగలును మీరును యాత్ర సల్పుఁడో
వ్యాసఃరఘేశఃనల్వఃసురకవల్లభఃదేవతలారఃయంచుఁ గై
లాసవిభుండు నెప్పె విపుకలాధరకన్యయు సంతసింపఁగన్.

మ ప్రణతామ్నాయుఁడు శంకరుండు వివరింశపన్ సర్వమాలించి వే
 ప్రణతుల్ నేసి జనార్దనుండు సురలన్ శవ్యాసర్షి వీడ్కొల్పి ద
 డ్డిణకై లాసము చొచ్చి హేమఖరీశ్రీవారిలో ముని త్రి
 క్షణు వీక్షించి వికుంఠధామమునకున్ శసాగెన్ రమాకాంతతోన్.

ఉ. బ్రహ్మపురాణకర్త యగుశవ్యాసుని ప్రశ్నకు సంతసించుచున్
 జిహ్మాగనాథభూషణుఁడుశచెప్పిన సూక్తులు లోఁ దలంచుచున్
 బ్రహ్మాయు వృద్ధభూధరముశవచ్చి వడిన్ మణిముక్త ముని శ్రీ
 బ్రాహ్మీయుఁ దాను గూడి యభశవస్తుతి చేసి చనెన్ స్వలోక
 మున్. 173

క. వ్యాఘ్రజినచేలమహా
 వాఘ్నిదమున నోలలాదిశవాసవముఖ్యుల్
 వ్యాఘ్నేశ్వరతీర్థము చని
 శీఘ్రింబుగ శివుని గొల్పిశచేరిరి దివికిన్. 174

సీ. వ్యాసమాసీంద్రుండుశవారణాసికి నేఁగి
 యభ్రగంగా ప్రవాహమున మునిఁగి
 మణికరికాతీర్థమహితతోయంబుల
 నఘమర్షణస్నానశమాచరించి
 శ్రీమన్మహాదేవుశ్రీవిశ్వనాయకు
 భువనవంద్యుని మొక్కిశ్రహ్లాజ చేసి
 యన్నపూర్ణాదేవిశనభవుని దేవేరి
 శ్రీవిశాలాక్షినిశజేరి కొలిచి

తే.గీ. డుంతివిఘ్నేశు నెఱఁగి యశకుంఠభక్తిఁ
 గలభైరవు లోలార్కుఁ శగర్తికేయుఁ
 గేశవస్వామఁ గీర్తించితకాశి యందె
 శిష్యులను గూడి పెక్కెండ్లుశచెఱఁగి యుండె. 175

తే.గీ. కాశహస్తీశుఁ బుండరీకస్థశివుని
 వృద్ధగిరినాథుఁ గాశికాశవిశ్వనాథు

నేను గొల్చితి నొక్కొక్కయేడు భక్తిఁ
దీర్ఘయాత్రలు గావింపుఁడర్థి మునులు.

176

8. కాలపరిమాణము—తదనవచ్చిన్న శివస్వరూపకథనము.

క. అని సూతుఁడు వచియించిన
విని నైమశమునులు మిగులకవేడుకఁ గాలం
బును దత్పరిమాణంబుఁ ద
దనవచ్చిన్న స్వరూపునానతి యీవే!

177

వ. అని యడిగిన సూతుం డిట్లనియె

తే. గీ కాలపరిమాణసంఖ్యనుగణుతి నేయ
ఫణిపవాక్పతిగీష్పతికప్రభృతిబుధుల
కలవి గాదన్న నాబోఁటికలవి యగునె?
సంగ్రహంబుగ వివరింతుకశ్చిద్ద వినుఁడు!

179

వ. మునీంద్రులారా! వాస్తవమునకు మాయాత్మకం బగు కాలంబు
సత్యంబుగాదు. శశవిషాణతుల్యంబగు కాలంబునకుఁ బరిమాణంబు వచింప
నేరికి శక్యంబగు? నయినను యుగమన్వంతరకల్పమహాకల్పాది వ్యవహా
రంబు ననుసరించి కాలపరిమాణంబు వక్కాణింతు సావధానులరై యాక
రింపుఁడు. పదునైదు నిమేషంబు లొక్క కాష్ఠ యగు నట్టి ముప్పది కాష్ఠ
లొక కళ యగు నట్టి ముప్పది కళ లొక ముహూర్తం బగు నట్టి ము
ప్పది ముహూర్తంబు లొక దివారాత్రం బగు నట్టి పదియే నహోరా
త్రంబు లొక పక్షంబగు, శుక్ల పక్షభేదంబుచే నొప్పు నట్టి రెండు పక్షంబు
లొక మాసంబగు నట్టి యాఱు మాసంబు లొక్క యయనంబగు దక్షి
ణోత్తరభేదంబుచే నొప్పు నట్టి రెండయనంబు లొక్క సంవత్సరం
బగు నిది మానవకాలసంఖ్యాప్రకారంబు. దేవతలకు దక్షిణాయనంబు
రాత్రియు నుత్తరాయణంబు పవలు నగు నిట్లు దేవమానంబునఁ బక్షమా
సాయనసంవత్సరప్రకారం బెఱుంగనగు నది యెట్లంటిరేని వినుండు!
కాలమానంబు సావనమానం బనియు సౌరమానం బనియుఁ జాంద్రమా
నం బనియు మువ్విధంబుల వ్యవహారింపఁబడు నందు సూర్యసావనంబు
మానవులకును జాంద్రమానంబు పితృదేవతలకును సౌరమానంబు దేవత

లకు వర్తించు నందు సూర్యోదయము నుండి సూర్యాస్తమయము వఱకును గల యటువది గడియల కాలంబు మానవుల కొక్క యహోరాత్రంబగు. చంద్రవృద్ధిక్షయంబులచే నేర్పడు శుక్లపక్షంబును గృష్ణపక్షంబును గలిసి చాంద్రమాసం బగు నందుఁ బితృదేవతలకుఁ గృష్ణాష్టమిని సూర్యోదయంబును శుక్లాష్టమిని సూర్యాస్తమయంబును సంభవించి యమావాస్యనాఁడు మధ్యాహ్నంబును బౌరమాసినాఁ డర్ధరాత్రంబు నగునిట్లు మానవచాంద్రమాసంబు పితృదేవతల కొక్క యహోరాత్రం బగు. ముప్పది దినంబులు గలది సావనమాసంబు. సూర్యుని యొక్క మేషాదిరాశి సంక్రమణము ననుసరించి సౌరమాసంబులు గలుగు. కర్కటకసంక్రమణము మొదలుకొని మకరసంక్రమణము వఱకు దక్షిణాయనంబును మకరసంక్రమణము మొదలుకొని కర్కటకసంక్రమణము వఱకు నుత్తరాయణంబును నగు నిట్లు మానవుల దక్షిణాయనంబు దేవతలకు రాత్రియు నుత్తరాయణంబు పవలు నయి మానవసంవత్సరం బొక్క దేవదినంబగు. మేషవృషభమిధునకర్కటకసింహకన్యారాశు లాఱును నిరక్షదేశంబున కుత్తరంబునఁ బరిఠవిల్లును గాన నచ్చటి యాదిత్యు నాదిత్యులు నిత్యంబు సందర్శించుటచే నుత్తరాయణంబు వారి కహంబును దులావృశ్చికధనుర్మకరకుంభమీనరాశు లాఱును నిరక్షదేశంబునకు దక్షిణంబున నుత్తమిల్లును గాన నచ్చటి యహస్కరు ననిమిషులు గాంవక పోవుటచే దక్షిణాయనంబు వారికి రాత్రియు నగు నగుచో నుత్తరాయణసమయంబున మకరకుంభమీనరాశులలో మాసత్రియంబు ప్రద్యోతనుం డుద్ద్యోతించు నపుడు తద్దర్శనం బద్దివిజులకుఁ గల్గుదు గాన నహం బెట్లగు? నట్లే దక్షిణాయనసమయంబునఁ గర్కటకసింహకన్యారాశులలో ఛాయావల్లభుఁడు సంచరించు నపుడు తదాలోకంబు నాకులకు సోఁకుం గావున రాత్రి యెట్లగు నందు రేని యాలింపుఁ డిచ్చట నుత్తరాయణశబ్దంబుచే మకరాదిమాసషట్కంబును దక్షిణాయనశబ్దంబుచే గర్కటకాదిమాసషట్కంబును వివక్షితులు గావు ముజ్జేమన నుత్తరాయణశబ్దంబుచే నుత్తరగోళభూతంబగు మేషాదిమాసషట్కంబును దక్షిణాయనశబ్దంబుచే దక్షిణగోళభూతంబగు తులాదిమాసషట్కంబును గ్రహింపవలయు నుత్తరగోళంబు నిరక్షదేశంబున కుత్తరంబున దక్షిణగోళంబు నిరక్షదేశంబునకు దక్షిణంబున

నుంటచే నుత్తరదక్షిణాయనంబులు దేవతల కహోరాత్రంబు లగు నని
 యూహింపవలయు నట్టి మున్నూట యలువది యహోరాత్రంబు లొక్క
 దేవవర్షంబగు నట్టి పండ్రెండువేలు దివ్యవర్షంబులు కృతత్రేతాద్వాపర
 కలిరూపం బగు చతుర్ముగం బనంబడు. 180

తె.గీ. ఎసఁగు నాలుగువే లేండ్లశ్రగృతయుగంబు
 మూఁడువే లేండ్లతోఁ ద్రేతశ్రౌతియుగంబు
 వఱలు రెండువే లేండ్లతోఁ ద్వాపరంబు
 కలుగు నొకవేయి యేండ్లతోఁ శ్రగలియుగంబు. 181

వ. ఈ నాలుగు యుగంబులును సంధ్యాసంధ్యాంశంబులతోఁ గూడి
 ద్వాదశసహస్రవర్షంబుల నొప్పారు నది యెట్లంటిరేని గృతయుగప్ర
 మాణంబు నాలుగువేలబద్ధంబులు. తద్యుగమున కొది యందు రెండు వంద
 లేండ్లు నవసానంబు నందు రెండువంద లేండ్లు సంవ్యయంబు. తత్సన్ని
 కృష్ణంబులై యాది యందు రెండువంద లేండ్లు సంత్యమందు రెండువంద
 లేండ్లు సంధ్యాంశంబులై యెనిమిది వందలేండ్లగు నిట్లు సంధ్యాసం
 ధ్యాంశంబులతోఁ గృతయుగంబు నాలుగువేలు నెనిమిది వంద లేండ్ల
 తోడను దత్పాదోనంబై త్రేతాయుగంబు మూఁడువేలు నాలుగువంద లేండ్ల
 తోడను దదర్ధంబై ద్వాపరంబు రెండువేలు నన్నూతేండ్ల తోడను దత్పా
 దంబై కలియుగంబు పండ్రెండు వందలేండ్లతో నొప్పు. మానవమా
 నంబునఁ బదియేడు లక్షలు నిరువది యెనిమిది వేలేండ్లు కృతయుగంబు
 నకుఁ బండ్రెండు లక్షలు తొంబదియొక వేలేండ్లు ద్రేతాయుగంబునకు,
 నెనిమిది లక్షలు వఱువది నాలుగు వేలేండ్లు ద్వాపరయుగంబునకు, నాలు
 గు లక్షలు ముప్పదిరెండు వేలేండ్లు కలియుగంబునకు నగు నిట్లు చతుర్ము
 గంబునకు నలువది మూఁడు లక్షలు నిరువది వేలు మానవసంవత్సరంబు
 లగు నట్టి డెబ్బది యొక్క చతుర్ముగంబు లొక్క మన్వంతరంబగు
 నట్టి పదునాలుగు మన్వంతరంబులు బ్రహ్మ కొక్క పగలగు సంతియ
 రాత్రి యగు నిదియే కల్పం బనంబడు నట్టి మూఁడు వందలు నలువది
 కల్పంబులు బ్రహ్మ కొక్కవర్షంబగు నట్టి నూతేండ్లు బ్రహ్మోయుఃప్రమా
 ణం బగు నది ద్విపరార్ధం బని వ్యవహారింపంబడు నిట్టి ద్విపరార్ధంబున
 బ్రహ్మోయుఃప్రమాణంబు నెల్లిన పదలపడి. 182

తే.గీ. విశ్వ మంతయు మాయలో విలయ మొందుఁ
బ్రకృతిని అయంబ గాంతురు భవుఁడు హరియు
శ్రీతిమూర్తు ల మూర్తు లు స్వయకార
ణముల అయమొందుఁ దెలియఁడు రవిమలబుద్ధి.

183

సీ. అన్యధా భానంబునందుట మాయ నా
వ్యక్తంబు గామి నశ్యక్త మనఁగ
నాత్మతత్త్వం బెల్లనణఁచుట తమమునాఁ
దధ్యంబు గాకుంటరమిధ్య యనఁగ
విద్యావినాశ్యమైవెలసి యవిద్యనా
సద్విలక్షణమై యశ్న తనంగ
కుక్తిని రజతంబుఁ జూపుట భ్రాంతినాఁ
గార్యనిష్పత్తి చేఁగరణ మన

ఆ.వె జగతి వివిధగతులనెగడిన యా మాయ
బ్రహ్మవిష్ణురుద్రభావు నందు
విశ్వనాథునం దశభేదస్థితిని గాంచి
ప్రలయకాలమందు విలయ మొందు.

184

తే.గీ. మాయ యనఁగ మహేశ్వరమహిత శక్తి
కాలకాలుని మాయచేఁగల మొదవుఁ
గాలవశగతి సకలలోకంబు లొప్పు
నిఖిలజంతుసమూహంబు నివ్వటిల్లు.

185

తే.గీ. కాయజారాతిచేఁ గలుగ్గమాయ వోలెఁ
గాల మెల్లను శివునిచేఁగల్పితంబు
పంచభూతంబులును గాలవశములగును
శివుడె కాలానవచ్చిన్నుఁడవు నొకండు.

186

శా. శ్రీలేఖవళిమౌళిమంజుమణిరోచిర్దిప్త పాదాబ్జుడౌ
తైలానేశ్వరు నాజ్ఞ చేతను సదాకాలంబు వర్తిల్లు న
క్కాలంబందునె డింది సర్వజగములకాలంబు చేయున్ మహా
కాలగ్రీవుఁడు కాలకాలుఁ డొకఁడకాలానవచ్చిన్నుఁడౌ.

187

తే.గీ. శివుని దివ్యప్రసాదంబుఁచేత బ్రహ్మ
 శివుని దివ్యప్రసాదంబుఁచేత శౌరి
 శివుని దివ్యప్రసాదంబుఁచేత నిందుఁ
 డతులపద మొంది రంచునుశ్రుతులు వలుకు. 188

క. పలువురు హిరణ్యగర్భులు
 పలువురు నారాయణులును బలువురు రుద్రుల్
 పలువురు నాకాధీశులు
 విలయం బందుదురు శివుఁడెఱవెలయు సతంబున్. 189

తే.గీ. నృష్ట రాజసగుణముచేత౯సృష్టి చేయు
 శౌరి సాత్త్వికగుణముచేత౯జగతిఁ బ్రోచు
 మృతుఁడు తామసగుణముచేత౯మడియఁ జేయు
 నీ త్రిమూర్తుల లీలలనెసఁగు జగము. 190

తే.గీ. బ్రహ్మకును బెక్కు మూర్తులు శ్రవణలుచుండు
 విష్ణున కనంతమూర్తులు శ్రవెలయుచుండు
 నీశున కనేకమూర్తులు శ్రవెసఁగుచుండు
 నన్ని మూర్తుల యందుఁ దానభవుఁ డుండు. 191

క. సత్యుండై త్రైకాలిక
 విత్యుండై యఖిలశాస్త్రనిగమాగమసం
 స్తుత్యుండై యభవుఁ డహం
 ప్రత్యయరూపమునఁ దోచుఁత్రబ్రాణుల కెల్లన్. 192

చ. అఘము లొనర్చి సంసృతిమఃహోంబుది మున్నుచుఁ దేలుచున్
 గడున్

అఘమతు లైన దుర్జను లిశ్లాధరవాసు నెఱుంగ నేర్తురే?
 విఘటితపాపు లార్జితసుశ్రవిద్యు లనేకజనుఃప్రహూతు లా
 మఘవముఖామరప్రభు నుశ్రమావరుఁ గాంతురు భక్తియుక్తులై.

క. ఏయే భావంబులతో
 నేయే దేవతల నైనననయే భక్తుల్

ఏయే గతి నర్పించిన

నాయా రూపముల వారితనభవుఁడు ప్రోచున్.

194

తే.గీ. విమలమగు నద్దమందునకభింబ మట్లు
రుద్రమూతుల శివుఁడొప్పుకభద్రరీతిఁ
గానఁ దన్నూతులను భక్తి గరిమఁ గొల్చు
వారలకు ముక్తి కొంగుబంతగారమగును.

195

తే.గీ. కొన్ని సూక్తంబు లింద్రునికొన్ని వాయుఁ
గొన్ని యగ్నిని గొన్ని యశ్రుకున్నుతించుఁ
గొన్ని బ్రహ్మాను విష్ణునికొన్ని పొగడు
నన్ని వేదంబు లీశ్వరుకనభినుతించు.

196

తే.గీ. ఒకటి యగ్నిని ఛాస్కరుకనొకటి చెప్పు
రెండు శ్రీబ్రహ్మదేవునికీత్రీతిఁ బలుకు
నాల్గు శ్రీవిష్ణుమూర్తి గుఠణంబు లెన్నుఁ
బదిపురాణంబు లీశ్వరుకబ్రస్తుతించు.

198

చ. శివుఁడు సమస్త జంతుగణకీవహృదుజ్వలదాత్మరూపుఁడౌ
భవుఁ డురుభక్తజన్మమృతిపాశవిమోచకుఁడౌ నుమాసతీ
ధవుఁడు మహేంద్రవిష్ణువిధిత్తది వతసేవ్యుఁడు నొను నందినైం
ధవుఁడు జగజ్జనిస్థితివికనాశనకారకుఁడౌ నెఱుంగుఁడీ: 198

శా. వేదారణ్యము సోమనాథమును శ్రీశ్రవణాద్రి వల్మీకమున్
గేదారంబును వ్యాఘ్రపట్టణము శ్రీశ్రగిర్యగ్రామున్ గాశియున్
శ్రీదక్షిణ్యరతీర్థరాజమును శ్రీశ్రీకాళహస్త్యుద్రియున్
శ్రీదాక్షిణ్యణికిన్ మహేశ్వరునకున్ బ్రేమంబులౌ క్షేత్రముల్.

తే.గీ. భవ్యతీర్థంబులను గాలకపాశనాశు
శ్రీమహాదేవు సర్వసాక్షిని మహేశుఁ
జంద్రకేళురు నంబికాకనహితుఁ గొలుఁడు!
శివుని కంటెచు మోచకుంకడవఁడు గలఁడు?

200

క. శ్రోతవ్యుఁడు శంకరుఁ డగు
నేతవ్యుఁడు వెదములకునీలగళుండౌ

స్తోతవ్యఁడు మంతవ్యఁడు

ధ్యాతవ్యఁడు పార్వతీశుఁడభవుఁడె వినుఁడీ:

201

క. అని సూతుఁడు వివరించిన

మును లెఱిగిరి కాలమూలకమును దన్మానం

బును గాలపరిస్థితులకు

ననవచ్చిన్నాత్ము డైనయభవు మహేశున్.

202

వ. తదనంతరంబు నై మిశనివాసులగు శౌనకాదిమహర్షు లిట్ల నిరి.

9. వృధివ్యుద్ధరణము—వరాహావతారము.

శా. కాలంబున్ శీతికంఠతత్త్వమును వశక్కాణింపఁగా వింటి మిం

కెలా బ్రహ్మ యహంబు నెల్లఁగ జగంఠబేకార్ణవంబయ్యె? శ్రీ

కౌలాకారము దాల్చి సర్వజగతీశగోళంబు నెఱుతె?మున్

శ్రీలక్ష్మీశుఁడు తచ్చరిత్రము మహర్షీ!మాకుఁ జెప్పంగదే!

క. సారంబులు భవతోయధి

పారంబులు ధూతలోకభారంబులు భూ

దారంబులు రక్షస్సం

హారంబులు వాసుదేవునవతారంబుల్.

203

వ. అనవుడు సూతుండిట్ల నియె.

206

క. ఆర్తజనదుఃఖలతికా.

కర్తనములు భవతమోవికర్తనములు శ్రీ

నర్తనములు ముక్తిరమా

వర్తనములు విష్ణుమూర్తిశ్రవరకీర్తనముల్.

207

శా. కల్పాంతంబున సర్వభూతయుతలోకంబెల్ల నేకార్ణవా

నల్పాకారము దాల్చె వెలు లడఁగెన్ గాటంబుగాఁ జీకఱుల్

నల్పుల్ గ్రమ్మెను భూమి బ్రుంగుడువడెన్ శవరాన్నిధిన్ శేష

సున్

దల్పంబందునఁ బవ్వళించెను జగత్సాధుండు యోగాత్ముఁడై

తే.గీ. వేయి కన్నులు తలలునుశవెలయుచుండ

వేయి చేతులు నడుగులుశవెలుచుండ

వెలుగులకు నెల్ల వెలుగై నశవెన్నుఁ డపుడు
 పాఠరాసెజ్జ మున్నీటఁబవ్వళించె.

209

తే.గీ. ఋతము సత్యంబు బ్రహ్మమౌళియాశుఁ బురుషు
 నూర్ధ్వరేతు విరూపాక్షశ్రోముఁ బరముఁ
 గృష్ణ పింగళుఁ దలఁచుచుశ్రవిషుమూర్తి
 యుదధి ఫణిశయ్య శయనించెయోగనిద్ర.

వ. ఇట్లు ప్రళయసముద్రంబున నిద్రించిన శ్రీమన్నారాయణుని
 గూర్చి పెద్ద లీనోకంబు నుదాహరింతురు. 211

శ్లో. ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపో వై నరసూనవః।
 తా యదస్యాయనం తేన ప్రోక్తో నారాయణః స్వయమ్॥ 212

వ. అప్పు లన నారాశబ్దంబుచేఁ జెప్పంబడు జలంబులు. నరాఖ్యం
 డగు పరమాత్ముని యపత్యంబు లగుటను నరుం డగు హిరణ్యగర్భం
 డందుఁ బొడముటను నయ్యప్పులు నరసూను లనంబడు. అజలంబులు
 పరమాత్ముం డగు తనకు నాశ్రయంబు లగుటం జేసి యతండు నారా
 యణుం డయ్యె నట్టి శ్రీమన్నారాయణుండు యోగనిద్ర నుండి మేలుకొని
 శ్రీమత్పరమేశ్వరాజుచే విలయసమయసముద్రమధ్యంబున మునింగిన
 మహీమండలంబు నుద్ధరింపం దలంచి. 213

స. దీర్ఘ పోత్రోద్భవశ్రుధురనిరోష
 బధిరితా శాగజశ్రవకర మైన
 క్రకచ సన్నిభమహాశ్రకతినదంష్ట్రాప్రభా
 ధఃకృతమార్తాండశ్రధామ మైన
 ఖరఖరపుటతటశ్రుటనోద్భుతరజః
 ప్రచ్ఛన్నభూనభోశభాగ మైన
 చటులసటాచ్ఛటాశ్చచ్ఛన్నదీవ్యతనూ
 వ్యాప్తవిశ్వాజాండశ్రభాండ మైన

తే.గీ. యజ్వారాహమూర్తి తోశనవతరించి
 క్రూరదంష్ట్రావిటంకాగ్రికోటి ధరణి

సవదరించి యధాస్థితీసంతరించె
నాదినారాయణుండు కల్పాదియందు.

214

స. మార్తాండ చంద్రమోక్షమండలంబులు రెండు
కరకుండలములై క్రకాంతు లినఁ
గనదంతరిక్షనక్షత్రపంక్తులు కంధ
రమున నక్షత్రహారములు గాఁగ
గౌరిజ లందునఁ జిక్కుకొన్న మందరమేరు
గిరులు మువ్వల రాలశ్రమురువు సూప
నుల్లాలచుంబితశ్రవ్యోమంబులౌ సము
ద్రములు నాలు ఖరావశ్రటములు గాఁగ

తే.గీ. నడరి కుడిచూపు బడిచూపుశ్రపడిన చొటఁ
బెలుచ బీతెండ రేయెండశ్రపెనగొనంగఁ
గపటకిరి యైన హరి యెత్తై శ్రగతినదంష్ట్ర
మహితజలనిధిమగ్నభూశ్రమండలంబు.

215

స. బౌబ్బాసి గొట్టంబుశ్రముం దూద గాలి కూ
గెడి మెట్టతామరశ్రగింజ వోలె
ముదురంగ ముగినశ్రమొగలి పూపొతుపైఁ
దేలి యాడుచు వ్రాలుశ్రతేట్రే వోలె
నై రావణగజంబుశ్రచారుశుండాగ్రభా
గమున నొప్పెడు నల్లశ్రకలువ వోలె
ధవళపక్షిము నందుశ్రజవితతి చందురు శృంగ
మధ్య మందున్న బింశ్రబంబు వోలెఁ

తే.గీ. బచ్చపుత్తడి యమ్ముపైశ్రబంతి వోలె
నిడుద బంగారు కామపైశ్రగొడుగు వోలెఁ
గూటకిటిరాజు కరవాడిశ్రకోట యందు
నఖిలసర్వంసహాగోశ్రమందగించె.

216

చ. కమతము మూలకంద మయిశ్రకాళము దేహము నాశ్రమై కిరీం
ద్రము పెనుగోట పీత మయిశ్రదంతులు తేకులు గాఁగ మేరుభూ

ధ్రువు మృదుకోశమై దివినిశ్రగ్గమ్మిన మేఘము తేటి గాఁగ సం
 ద్ర మనెడి కొల్పిలో మొలచునల్లనికల్వయి భూమి భాసితెన్.

తే గి. తన్ను రక్షించు విభుఁడంచుఁడ్రదమక మొప్ప
 వలచు పంటవలంతినిఁబంట నొత్తి
 కదిసి భూదారకాంతుండుకొఁగిలింప
 భూనవోఢ ముదబ్ధిలోశ్రమునిఁగి తెలె. 218

తే. గి. కడలి మునిఁగిన పుడమినిఁవెడల నెత్తి
 పురములను గ్రామముల వనశములను నదుల
 ద్వీపముల ఖండముల నెల్లశనేర్పరించె
 సవనకిటిమూర్తి దేవతాశచక్రవర్తి. 219

క. భూమండలంబు నిమ్మొయి
 గోముగ నిలుపంగఁ గాంచిశకుతుకము తోడన్
 శ్రీమద్యజువరాహ
 స్వామికిఁ గై మోడ్చి రెల్లశజనలోకజనుల్. 220

క. వాణీయు నజుఁడును శివశ
 ర్వాణులు నిండ్రుండు నతనిశ్రరాణీయు దివిజ
 శ్రీణీయు నుతించి రవిత
 ఙ్గోణీఁ జతుష్పాణి ధవళశ్రమోణీన్ బోణీన్. 221

దండుకము :

శ్రీమన్మహాయజువారాహమూర్తి! ప్రశాంతావనీమండలార్తి!
 సదాదేవతాచక్రవర్తి! చతుర్వేదవర్తి! జగద్వ్యాప్తకిరీ! శతార్క
 ప్రభాస్ఫూర్తి! కారుణ్యమూర్తి! నమత్సర్వగిర్వాణకొటిరమాణీఽభా
 రాజినీరాజితాంఘ్రిద్వయా! యద్వయా! యిందిరాసుందరీచిత్తపుల్లంబు
 జేందిందిరా! నిత్యనీలాసతీసన్మనోమందిరా! భూమిభామామణీశుభ్రహృత్ప
 ల్వలకోశి! భక్తాండజాతావనై కైకనీడా! మహాదేవదేవా! యనంత
 ప్రభావా! గదాశంఖచక్రాబహస్తా! పృశస్తా! పురాణా! మహాపూరుషా!
 నిర్జరా! నిర్మలా! నిశ్చలా! నిర్భయా! సర్వలోకేశ్వరా! సర్వజీవేశ్వరా!
 నీకుఁ గైమోడ్చు లర్పింతు మాదిస్వయంభూస్వపుండవై సత్కియా

శక్తివై జ్ఞానశక్తిప్రధానుండవై శ్రీవిరాడ్రహ్మకున్ దండివై విశ్వతేజః
 స్వరూపుండవై ప్రాజ్ఞరూపుండవై నట్టి నీ కంజలుల్ గొమ్ము! జాగ్రత్స్వ
 రూపంబు స్వప్నస్వరూపంబు సుప్తి స్వరూపంబు నా నీ యవస్థాత్రయిన్
 సాక్షివై యే యవస్థానముల్ లేక తుర్యుండవై యాత్మరూపుండవై నట్టి
 నీ కేటికో శ్శుచ్యుతా! సర్వలోకాద్యః యోంకారరూపాః శివాః సర్వవిజ్ఞాన
 సంపన్నః విజ్ఞానదాయీ! జగద్యోనిః వేదా! హరిః సన్నతుల్ః నిత్యశు
 ద్ధుండవై నిత్యబుద్ధుండవై నిత్యముక్తుండవై నిత్యసౌఖ్యుండవై నిత్య
 శాంతుండవై నిత్యభానుండవై నట్టి యోస్వామి! నీకుం బ్రణామంబు
 లర్పంతు మెల్ల ప్పుడున్ భూమి యున్ దోయమున్ దేజమున్ వాయువున్
 వ్యోమమున్ సత్తయున్ మాయయున్ సర్వ మీవే గదా! శంకరా! నీవు
 ప్రద్యుమ్ననామంబు తోడన్ మనోమూర్తివై నిర్నిరుద్ధానిరుద్ధాఖ్యః దోదో
 నహంకారమై దివ్యసంకరణఖ్యాతి జీవుండవై వాసుదేవుండనంగన్ బర
 బ్రహ్మరూపుండవై శ్రీచతుర్వ్యూహతత్త్వంబుతో సర్వవిశ్వంబు
 గావించు విశ్వేశ్వరా! యోగగమ్యాః మహాయోగిచిత్తాబసూర్యాః నమ
 స్సుల్ః పురాకల్పమందున్ బయోజాతగర్భండు నిద్రింపఁగాఁ బొంచి
 యయ్యోశ్వకంతుండు నా రక్కసుం దొక్కరుం డుక్కివుం దొచు వేదంబు
 లన్ దొబ్బి మున్నీటిలో డాఁగఁగాఁ గాంచి పాతీనరూపంబుతో దైత్యునిం
 గూల్చి వేదంబులం దెచ్చి యాబ్రహ్మకర్పించి సప్తర్షి సత్యవ్రతజ్ఞైపు
 టాన్నట్టి పెన్నావ రక్షించు మత్స్యేశ్వరా! దేవ! మా మొక్కు గైకొమ్ము!
 గీర్వాణులుం బూర్వగీర్వాణులుం గూడి పీమూషముం గోరి మంథాద్రి
 కిన్ వాసుకిం జుట్టి దుగ్ధాబ్ధిఁ ద్రవ్వంగ నయ్యద్రి యంభోధిలోఁ గ్రుంకఁ
 గాఁ గచ్చపాకారముం దాల్చి పృష్ఠంబు నందున్ గిరిన్ మోసి తత్కా
 ర్యముం దీర్చు కూర్మేశ్వరా, దేవ! మా మొక్కు గైకొమ్ము! హేమాక్షఁ
 డన్ రాక్షసస్వామి యక్షిణరూక్షక్షణుం దొచు గర్వం బఖర్వంబుగా
 సర్వసర్వంసహోమండలిన్ జాపఁగాఁ జుట్టి మున్నీటిలో ముంపఁగా శ్వేతకో
 లాకృతిం దాల్చి శంఖంబు పూరించి చక్రంబు చేపట్టి కౌమోదకిన్ వ్రేసి
 హేమాక్షవక్షస్థలంబున్ విదారించి పాధోధిలోఁ జుట్టి వాతాశమున్
 మేట్టి భూగోళముం బట్టి పెనోటపె నెట్టి రక్షించుచున్నట్టి శ్రీయజ్ఞఘృష్టి
 శ్వరా! దేవ! మా మొక్కు గైకొమ్ము! తత్సోదరుండో హిరణ్యాసురుం

డున్ సురజ్యేష్ఠ మెప్పించి బల్కొర్కులం గోరి యింద్రాదిగీర్వాణులన్
 సర్వదిక్పాలురన్ గెల్చి లోకత్రయాజేయుడై మించి నీభక్తుడై నట్టి
 పట్టిన గరాళించి మాతస్వర్యముం బూని సంరంభ మేపార డింభా! సఖా
 స్తంభముం దీవు విశ్వంభరున్ జూపు మంచున్ గదన్ వ్రేసినన్ న్యర్పు
 దార్కప్రభో దర్కసన్మూర్తితో నుగ్రదృగోచు లొప్పన్ నృహర్యక్ష
 రూపంబుతోఁ బట్టి దైతయునిం బట్టి నేలం బడంగొట్టి వాలారు పెన్గోళ్ళ
 దాత్రాళితో నాంత్రజాలంబులం జించి చెండాడి ప్రహ్లాదునిం గాచు
 శ్రీనారసింహేశ్వరా! దేవ! మామొక్కు గైకొమ్ము! తత్పత్త్రిఁ
 డై నట్టి వె రొచనుం డంత నాకంబుపై కేగి వజ్రాయుధున్ గెల్చి లేఖా
 వళిం దోలఁగా ఖర్వరూపంబుతో యజ్ఞశాలం బ్రవేశించి పాదత్రయిన్
 వేడి బ్రహ్మాండమున్ నిండి యంఘ్రిద్వయిన్ ఖానభోభాగముల్
 మెట్టి తారీ యపాదంబు తన్మూర్ధ మందుంచి పాతాళలోకంబు దాకన్
 బడందొక్కి సర్వాదితె యావళిం బోచు శ్రీవామనాకారలోకేశ్వరా!
 దేవ! మామొక్కు గైకొమ్ము! శ్రీజామదగ్న్యండవై తండ్రినిన్
 జంపు పాపాత్ములన్ రాజులన్ దీండ్ర గాలించి ముయ్యేడుమాటుల్
 కుతారంబుతో వ్రేసి నిఃక్షత్రయై నట్టి సర్వక్షమామండలిన్ గళ్యపబ్రహ్మా
 కున్ ధారఁగా బొసి వెల్గొందు శ్రీవిప్రరామేశ్వరా, దేవ! మామొక్కు
 గైకొమ్ము! శ్రీసూర్యవంశాబ్ధిదందుండవై కీర్తిసాంద్రుండవై మించి
 కౌసల్యకుం బట్టి యాతాటకన్ జంపి దోషాటులన్ గూల్చి గాధేయు
 జన్నంబు రక్షించి గుండ్రాతినిన్ నాఁతిఁ గావించి యీశాను విల్ ద్రుంచి
 బూపుత్త్రిఁ బెండ్లాడిపిత్రాజ్ఞచే భార్యతోభ్రాతతో ఘోరకాంతారముల్ సొచ్చి
 మోసింద్రులన్ బ్రోచి మాయామృగంబైన మారీచుఁ జక్కాడి దుర్మార్గుఁ
 డై నట్టి పౌలస్త్యుఁ డాసితఁ గొంపోవఁగా దండకారణ్యముల్ రోయుచున్
 దత్కబంధున్ విదారించి భిల్లాంగనన్ గాంచి సుగ్రీవుఁ జే పట్టి వాలిన్
 వడిన్ ద్రుంచి కీశాళి గొల్వంగ నంభోధి బంధించి లంకం బ్రవేశించి
 ఘోరాజిలో నింద్రజిన్ముఖ్యరక్షస్సమూహంబు మర్దించి యక్కుంభకర్ణున్
 దళాస్యన్ శరాఘంబుతోఁ దూల్చి తత్పదరుం బ్రోచి వహ్నిప్రపూతాత్మ
 యై నట్టి శ్రీసత కేల్వట్టి సాకేతముం జొచ్చి నూఱశ్వమేధంబులం జేసి
 ధర్మంబు రక్షించు శ్రీరామచంద్రప్రభూ! దేవ! మామొక్కు గైకొమ్ము!

శ్రీరామకృష్ణాకృతుల్ దాల్చి యాపూతనన్ దూల్చి వే బండిరాకాసి కీలూ
 డఁగాఁ గూల్చి వ్రేపల్లెలో నాడి గోపీతతిం గూడి చాణూరవత్సామకం
 సాదిహింసాత్ములన్ బట్టి హింసించి పాంచాలి మానంబు గాపాడి కౌంతే
 యులన్ గాచి శ్రీగీత బోధించి కౌరవ్యులన్ బట్టి చంపించి భూభారమున్
 బాపి ధర్మంబు రక్షించు సర్వేశ్వరాః దేవః మామ్రొక్కు గైకొమ్ముః
 సత్యం బహింసాధ్వమున్ శాంతమున్ ధర్మమున్ న్యాయమున్ బాదు
 కొల్పంగ లో నెంచుచున్ గీకటాఖ్యప్రదేశంబునన్ సార్వభౌముండవై
 యొప్పియున్ బచ్చిబాలెంతరాలైన యాలిన్ గసుంగందునిన్ వీడి
 సన్న్యాసమున్ బూని ధర్మంబు బోధించు బుద్ధేశ్వరాః దేవః! మామ్రొక్కు
 గైకొమ్ముః ఖమండలిన్ మెండుగాఁ గ్రౌర్యమున్ హింసయున్ హేయమౌ
 మారముల్ నిండఁగాఁ గుచ్చితుతీ హెచ్చఁగా వేదముల్ లోఁగఁగా
 ధర్మముల్ గ్రాఁగఁగా నాకలీట్పూరుషుం డెంతయున్ దాండవం బాడఁగాఁ
 బాపముల్ పండఁగా శంభల గ్రామమందున్ మహిదేవతావంశమందున్
 బ్రజల్కుల్కఁ గల్కిస్వరూపుండవై పుట్టి ఖడ్గంబు చేపట్టి దివ్యాశ్వమున్
 మెట్టి పాపంబులన్ నెట్టి దుష్టాత్ములన్ గొట్టి వేదాధ్వముం బట్టి ధర్మంబు
 రక్షించు పద్మావతీనాథ! నారాయణా! దేవ! మామ్రొక్కు గైకొమ్ముః
 కర్మంబులున్ నీవ ధర్మంబులున్ నీవ యాగంబులున్ నీవ యోగంబులున్
 నీవ వేదంబులున్ నీవ శాస్త్రంబులున్ నీవ వాణీశుఁడున్ నీవ విష్ణుండ
 వున్ నీవ రుద్రుండవున్ నీవ యింద్రుండవున్ నీవ సూర్యుం డవున్ నీవ
 చంద్రుండవున్ నీవ నక్షత్రముల్ నీవ సర్వంబవున్ నీవ దుగ్ధాబ్దిశాయీః
 మహాముక్తి దాయీః వికుంతాధివాసాః! అసన్మందహాసాః! కనద్దంతకోటి
 విటంకస్థధాత్రీ! మఖశ్వేతపోత్రీ! నమస్తే! నమస్తే! నమస్తే! నమః.

మ. అని యీరీతి విరించి శంకరుఁడు శకక్రాద్వాదితెయుల్ మునుల్
 జనలోకప్రజలున్ నుతింప దరహాసం బొప్పుఁగా స్తోత్రమున్
 విని శ్రీయజ్ఞవరాహమూర్తి యటు లుత్పర్వీన్ నిల్పఁగా భాసితెన్
 వనధీన్ నాకను బోలె గైకొనె జగన్నాదుండు నైజాకృతిన్.

తె.గీ. ఇట్లు శ్రీహరి భాతలంగబేర్పరింపఁ
 బూర్వకల్పారంభమందునఁ బోయి నట్టి

సర్వవస్తువులను యథాపూర్వముగను
మఱల సృష్టింపఁగా బ్రహ్మశ్రమదిఁ దలంచె.

224

క. అని సూతుఁడు = ల్పాంతం
బునఁ బాఠోనిధిని భూమిశమునుఁగుట కిట్టియై
వనమాలి యెత్తి ప్రోచుట
వినిపించెను మౌనులెల్ల శ్రవినతు లౌనర్పన్.

225

10. బ్రహ్మ సృష్టి కథనము

తే.గీ. ప్రీతి విని నై మిశీయులుశ్రసూతు మ్రొక్కి
యాప్రజాపతి సకలచక్రరాచరంబు
నెట్లు సృజియించె నద్దానిశనేర్పరింపు
మనుచు వేఁడంగ సూతుండుశ్రవించె నిట్లు.

226

తే.గీ. అంత శ్రీమన్మహేశ్వరుశ్రనాజ్ఞ చేత
శ్రీప్రజాపతి కవుడు సిశస్పక్ష వాడమఁ
బూర్వకల్పంబు వోలె నశబుద్ధిపూర్వ
కము తమోమయ మైన సకరంబు గలిగె.

227

వ. తామసంబగు నాసరంబు తమంబు మోహంబు మహామోహంబు
తామిస్రంబు నంధతామిస్రంబు ననఁ బంచపర్వంబులు గల యవిద్యాత్మ
కంబై పంచవిధంబులఁ బ్రవర్తిలె.

228

తే.గీ వెలుపలను లోపల నొకింతశ్రవెలుఁగు లేక
స్తబ్ధమై పేళ్ళు లేక నిశస్పంజ మగుచు
వృక్షములు పర్వతంబులుశ్రవెలయుచుండ
స్థావరాత్మక మైనట్టిపర్వ మొప్పె.

229

వ. స్థావరాత్మకంబగు నద్దానిని గాంచి విరించి యది యైహికాముష్మిక
హితాహితతదుపాయతత్ప్రతీకారవిరహం బగుటచే నసాధకం బని యెంచి
మఱల సృష్టింపఁ గోర దుఃఖాద్యమై తిర్యక్స్రోతంబగుపశ్వాదిసరంబు
ప్రవర్తిలె నదియు నసాధకం బని యెంచి ప్రజాపతి మఱల సృష్టింప
గోర సాత్త్వికంబును సుఖావహంబు నూర్ధ్వస్రోతంబు నగు దేవసరంబు

ప్రవర్తిలై నదియును గర్మభూమికసాధకంబని యెంచి బ్రహ్మ మఱల
 సృష్టింపఁ గోరఁ బరమశివు నాజ్ఞచే రాజసంబు నర్వాక్రోతంబు నగు
 మానుషసరంబు ప్రవర్తిలై మఱల స్రష్ట సృష్టింపఁగోర శ్రీమహాదేవు
 నాజ్ఞచే భూతప్రేతపిశాచాత్మకం బగు సరంబు ప్రవర్తిలై నిటు పరమేష్ఠి
 బుద్ధిపూర్వకంబుగ సృజించిన సరంబు లైదు విధంబులై యొప్పారె
 నందుఁ బరమాత్మసకాశంబున మహాత్త్వంబు ప్రథమసరంబై యొప్పె
 శబ్దిస్పర్శరూపరసగంధంబులను పంచతన్మాత్రంబులయు నాకాశవాయు
 తేజోజలపృథువులను పంచసూక్ష్మభూతంబులయు సరంబు ద్వితీయంబై
 పొలిచె. శ్రోత్రత్వకృక్షారసనాఘ్రాణంబులను పంచజ్ఞానేంద్రియంబులును
 వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలను పంచకర్మేంద్రియంబులును గల వైకారి
 కాఖ్యంబగు నైంద్రియికసరంబు మూఁడవదియై జనియించె నివి మూఁ
 డును బ్రాకృతసరంబులు. స్థావరాదికంబగు ముఖ్యసరంబు నాలవది.
 తిర్యక్రోతంబగు పశ్వాదిసరం బైదవది. ఊర్ధ్వస్రోతంబగు దేవసరం
 బాఱవది. అర్వాక్రోతంబగు మానుషసరం బేడవది భూతప్రేతాదిసరం
 బెనిమిదవది. ఇవియైదును వైకృతసరంబులు. ప్రాకృతవైకృతతోభ
 యాత్మకంబగు సనకాదికౌమారసరంబు తొమ్మిదవది. వీని యవాంతర
 భేదంబు వివరించుట కలవి గామి ప్రయోజనంబు లేమి నుడువ నొల్ల.
 నవమంబగు కౌమారసరంబును వినుండు. 230

క. సనకుని సనత్కుమారున్
 సనందనుని ఋభుని శ్రీసనాతనఋషినిన్
 మును సృష్టించెఁ బ్రిజాపతి
 తన మానసపుత్త్రి లగుచుఁడగు నైదుగురన్ 231

క. వారలు భగవద్భక్తులు
 వైరాగ్యోపేతు లాత్మకవర్తను లగుటన్
 వారిజగర్బుఁడు సృష్టిని
 గోరి మహామోహ మొందెఁ గురుతరమాయన్. 232

తె.గీ. అట్లు మోహితుఁడై నట్టియజుని యెదుట
 శ్రీధరుం డంతఁ బొడసూపిఁ బోధనేయ

- నానాతను గోవిందుశ్చనాత్మామందుఁ
బదిలపటిచి విరించి తతపం బొనర్చె. 233
- తె.గీ. తమ్మిచూలి మహాఘోరతప మొనర్చి
చాలకాలము ఫల మొందఁజాలఁ డయ్యె
వాని కంతటఁ గోధ ముత్పన్నమయ్యెఁ
జఱువుల నుండి యశ్రువుల్ జాలువారె. 234
- క. తటి యెఱిగి యభవుఁ డురుదయ
తుఱంగలింపంగ బుద్ధితోడో నొసఁగెన్
గఱకంఠ గుఱిచి తప మే
కొఱ లేక యొనర్చె ధాతశ్చగురుతరభక్తిన్. 235
- తె.గీ. శ్రీమహాదేవదేవుండుశక్తప దలిర్ప
సృష్టికై తపియించెడి స్రష్ట యొక్క
ఘ్రూయుగఘ్రాణమధ్యావిశముక్త సిమ
నుండి తా నర్ధనారీశ్వశ్రుండు పుట్టె. 236
- తె.గీ. అర్ధనారీశ్వరుం డైనయాదిదేవుఁ
జంద్రశేఖరు సర్వజ్ఞసర్వకర్త
నీలలోహితు శంకరుశ్చూలపాణిఁ
గాంచి కైవార మొనరించెఁగమలజుండు. 237
- క. అఱమేన గరితఁ దాల్చిన
కఱకంఠుని గాంచి భక్తిగడలుకొనం గ్ర
చ్చఱ నర్పించుచుఁ బ్రజ నే
డైఱ సృజియింపంగ భారతీపతి వేడెన్. 238
- తె.గీ. అఱగర్భుని విన్నపంబాలకించి
యాత్మతుల్యుల రుద్రులనభవుఁ డంత
సృజన నేయంగ విధి జన్మమృత్యుభీతు
లైన ప్రజలను సృజియింపుమనుచు వేడె. 239
- తె.గీ. అద్ది విని శూలి దరహాసకమాచరించి
యొనర దుఃఖాభిమగ్నులనుద్ధరింతుఁ

గాని సృజియింప దుఃఖాధ్యుక్తలైన జనుల
నల్వ! సృజియింపు మనుచు నంతర్ధి నొందె.

240

తే.గీ. అంతట విరించి సృష్టింపకనభిలషించి
చెలఁగి సూక్ష్మభూతములఁ బంశ్చీకరించి
గగనవాయ్విగ్నిజలమహీశ్చాతములగు
స్థూలపంచభూతంబులకసౌరిదిఁ జేసె.

241

తే.గీ. ఇట్లు పంచభూతంబులకనేర్పరించి
పర్వతంబుల నబ్దులఁ బాదపములఁ
గళలు కాష్ఠలు మొదలైన కాలములను
సృజన చేసె సాధకు లైన క్షుణ్ణుల తోడ.

242

ప. తన లోచనద్వయంబునను మరీచిని
హృదయంబు నందుండితభృగుమహర్షి
నమలమూర్ధంబు నంతదంగిరోమాని ను
దానంబునన్ బులకస్త్యర్షిచంద్రు
వ్యానంబునన్ బులకహాఖ్యమునీంద్రు
పానంబునన్ గ్రీతుకమానివర్షుఁ
దనరి ప్రాణంబునకదక్షప్రజాపతి
శ్రోత్రంబు లందుండిరయత్రిమాని

తే.గీ. నల నమానంబునన్ వసిష్ఠాఖ్యముషిని
దనదు సంకల్ప మందుండికధర్మసంజ్ఞ
నిట్లు పదుగుర మౌనులకనెసక మెసఁగ
స్రష్టసాధకోత్తములుగాకసృష్టిచేసె.

243

క. పంకరుహగర్భు నాజను
సంకల్పజుడైన ధర్మకసంజ్ఞుఁడు నవఋ
ష్యంకప్రవర్తితుండై
పౌంకంబుగ మనువు రూపకమును ధరియించెన్.

244

సీ. జఘనంబు నుండి రాకక్షసుల సృష్టించి యా
శాస్త్రంబువిధి వీడకరాత్రి యయ్యె

వక్త్రంబు నుండి దేవతల సృష్టించి యా
 దేహంబు విధి వీడరదినము నయ్యె
 వేటొక్క తను వొందితపితరులఁ బుట్టించి
 స్రష్ట దానిని వీడరసంధ్య యయ్యె
 వేటొక్క రాజసకవిగ్రహంబున మను
 ఘ్యలు పుట్ట విధి వీడరజ్యోత్స్న యయ్యె

తే.గీ. దాత వేటొక్క రాజసకతనువు దాల్చి
 దైత్యపన్నగజాతగంధర్వగణము.
 పుట్ట వేటొక్క యొడలొందఁబుట్టెఁ బక్షి
 జాల మిభగజతురగాదితజంతుగణము. 245

వ. ఇట్లు విశ్వజగత్పతి యగు ప్రజాపతి వివిధప్రాణికోటిని సృష్టించి
 తదనంతరంబు ఋగ్వేదంబును యజుర్వేదంబును సామవేదంబును ఛందం
 బులను నౌదాత్రంబును యజ్ఞంబులను ద్రివృత్తోమంబును రథంతరంబు
 నగ్నిష్టోమాదులను సర్వంబును సాంగంబుగ సృష్టించి వేదశబ్దంబుల
 నుండి వివిధకర్మంబులను వివిధనామంబులను నిర్మించె. 246

క. అంచితముగ నిబ్బంగి వి
 రించి మహాసూక్ష్మబుద్ధితృప్తిసృష్టించిన యా
 పంచీకృతభూతములు ప్ర
 పంచకకారణము లంతురబహుతత్వజ్ఞుల్. 247

తే.గీ. అందికాభవు సత్రసారదంబు చేత
 స్వప్నతుల్యంబు చిత్రమౌజగ మొనర్చి
 జ్ఞానపై రాగ్యసంపన్నులడైన యజుఁడు
 వడిఁ దమోమయ మైన రూపంబు నొందె. 248

11. హరణ్యగర్భాదివిశేషసృష్టికథనము

తే.గీ. అని వచించిన విని శౌనకకాదిమునులు
 స్థావరంబులఁ జరములకజలజభవుఁడు
 సృజన చేసి పదంపడియేమి చేసె?
 మాకు నెఱిఁగింపు మన సూతకమాని పతికె. 249

తే.గీ. సంహృతికి హేతుభూతమౌనంతమసము
 వలనఁ బరివేషితుండైననలువ తమము
 వీడిస్పష్టవస్తుల యభివృద్ధిఁ గోరి
 తా హిరణ్యగర్భబ్రహ్మదేహ మొందె.

250

వ. ఆహిరణ్యగర్భ నుత్పత్తియు నంతర్యామి యుత్పత్తియుఁ దదు
 పాధిత్రయోత్పత్తి ప్రకారంబును సవిస్తరంబుగ వక్కాణించెద. సావధా
 నంబుగ వినుండు. ఆవిద్యయు నస్మితయు రాగంబును ద్వేషంబు నభి
 నివేశంబు నను క్లేశపంచకమునకు మూలంబయిన కర్మాశయంబు
 ప్రాణులచే నిహంబునఁ బరంబున భోక్తవ్యంబగు. కర్మంబులకు
 మూలభూతంబగు క్లేశపంచకం బెందఁక నను వర్తించు నందఁక సర్వ
 ప్రాణులకు నానావిధయోనిజన్మప్రాప్తియు నాయువును సుఖదుఃఖలక్షణ
 ఫలోపభోగంబు నను త్రివిధకర్మాశయపరిపాకంబు గలుగు. గతసర్గం
 బునఁ గొందఱకు జన్మహేతుభూతంబులగు కర్మంబులు చరితార్థత్వము
 నొందినను మఱికొందఱ కాయుర్హేతుభూతంబులగు కర్మంబులను దత్ప
 లంబుల ననుసందించుటకై జగత్కర్త యగు ప్రజాపతి తమోరూపం
 బును వీడి హిరణ్యగర్భరూపంబు నొందె నిట్లు.

251

సీ. తత్సృష్టి శబ్దాదితనాత్రముల నుండి
 పంచభూతంబులుఁపరిధవిల్లె
 నాపంచభూతంబులందుఁగడి సాత్త్విక
 గుణముచే జ్ఞానశక్తులు జనించె
 నట్ల నమష్టిభూతాళి నుండియె రాజ
 సుగుణంబుచేఁ గ్రియాశక్తు లొదవె
 సరవి భూతస్థితశ్జ్ఞానశక్తులు నైదుఁ
 గలియంగ మానసశక్తరణమయ్యెఁ

తే.గీ. దదతుండైన పరమాత్మశా హిరణ్య
 గర్భుఁ డనఁగను మునులచేఁగదితుఁ డయ్యె
 బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరశత్రయము నందు
 బ్రహ్మదేవుం డన నతంతుఁపరగుచుండు.

252

వ. అది యెట్లనిన నబుద్ధిహార్యకంబును దమోరూపంబు నవ్యక్తంబు నగు మూలప్రకృతి తొలుదొల్త నుత్పన్నం బయ్యెఁ దదదిష్ఠితనిష్కలుండగు పరమేశ్వరుండు సగుణబ్రహ్మం బనంబడు నప్పరమశివునుండి సత్త్వరజస్తమోగుణత్రయాత్మకంబగు మహాత్త్వంబు జనించె నందుండి శబ్దంబును స్పర్శంబును రూపంబును రసంబును గంధంబు ననుపంచతన్మాత్రంబు లగుసూక్ష్మభూతంబులును వాని నుండి సత్త్వగుణనిబంధనంబు లగు నైదు జ్ఞానశక్తు లుప్పతిల్లి వేర్వేఱు శోత్రంబును ద్వక్కును నేత్రంబును జిహ్వాయు ఘ్రాణంబు నను పంచజ్ఞానేంద్రియంబులఁ బుట్టించె. ఆసూక్ష్మభూతంబులంద రజోగుణంబుచే సమష్టిభూతంబుల నుండి క్రీయాశక్తులు గలిగి వేర్వేఱు వాక్కును బాణీయుఁ బాదంబును బాయువు నుపస్థము నను పంచకర్మేంద్రియంబుల నుత్పాదించె. ఇట్లు వ్యష్టిభూతస్థూలభూతసూక్ష్మకారణోపాధులచే నుపహితంబగు తత్త్వత్రయంబు విశ్వుఁడు తైజసుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు ననియు సమష్టిభూతంబులచే నుపహితంబగు తత్త్వత్రయంబు వైశ్వానరుండు హిరణ్యగర్భుండు నీళ్వరుండు ననియు వ్యవహరింపంబడు. ఇట్లు సమష్టిభూతంబు లైదింట నున్న జ్ఞానశక్తుల కలయికచే మనోబుద్ధ్యాదిశబ్దంబులచే వ్యవహరింపఁబడు సమష్టిభూతం బగు నంతఃకరణంబు జనించు నయ్యంతఃకరణోపహితుండగు పరమాత్మ హిరణ్యగర్భుం డయ్యె నిది హిరణ్యగర్భోత్పత్తి ప్రకారంబు.

తే.గీ. అట్లు సూక్ష్మభూతంబులశ్రయందు నలరు

నైదు కృతిశక్తు లొలసి సమష్టిభూత

మైన ప్రాణంబుగా నయ్యెనందు నున్న

హరియె పరమాత్మ సూత్రాత్ముఁడనఁగ నొప్పు.

254

క. ఉభయత్ర సంస్థితుండై

యభవుండు మహామహేశుఁడలరుచు సర్వ

ప్రభవుం డగుటను గిరిజా

విభు నంతర్యామి యనుచుకవేదము పొగడున్.

255

తే.గీ. మఱలఁ బరమేష్ఠి స్వీయమాత్రమాయ చేతఁ

దనదు దేహంబు నంత ద్విధాకరింప

సగము పురుషుండు సగమునుకమగువ యయ్యె
వారికి జనించె శ్రీవిరాడ్రభహ్మమూర్తి.

256

తే.గీ. మఱల నలువ యర్థాంగియౌకమగువ యందుఁ
దా స్వరాట్టను సమాట్టుశ్రద్ధగ సృజించె
నమ్ముగురు బ్రహ్మపుత్త్రికులఖిలకమల
జాండమండల మెల నుకనిండి రెలమి.

27

వ. అందు విరాడ్రభహ్మ సమష్టరూపస్థూలఘాతపంచకబ్రహ్మాండాభి
మాని యయ్యె. స్వరాడ్రభహ్మ బ్రహ్మాండాంతరవర్తి సమష్టిలింగశరిరాభి
మాని యయ్యె. సమాద్రభహ్మ తదుభయకారణావ్యక్తాభిమాని యయ్యె.

తే.గీ. ఆవిరాడ్రభహ్మ స్వాయంభుకవాఖ్యపుత్త్రి
సతిని శతరూప యనియెడుశ్రుతను గాంచె
వారలు ప్రియవ్రతోత్తానకపాదులఁ బద
పడి ప్రసూతి నాకూతినిశ్రబడసి రంత.

2౦9

క. ఆతతవై భవ మొప్పఁ బ్ర
సూతిని దక్షిణు వరించెకసుందరి యౌ నా
కూతిని రుచిప్రజాపతి
ప్రీతాత్ముండగుచు వేడ్కఁ బెండి యయ్యెన్.

260

తే.గీ. ఆరుచిబ్రహ్మ యాకూతిశ్రయందుఁ గాంచె
యజ్ఞుడను పుత్త్రి దక్షిణాయనెడు కన్య
వార లిద్దఱు దంపతిభావ మొంద
మునులు ద్వాదశపుత్త్రిలుక పుట్టి రెలమి.

261

క. దక్షిణు ప్రసూతికాంత
వక్షోరుహగంధకలితకవక్షిణు లోక
ధ్యక్షం డిరువఱి నలువర
లక్షణవతులై న యట్టికలనలఁ గనియెన్.

262

వ. వారి యందు శ్రోత్రయు లక్ష్మీయు ధృతియుఁ దుష్టియుఁ బుష్టియు
మేధయుఁ గ్రియయు బుద్ధియు లజ్జయు వపువు శాంతియు సిద్ధియుఁ
గీర్తియు నను పదుమవ్వరు కన్యకల ధర్ముండు భార్యలుగాఁ గైకొనియె.

భ్యాతిని భృగుండును, సతిని భవుండును, సంభాతిని మరీచియు, స్మృతి
నంగిరసుండును, బ్రీతిని బులస్తుండును, క్షమను బులహుండును,
సన్నతిని గ్రితుండును, ననసూయ నత్రియు, నూర్జను వసమ్తుండును,
స్వాహను వహ్నియు, స్వధను బితరులును బెండ్లాడిరి. 263

ఉ. ఈపగిదిన్ బ్రజాపతి యశ్రనేకవిధాకృతులన్ ధరించుచున్
శ్రీపరమేశ్వరాజ్ఞ మెయిశ్రస్పష్టి యొనర్చ నసంఖ్యలైన జా
యాపతు లైరి పూర్వజనుశ్రార్జితకర్మముఁబట్టి యట్లు త
ద్వ్యాపిత మైన సంతతులుకాతామరతంపరలై విరాజితెన్. 264

క. కొందలు స్వాభావిక మని
యందురు సృష్టిని గుఱించిశ్రయది తప్పుసుఁడీ!
కొందలు కర్మము మూలం
బందు రదియు శ్రుతికి స్మృతికినపవాద మగున్. 265

వ. కొన్ని వస్తువులు కాలాపేక్షను మఱికొన్ని వస్తువులు దేశాపేక్ష
నింకఁ గొన్ని వస్తువు లదృష్టాపేక్షను సర్వవస్తువులు నీశ్వరాపేక్షను
గలిగియుండు నదెట్లనిన 266

తే.గీ. పవలు కమలముల్ రాత్రినిశదౌవలు విరియుఁ
గుంకుమము పుట్టుఁగ్రాశ్మీరకుతలమందుఁ
బుణ్యపాపాళి సుఖదుఃఖశ్రములును గలుగు
సర్వము మహేశ్వరాజ్ఞ చేత్రసంభవించు. 267

వ. ఈయర్థంబు తేటపడ నొక పురావృత్తంబు వర్ణింతు నాకర్ణింపుఁడు.

స. అంగిరోమానియుశ్రనక్షపాదుండును
గపిలకపిధ్వజశ్రకణభుజులును
గాలరూపుఁడుఁ గలారమాలిపరంతప
కామరూపసుమంతుశ్రజై మినులును
బావనాకపవిత్రశ్రపైలపతంజలి
బకులబాల్యలవేణుశ్రవాహనులును
వజ్రదండముకుందశ్రవహ్నిమహాకాల
వేదజ్ఞవిద్వేషిశ్రవైదికులును

తే గి. వండితుండు వై శంపాయశ్రనుండు మోచ
 కుండు మహామతి ద్వైపాయశ్రనుండు మొదలగు
 మునులు గుమి గూడి హిమశైలభూమి చేరి
 తప మొనర్చిరి పార్వతీశ్రధవుని గూర్చి. 269

శా. రుంద్రంబైన మహాతపంబును మునీంద్రుల్ భక్తితో జేయఁగాఁ
 జంద్రోత్తంసుండు భక్తవత్సలుఁ డుమాశ్రచంద్రాననం గూడి ని
 స్తంద్రంబౌ కరుణాకటాక్షమున సాక్షాత్కారముం జెందినన్
 సాంద్రానందము నొంది మొక్కిరి వడిన్ సాష్టాంగదండంబులన్

క. నిటలతటీఘటితాంజలి
 పుటులగుచున్ నిటలనయనుశ్రుబురుషుఁ బురాణున్
 బటుభక్తితోడ మొక్కుచు
 నిటుపల్కిరి సృష్టి మూలశ్రమెఱుఁగుట కొఱకై. 271

పు త్త కో కి ల :

ఫాలలోచనః వేదసూచనః శ్రీభక్త బంధవిమోచనాః
 మూలకారణః దుష్టవారణః ముక్తి మారవిచారణాః
 కాలకాలః మహేశ్వరాః శ్రమిహిశకాకరోజ్జ్వల శేఖరాః
 నీలకంధరః యంజలింతుమునీతదర్థము భక్తితోన్. 272

తే: గి. సృష్టి స్వాభావికంబుగానెసఁగు నొక్కొక్క?
 కాకి సృష్టికిఁ గర్మంబుకారణంబొ?
 లేక నీవొనరింతువో? శ్రీలీల గాఁగ
 నేతదర్థము వివరింపుశ్రమేర్పడంగ. 273

మ. ఎఱుఁగం గోరెద మానతిమ్మని మునీశ్రద్ధృందంబు వేడంగ నా
 కఱకంతుండు దయామయుం డగుచు వశక్కాణించె నెమ్మామునన్
 జిఱునవ్వొప్పఁ దనంతఁ దాను జగమైశ్రస్పంబు గానోపునే?
 నెఱిఁ గర్మంబు సృజించునొక్కొక్క? విడిగానేఁగర్త గా నుందునే?

ఉ. కెవలమెద్దియున్ జగతిశ్రకిన్ గరణంబును గాదు చూడఁగా
 జీవుల కర్మపాకమునశ్రజెచ్చెర నేను సృజింపఁగా జగ

ద్భావము నొందు నీప్రకృతివర్ధిలు నంతము నందు డిందు నో
పావనులార! యిద్ది శ్రుతిభాషిత మంచు నెఱుంగుఁ డెప్పుడున్.

తే.గీ. ఇట్లు వివరించి మాయమఘ్యోను హరుండు
మును లది యెఱింగి వేడ్కమైఁత్రజనిరి గానఁ
బ్రాణీకర్మానురూపమైఁత్రనట్టి జగము
సృజన చేసి హరించు మఘహేశ్వరుండు.

276

12. జాతినిర్ణయకథనము

తే.గీ. అఖిలసృష్టిని గూర్చి యిశ్లానతీయ
నైమిశీయులు విని వేడ్కనలువ జనుల
సృజన మొనరించి వేదదర్శితములైన
జాతు లెఱ్ఱేర్పరించెనోకసూత! చెప్పు.

277

క. అనవుడు సూతుఁడు వలికెను
వినుఁడు మునులు! వివిధజాతివిధనిర్ణయముల్
మును కుంభసంభవునకున్
వినిసించె శివుండు దానిశివవరింతు నొగిన్.

278

సీ. పూర్వకల్పంబునకసర్వజగంబును
బ్రలయకాలమునందుకవిలయ మొందె
లోకంబు నందెల్లఁత్రజీకట్లు గ్రమ్మంగ
నంత సూర్యసహస్రకాంతిమూర్తి
వేయిశీర్షముల నాశ్రయణుండు పయోఽబ్ధి
రుద్రుఁ జింతించుచుకనిద్ర వోయె
నాభగవంతునిశనాభిరంద్రము నుండి
కమ్మపుత్తడి విరిశదమ్మి మొలచెఁ

తే.గీ. తావు లెగఁజిమ్ము నాతమ్మిశ్రపూవునందు
నాలుగాననములు గలవేలు పుదయ
మొందె నాతండు గతకల్పమందుఁ టోలె
మృదుని యానతి సృష్టికేఁత్రగడఁగెఁ గడిమి.

279

సీ. ఆ చతురాస్యనిశ్చయాస్యంబు లందుండి
 సతులతో బ్రాహ్మణులకజనన మొంది
 రా శతానందునిశ్చహస్తంబు లందుండి
 రాజులు పొడమిరికరాణు లొలయ
 నా ప్రజాపతి యూరుకలందుండి కలిగిరి
 కోమటుల్ తత్కులకవలయాక్షి
 లా యజ్జగర్భునిశ్చయంఘ్రుల యందుండి
 పుట్టిరి శూద్రులుకపొలఁతుకలును

తీ. గీ. వారివారికి జంపతిశ్చభావ మొప్పు
 నుత్తముని చేత నవరకుశనుద్భవించు
 నాతఁ డతిలోముఁ డనఁబడుశ్చనవరు వలన
 నుత్తమకుఁ బుట్టుఁబ్రతిలోముఁశ్చేడుర్వి యందు. 280

వ. అది యెట్లనిన వర్ణస్త్రీలయం దనులోమముగా జనించినవఁ డాం
 తరాలికుం డనంబడు. వర్ణస్త్రీల యందుఁ బ్రతిలోమంబుగ జన్మించిన
 వఁడు వ్రాత్యుండు నఁబడు.

బ్రాహ్మణునకు—సధవ యగు బ్రాహ్మణి యందుఁ జౌర్యంబునఁ
 బుట్టిన వఁడు కుండుండగు. విధవ యగు బ్రాహ్మణి యందట్లు పొడ
 మిన వఁడు గోలకుండగు. క్షత్రియకాంత యందు జనించిన వఁడు సవ
 రుండగుఁ జౌర్యంబున జనించిన వఁడు నక్షత్రజీవనుండగు. వైశ్య
 యందు జనించిన వఁడు నిషాదుండగుఁ జౌర్యంబున జనించిన వఁడు
 కుంభకారుండగు. వఁడ యూర్ధ్వనాపితుం డనంబడు శూద్రకాంత
 యందు జనించిన వఁడు పారాశవుండగుఁ జౌర్యంబున జనించిన వఁడు
 నిషాదుండగు శూద్ర యందు క్షత్రియునకు జనించిన దౌష్యంతి
 యందుఁ బుట్టినవఁ డాపీతుండగు శూద్ర యందు వైశ్యునకు జనించిన
 యాయోగవి యందుఁ బొడమిన వఁడు పింగలుండగు.

క్షత్రియునకు—విప్రకాంత యందు జనించిన వఁడు సూతుం
 డగుఁ జౌర్యంబున జనించిన వఁడు రథకారుండగు. వైశ్యయందు జనిం
 చిన వఁడు మాహిష్యుండగు వఁడ యంబఘ్నం డనంబడు. అట్లు

చౌర్యంబున జనించిన వాడవికుండగు. శూద్ర యందు జనించిన వాడు దౌష్యంతుండగు నట్లు చౌర్యంబున జనించిన వాడు శాలికుండగు.

వైశ్యునకు—బ్రాహ్మణి యందు జనించిన వాడు క్షత్త్ర యగు నట్లు చౌర్యంబున జనించిన వాడు మేచ్చుండగు. నృపకాంత యందు జనించిన వాడు శాలికుండగు. వాడ మాగధుండు నాబడు. అట్లు చౌర్యంబున జనించిన వాడు పుళిందుండగు. వాడ భోజుండనంబడు. వైశ్యకాంత యందుఁ జౌర్యంబున జనించిన వాడు మణికారుండగు. శూద్రయందు జనించిన వాడు గుండగుఁ జౌర్యంబున జనించిన వాడు కటకారుండగు.

శూద్రునకు—బ్రాహ్మణి యందు జనించిన వాడు చండాలుండగు. అట్లు చౌర్యంబున జనించిన వాడు బాహ్యదాసుండగు. రాజన్య యందు జనించిన వాడు వైదేహుండగు. వాడ పుల్కనుం డనంబడు. అట్లు చౌర్యంబున జనించిన వాడు వెలవుండగు. వైశ్యయందు జనించిన వాడు పత్తనశాలికుం డగు. అట్లు చౌర్యంబున జనించిన వాడు చక్రి యగు. శూద్ర యందుఁ జౌర్యంబున జనించిన వాడు మాణవకుండగు.

అంబష్ట యందు సవర్ణునకు జనించిన వాడు డాగ్నేయనర్తకుండగు. వైశ్యునకు శూద్రయం దుత్పన్నయగు కరణయందు మాహిష్యునకు జనించిన వాడు తక్షయనియు రథకారుం డనియు శిల్పి యనియు వర్చకి యనియు లోహకారుం డనియుఁ గర్మారుం డనియుఁ జెప్పంబడు. ఉగ్రునకు విప్రయందు జనించిన వాడు తక్షవృత్తియు వైశ్య యందు జనించిన వాడు సముద్రుండు నగుదురు. నిషాదునకు—బ్రాహ్మణి యందు జనించిన వాడు నాపితుండును నృప యందు జనించిన వాడు డాహోనాపితుండును వైశ్య యందు జనించిన వాడు సునిషాదుండు నగుదురు. నాపితునకు విప్ర యందు జనించిన వాడు వేణుకుండును రాజ్ఞి యందు జనించిన వాడుకర్మకారుండు నగుదురు. దౌష్యంతునకు ద్విజోత్తమ యందు జనించిన వాడు భాగలబ్ధుండగు. వైదేహునకు బ్రాహ్మణి యందు జనించిన వాడు రజకుండగు. చండాలునకు ద్విజోత్తమ యందు జనించిన వాడు పుమాంసుండగు. వాడ శ్వపచుండు నాబడు. శ్వపచు

నకు విప్రకన్యయందు జనించిన వాఁడు గుహకుండగు. చండాలునకు వైశ్య యందు జనించిన వాఁడు దంతకవేలకుండును శూద్ర యందు జనించిన వాఁ డాశ్రమకుండు నగుదురు. ప్రతిరోమనిషాదునకు శూద్ర యందు జనించిన వాఁడు భైరవుండగు. మాగధునకు శూద్ర యందు జనించిన వాఁడు కుకుందుండును నృపయందు జనించిన వాఁడు ఖనకుండు నగుదురు. ఖనకునకు రాజకన్యయందు జనించిన వాఁ డుద్బంధుండగు. అయోగవునకు బ్రాహ్మణి యందు జనించిన వాఁడు చర్మకారుండగు. విప్రవ్రాత్యునకు విప్ర యందు జనించిన వాఁడు బందికుండగు. క్షత్త్రి వ్రాత్యునకు క్షత్రియకాంత యందు జనించిన వాఁడు ఖలుండగు. వాఁడ మత్తుం డనియు మల్లకుం డనియుఁ జెప్పబడు. మల్లనకుఁ బిచ్చలుం డును వానికి నటుండును నటునకుఁ గరణుండును జనింతురు. కరణునకు క్షత్త్రియకాంత యందు జనించిన వాఁడు ద్రమిలుండగు. వైశ్యవ్రాత్యు నకు వైశ్య యందు జనించిన వాఁడు సుధన్వుండగు. సుధన్వున కావార్యుండును వానికి భారుషుండును భారుషునకు ద్విజన్ముండును వానికి మైత్రుండును జనింతురు. మైత్రునకు జనించిన వాఁడు సాత్వతుండగు. వాఁడ వైదేహకుం డనియు మాతంగుం డనియుఁ జెప్పబడు. మాతం గునకు వైశ్య యందు సూతుండును సూతునకు దస్యుండును దస్యునకు మాలాకారుండును జనింతురు. ప్రతిరోమనిషాదునకుఁ గైవర్తుండు జనించు. ఆయోగునకుఁ దిలకారస్త్రీ యందు జనించిన వాఁడు నీలాదివ ర వికేత్ర యగు. నిషాదునకుఁ గారుస్త్రీ యందుఁ బుట్టిన వాఁడు చర్మజీవి యగు.

281

తే గి. ఇట్లు జాతు లనంతమైశ్రయెసఁగు జగతి
 జాతినిర్ణయపద్ధతిశ్రసంగ్రహముగఁ
 బలికినాఁడను నై మిశ్రవాసులార!
 శివుఁ డగస్త్యమహర్షికిఁజెప్పినట్లు.

282

క. నిజజాతివిహితకర్మము
 ఋజుమతి నొనరించు పుణ్యకలిహమున్ బరమున్
 నిజముగఁ గొందురు ముక్తిని
 విజయంచేయుదు రటంచుశ్రవేదము చెప్పున్.

283

- తే.గీ. జన్మమునఁ జేసి జంతులశ్శాతు లట్లు
జన్మమును దొట్టి వర్ణంబుశ్శసంభవించు
గర్మమును బట్టి వర్ణంబుశ్శగాదటంచుఁ
బలుకు పలుకున వేదంబుశ్శపలుకుఁ గాదెః 284
- తే.గీ. భౌతికస్థూలదేహంబుశ్శవడయు జాతి
నాత్మునకు వర్ణభేదంబుశ్శలంటఁ బోవు
గాని దేహంబునం దహాశ్శమ్మాన ముంట
నాత్మ విప్రాదిసంజలశ్శనలరు చుండు. 89
- తే.గీ. స్వస్వరూపపరిజ్ఞానశ్శసరణి లేమి
మేను నందుండు నాత్మాభిశ్శమాన మద్ది
పోవు విజ్ఞాన ముదయింపశ్శభావమునను
బ్రాగభావ మనాదియైశ్శపాయు కరణి. 285
- తే.గీ. జ్ఞాన మన నిగమాంతవిశ్శజ్ఞానము సుఁడి
సకలవేదాంతసద్వాక్యశ్శజ్ఞాత మైన
యట్టి యపరోక్షవిజ్ఞానశ్శమందు నెవ్వఁ
డతని విధులు నిషేధంబుశ్శలంట వెపుడు. 287
- క. వర్ణాశ్శ్రమధర్మంబుల
నిర్ణయ మొనరించుచుండుశ్శనిగమాగమముల్
వర్ణస్థలె కర్మంబు లు
దీర్ణగతిం జేయ నధి కృశ్శతిం గాంతు రిలన్. 288
- తే.గీ. మగువ యగుఁగాక! మగవాఁడెశ్శయగునుగాక
యొప్పుగా బ్రహ్మవిజ్ఞానశ్శమొప్పు నట్టి
వారి కెట్టి వర్ణాశ్శ్రమాశ్శచారధర్మ
ములు గలుగ వంచు నుపనిషత్తు లు వచించు. 289
- క: ఆత్మత్వంబును జెందక
యాత్మంభరి యగుచు నెవ్వఁశ్శడాశ్శ్రమవిధి మా
డాత్ముఁ డయి విడుచు నశఁడ
ధ్యాత్మగతికి దూర మగుచుశ్శనందు వరకమున్. 290

తే.గీ. కాన మోక్షంబు కాంక్షించుశ్రమనమనీషి
స్వీయవర్ణాశ్రమాచారశ్రవిహిత మైన
శ్రౌతకర్మంబు స్మార్త కర్మంబు నెపుడు
సర్వయత్నపూర్వకముగా శ్రజలుపవలయు. 241

వ. అని యితై అంగున. 242

శా. శ్రుత్యుక్తంబుగ సూరిసమ్మతముగా నూతుండు వర్ణింపఁగన్
సత్యానంతసుఖప్రకాశపరమున్ శ్రబహ్మోత్మవిజ్ఞానదం
బత్యంతాద్భుతజాతినిర్ణయవిధంశ్రబాలించి మౌనీంద్రులున్
సత్యాస్తే యదయార్జవదియుతులై శ్రసంతుష్టులై రయ్యెడన్. 243

13. తీర్థ మాహాత్యకథనము

తే.గీ. జాతిధర్మంబు వీడుటశ్రపాతక మని
యానతీయంగ నాలించిశ్రశౌనకాది
మునులు తీర్థమాహాత్యంబుశ్రజనహితముగఁ
దెలుపు మని వేఁడ సూతుండుశ్రవలికె నిట్లు. 244

క. శ్రీరమ్యంబగు గంగా
ద్వారంబున మేషరాశిశ్రబ్రథమర్జమునన్
సూరుం డుండఁగఁ దోఁగిన
వారికి మోక్షంబు కొంగుశ్రబంగార మగున్. 245

సి. యోజనాయతమయిశ్రయోజనవిస్తీర్ణ
మును గలి దేవతాశ్రపూజితమయి
పశ్చిమాంభోనిధిశ్రప్రాంతభాగంబున
దీపించు శ్రీసోమశ్రతీర్థ మందు
నార్ద్రాదినంబులశ్రనష్టమీతిథులందుఁ
బర్వంబులను వ్యతీశ్రపాతములను
బుణ్యచతుర్దశీశ్రపూషవారంబుల

తే.గీ. యొడల భస్మంబు ధరియించిశ్రయుపవసించి
శంభుభక్తుల కెల్ల భోశ్రజనము పెట్టి 246

చంద్రశేఖరుఁ గొల్చినశ్రీసజ్జనుండు
భవ్యశంకరకై వల్యరపదము గాంచు.

96

సి. ప్రవహించు నెచ్చోటశ్రీభవజూటమున కెల్లి
 ఖనదీమతల్లి గంశ్రీగమ్మతల్లి
వసియించు నెచ్చోటశ్రీబండిశాంతర్యామి
 విశ్వేశ్వరస్వామిరవేదగామి
విహరించు నెచ్చోటశ్రీవిపులభోజనపాణి
 శ్రీమద్వికాలాక్షిరచిగురుబోణి
చరియించు నెచ్చోటశ్రీశైశవక్రీడల
 సామజముఖనితోశ్రీషణ్ముఖుండు

తే.గీ. అట్టి వారాణసిదివ్యశ్రీపట్టణమున
 మహితమణికరి కాతీర్థలహరి యగుదు
మజనం బాడి పాపముశ్రీలుజగించి
 భక్తి శివుఁ గొల్చిన నరుండుశ్రీముక్తి నొందు.

297

సి. సోమిదమ్మగ వాణీశ్రీసోమింపఁగా బ్రహ్మ
 బహుయజ్ఞముల నెందుశ్రీబరిధవించు
సంపూర్ణ పూర్ణి మార్చంద్ర చంద్రిక వోలె
 గంగమ్మ యెచ్చోటశ్రీబొంగి పొరలు
ఘనకుచద్వయలిప్త శక్తస్తూరికారుచిఁ
 గాళింది యెచ్చోటశ్రీజాలువాలు
మిసిమి గుబ్బల పచ్చశ్రీపసుపుఁ గాంతుల తోడ
 శ్రీసరస్వతి యెందుశ్రీజెలువు నొందు

తే.గీ. నట్టి శ్రీమత్త్రివేణిఁ బ్రయాగ యందు
 భరణిఁ గృత్తి కారోహిణీశ్రీభంబు లందు
మేషరాశి నుచ్చస్థితిఁ బూషుఁడుండ
 స్నాన మాడిన మోక్షంబుశ్రీనరుఁడు గాంచు.

298

క. గంగాసాగరసంగమ
 మంగళ తీర్థంబు నందుశ్రీమార్గశిరమునన్

బొంగుచు మునుకలు వెటిన
గంగాధరభక్తుఁ డొందుఁడై వల్యంబున్.

299

క. నర్మద శమితార్తజనాం
తర్మద విధివిష్ణురుద్రశనాకేశ్వరసం
శర్మద నరకద్వాఃపథ

మర్మదఁ డోఁగినఁ విముక్తిశమసుజుఁడు గాంచున్.

300

తె.గీ. వృషభరాశిని సూర్యుండుఁ వెలయఁగా వి
శాఖ రిక్కిను భానువారసతము న్నండు
యమనిషేవిత యై నట్టియమున మునిఁగి
భోజనము విస్మృతముఁ బెట్టఁ మోక్షపిఠి.

301

తె.గీ. సకలవిద్యాస్వరూపిణీశారదాంబ
వరద వసియించు శ్రీసరస్వతిని నార్ద్ర
యందుఁ డోఁగాడి శివయోగిరవత్స చేసి
భవుని బూజిల్లచి నర్తుఁ డొంతుఁడప్సరపదము.

302

సీ. ఆవుఁ జంపిన యట్టియఘ మెల్లఁ బాయంగ
దక్షిణగంగ గోతముఁడు తెచ్చె
దాన వసిష్ఠుండుఁ తనపాయ గైకొనఁ
గౌశికుం డొకపాయశ్రగరిమ నిలిపె
శ్రీభరద్వాజుండుఁ చేకొనె నొకపాయ

నత్రీయు నొకపాయశనండు కొనియెఁ
గశ్యపాత్మజులై నశ్రగదుడుండు సూత్యుండు
నొక్కొక్క తమపాయశ్రతోంది తట్టి

తె.గీ. పుణ్యనప్త గోదావరపుష్కరముల
సింహరాశిని రవిగురుల్ శనైల్లఁగు ఫేళ
స్నానమొనరించి శివుఁగొల్చుఁ డమ్య ముక్తి
ముద్దియ వరింఱి ఖుద్దుపైఁ ఖుద్దుస్సెట్టు.

303

సీ. శ్రీవిష్ణు మార్త్యాదిరదేవతా క్షోటితో
నీశ్వరుం డెంద్రేనిరయీఁతలాడు

నెందుఁ గ్రుంకులు వెట్టిత్రయింద్రినీలగిరింద్ర
 మభవున కావాసకమయ్యె జగతి
 సకలయోగీంద్రులసర్వమౌనీశ్వరుల్
 యత్తటంబునఁ దపంకబాచరింతు
 సహ్యావర్వతరాజకచారుశృంగమునుండి
 యే నదీమణి జనికయించి మించె

తే.గీ. నట్టి కైవల్యనిశ్చేణీనబ్ధిరాణిఁ
 గేవలామృతవేణి శ్రీకృష్ణవేణి
 నుభయపర్వంబులను తోఁగిత్రయపవసించు
 నరుల కొసఁగును శబరశంకరుఁడు ముక్తి.

304

పి. మాఘమాసంబునశ్రమఘ రిక్క యందువఁ
 బంచపర్వంబులభక్తి తోడ
 దక్షిణకైలాసకమోక్షభూమికి నేఁగి
 సంసారబంధంబుకసమయఁ జేయు
 స్వర్ణముఖినదీకవారిప్రవాహంబు
 నందు మజ్జన మాడికయఘము వీడి
 శ్రీకాళహస్తీశుశ్రవేనంబొనరించి
 జ్ఞానప్రసూనాంబుశ్రంభణించి

తే.గీ. యచటి పాతాళగణపతిశ్రీనభినుతించి
 తిన్ననిం గాంచి సాలీనికసన్నుతించి
 కాళమును మొక్కి హస్తీకైఠగై మొగుడు
 పుణ్యపురుషుని వరియించుకమోక్ష లక్ష్మి.

305

క. పంపన్ తోయన్నపితని
 లింపన్ గల్గొలకాంతిశ్రీలీలాజితిన
 చ్చంపన్ తోఁగిన శివు నను
 కంపన్ గని భక్తులెల్లఁ గాంతురు ముక్తిన్.

306

తే.గీ. హస్త నుత్తరఫలునికనాదివార
 మందు శౌరికిఁ బ్రియమైనకయాదిలింగ

తీర్థమున ముని హరుఁ గొల్పిరద్విజున కెలమి
భోజనము పెట్టు నరుఁ డొందుశ్చముక్తి పదము

307

ప. గీర్వాణులకుఁ బూర్వశ్రీగీర్వాణులకుఁ డెంకి
యప్పరసలు నాట్యశమాడు భూమి
యాదిత్యనిర్మితంబై యధికాఖ్యతో
నగ రొప్పు నప్పట్టణంబు చక్కఁ
గుటిలాసమాహ్వాయశ్రీతటినీతటంబున
వీరాఖ్యయై యుండుశ్రీగౌరి యామె
శ్రావణ పౌర్ణమాశ్రయను గుటిలాంబుల
హరునకు నభిషేకశ్రమాచరించి

తే.గీ. భక్తిఁ గుటిలానదిం తోఁగిశ్రీపండితులకు
వస్త్రధనధాన్యము లొసంగుశ్రీవాని కిమ్ము
భుక్తిముక్తు లటంచునుశ్రమొక్కి వేఁడె
భవుఁడును దధాస్తటంచునుశ్రవర మొసంగె.

308

మ. కుటిలాహోదిని భానువారమునఁ గ్రుంకకుల్ వెట్టి శ్రీశ్రావణిన్
నిటలాక్షున్ భజియించి యీశ్వరుని రాశ్రణిన్ వీర నేవించుచున్
జటిలాఘంబులు వాయ భక్తులకుఁ బూజిల్ సల్పు విన్నాణికిన్
బటులాస్యంబున ముక్తికాంత యొసఁగున్ శబాహోపరిష్వంగమున్.

మ. గణరాడ్విష్ణుకుబేరవహ్నివసుశక్రబ్రహ్మవిశ్వామరుల్
అణిమాద్యష్టవిభూతు లొంది రట వృశ్చాహార్యసిమన్ నభో
మణి చాపంబున వెల్గ నార్ద్రను జగత్కాతన్ బితన్ గొల్చుచున్
మణిముక్తానదిఁ తోఁగు మానవులకుంశ్రాప్తింఁచుఁ గై ఎల్యముల్

తే.గీ. పృథివి దుర్వృతుఁ డైన సుశ్రవృతుఁ డైనఁ
బండితుండైనఁ బరమమూర్ఖుండె యైనఁ
బ్రాహ్మణుండైనఁ గడజాతిశ్రవాఁడె యైనఁ
బుణ్యమణిముక్త మునిఁగినశ్రీబొందు ముక్తి.

311

శా. శ్రీలక్ష్మీలలనానివాస మయి విశ్వేశ్వదేవపద్మాక్షది
కౌలబ్రహ్మమహేంద్రదేవమునిముఖ్యస్థానమై పార్వతీ

కై లానేశ్వరనాట్యరంగ మగు వ్యాఘ్రప్రక్షిను మాఘీమహా
వేళన్ శ్రీశివగంగఁ డోఁగిన నరుల్ వేగాంతు సాయుజ్యమున్.

క. వరుణుఁడు ప్రమాదమున మును
ధరణీసురు నొకని జంపితత్పాబ్ధిన్
దరియింప వ్యాఘ్రపాస్ముని
గురువచనము లాలకించికొందలపడుచున్.

313

తే.గీ. మాఘమాసమహాఘ్నిర్మాదినమున
గుహ్యతీర్థజలంబులఁ గ్రగురికువెట్టి
బ్రహ్మహత్యామహాఘంబుఁ బాయఁ గోరి
దేవదేవుని నేవించెదీక్షి తోడ.

314

క. ఋజ్ముఖదివ్యోపనిష
ద్వాఙ్మయగోచరుఁడు పాపభంజనచణుఁడున్
వాఙ్మనసాతీతుఁడు హిమ
రుజ్ముకుటుఁడు వరుణు కడకుఁ బ్రోవఁగ వచ్చెన్.

325

తే.గీ. భవుని దర్శించి నంతనేత్రపాప మెడల
మ్రొక్కి గుహ్యతీర్థంబునకమునుక పెట్టు
వారలకు మోక్షమిమ్మనిశవరుణుఁ డడిగె
నట్ల యగుఁగాక యని పల్కితహరుఁడు వెడలె.

316

తే.గీ. మాఘమాసపర్వంబులకమహిత భక్తి
వ్యాఘ్రపట్టణప్రాగుదకగ్భాగమందు
గుహ్యతీర్థపుష్కరములఁ గ్రుంకు నరుఁడు
మోరభవనరకాబ్ధిలోఁ గ్రుంకఁ డెపుడు.

317

తే.గీ. జలజభవరోమశుల తపస్థానమైన
బ్రహ్మపురి బ్రహ్మతీర్థంబుకవారి మునిఁగి
గ్రహణపర్వంబులను హరుఁగను జనులకుఁ
గరతలామలకంబు శంకరపదంబు.

318

మ దు రా క్ష ర :

శివుని వెలివెట్టి దక్షండుఁ దేయు యజ్ఞంబునందుఁ
దవిలి వీరభద్రుఁడు దేవకతల తలల్ దటింపఁగ

రవికిఁ బండ్లుడ బ్రహ్మపుత్రమునం దపం బొనర్చి
సవిత పండ్లొందె సూర్యపుత్రస్కరిణి యయ్యెను సరస్సు. 319

మఱ్యా క్క ర :

ఇంద్రాది దేవాళి గెల్చిత్రమేడై అత్రమేపారఁ దొల్లి
నింద్రజి రథముపై నేఁగఁగనిచ్చోటఁ నెటుసాఁగ కాఁగ
సాంద్రభక్తి ని దేరు డిగ్గిఁసవితృపుత్రస్కరిణిని టోఁగి
చంద్రమోమకుటలింగంబుఁ స్థాపించిఁసరిగొల్చి యేఁగె. 320

తే.గి. అట్టి సూర్యపుష్కరిణీశుభాంబువులను
గ్రహణముల విషువాయనకాలములను
బర్హముల నార్ద్ర భాస్కరవారములను
మునిఁగి విఫౌలఁ దనియింపఁ మోక్ష మబ్బు. 321

తే.గి. వనధిసంగమమంగళకవంశకముల
నామ్రతీర్థంబు నందు మృధ్యాఙ్గనమునఁ
గుఁభకోణత్రికోటిహాశకుతలములను
బుణ్యమైన శ్వేతారణ్యభూమి యందు. 322

క. కావేరిని రత్నాకరు
దేవేరిని నిత్యనృత్యకదీప్తతరంగ
శ్రీవారిని నరుఁ దెప్పుడు
దైవాఢీన భక్తి మునుఁగఁగఁభన్యతఁ గాంచున్. 323

తే.గి. పర్వముల యందు బాస్కరకవార మందు
భక్తిఁ గావెరిలోఁ టోఁగిఁసార్వతీశుఁ
బ్రణతు లొనరించి సప్త తీర్థముల యందు
మరణ మొందిన నతుఁడొందుఁ బరమపదము. 324

తే.గి. మహితవల్మీకసుక్షేత్రమధ్య మందు
నొప్పు శ్రీక్షీరకుండదిశ్వాప్పు అందు
ఫాల్గునంబున నుత్తరభతునిన్ జ
లంబులాడిన జనుఁడు కైకలాస మొందు. 325

తె.గీ. క్షీరకుండంబు పశ్చిమశ్రీసమ నొప్పు
 తీర్థమునఁ దొల్లి నొకయేఁడు దేవరాజు
 పర్వముల ముని వల్మీకవర్వతేకుఁ
 దివిరి పూజింప నది దేవతీర్థ మయ్యె.

326

తె.గీ. ఫాలునంబున నార్ద్రనుశ్రభానువార
 ములను గృష్ణాష్టమిని బర్వతములను దేవ
 తీర్థమునఁ దీర్థమాడినతై రికుఁకు
 శివుఁడు దయ తోడ నొసఁగు నిశ్రక్శేయసంబు

327

ద్విపద :

శ్రీసూర్యవంశాబ్ధిశిశిరభానుండు
 కోసలనృపపుత్త్రికొర్కుల పంట
 దశరథజ్మిపాలుశ్రతపముల ఫలము
 ప్రశమితపాపుండుశ్రపరమపావనుఁడు
 శ్రీరామచంద్రుండుశ్రసితాప్రియుండు
 ఘోరయుద్ధమునందుశ్రగుత్పితకర్ము
 దారాపహారకుశదైత్యలోకేంద్రు
 నారావణుని జంపితయవనిపైఁ గూల్చి
 లక్ష్మీస్వరూపిణీశలలనను గూడి
 లక్ష్మణస్వామి ముశ్రలలి విభీషణుఁడు
 గాలిపట్టియు రుమాశకాంతుండు నలుఁడు
 వాలిబిడ్డఁడు జాంబవంతుండు మొదలు
 సర్వకపీశ్వరశ్రసంఘంబు కొలువ
 గీర్వాణదిక్పాలశక్తిన్నరగరుడ
 గంధర్వులును మునుల్శ్రకరము కీర్తింప
 గంధమాదనమహాశక్తిధరంబందు
 నేతుమంగళ శుభశ్రక్షేత్రతీర్థమున
 స్నాతుడై యానందశ్రజలధిని తోఁగి
 బ్రహ్మహత్యామహాశ్రపాతకం బీఁగ

బ్రహ్మాదిసురవంద్యుఁలఁ బార్వతీనాథు
రామేశ్వరస్వామిరమ్యలింగంబు
గోముగా స్థాపించికోరి సహస్ర
నామాశితో బిల్వనవపత్రములను
గామితార్థప్రదుఁలగుణ్యపూర్ణు
శ్రీకంఠఁ బూజించిరచెచ్చెర మ్రొక్కి
సాకేతపురికిఁ బుకష్పకముపై నేఁగె.

328

తే.గీ. చంద్రసూర్యోపరాగసత్సమయములను
బర్హవిషువాయనవ్యతీరపాతములను
బుణ్యదినముల షడశీతిరముఖము లందు
నాదిశుక్రవారముల నర్థోదయముల.

329

క. శ్రీమద్రామేశ్వరతీ
ర్థమలతోయములఁ గ్రుంకిరహరు రామేశున్
బ్రామినుకుల వినుతించిన
బాములు పాపములు పంచరబంగాళమగున్.

330

తే.గీ. అమల రామేశతీర్థంబురలందుఁ దోఁగి
భక్తి ముమ్మాఱు వలగొనిరపార్వతీశు
దాశరధిపూజితుని గొల్వఁదత్తణఁబ
బ్రహ్మహత్యాదిఘోరపాతములు వాయు.

331

తే.గీ. ఒక్క మాసంబు ప్రతిదినంబుదధి మునిఁగి
రామనాథుని ధర్మించిరరజని యందు
నొక్క దిన మందు భక్తి తోరనుపవసించి
పాటునకు నిష్కమాత్రసురవర్ణ మీయ.

332

తే.గీ. బ్రహ్మహత్యాసురాపానరపాతకములు
స్వర్ణ సంతే యగురుతల్పరపాతకములు
పాపకృత్సేహసంభూతరపాతకములు
తొలఁగి జనులకు మోక్షంబురతుఁగఱించు.

333

తే.గీ. ఒక్క మాత్రై న రామేశ్వరరోర్వి నుదధి
నూర్మికాడోలికల యందునోలలాడి
మొక్కి శివుఁగొల్చు ధన్యునిశ్రము క్తిలలన
కొఁగిటఁ గదించి సుఖడోలికలను నూఁపు.

334

ఆ.వె. సకలవేదములనుశ్రై వాగమంబుల
రమ్యశాస్త్రములఁ బురరాణములను
దెలుపఁబడిన పుణ్యతీర్థమాహాత్మ్యంబు
తెలిపినాఁడ మీకుఁగదేటపడఁగ.

335

సీ. ఈ తీర్థమాహాత్మ్యమీకుండు తొలుదొల్ల
నంబికా దేవికినానతిచ్చె
నా యంబికా దేవిశ్రయనుఁగుఁ గుమారుఁడొ
కొమరసామికిఁ జెప్పెఁగూర్మి తోడ
నా కుమారస్వామిశ్రయంబోజగర్బున
కుపదేశ మొనరించెనొప్పు మీఱ
నా చతురాననుండన్మద్గురుం దె న
వ్యాసర్షికిని దెల్పెవత్సలతను

ఆ.వె. ఆ మహానుభావుఁడయ్యాయపద్మార్కుఁ
డాదిముని పరాశరరాత్మజుండు
పరమకృపను నాకుఁబాఠంబుగాఁ జెప్పె
దాని జెప్పి నాఁడఁడఁటిని మీకు.

336

ఆ.వె. భక్తితోడ మీరుఁప్రార్థింపఁగా జగ
ద్ధితము గోరి దీనిఁదెలిపినాఁడ
దివ్యమైన యట్టితీర్థమాహాత్మ్యంబు
శిష్యగణములకునుఁజెప్పుఁ దెప్పడు.

337

ఆ.వె. దేవదేవహితముతీర్థమాహాత్మ్యంబు
ప్రత్యహం బెవండుఁపఠవ నేయు
వాఁ డఘంబు పంచఁబంగాళ మొనరించి
భవుని కృపను బరమశ్రీపదము గాంచు.

338

- ఆ.వె. శుభదినంబు లందుశుద్ధుడై తీర్థమా
హాత్యమెల్ల వీనుశలార విన్న
నరుడు పాపరాశి నలినలి గావించి
పార్వతీశదివ్యకపదము గాంచు. 339
- తే.గి. శ్రాదదినములఁ బుణ్యతీర్థంబు లందుఁ
దీర్థమాహాత్య మెవ్వండుక తెలియఁ బలుకు
వాడు దారిద్ర్యమును బటాకపంచచేసి
భాగ్యగరిమఁ గుబేరునికబరిడవించు. 340
- ఆ.వె. అర్థితోడ నెవఁడుశ్రీతీర్థమాహాత్యంబు
చెలఁగి వినుచు దేవకతలను గొలుచు
నతని బ్రహ్మవిష్ణుశితికంతు లురుదయఁ
గనిన బిడ్డ వోలెకమనుతు రెవుడు. 341
- పుత్ర కౌకిల :
- కంఠపాఠము గాఁగ నెప్పుడుశ్రీకంజనేతుఁడు దివ్యవై
కుంఠవాసుఁడు విష్ణుమూర్తి యశకుంఠభక్తి దలిర్ప శ్రీ
కంఠసత్కరుణాకటాక్షముకగాంచఁ దీర్థమహత్త్వము
త్కంఠతోడఁ బఠించు శ్రీకలకంఠిఁగూడి ముదంబునన్. 342
- క. కానన్ నిచ్చలు చదువుం
డో నై మిశవాసులార! శ్రయత్సుకులై యీ
శానప్రసాదసిద్ధికి
మానిత సద్భక్తిఁ దీర్థమాహాత్యంబున్. 343
- మ. అని యారీతిని దేవదేవశివమాశ్రహాత్యంబు తెల్లంబుగా
మును శ్రీనై మివాసులౌ మునులకున్ శ్రీబోధించి వీడ్కొంచు స
న్మునివర్యుండగు బాదరాయణు పదాంశభోజాతముల్ గొల్చి యీ
శుని దురావరుఁ జంద్రశేఖరు హరున్ శుద్ధాత్మ భావించుచున్.
- శా. శ్రీసూతర్షి గమించె యోగమహిమన్ శ్రీశంకరీశంకరా
వాసంబున్ రజతోరుకూటనికరోశద్భాసంబు నిత్యాప్పరో
లాసంబున్ గజవక్త్రీషణ్ముఖమహోశల్లాసంబు ముక్త్యంగనా
న్యాసంబున్ గృతనందికేశఖరవిశ్వాసంబుఁ గైలాసమున్.

చ. సరసమృదూక్తి బుద్ధవరకసత్కవిచంద్రుఁడు సూతసంహితన్
 వరుసను రెండు మూఁడు మఱీనాలుగుఖండములున్ రచించె నీ
 కరుణను నాద్యమైన శివకఖండము చెప్పితిఁ బార్వతీమనో
 హరఃహరఃశర్వఃసర్వభువనార్చిత! నన్ దయఁ జూడు మెప్పుడున్

సి. ఇది సదాపరమేశ్వరదయాద్యుగాలబ్ధ
 కవితాంకుర బుధేంద్రకవివిధేయ
 శ్రీపరాకరసగోత్రీయగర్మేశ్కకి
 షయపౌత్త్ర సూర్య నాశ్రాయణార్వ
 సూర్యకాంతాంబికాశ్రువాన్వగ్ర సహజపాం
 డిత్య భక్తాచ్యుతశ్రవత్యశేష
 గిరిసోమయాజిశర్మరచిత శ్రీసూత
 సంహితాదిమఖండకసత్కృతిమణి

తే.గీ. ధరణి బుధకవిసత్త మాకదరణ గలిగి
 యాసుధాకరతారార్కశ్రమై కరంబు
 వఱలుఁగాత భవత్కృపాశ్రపాంగ మొప్పు
 భాసురశుభాంగః యవిడికై శలాసలింగ

347

పృథ్వీ పృత్త ము :
 పురాణగణభాషణాః శ్రీభుజగరాజిసద్భూషణాః
 పురాతనమునీశ్వరాః శ్రీభువనజాలవిశ్వేశ్వరాః
 పురత్రయవిభంజనాః శ్రీమునిజనావళీరంజనాః
 పురందరపదావనాః శ్రీముదితభావనాః పావనాః

348

క. జలజాసనబలశాసన
 కలహాశనవినుతనామః శ్రీకరుణాదామా!
 లలితాంబితకిలికించిత
 కలితాంచితహాసభాష! శ్రీకైలానేశాః

349

మాలిని : సుకవినికరపోషా! శ్రీసూరిరజ్జిభిలాషాః
 ప్రకటనిగమసౌధా! శ్రీపార్వతీచిత్తనాథాః
 మకుటితశశిరేఖా! శ్రీమంజుపాదస్థలేఖా!
 పకలభువనదీపాః శ్రీసచ్చిదానందరూపా!

350

—: గ ద్య ము :—

ఇది 'కవితావిశారద' శ్రీబుద్ధవరపు మహాదేవామాత్య ప్రణీతంబైన శ్రీమ
 దాంధ్రసూతసంహితా మహాగ్రంథంబునందు శ్రీమత్పరమేశ్వరకరుణా
 కటాక్షలబ్ధకవితావిచిత్ర పరాశరసగోత్ర శ్రీగరిమేశ్వకృష్ణావధాని
 పౌత్రసూర్యనారాయణసూర్యకాంతాంబికాపుత్ర సకలసుకవిబుధ
 జనవిధేయ 'సహజపాండిత్య' అచ్యుత సత్య శేషగిరి సోమ
 యాజి శర్మ నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీశివమాహాత్మ్యఖం
 డంబునందు గ్రంథావతారంబును బాహుపతవ్రతంబును
 నందీశ్వరవిష్ణుసంవాదాత్మకంబగు నీశ్వరప్రతిపాద నం
 బును నీశ్వరపూజావిధానంబును శక్తి పూజావిధానం
 బును శివభక్త పూజావిధానంబును ముక్తిసాధన
 కథనంబును గాలపరిమాణతదనవచ్చిన్నశివస్వ
 రూపకథనంబును బృథివ్యుద్ధరణకథనంబును
 బ్రహ్మసృష్టికథనంబును హిరణ్యగర్భాది
 విశేషసృష్టికథనంబును జాతినిర్ణయకథ
 నంబును దీర్ఘమాహాత్మ్యకథనంబు
 నను విషయములు గల ప్రథమ
 ఖండము సమాప్తము.

శ్రీమత్పరమేశ్వరార్పణమస్తు.

శ్రీరస్తు

శ్రీ సూత్ర సంహిత

జ్ఞానయోగ ఖండము

1. జ్ఞానయోగ సంప్రదాయ పరిపరాకథనము

సీ.

ఒకచోట నానాలోకోర్విజనముదయ

మొకట నానాతాంతోత్కరము

నొక సీమ నానాఫలోత్కృష్టకందౌఘ

మొకట నానాస్వాదురయోగ్యసలిల

మొక క్రేవ నానావిఠోజ్వలమణిగణ

మొకట నానాకురుంగకబలము

నొకచాయ నానాసురకృతార్దబృందము

నొకట నానాకిన్నరకృతివితతి

తే.గీ.

చెలువు దయవార నమృతాంశుశేఖరాల

యము సొమ్ముల కెల్లను శ సొమ్ము నగుచు

వెలయు ముల్లోకములఁ బేరుక పెంపుఁగని వి

లాససంపద నడరికై శలాసశేఖరి.

1

ఉ.

అందున నొక్క రత్నరుచిరరానన మందు పసిఁచి మేనజా

నొందగ బూదిఁ బూసి మెడకనొప్పుగఁ బెన్ రుదురాక్షతావళం

బుందగఁ దాల్చి కన్నుఁగవశమూసి దనుఁదనుఁ గాంచుచుండిచూ

డం దగు రీతి సూతుఁడు బెడంగుల తానకమై విరాజితెన్॥ 2

క.

అపరవ్యాసుం డన ని

ష్కపటమునఁ గోర్కు లెల్లశతతము విడియె

ట్లు పమింప రాని తేజు నె

రవుచు నతం డడరుచుండెకరాజతగిరిపై॥

3

- కం. స్మితభూషితాననుం డయి
జితేంద్రియసమాజుఁ డయి విశజితరాగక్రో
ధతతి యయి నిర్మలుండయి
యతిలోకాకారుఁ డగుచుఁ శ నాతం డలరున్ || 4
- వ. అనుత్తమార్తమలక ప్రియారణులు నుత్తమోద్ధాలకోగ్రవీర్య
లును గణ్ణకరుణ కంకణ కల్పాంతకళాధర కాలకాలాగ్నిరుద్రక
కైవల్యలును జయజంగమ జర్జర జాబాల జమదగ్నులును బక్ష
పరాశర పార పారగ పండితపండితోత్తములును మహాకాయ
మహాగ్రోవ మహాబాహు మహానేన మహాప్రాజ్ఞ మహావీర్య
లును వత్సవిష్ణువృద్ధవిశాలాక్షులును శ్వేతబాహు శ్వేతాశ్వతరు
లును దచ్ఛిష్యప్రశిష్య గణంబులతో భవపాశనిరసనవ్యసనులయి
సూతసన్నిధిం జేరి దండప్రణామంబు లర్పించి యిట్లనిరి, 5
- ఉ వ్యాసమహర్షి యన్న యొకకపాటి తపస్వియో? వాసుదేవుడై
భాసిలు వ్యాసరూపమునకప్రజ్ఞ నెవండిటు నాలు వేదముల్
జేసి వ్యవస్థున్ నిలిపి శ చేవఁ జెలంగిడి వాఁ డిలాస్తలిన్
వాసి గనున్ బురాణ రచనాచణుఁ డంచు నుతింప నెలరున్ || 6
- కం. వ్యాసాచార్యుల కడ న
భ్యాసం బొనరించి నాఁడకవఖిలపురాణ
ప్రాసంగికవైఖరి, నితి
హాసాంచితరీతి నీకుకనన్యులు సరియే! 7
- వ. అఫ నుతియించి 8
- మ. ఉపదేశించితి వయ్య యింత వరకీకవుద్యన్మనీషావిశే
షపరిపాకసమ్మద్దిఁ జేయుమని భాశస్వద్రుహ్మాతత్వం బిఁకన్.
గృపఁదత్ప్రాప్తి కుపాయవర్గము నొగిన్ శగీర్తిఁపఁ బ్రార్థింతుమ
య్యః పరాకించుక లేక మా మనవి నీశవాలింపవే పెంపుమై 9

చ. అని వచియింప నా ఘనుఁడు సాంబశివున్ మది నిల్చి బాదరా
యణు వరసన్నిధానము హృదబ్జమునన్ గలిపించు కొంచుజల్
వినయసుధామధూరుతరశలీల తెలర్పఁగఁ బల్కఁ జొచ్చెనా
యనఘులు వీను లొగ్గివినునంతటి వారయి డాసియుండగన్ || 10

వ. అది యెట్లందురేని 11

చ. పరమశివుం డొకప్పు స్వతఃపః ఫలమైన యుమాలతాంగి డ
గరి యుపచారమీ యసురకాండము గొల్వ సభాంతరమ్మునన్
సురగురునిన్ బృహస్పతిఁగ్రనుంగొన నాతఁడు మంచివేశయం
చురుముద మొంది లోకహితకమూహ యొనర్చి యొనర్చెఁబ్రశ్న
మున్ 12

మ. ఆరయన్ లోకమునఁడు నెయ్యెడల మోక్షార్థిత్వముల్ లేకపో
వరుదొచుందురు ముక్తిఁబొందు జనులకయ్యా! హేతు వూహిం
పఁగాన్

వరమోక్షంపుఁ దెఱం గెఱుంగమిఁ గదానాకాదిలోకంబులన్
గరుణన్ ముక్తికిఁ జేర్చు త్రోవల నెఱుంగన్ జెప్పి బ్రోవంగదే

వ. అని దీనానూనాలాపంబుల వేడ గిరి శుండు సహజకరుణాంత
రంగుం డగుట నిజతరుణీ మణి సుందరవదనం బాలోకించి నీలాం
భోదగంభీరరవంబులు నెలంగ సువాచార్యుల కుత్తరం బిడె.
గిరిసార్యభౌము ముద్దుపట్టి యూరుతలంబున వసించి కుమారుం
డవుడు సావధానంబుగా వినియె. స్కందశిష్యుండైన వశిష్ఠుండు
తన పూర్వజన్మకృత తపఃపుణ్యప్రభావంబున నవ్విద్య గ్రహిం
పఁగలిగె. అతఁడు నిజజ్యేష్ఠకుమారుం డగు శక్తి కుపదేశించె
శక్తివలనఁ బరాశరుండును, బరాశరుని వలన భగవంతుండగు
వ్యాసుండును నమ్మహామహు వలన నేను నావిద్య సంపాదించితి
మిది దీని సంప్రదాయ వృత్తాంశంబు. 14

క. నే విన్నయట్లు మీకున్
నే విన్నపముం బొనర్తురవినుమీ భాగ్యం

జీ వర్తింపఁగ నేరు నె
మీ వీనుల పున్నె మెంతకమిన్న యగునొకో

2. ఆత్మచే సృష్టికథనము.

- వ. ఇందుధరుండు బృందారక గురున కిట్లానతిచ్చె. ||
- తే. పరమ గోప్యంబు శ్రేష్ఠంబుకవంత లెల్ల
నవల నెట్టింగ జాలిసకయరిది యూత
కోల జ్ఞానంబు దీని నెక్కాల మందొ
సంగకూడ దనధికారికజనములకును.
- వ. జ్ఞానాధికారు లుత్తమ మధ్యమాధము లన ముత్తె అంగు లె యుం
దురు. అందు విశుద్ధాంతఃకరణులును సమాహిత చిత్తాభరణ
లును నగు వార లగ్రగణ్యులు. వారు పనిషద్వాక్యశ్రవణమన
ననిధిధ్యాసముల వలన సిద్ధి బొందుదురు. ఆత్మానాత్మ వివేక
యుక్తులు రజోలేశానుషక్తులు నగువారు మధ్యములు. వారేకాగ్ర
మనస్కులు గామి నష్టాంగయోగమున జ్ఞానముం బొరయుదురు.
సాంద్రోపరోధబలాయత్త చిత్తులగు వారధములు. వార లప
తిష్ఠతజ్ఞాసులై వర్ణాశ్రమ ధర్మపరులై తద్వ్యతికృమనిమిత్త
పాపంబులఁ బ్రాయశ్చిత్తాదుల వలన నపనయించుకొనుచుఁ దన్ని
మిత్తక దానాదుల వలన వైరాగ్యమును జ్ఞానమునుఁ గాంతురు.
ఈ కడమవారి కొఱకయి సృష్టికృమం బభివర్ణింతు. తొలుత
జగమాత్మాభిన్నంబ కాని వేఱుగాదు. పిదప సత్త్వరజస్తమో
గుణాధిక్యంబుల నాత్ముడే హరవిరించులు గుణత్రయ వైషమ్య
ములు దక్క నామరూపధారులకు హేతువగును. సర్వజగములు
వికృతి స్యూతములు హిరణ్యగర్భుండు ప్రథమశరీరి. మత్స్య
సావబలమ్మున నతండు నరసురాది లోకంబుల నిర్మించు మదను
గ్రహంబున విష్ణుఁడు విష్ణుత్వంబు రుద్రుఁడు రుద్రోపదమ్మును
బొందుదురు. చతుర్వర్ణ చతురాశ్రమవాసులకు నెన పూజ్యుడ.

తత్తద్దర్మ నిర్వహణ ఫలం బీక్వర ప్రసాదంబు అందు నవిద్య
కర్మములవలనఁ గాక జ్ఞానము వలనన తొలంగు. జ్ఞానము
ముక్తికి నజ్ఞానము సంస్కృతికి వలె హేతు వగును. 18

క. విను మిది బ్రహ్మప్రాప్తికి
ననువగు సాధనము సంగ్రహంబుగ దీనిన్
వినిపించి నాఁడ నని హారుఁ
డనఁ బులకలు మొలక లెత్తనమరుగురుఁ డొగిన్॥ 19

క. బత్తిమెయిం బ్రణమిల్లుచు
నెత్తుచుఁ గేల్దోయి గిరిశుకనెదుటను స్తోత్రం
బత్తరి విబుధులు మెచ్చఁగఁ
జిత్తోన్నతి సలిపె నట్లుశచింతలు దొలఁగన్॥ 20

క. హరునకు విజితస్మరునకు
ధరజాకాంతునకుఁ బర్వశనిశాంతునకున్
బరమశివున కభవునకున్
గిరిశునకున్ బ్రణతి వితతిఁ గీలింతు వెసన్॥ 21

క. మౌనిప్రభునకుఁ దత్త్వ
జ్ఞానప్రదవిభున కఖిలకసారవిభునకున్
మానితహయ ఋషభునకున్
నే నభివాదశతములనుకనిరత మొనర్తున్॥ 22

క. శూలికి మాయాశాలికిఁ
బాలితదేవాలి కఖిలకపాపైకవనీ
కీలికిఁ గపాల మాలికిఁ
జాలగ సాష్టాంగవినతికసమితి నొసఁగెదన్॥ 23

క. రుద్రునకుఁ గృపాపూర్ణస
ముద్రినకును సాంద్రితరతకమోఽహస్కరని
ర్ణిద్రునకు భూతిత్వప్రద
ర్ణిద్రునకున్ నే నమస్కరంతున్ బత్తిన్॥ 24

- క. విశ్వాకారున కురుతర
విశ్వాధారునకు భూతిరవిస్తారునకున్ ।
విశ్వాభిరామనాసా
విశ్వాసాగమున కెపుడునే నతి నిడుచున్ ॥ 25
- క. కాలనకుఁ గాలగళునకు
కాలాపీడునకుఁ గాలకాలనకు మహా
కాళీవామాంగునకున్
కేలుంగవ మోడు నేనుకృతవిన యుఁడనై 26
- క. లోకాద్భుత వికృమునకు
లోకాద్భుత విగ్రహానకుఁ లోకేశునకున్
లోకాద్భుత తాండవునకు
వాకొందును నుడిశతంబుశ్రవణలినభ క్తిన్ ॥
- క. ప్రాణాయామపరాయణు
లై నిచ్చలు మనఁగఁ జాలుశనల యోగుల బల్
బ్రాణములను రక్షించెడి
జాణకు జోహారోనర్తుశ్రవణతతం బేనున్ 28
- క. మూలాధారోదితయై
వ్రీల షడబ్జములు శీర్షపీఠీగమన
శ్రీలబ్ధమధురసుధలన్
గ్రోలు లలన నేలు వానిగొలుతున్ మదిలోన్ 29
- క. ఏచిచ్చక్తి మెయిన్ దా
రాచంద్రార్కాగ్నిగణముశ్రాజిల నగునో
యాచిన్మయదీప్తునకున్
వ్రాచుశ్యవ్రణతులనఁ గరంబర్పింతున్ ॥ 30
- క. అక్షయచిన్మోదునకున్
సాక్షాత్పరమాత్మునకునుశ్రశంకరునకునున్ ।

మోక్షప్రదునకు హృదయా

ఢ్యక్షునకున్ నిరతమేఁ గృతాంజలి నగుదున్॥

21

క. వినుఁడు బృహస్పతి గిరిశున

కును సలిపిన స్తవముఁ జదువుకొన్నన్ విన్నన్

గనఁదగు నేరికి నై నను

వినుత మృగు ముక్తి యింకఁ వేయునునేలా ?

22

చ. ప్రతిదిన మీ స్తవంబును నెఱవండు పఠించిన వాని కబ్బును

న్నతమగు విద్య వాఁడది మఱనమ్మునఁ గోరెన యేనిపెండ్లియా

మతిగలదేని పెండ్లిపయిమానుగ జ్ఞానము గలుఁగి ఘోరసం

స్పృతి దరియింపఁ గోరికలుఁజిత్త మునందలరారు నేనియున్ 33

3. బ్రహ్మచర్యాశ్రమ విధి నిరూపణము

వ. మహాదేవుండు దేవగురుని కిట్లానతిచ్చెసర్వాశ్రమములకు మొద

టిది బ్రహ్మచర్యంబు తద్విధం బభివర్ణించెద. స్వసూత్రక్రమ

మున నుపసీతుండగు వాఁడధ్యయన పరాయణుండు గావలెను.

ప్రాతః సాయంకాలముల నన్నిని వేల్చునది. దేవర్షి పితృతర్ప

ణముల యధావిధి నొనర్చునది. నిజమస్తకోన్నతి నొప్పు

మోదుగుదండంబుఁగాని, మారేడు దండంబుగాని త్వగ్విభూషితం

బయిన దానిని గ్రహింపవలెను. శివాన్నిచేఁగాని, విరజాన్నిచేఁ

గాని మంత్రపూర్వకముగా సంగ్రహించి భస్మము సజలముగాఁ

గరోరః కంధరలలాట ప్రదేశముల నలంకరించునది. అత్తరి

శివశివాన్యతర ధ్యాన మొనర్చునది. శ్రోత్రి యబ్రాహ్మణగృహం

బులనుండి తదలభ్యసందర్శంబయన నన్యగృహంబుననుండి

భిక్షగ్రహణ మొనర్చి గురునివేదనమ్ము సలిపి తదనుజ్ఞను

భుజించునది. భవత్పూర్వమధ్యమావసానముగా 'భిక్షం దేహి' యని

యధా క్రమముగా బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యవటువులు భిక్ష యాచించు

నది. తల్లిదండ్రులయు, నొజ్జలయు, బెద్దలయు నన్నలయు,

జ్ఞానులయు దర్శన మాత్రమున నుత్తిష్ఠుఁడయి 'యసావహం

భోనామాస్మి' యని యభివాదం బొనర్చునది వారిలో జ్ఞానాధికులకుఁ దొలుత వందన మిడునది. 'ఆయుష్మాన్ భవసోమ్య' యని వారిచ్చు ప్రత్యభివాదనము శిరమున వహించునది. మాతృపితృవంశ్యులను, గుణాధికులను, గురువంశులననువర్తింతునది. అధ్యాపకుఁడు కంటఁబడిన నిలిచి నమస్కరించి తదనుజ్ఞానాసీనుండగునది. సత్యముఁ దప్పకుండునది. చదివినది మఱవకుండునది. మోక్షకాంక్షను గాని, విష్యక్తమను బుద్ధిని గాని నిత్యనైమిత్తిక కలాపంబు శ్రద్ధతో నిర్వర్తింతునది. కాలు నేతులు గడిగికొని సూర్యాభిముఖుండయి కాని పూర్వాభిముఖుండయిగాని యాహరించునది. 'ప్రాణాయస్వాహో' యను మంత్రాదుల వలన నాహతులు గొనునది. ఇటుల వ్రతమాచరింపుచు వేదాధ్యయనమునఁ దప్ప నితరముల యందు మనము లగ్నము నేయకుండునది. ఇట్లు బ్రహ్మచర్యవ్రత మాచరించిన యెడలఁ గొంతకాలమునకు వైరాగ్యోదయ మైనచో సన్యసించునది. కానిచో నైషిక బ్రహ్మచారిగాని, గృహమెధిగాని యగుటొప్పునది.

4. గృహస్థాశ్రమ విధి నిరూపణము.

వ. బ్రహ్మచర్యాశ్రమవిధి సంక్షేపంబుగా వివరించితి. తదాశ్రమ నివాసి వేదములలో నొకటి గాని, రెండు గాని మూఁడు గాని యభ్యసించి యాచార్యానుజ్ఞాతుండయి భిన్నగోత్రోద్భవయు, సర్వలక్షణ సంపన్నయు, సదీ వృక్ష నక్షత్రేతర నామయు సాధ్వియు నగు కన్నెం బరిణయ మగునది. పితృసహితుఁడయి యౌషాసనపురస్పరముగా ధర్మము నిర్వహించునది. నిరగ్నిపతితుఁడు ఋతుకాల మెఱిగిన నిజాంగనా సాంగత్యమున సమంత్రకముగ నుండునది. ఆతిథేయా తిథినిమిత్తము గాక యాత్మార్థమన్నము పచనము గావించు వాఁడు నరకనివాసి యగుటకు సందియములేదు. ధర్మార్థ జీవనుఁడును సంతానార్థమైధునుఁడును ముక్త సంసారభీరు లగుదురు, తదితరులు నిరయయోగ్యులు. యాజనాధ్యాప

నముల వలన, విశుద్ధులవలన, దేహయాత్మార్థమాత్రము గాని యాగార
మాత్రముగాని ప్రతిగ్రహణ మొనర్పవచ్చును.

నిర్జన నిర్భయ ప్రదేశముల విణ్మాత్రముల విసర్జించి మృజ్జ
లంబులతో గుహ్యంగప్రకాశన మొనర్చి హస్తపాదములఁ గడిగికొని
గంధలేపనివృత్తి యయ్యెనని తృప్తి కలుగు వఱకు శౌచము తీర్చునది.
దంతధావనానంతరము కృతస్నానుండయి ప్రాణాయామత్రయానంత
రమున, గాయత్రిం జపియించి యుపస్థానంబు నిర్వర్తించి వేదపారాయ
ణంబు నెఱపి మధ్యాహ్నమున బ్రహ్మయజ్ఞ మనుష్ఠించునది. పిదప
నగ్నికార్యమును బలికార్యము మున్నగువాని నాచరించునది. నిత్యశ్రాద్ధ
మును దానాదుల నశక్తి దక్షిణాదుల నేమరఁగూడదు. సర్వభూత హిత
రతుఁడై మెలఁగవలయుఁ బక్వాన్నమునకు యతి బ్రహ్మచారులు బాగ
స్వాములని యనవచ్చు. వారి కిడక భుజించు వాఁడు చాంద్రాయణ
మాచరింపవలెను. కర్మంది హస్తంబు నం దుదక ముంచి ఛిక్ష నిడి
యనంతరమునఁ బునర్హస్తాంత్రం బొసంగు వానికిఁదిద్దైక్ష్యము మేరు
సమానమును సాగరోపమమును నగును.

గృహస్థుఁడు దినమున కొక్కసారి భుజించునది. దినమునకు
రెండు పర్యాయంబు లాహారంబుఁ గొను నెడల సారెకు ముప్పదిరెండు
కుక్కుటోదర ప్రమాణకబళములు మాత్రము గొనునది. హర్ష విషాద
ములఁ బొరయకుండునది. జపసఙ్గామభోజనములను గురువృద్ధాద్యుపా
సనాభిమానములను జన్నిదముండి తీరవలెను, వేణుమయదండంబును
శ్లోదకకమండలువును ధరించునది. ప్రణవపంచాక్షర మంత్రపూర్వకము
“త్ర్యంబకం యజామహే” యను మంత్రముతో భస్మమునఁదిప్రండము
లను భక్తితో ధరించునది. అటు లాచరించు గేస్తునకు సకల శ్రుతి
పఠన శ్రీవణఫలంబు సిద్ధించు. భస్మధారణము శ్రుతి విహితము గావునఁ
దద్వర్జనమునఁ బతితుఁడగు రుద్రాక్షధారణ మావశ్యకము. మృణ్మయాది
లింగముల మదర్చన సల్పునది. యజ్ఞము వలన సర్వకిల్బిష నాశనము
నందున చిత్త సంశుద్ధియు నందున బ్రహ్మజ్ఞానయును జనించు. మఱియు
యజ్ఞులు పుత్రాదికాములై పుత్రాదులను స్వర్గాదికాములై స్వర్గాదులను

బొందుదురు. సత్యప్రియము లన్యోన్యరహిత మగునటుల భాషింపఁ
 గూడదు. ఇటుల గృహస్థాశ్రమము నిర్వహించిన పుణ్యునకు వైరాగ్య
 ముముక్షుత్వములు గలుగు నేని సర్వకర్మసన్యాస మొనర్చి వేదాంత
 శ్రవణ ప్రవణుండయి పరమహంస యగునది. వైరాగ్యసంపన్నుఁ
 డయ్యు ముముక్షువు గాఁడేని యథాశక్తి హంసబహుదక కుటీచకా
 శ్రమముల స్వీకరించునది. వైరాగ్య మొదవని యెడ గార్హస్థ్యమును
 బొడిగించుట గాని వానప్రస్థమునఁ బ్రవేశించుట గాని యుక్తము. 36

కం. సర్వాశ్రమావనార్దం

బుర్వి గృహస్థాశ్రమంబుకయోగ్యతమం బై

సర్వాశ్రమకందమన న

ఖర్వయశోరాశి యయి జగమ్ముల వెలయున్

36

కం. వైరాగ్యం బొదవని సం

సారులకు గృహస్థ ధర్మకసంగతి మేలౌ

సారవిధి గృహస్థాశ్రమ

మౌరా యది యలఁతియే సుకరాచార్యమణీ!

37

5. వానప్రస్థాశ్రమ విధి నిరూపణము

వ. ఇక వానప్రస్థాశ్రమం బభివర్ణింతు

38

ఆ.వె. జాయఁ గూడి గానికజాయను విడి గాని

యుత్త రాయణమునకనొయ్య శుక్ల

పక్షమందు నొక్కభద్రవాసర మందు

శుభముహూర్త మందుకశుభము గోరి.

39

ఆ.వె. వనికిఁ బోయి యటనికవాసంబు సల్పుచు

యమము మున్ను గల్గినవి గయికొని

శుద్ధుఁ డౌచుఁ జిత్త క శుద్ధి నొప్పారుచుఁ

దపము నేయవలయుక దక్షిఁ డగుచు.

40

కం. పండులఁ గూరల దుంపలఁ

దిండిగ నమరించుకొనుచు కత్తిణయను నీకున్

నిండిన బత్తిం గొలుచుచు

నుండన్ వలె నతని మెచ్చుకచుండ జగమ్ముల్ |

41

క. ఎనిమిది కబళమ్ముల ముని

వనిఁ గబళమ్ములఁ బదారువరగృహపతి రెం

డును ముప్పది కబళమ్ములఁ

దినుటొప్పును బ్రహ్మచారిఁడనిను నిచ్చమెయిన్

42

కం. జడల ధరియించి యౌదల

నొడలన్ నారల ధరించిననురునఖముల నె

ప్పుడు దరుగకుండఁ దగ నా

తఁడు వానప్రస్థవృత్తిఁడా మెలఁగ వలెన్ ||

43

సీ. వాఙ్మయమాభ్యాసకపరుఁడయి యాగమ

వితతి వాక్చుచ్చనేకవేళలందు

నగ్నిహోత్రార్చనంకబాచరించును బంచ

యజ్ఞనిర్వహణమ్ముకనలరి చేయు

త్రిషవణస్నానమ్ముకదీర్చు ముప్రోద్దులు

భూతానుకంపయికమ్ములను దాల్చుఁ

జేసాపఁ టోవఁ డిరచ్చిన నెయ్య దెవఁడేని

దినమున కొకపరికరినును తిండి

తే.గీ. భక్త్యములుగాని వెల్లనుకపరిహరించి

మధువు మాంసంబు విడనాడికమధురఫలర

సములఁ గ్రోలుచు రేయెల్లకర్వు శంభు

మానసమ్మున ద్యానించిననుచునుండు.

44

తే.గీ. క్రోధ ముడుపును గోర్కులఁకగోసి విడచుఁ

బుడమి నిదురించు గాయ త్త్రిఁగడు జపించుఁ

గృచ్ఛ చాంద్రాయణమ్మొనకరించు మాస

మాసమునఁ గలుగనే వానికతో సముండు.

45

సీ. పంచాగ్నిమధ్యనికవాసం బొనర్చుచు

జపియించు మండువేకసవి నతండు

నింగిక్రిందన నిల్చిశనిల్కడమై తప
 మ్మాచరించతఁడు వశ్రాగమమునఁ
 దడివల్వ ధరియించిశయడరుఁ బల్నిష్టహే
 మంతంబునన్సీతుశకింతవేరక
 పాలుఁగ్రోలును శుక్లశ్రవక్షమ్ము నను గోమ
 యమ్మును గృష్ణపశక్షమ్ము నఁదిను

తే॥గీ॥ శీఠ పర్వాశనమ్మునుశ్రజేయు నొకట
 కృచ్ఛ్రిచాంద్రాయణమ్ముసాగించు నొకట
 సౌరిదియోగమ్ము నభ్యసింశచుచును శివుని
 బశుపతిన్ ద్యానముంజేయుశ్రబ్రతిదినమ్ము 46

క. తెల్లని జందెమ్ములు గడు
 నల్లని మృగచర్మ మొకటశనాణెపు సాలుం
 దెల్లముగఁబూని నగజా
 వల్లభు ద్యానించు యోగశ్రవైభవ మెసఁగన్. 47

చ. అటువలెఁగాక యాతఁడు హుశతాశనుకిల నిజాత్మసీమఁ బ్ర
 స్ఫుటగతి వేల్చి ద్యానమునఁశ్రజొక్కుచు భౌతికవహ్ని మానిదు
 ర్ఘటమగు ట్రోవలన్ మెలఁగిశ్రక్తి త్యజించి భజించి ముక్తి నె
 చ్చట నొక గీములేకయొక శసంయమియై చరియించు నుర్విపై

క. బూదిమెయి నలఁది విలస.
 ద్వేదాంతవచోవిహారశ్రవిస్రంభుండై
 ప్రాదుర్భూత విరక్తుం
 డై దురితము దవులఁదోసిశయతఁడు యతి యగున్. 49

వ. ఆతఁడు యధాశక్తి హంస పరమహంస కుటీచకబహూదకా
 శ్రమంబులఁ బ్రవేశించి తుదకు ముక్తుండగు. 50

౬. సన్యాసాశ్రమ విధి నిరూపణము

వ. ఇది వానప్రస్థాశ్రమ క్రమంబు సంక్షేపంబుగాఁ జెప్పితిని.
 ఆశ్రమోత్తమంబు సన్యాసాశ్రమము నెఱుంగం జెప్పెద. 51

కుటీచక బహూదక హంస పరమహంసులని సన్యాసులు నాలుగు విధముల వారయి యుందురు. వారిలో మొదటి యిద్వరు త్రిదండమండితులు. వారిలోఁ గుటీచకులు శిఖాయజ్ఞోపవీతులును, జలకమండలు సహితులును గాషాయవస్త్రాలంకృతులును గాయత్రీ జపితలును ద్రిసంధుల యందుఁ ద్రిపుండ్రాంకితులును సర్వాంగభస్మ విస్తృతులునునై స్వస్వ మారములయందు స్వబంధుగృహముల భిక్షాదానము గ్రహించుచుఁ బవిత్రవృత్తిఁ గలంబు గడపుచుందురు.

బహూదకకర్మంది బంధుపుత్రాదుల వర్జించి యేకాన్నము త్యజించి సప్త గృహముల యందు భిక్షఁ గొనును. ఆయ్యనఘుని త్రిదండంబు గోవాలరజుసంబద్ధంబును బాత్రమును గమండలువును బాదుకాచ్ఛత్రములును నతని సామగ్రి. అజిన, కౌపీన, కంఠాచ్ఛాదన బహిర్వస్త్రముల ధరించును. సూచీ ఖనిత్రకృపాణములు నాధనములు గాఁగోరును. ఏకగృహభిక్షగ్రాహి గాక యేడుగురు గేస్తులయిండ్ల కడభిక్షఁ గైకొనును. సర్వాంగ భస్మాలంకృతుండయి త్రిసంధ్యలను ద్రిపుండ్రములను ధరించును. స్ఫటికాక్షమాలికా ధారణం బొనర్చు. యోగపీఠాది రూఢుండయి యుండు. సంధ్యాకాలమున సావిత్రీం జపియించు స్వాధ్యాయోచ్ఛారణము నంద వాగిందియ ప్రయోగము నల్పును. సర్వదా దేవతాధ్యానార్చనాతత్పరుడై యుండును. ఇఁక హంసపరివ్రాట్టిన కేకదండంబు శిష్యంబు భిక్షాపాత్రము కమండలువును గంధాకౌపీన బహిఃపటములును ద్రిపుండ్రోద్ధూళనంబును శివలింగార్చనమును సంధ్యాకృత సావిత్రీ జపమును, మౌనమును నధ్యాత్మ నేవనమును గృచ్ఛ్రీ చాండ్రాయణాది ప్రతాచరణములును దత్కృత్యములు సశిఖాభవనమును గ్రామైక రాత్ర వాసమును దదాచరణీయములు. పరమహంసాశ్రమికి గోవాలనిర్మిత రజువు కమండలువును. ద్రిదండమును, జిక్కమును సూచీఖనిత్రాజిన కృపాణకములును శిఖాయజ్ఞోపవీతములును నిత్య కర్మములును వర్జ్యములు. చలి నుడుపుటకు బొంతయును గౌపీనము నాచ్ఛాదన వస్త్రమును యోగి కట్టుకో బహిర్వస్త్రములును బాదుకా చ్ఛత్రములును త్వగ్విభూషితైక వేణుదండము నక్షమాలయుఁ దద్గృహణీయములు

అగ్నిరిత్యాది మంత్రములచే భస్మోద్ధూళనమును 'ఓమోమోమో'మను జపాసహిత ప్రణవమునఁ ద్రిపుండ్రములును నాయతివరుండు ధరించును. మృత్కాంస్యదారువేణుషయ పాత్రములలో నొకటి పాణిపాత్రమును దదాశ్రమవాసి పాత్రములు.

మధుకరాన్నము మాత్రము భుజించునది. కేవల మాహారము వరించువానికి మిక్కుటముగ భుజించువానికిని యోగార్హత లేదు. కనుక యోగానుగుణముగఁ బరమహంసుఁడు భుజించునది. అభిశస్తునివలనఁ గాని సర్వవర్ణముల నుండిగాని భిక్షఁగొనును. వర్ణముల నుత్తరోత్తరములు భిక్షి నొసఁగ సమకూరు నెడఁదత్త దపరవర్ణములవారి భిక్షవరించును. గురుశుశ్రూషాపరుఁడయి యాత్మజ్ఞాన మన్వేషించును. లోభాద్యాంతర రిపువర్గముల నిర్మూలన మొనర్చును. చాతుర్మాస్యదీక్ష సకల యత్యాశ్రమములకు సమానము. మోక్షకారణమగుట హంస కుటీచక, బహూదకులకుసావిత్రియజప్యమంత్రముప్రణవవాదులు సర్వవేదములు, సకల శ్రుతులు, ప్రణవపర్యవసానములు పరమహంసుఁ డెల్లకాలమును బ్రణవజప మొనరించును. ఆరు వ్రాణాయామము లొనర్చి నూటయెనిమిది సారులు ప్రణవము జపించుట విధి, జపరహితై కాంతమునఁదద్ధ్యాన నిష్ఠుఁడై మెలఁగ వలయు. సర్వలోకోత్కృష్ట వృత్తి మంతునిగా నతని నెఱుఁగవలెను. ఒకసారి యుత్తమవృత్తిఁ జరించి పిదప నీచవృత్తి ననుసరించువాఁ డారూఢపతితుఁడు. సర్వకర్మసన్యాస మొనర్చి పరమ హంసాశ్రమములఁ గైకొను యతినిఁ జూచి లోకసాక్షి యైన సూర్యభగవానుఁడీ యతి నన్ను భేదించి బ్రహ్మలోకము నొందునని గడగడ వడఁకును. ఈశ్వరుని చరరూపము కర్మసన్యాసులును దదచరరూపము మృణ్మయలింగాదిక మనియును తెలియునది. ఆతేజఃపుంజమునకుఁ ద్రిలోకములయందుఁ జొరరాని వస్తువు గలుగదు. మరియు యతి దుర్వృత్తుఁడైనఁ గాని, సువృత్తుఁడైనఁగాని, మూర్ఖుఁ డయినఁ గాని, పండితుఁ డయినఁగాని వేషమాత్రముననే యెల్లరకుఁ బూజ్యుండు. యతి దర్శన స్పర్శనములు పాపకర్మనములగును. పరమహంసుఁడు మృతి నొందిన తరువాతఁదత్క శేబరము దహింపఁ గూడదు. అమ్మహామహు

శరీరమునందఱుచితేదు, దానింగూర్చి యుచకకార్యములు నెఱప నవసరము లేదు. తత్కుణపమును భూబిలవిన్యాస మొనర్చిన తావున నశ్వత్థవృక్షము స్థాపింపఁజేయవలెను. అట్లొనరించిన యధ్వర్యున కీశ్వరస్థాపనపుణ్యము గలుగును. తదశ్వత్థ దర్శన స్ఫుర్శనముల సర్వపాతకనికర్షనమగు. శిష్యులకు ఖననముననే యంత్యకార్యము తీర్పవలయును. 52

కం. కూరిమి గల శిష్యుండవు
ధీరుండవు గాన నీకుఁ దెల్పితిని యతి
స్పారోదంతము సాంతము
గా రూఢి నెఱుంగు దివిజగణగురువర్యా॥ 53

కం. ధీరుండగు శిష్యుఁ డవుదని
సౌరగుమా నీకు నేనుకసంక్షేపముగా
పారివ్రాజక విషయముఁ
గారుణ్యము తొడఁ బల్కరగా నెఱిఁగితివే! 54

కం. సన్యాసము శ్రుత్యంతో
పన్యాసరమావిలాసభాసుర మగుటన్
ధన్యతమాశ్రమమది సా
మాన్యులకు నలభ్య మగుసుకమస్గురువర్యా! 55

7. ప్రాయశ్చిత్త విధి నిరూపణము

క. చతురాశ్రమముల నుడివితీఁ
జతురాశ్రమధర్మముల నెకసంగ నుడివితీన్
పతితుండగు వాని నెరపక
కృతప్రాయశ్చిత్తుడైనఁ గ్రీకున్ చొలఁగున్. 56

క. దురితములు దొరఁగుటకు నే
కరుణన్ సంగ్రహముగా నశ్రమద్వాంతవిభా
కరమగుఁ బ్రాయశ్చిత్తము
సురదేశిక! పల్కువాడఁ గుభమిది వినుమా! 57

- క. బావనిఁ జంపెడు వాఁడుం
బాప మనక కల్లుఁ ద్రావుకవాఁ డన్యసువ
రాపహరణకర్తయు న
ధ్యాపకసతిఁ గూడు వాఁడుకత్త త్పఖుఁడున్. 58
- క. పంచమహాపాతకులని
కొంచకళాస్త్రము వచించుకఁ ఘోరగతులు బ్రా
ప్తించును వారికిఁ గనుక ప్ర
పంచక్షేమమగు నాదుకవల్కుల నయ్యాః 59
- ఉ. భూసురమారకుండు జనకముల్ వసియింపని కాననంబులో
వాస మొనర్చి వన్యతరుకపర్ణగృహంబున బ్రహ్మహత్యకున్
గాసిలుచున్ సతంబు తనకగ్రాసము పల్లెల బిచ్చ మెత్తి త
ద్వాసులకున్ స్వదోషమునుకదాన వచింపుచు పశ్యబుద్ధియే 60
- క. పదిరెండేఁడులు గడవన్
దుది శుద్ధుండగును మరిముకదుంపలు గూరల్
మృదుఫలములఁ దిని శివశిర
ముఁదాల్చి యగ్గుడువుఁ గడపకముక్తోఁముఁ డగున్. 61
- క. అవనీసురవధము ప్రమా
దవశమ్మున సంభవింపఁకదగుఁ బ్రాయశ్చి
త్తి విధియిటు కోర్కెతో వి
ప్రవధము నొనరింపఁ దొసఁగుఁకబాయుట గలదే? 62
- తే. బుద్ధిపూర్వకముగ విప్రఁకబూని చంపు
వాఁడు గుందుచుఁ జేరువకపల్లెనుండి.
యగ్గి గ్రహింయిచి చితి పేర్చి కయందును దిగి
స్వీయకాయలయక్రియఁకజేయవలయు 63
- ఉ. బోనము వీడి ధర్మరిణిమో జలమో యనలమ్ము సొచ్చియో
ధేనునిమిత్త మో యవనికదేవునిమిత్త మొ యంత్యమైన ప్ర
స్థానము సేసియో తనువుకతాను త్యజింపుట విప్రహంత కెం
తేని యవశ్యకృత్యమనికయెంతురు ధర్మవిచారతత్పరుల్. 64

చ అనలసమానవర్ణ మగుశనట్టలఁ గ్రాఁగిన కలుగాని వె
 చ్చనిదగు గోమయాంబువులశ్రాణగు నావుల మూత్రమున్ఘృతం
 బును సలిలంబు గాని కరశ్రమున్ సహియింపఁగ రాని వానిఁ గ్ర
 క్కున డిగఁద్రావి ప్రాణములఁ శ్ర గోల్పడుటొప్పును మద్య
 పాయికిన్ 66

ఉ. బంగరుదొంగ తన నరశ్రపాలుని సన్నిధి కేఁగి నేర మొ
 య్యంగడు నఁముఁడై బలికిశ్రయర్హుఁడ దండనమున్ విధింపుమం
 చుం గృప పుట్ట వేడ దయఁశ్రాచి యతందొక యిన్నరోకటన్
 బ్రుంగెడు నట్లు గొట్ట ననుశ్రవున్ విడ దోసము వాయు సం
 దొగిన్. 66

క. ఇమ్మొయి శాసించినచో
 నమ్మహిపుఁడు బొరయఁడెట్టిశ్రయఘమును నిజధ
 ర్మమ్మును నెరవేర్చుటనే
 మమ్ము గదా యేలికలకశ్రమాన్యచరిత్రా. 67

చ. గురుసతి మారుపోరుననుశ్రూడిన వాఁడు విశుద్ధుఁడొను దా
 నురితరవహ్నితప్తమగుశ్రనొక్క మహాయసనిర్మితాంగనా
 స్ఫురదమలాంగక మ్మసువుశ్రవోయెడి దన్కను గొఁగిలించినన్
 మరణము నొందు నంతకుసశ్రమానక యంతకు దిక్కుకేఁగినన్.
 68

క. ఏ పురుషుఁడీ చతుర్విధ
 పాపుల సహవాసముననుశ్రబాపుఁడగును వాఁ
 డా పాప ముడుగ నొక యే
 దోపికతోఁ దప్తకృచ్ఛశ్రమొనరింప వలెన్. 69

కం. తల్లిని డల్లింబోలెడు
 పుల్లఁబుజనేత్రయొక్క శ్రపుత్రికఁ గని రా
 గిలిన దురితముఁ బాపం
 జెలును దద్దీక్ష వాఁడశ్రనేసిన యేనిన్. 70

౬. మూన్నాళ్ళు వేడి నీళ్ళున్
 మూన్నాళ్ళు వేడిపాట్ర మూన్నాళ్ళు పుష్టం
 పుష్టేయి గాలి మాత్రము
 మూన్నాళ్ళు గొనుట తప్త్రపుంగుచ్చ మగున్. 71
౭. సీతువు నశీతవస్తూ
 వేతమ్ముగ కృచ్చ్రవ్రతము నెనయించినచో
 భృతమగు శీతకృచ్చ్రము
 భూతలమున దురితమెల్ల పోవును దీనన్. 72
౮. పలమెత్తు నేయి మరియు ద్రి
 పలముల యెత్తయిన యట్ట్రపాలున్ నీరున్
 బలముల నీరము పరిమితి
 గలవానిన్ దప్తకృచ్చ్రకలనఁ గొనవలెన్. 73
- త.గీ. తల్లి చెల్లెలి యెడఁ గామత్రంతుడైన
 వాఁడు కృచ్చ్రాతికృచ్చ్రమన్ వ్రతము రెండు
 సారులం జేయవలెను దిశ్చాంతి యెన్నఁ
 దొడవ దన్యవ్రతమ్ముల నొకట నైన. 74
౯. కృచ్చ్రాతికృచ్చ్రమన నిరువది యొక్క దినము కేవలపయోభోజ
 నుడై యుపవసించుట యగు. 75
- త.ప. పోదరిం గాని సుతిఁ గాని వొక్కఁ గవము
 దారుణాఘం బుడుగును సాంతపనకృచ్చ్ర
 దీక్ష సలుపఁగ నద్దానితెఱఁ గొకింత
 తెలియవలె నీవు దైవత్రదేశికేంద్రః 76
౧౦. గోమూత్ర, గోమయ, గోక్షీర, గోదధి గోఘృతంబులను గుఱో
 దకమ్మును బగలునాహరించి, యొకతేయి యుపవసించిన యా
 వ్రతము సాంతపనకృచ్చ్రమ్మని బుఘు లందురు. 77

సీ. బ్రాతృభార్యం బౌందురపాపంబు వోజతు
 శ్చాంద్రాయణమ్ములనోనలుప వలయుఁ
 దండ్రిసోదరి యన్గుతనయఁ గామించిన
 నొక్క చాంద్రాయణమొనరుపవలె
 తల్లి సోదరుఁ గూతుఁడవిలిన నొక్కచాం
 ద్రాయణవ్రత మొనర్పంగవలయుఁ
 దక్కుఁ బాపనబొంట్లనుక్కివుఁడై గూడి
 యేకకృచ్ఛం బాశరింపవలయు.

తె. గీ. నగ్రజుండయ్యు క్షత్రవై శ్శ్యాంప్రిజకుల
 కుటిలకుంతలలం దమిఁగూటమిఁ గను
 నఘము వాయును గృచ్ఛచాంశ్చంద్రాయణమ్మొ
 కండు సలిపిన బృందారక గురువర్యః 78

తె గీ. వనితఁ గామించి పతితుఁడొభ్రాజ్జాచారి
 గర్భభాజనధారియైకడుపు కొఱకు
 బిచ్చమెత్తుచుఁ దనపాపకవిధముఁ జెప్పి
 కొనుచు నొకయేడు త్రిషవణమును నొనర్చి. 79

తె గీ. ఎట్టి కోర్కెల మదిలోనకబుట్ట నీక
 నారు నెలలను గడువఁగానవల నతఁడు
 వద్దురితము నడంచుటకకలవి యగును
 తెలియు మియ్యెడ వాచస్ప శ తీః వశీంద్రీః 80

ప. మరియు నగ్నికార్య పరిత్యాగము రేతోస్సర్గమ్మును సంభవించిన
 గృహమేధి స్నాన మొనరించి సప్రణవవ్యాహృతికముగాను
 సశిరముగాను దశసహస్ర గాయత్రి జపింపవలెను. ఇంద్రియో
 త్సర్గ మొందిన యదియును స్నానకుద్ధుండయి సమాహిత చిత్తుం
 డయి పరమాత్మ స్వరూప మైన ప్రణవమును నయిదు పర్యాయ
 ములు జపింపవలెను. బిక్షువు విప్రీవనితా గమనదోష దూషితుం

డయి యవకీర్ణ వ్రతమ్మును నృత్యస్త్రీరత పతితుండయి కృచ్చ్ర వ్రతమ్మును దీర్చునది. శూద్ర వైశ్య క్షత్రియ హంతయైన భూసురుం డర్థమాస త్రిమాసషణ్మాస పరిమితి గల బ్రహ్మ హత్యావ్రత మాచరించి శుద్ధుండగును. విహితకారణ వ్రతిషిద్ధ సేవనము వలనను వేదవిష్ణావన గురుఁడోహముల వలనను దది తరసకలపాపముల వలనను దూష్యుండగు మనుష్యుండు విశుద్ధి ప్రాప్తికయి తప్తకృచ్చ్రం బాచరింపవలె. ఇయ్యది వివిధ పాపం బుల నుండి ముక్తుం డగుటకు వివిధప్రాయశ్చిత్త విధానంబు సర్వపాపనాశకరమగు నొక్క యుపాయముఁ జెప్పెద నాలకిం పుము శ్రీధాపినయ సంపన్నుండయి శమాదిషట్క సంపాది యయి యుపనిషద్వాక్య జ్ఞానము సంపూర్ణ ముగాఁ దెలియునంతవఱకు నుపనిషచ్చాస్త్రార్థచర్చలు జరుగు తావున కేఁగి యచటి సంభాషణముల వినిన యెడల సర్వపంకముక్తుండగును, జ్ఞానము పరమపవిత్రం బగుట సర్వకిల్బిషవినాశకర మగుటకు సంది యము లేదు. అక్షీణపాపాటవీదహన దక్షోపాయముల జ్ఞానము కన్న నెక్కు డగునది వేఱొండు లేదు. 81

శా. వేదాంతశ్రీవణమ్ము మాస మొగిఁగ్రావింపన్ నశించున్ జుమీ
క్షోదీయాఘము లాటు మాసములకున్ శ్ర శ్రుత్యంతమున్ విన్న వి
చ్చేదం బొందును బాతకంబులు గడున్ శ్రక్షిణించు నొక్కేడు ని
ష్ఠేదబ్రహ్మ విచారముల్పతము భాశ్రసిల్లన్ మహాపాపముల్. 82

క. ఏ వాఁ డనిశమ్మును శ్ర
ద్ధావంతుం డగుచు శ్రుతిశ్రతానాంతములన్.
భావించు నాజవంజవ
మావానికిఁ దొలఁగు నంద్రనమరాచార్యా॥ 83

గు. నిగమాంతంబుల నభ్యసించు నెడనెఁగదే విఘ్నములల బొ
గ్యగర్తిషస్త వనీయకీర్తిఁ దగు నాశ్రయాలోకముల్ గొన్ని నా

శ్చ గరమ్మున్ భజియించియాపిదప భూశోకమ్మనన్ విప్రవం
శగుడై సత్యపరాయణుండయి మహాశాంతుండునై యొప్పెడున్ |

84

ఉ. ఆతఁడు సర్వలక్షణసగమన్వితుడై యతిమాత్రమార్గవో
పేతుఁడునై మెలంగుచు నశహీనమనీష లసద్వివేకవి
భ్యాతుని నొక్క దేశికుని శ గాంచి తదంఘ్రుల మ్రొక్కి
తత్ప్రసా

దాతిశయమ్ము చేత నపశరోక్షవిభూతి ముదంబుఁ జెందెడున్ || 85

తె. దుర్భరంబై న సంసారశదురిత ముక్షువు
నుపనిషద్విద్య గీష్పతీఃశయుల్ల మలర
సభ్యసింపుము తక్కు కార్యములు వేయు
నైన త్యజియింపు మిదియ నాశకభిమతమ్ము. 83

8. దాన ధర్మఫల కథనము

వ. మరియుఁ బాలితార్యుఁడు సురాచార్యుల కిట్లనియె. 87

కం. ప్రాయశ్చిత్తా నేకో
పాయములఁ బునీతుఁడైన-వాఁడు వితరణ
శ్రీయుతుఁడయి విషిధాంచిత
దేయముల దాన మొసఁగిఁడ్రెంపు భవలతల్ || 88

తె. జీవులకు ముక్తి హేతువై శచెలఁగుఁ గాన
విద్యకును సాటి లేదెందుశవేదకి చూడఁ
దానఁ దద్దాన మవనిపైదానములను
నుత్తమంబని కొనియాడుశచుందుఁ వి నమె. 89

తె. పాపములఁ డోలి సంస్మరేషమేపు నుడిపి
శ్రద్ధ వినయమ్ము బత్తి యున్ శజాల గల్గి
చేరు శిష్యున కాగమశిద్ధమైన
యెఱుకఁ గఱపెడు గురువునశకెసఁగు ముక్తి. 90

తే. శక్తికీఁ గొడువ గాకుండఁగఁసంతతమ్ము
మఠము నన్నం బొసంగినఁగఁమహితునకును
తొలఁగు సంసారబంధంబుకలుగ దెపుడు
పుట్ట వన్నది క్రమ్మరఁగఁపూత చరిత 91

వ. మరియు నసూయాదిదోషరహితుఁడైన యవనీసురున కమ్మ
తాంశమౌళి ప్రీతికయి యమావాస్య నన్నంబిడు నలఘున కది
యక్షయఫలదమ్మె యొప్పు నతఁడందు వలన నంతకాంతకతుల్యం
డగు. అంతకుం దొలినాఁడు శ్రద్ధాసమన్వితుండయి యగ్రిజన్ము
నదిజాపతిగా నారాధించి యన్నమిడిన నది ముక్తిహేతు
వగును. అసితపక్షత్రయోదశినాఁడమలాంబువులఁదోగి యజు
నిజరూపముగా నచలాసురవర్యున కతిభక్తియుక్తుండై యన్న
మిడి యర్పించిన నద్దాన నంబుజాసన లోకనివాసియయి యజు
జుతోఁ గ్రమముక్తి నొందు. అద్దివసమునకుం బూర్వదివసం
బున నమలజలావగాహియయి యంబుజోదరు నాత్మ నరసి యతి
మాత్రభక్తి సక్తాంతరంగుఁడయి యవనీదేవున కన్నంబికిన
నఖిలాఘవినిర్ముక్తుండయి యంబుజాక్షి నక్షీణలోకంబు లందును
అన్యతరైకాదశి నాఁడా హరింప కా మరునాఁడచ్యుతార్చనముగా
నగ్రకులున కన్నంబిడిన నక్కతమున నారునొక్క పుట్టువుల
యఘములత్యంత దూరంబులై యరుగు నంతకుఁ దొలినాఁ
డమరస్వామి నుద్దేశించి యన్నముఁగాని తండులములఁ గాని
విప్రులకు దానమొసఁగిన నమరాధిపాధి పత్యముఁ జేకురు నం
తకునుద్దేశించి నవమినాఁడు బ్రాహ్మణుల కన్నంబుఁ బెట్టిన
యముఁడు ప్రసన్నుండగు. అష్టమి నాఁడు పరమశివు నుద్దేశించి
బ్రాహ్మణుల కన్నమిడిన నఖిల దురితములఁ బాసి శివసాయుజ్య
ముఁ గాంచును. అంబుజారి నుద్దేశించి సప్తమినాఁడు పారున
కన్నవితరణ మొసఁగినఁ జంద్రలోకప్రాప్తి యగును. ఆదిత్యు
నుద్దేశించి షష్ఠినాఁడు జన్మికట్టన కన్నమీయ సూర్యలోకంబుల
షష్ఠించు నవనీధరాత్మజ నుద్దేశించి పంచమిని బాపని కన్నం

బిచ్చిన సకలపాపముక్తుఁడయి జ్ఞానసంపన్నుడగు నంబుధికన్యా
మణి నుద్దేశించి చవితినాఁడు బాడబున కన్నము సమర్పించిన
లేమి వీడి లక్ష్మీనిలయుండగు. ఆదరమ్మునఁ దదియనాఁడు
భూసురునకన్నంబు నివేదింప హరిహరసరసిజాసనులు వశులగు
దురు. అజముఖసంభవులకు విదియనాఁడన్న మర్పించిన జిహ్వా
గమ్రున నిగమములు నిత్యనృత్యము నలుపును. ఆదితిధిని పర
బ్రహ్మార్పణముగా వసుంధరాసురున కన్నమిడినఁ గేవల బ్రహ్మ
యగును.

92

క. వెల్గా వొక్కటి భూసుర
తల్లజునకు దానమీయఁ నశితాఘుండై
యుల్లమునన్ బ్రమదము సం
ధిల్లన్ బ్రహ్మాంబుఁ గాంచినెగడున్ జగతిన్॥

93

క. సాలంకృత కన్యాదా
నాలంకృతు విష్ణుఁజేయఁ నఘములు దొలఁగున్
నీలగ్రీవావాసం
బేలున్ శివు పజ్జ మెలఁగునెల్లరు మెచ్చన్॥

94

క. ఏ యే తనువులఁ గోరిన
నా యా పుట్టువులు గల్గునాత్మజ్ఞాన
శ్రేయోఽధికుఁ బూజించిన
వేయున్ జ్ఞానమున కెనయెఁ వేలుపుటొజ్జా.

95

సీ. క్రిమికిటభేటగఁగణము కంటెఁ బశువులు
వాని కంటెను నరుల్వారి కంటె
బాపనయ్యలును నరవ్వారి కంటెను బండి
తుల్ వారికంటెను న దొడ్డబుద్ధి
నలరువారలువారికంటెఁ గర్మతులును
వారికంటెను బరివ్రాజకులును

సన్యాసులున్ గుటీశచకులు వారల కంటె
నలఘుబహూదకాశఖ్యులును వారి

త. గి. కంటె హంసులు నవ్వారికంటె పరమ
హంసు లవ్వారి కంటెసుకనాత్మవేత్త
లరయ మిన్నలు జ్ఞానులకధికుల నెట
నరయఁగా లేము సర్వలోకకాళి నరసి.

96

సి. బ్రహ్మ నారాధింపకవలె బ్రహ్మవర్షోబి
లాఘుఁడై యారోగ్యశలక్షిఁ గోరి
భాస్కరారాధనకపరుఁడు గావలె బల
కాముం డనిల నేవఁగడఁగ వలయు
కిర్తి వాంచింది యశగ్నిం గొల్వఁ గావలెన్
జ్ఞానలాభేచ్ఛమైశకంభుపూజ
లొనరింపవలె మేధకనొందంగఁ గాంక్షించి
వాగ్దేవి కంజలింకబట్టవలయు.

త. గి. సిద్ధి నెదనికి వెనకయ్యఁకజేతులెత్తి
మ్రొక్కవలె మోక్షకామమ్ముక మొలకలెత్త
గిరిఁగుఁ బ్రణమిల్లవలెను భోగరుచు లెసఁగ
శీతకరునకు బల్పతుల్కనేయ వలయు.

97

త. పుష్టిఁ గోరి పురందరుకపూజనం బొ
నర్పవలెను విరక్తినింకగూర్చ నెంచి
యాత్ము నాత్మేతర మెఱుఁగుకనబ్బి విబుధ
సాధుచరణాబ్జముల నేకశసలుప వలయు.

98

క. వ్రతముల క్రధాభక్తుల
నతిఁబియ్యె యాచరింపకనఘసంఘంబుల్
దృతగతి రూపరు ననుచున్
కుఠ్ఠివితతు ల్సమ్మతించుకసురగురుముఖ్యు.

99

క. జ్యోతిష్టోమాదికవి
 ఖ్యాతాధ్వరసంచయమ్మూనాగమనిధియై
 జేతోముదమున సల్పిన
 జాతామరమూర్తి యగుచుశసౌఖ్యముఁ గాంచున్. 100

ఉ. చిచ్చును బెట్టు పాపము రుశ్చింగని కల్లును ద్రావు పంకమున్
 క్రచ్చరఁ బారుఁజంపిన యశఘమ్ము నకార్యమొనర్చు తోనమున్
 బుచ్చగవచ్చుఁ బాపచయశమోచకమౌ శతరుద్రీయం బొగిన్
 మెచ్చి పరింప నంచు శ్రుతిశనిక్కముగా వచియించు గిప్పతీ! 101

క. నమకముఁ జమకము జపియిం
 చుమహాత్మున కఘము లెల్ల శసున్నలగుఁజుమీ
 యమరాచార్యాః తన్మం
 త్రములఁ బరింపంగ నొప్పుశధర విపులకున్. 102

క. శివసంకల్పమైనన్
 నువిహితమగు నట్టి పురుషశూక్తంబై నన్
 శివపంచాక్షరినైనన్
 శివలొకావాప్తి కెదనుఁశ్రజింతింప వలెన్. 103

క. అయ్యా! యటు లొనరించిన
 ముయ్యేఱు తరాల వారిశ్ర బ్రోచిన వాఁడ
 క్షయ్యసుఖమ్ము లనేకము
 లొయ్యన్ శివలోక మందుశ్ర నొందున్ జుమ్ము. 104

క. ఘనకర్మఫలము దరిగినఁ
 జనియించును భూమి పైశ్ర సత్కర్మంబున్
 బొనరించుచు దుష్కర్మము
 నొనరించుచుఁ బుట్టు చావ్రశ్ర కొందుచు నుండున్. 105

క. జానోదయపర్యంతము
 జానని సంసారచక్రశ్ర పరణిం బడి సు

- జ్ఞానము గలిగిన పిమ్మట
జ్ఞానమానున్ సంసారవిభ్రాంతమణదుఃఖంబుల్. 106
- క. అనుభాత్మక విషయముల
ను సుఖమూరోపణమున జేసి క్రియా
వసరమునఁ దవిలి తత్ఫల
ము సతతము భుజించుచుత్త్వశ్చమూర్ఖుండౌరా. 107
- ఉ. ఏమి వచింపువాడ జగత్ మెల్ల నఖండచిదాత్మమోదసౌ
ధామలపూరింముం గొనఁగ మల్పఫలాత్మక కిర్మజాతకా
యామయమైన సంస్కృతి రశవంతయు రోయక సంతతముమా
యామయలోకవాసనఁ నందుదు రేలోకా చిత్ర మయ్యెడున్. 108
- ఉ. కావున సద్వివేకమును గల్గి కడుంగడు నీరసస్వరూ
పావిలతుచ్చసౌఖ్యములకొనలగూర్చక యచ్చనిత్యమో
దాపహమైన బ్రహ్మపదకమాత్మ నెఱింగి తదేకనిష్ఠయై
యే విధినైనఁ గోవిదుఁ డశ్రీహీనగతిం జరియించు తొప్పగున్. 109
- క. ఏ నిటు సౌహార్దంబును
బూని వచించితిని దేవకబుధతల్లజ నీ
వానందాత్మునిఁ గొల్వము
జ్ఞానాధ్వం బనుసరించిత సరగ సతమున్. 110
9. పాపకర్మఫల నిరూపణము
- క. భరుం డానతి నిడె నప
వర్గమును గొనఁగ జ్ఞానశ్రీపథమున్ మరియున్
స్వర్గాదులఁ బొందఁగ విధి
వర్గము సాధనము అనుచుఁ బ్రబవపడి దొలుతిన్. 111
- క. ఆరయ విధిశాస్త్రముల
నేరిచి శ్రద్ధయును భక్తినిండారంగా
సారెకుఁ జేసిన వైనను
జేరెడు సదతికి దానిశ్రీసిద్ధమొనర్పన్. 112

క. నేవించుకొఱకు ధర్మము
 నేవింపక మాను కొఱకై శేషాధర్మం
 బీజెరవుల వేదమువే
 రేవేరుగఁ బల్కుఁ దెలియఁరెండు విధములన్. 113

క. కావునఁ బాపాచరణం
 బేవిధి నై నన్ ద్యజింపఁ నెఱుఁగుటకొఱకై
 యే వివరించెద విను నా
 నా విధదురితౌఘజాతఁ నానాఫలముల్. 114

సి. అవనీసురుం జంపఁనందు ఖరోష్ట్ర సూ
 కర మేష కావికఁకరితురంగ
 మృగపక్షీచండాలశన్పశరీరములఁ గ్రమం
 బుగఁ గలుఁ గొను బాడఁబునకు నగును
 క్రిమికీటకపతంగకైవలవిడ్చుగం
 డజడస్యగర్భవారసములు పెక్కు
 గురుతల్పగుం డొందుఁగ్రూరకర్మాసక్త
 శార్వరక్రవ్యాదశజన్మములను

తీ గీ. జననమందును రక్షఃపితృశాచయోను
 లందుఁ జోరుండు విప్రధనావనీహ
 రుండగును బ్రహ్మరక్షోనిరూఢిజన్మ
 శతసహస్రము దివిషదాశ్చార్యవర్య! 115

సి. కొలుచు దొంగిలి యెత్తునెలుకపుట్టువు నీరు
 హరియించి బలుకప్పరయగును కంచు
 తెక్కలి యంచయోఁగగుక్కయౌ రసహర్త
 నిజము ముంగిస యొను ర నేతిదొంగ
 పాలు మ్రుచ్చిలి కాకిఁభవమొందు మాంసమ్ము
 లపహరణ మొనర్చిరయగును గ్రద్ద

ఉప్పునుం గికురించితప్పక జక్కవ
యగు తైలతస్కరుండగును గొంగ

త.గి. పట్ట పుట్టంబుచేవాడీరబట్టి పుట్ట
తీతువయి వల్వఁ గొంపోయితెచ్చు కొనును
భేకజన్మంబు నటువుకపిటయ యగు
నాకుకూరల నెత్తి నరరాధముండు.

115

ఆ.వె. అన్న మపహరించితయగు కుక్క, పూవుల
నపహరించి కోతీయగును యాన
మపహరించి పోవనగు కొటిపిటయు
నేనుఁగగును పశువునెత్తికొనిన.

117

వ. మరియు దురితములం దొరయు ఫల మింత మాత్రంబ కాదు.
పాపదూషితులకు మోరనర కావాసముఁ దప్పదు. సంకెల కేల
బంధించి జ్వాలాయుతాభీలాన్ని విప్రహంత ద్రోయంబడి యా
చంద్రతారార్కము గాసిల్లు జీవహింసాపరుని యమదూత లెఱ్ఱగాఁ
గాల్చిన యినుపకోల అనేకకల్పంబులవఱకుఁ గొట్టి బాధింతురు.
నూనెదొంగం బట్టి కాలుసెతులు బంధించి సలసల మరిగెడి
నూనెగాబులలో యమకింకరులు ద్రోసి మూతనిడి యందుంతురు.
పరుల యందు దొసఁగులు లేకున్నను దొసఁగు నారోపించు
నభము నాటుకఁ గోసి నిప్పువలెఁగ్రాఁగిన రాగి గంగాళములలో
మాటిమాటికి యమభటులు ద్రోయుదురు. కల్లు ద్రావిన కటారం
బట్టి యినుపదుడ్డులతోఁ గొట్టుచు వైవస్వతదూతలు త్రాగుత్రాగు
మని కరిగిన రాగి నోటఁ బోయుదురు ఒజ్జచెలువ నెజ్జఁ జేరిన
వావిఁ గోసికోసి కాల్చికాల్చి పొడిచేసి పొడిచేసి చీము నింపిన
బానలలోఁ బ్రేతపతికింకరులు ద్రోసియుంతురు.

అమ్మ నయ్య నన్నయ గారినాత్మవేత్త నచ్యుతు నాదిదేవు నాగ
మము నవనీసురు నాదిత్యు నమ్మతకరునగ్ని ననలు నిందించిన
మందబుద్ధుల కమందతాపసఁ దోహోపేత నరకాల యావాసమ్ము

కల్పకతములవఱకుఁ దప్పదు. చతుర్థాశ్రమవాసుల కన్న పానంబు లిడకయు, తద్దస్తోదకదాన మిడకయు మిడుకు దుడుకు నినపకోలల గానుగం బెట్టి బెఱుకు గడవలె మృత్యునేవకులు పిండుదురు. అర్ధాపహారి నతుఁగుల నక్షుల నాననంబున నిరు ప్రక్కలను నాభిని గాలిన మేకులునాటి యంతకు పరిచారకులు బాధింతురు. పరనారీపరిగ్రహఁ డయోనిర్మితర్షుర రీ భూతసుత స్త్రాంగనాగాఢాలింగన చండము నొందును. పెఱచవుల మరుగు తరుణి తప్తోయఃపురుషపరిష్వంగమునకుఁ బట్టిత్రోయంబడుదురు. విధిని షేధత్యాగాచరణమ్ము లచిరకాలము నరుండు రునరకనివాసి యగు మరియు నరవరులమను గరువమ్మును దేవశములకుదోఁ టలకు నీటిబావులకు గీములకు నుపద్రవంబు లాపాదించు వారును, ద్యూతమైదునాదికీడలఁ బుణ్యస్థలంబుల నలుపువారును గానుగకోలల నడుమ నుంచి పీడింపఁ బడుదురు. వేదనూర్గస్త్రు లయు, గురువులయు నింద వినువారి చెవుల తప్తతామ్రద్రవం బున నింపి యావదిండునక్షత్రముగ బాధింతురు. నరకములు బలుతెఱంగులై యుండును. 1. ఘోరమును 2. సుఘోరమును 3. నతిఘోరమును 4. మహాఘోరమును 5. కరాళమును 6. వికరాళము 7. కాళరాత్రియు 8. చండము 9. మహా చండము 10. చండకోలాహలము 11. ప్రచండకోలాహలము 12. పద్మము 13. పద్మకోణము 14. భయానకము 15. పద్మా వలి 16. భీమము 17. భీషణము 18. వజ్రము 19. వర్షు లము 20. గుప్తక్షేమము 21. నష్టక్షేమము 22. దీప్తము 23. రౌరవము వానిలో ముఖ్యమైనవి. వాని యందుఁ బాపులు హాహాకారములతోఁ డపించుచుండురు. పాపకర్మఫలౌదయ మెంతటి యిక్కట్టుల పాలునేయును.

క. వాపఫల మిట్టిదని నరుఁ
డేపగిదినినై న జ్ఞానమిరవొందంగాఁ

జీవటు ముక్తిఁ గనుటకు

నోవుం గావునను జాననమొయ్యం గనుమా.

119

ఉ. జానమహత్వ మిట్టిడి వెళ్సన్ గ్రహియింపక యేల కర్మసం

తాన నిమగ్నులై వివిధదారుణము లొనరించి నారక

స్థానము నందు యాతనలకస్వప్నమునఁదు బలెన్దపింతురెం

తేని నరాధముల్ దవులకరేబలుమాయను రేబవళ్ళలో.

120

కం. గురుఁ డెరుకఁ బరచు జానము

పరోక్షమయినన్ దహించిభస్మమొనర్చున్

ధర బుద్ధిపూర్వముగనా

చరించు దురితములనెల్లకసరగున నొకటన్.

121

కం. అపరోక్షజానము గురుఁ

డుపదేశింపన్ భవోదకయోగ్రద్వాంత

మ్మపహరణ మొనరింపఁగ

తపనోదయమనఁగ జానధామము వెలయున్.

122

కం. జానము గలుఁగని యంతకు

తానొనరుచు కర్మమునకుఁకదగిన తనువునన్

బూనుచుఁ జచ్చుచు నరకము

లోనం బడుచున్ నరుండుకలోకము లందున్ ||

123

10. వింశోత్పత్తి కథనము

ప. మరయు హరుఁడు సురగురున కిట్లనియె

124

క. అధికారుల నుత్తములగు

నధికారుల కెల్ల నాగ్రమాంతశ్రీవణం

బలిముఁకు నధ్వరాదుల

విధియింతురు కృత్యమనుచుకవిద్వద్గణముల్.

125

క. వై రాగ్య మింత యొదవని

పూరుషునకు జాన మెట్లుకబుట్టఁగ నేర్చున్

వై రాగ్య మృజ్షానికీఁ

గారాబయి తల్లియఁడుగద తత్వజ్ఞుల్.

126

క. కానన్ బిండోత్పత్తి వి

ధానము వివరించువాఁడతత్రచ్చవణమునన్

జానుగ వై రాగ్యోదయ

మౌనని మదినెంచి తెలియుకమమరగురువరా!

127

తె. పుణ్యకర్మములను వేచ్చుకపుట్లు వొదవుఁ

బాపకర్మంబులను గలుకభవము స్థావ

రములను బుణ్యపాపమిశ్రములఁ గలు

మానుషంబుగ జన్మంబుకమఱియు మఱియు.

128

క. యజమానుఁడు ప్రోజ్వలద

గ్నిఁ జక్కగను వ్రేల్చు ద్రవ్యకనిచయముచే న

క్కజమగు తేజుం గాంచుచుఁ

బ్రజదన్నుం గొల్వ వెలయుకఘానుఁడు నింగిన్.

129

క. ఇనువలనఁ బుట్టు మబ్బులు

ఘనముల వలనన్ సువృష్టికగులుగుం దానన్

జనియించు నౌషధీచయ

మునందునఁ జనించు నన్నకమున్ గ్రమమొప్పన్.

130

వ. మనుజులు నిత్య మాహరించు పదార్థములు కిట్టములును, సార

ములునను రెండుతెఱఁగులు నందు సారములు స్థూలసూక్ష్మము

లన రెండు విధములు కిట్టమైన తేజోఽబన్నము లస్థిమూత్ర

పురీషరూపమునఁ బరిణమించును, సారమును స్థూలమునై న

యవ్యానివలన మజ్జాలోహిత మాంసంబులు గలుగును. సారము

సూక్ష్మమునై న తేజోఽబన్నముల వలన వాక్రౌణమనస్సులు

నుద్భవించు, మరియు సారములలో స్థూలపంచాంశకముల వలన

సర్వధాతువులు వృద్ధినొందు, వానిలో నాకాశాంశయవకాశ దాన

ములను అనిలాంశము వ్యూహానమును ననుగ్రహించి సర్వధాతు

వృద్ధికరంబు లగును. అనలాంశము వలన మజ్జావృద్ధి యగు. అబంశము వలన రక్తవృద్ధియగు. అవన్యంశము వలన మాంస వృద్ధి యగు. సారములలో సూక్ష్మము యి సత్త్వగుణప్రధానములు. రజోగుణ ప్రధానములు నని రెండు తెఱంగులు. వానిలో సత్త్వప్రధాన పంచాంశకములలో భూతతత్త్వము వలన ధ్రూణేంద్రియ పాఞ్చింద్రియములు వృద్ధియు, జలతత్త్వము వలన జిహ్వోపస్థల వృద్ధియు, నగ్నితత్త్వము వలన వాజ్ఞేత్రములవృద్ధియు, వాయుతత్త్వము వలనఁ జిర్మహస్తవృద్ధియు, నాకాశతత్త్వము వలనఁ బాదశ్రోత్రవృద్ధియు, సర్వాంశము వలన మనఃప్రాణవృద్ధియు నగును. మరియు అన్నమయం హంసోయ్యమనః అనియు ఆపోమయః ప్రాణమనియు శ్రుతులు వచించుటకుఁ గ్రామముగా వృద్ధివీజుల తత్త్వములు మనఃప్రాణ హేతువులలో శేషించిన భూతములకంటె బహుళముగా నుండుటం బట్టి లక్షణ నాశ్రయించుటయే యని యెఱుంగునది. రజోగుణము నుండి రక్తమును, రక్తము నుండి మాంసమును, మాంసము నుండి మేధస్సును, మేధస్సు నుండి స్నాయువును, స్నాయువు నుండి నెమ్మును, నెమ్ము నుండి మజ్జయును, మజ్జ నుండి శుక్రమును గలుగును, శుక్రశోణిత సంయోగము వలన సంతతి కలుగు. ఋతుకాలమందు శోణితముతో నిర్దోషమైన శుక్రము సంయోగమునొందిన సంఘాతమునకు గలల మని పేరు తత్ప్రథమరాత్రి మొద లేడు రాత్రిల వరకును గలలా వస్థయే యుండును. సప్తరాత్రానంతర మయ్యది బుద్బుదమగు. పక్షాంతరమునఁ బిండ మగును. మాంసాంతరమున ద్రవావస్థ మాని కఠినమగును. రెండు మాసముల పిమ్మట దలయు మూడు నెలలకు నడుగులును వేరువడును. నాలుగ మాసమున వ్రెళ్ళును, గడుపును దుంటులును నిర్మాణమగును. మీది నెలలో వెన్నెముకయు దరువాతి నెలలో ముక్కు నెవులును గండును నుద్భవించును. ఏడవ నెల జీవుఁ డందుఁ బ్రవేశించు.

ఎనిమిదవ నెల విగ్రహసంపూర్ణ మగును. తొమ్మిదవ నెల రౌరవనరకమున నెట్లు బాధలొంద నగునో యట్టి బాధలన నుభవించుచు గర్భస్థశిశువు పూర్వజన్మకృతాకృతము లిట్టి బాధలకు హేతువు లయ్యెను గదా యని శోకించుచు నిట్లు విలపించుచుండును.

131

ఉ. ఎత్తి తి నెన్నో పుట్టువులనెందతొ తల్లుల చన్నుఁ ద్రావితిన
గుత్తుక నిండఁ గొంటిఁ బలుకూశును నెన్నిటినో యెఱుంగఁగా
సెత్తు సుఖము గాంచనికెఱనేగతి దుఃఖమహాబ్ధి దాఁటి యే
నెత్తని త్రోవఁ బోవుదు మరదీయభరమును మాన్ప రెవ్వరున్

132

ఉ. నాకు నుపాయ మియ్యెడ మరనంబునఁ దోఁపదు సుంతయేని సౌ
భ్యాకరమైన తావును రయంబునఁ జేరుట కయ్యె దై వమా
ప్రాకటగర్భయాతనలఁబాసి బయల్పడు భాగ్యమెన్నఁడేన్
నా కొనఁగూడె నేని భవనాశముకై జతనము సల్పెదన్.

133

చ. గురువుల పాదసన్నిధినిఁ గోరక తాఁ జతురాగమంబులన్
సరసవిశాలభాష్యములనసాంగముగాఁ బఠనం బొనర్తు నె
త్త రి వినయంబు వీడ గురుకృతలజ్జు నొద్ద మెలంగు పట్ల నె
ల్లరు నను గాంచి మెచ్చునటులన్ జరియించెదఁ దప్పకెప్పుడున్.

134

త. నిత్యనై మిత్తి కమ్ములననిరత మేను
శ్రద్ధయె నాచరించెదనజన్మములను
సాదరంబుగ సల్పి నేనభుము లెల్లఁ
బాపుకొని చిత్త శాంతినిఁ బడయువాఁడ.

135

క. సంసారసుఖములను వి
ద్వాంసుండంగికరింపనఁదగునే యతివి
ధ్వంసనశీలము లందు రి
రంసను నేఁ గూర్తునెనికర క్తిం గనెదన్.

136

- క. వైరాగ్యము నా కొదవిన
కారణమున నగును మోక్షకామ మ్మటుపై
నేర మదిఁ గర్మ మొనరుప
నేరుతు నిందియజయమ్ముననిరత మటుపయిన్. 137
- క. విరజానల భస్మమొ శుభ
తరాగ్నిహోత్రజి పవిత్రతమభస్మమ్మొ
శిరము మొదలు చరణము వఱ
కు రహిన్ మెయిఁ బూయు వాఁడత్రకోర్కులు నిండన్. 138
- క. సారాధర్వణమంత్రము
లాటింటిని బూది మేనకనలఁదెడి పట్లన్
నోరారగఁ బఠియింతున్
సూరివరుల్ నన్ను మెచ్చిరచొక్కుచు నుండన్. 139
- క. ఎన్నటికిన్ సంసారపుఁ
దెన్నెల్లను శాస్త్రదృష్టిఁ దెలిసి పరబ్ర
హ్మాన్నతపదవిం గాంతును
నన్నే నేనెఱిఁగికొంటనాకు శుభంబౌ. 140
- క. అని పలుమరు తలపోయుచు
జననీగర్భమున నుండినైపక పుడమిన్
జననంబుఁ గాంచి హరిమా
యను దొల్లిటి తెల్వి వాసిశ్రయా శిశు వలరున్. 141
- క. భాసిల్లిన వై రాగ్యముఁ
బాసి యథాపూర్వవృత్తి శ్రవణలుచు నజ్ఞా
నాసివిదారితసుజ్ఞా
నాసక్తుం డగుచు ముదముననందుం దానన్. 142
- క. రాగాదులఁ బెంపొందిన
భౌ గాదుల ననుభవిఁచుకబుద్ధియును గ్రియా

పూగాచరణమనీషయ

వేగాంచి యనేకజన్మకపీడకు గుటియౌ.

143

క.

చావును బులువు నెలుట

కేవిధి నై నను నవిద్యకనెఱుకన్ బల్మిన్

బోవన్ దోలంజాలున్

బ్రోవున్ సంస్కృతి నకర్మకములు సంతతమున్.

144

తె.

కలుషుడుంగర్తయుం భోక్తగాడు జీవుఁ

డరయుమా తత్స్వభావంబు క నమలుఁ డనుచు

కర్త యనుచునభోక్తయుఁ గాఁదలంపు

కాకయుండిన మోక్షంబకలుగ దెపుడు.

145

ఉ.

జీవుఁడు నిర్మలుండును నక శేషతను ప్రకటోజ్వలుండునున్

గేవలుఁడున్ సనాతనుఁడు క నిత్యుఁడు శాంతుఁడు సూక్ష్మ

సూక్ష్మఁడున్

దేవుఁడు సర్వసాక్షి యునుక తెల్వి యనంతముదంబు నౌచు సం

భావితుఁ డౌనుకాఁడన్మతకభావుఁడు నజ్జుఁడు దుఃఖరూపుఁడున్. 146

ఉ.

జీవుఁడుఁ బద్మసంభవుఁడుకజిష్టుఁడు విష్టుఁడు నగ్ని వాయువున్

జీవనదీతరంగచయకచిత్రవిచిత్ర విలాసకోటినా

ట్యావృతశస్త్రమస్తకుఁడుకవ్యాపృతసర్వుఁ డశేషవిస్ఫుర

ద్దివనికాయుఁడున్ బరుఁడెకదం దలపోయుమ పండితోత్తమా.

147

ఉ.

అటుగా దనుచుం గొందఱు

కుటిలమతులు బల్కుచుందుకకూళల్ వారల్

పటుచౌర్యవిప్రహత్యో

త్కటపాపాచరణసములుకగద వారెన్నన్.

148

ఉ.

వినుటకుఁ జెవియున్ బల్కు ర

సన యెనసియు నాగమాతికసమితిన్ శశ్రీవణం

బును బతనంబును నొనరిం

పనివాడే బ్రహ్మహాననకపాతకుడనఘా 149

శా. ఏనే దేవుడ నంచెఱుంగు నతడెంకదేనేమి వాంచింది యె
వ్వానిన్ సంతసపెట్టు కర్జమునకై కబల్బుట్టువు లాంచియీ
మెనన్ దుఃఖము నొంది నొంది సుతులన్ క్రబేమించి కర్మంబు
లన్

బూనుం జేయ బృహస్పతీ వినుమ సకద్బుద్ధిన్ గ్రహింపంగదే! 150

కం. భేదిల్లన్ హృద్గ్రంధియు
చేదిల్లన్ సంశయములక శేషక్రియలున్
వేదారగు నాత్మదర్శన
మేదురభాగ్యం బొకింతకమేకొనె నేనిన్. 151

క. డెందంబునఁ బలుకులు నే
చందంబున నేనిఁ జేరఁకజాలవో యాయా
నందస్వరూపుఁ గాంచిన
నెందున్ భయమొండఁడెవ్వఁకడింత నిజఁబో॥ 152

క. కావున గురుచరణసరో
జావిష్కృతభక్తితోడకనానందాత్మున్
భావించి శివోఽహంబని
ధీవై భవ మొప్పవలయుకదేశికవర్యా. 153

క. ఎల్లర కిది పుట్టువునకుఁ
జెల్లున్ సాఫల్యమయివిక శేషించి సుధీ
తల్లజులగు విప్రుల కిది
సల్ లితవిభూష యగుచుకజగతిన్ బరగున్. 154

క. జ్ఞాన మది గలియుండిన
బావిన్ ద్విజుఁ డనఁగ వచ్చుకబ్రహ్మత్కైక

జ్ఞానవిహీనుణ్ ద్విజుఁడని

మౌనివరాఃపిల్వ వట్టిరమాట యది సుమా.

150

క. సకలాగమగోప్యంబులఁ

బ్రకటించితి నిపుడు నీకుశ్రక్రద్ధాన్వితుఁడై

సుకవీః తెలియుము బలుశ్రీ

ద్దకారణ మశేషసిద్ధిశ్రదైవారుటకున్॥

156

క. ఆని శివుఁడన విని గిష్పతి

ఘనభక్తిన్ దేవదేవుఁడగలగ్రీవున్

వినమితకృపాస్వభావున్

మన మలరఁగ బొగడెనిట్లుశ్రమాన్యులు వినుఁడి.

157

క. శివునకు సోమునకుఁ స

ర్వవిదునకుఁ శంకరునకుఁ బ్రభువర్యునకుఁ

భవునకుఁ బ్రధానపురుషున

కవిరశలయస్పష్టికారశ్రణాలంకృతికిఁ.

158

క. భవహారునకుఁ మహాత్మున

కు వరేణ్యున కుపనిషన్నిశ్రగూఢచరునకుఁ

బ్రవిమలునకుఁ జిన్మాత్రున

కవృతావిద్యునకు హారునకార్తిహారునకుఁ.

159

క. స్తవనీయమహాత్మునకుఁ

భువనానీకేశ్వరునకుఁ శ్రబూజ్యునకు మనో

భవదర్పనాశకునకుఁ

ధృవతరతెజోవిశాలశ్రదీప్తాంగునకుఁ.

166

క. సువివేకరమ్యమూర్తికి

దివిషద్వర్యునకు దేశశ్రదేవునకును వా

స్తవదేవునకుఁ సత్యున

కు వజలు ఋతునకును దత్వశ్రకోవిదునకునుఁ.

161

చ. ఇవపుమల కూర్మి యల్లన
 కు విశ్వునకు విశ్వభక్తి కు విశ్వాతీ
 తవిభునకు విశ్వరూపున
 కు విజితసర్వేంద్రియునకు గురుగురువునకు.

162

క. నవమన్మథరమణీయున
 కు విరూపాక్షీనకు హృదయగోచరునకుఁ దీ
 ప్తప్రపంచకెతున కగజా
 ధవునకు రుద్రునకుఁ జంద్రధరున కెఱగెదఁ॥

163

క. ఎనిమిదగు దెసల యెకిమీం
 డనువుగ నెవఁడై ప్రసిద్ధి నందుదురౌ యతం
 దీనకోటితుల్యభాసుం
 డనుపముఁ డతనికినినేఁగృతాంజలి నిడుదుఁ.

164

చ. దెసమొలమాయలాఁడు శ్రుతి దేశవిహారసమర్థుఁడు మఁ
 వసతి గలట్టివాఁడు భువనప్రకరప్రకటైకవాసుఁడు
 బసినొకతెక్కువాఁడు బుధవారపవిత్రమనోధిరూఁడు
 వినపుగళంబువాఁడు శుభ్రవిస్తృతవాజ్ఞిచయుండు శూలియౌ

165

స. ఓంకారశబ్దవార్యోత్కృష్టనిజరూపః
 మనసార నిడుదు నశమస్సు నీకు
 కారణకారణాభ్యానిరూపితరూపః
 మనసార నిడుదు నశమస్సు నీకు
 మంగళమంగళాత్మభ్యాతభారూపః
 మనసార నిడుదు నశమస్సు నీకు
 వేదవిద్విద్విద్విక నేవితరూపః
 మనసార నిడుదు నశమస్సు నీకు

తె.గీ. మాయఁజేబట్టువాఁడః నశమస్సు నీకు
 మహితసూక్ష్మతినూక్ష్మః నశమస్సు నీకు

మౌనిజనహృన్నివాసః నశమస్సు నీకు
మమ్ముదరిఁజేర్పువాఁడః నశమస్సు నీకు.

163

11. నాడీచక్ర నిరూపణము

వ. పదపడి పరమేశ్వరుండు సురగురున కిట్లనియె.

147

క. నాడీచక్రము నందున

నాడెడి వాయువులఁ బుణ్యశ్రమగు తీర్థములన్

వేడుక నేవింపం దగు

నాడులఁ బూజార్హుఁడైననవాని బలికెదన్.

168

క. తొంబదియాఱంగుళమ్ము

లం బొడవుగు తనువు స్వాంగుళమ్ముల కొల నే

మంబునఁ గొలచిన మనుజకు

లంబందున సత్య మిమ్ములం గన్గొనుమా!

169

వ. పాయుస్థానమునకు రెండంగుళముల మీఁదను నుపస్థానము
నకు రెండంగుళముల క్రిందున మనుజుశరీరములందు ముక్కో
ణముల వెలసి, కరఁగిన బంగారుపన్నె మెరయు తెజస్థాన
మ్మొందగలదు దానిని దేహమధ్యమును, మూలాధారము గా
వ్యవహరింతురు. దానికిఁ దొమ్మిదంగుళముల యెత్తుఁ జతురం
గుళపరిమితిఁ గలిగి కుక్కుటాండాకారమునఁ గనఁదగి తృణాది
విభూషితంబగు నొక కందంబు చెలువొందు కంద మధ్యమునఁ
నాభి యని పేరు. కందమధ్యమున సుషుమ్నా నామకనాడి
యున్నది. దానిని దెబ్బదిరెండువెల నాడులును బరివేష్టించి
యున్నవి. నాడులలో బదునాలుగు మాత్రము ముఖ్యమైనవి.
వాని యందు మూఁడును వానియం దొకటియు ముఖ్యములు.
అదియే సుషుమ్న, దీనిని బ్రహ్మదండి యని యందురు. అది
వెన్నెముక నడము నుండి తల వఱకు వ్యాపించును. సర్పాకా
రము వహించి నాభీకందమునకు రెండంగుళముల పడగతో నల
రారు బ్రహ్మరండ్రమును దానితోక మూయును. మూల

ప్రకృతియు మహదాది ప్రకృతి వికృతులును గలసి యెనిమిది
 ప్రకృతు లనఁబడును. అది తద్రూపమైయుండు. ప్రకృతి
 వికృతులేడును సుషుమ్నతో గుండలాకారము నొంది తద్గ్రీవ
 బంధకములై యుండు మూలాధారో త్థితమారుతమ్మును గుక్షి
 స్థాసితపీతాది సారమును దనముఖమున నిరోధించి యది యుని
 కిఁ గనును, దాని పడగ సుషుమ్నా మూలరంధ్రము నాచ్ఛాద
 నము చేసి యుంచును. సుషుమ్న సర్వనాడీ మధ్యమునందును
 దానికి సవ్యపక్షమున “నిడ”యును, దక్షిణపక్షమునఁ “బింగళ”
 యును, బురోభాగమున ‘సరస్వతి’ యును బృష్ఠభాగమున “గుహా”
 అను నాడులుండును. వానిలో నిడకు గాంధారియు, హస్త
 జిహ్వయు నను నాడులు పింగళకుఁ బూషయు యశస్వినియు
 నను నాడులు పూర్వపూర్వభాగముల నుండును. కుహూహస్తి
 జిహ్వలకు మధ్యవిశ్కోదరయు, కుహూయశస్వినులకు నడుమ
 వారుణయు, పూషాసరస్వతుల కుత్తరమున నవయశస్వినియు,
 గాంధారాసరస్వతులకుఁ గల యవకాశమున శంఖినియు నను
 నాడులుండును, ఇఁకఁ బదునాలవ నాడి యలంబుష యనఁ
 బడును. అది కందమధ్యమున నుండి వాయువు పర్యంతము
 వ్యాపించును. కుహూనాడి సుషుమ్నాకు వెనుకభాగమున లింగా
 తము వఱకును, దానికిం బయిని సర్వవ్యాపినియై వారుణయుఁ
 బింగళ వామనాసాంతము వఱకును, ఇడ దక్షిణనాసాంతము
 వఱకును, యశస్విని పాదాంగుష్ఠాంతము వఱకును, పూష ఆయా
 మ్యాక్షి పర్యంతమును నవయశస్విని పాదకర్ణాంతము వఱకును,
 సరస్వతి జిహ్వాంతము వఱకును, హస్తి జిహ్వా వామపాదాంగుష్ఠాం
 తము వఱకును శంఖిని వామకర్ణాంతము వఱకును, గాంధారి
 సవ్యనేత్రాంతము వఱకును, విశ్కోదర కందమధ్యము నను
 వ్యాపించును. ప్రాణాపాన వ్యానోదాన సమానములను నైదు
 ముఖ్యవాయువులు నాగ, కూర్మ, కృకర, దేవదత్త, ధనంజయ
 ములను నైదు సుపవాయువులు, నాడులయందు సంచారం

బౌసర్పను, వానిలో బ్రాణము సంచరించు స్థానములు ముఖనాసి
 కాహృదయ నాభీమధ్యములు పాయూపస్థల యందును నాభీ
 వృషణముల యందును గటిద్వయమునండు నపానము చలిం
 చును. వ్యానము ముక్కు చెవుల యందును ముచ్చిలిగుంట
 యందును, బొటనవ్రేలి యందును వ్యానము మఱియు నది
 భ్రూణము నందును గుదము నందును గూడ నుండును. ఉదా
 నము సర్విసంధిస్థమై పాదహస్తముల యందును సమాన మొడ
 లెల్లను నిండి యుండును. త్రేనుపు (వాంతి) నాగగుణము,
 కనుమూయుట కూర్మగుణము, అవలింత కృకరగుణము, తొఱ్రు
 పాటు దేవతత్తగుణము, వాపు ధనంజయగుణమునై యుండును.
 ఉచ్చాసనిశ్వాసములు ప్రాణము వలనను, విఱ్ఱాత్రాదివిసర్జన
 మసానము వలనను, సర్వసామీప్యము సమానము వలనను
 నూర్ధ్వగమన ముదానము వలనను, వివాదము వ్యానము వలనను
 గలుగును. సుషుమ్నకు హరుఁడును, నిడకు హరియుఁ, బింగళ
 కంబుజగర్భుండును, సరస్వతికిఁ బక్షి రాజును పూషకు దిక్కులును,
 వరుణకు వాయువును, హస్తజిహ్వాకు వరుణుఁడును, యశస్వినికి
 భాస్కరుఁడును, నాలంబనకు వరుణుండు నది దేవతలు. కుహువు
 నకు భూమియు, గాంధారీశంఖినులకు నిందుఁడును, యశస్వినికిఁ
 బ్రజాపతియు, విశ్వోదర కన్నియు నిడకుఁ జంద్రుఁడు పింగళకు
 సూర్యుండును నధిదైవతములు. పింగళ యందలి సంచారము
 మాని యిడయందు సంచరించు కాల ముత్త రాయణమును నిడ
 యందు సంచారమును మాని పింగళయందు వాయువు సంచరించు
 కాలము దక్షిణాయనమును నితావర్తి ప్రాణము చంద్రుఁడు.
 పింగళావర్తి ప్రాణము భాస్కరుండును గనుక తదుభయవాయు
 సంధికాల మమావాస్యయును ఘూలాధారమున బ్రాణము ప్రవే
 శించు కాల మాద్యవిషువును సహస్రారములఁ బ్రవేశించు కాల
 మంత్యవిషువు నని వేదాంత రహస్యజ్ఞులు నుడువుదురు. ఇదా
 సంచారులగు నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసములు మాసపంక్రాంతి యనఁబడు.

ఇ క గతప్రాణము కుండలి కందినపుడు చంద్రగ్రహణమును
 బింగళాగతప్రాణము నట్ల యగునపుడు సూర్యగ్రహణమును
 నగు. మరియు శిరమున శ్రీశైలము నొసటఁ గేదారము భ్రూ
 మధ్యమునఁ గాశి యక్కునఁ గురుక్షేత్రము హృదయకమలమునఁ
 బ్రయాగ హార్దాకాశమునఁ జిదంబరము మూలాధారమున
 శ్రీకూర్మమును నరదేహమునందుఁ గలవు. వీనిని భావతీర్థము
 లందురు. 170

తే. గీ. భావతీర్థము లివి యెల్లఁ బరగ నాత్మ
 దేహమున వెలవనిమావిశ్ దేశదేశ
 ముల బహిస్తీర్థములకయిశ్ పోవు పెల్ల
 హస్తమణి మాని గాజుకై శయరయుట గద. 171

తే. స్వాంగమందున నలరాకుశనాత్మతీర్థ
 రాజముల మాని మృద్ధారుశరచితవిగ్రహ
 ముల బహిస్తీర్థములఁ గనిఁ మ్రొక్కఁడెప్పు
 డాత్మవిస్రంభవిజయంబుశనందు యోగి 172

తే. చిత్ర సంశుద్ధి లేక యశశేషపూత
 తీర్థముల నెల్ల నేవింపశద్భతరై క
 శుద్ధి నొందఁడు నరుఁడు విశశుద్ధగాంగ
 సలిలమునఁ గల్గుముంతకుశగలదె శుద్ధి. 173

చ. పరమపవిత్రతీర్థములశభవ్యనదీసలిలంబులందు భా
 సురతరపుణ్యకాలములశచొప్పులెఱుంగుచు దోఁగు పున్నెపున్.
 సిరి తుల యౌనె బ్రహ్మపదశనిఘ్ని పాదసరోజయుగ్మమున్
 గరముల ముట్టి తజ్జలముశగ్రక్కునఁ ద్రావెడి పుణ్యలక్ష్మీకిన్. 174

చ. శివుఁడు స్వకీయదేహములఁ జెన్నలరారుచునుండు నాయుమా
 ధవు నటఁ గొల్వ కె యెడనొశదారుశిలామయ విగ్రహోంచితున్
 వివిధములైన దానజవశవిద్యలఁ గొల్వఁగ నెంచువారలెం
 త వెఱవు మాలుమూఢులొ గశదాః తలపోయఁగదేః బుభాగ్రణీః 175

- క. చేతోమందిరమున శివు
నేతరి భజియింపకెటొ భజించుట యన్నన్
జేతఁ గల జున్నుఁగొన మో
చెతిని నాకుటకు నుపమశ్చెప్పఁగ వచ్చున్. 176
- క. రంగులలంగా కటుత
బంగరుసొమ్ములను మేనుకపైఁబెట్టుత బల్
సింగాఠ మెసఁగు తన్ బ్రియుఁ
గొంగునముడివైచుకొంచుకరులుకుత నెపుడున్. 177
- క. స్మరహరురూపము ప్రవిమల
మరయరు సుజ్ఞాను లెన్నఁకడవి మూఢులదె
ల్ప తచించు నుపాయంబని
సురదేశికః బుధులు నెప్పుకసూక్తులు వినవే. 178
- క. ఎల్లెడ వెలసియ యున్నన్
జలవెలుఁగు సొమ్ముగల్గుకసామిన్ భూమిన్
దెల్లముగఁ దెలియ రెవ్వరు
నులంబుల మాయఁ ధవిలికయుండుటఁ జుమ్మిః 179
- క. అపరున్ నిత్యుని నద్వయు
నపూర్వఁ బ్రజ్ఞానరూపుకనానందున్ బు
ద్ధిపటుత్వంబెనయగు బ్ర
హ్మపదార్థ మ్మనెడి వాఁడెకయరసిన వాఁడౌ. 180
- ఆ.వె. సకలజంతుహృదయకసాక్షిగా జ్ఞైతన్య
మయునిగాఁగ నాత్మకమనన మెవఁడు
సలుపకన్జరించుకేవలఁచెడి మనుజుండు
చూచువాఁడు నయ్యుకేజూడఁ దెపుడు. 181
- క. ఏననిదలఁపకుమా నీ
వీ నాడీపుంజమిద్దికయెంచ నసాధ్యం
బౌ నేనని జీవుని నీ
మానసమున నెంచుమయ్యకమానివరేణ్యాః 182

- ఉ. ఎల్లశరీరబృందములకనింశశరీరము గాక వేరయె
జెల్లెడి వాని నీశ్వరు నశశేషదిగంతరపూర్ణు నాత్మునిన్
ముల లితస్వరూపుఁ గనిశమోదము నొందు మహానుభావు ఁ
భిల్లఁగఁ జేయలేవు గదశపెనడగండ్లును మౌనిపుంగవా. 183
- క. జానబలంబున భేద
జానము నశియింప జీవశసత్పరమార్తై
క్యానూనజానోదయ
మౌనెడఁ గర్మంబు లెవ్వఁడయ్యా చేయున్. 184
- క. మాయామయము నసత్యము
కాయంబని యెఱిగిదాశశకాదని దేవుం
డే యీవని యెఱుఁగుమ యా
ర్యాః యయ్యది పల్కినాఁడశనాదృతిఁగొనుమా. 185
- క. అని పరమశివుం డమరగు
రునిఁ బల్కిన బత్తియెద శ్రీరూఢము గాగన్
మినువాక సౌమువానిన్
గనుఁగొని పొగడంగ సాశ్రమనులు వినుండీ. 186

విజయమంగళరగడ :-

జయము జయము దేవదేవశజయము విజయమంగళంబు
జయ మవాప్త కామ జయముశ్రజయము సోమ సంతతంబు
జయము సర్వకలుషనాశశసత్కవీశ శోభనంబు
జయము త్రిపురభేదముక్తశసౌఖ్యభేద బల్ముభంబు
జయము భవహారా హిమాద్రిశజా మనోహారా గిరిశ
జయమనంగదాహ విగతశసర్వమోహ భిన్నపాశ
జయము త్రిపురభంజనా ప్రశశాంతిరంజనా పురేశ
జయము శత్రుఁఖండనా భుశజంగమండనా మహేశ
జయ మపాస్త సర్వకామశసకలదేహి హృదయధామ
జయము కోటిభానుధామ శ జానసత్యమోదభూమ

జయము రూపవిజితకామశ్రుంగరాంగణై క భీమ
 జయము వామదేహిభీషశ్రున్నతాతిపూతనామ
 జయము మాట కందరానిశసామవేదములకుఁ దావు
 జయము వేల్పులెల్ల మ్రొక్కశ్రసామి జౌనులకును తావు
 జయము గొల్పువారిగాంచుశ్రసామి మెలుగొలుషప్రోవు
 జయము మాకుఁ దెల్వినొసఁగిసంతతమ్ము ప్రోవు మీవు
 జయము బూది మేనఁ బూయుఁ జనములకును బుడుకు మ్రాకు
 జయము బూది మేనఁ బూయు శ సౌరు మేని హౌన్ను రేను
 జయము రక్కసులకుఁ బ్రక్కశ్రజరుగుమూఁడుమొనలబాకు
 జయము నీకు దేవదేవశచాల యెఱుక లొసఁగు మాకు
 జయము జయము చిత్స్వరూపశ్రజయము విజయమంగళంబు
 జయము జయము సత్స్వరూపశ్రజయము విజయమంగళంబు
 జయము జయము ముత్స్వరూపశ్రజయము విజయమంగళంబు
 జయము సచ్చిదమలరూపశ్రజయము విజయమంగళంబు. 187

క. పంకేరుహసన్నతున క
 హంకారజయోన్నతున క్షహమ్మతిదుష్టా
 లంకారమదనవిదళన
 హుంకృతిరతునకు నమస్సుశ్రలొగినర్పింతున్. 188

క. యతిజనమాన్యునకున్ సం
 తతభూతివిభూషణాంగ శధన్యజనార్దాం
 చితభవ్యమోక్షసాక్షి
 ద్వితరణ పర్జన్యునకు నిశ్రవె నుతిశతముల్. 189

క. స్తుతిచేసిపరేశ్వరు నిటు
 నతులితకృతి యయ్యె నాబృహస్పతి గానన్
 మతిమంత అగుచు మీరున్
 బతితావను శివునిఁ గొల్చిశ్రవణలుఁడు బిష్టిన్. 190

క. పొంగుచు సంజల రెంట న
 నంగహరస్తోత్రమెవ్వఁడతిభక్తి నొన

ర్షం గడు నాతని కబ్బం
గంగాస్తోతోజవోరుశ్రకలితోక్తిరురుల్ ||

191

క. పుత్తారిఁ గొడుకుఁ గను శత
పత్రెక్షణ పెండ్లియౌనుశపరిణయవాంఛా
పాత్రుఁడగు నేని వినుఁడీ
స్త్రోత్రంబుఁ బఠంపఁ బత్తిశ్రతో మునులారా;

192

క. కావున రెండగు సంజల
పావనశివుమహిమఁ బొగడుశవారయి మీరల్
జీవశివాద్వయులై స
ద్భావించితు లటుచు ముక్తిశ్రభాగ్యముఁ గనుఁడీ.

193

12. నాడీశుద్ధి నిరూపణము

వ. పిమ్మటఁ బశుపతి తారాపతి కిట్లనియె.

194

క. నాడీశుద్ధిని నీకై
యాదెద సంగ్రహముగా బృహహస్పతి వినుమా!
నాడీస్థలనంబెన్నఁడుఁ
గూడదు తచ్చుద్ధిఁజేసిశ్రకౌను సమయమునన్.

195

వ. యమనియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారధారణాధ్యాన సమా
ధులను నష్టాంగముల నాతితెరి, వివిధవిహితకర్మాసక్తుండు కామ
సంకల్పాది విరక్తుండును నయి మాత్ర పితృగురుజన శుశ్రూ
షాత్వంబున నెనసి, సమ్యక్జ్ఞానశిక్షితాత్మజ్ఞానంబున వఱలి కాంతా
రాంతరముననై నను, భూధరశిఖరమున నై నను, తరంగిణీపరి
ఘటమున నై నను, శ్రీఫలమూలతలంబుననై నను, వేదఘోష
పరిపూతమును ఫలమూలసలిల లలితంబును రమణీయమును,
శుచియు నగు నొక తావు వెదకి యందు సర్వరక్షబంధురంబగు
సుందరమందిరం బొండు నిర్మించి త్రిషవణ స్నానశ్రద్ధాసమంచి
తుండయి, సమంత్రముగా విరజానలాగ్నిహోత్రజనిత భస్మము
శిరోబాహు మూలోరుస్థలంబుల నడ్డసాలుగాఁ ద్రిపుండ్రముల

రచించి, మించినభక్తి దేవదేవు నెదఁ దలఁచి, వాగ్దేవికి నమస్కరించి, గురు విఘ్నేశ్వరపూజనం బాచరించి, యజ్ఞానలాదిత్యుల కంజలి నర్పించి, తూర్పుదెసఁ గాని, యుత్తరదిక్కునకుఁ గాని మొగంబయి శిరోసమశిరఃకంధరశరీరుండయి, సంవృతాస్యండయి నానాగ్రాసీమ యందలి యిందునందు గల బిందువునఁ దోఁచు నకారమును దర్శించి, తన్నిస్సుతామృత సుఖితనేత్రుండయి, నాధానుసంధానంబొనరించి ముముక్షునిజోదరస్థితవాయువు నిడా నాడిచే నాకర్షించి పూరించి దేహమధ్యస్థ జాలాసయుతాగ్నిని ధ్యానించి, బిందునాదసంయుక్తాగ్నిభీలమును స్మరించి. స్మరించి పింగళాద్వారమున మారుతము మెల్ల మెల్ల వెలుపుచ్చవలయు. మఱలఁ బింగళచే గ్రహించి వాయువు పూరించి, యగ్నిబీజమును నెంచి యిడాముఖమున బహిష్కరించునది. ఇటుల దినమున కారుతడవులఁ బ్రతిసంధ్య యందును మాడునాల్గేడులుగాని యన్నియ నెలలు గాని నాడీశుద్ధి కృద్విధాన మాచరించునది. అందువలన నొడలి చులకందనము, నాకలియి నాదాభివ్యక్తి యుఁగలుఁగు, అవి కలిగిన వెనుక తత్ప్రయత్నము నూని యాత్మశుద్ధికై కడఁగుటొప్పగు.

196

క. జీవుఁడు నిత్యుఁడు ప్రభుడున్
జీవుఁడు శుద్ధస్వభావశ్రద్ధిఁడు సుఖుఁడై
చావుం బుట్టువుఁ గనుబొ
దావిర్భావంబు లేనికయంతకు సతమున్.

197

క. ఎన్నఁడు జీవుఁడు నిజబో
దోన్నతిఁగనునప్పుడే మరకొండగు జతనం
బున్నెరిమొనరింపకయే
జెన్నలరు విశుద్ధుఁడగుచు శిష్టజనమణి.

198

క. జ్ఞానోదకముల నెవఁడ
జ్ఞాన మనెడి రొంపిఁ గడఁగకఁజాలున్ వాఁడే

యోసు పవిత్రుంకిక య

జ్ఞాని సమలుఁడెంచఁగర్మశసంగుండు గదా:

159

క. ఎఱుకలు కదలని మొఱకులఁ

గరమున్ బ్రేరేపవలయుఁగర్మాచరణం

బెఱుక గలసరసమతులకె

గరమున్ బోధింప వలయుఁజ్ఞానపథంబుల్.

200

13. ఆష్టాంగయోగము — యమవిధి

క. అష్టాంగవివరణము వి

స్పష్టముగాఁ దెలియనగు నశజరగురువర్యా:

ఇష్టావిష్టము లెఱుఁగని

తుష్టిం గను తెరువుఁ జెప్పుశ్రమను వినుమయ్యా:

201

క. యమమష్టాంగంబులఁ బ్రథ

మము తల్లక్షణము నెఱుఁగుమా దశవిధమా

నమరగురూత్తమ నుడివెన

విమలాంతఃకరణచణవిశవేకం బౌదవన్.

202

త. అగు నహింసయు బ్రహ్మచర్యము సత్య

మార్జవమును నస్తేయశ్రమతుల కృపయు

క్షమయు ధృతియు మితాహంశశౌచములును

బదివిధంబులు యమమన్నశ్రవతమునకును

203

త. ఆగమప్రోక్త మైనటుశ్రయజములను

గాక మఱియెల్ల తావులఁగఱియకమ్ము

మానసికమును వాచకశ్రమైన హింస

నింత యొనరింపకుంట యశహింస యగును.

204

క. సర్వగతుం డచ్చేద్యుఁడ

ఖర్వుఁ డదాహ్యుండ నంచుఁగననేరక యీ

యుర్విం జీవుని నెరసుగ

గుర్వజ్ఞానమునఁ దెలసికొన హింసయగున్॥

205

- తే. ఒనర సత్యంబు బ్రహ్మాంబరదొండు దక్క
నన్యమెల్ల యసత్యంబరయనెడు బుద్ధి
సత్య మనుపేర జగములరజరుగుచుండు
నన్యబుద్ధు లసత్యమౌనరయ నెపుడు. 206
- తే. దుష్టకరణసహాయంబురదొరగియ కద
శ్రుతికథితవాక్యజాలంబురనుతికి నెక్కు
చానికన్నను సత్యమైరపరిఢవిల్లు
పల్కులెచ్చోటఁ గనవచ్చురప్రౌఢి నరయ. 207
- క. పరవిత్త ము తృణమైనన్
సురుచిరరత్నంబ యైనరచూడక వాంఛన్
బరపక యుండుట యస్తే
యరమ్యగుణమనుచుఁ బల్కునగు గురువర్యా 208
- క. ఆత్మ ననాత్మం డనుచు ని
జాత్మం దలపోసి యట్లరవ్యవహారము పా
పాత్మండు సలుపుఁ గావున
స్వాత్మజ్ఞుం డట్లొనర్పఁరజాలండు గదా॥ 209
- తే. ఆత్మ నాత్మనిగా హృదయంబు నందు
గురుతు నెఱిగిన కొవిదురచరిత మెల్ల
సరగ నస్తే యవిఖ్యాతరసంజ్ఞఁ దనరి
సుప్రసిద్ధినిఁ గను దానిరచొప్పు నెఱుఁగు. 210
- మ. ఋతుకాలంబు నెఱింగి స్వీయ మగు నాశరీరత్నముఁ దప్పనొ
క్కతె నన్యాంగన నెన్నఁడున్ హృదయవారకాయంబులన్
గోరకుం
డి తగన్ గేస్తు వ్రతంబుఁ దీరుచు నతంఢే బ్రహ్మచర్యః బు
నం
చితరీతిన్ బొనరించు వాఁడని బుధుల్ రజింతింతు రార్యోత్తమాః
211

- క. జీవబ్రహ్మము లొక్కం
 డై విలసిల్లనని యెడఁద్రయందున దృఢమా
 భావమునఁ జెలఁగ నదియున్
 ధీవర్యు లిది బ్రహ్మచర్యధీక్ష యని రొగిన్. 212
- క. తన కెట్లు లొరుల కట్లుల
 యని త్రికరణములను నరసిశ్రయందఱి యెడ మె
 త్త నియెడఁ బెనుచుట దయ యని
 యనిమిషగురువర్యః విబుధుశలందురు సుమ్మాః 213
- క. సుతునందు విమతునందున్
 సత్యుండును మిత్రునందుశ్రమవృత్తంబున్
 కృతి సల్ప నార్జవంబని
 మతిమంతులు నుడువుచుండుశ్రమహితాచార్యాః 214
- క. త్రికరణము లొకటఁ బెనుగా
 సికి గురియైనను నొకింతశ్చిత్తము నంబున్
 విశలత్వ మొందకుండుట
 నకలంకవివేకు లోర్పురటందుశ్రమహాత్మాః 215
- ఉ. వేదవచఃప్రభావముల ప్రవిశ్రుతమోక్షము గలుఁగాని యిం
 కేది యుపాయమై దనరుశనీభవవారధినిం దరింప నం
 చూది దిటం బెసంగు నెడశ్రయొప్పిదమే చృతి యంచు నెయ్యె
డన్
 వేదవిదుల్ వచింతురు ముఠనిప్రవరాః వినుమయ్యః శ్రద్ధమై 216
- శా. ఏ నాత్ముండను గాక యన్యుండను నేనెన్నఁడునున్ గాను నే
 నానందాత్ముండఁ జిత్స్వరూపుండను దుఃఖభాసఁగుండన్ ముక్తుఁ
డన్
 నేనంచున్ గడు నిశ్చయించుకొని నిశ్చరిద్రస్వరూపంబుతో
 జానుం గాంచు మతిస్థితిన్ భృతిగ సుశ్శానుల్ వచిం తెల్లెడన్.
217

- తే. అల్ప మైనను భోజనంబదితి మైనఁ
జెడును యోగంబు గాన నెకవఁడు సమవిధిఁ
బరగ యోగానుకూలమౌతెఱఁగు నెఱిఁగి
మితముగా నాహరించు పేర మేలిగుణము. 218
- క. సలిలాదుల మైదవిలిన
మలమును బోఁగఁడుగ బాహ్యశ్రమల మెడలున్ లో
పలిమలము చిత్త శుద్ధిన్
దొలఁగున్ శౌచంబు రెండుశ్రద్ధోవలిది సుమా॥ 219
- తే గీ. ఏను శుద్ధుండ నను తెల్విశయోను శౌచ
మంద్రీ విద్వాంసు లొడలెల్ల శయగును ముఱికి
యెడలఁ గల జీవుఁడగు శుద్ధుఁడొప్పు. మీఱ
నని యెఱింగినచో శౌచశ్రమది యెవరికి? 220
- క. జ్ఞానజలంబుల శౌచవి
ధానమ్మును దీర్ప మానిశతాను బహిశ్శౌ
చానూనవిధులఁ గనువాఁ
డూనును చే గాఱు కనకశ్రమొప్పని వాఁడై. 221
- క. జ్ఞానస్నానాధికునకు
నానే కర్తవ్య మొక్కఁడది గల్గినచో
జ్ఞానియ కాదనవచ్చున్
జ్ఞానియె సశరీరముక్తి శసంజకుఁ జాలున్॥ 222
- క. జ్ఞానుల జీవన్ముక్తులు
గా నెఱి వేదంబు బల్కఁగఁగావున నీమే
లె నయహింసాదులచే
జ్ఞానము నీసోము గాఁగఁగఁసల్పుము వ్రతమున్. 223
- క. శ్రుతివాక్యజ్ఞానంబున
చతురత గ్రహియించి యాత్మశాశ్చిత్కారం
బతులితగతి నొందఁ దగదె
మతిమంతుం డగుచు బుధుఁడుశ్రమాన్యవివేకాః 224

14. నియమవిధి

- క. యమమువలె బదివిధములు ని
యమ మొప్పును వాని నెల్ల నరయఁగఁ దగు మో
క్షముఁ గోరు ధీరుఁడీది స
త్యము సుమి బల్కెదను నే బృహస్పతి వినుమా! 225
- తె. తపము సంతోష మాస్తి క్యరదానమీశ్వ
రార్చనములు దత్వమశ్రీస్యాదిశ్రుతిశి
రోఽర్థముల విన్ని లజ్జయునమల మతియు
జపము వ్రతమును నియమంబునరణు లగును. 226
- క. శ్రుతి పల్కిన గతి కృచ్ఛ
వ్రతాదులను మేను గానికపరచుట నొగిఁ బం
డితులు తపం బని యందురు
క్షీతి వానిని సల్ప శుద్ధిశ్రీచిత్తమునకౌ. 227
- క. ఎవఁడను నే నెవ్విధమున
నవు మోక్షము నాకు నంతకమగు సంసారం
పువిషాదబాధలని పె
ల్లవు చర్చలొనర్పఁ దపమునందురు జ్ఞానుల్. 228
- అ. జతన మింత లేకనమకొను లాభంబొ
సంగుఁ బ్రీతి సంతకసం బొకండు
బ్రహ్మమందిరాదికపర్యంతవై రాగ్య
జాత్మప్రీతి యొక్కకటగు ముదంబు. 229
- క. శ్రౌతస్మార్త వ్రతసం
జాతకర్మదునుఁ జెల్వెనఁగు నాస్తి క్య
ఖ్యాతాంకం బద్దానిన్
జేతోగతి నిల్వకున్నఁ శ్రజెడుఁ గర్మంబుల్. 230
- క. న్యాయార్జిత ద్రవ్యంబుల
దేయంబని శాంతునకు శ్రుతిప్రకటాస్తి

క్యాయ త్త చిత్తు నకు నిడు

తేయగు జనమెల్లఁబొగడుకనీగి ధరిత్రిన్.

231

క. వే దిక్షఁడు గాని వానికి

నేదె నను దాన మీయకనిద్దహవిస్సున్

బూదిని హోమముఁ జేయుట

గాదే యాదానము నుపకారయు నగునే?

232

తె.గీ. కోమటులు బ్రహ్మక్షత్రియుల్ కుసుమ విశిఖ

గురుని బాపలు కైలాసకూటవాసు

బత్తి సతతముగొత్చినఁ బరఁగు నీశ్వ

రార్చనంబను సన్నియకమాంగమిలను.

233

కా. రాగాదుల్ జనియించి మానసము బల్కరాపిశ్కనుం బెట్టవేన్

నేగిన్ వీడి యసత్యముల్ నుడువగాఁ జిహ్వాద్రియం బొప్పదే

నేగాసిం బొనరింపకుండఁ దనువెంకదేఁబున్నెమున్ గాంచునే

బాగా నీశ్వరపూజనం బదియగాఁ బావింతు రార్యోత్తముల్. 234

క. జ్ఞానము సత్య మనంతం

బానందము ధ్రువము బ్రత్యకగాత్ముండని సం

ధానం బెద సత్పినచో

నొనది వేదాంతశ్రీవణకమను నియమంబున్.

235

క. పాదజులన్ ద్విజకులకా

భోదరులున్ నేర్పుతోడకనురుసిద్ధాంత

స్వాదుజ్ఞానమును బురా

ణాదుల విని తెలియఁదగుదుకరందురు విబుధుల్

236

క. వే దికలొకికమార

ప్రాదుర్భవ దఘములకునుశ్రవరలెడి సిగున్

శ్రీదయివారెడి హ్రీ యని

వేదవిదుల్ బల్కుచుండుక్రవేలుపుమిన్నా!

237

క. సకలాగమోక్తసూక్త

ప్రకరంబులఁ గలు శ్రీద్ధరబావనమతిగా

నకలంకమతులు బల్కుదు

రిక్త నియమాంగముల దీనిశ్చ నెఱుఁగు మొకటిగన్.

238

క. తంత్రంబుల దరిఁజేరక

మంత్రంబుల నాగమోక్త్యమార్గంబున ధీ

యంత్రంబున నిడికొని నే

వింత్రంబులదే జపమ్ముశ్చవిను దేవగురూః

239

వ. మఱియుఁ గల్పసూత్ర ధర్మశాస్త్ర పురాణేతిహాస ప్రోక్త విధంబున నైనను జప మిరుతెఱుఁగులు వానిలో వాచికముచ్చైరుచ్చారితమును బాంశువు నని రెండు విధములై యుండు. మేచ్చాదులనిన నవకాశము లేని నిర్జరారణ్యాదులొఁ గుత్తుకెత్తి, యుచ్చైరతిని సజ్జ జపము యథోక్త ఫలము నిచ్చును. దానికంటె ధ్వని బహిరతము కాని యటు నధరస్పందనమాత్రకార్య మగు నుపాంశుజపమ్ము వేయిమడుంగు లెక్కుడు. దానికి మానసిక జపము సహస్రగుణమై జాననగును. ఋషిచ్ఛందోదేవతాసమేతముగా మంత్రజప మాచరింపవలెను. శ్రుతి బాహ్యస్మృతులు నగు దృష్టి నుపదేశించు ప్రవక్తవాగ్దతులు న నాదరణీయములు గావు. అవి యెల్ల గతాసుల నరకనివాసులఁ జేయు. ధర్మార్థకామ సిద్ధ్యుపాయము వ్రతమనఁబడు ఆధర్వణమంత్రపూర్వక సర్వాంగ భస్మధారణమును బాశుపతమనియు, శాంభవ మనియు నైశ్వర్య మనియు, శిరోవ్రత మనియు నత్యాశ్రమవ్రత మనియు వెఱువేఱు పేళ్ళ నార్యులు వ్యవహరింతురు. ఇది వ్రతోత్తమంబు. పాశుపతవ్రత మాచరించి సహజపశుత్వముఁ బాపికొనఁ జాలని దుశ్శీలు గుండెలు వ్రీలఁజేసినను బాపము లేదని శ్రుతిజాలము వల్కు. ఏతద్వ్రతపూతునకే సకలకర్మజాతాధికారములు గలవు.

15. ఆపనవిధి

వ. యమనియమంబుల నుడివితీ నిఁక నాసనప్రకారం బభివర్ణింతు ముఖ్యాసనములు తొమ్మిది స్వస్తికానము గోముఖాసనము, పద్మాసనము, వీరాసనము, సింహాసనము, భద్రాసనము,

ముక్తాసనము, మయూరాసనము, సుఖాసనము నను నీ నామ
 ధేయముల నవి ప్రసిద్ధింబులై యుండు. రెండు మోకాళ్ళ మధ్య
 రెండు పాదముల నుంచి సమగ్రీవశిరఃకాయుడగుట స్వస్తి కాసన
 మగును. ఎడమపృష్ఠపార్శ్వమునఁ గుడిసీలమండయును గుడి
 పృష్ఠపార్శ్వమున నెడమసీల మండయు నుంచుట గోముఖా
 సనమగును. సవ్యదక్షిణాద్యుపరిభాగముల యందు దక్షిణసవ్య
 పాదము లుంచి తదంగుళసవ్యదక్షిణహస్తములఁ గ్రమముగ
 నేకకాలమందుఁ బట్టి యుంచిన పద్మాసనమ్మగును. కుడితొడపై
 నెడమ యడుగును నెడమతొడపైఁ గుడియడుగును మెడయుఁ
 దలయు మెనును వంకర లేక నిబ్బరముగ నుంచుట వీరాసనము
 వృషణద్వయమునకు మధ్యఁ గల కుటువలెఁ గనుపించు గిత
 "సీవని" యనఁబడును. దాని కిరువైపుల నండముల క్రింద
 గుల్చముల వ్యత్యస్తముగా నుంచి చేతులఁ జానుభాగముల
 నుంచి యఁగుళులు కేల గ్రహించి నాసాగ్రమును సందర్శిం
 చుట సింహాసనమగును. సీవనికి వామపార్శ్వమున వామగుల్చ
 మును దక్షిణపార్శ్వమున దక్షిణగుల్చమును వృషణముల కడుగు
 భాగమున నుంచి యఱకొళ్ళు పరస్పరాభిముఖమగు నటుల నిలిపి
 దక్షిణోరువును దక్షిణహస్తమునను, వామోరువును వామహస్తము
 నను నదిమిపట్టిన భద్రాసనమ్మగును. లింగమునకు బ్రై న
 యెడమసీలమండను, దానిపైన కుడిసీలమండను నుంచిన ముక్తా
 సనమగును. ఇరుకరంబుల నిలను నిలిపి మోచేతుల నాభి కిరు
 వైపుల నుంచి పుడమిపై శిరఃపాదముల నంటకుండ నంతరాళం
 బున నుంచి యేకాగ్రమనస్కుడై యుంట మయూరాసనము,
 సర్వపాపహరము. పై యాసనముల కశక్తుడైనవాఁ డేయాస
 నంబున సుఖమును జిత్త నైర్మల్యమును నొందునో యా యాసన
 మున నుండుట సుఖాసనము. ఆసనవిజయము త్రిలోకవిజయము
 మనఁదగు. ఆసనాసీనుఁడు వ్రాణాయామాధికారి. ఇకఁ బ్రాణా
 యామ మెఱఁగింతు.

16. ప్రాణాయామవిధి

వ. ప్రాణాయామము రేచక, పూరక, కుంభక, క్రియాత్మకము. ఉదరస్థితవాయువు నిడానాడిచే నాకర్షించి పదిమాలు మాత్రల కాలము బ్రహ్మాత్మకమైన యకారము స్మరించుచు మెల్లమెల్లనఁ బూరించునది. ఆత్మహస్తమున నాత్మజానుమండలమునంతయుఁ దాఁకు గడవునకు మాత్ర యని పేరు. పూరితా నిలయము నలు వది నాలుగు మాత్రల కాలము చలింపఁకుండ నిలుపుఁ జేసి విష్ణ్వాత్మకమైన యకారము స్మరించుచుఁ బ్రణవముఁ జపించు నది. అంతకాలము వాయుకుంభక మొనరింప లేనిచో నోపి నంత కాలము మాత్రమే జపయుక్తముగా నది యొనరుప వలెను. రుద్రీరూపమైన మకారము స్మరించుచు ముప్పదిరెండు మాత్రల కాలమున పింగళానాడిద్వారమున వెలిబుచ్చుట రేచ కము నాఁబడు. ఇది యొకప్రాణాయామము. పింగళాముఖ మునఁ బదాలు మాత్రల కాలము మకారము స్మరించుటయు నుపకారస్మరణముతో నిరువది మూఁడు మాత్రల కాలపర్యం తము వాయువుఁ గుంభించుటయు నిడాద్వారమున ధృతానిలము బహిర్గత మొనరించుటయు నొకప్రాణాయామ మగును. ఇటు లనేక పర్యాయములు ప్రాణాయామ మొనర్పవలెను. ఇది యతి ప్రాణాయామవిధము.

ఇక గృహస్థ ప్రాణాయామసరణి నుడివెద. కుక్షిస్థితా నిలము నాకర్షించి పూరించి, వ్యాహృతిప్రణవయుక్త గాయత్రిం జపించుచు బ్రాతఃసాయముల ముమ్మాటును మధ్యాహ్నమున నాలుగు పర్యాయములును ప్రాణాయామము గృహస్థుఁ డొనరించి శుద్ధుండు గావలెను. బ్రహ్మచర్య వానప్రస్థాశ్రమములకు ప్రాణాయామ మైచ్ఛికము గాని విధి కాదు. వక్త్రజుల వలెనే బాహుజు లును ప్రాణాయామ మాచరింపవలెను. వైరాగ్యాన్నితులును, బ్రబుద్ధులు నగు వైశ్యులకును విప్రక్షత్రియులకు వలెఁ బ్రాణాయామ మగును. స్త్రీకూదులకు శివమంత్రముఁ గాని వైష్ణవ

మంత్రముగాని నమోఽంతముగా ననగా “శివాయనమః”
 యనియు “నారాయణాయనమః” యని యుచ్చరించుచు బ్రాణా
 యామ మొనర్చుట విధింపఁ బడినది. పదియాఱు పర్యాయము
 లనుదినమును బ్రాణాయామ మొనర్చినందు వలన బ్రహ్మ
 హత్యాది పాతకములు తొలఁగు. ఆఱునెలలు యధావిధిగాఁ
 బ్రాణాయామ మొనరించిన యెడల జిజ్ఞాసువును సుతకు రెట్టింపు
 కాల మాచరించిన యెడల బ్రహ్మవేత్త యు నగును. సర్వధర్మ
 శీలుడై యోగాభ్యాసరతుఁ డగువాఁడు జ్ఞానవంతుఁడయి ముక్తుఁ
 డగును. ప్రస్వేదకంపనోత్థానపర్యంతము నిర్వహింపఁబడిన
 ప్రాణాయామ మధమ మన్యమోత్తమములగు. ప్రాణాయామ
 నిష్పాపరునకు వలీపలి తాడులు గలుగవు. అతనికి దుర్లభ
 మైన వస్తు వేదియు లేదు. కావునఁ దత్ప్రయత్నము సర్వవిధ
 ముల నేమఱుకుండునది. నాసాగ్రినాభిమధ్యపాదాంగుఘంబులఁ
 బ్రాణాయామకాలమునఁ జిత్తము నిల్పిన వాయుజయము నఖిలా
 మయనాశము నంగలఘుతయుఁ గలుగును. నాలుకచే వాయువు
 లోనికిఁ గొన మైగాసియు, డప్పియుఁ దొలఁగు మఱియుఁ
 దద్వాయువు జిహ్వోమూలమున నిల్పి యమృతపానము సల్పిన
 యెడల సకలసుఖముల కాకరంబగును. ఇడాక్ష్వానిలము భూమి
 మధ్యంబున నిల్పి యమృతాస్వాదన మొనర్చిన సర్వవ్యాధులు
 బాధితములగు. ఇడచేఁ గాని పింగళచేఁగాని గ్రహించిన మారు
 తముఁబొక్కిలి యందు నిల్పిన సర్వరోగనాశ మగును. జిహ్వో
 గ్రీష్ఠ పవనము త్రిసంధ్యల గ్రహించి, మూఁడు నెల లమృత
 పాన మొనరించి నాభియందు మెల్లమెల్లగా నిల్పినయెడల వాత
 పితా దిదోషములు హరించు. ముక్కుల గాలిపట్టి కన్నుల నిలి
 పినఁ గంటితెవుళ్ళుమానును. అట్టి వాయువు చెవుల నిలిపిన
 చెవితెవుళ్ళు మళ్ళును. అట్టిగాలి తలనిల్పినయెడలఁ దలవగలు
 దవ్వగు. అపానము మీఁదికి నెత్తి మెల్లగా వ్రేళ్ళతోఁ జెవులు
 నోరు ముక్కులు కన్నులు మూసి శిరము నందానంద ముద్భ

వింతు వఱకు శ్వాసనిరోధము సల్పిన వాయువు బ్రహ్మరంధ్రముఁ జొచ్చును. పిమ్మట శంఖద్వనివంటి నాద ముద్భవించును. పిమ్మట నాధ్వని యలుఁగు రౌదవలె వినిపించును. పిదప నెలయేటి మ్రోతవలె విన నగును. తరువాయి చిత్తము బ్రహ్మసాక్షాత్కారార్థమగును. జ్ఞానోదయమై సంసారపాశనాశమగును. మఱియు నుత్కర్షప్రాణాయామమను నొక ప్రక్రియ గలదు. సీవనీనాశము నెడమచీలమండ నదిమిపట్టి రెండవచీలమండ నద్దానిపై నుంచి తొడకుఁ బిక్కకు నిసుమంతయు సందు లేకుండఁ జేసి త్రిమూర్తులయం దొకనిఁ గాని వినాయకునిఁ గాని ధ్యానించుచు లింగనాశము నుండి వాయువును సప్రణవముగ మూలాధారమధ్యమున నిరోధించి తద్వాయుసందీప్తవహ్నిని గుండలిం దహించి యగ్నిసహితమారుతము సుషుమ్నాద్వారమున విడచుట కుత్కర్షప్రాణాయామ మని పేరుదీన వాయు జయము గలుగును. తొలుతఁ గడ చెమరించుటయుఁ బిదప మేనెల్ల వణఁకుటయు నవ్వల నొడలు గాళిలోఁ దేలుటయు ననిల జయమున కానవాలు. దానివలన మూలరోగము భగంధరాది వ్యాధులును గుదురును. మఱియు నది సర్వకిల్బిషహారము. ప్రతిబంధము వెడలిన నెడంద తుడిచిన యద్దమువలెఁ బ్రకాశించును. అత్తటి విరక్తియు నుద్భవించు. దానఁ గైవల్య సాధనము జ్ఞానముఁ దోచు. ముక్తి సిద్ధించుట కిదియ యుపాయము.

242

క. జ్ఞానసుధఁ గ్రోల జాలక
హీనపుసంపారసుఖముశలెదఁదవులఁగ మో
హానఁ జెడి సారెసారెకుఁ

దీనులగుచు మొఱకులెల్ల శ్రదిరుగుదు రహహో॥

243

క. జ్ఞానామృత మొకపరి యే
నానిన సుజ్ఞాని దానిశననిశము గ్రోలన్

- మానఁ డఖిలకార్యంబుల
మానుచుఁ బర్వెత్తు నమృతకమాధురి నరయన్. 244
- క. జ్ఞానామృతరసమెన్నం
డేని చవింగొనక యితరకమెల్లప్పుడు దు
రానాధీనుండయి యెడ
జ్ఞానాను నతనికంఠెఁ గుమతికయొరుఁడున్నాఁడే? 245
- క. జ్ఞానస్వరూప మీజగ
మౌ నని సుజ్ఞానిఁ దలఁచుకనంతకు వేఱె
జ్ఞానొందు నీజగంబని
మానసమున నెంచువాఁడుకమంధధిషణుఁడౌ. 246
- క. దానమున భోగమున్ జ
న్నానన్ దెఱగంటి తనముక నాశీకజని
స్థానముఁ దపమున నిస్సీ
మానందము జ్ఞానముననుకబ్రాప్తంబి యగున్. 247
- క. జ్ఞానమునఁ గాదు కిర్మము
చే నొఁ గైవల్య మంచుఁకజెనఁటులు మౌఢ్యం
బూని వచింతురు శ్రుతి కది
యౌను విరుద్ధం బదింతకనరయరు గాడే. 248
- క. తానే యీసర్వం బని
జ్ఞానియె యెఱుఁగున్ సతంబుకజ్ఞానవిహీనుం
డెనచలతత్వ మీశుఁడ
నేనని తలఁపంగఁ బోవఁకెన్నట్టికైనన్. 249
- క. వినరుఁడు గట్టవడు న
జ్ఞానాలఘుపాశముల నకసంగుండయ్యున్
వానికి ముక్తియు లేద
వ్యానికి జ్ఞానంబుకలుగకభవములు దొలఁగున్. 250
- క. జ్ఞానాహస్కరుచే న
జ్ఞానాంధతమమ్ము వెడలుఁకజయ్యన నాయ

జ్ఞానము నుడువు నుపాయము

జ్ఞానమే జ్ఞానమున కొకటిశ్రమముం గలదే.

251

క. ఏ నిముసమ్మునఁ గడు న

జ్ఞానమ్ములు గల్గి నట్టిజ్ఞానికి మఱలన్

మేనులు గలనె కలవు

మేనందక యుంట జ్ఞానశ్రమేదురఫలమౌ.

252

క. ఎనికి రాగద్వేషా

జ్ఞానమ్ములు గలవట్టిజ్ఞానికిమఱలన్

మేనులు గలనె కలవు

మేనందక యుంట జ్ఞానశ్రమేదురఫలమౌ.

253

క. మేనే యొన్నఁడ సంభవ

మౌ నయ్యెడ సుఖము దుఃఖశ్రమను పల్కులకే

తానకము లేమిచేఁ గే

శానుభవము సున్న ముక్తిశ్రనందురు దానిన్.

254

క. ఎనరునకు నేదుఃఖం

బై నను నజ్ఞానముననెశయగుఁ గావున న

జ్ఞానముఁ బుచ్చఁగ నాధన

మౌనేకర్మంబు జ్ఞానశ్రమడవును దానిన్.

255

క. సంసారమహావృక్ష

ధ్వంసము జ్ఞాన యుధావశ్రతంసమువె వి

ద్వాంసుండు నెఱప వరమీ

మాంసాదక్షఁ డయి లోకశ్రమాన్యుఁడగుఁ జుమీ.

256

క. ఇది యుపనిషదణార్థం

బిది కడు గోప్యంబు నియ్యశ్రదియ్యెడ నీకున్

విదితమ్ము గాఁగ నుడివితిఁ

గద బుధవర చెప్ప నొప్పుశ్రగద ధీరులకున్.

257

17. ప్రత్యాహారవిధి

- క. పౌలుపుగ బ్రత్యాహారముఁ
బలుకుదుఁ దద్విభము లెల్ల శ్రబలుకుదు నీ వీ
నుల కొక పండువుగా విను
మలఘుఁడ నీవంటి వానికగు నిది వినఁగన్. 258
- కం. కరణార్థంబుల వెంబడి
కరణములు పర్వవెట్టఁగా సహజంబౌ
కరణముల నెల్ల విషయౌ
త్కరములఁ బడి పోవకుండఁ గాంచుట యొప్పున్. 259
- చ. పరిపరి రేబవల్ విషయకపదతులం బడి పోయిపోయి వె
సరక నిరంతరంబు కొనకసాగెడు నిందియముల్ మఱిన్ని సు
స్థిరముగ బ్రహ్మవస్తు వునఁ జిత్తముఁ జేరిచి కార్యకోటి నా
మరణము బ్రహ్మమందున సత్మర్పణముం బొనరించు తొప్ప
గున్. 260
- తె. గీ. నిత్యనై మత్తి కమ్ముల శనెఱపు పట్లఁ
గామ్యదీక్షల నెఱవేర్చుకాలమందు
మనము నందున ఫలకాంక్షకమనగఁ నీక
బ్రహ్మ నేవయ యను బుద్ధిశపఱపు తొప్ప. 261
- సీ. మొనసి గాలిని దంతశ్రమూలములను నిల్చి
యటనుండి కంఠంబుకనందుఁ జేర్చి
గళసీమ నుండి వకక్షఃస్థలమ్మున కంపి
యటనుండి పొక్కిటకయందుఁ బఱపి
నాభిని బాపి కుంకడలి నుండగాఁ జేసి
యటనుండి జొన్ని మూకలాంతంమున
నవల మూలాధారకమందుండి కటియుగం
బటనుండి యూరుద్వకయమ్ము గ్రమ్ము
- తె. గీ. నట్లు లొనరించి యటనుండికయాత్మజాను
వులను బోనిచ్చి యటనుండికపోసఁగఁ బిక్క

లందు వెలయించి యాతావృత్తనందు మాన్వి
కాలిబొట్టనవ్రేలునంత గలపు తొప్పు.

262

స.

సరగుణ స్వస్తి కారసనమునన్ గూర్చుండి
ముకుపుటంబుల గాలిరమురిసి గ్రోలి

తల మొదలఱకాకాత్రవనుకఁ బూరించి య

వ్వల హజ్జదోయిపైరనిలపి యవల
నల్ల మూలాధారశ్రమందుననాగి య

వ్వల నాభికందహృత్పద్మములను
వ్యాపింపఁ జేసి యశ్వలఁగంఠతాలుసీ

మలఁ జొన్న యవల భ్రూశ్రమధ్యనిటల

తె.

దేశములకునుఁ గొనివచ్చిరతివిరి శిరము

నందు హత్తించి మొదలిటిశ్రయక్కరము మ

కారమును బిందువుఁ గూర్చిరకడ నమశ్శి

వాయ యని మోమునుంగూడతపల్కుతొప్పు.

263

వ.

పూర్వోదాహృతపంచవిధములను బ్రిత్యాహారభేదములు సర్వో

త్కృష్టంబైన ప్రత్యాహారవిధానం బొండుగలదు. దానిఁ బలి

కెడ నాకర్ణింపుము.

264

క.

దేహోదులు నేననియెడి

మోహమ్మును విడచి ద్వంద్వశ్రముక్తాత్ము నెదం

సోఽహమ్మవి దలపోసి స

మాహితచిత్తమున మెలఁగకనమలుఁ డనఘుఁడౌ.

265

క.

ప్రత్యాహారమ్మును ని

ప్రృత్యూహమ్ముగ నొనర్చుకపండితవర్యుం

డత్యాయతశుభములఁ గని

ధృత్యూత్పాహముల నెగడికృతకృత్యుఁ డగున్

266

క.

ఈరీతిన్ దగుఁ బ్రిత్యా

హారమును నొనర్చు నాతఁడగుఁబన్నగతే

- క. యూరుఁడు పుణ్యాపుణ్యావి
 దూరుఁడు బ్రహ్మాత్మతత్వశధుర్యుండార్యా॥ 267
- ఇంకన్ నీవెన్నటికిన్
 శంకింపకుమా మదు క్తి సారార్థంబుల్
 పంకంబుడుగు భవాంబుధు
 లింకున్ మద్వచనసారశమెవ్వరు విన్నన్॥ 268

18. ధారణావిధి

- వ. ప్రత్యాహారవశీక్మితచిత్తుఁడు ధారణాధికారి కావున ధారణాక్రమం
 బెఱిఁగింతు. బహిర్గతపుధివ్యప్తేజో వాయ్వాకాశములు శరీరగణ
 ములగు పంచభూతములు నొకటి యని తెలియుట ధారణ
 యనంబడు దీనఁ బాపములు దొలఁగు. మోఁకాశ్శనంధుల
 భూమి, పాయువున జలము హృదయమున నగ్ని. భ్రూమధ్య
 మున సనిలము, శిరమున నాకాశమును ధ్యానించి బ్రహ్మవిష్ణు
 మహేశ్వరేశ్వరసదాశివులును వరుసగా భూమ్యాపోనలానిలా
 భ్రదేశముల నిలిపి కొలుచునది. ఇది యొక తెరువు వేటొక
 తెరువునుగలదు. అది యోగశాస్త్రప్రసిద్ధంబు. 269

సీ. కడలెల్లఁ జెవులనుశ్శగంజారి నెదయందు
 నగ్నిఁ బల్కున బలంకబంధు సిందుఁ
 బాదమ్మునను విష్ణుఁబ్రబాయువునను మిత్రు
 వరప్రజాపతిని నుశ్శవస్థయందుఁ
 గగ్గవ సూర్యు నాశ్శల్కను వరుణుని ముక్కు
 నందు భూదేవినిశనంగమందు
 ననిలుని జీవునిశయందు సర్వాంతరు
 సర్వనియంతనుశ్శసర్వవిభుని

- తె.గీ. సంవిదాకారు నానందశ్శహజరూపు
 దేశకాలగుణ్ణాఁజీతుశ్శదివ్యమూర్తిఁ
 బరమశివు నిల్పి ధారణశ్శవఱలఁ జేయ
 సర్వపాపవినిర్ముక్తశ్శసరణిఁ దొరకు. 270

- వ. మూఁడవవిధమగు ధారణయుఁ గలదు అది ధార్మికజన ప్రసి
ద్ధంబు. 271
- శా. ప్రాదుర్భావము నొంది గోచరమునైశ్వర్యపారముం గాంచు బ్ర
హ్మాదిస్థావర మీజగం బఖిలమాయాకారణానీకమం
దేదైనన్ లయముం బొనర్చి తుదకైశ్ల్యేనిన్ బ్రధానంబునుం
గాదే చేరుదు రెల్లవార లురుతర్క ప్రక్రియాధీరులై. 272
- తే. కార్యముల కెల్లనుం దొలిశకారణము
ప్రకృతి యైనను నయ్య డిశ్వక్తమైన
నది జడంబను పల్కతశక్యంబు గాన
దానికెట్లబ్బు సృష్టించుశదార్థ్య మరయ. 273
- తే. కాన నద్దాని చైతన్యశ్రునుఁ బరాత్ము
నందుఁ బ్రవిలాపముం జేసికయవల మోద
మేదురాంబుది వీచికాశమేయసుఖవి
లాసరాశుల మునితేశలంగవలయు. 274
- క. వెలికిం బర్వెడి యిందియ
ముల లోపలికిన్ మఱిప్పిరబుద్ధిం బరమా
త్మలలితామూర్తిం జూడఁగ
నెలకొల్పు క్షణంబయైనశనిక్క మలఁతయే. 275
- క. మరియొక ధారణవిధముం
బరగును నేదేవదానశవప్రముఖుల నొ
క్కరుండఁగా నేనొదును
పరమబ్రహ్మంబు నంచుశభావింపఁ దగున్. 276
- క. కరణంబుల నొక్కటిగా
నరయ మదియుఁ గాని మాయశక్తవ్యలి వాఁడన్
పరుఁడం గాను బరాత్పర
వరణీయబ్రహ్మ మంచుశవఱలెడి వాఁడన్. 277
- క. అని యెదలో నొక నిశ్చయ
మునుఁ జేసినవాఁడ యుత్తరముండగు శ్రుతిపా

వనమత మిది దీనిం గై

కౌసుమా కడు శ్రద్ధదేవగురువర వినుమా:

273

క. నరసురులకు మాత్రముగా

కురువోకములకు మహేశ్వర్రోత్కృష్టనకున్

వరవేదములు ప్రమాణము

అరయగ్రనన్యప్రమాణమరయంగలదే:

279

19. ధ్యానవిధి

వ. ఆష్టాంగంబుల షష్ఠంబు నుడివితి నేడవది యగు ధ్యానం బుప

న్యసింతు. సావధానుడవై విను. ధాన్యంబు పలుతెఱగ్రుత్తై

యొప్పు అందుఁ దొమ్మిదింటిమాత్రము బేర్కొందు. 280

మ. తొలుతన్ నిర్మలమైన యాకసమునంకదున్ జల్లనై యొప్పుచా

యల జానుంగని నింగిఁ బొంగుచు విహారానేక చారుత్వముల్

వెలయన్ దర్శనయోగ్యమైన యుడురార్ద్రబంబు నాపిమ్మటన్

చెలువారన్ మదినెంచి యానడుమ వాసిన బార్వతీనాధునిన్. 281

స. పటికంపు తాదశ్కరపరిధవిల్లె డి మేని

వాని రేతేఁజుసోశ్రమైన వాని

వలిమలతేనిముగ్ధులపట్టి సామేనఁ

గలవాని మెడకప్పుకగలుగు వాని

ఇరుకేఁబోయి పెంఱపెనఁగు సోయగముల

వానిఁ గన్నులుమూఁడకవఱలు వాని

వెల్పులందఱుఁ జేరికవేవిధంబులమ్రొక్కు

లిడువాని సంతసంకబెనయు వానిఁ

త. బరముఁడగు వాని నానందకపరమధామ

మగుచు నొప్పారువానినికనమలుఁడైన

వాని వేల్పుల మిన్నయోశ్రవాని నిల్పి

‘సోఽహ మ’ని ధ్యానముం జేయుకొప్పొకండు. 282

ఉ. తోయదబ్బంద మయ్యెడలశ్రవోవకఁ నిర్మలమైననింగి ల

క్షయతపిస్తృతిం బొదలుకసంబుజమిత్తుని బింబ మొయ్యనన్

ధ్యేయముగా నొనర్చి పలుకతీరులనందున మధ్యభాగమం
దా యినకోటిధాముని హిరమాచలజాహ్నదయాభిరామునిన్. 283

సి. బంగారు పెన్నెఱుల్ బంగారు గోళ్ళును
బంగారు మీసముల్ బంగారు మెయి
కపిమొగంబు పిఱుందుకలకావి పసలేలఁ
గలమోము కావులున్ శజెలఁగు వాని
నింద్రానిలంబుతో నెక్కసక్కెములాడు
నఱుత నల్పులజాలశనడరు వాని
నొకసగమున మేనశనుత్పలాక్షీవిలా
సము లొప్పు జాణయైరయమరు వాని

తె.గీ. సకలలోకవిధానై కశక్తిఁ గూడి
వఱువాని ద్రినేత్రవిశ్వురితఫాల
భాగవిస్తారు నెలకొల్పి పరమభక్తి
సోఽహ మని ధ్యానముం జేయుకొప్పొకండు. 284

తె. శ్రుతివిధానముఁ బూనివిశ్వుద్ధగతినిఁ
గూర్చఁబడు వెదికకు మవ్యఁగోచరించు
పావకుని నెంచి తన్మధ్యభాగమందు
గట్టుకన్నెను జేపట్టుకదిట్టరి నొగి. 285

సి. పెను నట్టువుల నీనుశమినువాక తరగల
నందమా నొదలకనలరు వాని
బలుమూఁపు చెలువారుకపసి జక్కిగా నెక్కి
యెనసి వాహ్యశియైయెఁగువాని
వేట్టుచేటిని దలన్ దాల్పఁ గట్టిన జుట్టు
గట్టునా బలుజడల్ గలు వాని
ఐశ్వర్యమున్నజకపాసక్తి మేలని
చెప్పనా రుదురాకుశ్లోప్పు వాని

తె గీ. నాలుభుజములవాని ద్రినయనములను
నొప్పువానిని బాలతెల్పోప్పువాని

సర్వభువనాశ్రయానందుకసరగ నిలిపి
 సోఽహ మని ధ్యానముం జేయు శ్చ చొప్పొకండు.

285

త. అష్టభూతులు దశములై శ్చ మమరుచుండ
 విద్యలెల్లను నకరులకవిధముఁడోఁస
 డంబుమీఱెడి జ్ఞాననాశకంబు దనర
 నీశు వాసంబు హృదయాజ్ఞకమిండుఁ గలదు.

287

క. ఆనలిన మదోముఖమై
 గానంబడు దాని రేచకకప్రాణాయా
 మానన్ మీఁదికి నెత్తుచు
 లోనం దలపంగ పలెనుశ్చలోకేశ్వరునిన్.

288

స. వేతలన్ వేకాశ్చుకవేయిగన్నుల నొప్పి
 సర్వలోకాధారకవణత వెలసి
 వేమొగంబుల పేరిశ్చవేమంటలోపోరి
 యగ్నిఁ బోలిన తేజుకఁ ది మెరసి
 నల్లనిమబ్బుపైశనాణెంపు మెఱుఁ గుఱి
 వియ తశ్చ మొత్తంపుశ్చ పెంపుఁ దనర
 గలిఁచేఁ గదిలికఁగనని దీపము వోలి
 నిశ్చలంబైన కాంతినిఁదలిర్చి

త. విశితనీవారశూతసకన్నిభము నగుచు
 సన్నముగ వెలు కిణికలోకశంభు విష్ణు
 పద్మజధ్యేయుఁబరమాత్మకభక్తిఁ గొల్చి
 సోఽహ మని ధ్యానముంజేయు శ్చ చొప్పుకండు.

290

సీ. అవ్యయుం డాదిమకధ్యాంతశూన్యుఁ డనంతుఁ
 డనలుఁ డద్వయుఁడు సకనఘుఁడు పుణ్ణుఁ
 డవ్రాస్వుఁ డస్థూలుఁడస్పృశ్యుఁ డద్రెశ్యుఁ
 డంసుఁ డగంధుండుశ్చ నప్రమేయుఁ
 డసుపముఁ డక్రియుఁడజ్ఞాతరూపుండు
 సర్వతోముఖుఁడుశ్చ సర్వగుండు.

సర్వజ్ఞుఁడును సర్వశసాక్షీయు సచ్చిదా
నందస్వరూపుఁడౌనందమయుఁడు

తే.గీ. కారణంబులకెల్లనుశ్చ గారణంబు
నద్భుతుం డార్తి హరుఁడగుశహరు హిమాద్రి
జామనోహరు నెద నిల్పిశ్చ సంతతమ్ము
సోహ మని ధ్యానముం జేయుశ్చాప్నోకండు.

290

క. వ్యేయాతీతు ననంతున్
గేయానందస్వరూపుఁడగేజలు నెదనే
నే యాతఁ డనుచు నెంచిన
శ్రేయంబగు సోఽహమని షశ్చించెడి చొప్పున్.

291

ఆ.వె. ఇంత యంత యనుచుశనీశు నెన్నండును
కౌలఁది గొప్పలెంచెకౌల్వ వలదు
శ్రుతులు పల్కు ప్రమితిశ్చతురత కఁదలి
తత్వ మౌను నీశుశ్చ తత్వ మనుచు

292

ఆ.వె. సర్వసాక్షి యైశ్చశంభునిఁ దలపఁగా
నేప్రమాణములకుశనింత శక్తిఁ
జాల దంచు నుడువుశ్చాస్త్రంబు గావునఁ
బ్రమితి గల్గదీశుశ్చ బత్తిఁ గొలువ.

293

సీ. పసుపునుంజాయ బల్కపసలొల్కు పచ్చని
పట్టుఁబట్టము మేనఁశ్చ గట్టు వాని
నొకచేత శంఖంబుశ్చనొకచేత శ్చంబు
నిరుకేలఁ దమ్మిపూశ్చలెనయు వానిఁ
దలఁగిరీటంబు బాశహాలను గేయూరంబు
అధరోష్ఠమున నవ్వుశ్చలలరు వాని
నెదనుశ్రీవత్సమ్ముశ్చనిందిరాదేవితో
సమముగా ధరియింపఁశ్చజాలు వానిఁ

తే గీ. బద్మలోచనుఁ బద్మాస్యఁశ్చ బద్మనాభుఁ
బద్మభవతందిఁ బద్మకుఁశ్చ బ్రాణనాథు

విష్ణు మనమున నెలకొల్పిత విభవ మెసఁగ
 శోఽహ మని ధ్యానముం జేయశ్చాప్నోకంఠు.

294

సీ.

తన యెద నిర్మలంశబని దెచ్చు కైవడి
 స్ఫటికాక్షమాలఁ జేరబట్టు వాని
 తా నిండుకుండనిశతగఁ జెప్పనో యన
 జలకమండలువు చేరనిలుపు వాని
 నిరుచేతులం గలగనీగియే ఫలమన
 షరదాభయదకరశద్వయమువానిఁ
 బల్కుఁబల్కినఁ బ్రియశ్రవణే దోఁచవలె ననఁ
 బలుకులచెలి పజ్జరమెలఁగువాని

తే.

స్వచ్ఛకుందేందునిహార శవర్ణ మొప్పు
 వాని భువనప్రణేతయోశ్చాప్నోకంఠు.
 నల సురజ్యేష్ఠు నంతరంశగాంతరమున
 శోఽహ మని ధ్యానముం జేయశ్చాప్నోకంఠు.

295

తే.

హవ్యవాహనదేవునిశనర్కదేవు
 నోషధీశ్వరదేవునిశనొండువేల్పు
 శ్రుతివిహితగతిఁబూజించిశమతి నెఱింగి
 శోఽహ మని ధ్యానముం జేయశ్చాప్నోకంఠు.

296

తే.

నవవిధధ్యానములఁ దెల్పినాఁడ నిట్లు
 లభ్యసించిన ధ్యానముశ్రవణతులమైన
 జ్ఞాన మొదవును దాన నశ్రజ్ఞానమెడలుఁ
 దాన సంస్మృతి నశియించుశ్రేదధ్యమిదియ.

297

20. సమాధివిధి

స.

అష్టమాంగంబయిన సమాధిం బలికెద జీవాత్మపరమాత్మైక్య
 సఁధానమే సమాధి. పరునికంటె జీవుండు భిన్నభావుండేయైన
 జీవునికిఁ గార్యత్వ, జడత్వ, వినాశత్వములు తటస్థించు. ద్వమ
 భావమే భయహేతువు. వాస్తవముగా జీవుఁడు నిత్యత్వసర్వ
 గతత్వ కూటస్థత్వ నిర్దోషత్వ గుణవిశిష్టుండు. అజ్ఞానబలమున

జీవుఁ డనేకులవలెఁ గన్పట్టును. స్వభావము నాలోచించిన జీవుఁ డద్వయుఁడుకొనఁ బ్రపంచమును సంసారమును సత్యేతరములు జీవుండు మాత్రము సత్యుండు. ఆకాశము ఘటమఠోపాదులఁ దవిలి నప్పుడు ఘటాకాశమఠాకాశము లనఁబడు నట్లు జీవేశ్వర సంజ్ఞ లోపాధిక్షములు. భ్రాంతిమూలంబులు గాని వాస్తవ భిన్న వస్తువులు గావు.

తే. ఏను దేహంబునుంగానశ్రగాను బ్రాణ
మిందిరియంబులునుం గానోశ్రకింత యంత
రంగముం గాన హం శ్రీనరయఁ గాను
పంచభూతములుం గానశ్రపండితవర!

218

తే. కాను తన్మాత్రలెంచగఁగాను భవముఁ
గాను మాయయుఁ గేవలుఁశ్రడేన యౌదు
యాధిగా నేను సాక్షిస్వశ్రూపుఁడౌదు
నంచుఁ దలపోయ నగును సశ్రమాధి విధము.

300

చ. జలజభవాండ మెంచగ నెశ్రసంగును భూతములైదుగూడ నా
నిలయము సూక్ష్మభూతములశ్రనిక్కముగాఁ దెలియంగ నౌను మా
య లయముఁ బొందు నయ్యవియశ్రనయ్యెడ జీవునియందు లీనమా
వేలయుదు బ్రహ్మమేన యయశ్రభిన్నుఁడగా ననఁగా సమాధియౌ

301

ప. మరియొక విధసమాధియుం గలదు. ఋగ్యజుస్సామవేదముల
యం దకారోకారమకారముల నాధర్వణంబున నోంకారధ్వనిని
నాలోపించి వాని కధిదై వతములు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశేశానులని
యెఱిఁగి. గార్హపత్య, దక్షిణాహవనీయ సంవర్తకములను నాలు
గగును బృథివ్యంతరిక్షద్యుస్థోమలోకములను నాలుగోకము
లను జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయములను నాలుగవస్థలను నాభి
హృదయకందమూర్ధములను నాలుగు స్థానములును, భూతభవిష్య
ద్వర్తమానసాధారణములను నాలుకాలములును నుదాత్తానుదాత్త
స్వరిత ప్రచయములను నాలుస్వరములును నకారోకారమకారము

లను నాదములును దెలిసి యకారి ముకారమునందు ముకారమును
 ముకారము ముకారమునందును ముకారము నాదమునందును బ్రవి
 లాపించి నాదమును మాయ యందును, మాయను జీవాత్ము నం
 దును, జీవునిఁ బరమాత్మునందు నూహించి యాపరమాత్ముఁడ
 నేనని తెలియుటయు సమాధి యందురు. 302

త. కడలి నురుగుల తరగలున్ శవెడలి కలియు
 జగము నాయందు జనియించి శసమసి పోవు
 నన్యమిదికాదు నాకంఠెననుచు నెంచి
 నాది లేకుండుటయును సకమాధియండు. 303

త. ప్రత్యగాత్ముఁడె బ్రహ్మమై పరగు నెవని
 తఁడు బరమాత్మభావుఁడై కయలరు నిజము
 నతఁడు ముక్తి స్వరూపాత్ముఁడగును గాన
 నతని మించిన పూజ్యులకనరయ మెందు. 304

స దెసదెసల్ వ్యాపించి యెసఁగెడు బలుతెల్వి
 యేవేళ నెడలేక శమెదను నిలుచు
 దనయంద జీవులకతాన జీవుల యంద
 నేవేళ వెరసులేక కేక మగును
 డెందంబు నొక మేలికఁటెంకిగాఁ గొనుకొర్కు
 లేవేళ రూపరికబోవు నెటకొ
 జగము మాయామాత్రమగు బహ్మ నిజ మంచు
 నేవేళ నిశ్చయంకబిరవుఁ గనునొ

త. అపుడ యపరోక్ష మగును బ్రహ్మంబు ముక్తి
 యగును నప్పుడ కేవలకృతగును జ్ఞాని
 యపుడె సంస్కృతియు న్నాశకమందు నపుడ.
 పరమశివుఁడౌచు సుజ్ఞానికవటలు నపుడ 305

త. కర్మకోటిశతంబులఁ గాదు ముక్తి
 జ్ఞానమునఁగాని యన్యధాశనన మొందు
 ముక్తి నిత్యంబునుం గాదు శపోవునేఁడొ
 జ్ఞానో యని చెప్పవచ్చు నిశ్చరేపవర్య. 306

- తె. ఉపనిషద్వాక్యవిజ్ఞానశ్రమొక్కటి యగు
 నుత్తమజ్ఞాన మరయఁగానొండు జ్ఞాన
 మనఁగ వచ్చునె జ్ఞానంబుశ్రయనుచు నెన్నఁ
 డే న జ్ఞానంబు వర్తింపకనలవి యగునె. 307
- ఆ.వె. చిన్నదయ్యు దివ్యైశ్వరీకటి హరియించు
 నల్పమయ్యు జ్ఞానశ్రమడవుఁ దమము
 నలఁతియైన జ్ఞానశ్రమభ్యాస మొనరింప
 గొప్ప దురితములునుశ్ర గూలిపోవు. 308
- ఆ.వె. కడఁగి యెండుఃత్వైశ్వరదడసినకత్వైను
 బూదిచేయు నగ్నిఁబోలె జ్ఞాన
 హవ్యవాహనుఁడు శుశ్రాభా శుభకర్మంబు
 నెల్లఁగాల్చివై చుశ్రనేపుమీటి. 309
- చ. వటుతరమంత్రీకాలి యగుశ్రపాములవాఁడు భుజంగరాజి ము
 చ్చటకయి పెంచి యాటలక్షశ్రసాగిన వానిని గ్రూరదంష్ట్రీకో
 త్కటహతిఁ బాలునేయవుగశ్రవా యటు జ్ఞానియు నిందిత్రీయాలతో
 నిటనఁటనాడుచుండియును శ్రనెయ్యెడ భిన్నము బొండఁ డింతయున్. 310
- మ. తనపై నాడెడి తోయబిందువులతోశ్రద్దెవారి తల్లెపమున్
 గనరా కుండెడి తామరాకు వలె నాశనారూపసంబంధబం
 ధనికాయేందిత్రీయజాలవాంచితపదాశ్రర్థప్రాప్తి దైవారియున్
 దనుసంపర్కము వాని తోడఁ గనఁ డాశ్రత్మజ్ఞాని యెన్నండునున్. 311
- చ. వినము భుజించి యోషదులశ్రవీర్యము చేతను మంత్రీశక్తి చే
 వినమరుగంగఁ జేసికొనిత పెంపునుఁ గాంచిన దంటవోలె జ్ఞా
 నసహితుఁ డైన పండితుఁ డశ్రనంతమహాదురితవృటాటవిన్
 బసుమ మొనర్చి మించుఁ గడత్రవానికి నీడెవఁ డయ్య నారయన్. 312

- సీ. ఏదేని వినినప్పుడేదేని గనునప్పుఁ
 డేదేనిఁ దినునప్పుడెందు నైన
 జనునప్పుఁ డేదెనిశ్రననువుగా మూర్కొను
 నప్పుఁడు నేదేశశ్రనంటునప్పుఁ
 డెందేని యూపిఁశ్రనిడునప్పు గొనునప్పుఁ
 డెందేని నిద్దురఁశ్రజెందునప్పుఁ
 డెందేని మేల్కొనిశ్రయెడు నప్పుఁడేదేని
 విడుచునప్పుడు చేతశ్రముడుచునప్పుఁ
- తే.గీ. దేను కర్తయు భోక్తయుఁగా నసంగుఁ
 డౌదుఁ బరమేశ్వరుండ నెశ్రనౌచు నాదు
 చెంగటను సర్వవర్ణముల్ శ్రవేష్టఁ గాంచు
 నంచు నెంచిన నిర్లేషశ్రఁశగు ను నిజము. 313
- తే. మరియు సుజ్ఞాని నిందించుశ్రనరున కగును
 ఘోరఘోరవయాతనాశ్రకోటి పెక్కు
 కల్పములఁదాఁకఁ గావునశ్రమనుల కె న
 జ్ఞాని దూషింపఁ గూడదుశ్రమానవనీయ. 314
- క. గురుతరమౌ సుజ్ఞానం
 బిరవౌందెడి వాని వృత్తశ్రమెట్టిది యైనన్
 బరిశీలించుట గూడదు
 పరిశీలన కగునె తల్లిశ్రవర్తన మెందున్. 315
- క. జ్ఞానాభ్యాస మొనర్చెడి
 వానిం గని వాని శీలశ్రవర్తనముల నిం
 తేని విమర్శించుట దగ
 దీ నియమముఁ గొనుట యొప్పుశ్రనెల్లజనులకున్. 316
- క. నిరపేక్ష మునిని శాంతున్
 బరాజితమదాదికశ్రుశ్రబాడితుఁ గని నే
 నరిగి వెనువెన్నఁ దత్ప
 దరేణువులవేత నెత్తిశ్రతాల్తున్ దలచె. 317

క. నరులకును రాజు పూజ్యుఁడు
 సురలకు మునివరుల కెచఱసుజ్ఞానియ యే
 వెఱపున నైనను బూజ్యం
 డరిది గదా జ్ఞాని యొక్కఁడఖిలం బరయన్. 318

ఉ. ఏని గృహాంగణమ్మున రఱహిం దనపాదము పెట్టు జ్ఞాని య
 వ్వాని పితృప్రతానములుఱపండుగునం బలెఁ దాండవింతు రెం
 తేని ముదమ్ము లొంది మఱియేగతి నైనను బొందరాని య
 మ్మానితముక్తి వై భవ మఱమందముదంబుల నొందు వాఁడొగిన్. 319

సీ. జ్ఞాని కన్దవ విప్పిఱకన్గొన్న మాత్రాన
 సర్వవాపమ్ములుఱసమసిపోవు
 జ్ఞాని పుట్టిన యంతఱకన్నతల్లి యుఁ గన్న
 పృథ్వియుఁ గులముఁ బఱవిత్రమగును
 జ్ఞాని కన్నడు మాత్రఱనాకాదిలోకాధి
 పత్యాధికై శ్వఱర్యఱభాగ్యమమరు
 జ్ఞాని పజ్జను నిల్వఱఱజటుల సంసారాఖ్య
 చక్రంబు ముక్కలై ఱజన్మ ముఱుపు

త.గీ. నట్టి వాఁడుగదా జ్ఞానిఱయిట్టియతని
 బూజ్యుఁ బరమార్థదర్శనుఁఱబూజనేయ
 కిట్టి మోహానఁ బడి భవంఱబెత్తు వారు
 జ్ఞానహీనులు నుడువ వఱశంబె నాకు. 320

క. జ్ఞానిం బూజింపక సం
 దావించి న నన్యకర్మఱతతి నడ్డానన్
 మౌనీ యమృతముఁ గ్రోలన్
 మావి బలువిసంబు గొనుబఱమాడ్కి యగుఱజుమీ. 321

ఉ. వేయును బల్కు లింక సఱకవిన్ నుడువంగఁ బనేమి శాశ్వత
 శ్రేయ మొసంగు నిద్దియునుఱజెప్పిన వాఁడను శ్రీధఱతో సుధి

గేయచరిత్ర దీని పరిశ్రకించి గ్రహింపుము దీని బల్మినే
సాయము లేక ముక్తికథనసారమునుం గొని మోద మందుమా,
22

క. దేవుని యెడఁబలె శ్రీగురు
దేవుని యెడఁ బరమభక్తికదీపించినచో
నీవెదాంతార్థంబుల
త్రోవల్ దగఁ బోధపడు నిరూపించు తరిన్. 323

క. పతికి యిటు నుడువ వలసిన
పలుకులు గలుగమిని శివుఁడువలకక యుండన్
వెలయఁగఁ దద్భావంబును
దెలియ బృహస్పతికి మేనఁగదేరెన్ బులకల్. 324

క. ఆనందాంభో నిధివీ
చీనిచయనిమగ్నుఁ డగుచుఁజిత్తంబు నిజా
శ్మానందవశము గాఁగా
నానందపరవశుఁడయ్యెనమరగురుఁడున్. 325

ఉ. నావలనన్ మహాత్ములరుశనవ్యసుధామమరాత్మతత్వసం
భావితవాక్ష్రికాండములకమానితరీతిని విన్న వారలుం
గావున నచ్చమైన యెఱుకకన్ గృతకృత్యులకైతి రీరకా
పావనవిప్రలార యనికపల్కెను సూతుఁడు జ్ఞానపూతుఁడై. 326

వ. మఱియు నిట్టుల సూతుఁ డుపన్యసించె. 327

మ. ఇది వేదాంతవిశుద్ధమార మిఁక మీశ్రరెల్లప్పుడున్ శ్రద్ధమై
పదిలంబున్ బొనరించి లోకములకున్ కథద్రమ్ము లూహించి పెం
పు దలిర్పన్ నెలకొల్పుఁ డయ్యః జితనఁశబుల్ పెక్కలున్
సర్పి మో
క్షదమో విద్యనొసంగినాడఁ నిఱుపై శశంకింపకుం డింతయున్.
328

క. ఎవఁడిది నిలుపఁగ దక్షతఁ
దవిలియు నిలుపంగ మానుకతన్నరకీటం

బు వధము బొనరించినచోఁ

దవులదు దొసఁగించుకంచుఁదజ్జల పఱకౌ.

329

క. సామర్థ్యము లేకుండిన

నే మనుజుండైనఁ గానికయివేదాంతం

బీమహి నిలుపం జూచిన

నామర్త్యుని దొసఁగు లెల్లకహరియించుఁ జుడి

330

చ. చదివినవాఁడఁ బెక్కులగుశ్శాస్త్రము లంచు నహంకరించి యే

యదనున నైన జ్ఞాని బరికహాసమొనర్చిన నింద చేసినన్

వదరిననుం గువాదముఱవల్కిన నెగులు వాఁడు పాతకా

స్పదుఁ డగు జ్ఞానహీనుఁ డయిశ్శివనృపరంపర తొందుచుండెడున్

331

క. జ్ఞానాఖ్యఖండ మిది యే

మానవుఁ డైనన్ బతీంపశ్శమహితశ్రద్ధన్

బూనఁడు క్రమ్మరఁ దనువున్

గానఁడు సంసారఘోరకగతి నెన్నండున్.

332

క. జ్ఞానము రాజ్యము కామము

జ్ఞానగు సౌఖ్యంబు నేర్పుకశాస్త్రము శ్రుతిసం

తానమును గోరకిదియే

దేనియు లభియించు జదువశ్శనీఖండంబున్.

333

తె. యత్న మెంతేని సల్పిగుకణాఢ్యుఁడైన

శిష్యవరునకు నిది బోధశ్శచేయవలయు

వానిచేతను జదివింపశ్శవలయు దీని

వానికిన్ బాఠమును జెప్పకవలయు బుధుఁడు.

334

—: గద్యము :—

ఇది 'కవితావిశారద' శ్రీ బుద్ధవరపు మహాదేవామాత్య ప్రణీతంబైన
 శ్రీమదాంధ్ర సూతసంహితా మహాగ్రంథంబునందు జ్ఞానయోగ
 సంప్రదాయ పఠంపరాకథనంబు నాత్మచే సృష్టికథనంబునుబ్రహ్మ
 చర్యాశ్రమవిధి నిరూపణంబును గృహస్థాశ్రమ విధినిరూపణం
 బును వానప్రస్థా శ్రమవిధినిరూపణంబును, సంన్యాసవిధి
 నిరూపణంబును, బ్రాహ్మశ్చిత్త విధి నిరూపణంబును,
 దానధర్మఫలకథనంబును, బాపకర్మఫలనిరూపణం
 బును, బిండోత్పత్తి కథనంబును, నాడీచక్ర
 నిరూపణంబును, నాడీశుద్ధి నిరూపణంబు
 నష్టాంగయోగమునందలి యమవిధి
 యును నియమవిధియు, నాసనవిధి
 యును బ్రాణాయామవిధియును
 బ్రత్యాహారవిధియును ధార
 ణావిధియును, ధ్యానవిధి
 యును, సమాధివిధియు
 నను విషయములుగల జ్ఞానయోగఖండము
 సమాప్తము

శ్రీ సూత్రసంహిత

ముక్తి ఖండము

ముక్తి ముక్త్యుపాయ మోచక మోచకప్రద చతుర్విధ ప్రశ్నములు

చ. పరిమముదంబు తోడ నెడతభావనఁ జేసి నమస్కరింతు నీ
 శ్వరు, శివు, సత్య నవ్యయునిశసౌమ్యుని సంస్కృతిరోగవైద్యు వి
 స్ఫురదురుసంవిధాత్ము భవశశోకము లార నుపాయమెందునే
 సరయు దయామయుండు సకలలాంతరుఁ డోముత నన్ను
 నెప్పుడున్ 1

తీ. ముజ్జగమ్ములఁ గన్నట్టికముత్త యిదువ
 వేదమయి మాయ నాఁజనుకవింతచెలువ
 యెవని కిల్లాలొ యవ్వాణిశనెనయు భక్తి
 మానసంబున నెంతు నాశమాయ దొలఁగ 2

తీ. విష్ణురా జని పేరొందుకబిడ్డ నొకని
 సురచమూనాధుఁ డనఁ జనుకసుతుని నొకని
 కన్నతండ్రిని గొల్తు విష్ణుములు దొలఁగ
 వీర్యవత్కార్యములఁ జేయుకపెంపు గలుగ. 3

ఉ. ఏని ప్రసాదలేశలక్షమింత లభించిన సర్వజంతుసం
 తాన మనన్యలభ్యమగుకృష్ణానముముక్తిని గాంచఁ గలు నె
 వ్వాని కృపాకటాక్షములకవంధ్యములన్ బిరుదంబు నొందునో
 దీనదయాపరున్ బరముకదేవమణిన్ శివుఁ గొల్తు నిచ్చులున్. 4

సీ. ఏని తింగార్చనంకబూని యా వ్యాసమ
 హర్షి వేదవ్యాసుఁడనగఁ బరగు
 నేని యీక్షణ మాత్రనిజగంబంతయు
 జనియించి వర్ణిల్లసమయుఁడుదిని
 నేని తత్వము చిజ్జిడనీకసాక్షియై
 సర్వాంతరం బనకజరుగు జగతి
 నేని వేదాంతప్రకాశానవిచారులై
 శాంతులై శిష్యులకగాంతు రెపుడ

గీ. అట్టి సచ్చిత్తుభాత్ముఁ బరరాత్ము స్వాత్ము
 దేవదేవుని గొల్తు నేత్ర గావనాత్ము
 వాస్తవస్థితిఁ దెలియంగఁగవంఛచేసి
 పార్యవీపతికంటె నుపాస్యఁడెడి? 5

వ. అణిమాండుండు నత్యుగ్రుండు నతిసృష్టుండు నారుణీయు నారు
 ణేయుండు, నారుణ్యపనిషత్ప్రియుండు నాశ్మవిద్యారతుఁడు నూర్ధ్వ
 రేతుండు, నుమాభక్తుండు, నోంకారవల్లభుండును, గాలరూప,
 కాలమావి, కాలధర్మ విశారదులును, గైవల్యోపనిషత్పరుఁడును,
 క్షాంతకే శహరుఁడును, గ్రీబుండును, గ్రాహ్యోయణస్తుత గ్రాహ
 భంగపరాయణుఁడును, గ్రీష్ముండును, జాబాల్యధ్యయనధ్వస్త
 పాపపంకుఁడును, బంకజసుందరుండును, బంకిజారుణలోచనుం
 డును, బంచాక్షరీప్రియుండును, బంచప్రిస్థానహేతువును, బర
 ముండును, బవిత్రిండును, బురాణుండును, బుజ్యుఁర్ముండును,
 బురుషార్థప్రవర్తకుండును, బ్రీభుండును, బ్రీమాణజ్ఞానవర్ధ
 నుండును, బ్రాతస్నాయియును, బ్రీహ్మవిద్యా రతుండును,
 బ్రాష్కళాధ్యాయనరతుండును, భగవంతుండును, భగ్నపాపుం
 డును, భవోద్భవభయాపహరుండును, భగ్నదర్పుండును, భవప్రీ
 తుండును, చంగురాశుభుండును, మహోధీర, మహాప్రాజ్ఞ మహా
 బాహు, మహామైత్రీయణ, మహాధర్మ, మహాధీమ న్మహాతేజు
 లును, ముకుందము నిశ్రేష్ఠులును, ముసలియు, మూలకారణుండును
 మైత్రీయణుండును, యాచకుండును, లుబ్ధులొలుపలొలలోచన లం
 బకర్ణ లంబపింగజటాధరలోకాక్షిత, నమోద్భూతలోకయాత్రా
 పరాయణులును, లింగసూక్ష్మప్రియుండును, విరక్త విరజులును,
 విద్వత్ విద్వత్పాదపరాయణులును, విశ్వవిశ్వవద్, విశ్వదృఢ
 దృతులును, విశాలహృదయుండును, వేదవిద్ వేదవిన్ముఖ్య
 వేదపారాయణులును, వంశకాంతుండును, శక్తి శక్తిమంతులును
 శతరుద్ర శతరుద్రీయ భక్తిమంతులును, శనై శ్చరుండును,
 శత్రుమిత్రవివర్జితుండును, శాకలాభ్యయనరతుండును, శివ

సంకల్పభక్తుండును, శివసూక్త ప్రవర్తకుండును, శ్రీమంతుండును, శ్రుతి
 స్నేహియు, శ్వేతాశ్వతరప్రవర్తకుండును, సమచిత్త, సమగ్రీవ, సమలో
 ప్తాశ్మకాంచనులును, సర్వజ్ఞ, సర్వవిత్, సర్వశాఖారతసర్వప్రాణహిత
 రతులును, సుధియుసోమనాధప్రియుండును, సంగముండును, హర
 భక్తహిరణ్యాక్షలును, అగ్నివరణజపావర్ణబంధూక కుసుమవర్ణులును,
 నశ్వలాయనపుత్ర, జేగిషవ్యపుత్ర, శ్వేతాశ్వతరపుత్ర వత్సపుత్రు
 లును, అంబికాచరణస్నేహుండు నీశపూజాపరాయణేశ్వరాంఘ్రిపరా
 యణ, శైవపూజాపరాయణులును, శాకాశియు, ఫలమూలాశియు
 మున్నుగా గల దెబ్బదిరెండు వేల పన్నెండుగురు మునిసత్తములు
 శమదమాదిగుణోత్తములు, భస్మోద్ధూళిత తనుభానుప్రభాజీర్ణఖిలదుస్త
 ములు, రుద్రాక్షమాలాలంకరణవిరాజితులును, లలాటఫలార్పితతిప్రుండ్ర
 రేఖాపరాజితకైరవిణీపతులును, నమితతేజోవిరాజమాన శివలింగార్చన
 రతులును, లోకహితులును, గృహామతులును సత్రయాగార్థ మరుదెంచి
 పరస్పరప్రజ్ఞావిస్మయజనితశ్రద్ధోపేత చేతస్కులై పెద్దకాలం బన్యోన్య
 సమాగమానందతత్పరులైరి. సత్రావసానమున వారు సభాసీనులై
 ముక్తిముక్త్యుపాయ, ముక్తిప్రద, ముక్తిప్రదప్రదులం గూర్చి యన్యో
 న్యము లోకహితార్థమై చర్చించి తృప్తి గనకుండిరి.

గీ. తపముననె కాని యిటువంటి ధన్యకార్య
 ములను సాధింప నెవ్వరిశ్రీకలవి యగునె
 యన్యు మతిసూక్ష్మతలనెంచి యభవుఁ గూర్చి
 తప మొనర్చిరి మేరుభూతధరమునందు.

7

కం. శివుని దయ గలనా వి
 ర్భవ మయ్యెను వారి నడుమశ్రవ్యాసాంతేవా
 సివరుఁడు బౌరాణికచ
 క్రివర్తి సూతుండు ధీవరశ్రభ్యాతుఁ డిటన్.

8

కం. కనువిప్పి సూతుఁ గనుఁగొని
 మును లెల్లరు వేచి ముదముఠముప్పిరిగొన నె

- మ్మనములఁ దొట్రిలి కంఠం
బున డగుత్తి కయు నొదవరపులకలు మొలవన్. 9
- స. స్వాంతమునఁ గలు భక్త పై పైనఁ దొరలఁ
బలుకు తొలికించి దండవరత్ప్రణతి సలిపి
అర్ఘ్యపాద్యము లర్పించి యవల స్వాగ
తమ్ము వచియించి మార్గశ్రమమ్ము వోవ. 10
- క వివిధోపచారములు స
ల్పి వివేకం బొదవ ముక్తి శ్రవిణము నుసాయం
పువిణము మోచకవిణమున్
వివరింపు మి దత్ప్రదాత్మశ్రవిణమని రొయ్యన్. 11
- క. మీపలుకు లోకహితమై
యేపున్ గనుఁగాన మీకుశనే విన్నంతన్
దాపకి నుకువఁగఁ గడఁగుమఁ
దాపసవరులార! యని యశ్రతం డీయకొనెన్. 12
- గీ. కృత్తివాసునకును దొల్త శకేలు మోడ్చి
మహితు నావ్యాసమునిఁ నశ్రమస్కరించి
వారలకు దండనతుల నుశదారభక్తి
నొసఁగి మేనెల్లఁ బరవశ్రమెసఁగ నతఁడు॥ 13
- కం లోకహితం బూహించుచు
వాకొనఁగఁ దొడఁగె మౌనిశ్రవరులకు వారల్
శ్రీకరమిది యనో నెమ్మది
నూకొనఁగఁ దొడఁగి రట్ట్రవాప్పదె యెపుడున్. 14

2. ముక్తి భేదకథనము

- ఉ. అందఱునున్ వినుండు చెవులార మహామునులార చెప్పెదన్
ముందరి కొక్కనాఁడు హరిశ్రభూతములం గరుణింప నెంచి చ
క్కిందనమొప్పు సొమ్ములనుశ్రగ్రిక్కున మైనిడి శంఖచక్రముల్
బొందుగఁ దాల్చి మేల్పసిడిరపుట్టము భాసిల వెండికొండకున్. 15

- క. మునులుం గంధర్వులు ది
వ్యనికాయము దన్ను గొల్వకృపయనంబయి యొ
య్యనఁ బర్వతరాజంబన
వినుతిశతము గాంచునట్టికవిమలాచలమున్. 16
- క. ఉత్తరకై లాసంబును
నత్తరి వీక్షించి యచటికృమలత లెల్లన్
చిత్తోన్నతి నీనఁగఁ గని
హత్తించెను మనసు దానికయందున మిపులన్. 17
- క. మల యది సామాన్యంబే
యిల మనుజుఁ డొనర్చునట్టికయెంతటి యఘముల్
దలఁపున నది చొచ్చినపుడె
తొలఁగున్ మరిపుట్టుచావుకదొలఁగున్గాడే. 18
- క. పలుబాములఁ బావనులై
మెలఁగిన శివభక్త పరులుక మేదురలీలల్
వెలయఁగ గిరిసానువుల
నెలఁగుచు ద్రవమున్బొనర్చి నెగడుదు రచటన్. 19
- కం. వేదాధ్యము విడుచు నరుల్
వేదమ్ములఁ దెగడు నట్టికవెంగలులును దే
వాదులఁ దిఱెడి వారున్
పాదమ్ములు పెట్ట లేరుకృపండితులారా! 20
- కం. రమణీయతలకు నాశై
లము బుట్టినయిలు కల్పకలతలివియోనా
భ్రమకారణములు నగు ను
త్తమకుసుమప్రకరలతలుకదైవారి యటన్. 21
- కం. మూర్తి త్రయమేనులసత్
కీర్తి మదాచార్యవరుఁడుకగిరిరాజమునన్
వర్తిలు మాహాత్మ్యంబును
నేర్తుమె కీర్తిఁప విబుధకనికరములారా. 22

కం లోకేశ్వరుడయ్యున్ హరి
 యా కై లాసాదిశ్రీజేరియచ్చట దీక్షన్
 లోకము లచ్చెరు వందఁగ
 గైకొని మూడేండ్లు తపముగవించె వెసన్.

23

సీ. సర్వాంతరుండునుశ్రీసర్వజ్ఞుఁడున్ సర్వ
 విదుఁ డయి యెవ్వాడుశ్రవేలయువాఁడు
 చెలఁగి లోకముల స్మృత్యిచ్చి పెంచెయు ద్రుచ్చి
 క్రీడల నెవ్వాడుశ్రకెరలు వాడు
 ముమ్మారులును నొక్కరడిమ్ముగా దానయి
 వ్యాపించి యెవ్వాఁడుశ్రవణలు వాఁడు
 సర్వలోకాధారశనిర్వాహకుండయి
 గర్వ మెవ్వాఁడింతఁగనని వాఁడు

గీ. దేవతాపతి పరమాత్మశభావుడక్ష
 రుండు మునిజనహృదయనేశ్రవ్యుం డనంతు
 డభవుఁడు శివుండు పార్వతీశహస్తకిసల
 యంబు చేబట్టి ప్రత్యక్షశ్రమయ్యె నచటఁ

24

క. శ్ర్యక్షిఁడు పద్మాక్షి! యే
 విక్షేపముఁగోరి తపముశ్రీనిచ్చటని
 ట్లక్షయ్యమ్ముగఁ జేయుదు
 విక్షేపము లేక యంచుశ్రవేసఁబలుకా డెన్॥

25

క. సంతోషించితి నయ్య య
 నంతా నీభక్తి కెంతోశనాభక్తుఁడొగిన్
 స్వాంతమునఁ గోరఁ బడయని
 దింతయు లేదయ్యయని వశించెను గృపతో॥

26

క. పిమ్మటఁ బ్రదక్షిణమ్ముల
 నిమ్ముగ నొనరించి బత్తిశయెదఁ గుదరగ నే
 మమ్మున దండప్రణతుల
 ముమ్మారొనరించి మేనఁబలుకలు నిండన్.

27

- క. హరి విన్నప మొనరించెను
హర యీశ జగన్నివాసశ్రయచలావాసాః
పరమహయానిధి యభవాః
వరసురచాణ్ణీలరత్నశ్రవాస్వద్రీవాః 28
- క. నిను జూచినంత నేనో
మన మేమరెనిన్ను దక్కశ్రమతి యితరములన్
నినుగనజననంబందెడి
ఘనమోదామృతము జుట్టిగఱ్ఱున ద్రేన్పున్. 29
- క. నను నీవు బల్కరించిన
యనుపమకారుణ్యమునకుశనంజలి గూర్తున్
వినువాకౌదలదాల్పాః
విను వాకౌనువాడ నాదుశ్రవిన్నప మొండున్॥ 30
- మ. నెలవీయంగదె దేవదేవగిరిజాతచిత్రాబ్రహ్మాధుర్యలు
బలసత్షట్పదభావముక్తిగతి సౌశ్రపాయమ్ముగా మోచకున్
లలి మోక్షప్రదదేశికోత్తముని జాతాంబితయున్ లేక ని
ర్మల మీజ్ఞానము బోధనెయఁ గదవేమనీంద్రరక్షమణిః 31
- క. యోగీశ్వరేశ్వరా! నా
యోగము బాగుండెఁగానశ్రయోగ్యతమూర్ఖం
బై గురుశుభముల నిడు నీ
యాగమ మిది నాకు లబ్ధకమయ్యెఁ బరేశా॥ 32
- వ. అయ్యోడ 33
- చ. అడిగెడి వాఁడు వెన్నుఁడుగదా! యగజాసుత యంచు వెన్నెలన్
పుడికెడి లేత నవ్వు మొగకమున్ దళకీనగఁ జేయఁ జాయ బల్
పడఁతుల మేలుబంతి ముఖశ్రపద్మము పై పున కొక్కసారి య
య్యుడుపతి శేఖరుండు ప్రియశ్రమొప్పఁగ నారసి పల్కె వేడుకన్ 34
- చ. అడిగితివయ్య! లోకహితమాదరణంబు నొనర్చి యిప్పుడి
పడిగినదెల్ల లోకశుభశ్రమయ్యెడు ప్రశ్నయు మంగళప్రదం

బడిగినవాడవై తి పరకమార్థము సర్వజగద్భితముగా
నుడవెద సాదరంబున విశనూత్పసుధామధురోక్తి సూక్తులన్ ౩౦

వ. ఉపాసనాయత్తములగు ముక్తులు నలువిధములు తత్తద్దేవతా
రాధనతారతమ్యముల ననుసరించి తత్తద్దేవతాసాలోక్య, సామిప్య
సారూప్య, సాయుజ్యముక్తులు తత్తదుపాసకులకు లభ్యములగు
వానిలో నుత్తమము కడమది. ఆ నాలుగు ప్రతీకోపాసనలయ్యు
మొదటి మూడు నుపాస్యోపాసక భేదాధారములు, నాలవది
యహంగ్రహోపాసనోధారము. ఈనాలుగు గర్మఫల భూత
ములు కేవల బహ్మోత్పరూపముక్తి సర్వదా సిద్ధము నుఖదుఃఖాది
ద్వంద్వవర్జితము. “జాయతే అస్తి విపరణమతే వివర్థతే అప
క్షీయత నశ్యతి” అను షడ్భావవికారముల నొందక హేయోపా
దేయసంజల కందక సంవిద్రాపమును మాత్రము గాంచి యన
న్యాశ్రయమయి, నిత్యానందసంధాయకమయి, స్యయంజ్యోతిష్ష్వ
విరాజితమయి, వాచ్యవాచకలక్ష్యలక్షణసంబంధదూరంబయి, సర్వ
జీవాత్మభూతమునయి, యపాస్తావరణ విక్షేపాత్మకాజ్ఞానంబయి
దూరీకృతప్రతిబంధముయి ఆద్భ్యశ్యాశ్రావ్యానోపాద్యాతి సంయుత
విశేషణముల కాలవాలముయి, విశుద్ధముక్తి యొప్పురు. అవి
చారదశలయందు మాయావృతమయి భగవదాదిరూపముల నా
ముక్తి దోచునిది పరమముక్తి తక్కు ముక్తుల పరముక్తులు.

౩౬

క. పరిశుద్ధహృదయనీరే
జరహితులకు నపరముక్తి శసక్తి యలవడున్
పరిశుద్ధహృదయపంకజ
సరసులకును బరమముక్తి శసక్తి యలవడున్.

౩౭

క. పరిశుద్ధచిత్త మొక్కటి
వఱవినమాత్రాన గలదెకపరమోక్షం బె
వ్వరికైన నాయనుగ్రహ
పరిపూర్ణత గల్గున్నపంకజనాభా॥

౩౮

ఆ.వె. ఎవఁడనిత్యముక్తి నెదఁగోరి చరియించు
 నతని కెఱు లబ్ధునాగమైక
 మారగమనశీలశమద్భక్త జనలభ్య
 నిత్యముక్తి యింతశనిజము సుమ్ము.

39

కం. ఏయెడ జీవపరాత్ముల
 సాయుజ్యము గల నదియోసాగున్ జగతిన్
 శ్రేయంబనఁ ద్రాప్తి కు
 పాయమ్ము నివృత్తి రూపశరమవ్రతమా॥

40

క. అజ్ఞాననాశనమ్మున
 సుజ్ఞానికి నద్వయైక్యశుద్ధి యొదవు భే
 దజ్ఞానికి ద్వయభావమ
 భిజ్ఞానము సుమ్ము యెఱుగ్రవే: గోవిందా:

41

గీ. చిత్తమందున మోక్షంబుశసిద్ధమనుచు
 సాధ్య మెన్నరు గాదంచుశసత్య మైన
 జ్ఞాన మేనికిఁగలు నాజ్ఞానమాన్యుఁ
 డేన యగుటకు నింతయుఁజింత లేదు.

42

వ. మాయావస్థలు మూఁడు. అందు మొదటిది దృశ్యమాన ప్రపం
 చము నందు వాస్తవత్వబుద్ధి యగు. అది యాత్మానాత్మవివేక
 మున శాస్త్రజన్యజ్ఞానమునఁ దొలఁగు. తొలి యవస్థ నిరస్థ
 మైనను సాభినివేశవ్యవహార హేతువు. రెండవ యవస్థ యగునది
 తత్వసాక్షాత్కారమున నివృత్తమగు. వ్యవహారము రూపరినను
 దేహోవభాసజగదవభాసమాత్రమయి దేహము, జగము వ్యవహార
 యోగ్యము కాకుండు నది మూఁడవ యవస్థ. అది ప్రారబ్ధ
 కర్మాంతము వఱకుఁ గలుగు దేహోనవభాస జగదనవభాస రూప
 మైన జ్ఞానము ప్రారబ్ధకర్మావసానమున గలుగు. ప్రారబ్ధకర్మాం
 తము వఱకు జీవన్ముక్తి యనియుఁ దదనంతరమున విదేహ
 ముక్తి యనియుఁ బూర్వోదాహృత తృతీయతురీయావస్థలు వ్యవ
 హారింపఁబడుచున్నవి. మూఁడవ యవస్థలో దగ్ధపటము, పటా

కారము మాత్రము గలిగి పటకార్యములగు ప్రావరణాదుల కుప
యోగము కానటుల జగదాదు అవభాసనమాత్రమయి వ్యవహార
క్షమములు కాకయుండు నని వేదాంతసిద్ధాంతము. 43

కం. ప్రారబ్ధకర్మ మెన్నం
డారదు భౌగమునఁ గాక క్రయన్యవిధానమునన్
నేరడు జీవన్ముక్తుఁడు

ప్రారబ్ధము త్రోసిపొచ్చఁ బద్మదళాక్షి!

క. ప్రారబ్ధము క్షీణించిన
కారణమున గలుగు నీజగత్ప్రతిభాసాం
కూరవినాశం బెవనికి

నారయముక్తుండు వాఁడెరయగుఁజుమి కృష్ణా!

45

మ. కలలో జూచిన వస్తువుల్ వలెను జాత్రగద్ద్యక్యసంఘాత మొ
క్క అవంబెంచ నసత్యమౌ ననుచు నిశ్చక్రంబెంచు జానాదికుం
డిల ముక్తుండని చెప్పవచ్చు నటుగాక కింతేని యవ్వాని చూ
చి అసద్వాస్తవ మంచు నెంచు జనునిన్ శ్రేయంబుచేవట్టునే. 46

46

గీ. బద్ధుఁడున్ వేడుమోక్షిర్తి శబంధముక్తి
వాస్తవముగ లేదనికభావ మందు
తెలియు నాతఁడె ముక్తుఁడౌతెలియ నియ్య
దగును జ్ఞానంబు వార్ధికశ్రన్యాధినాథ!

క. ఈవిధమున నాత్ము నెదన
భావింపంగల మహానుశ్రావావుఁడు సంచిత

పావనుఁడు జ్ఞాని యగు మా

యావృతుఁ డితరుండు జ్ఞానికయగునే యెందున్ ?

48

కం. ఏవంవిధుఁడీ యాత్ముం

డై వర్తిలు నంచుఁ దలఁచుకనతఁడొక మూర్ఖుం

డై వెతఁ బడు నాత్మవిధం

వీ వెఱవని తెలుప నలవికయే నాకు హారీ!

49

- గ. మనకు “యస్యామతం తస్యోమత” మనియెడు
 తలవకారోపనిషదుక్తగలుగుఁగాన
 తెలిసె బ్రహ్మాంబు నాకనిరపలుకఁ దగదు
 తెలియ దది బ్రహ్మామనుచునుశపలుకఁ దగదు. 50
- కం. సూత్రింపఁగ ముక్తిని లప
 మాత్రంబును నాకు నిగమశ్రమంత్రంబులకున్
 చిత్రము స్వానుభవమునకు
 బాత్రిత లొప్పార వనెడశ్రపలుకు నిజంబే? 51
- గి. నిస్ప్రకారకమగు ముక్తినిత్యముక్తి
 నిర్ణయింపఁగ నిటులంచుశనేర్పఁడెవ్వఁ
 డిట్లు లిట్లని ముక్తినిరబట్టు పలుకు
 వాఁడు లేడని నుడువుదుశ్రవారిజాక్ష. 52
- గి. ముక్తిరీతులఁ బల్కంగఁగబోలు నొక్కొ
 అడుగువాఁ డెంత వెఱ్ఱివాశ్రదేనఁగాని
 చెప్పువానికిఁ బెదవెత్తిరచెప్ప నగునె
 మౌన మూనుటయే యగుశ్రమంచి పలుకు. 53
- క. నుడివితీ శ్రద్ధన్ ముక్తిన్
 కడు శ్రద్ధను వింటి వీవుశ్రకమలాపతి: య
 యొడు శశ్వచ్చేయమ్మే
 యెడనైనన్ దీనిఁ దెలియుశనేరికి నైనన్. 54
- క. అని శివుడన గిరిజాసహి
 తుని శివు ముమ్మార్లు చుట్టితోరపు బత్తిన్
 గని తిరిగి యమలదండ
 ప్రాణతుల నర్పించి పూజశ్రభక్తి నొనర్చెన్. 55

3. ముక్త్యుపాయ కథనము

- వ. మఱియు నీశ్వరుండు ముక్త్యుపాయము గరుడగమనున కుపన్య
 సింపఁ దొడఁగె. 56

క. వేదాంతమహావాక్య
 ప్రాదుర్భవదీర్ఘవోధరమ్యజ్ఞానా
 పాదితము ముక్తి కర్మా
 పాదిత మెన్నండు గాదు భవశతములకున్ ౧7

వ. తత్త్వమస్యాది మహావాక్యార్థసమ్యజ్ఞి ర్థారణమువలనఁ గలుగు
 మనోవృత్తి యందు బ్రహ్మవిచారము కార్యము, బ్రహ్మవిష
 యకజ్ఞానము బ్రహ్మమందు లీన మగుతరి సనాత్మవిషయకజ్ఞాన
 మంతరించు. ద్వైతమంతయు రూపు మాయు. ద్వైతవస్తునాశ
 మునఁ బుణ్యాఫల్యమతియుఁ దన్నాశమున రాగద్వేషనాశ
 మును, దన్నాశమున ధర్మాధర్మనాశమును, దన్నాశమున విష
 యేంద్రియనాశమును సంభవించును. ఘటాజ్ఞానము, ఘటజ్ఞాన
 మునను, రజ్జుజ్ఞానము రజుజ్ఞానము వలనను నశించు నటు
 లాత్మజ్ఞానము వలన నాత్మాజ్ఞానము నశించు. అదియే సంసార
 నాశము. ఆరౌపితసర్వాంశ మిదమంశమగు నది విచారించిన
 దాని వాస్తవము ర్వజ్ఞాదియగు. ఆరౌపితసంసార మిదమంశమగు
 నది విచారించిన దాని వాస్తవము బ్రహ్మానన్యము. క్రియా
 కర్తృత్వకారకత్వాద్యంశముల జ్ఞానకార్యములు కర్మమజ్ఞానము
 నకు విరోధికాదు. కాని కర్మము ముక్తి హేతువుం గాదు. ముక్తి
 కర్మసాధ్యమైనచోఁ గర్మసాధ్యములైన స్వర్గాదులవలె ముక్తియు
 నశ్యంబ యగు. కాన కల్పకోటిశతములకైనఁ గర్మమున
 ముక్తి కలుగదు. కర్మము బాహ్యము నాంతరము నన నిరు
 తెఱఁగులు. అందు వాచిక కాయిక కర్మములు బాహ్యములు.
 మానసికకర్మ మాంతరమును నగు “సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ”
 యని మానసిక కర్మ మాచరించిన సమ్యజ్ఞాన సంపన్నుండగు. ౧8

ఉ. క్రొన్నెలదాల్పువేల్పు వలికొండలరాయలముద్దుపట్టి మే
 నన్నెటివంటయై నలపుకనంబలెఁ బ్రోచెడు ప్రోడ బొమ్మయున్

వెన్నుఁడునుఁ మహేశ్వరుఁడుఁ నిచ్చలుఁ గొల్పెడి దైవతంబు ధీ
మన్నిక రై క సేవ్యుఁడు విశుద్ధుఁడుఁ మౌనిమనోబ్జభానుఁడౌ 58

క. తన్మూర్తి నుపాసించిన
చిన్మాత్రజ్ఞాన మొదవిశ్చిక్కిక మాయఁ
జన్మం బెన్నఁడు గనకయు
ముస్మయఁడై యలరుఁ గా దేశమురవిద్వేషి! 60

వ. గుణమూర్తుల లోనొకనిగాఁ గలుషచిత్తుండై శివునారాదించి శివ
సారూప్యము నొంది తత్తోగానంతరమునఁ గ్రమముక్తి నొందు
శివు సపరమూర్తిగా నారాధించు వారికి శివసామీప్యముక్తి
జనించు. శివజ్ఞానిమువలన శివసాయుజ్యము లభించు. అత్యంత
పరమశివమూర్తి ధ్యానమున రుద్రసాలోక్యము గలుగు. శివవిద్య
వలన శివసారూప్యసాయుజ్యము లుదయించు. శివవిద్యాగరి
ష్టుండు తత్త లోకంబులం గల సుఖము లనుభవించి, విష్ణులోకా
దుల నేవించి భూతలమున నతిపవిత్రవిప్రకులమున బుట్టువు
గాంచు. అటులనే నిన్ను నిర్గుణుగా నారాధించు శుద్ధచిత్తుఁడు
నిన్నుగాని నన్నుగాని చేరి భోగము లనుభవించి, క్రమముక్తుఁ
డగు. నిర్మలచిత్తుఁడు గానివాఁడు విష్ణుసారూప్య, సాలోక్య,
సామీప్యముల చిత్త కాలష్యతారతమ్యముల ననుసరించి, క్రమ
ముక్తిఁ బొందును. అటులనే బ్రహ్మాదిమూర్తి మదైవతముల
నారాధించిన వాఁడు. తత్త త్సారూప్య, సాలోక్య, సామీప్య,
సాయుజ్యము లొందును. 61

మ. ఎవఁడెదేవునికిన్ సపర్యలను నెంకదే బాహ్యకర్మంబుచే
మివులన్ బత్తి నొనర్చువాఁడు గనుఁ జుకమ్మి కొంతకాలమునన్
ధృవమౌ జ్ఞానము దాన మోక్షరమ నొంకదున్ గావునన్ బాహ్యక
ర్మవిధారాధన మంగమౌ సుమః రమాకప్రాణప్రియా ముక్తికిన్ 62

తే.గీ. కాంత లాతేఘ భక్తి నేకకాంతనేవ
సల్పి యవ్వానిరంజించిశసరిగ కైవ

నమ్ము నొనరించు కొనునట్లునెమ్మి భక్తు
లాంతరంగిక సేవ బ్రతయంబు గూర్చు.

63

క. ఈశ నివాసము లనఁ దగు
కాశీప్రభృతులను మరణకాలంబున ల
క్ష్మీశాః తనువున్ విడ భవ
పాశఁబ్దుల నుడుగు జ్ఞానశ్రవై భవ మొదవున్.

64

క. పదిరెండువేల సారులు
మదిఁ బంచాక్షరిని బ్రణవశమహితమ్ముగ భ
క్తిఁదగన్ జపియించిన ఁడ
సదమలవిజ్ఞాన మొదవుశజనులకు ననఘా.

65

క. అవ్వలి జన్మంబందున
నవ్వానికి నాయనుగ్రహమ్మున మివులన్
నివ్వటిలును మజ్జానం
బివ్విధము క్తికి నిధానశ్రమెల్ల రకు హారీ:

66

క. శతరుద్రీయము బత్తిన్
బ్రతిదినము జపించు నెవఁడుశవానికి నిమ్మేన్
బతితమయిన వేన్కను న
న్నుతమగు జ్ఞానంబు గలుగుశనున్ ముక్తియగున్

67

క. జ్ఞానప్రదకార్యమ్ముల
సో నుడివితఁ జక్రపాణీః శయింతయుఁజరితం
జేనికి నింద్యంబగు న
వ్వానికి నవి గల్గునే? లశవంబును దలఁపన్.

68

క. వాపిఘ్నలకున్ శ్రద్ధా
రూపలవజ్ఞానశూన్యశ్రోగార్తులకున్
నాపుణ్యక్షేత్రంబుల
ప్రాపుల్ మోక్షం బొసంగుశవనజాతాః:

69

వ. అందున కొక్క గాధయుం గలదు.

70

క. సునిశితకుసుమాస్త్రంబుల
 కును నోర్వక నంతరంగకోలాహలుడై
 తన మెను గరచుకొని తిరు
 గు నొకం డతనికిని బేరుకోలాహలుడౌ.

71

కం. మదనోన్మాదంబది దన
 మది కెక్కగఁ దండ్రిఁ జంపితమాతన్ బల్మిన్
 గదిసి రమియించె వాడౌ
 క్కదినంబునఁ దనచు ముందుగతిఁ దలఁపఁ దొగిన్.

కం. తుద కాతఁడు వేదార
 ణ్యదేశమున నిల్వ మరణశ్రమబ్బె నతనికి
 య్యది కారణముగ జ్ఞానం
 బువయించెను దాన ముక్తిశయును జేకూరెన్.

72

కం. కావునఁ బద్మాక్ష! మో
 డెవిదితెచ్చాప్రవర్తనాధికులకుఁ బు
 ణ్యావాసము లగుఁగాదే
 శైవక్షేత్రములు ముక్తిశ్రజనకము లవియౌన్.

73

వ. అని యీశ్వరుండానతిచ్చిన హరి దేవా! తన్మాహాత్మ్యం బెఱుక
 వడఁ దెలుపవె యని వెడఁ ద్రొడతనపుజాతల నాతఁ డీటులాఁకఁ
 దొడంగె. ఇది మోక్షప్రదంబు. దీని శ్రద్ధమెయి నాలకించునది.
 శ్రీమద్వాల్మీకమనుమత్పుణ్యస్థలంబు జగత్ప్రసిద్ధంబు దాని!
 దక్షిణమున, నకూపారతీరమునఁదు మన్మత్తబృందమండితం
 బగు నొక్క దివ్యస్థలంబు గలదు. ప్రళయారంభమున సర్వము
 విలయమొంద నిగమములు మాత్రము నాయందు సంస్కార
 రూపమున నిలయము గొన నవ్వానిం గల్పారంభంబున లోక
 హీతం బూహించి యెచ్చోట నేబొచ్చేము లేక నేసవానిఁ గ్రమ్మర
 యధారూపముగ వెలువరించితి. అమ్మహానీయపుణ్యస్థల మప్పటి
 నుండియు ఎదారణ్యమ్మనఁ బ్రసిద్ధమై యుండు. దాని పొడవును
 వెడల్పును నర్థయోజనమును బాదయోజనమును నగు. తొలి

జీవులు భానువారమునను బర్హవారములను దత్తీర్హస్నాన మాచ
రించి వేదారణ్యాధిపతి నారాధించి తత్ప్రసాదము వలన మహా
త్తరపదవులఁ బడయఁ గలిగిరి.

సి. ఇచట మజ్జన మాడిరఁయీదేవుఁ బూజించి
తారకుం గెల్చె గురమారుఁ డిచట
వోఁగి యీసామికిరవోసిలిం బట్టు న
నత్కమారుని యొద్దనారదుండు
సంసారమారకకర్ణానానుసంధాన
పరుఁ డయ్యె మున్ యాజ్ఞవల్క్యుఁ డిచట
స్నానంబు చే సియీర్హస్నామి నేవ యొనర్చి
జ్ఞానసంపన్నుఁడై శ్రమనత కెక్కి

తె.గీ. పర్వముల గ్రుంకి యిచ్చటఁ బరమశివుని
కెరఁగి జ్ఞానము మోక్షమునెలమిఁ దత్ప్ర
సాదమునఁ బొందఁ గలిగిరినరగ గారి
యల్ల మైత్రేయి యున్ మున్నుశ్రహరి యెఱుంగు.

76

సి. ఇచ్చట నిరాడిరయీకు ముమ్మఱువల
గొని శ్వేతకేతుంశుకూర్మితండ్రి
యుద్దాలకుని యొద్దనొగి జ్ఞానముం గొనె
నీతీర్థమున మునిశ్రయీశ్వరునకుఁ
త్రిప్రదక్షిణములురతీర్థయాత్రాజ్ఞాన
పూతుఁడై వరుణుండుశ్రుణ్ముఁ డయ్యె
నతని పుత్రుఁడు భృగుశ్రవలరి యిందున తీర్థ
మాడి యీదేవునశ్రకంజలి నిడి

తె.గీ. యయ్య బోధింప జ్ఞానియైరయవని నెగడె
యీజలంబులఁ జొచ్చి పరరేకు నిచట
దండనతులను మెప్పించిరతత్ప్రసాద
మునఁ ద్రిశంకుండు జ్ఞానియైరయనఘుఁ డయ్యె.

77

శా. వేలున్నేలు మెలంగువారు గద యీ వేల్పుం గడున్ బత్తిబూ
 జాలంకార మొసంగి యిందుగల తీర్థాంబుప్రకాండంబులన్
 జాలన్ మజ్జన మాడి శంభుని కటాక్షిస్ఫూర్తి దైవార న
 న్యాలభ్యంబగు జ్ఞాన మొందు వరమోక్షజనందవిభ్రాజితుల్. 78

స. పుడమి నిచ్చట దానకమిడిన పుణ్యాత్ముండు
 శంభుసాలోక్యం బెకసంగఁగనును
 ధనధాన్యముల నిటకధార వోనెడి దాత
 కగును గౌబేరుతుకల్యధనవితతి
 ఇచ్చోట నన్నంబుకమెచ్చి యొసంగెడు
 వానికి నారోగ్యకృపా నిరతము
 తిలదాన మియ్యెడకసలుపు మహానుభా
 వుని పాపసంచయంకబులు నశించు

తీ.గీ. కన్నె నిచ్చి యెవండైనకఘనుఁ డొకండు
 యోగ్యునకు నీస్థలిక ముదకమొప్పఁ బెండ్లి
 నేయ నద్దాన వాఁడు ప్రాకారేయశైల
 రాట్పుతాలోక మందుఁ జిక్కరంబు మెలఁగు. 79

క. వలువల నీతీర్థంబున
 జెలఁగుచుఁ బలువితరణమ్ముకజేయు ఘనునకుఁ
 పొలుపారు సౌర పతిని
 స్తులసంపదలెన్ని యెనికతోయజనేతా! 80

ప. మఱియు విషువత్పుణ్యకాలములందు సూర్యేందుగ్రహణసమయ
 ములందు, వ్యతిపాత వేళలయందు, బర్హతిధులయందు నిష్పణ్య
 తీర్థవరేణ్యంబునం దెవఁడేని స్నాన మాచరించి, సాస్తాంగదండ
 ప్రణామములదేవున కర్పించి, ప్రదీప మా వేలుపునకు నివేదించి,
 యుపవసించి, యొక్క నిష్కమైన నిచట శివయోగి కిడినవాఁడు
 తప్పఁ ముక్తుండగును. మంచిముహూర్తంబున నామూర్తి
 సందర్శించి యొక్క పణమైన శివయోగి కిడువాఁడు బ్రహ్మ
 హత్యాదిమహాపాపవిముక్తుండగును. ఇచట వసియించి మఠ

ణించువాఁడు మోక్షము గాంచు ఇచట నివసించు వాఁడు వ్యాధి
రహితుండగు. 1

క. నేనును మద్దేవియు భ
క్తానీకము దీనిఁగొల్పిరయలరుదు మొగి నీ
స్థానము భుక్తిన్ ముక్తిన్
నేనొసఁగుందీనిబొగడతనేరఁడెవండున్. 2

కం. నుడివితి మోక్షోపాయము
గడితవుఁ బ్రాబలుఁకులందుశ్రగల పారంబీ
యెడ నీవు శ్రద్ధఁ వింటివి
యిడకుమ యిద్దాని భక్తిశ్రహీనుల కెపుడున్. 3

కం. శివుఁ డిటులుపస్యసించిన
చెవులారన్ విన్న శౌరిశచెలఁగుచు గిరిజా
ధవునకుఁ బ్రణమిలుచు భ
క్తి వశుంశయి మోవజలధిఁద్రదేలుచు నుండెన్. 4

4. మోచక కథనము

వ. మఱియు శంకరుండు మురహారునకు మోచకప్రశంస యిటు
లొనర్చె. 5

సి. అక్షరామ్నాయదిశవ్యాత్మస్వరూపయై
సకలవిద్యాలయాశ్రసంజ్ఞఁ దనరి
కుందేందుహిమబృందశ్రకోమలాకారయై
చెవులఁ గమ్మలజోడుశ్రవవుకలింప
ముంజేత కంకణాల్ శ్రమురువులు గురియంగ
చిరునగ వాననశ్రసీమ వెలయ
జాబ్జిల్లి నునురేకశసౌరౌదలను మీరఁ
గడు శిరోజంబులుశ్రజడలు గట్ట

తే గీ. తోరపుం గప్పురం గుగుశ్రత్తు కనుఁ దనర
మూఁడుగన్నులు గొదలేనిశ్రమురువుఁ గూర్ప

సర్వలక్షణసౌందర్యశాలిని యయి
పుండరీకాసనమ్మునఁ బ్రబౌల్పు గనుచు. 83

త. గి. జానుగాఁ బట్టి యొకచేతఁ జ్ఞానముద్ర
నమరగాఁ జేసి యొకచేతఁ నక్షమాల
మండనంబుగ నొకచేఁ గ్రమండలు విడి
పొత్తముల నొక్కచేతఁ సుహృత్తు నుంచి 87

కం. మునిజనములు గంధర్వులు
ననిమిషు లసురులును జుట్టునలరుచుఁ దన్నున్
వినతులు సల్పుచుఁ గొల్వఁగ
వనజాసను రాణి వాణీవై భవ మెసఁగన్. 88

చ. చదువులరాణి యయ్యు నెదఁగ సందియ మింతయుఁ దీరకుంట స్వీ
యదయితు పజ్జఁ జేరి ప్రయత్నయాదటమోచకుఁ జెప్పి ప్రోవు మీ
వు దయ దయానిధిః యనుచుఁ బ్రబోధిమి వేడిన నీతి నాతఁడిం
పు దశుకు లొత్తు చిర్నగవుఁ మోమునఁ బల్కుగయై చరింపఁగాన్. 89

చ. చదువులసాని నీవఖిలశాస్త్రము తెల్లఁ బఠించినావు నీ
కిది యెఱుగంగ రాదనుచుఁ నెవ్వరు నమ్ముదు రింతి ఛాందసుం
డిది నుడువంగలాఁడె యనిత్రయెంచి వచింతువా నీదు ప్రశ్నమే
యదనున నీవు బల్కువుగఁ దాముదితా యిటు లింతవట్టుకున్. 90

చ. విదితవచోవిహారచణ్ణాభిశ్రుతకీర్తిని నేన యంచు నె
మ్మది తలపోసి నీవిటులశమానిని భర్తను గేలి నేయ నీ
కుఁదగును బొత్తముల్ ఛదువుకొన్న చెలుల్ మగవాని నొక్కతె
క్క దయను గాంతురే యనుచుఁ గాంతను గన్గొని బల్కె
వింతలన్. 91

చ. ఆంత నయ్యింతి నిజకాంతు మొగం బవలోకించి యదితన్ను గేలి
చేయుటగా గ్రహించి. 92

గీ. వేల్పుగములను తెక్కింపఁ బెద్ద లీరు
నాలుమోముల్ దెవారునలువ లీరు

- పుట్ట మొదలుగ శాస్త్రాలగుట్టలన్ని
మొట్ట మొదలుగఁ జదివిసత్తిట్టలేరు. ౪౩
- కం. మీరెట్లాడించిన న
ఊరక నేనాడుదానశ్రుద్గ్రంథంబుల్
మీరల్ చదివించినచో
- నేరక చదివితినీ నాదుశనేరమిది గదా? ౪౪
- క. ధీమద్రచనలు పురుషులు
కే మానవతులకుఁ గాదుశ్రీకీడౌ చదువం
గామము బోంట్లకు నంచొక
నేమమ్ము రచింపరై రిశనిజముగ మీరల్. ౪౫
- గీ. తొల్ల చదువున గర్వమునోఁచుఁ గాని
చదువు చదువంగ గర్వలేశములు బోయి
పెద్దలం గన్న విద్వాంసు నొద్ద నున్న
యప్పు డెల్లప్పుడును వినశయమ్ము గదుర. ౪౬
- ఆ.పె. ఎన్ని జదువుకొన్ననేమగు మోక్షం బొ
సంగు వేల్పుఁ దెలియశజాలకున్న
చదువులన్ని సున్నశ్రవణమోక్షప్రదుఁ
గనని కట్టిఁడికినికమలసూతి! ౪౭
- శా. సారాచారవిచారు లీర లిఁక శశ్వనోదసంధాయకున్
కారుణ్యాంబుధి శంభు శర్వు నహిరాక్షద్రోపేయునిం గొల్చి బం
ధారజ్యైకదవానలాయితకటాకషిప్రభావంబునన్
ధీరాహిత్యపదంబు ముక్తిపదమిఁకదేగ్గ కొనన్ గోరెదన్ ౪౮
- క. ఏదెని గోర్కె యొదవ మ
హాదేవున్ గొలువ మీకుశ్రనది యమరుఁ జుడి
సాదరబుద్ధిఁ దై వత
వై వతముఁ గొల్పుఁడింకీశ్రవణ్యు లగుటకుఁ. ౪౯
- క. అని పల్కిన సూతునకుఁ
వినయప్రణయంబు లెసఁగివిప్రశ్రేష్ఠుల్

ఘనభక్తిం బూజల నిడి

మన మంతరఁ గఁ జేసి రట్టిశ్రమాన్యులు గలరే?

100

5. మోచకప్రద కథనము.

వ. అసంతరంబ పౌరాణికరత్నం బిట్లానతిచ్చెఁబదంపడి రమా
 జానితో నుమాజాని సలిపిన సల్లాపవిధానంబు వినుఁడు. ముకుందా!
 మోచకప్రమఁడన గురువు. ఉత్తమాధమమధ్యములన గురువులు
 బ్రాహ్మణవై శ్యక్షిత్రీయులుముత్తైఱఁగులు. స్త్రీశూద్రులెవ్విధము
 నను గురువులగుట యొప్పుదు. త్రివిధగురువులలో నుత్తరోత్త
 రులు తడివరజులకును, శూద్రులకు నొజ్జలగుట సమ్మతము. అవర
 జులుగూడ విద్యోత్కర్షణలమున నుత్తరులకుగురుత్వంబు నెరప
 వచ్చు నని కొందఱందురు. మరియు నాశ్రమభేదము ననుసరించి
 చతురాశ్రమవాసులును నతివర్ణాశ్రమియుననఁ గురువు లైదు
 విధము లగుదురు. పూర్వపూర్వుల కన్న నుత్తరోత్తరులు
 మిన్నలు. మొదటి నలువురిలోఁ బ్రాహ్మచారి తక్క మువ్వరకును,
 గేస్తులు తక్క తదుత్తరులగునిర్దురకు వానప్రస్థుఁడు తక్క
 తదుత్తరులగు నొక్కనికిని విద్యాధికుఁడైన యెడల గురు
 స్థానాధికారియగును అతివర్ణాశ్రమియు నేను సములము.
 నావలె నతఁ డొరులకు శిష్యుఁడుగా సర్వాశ్రములకు గురుపదుం
 డగు అతఁడు పరిమగురువు తత్సమాధికులు గలరు. 101

సీ. కాయవారణఞ్చన్నరఘను సర్వసాక్షి సు

ఖాత్ము, నాత్ము, నెఱుంగుశ్రనటివాఁడు

జాగ్రదాదివ్యఙ్గస్థారహితోన్నతు

నన్నుఁ దానని గనుఁగొన్నవాఁడు

అరయి జ్ఞానస్వరూపాత్మునియం దాశ్ర

మాదులు కల్పితశ్రమ్మనెడివాఁడు

నిను పజ్జవలెను జేరప్పించును లోకంబు

తనపజ్జ నని యెవఁకాదలఁచువాఁడు

తే. గీ. హార కేయూరముద్రికాశ్రద్వఖిలభూష

ణములు బంగారునుం బలెశనామరూప

మాత్రాభిన్నము జగము చిత్రాత్మనందు
ననుచు సకలంబు తానశ్రయలరువాడు.

102

సీ.

ముత్తై మందున వెండిరబోలి ముజ్జగములును
భ్రాంతి దృష్టంబనిరపలుకువాడు
చంఢాలపశ్వాదిశ్రసకలమందున నింగి
వలెఁ దాన గలఁడనిరచెలఁగువాడు
దెస లసత్యములనిరతెలియు వానికి దెసల్
భంగి జగము దోచెక పలులువాడు
కలయందువలెను జాగ్రత్తపంచము తన
యందుఁ గల్పితమనిరయరయు వాడు

తే.గీ

బ్రహ్మచర్యాదులేగానురబ్రాహ్మణాదు
లేనుగా నల బ్రహ్మంబరనేన యనుచు
సంతతంబును నెంచుచుక సంతసించు
బ్రహ్మానిష్ఠత నొప్పారికప్రబలువాడు.

103

క

శ్రుతులశ్రామిగా స
మృతింప నెవ్వఁడు సర్వశ్రమాన్యుం డగుచుఁ
క్షీతిఁ జేరుఁ బ్రతిష్ఠయుఁ గను
నతఁడే పూజ్యుండు గల్గరతనికిఁ బూజ్యున్.

104

స.

అగుదు నాదేహంబరనగుదునా యింద్రియః
బగుదునా ప్రాణంబరనరయ సుంత
నగుదు నాచిత్తం బ్రహంకారమగుదునా
యగుదు నాబుద్ధినేరనరయ సుంత
నగుదు నామానసంబగుదు నాప్రకృతినే
నగుదు నాభూతంబులరయ సుంత
నగుదు నాకర్తయుశ్రనగుదు నాభోక్తయు
నగుదు నాకారకుఁడరయ సుంత

తే.గీ.

కేవలము సచ్చిదానందభావుడైన
నాకు సంబంధ మిసుమంశ్రలేక యున్న

- నగును సంసారభావమకహంకృతి మెయి
జలము చలియింప రవికగుకచలన మట్లు 106
- క. అన్యైయత్తాశ్రమవ
ర్ణన్యాయము లాత్ము నందుకనన్ జూచుట సా
మాన్యభ్రాంతిని నియ్యది
ధన్యులకుం గాక తెలియశ్రవగ దన్యులకున్ 106
- వ. మఱియు నింకొక మోచకు నుపదేశించెద నందులకొక్క చిన్న
గాధయుం గలదు. బాడబులారా! శ్రద్ధమెయి వినుండు. 107
- ఉ. తొల్లిటి కొక్క భూసురుడగుతొరపుబత్తిని వైదికక్రియా
వల్లరిఁ బ్రోదినేసి కలకవై భవముల్ బలుబాములందు సం
పుష్కమనోబుడై భజనకముం బొనరించి నిజాత్మవాని బల్
కల్లుగా నెఱింగి తుదికగాసిలి రోసి విరక్తుడై యటన్. 108
- చ. విసుగు జనించె నాకు సకలవిన్మతిపుట్టువు చావు నొందనే
దొసగుగ నెంతు నందుగలకతోయజపత్రవిశాలలోచనా
దిసుఖములెల్ల గోరను మదిన్ భవజాలములింకదేవ భో
గసమితిఁ ద్రోసిపుచ్చెదనుగై కొను దీనజరామరత్వముల్. 109
- క. అని యెంచి యెంచి మోచకు
లని భ్రమపడి సకలదేవతావళి నోలిం
గని మ్రొక్కి మ్రొక్కి గాసిలి
జనితాశానాశుఁ డగుచుకనదిమలభక్తిన్. 110
- కం. త్యజియించి యన్యదేవుల
భజియింపఁగ నెంచి సర్వభావితభావున్
నిజముక్తి కొఱకు దొల్లిటి
గజిబిబి లేకుండఁ గలకగళు నేవించెన్. 111
- స. జడలందుఁగలఁ యేటికపడఁతి మోమందిమ్ము
నరసి కోవెలవంకయద్ద మమర
ఆలపాలకుఁ దెల్లనైన నెమ్మెనుపై
పూయు బూది జగలకమోసగింప

సౌములున్ జిల్వజంఠ దెములు మెలమెల
 లాడుచుఁ బల్చెడఁగలరిఁజేయ
 లేనవ్వు తలపువ్వుశ్రీనెడి మవ్వమ్ము
 లొండొంటిఁగేరుచుశ్రీనొప్పుగుప్ప

త.గీ. నొరుల నెరసుల వేలిబుచ్చుకపరుసఁదనము
 లూనటొప్పదు కుత్తుకశ్రీనుంచుటొప్పు
 ననుచుఁ దెల్పెడి కైవడిశ్రీయఱుఁతఁ దాల్చు
 గప్పు తెవ్వారి కొదవనిశ్రీయొప్పు లీల.

112

సీ. వెసమొలన్ బులితోలుకమిసమిసం జెలఁగుచు
 పసలీను క్రొంబట్టుకవలువగాఁగ
 పుడమిలోఁగల తత్వకముల నేర్చి గూర్చిన
 పటికంపుఁబూసనేకపశము వెలయ
 తెలివి మానికఁపుదొంఠగలనేలఁ బడఁద్రోసిఁ
 వెనుదన్నుకాలందశ్రీమినుమడింప
 మిన్నుమన్నుంజేయుక మేల్మోసకతై సా
 మేన ముచ్చట లీనుకజాను తెసఁగ

త.గీ. తబిసిమిన్నలు మొగసాలఁగదనరి కొల్వ
 వారలై నిచ్చటన్ మెచ్చికపజ్జ మెలఁగ
 నచ్చపుండెల్వి రూపొందిశ్రీయలరు ననఁగఁ
 దెల్లనగుమేని నున్జాయశ్రీలుల సిల్ల.

113

త.గీ. జ్ఞానముద్రను ధరియించిశ్రీసకలధర్మ
 వృషవరాఠోహవై భవశ్రీవితతిఁదనరి
 నవనవోంకారపద్మాశ్రీనము సుఖాస
 నమ్ముగా నిమ్ము దైవారశ్రీనెమ్మిమీఱ.

114

సం. మాయావటమూలాంచ
 చ్చాయాగేయాశ్రయావశ్రీసధరాజముసన్
 మాయానిరాసకజ్ఞా
 నాయతముద్రం ధరించిశ్రీయబ్బుర మెసఁగన్.

115

- కం పరతత్వజ్ఞానంబున
వరవిద్వాంసులకు ముక్తి శ్రీభాగ్యవితరణ
మ్మ రహిం బొనరింపగ నిజ
కరమునఁ గంకణముఁ గట్టుకరుణానిధియై. 116
- కం. సకలోపాసకులకు ని
ష్కలాపమొసంగి పరమశ్రీసౌహార్దోఽఽర్ద్రా
త్మఃకలాపూర్ణుండయి యిం
దుకలాపృభ శిరమునందుశ్రీనూల్కొని యుండన్॥ 117
- తె. గి. ధర్మనీయసుమూర్తియైతన్నుగొల్పు
ధన్యవరులకుఁ గామితశ్రదానమిచ్చు
దాతయనఁ గిర్తి నెగడినశ్రదైవతంబు
వక్షిణామూర్తి వేల్పుప్రశ్రత్యక్షోడయ్యె. 118
- క. నీదక్షిణముఖమున నా
కో దేవరభక్తునన్నుశ్రీనోముమనుచుఁగా
కోదరభుగ్వాహనుఁడగ
జాదేవీప్రాణనాధుశ్రీసన్నతి చేసెన్. 119
- చం. పరమకృపాకటాక్షములభాసిలుచూడిఁని జూచి యీశ్వరే
శ్వరుఁడు జగద్ధితంబుగనుశ్రీకీర్తి స్వాత్మిపరై కృబోధమ
త్తరి నొనరించి యాషనునిశ్రధన్యతముం బొనరించి మించె భూ
సురవరులార! యందఱినిశ్రజొక్కగఁజేసె విముక్తినిచ్చుచున్. 120
- క. ప్రియ నాపై దయగల్గిన
నయమున మన్నించి నన్నుశ్రీనాయడగినదీ
వుయదార్థము వివరింపుమ
రయమున నని మనవులన్ సశ్రస్వతి చేసెన్॥ 121
- వ అంతఃప్రభియాలాపనమ్మదితాంతరంగుండై యజుం డిట్లవత్కె. 122
- కం. తూచాలు తప్పకుండగ
నోచెలి నేజెప్పుదానిశ్రనొగిజేయుదువేన్

- నీచిత్త మభిలషించిన
ప్రాచుర్యార్థములు తెలియఁబడుఁగద నీకున్॥ 123
- కం. భోగులను భోగి యగుచు వి
రాగులను విరాగియగుచుఁరాజితధీమ
వ్యోగులను యోగియగువాఁ
దోగరితా! తగును నీకుఁసుత్తర మొసఁగన్. 124
- కం. కావున బత్తిన్ రజిత
గావంబున కరిగి యభవుఁగనిమొక్కిడి యా
దేవు నడుగుమీప్రశ్నము
దేవీ:చనుమంచుఁ బలి శ్రీస్తానమఁడె. 125
- ఆ.వె పతి యనుజ్ఞ వడయుఁభాగ్యమ్ము గలుట
మతి పవిత్రమగుటఁనతివమిన్న
మన్నగంబుఁ జేరికమత్కటాక్షమునకై
వేచియుండి వేనెశ్చిన్నపమ్ము. 126
- క. దేవా మోచకుఁ గూరిచి
నీవలనన్ వినఁగఁగోరిశ్రనేనిచ్చటికిన్
నే వచ్చితిఁ దయగనుమా
నా విజ్ఞాపనము గొనుమశ్రనన్ బ్రోవఁగదే: 127
- క. అని వేడిన పలుసులచెలిఁ
గనుగొని నేనుడువుటల్ జశ్రగద్ధితమనుచున్
మనమున నెంచుచు మునబ
ల్కినరీతిని బల్కుదేనొఁగిన్ విను: కృష్ణా॥ 128
- చ. కలవుగదా ప్రమాణములుకంజవిలోచన దాల్చువానిలో
పలతొలిమూఁడునుం గరణఁపాటవసాఁభ్యములౌట దోషసం
కలితము లింక నాలవదిశ్రగాదుగదా యటు లాస్తవాక్యమై
చెలఁగును దానినే శ్రుతిగఁజెప్పుదు రార్యజనావతంసముల్. 129
- కం. శ్రుతికి స్వతఃపరతాదో
షత గలునె? మొన్నఁడె నశ్రవానఃయవిద్యా

- తత మితరప్రమితిత్రయ
మతినింద్యము శ్రుతివిరోధమయ్యెడు నెడలన్. 130
- క. స్మృతులు బురాణంబులు భా
రతేతిహాసములు సుజనశ్రంజకములు నె
క్షీతి వఱలుటకున్ గతమున్
మతి నెంచిన శ్రుతులకున్ సశ్రమంజసమగుటే. 131
- క. ఎంచగ శ్రుతిసన్మానస
మంచితములె పాంచరాత్రోమాగ్గాదులు ధీ
ప్రాంచద్వైభవమొప్పెడు
ఎంచక శాస్త్రములనుచుశ్రవచియింపఁ దగున్. 132
- ఉ. అందున నెందునేని శ్రుతుశ్రలాదరణం బొనరించు కావ్యముల్
బొందగునేని వానికినిఁ బ్రబూజ్యత గలుగుగాని షట్పదీ
బృందవిలాసవేణి! శ్రుతిశ్రవీధిని మానియదేచ్చఁ బోవు వా
రిందయ జూడఁబల్కుఁబడుకీర్తిగఁ బల్కుదు రాగమంబులన్. 133
- మ. వ్యవధానం బొకయింత లేక య మదీశ్రయంబైన తత్త్వంబు వే
దవితానంబుల యందెఱుంగ నగు దంతప్రక్రియాచారవై
భవసంఘోహములం దెఱుంగఁబడు తశత్వం బెంచగా భావికా
ల వశంబంచు నెఱుంగ నొనుగద శీశ్రలప్రోన్నతా! సన్నతా! 134
- శా. వేదాచారపరాయణప్రకటులౌ శ్రవిద్వాంసులందున్ గ్రియా
వాదుల్ గొందఱు గల్గువారుగద యశ్వారల్ మదీయైకత
త్వాదుల్ గొంచె మెఱుంగు వారలమదీశ్రయంబైనతత్త్వంబు సం
పాదిం త్రాత్మవిదుల్ సమస్తమును శంకపాచారుతన్వంగిరో. 135
- వ. నన్ను మోచకుడని శ్రుతులు వక్కాణించు. 136
- క. సర్వజ్ఞుఁడు సర్వాత్ముఁడ
ఖర్వభవంతకుఁ డజుండశ్రఖండానందుం
డుర్వీప్రభృతిస్రష్ట య
పూర్వుండను నేనొకండశ్రముక్తిప్రదుఁడన్. 137

క. నాకంఠెన్ బెఱవారా
 త్తైకజ్ఞానాదిహీనుశ్చందరు మాయా
 లోకనివాసులు మోచ్యులు

294.592
 MAH

నాకు ననుచు నెఱుఁగు మీవశనలినదళాక్షి! 138

క. ప్రకృతివిలాసప్రకట
 ప్రకరంబులఁ దవులు నట్టివారల్ మూఢుల్
 వికలాత్ములు పశునికరం

Acc. no. 10583

బకలంకుఁడ ముక్తిదాతశనగుదున్ ముగుదా! 139

కం. నాకంఠెన్ మోక్షప్రదుఁ
 డేకాలంబునను నెందుశనెవ్వం డొకరుం
 డో కంజాక్షి కలఁడే?

యీకందువ నుడివినాఁడశనెఱుఁగుమ వాణీ! 140

క. ఏనిటులఁ బల్కఁగా శ్రీ
 జానీ! పద్మజునిరాణీశకలాంచితలో
 కానీకజననిశ్రుతిమయ
 యై నెగడియు నాకు మివృత్తనర్చన లొసఁగెన్ ||

141

క. ఈవును మద్భక్తుండవు
 పావనుఁడవు గుణమణీద్ధృతపాఠోధివిస
 ర్భావుండవు గావున నీ

కీ విద్యనొసంగినాఁడశనెన నీకెవఁడో? 142

మ. శ్రుతిధర్మాచరణప్రవీణులును సంశుద్ధాత్ములున్ భక్తులున్
 గతదుర్మానులు నైన విప్రులకు సాశకల్యంబుగా మోచకాం
 చితవిజ్ఞానమెఱుంగఁజెప్పినగుఁ బ్రశశ్నింపం గడున్ శ్రద్ధనో
 దృతి చెప్పందగ దెన్నఁడే నిదియ శౌరీ! యన్యమానాశికిన్. 143

చ. అన విని చక్రపాణి పకళలాంతకు సర్వమయున్ గిరింద్రజా
 వనజముఖీసహాయు శివుఁరబంకజవైదికణావిభూషణున్
 మునిజనగేయు సౌరజనశ్చూతకరాంబుజపూజనీయు శం
 భుని నుతియించి మ్రొక్కి భవశమోచకుఁ డంచు నెఱింగెనాఘనున్

శా. సత్యసత్యపరాపరాద్యఖిలసంకర్షాద్వంద్వవిజ్ఞానరా
 హిత్యభ్రాజిత భాస్వరూపుఁ బ్రముదాశహీనస్వరూపున్ శివున్
 నిత్యున్ సర్వజగద్గురందరు భవారనీపాణి నీరేజశో
 భాత్యంతామలనైజహస్తు నుతి చేశయన్ శౌరి కన్బుల్కలో॥ 146

గీ. విధివిధమ్ము నిషేధంపుకవిధము త్యాజ్య
 వస్తు వత్యాజ్యవస్తు వశ్రవసుధ నింత
 వరల నేరవు జ్ఞాని శ్రాసుదేవః
 ఆత్మవేత్తల విధమిదిశయర యుమయ్యః

గీ. చర్మచక్షిఃప్రభావప్రకాశాదములను
 బ్రహ్మవిజ్ఞాననిష్ఠాస్వశ్రావ మొరుల
 కలవి గాదు లవంబై సకనరసి తెలియ
 మాయత్రిప్పలఁ బడి యెడఁబాయలేను. 147

వ. ముక్తి స్వతఃసిద్ధ మధీతవిద్వాంసులకు మాత్ర మెఱుఁగనగు.
 పామరు లేవిషయ మెఱుంగక నిద్రాముద్రితులగుదురో పండితు
 లావిషయమున మేల్కొని,వినిద్రాభదురిలగుచుం జ్ఞాని మేల్కొను
 తావున నజ్ఞాని యెఱుక మాలి నువ్వుండగు. 148

ఉ. స్వానుభవంబు చేత విమలలాప్త వచోనిచయమ్ముచేత ను
 జ్ఞాని నిరంజనాదిగుణశసారుబరామృతుఁగాఁగఁ నాత్మసం
 ధానముచేయు నాశ్రమవిశ్రాంతము వర్ణ విధాన మింతయున్
 బూనఁడు జ్ఞాని సర్వగురుశ్రమార్తియ జ్ఞాని యగున్ జగంబునన్

ఉ. జ్ఞానియు మోచకప్రదుఁడుశ్రజ్ఞానియె మోచకుఁ డాత్మవేత్తయౌ
 జ్ఞానియ సర్వకారణుఁడుశ్రజ్ఞానియ సత్యుఁడు చిద్భనుండునున్
 జ్ఞానియ ముక్తి సర్వుఁడునుశ్రజ్ఞానియ వేదవిదుత్తముండునున్
 జ్ఞానియ భుక్తి ముక్తి యునుశ్రజ్ఞానియగున్ భువనావనుండునున్ 149

ఉ. వేడినవాఁడవౌట వినిరపించితి భూతహితై కబుద్ధి బల్
 వేతుక తోడ నీకు శ్రుతిశ్రవిత్రుతసిద్ధము మౌని దేవతా
 బాడబులాదిగా గలుగుకవారలు గోరెడి ముక్తి గానధీ
 పోఁడిమిమై గ్రహించితివిశ్రాంతజనాంతిక కై టభాంతకా॥ 151

- క. అని శివుఁ డుపదేశించిన
 విని వినయము భక్తి గదురకవెన్నుఁడు హరపా
 దనలినయుగ్మము కరముల
 గొనియెత్తు చు నెత్తి బెట్టుకొనె ఘనులారా! 152
- ఉ. నాకు లభించె నేటికిదికనానివాసుల కందరానిదె
 ప్రాకటవెదమారచరశ్రపండితమండనబృందలభ్యమై
 శ్రీకరమైన విద్యయనిశ్రచేతము రంజిల గదదస్వరుం
 డై కమలాక్షుఁ డాహారునశ్రకర్పణము బొనరించె వెనుతుల్ 153
- గీ. కిన్నుగవ హర్షజలములుకగారఁ జక్రి
 చక్రిభూషణు వలగొనిశ్రసరసహృదయ
 జలజ మాఘను చరణాంబుశ్రముల మోల
 నిలిపి కృతకృత్యుఁడయ్యె నిశ్శలత గనియె. 154
- ఉ. కావున మీరు నన్ హృదయశ్రంజము నందున మోచకప్రదున్
 గ్రావినివాసు నొక్కని నిశ్రంతకబ్రహ్మపదావలంబన
 ద్భావుని నొక్కనిన్ గురవకదంబుగ నెంచి భజించి నన్వెసన్
 పావనులార ముక్తిమయశభాగ్యము కై వస మౌను మీకిటన్. 155
- చ. పరమశివార్పణీయమగుశభక్తిని సందియ మింత లేక స
 దురుచరణాంబుజమ్ములనుకగొల్పెడి పట్టుల నూని యున్న ధి
 వరులకు వెదశాస్త్రములకవల్కు లొకించుక బోధమౌను స
 దురుకృప గలు కాలమునఁగోరి భజింపుఁడు దేశికోత్తముల్. 156

6. జ్ఞానసుత్పత్తి కారణకథనము

- చ. మఱియు శివుఁ డుపన్యసించె. 157
- క. జ్ఞానప్రతిబంధక మని
 ధీనిధులు వచింతురేనిశ్రతెలియఁగ వలదా
 వానిన్ వారిజనాభా!
 యేనిట వచియింతుఁ బరిహారంపఁగ వానిన్. 158
- క. ఈలోకులకున్ జ్ఞానం
 బేలా యుదయింపదనుచుశ్రనెదఁబ్రశ్నింపన్

కాలగళద్రోహంబే

మూలంబనితీలుఁగా దెభోగళయానా:

151

క.

శివభక్తుల కపరాధము

శివబోధమునకును నిందశివవిద్వేషం

బవరోధించును జ్ఞానము

శివధనహరణమును నట్లశ్చింతింపఁ దగున్.

150

వ.

అటులనే యచ్యుతా నాయెడలద్రోహము నాభక్తోపచారము నీధన

వాంఛయు, జ్ఞానాపహారకములు, మఱియు బ్రహ్మద్వేష, బ్రహ్మ

ద్రోహ, బ్రహ్మస్వాపహరణములు జ్ఞానోదయప్రతిబంధకములు,

శ్రుతిస్మృతులయు, శ్రుత్యంతములయు, శ్రుత్యంగములయు,

ఁబురాణేతిహాసములయుఁ, దచ్చోతలయుఁ, దదధ్యేలయు నిం

దయు తచ్చోత్రధ్యేతృధనముల నపహరించుటయు జ్ఞాననిరోధ

కములు, వామపాశుపత. పాంచరాత్రాది స్మృతులు వేదసమ్మత

ములు కావుగాన నవియు జ్ఞాన నిరోధములు. శిష్యజననికృ

తియు, శిష్యసంసరనిరాదృతియు, శిష్యజనధిక్కృతియు,

జ్ఞానమున కంతరాయములు. దుర్వృత్తసహ్వాసమును,

దుర్వృత్తిజన పోషణమును, దుర్వృత్తి కలనయుజ్ఞాన

ధ్వంసకములు, కామక్రోధలోభ, మదమాత్సర్యాలస్యాదులు

జ్ఞానముం దవ్వొనరించు ధర్మాధర్మేశ్వరాస్తిత్వముల యందు

సంశయబుద్ధియు నభావబుద్ధియు జ్ఞానానుత్పత్తి కారణములు.

మాతాపితరుల కొనర్చు ద్రోహము, సంతాపము, శుశ్రూషాకర

ణము జ్ఞానమునకు వేటుపురుగులు, ఎండవానలకును పితునకును

గాసిలువాఁడు గీముఁ జేరినవానిఁ వరించుటయు రక్షింపమియు

జ్ఞానాజనకములు. వాపేకూపతటాకాదుల కుపద్రవము గలిగిం

చుట తజ్జలములఁ దొంగిలుట తన్నీరముల మలయు క్తములఁ

జేసి యశుభ్రపరచుటయు జ్ఞానమొదవకుండుటకు హేతువులు.

వ్యాఘ్ర, చౌరాదిభీతులను గోవులను సంరక్షింపమియు, సాధువు

లకు, గోభూములకు బాధ చేతయుఁ జ్ఞానము పుట్టకుండి దును

మాడు. పశువులయు, మనుష్యులయుఁ, ద్రోవల ముండకంపలు

గొటుటయు నడగించుటయు, జెఱచుటయు జ్ఞానానుత్పత్తి

హేతువులు. వశ్యాకర్షణోచ్ఛాటనస్తంభనాద్యభిచారక్రియాకర

ఱము జూదమాడుటయు వెలయాండ్ర) నృత్యగీతములయందు
 లోభమోహపాశబద్ధుడగుట కవితలఁ గాని యితరప్రదేశములఁ
 గాని యపశబ్దోచ్ఛారణము నేయుటయు, జ్ఞానలతాలవిత్రము
 లనవచ్చును. వణ్ణాశ్రమాచారవిశిష్టల కవమతినొనరించుట, వారి
 శుశ్రూష నొనరువకుఁ డుటయు, జ్ఞానబీజములకు నూషరక్షేత్ర
 ములు, పుత్రమిత్రక్షేత్ర కిశత్రాభ్రాత్రాదులందు మాతృమతి
 మాతృప్రీతియు, గురుపాదులయెడలఁ దదాభావమును, లశునాద్య
 భక్త్యముల శ్రద్ధయు, భక్త్యయజ్ఞాశిష్టాన్నముల యందుఁ దదదావ
 మును బరస్త్రీ దర్శనస్పర్శనాదుల శ్రద్ధయు స్వస్త్రీదర్శనాదుల
 యెడఁ దదభావమును, గురుతత్పుత్రాదులయెడలను బరమగురుఁ
 డైన యీశ్వరునెడలను, ననిష్టాచరణములయందు శ్రద్ధయుఁ
 దడిష్టసేవనములయందుఁ దదభావమును, జ్ఞానము నుపదేశించు
 నాచార్యులకు స్వదేహోర్పణము సేయమియు, ధనకాంతాదుల
 కాత్మార్పణము సేయుటయు, నాచార్యులయెడ చాలాశిష్టబుద్ధి
 నెయుబయు, నాచార్య నిందాశ్రవణమును, నాచార్యబాధయును,
 తదాధదిర్శనము, తద్వివాదమును, దదనీశ్వరమతియుఁ, దదవ
 మతియుఁ దదుక్తవిస్మృతియుఁ దదుపేక్ష్యేతియు, జ్ఞానసంతా
 నమునకు వంద్యాగర్హతుల్యములు. అశక్తుల రక్షింపమియు,
 ఁదన్నిందాపరాధములును, ధనహీన రూపహీనుల కెగ్గొనరించు
 టయు, వారిఁ దెగడుటయు, వారిఁ బరిహసించి యవమానించు
 టయు జ్ఞానపరిపంథులనఁదగు.

161

క. కైలాసవాసుఁ డిమ్మొయి
 నోలిన్ బలుకంగ హరియుననుత్పాహమునన్
 వ్రాలెన్ దత్పదములపైఁ
 గలించెన్ గేలుదోయి కేవలభక్తిన్ ॥

162

క. మీరు శివజ్ఞానార్థం
 బీతీతి నఘముల మానికయిద్దచరిత్రాం

కూరములు మొలక లెత్తఁగ
 సూరిజనుల్ మీనుఁడి చిత్తశుద్ధిం గనుఁడి॥

163

7. గురుపసదన శుశ్రావణమహిమ

చ. పరమపవిత్ర! విన్ము గురుశ్రపాదసరోజవిలగ్నచారుబం
 భరసుకుమారతావినయశ్రవాణము లేమరకెంతయున్ సదా
 గురువరు నొద్దఁ జేరికొనికొల్చిన కౌల్వ్య ఫలంబు నీకు ని
 త్త రి వచియించువాఁడ విబుక్తప్రకరంబులు సంతస్థిల్లగన్॥ 164

క. కలదొక గాధయు వినఁగా
 వలయును మీరెల్ల దానిశ్రవణన్ లోకం
 బుల కుపకారము మివులన్
 గలుగున్ విను భాగ్యమిపుడుశ్రగలిగెన్ మీకున్॥ 165

చ. కలుగును గాదె రత్నములుకగలిన తావున నత్తగుల్లలున్
 మలయజభూజకోటరముశ్రనన్ విషభీకరపన్నగంబులుం
 గలుగును గాదె లోకములఁగెల్పు మహాదహనోగ్రమూర్తి శి
 తలజలరాశిలో గలుఁగుతదై ఎతరాజుకుఁ గలుఁగాకమున్॥ 166

క. ఇరువై పు తండ్రి తాతలు
 నిరతాధ్యాపనపరుల్ బ్రీకణీతాధ్వరబృం
 దరహస్యగ్రంధులునై
 యిరవొందఁగఁ బాకయజ్ఞశ్రద్ధిదర వెలయున్॥ 167

చ. స్మృతులు శ్రుతుల్ బురాణములుకచెప్పిన త్రోవల సంచరించు స
 త్కృతి నొనరించు మాన్యులనుశ్రదీనులఁ బ్రొచును ఛాఁధవాశిస
 మ్మతిల మెలంగు దాసులనుశ్రమన్పు నుదారదయాగభీరత్వ
 కుతలనివాసియన్ గొదవకొంచెము గలిన లోపమెమగున్. 168

తే.గీ. బ్రహ్మ తద్భునుఁ జూచి మాశ్రవాఁడె యనుచు
 బ్రహ్మణుషులకుఁ జూపించిశ్రవరమముదము
 లొందు నూత్నాఁశ మీతనికయొద్ద నొకటి
 యభ్యసించితి నని యనుకనమరగురుఁడు. 169

- క. పావనమా గోదాగం
 గావరతోయములు ముజ్జతగమ్ములు భవతో
 షావళినందునఁ గడగన్
 బావనమా విప్రచరిత్ర సావకనిభమా. 170
- క. ఏతోషపు బల్మి నొక్కో
 నీతోషలతాలవాలశ్రినియతిఁ దలిర్పన్
 ప్రాదుర్భవ మయ్యెను గొడు
 కేడి గొనములెల్ల జనకుశ్రడెప్పుడు గుందన్ 171
- తే.గీ. చిన్నవయసున గొనములశ్రితెన్నుఁ గనమి
 పేరు శశివరుఁ డని తండ్రిశ్రిపెట్టెఁ గాని
 గొనములను గాంచ నిశివరుశ్రిడనుచుఁ బిల్వఁ
 దగియె నాతండు కర్మవిశ్రిధంబు లెట్లొ. 172
- ఉ. ఎక్కువతక్కువంచు గణిశ్రియింపఁగ నేల తదీయచిత్తన
 మ్యక్కులితాంధకారములశ్రియావసరాంబుదనిలనీలభా
 న్యక్కురణక్షమప్రలయశ్రినవ్యనిశీఘవిధాంధకారమున్
 జక్కుగ నొండునారసినశ్రిజాలును రెండవ దేల నారయన్. 173
- సి. ఆశ్రిమమర్యాదశ్రినాశ్రియించుట లేదు
 వెదనిందై కపశ్రివీణుఁడగును
 ఆచరింపఁడు ధర్మశ్రిమావగింజంతయు
 ధర్మధార్మికుల నింశ్రిదన మొనర్చు
 నెనరు గల దొకింతశ్రినిసుఁగుల యందును
 ప్రాణిహింసాపరశ్రిత్వమున మెలఁగు
 పెద్దలఁ గని లేచిశ్రిభృత్యభావము గనఁ
 డాత్మభృత్యులు గాఁగశ్రినరయు వారి
- తే.గీ. తండ్రిఁ దిట్టును దల్లినిశ్రివేండఁ బెట్టు
 అన్న నడఁచును జెలియలిశ్రినడగఁ ద్రొక్కు
 శక్తికొలఁదిని దురయశ్రివయ మొనర్చు
 మీఁదెఱుంగఁచుచెన్నఁటిశ్రివాదులాడు. 177

పి. పరవోకచింత లెప్పట్టనఁ బుట్టవు
 పరిహాస మాపిక్త్యకపరులఁ జేయు
 నిల్లాలి చెక్కు చేరయిడి బుజ్జిగింపఁడు
 పరునాలి కొఱకునై శ్రాపాకులాడు
 తనపంటచేను గర్హౌనఁడెన్నటికిఁ బర
 క్షేత్రముల్ హరియించిశచెఱఁగు నెదను
 ఉపకారములఁ జేయఁతూరకెవ్వరి కై న
 నుపకారి కపకారశ్రమోపఁ జేయుఁ

తె.గీ. దనదు త్రోవల కాదనుకతనదు వారి
 నై న గరళంబు దినఁబెట్టికయంతకాంతి
 కమునఁజేరుప నెంచునుకష్టమేని
 వలనఁ దోచిన వానిల్లుకవహ్నిచెల్లు.

175

కం. కాదని కొలవుంగొమ్మల
 బూదలిరాకుంగటారిశ్రమునికి చిగురునన్
 ఫేదిల్లి వ్రీలుగుండియ
 మాదిగ లేజాననొకతెకమన్నించె నొగిన్.

176

వ. మఱియు వాఁడిట్లు నంచరించు.

177

కం. ఈడెట్లు తండ్రితాతపు
 రోడాశలసద్వపాగ్రుచి గొనుఁబెప్పో
 గూడుటకున్ మాంసంబును
 నేఁడన్ నాఁడనక విడకనె తినుటకునున్.

178

క. మధుమద్వస్తుచయంబుల
 మధురతమంబగుట కల్లుశ్రమధువనఁగఁ జనున్
 మధువుఁగొన నమ్మత మేటికి
 మధువే సర్వంబు సకలశ్రమండనమునునౌ.

179

క. మధు వొక్కటిష్టకామి
 న్యధరం బొక్కటియుఁ బరధశనాగమ మొండున్

- మధురమనప్రకటమగును వ
సుధను సుధామధురమంబుశ్చోప్ప మధువగున్. 180
- క. ఆలన్ బొరిగొను నన్య
స్త్రీలన్ గలయంగఁ జూచుశ్చెన్నఁటి మాటన్
పూలపలెన్ దలఁదాల్చును
కాలము వ్యర్థముగఁ బుచ్చుఁగట్టిఁడివాఁడౌ. 181
- క. ఇచ్చకు వచ్చిన యట్లున్
విచ్చలవిడి వాఁడు కంటుకవేదులు కొలఁదిన్
మచ్చర మెచ్చఁగఁ దనుఁదా
మెచ్చుకొనుచుఁ దిరుగుఁ బెచ్చుశ్చీరిన కడఁకన్ 182
- గి. అతని పితరులు సత్యలోకకౌదివాసు
లమరలోకనివాసులుశ్చనతని దుష్ట
చరితవల్లను నిరయవాశ్చసములఁ బడిరి
కొడుకు చెడుగై నఁ గులమెల్లశ్చెడునుగాదె. 183
- ఉ. కాలము కొంత యిట్లు చనఁత్రగా శశివర్ణుఁడు రోగజాలజం
బాలవిలగ్నుఁడై తుదకుఁత్రబ్రాణము బాయు నవస్థజూచి ప్రా
ణాలకుఁ బుత్రుకంపెమరశ్చణంబులు ముందుగఁ దానుదీర్తునం
చోలి విచేష్టుఁడై మరణశ్చమొక్కశరణ్యము గాఁగ నెంచుచున్ 184
- క. పౌరలుం బుడమిపయిం బడి
పరిపరిరోదనమొనర్చుశ్చభవశతములకిం
తరతిం గూర్పఁగ నెంచఁడు
హర హర హర యంచు బ్రాకశ్చయజ్ఞుండఱచున్. 185
- క. పారుఁడు మద్భక్తుండగు
టారసి తద్దైన్యమపశ్చయం బొనరింపన్
గారుణ్యంబున వచ్చె న
పారతపఃపూతదేవశ్చభక్తియిట్లున్ 186
- వ. అమ్మునిసత్తముండు విప్రోత్తముం గని యిట్లు వలికె. 187

- అ వె లెమ్ము లెమ్ము భయముశ్శలెశమ్ము వలవదు
నీకు నీకొమరునశ్శకేకసగణి
శ్రేయమైన విధముశ్శజెప్పెద నిప్పుడు
విప్రవర్య వినుముశ్శవీను లొసఁగి. 188
- క. కలుగుం గాదే పుణ్య
స్థలములు మనుజులకు బాపశ్శభయముల బాపం
గలయవి భువిఁ దత్పుణ్య
స్థలముల కడుమిన్నయైనదాని నెఱుఁగుమా. 189
- క. గోపర్వతాఖ్య మయ్యది
పాపంబుల నెల్లఁ బాపుశ్శభవ్యశ్రేయం
బేపారఁ జెయుఁ గావున
నావర్వతరాజమునకునన్నెము సరియే. 190
- క. పదియారు క్రోసుల పొడ
వది పదియార్క్రోసు వెడఁద్రయగు భూధరమె
న్నఁదగిన విలసనములకున్
బదిలంబగు తావు గాఁగఁబరగున్ జగత్తిన్ 191
- క. పరమేశ్వరి యిచ్చోటం
వరభక్త సపర్యలొసఁగిభవలింగంబున్
ధరశక్తిశ్వరుఁ డని పే
రిర వొందఁగ బెట్టు తాగఁడించె యశమ్మున్ 192
- స. ఇచట శక్తి శుఁ బూజించి విరించి లో
కాశినిర్మాణధీశనలరెఁ దొల్
నిచట శక్తి శు ధ్యాశ్శనించి పురందరుం
డమరాధిపత్యభాశ్శగ్యంబు గాంచె
నిచట శక్తి శు కశ్శనించి సేవల బృహ
స్పతి సురదేశికశ్శత్వమున వఱలె
నిచట శక్తి శుభాశ్శనించి శుక్రందసుర
వరుల కాచార్యుఁడైశ్శవాసిఁ గాంచె

తే.గీ. ఇచట శక్తి శు నర్చించిత్ మెలమి నూర్వ
 శీవరానన దేవేందుత్ వెట్టబట్టె
 నిచటశక్తి శు భజియించిత్ యెందరెంద
 రింతగాలేదు కోర్కులత్ నెందు నరయ.

193

పి. పర్వములను నీశుభజియించి యిచ్చోట
 నరుడు సాక్షిచ్చంద్రత్ ధరుడ యగును
 ధనముమున్నగు నవిదానమిచ్చట బర్వ
 ముల సల్పవాడీశవక్రమూర్తి యయగు
 పుణ్యదినంబులన్ భూతేశుఁ గని ధన
 కనకాదులిడ నుమాకాంతుడయగు
 శుభదినంబుల నిటనభవుభక్తుల కింత
 నీయ సాక్షిన్ముక్తియే యమరును

తే.గీ. పెరదినంబులలో బ్రహ్మార్వేత్తల కిట
 ధనము నీయంగ భౌగంబుత్ తండులాదు
 లొక్క పిడికెడుమాత్రంబుత్ నొక్క ప్రస్థ
 మాత్ర మొసఁగిన ముక్తి యుత్ మహితమగును.

194

క. దురితము తెన్ని యొనర్చిన
 పురుషుడు తుదకిచటజ్జేరిత్ పొగడఁగ జగముల్
 మఠణించిన నతనికి నగు
 పురహరు కరుణాకటాక్షమున మోక్షంబున్.

195

క. సారామ్నాయచయాంత
 స్ఫారామలవిద్యయందుఁ బ్రబాండిత్యంబొ
 ప్పారఁ బుడమివేల్పు మహా
 కారుణికాఖ్యం బ్రసిద్ధిఁ గనిమను నచటన్.

196

క. ఆనందపరాయణుడా
 మానితయోగీశ్వరుం డుత్ మాపతి నేవన్
 జూనుచు గోపర్వతమున
 నే నిరతమున్ వసించుత్ గృమణీ! వినుమా!

197

- కం. వానిం దర్శింపుఁడు నా
 సూనుండును నీవు బత్తి శ్రజ్ఞాక్కిన యెదలన్
 దానం శ్రేయంబగు విబు
 దానీకశిరోఽవతంసశ్రమా యట జనుఁడీ. 196
- చ. అన విని పాకయజ్ఞవసుధామరవర్యుఁడు పుత్రురోగఢో
 షనిచయదుష్టగాత్రు నఘనసంచయజాలమలతాపవితుని
 య్యన నొక వాహనంబుననుకనోదల మంచి రయంబు మీరఁడో
 డొని బహులప్రియాసమునకగోనగసానువుఁ జేరె నంతటన్. 199
- చ. కొడుకును జంక నెత్తికొనికగోనగభర్తకు మాటయెన్నిదో
 తడవులఁ బాకయజ్ఞుఁడు బ్రీదక్షిణముల్ బొనరించి బత్తి నొ
 ప్పెడి కనుదోయి విప్పి బలుకవేడుక నారసి తత్ప్రసాదమున్
 బడసి జగదురు విబుధశ్రమాన్యుని దేశికవర్యుఁ డగ్గరెన్. 200
- క. ఒకకుల మొక యాశ్రమమని
 యొక యెడను నొకింతయైసశ్రనుల్లమునం దెం
 చక మెలఁగుచు నానందా
 త్మకలాభాసురునిదై వశ్రతసమున్ గాంచెన్. 201
- క. జీవన్ముక్తున్ గురువరు
 నావిప్రుఁడు గాంచి మోదశ్రమందుచు సుతుతో
 వే వలగొని పలుసారుల్
 తా విన్నపముం బొనర్చెశ్రతనదు చరిత్రన్. 202
- వ. అంత నాకారుణీకోత్త ముండు. 203
- క. కారుణీకోత్తముఁడను దన
 పేరికి సరివచ్చు నట్లుకవిప్రకుమారున్
 జేరి నిజశిష్యుగాఁ గొని
 కారుణ్యమునన్ బవీతుశ్రగాఁ జేసె నొగిన్. 204
- మ. అలముప్రక్కియ దేశీకోత్తముడు స్వాశ్రత్మానందసంధానమో
 దలసద్వీక్షణపూరభూతిభయగంధప్రస్ఫురత్తేజ మి

మ్ముల వ్యాపింపగఁ జేయఁ గొన్ని యఘముల్ కపోయెన్ దగన్

శిష్యుగా

వెలయం జేయఁగఁ గొన్ని పాపచయముల్ విచ్చెన్ సరోజేక్షణా.

తే గీ. ఆధియును బోయె వ్యాధియునంతరించె
జమునిలెంకల హంకృతుల్ శ్రవణపథము
బడుట మానెను దండ్రికి వగపు లుడిగె
అమలశశివర నామంబున సార్థ మయ్యె.

206

క. వెనుకటి శశివరుఁడు వీఁ
డనఁ జెల్లదు పూతచరిత్రమలవడి యుంటన్
జననుతికిం బాత్రొంబయి
మను శశివరుండు పుణ్యశ్రమహితుం డగుచున్.

207

సీ. కిందమూలఫలాదుకలం దేశికవ్రవ
రునకు నివేదించిత్రకనుఁ ముదంబు
నమలసమిత్పత్రోసుమగుస్పములఁ దెచ్చి
యయ్యవారి కొసంగిత్రయలరు నెదను
కొమరు గసవుంవీళ్ళ నిమిరి యాలను మేపి
యొజ్జకు సంతోషమొదవఁ జేయు
కట్టి విడ్చిన దోవకత్తిట్టె నీళ్ళను గొట్టి
తడియార్చి గురువునకడును బత్తి

తే. గీ. అదనుకై వేచి యొజ్జలకయడుగుఁదమ్మి
తొడను నిడికొని యొత్తి సంతోషమొందుఁ
జమురు మైఁబూసి తలయంటుకస్వామి వెడి
నీళ్ళ స్నానంబుఁ జేయించిత్రనెగడె నతఁడు.

208

క. గురుకు శూషలఁ జేయన్
గురుతరదురితములు దొలఁగెఁ గొన్ని యతనికన్
గురుభుక్త శేషముం గొన
నరిగె నశేషాఘములు ధర్మరామరున కటన్.

209

- క. గురువరు పలుకలఁజెవి నిడి
గురువరు నడుగులకు నెఱఁగిఁగొల్పిన కితనన్
గురువునకగు బలు నెమ్మియె
గురుశోభనములకు నిరవుఁగుర వభవుండౌ. 210
- ఉ. భూసురసూతి చిత్తమునఁబొల్పుగు పావనతాలతావితా
నాసమ చారుతావిలసనావళు తెల్లెడఁబ్రాకి చూడ్కికిన్
భాసురరీతులన్ వెలయఁపఱిన్నని సన్నని కన్నెమ్మిగ నా
భాసితె వేదశీర్షచయఁవావన బోధలతాంత మయ్యెడిన్. 211
- చ. గురువరుడుం జెలంగి కొనఁగోట విభూతిని సుంత శిష్యుడై
పరగ విదల్చి తొల్చుదువుఁబల్ల లలూనిన మేలితెల్వి ని
బ్బరముగ నానతిచ్చి శివఁభావ మొసంగిన శిష్యవర్యుఁడున్
గరిమ పరోక్షదర్శనముఁకల్మి నెసంగె విహంగవాహనా! 212
- క. నేనే తానని యెఱుకం
బూనెన్ శశివర్ణుఁడమలఁకముక్తిం దోడ్తో
నూనెన్ నాశీకాజ్ఞా!
యౌనే మద్భక్తవరులఁకప్రాప్యంబున్. 213
- స. పాకయజ్ఞుఁడు జ్ఞానఁపాకోన్నతిం గాంచి
నాకొధివాసుడై శయమరుఁ డయ్యె
నరికనివాసంబుఁశ్రవోరఁగి తత్ప్రతిరులు
నూర్ధ్వలోకసుఖంబుఁశ్రవొంది మనిరి
శశివర్ణుఁగన్న వంశము దేశమును
గడుపవిత్రములనేఁశఘనత కెక్కె
ఎనరాని కూర్మిఁగ్రాఁకకున జురుక్కునఁ జక్క
నతఁడు నొక్కిడి మోపిఁనలరు నటు
ట
- తే.గీ. కిసలయాధర కడజాతిఁబసివి యయ్యు
నెదురుగా వచ్చి గౌరవఁషేసఁగ వేల్పు
సానిమిన్నలు కేలంటిఁసరస మాడి
వారి క్రేగంటి చూడ్కులఁగారవించె. 214

చ. అది యటులుండనిమ్ము విహారగాధిపవాహన! యింక నొక్కగా
 ధ దనరు బల్కుదున్ శ్రుతిపఠమున కొను సుధావిధము నె
 మ్మది వినుమయ్య దానగురుమానితపాదసరోజనేవనా
 భ్యుదయపరంపరల్ దెలియుత మొయ్యన లోకహితంబు చేకురున్.

క. పటుధనమదములు వరలగ
 విటపతులెల్లరును రసికశ్రవిభవమలరి ముం
 గిటఁగావులుపడి యుండగఁ
 గుటిలాలక యోర్తు వారశ్రకులమున వెలయున్.

215

క. కులవిద్యయందు మిక్కిలి
 వలఁతి యగుట నాటవెలఁదిరపతిసంధోహం
 బుల కనుసన్నన ద్రిప్పున్
 జలజాసను వంటిశుద్ధశ్రుతుల నై నన్.

217

క. మును లంతవార లైనను
 మననంబులఁ గట్టుపెట్టకమనవుల్ చనవుల్
 వినయములు పచరింపన్
 జనుచుందురు దాని చెన్నుకచవి దవిలినచోన్.

218

త.గీ. బిత్త రించెడి కనుదోయిశ్రబిసరుహాక్షి
 చిత్త జాశుగళతము వర్షించుపట్ల
 నెట్లు జగజెట్టుకానంతశ్రవెట్లఁదనము
 పోకడలు గాంచుటన్న యశ్రలోకవార్త

219

సి. అడుగులఁ జిరుమువ్వకలలర నృత్యము నేయ
 నలయురాయని జాలిశ్రసౌలము వారు
 మునివ్రేలు నునుచెక్కిరటను జేర్చి యభినయం
 బొనరింప భేషభేషనెడివారు
 పెదవి మెదల్చి సౌకరుదలిర్ప శృంగార
 పదము పాడినయబ్బిరపడెడివారు
 అత్త రుగంధమ్ముకనందీయ వలపులు
 తలఁపులు గొనసాగకమెఁగువారు

- త.గి. పిన్నలున్ బెద్దలున్ సానికమిన్నగన్న
జెన్ను నెన్నుచు నాలేమకచీరచెంగు
గాలి సోకిన ధన్యోఽస్మికత లికేల
యనుచు నెవరికి వారలేకయలరు చుందున్. 220
- క. నీయిల్ బంగారముగా
నూ యని మున్నెవ్వఁడాడెనో కాశీవే
శ్యాతనము బంగారం
బై యొప్పును సకలకనకకమయ్యెడఁ జేరెన్. 221
- క. కాసుకొఱకు వీసము కొఱ
కై సారెకు లేనివలపుఁగన్నడు నట్టుల్
జేసి విటసమితిధనముల
రాసులు రాసులుగ నిరుకకరమ్ములఁ గొనియెన్. 222
- ఉ. తల్లిని దండ్రి నన్నలునుకదమ్ముల వారి సతీసుతాదులన్
జెల్లియలన్ తదీయసుతకనేతృసుతాప్రకరంబులన్
వల్లె యనంగ నోమి వరకవారకులాభరణంబనంగ రా
జిలెను దల్లతాంగి సిరిశ్రేణే నగుకార్యము లిట్టులేగదా. 223
- క. మరి పదియార్వన్నెయ బం
గరు నునుడాల్ డాకురేకుకలలకునెచ్చా
హరువుల నీనెడి బిత్తరి
కురువులు మరువులకు నెల్లకగురువులగుఁ జూమీ. 224
- పి. ఒకనరుపై వెట్టియొలయ నూర్వశి వట్టి
బేల యీచెలి ముండ్రరేల నుడువ
రంభ యెంతటిది యీశరామ డగరఁ జేరి
ద్దిగ్దగా వలెఁగొన్నియొద్దికలను
సరసుల బెదరుకన్సన్నల నారయు
హరిణకు నీలేమకగునె నవతు
పేరుచేఁదెల్లమార్తీరు తిలొత్తమ
కదిదీనితో సరియగునె యెందు.

- తే.గి ప్రియులు దగ్గరి కొరలెనిశ్ పెరిమ లొలుక
గులుకి కులుకంచు వట్టులశ్శలను బార
వశ్యమున మాయఁజాలనిశ్పడఁతు లగుట
దీనికిని వేల్పుసానులుశ్దీసిగటు. 225
- క. మిద్దెల మేడలఁ గటెన్
విద్దెల నేర్పించె బందుశ్విసరంబులకున్
బెద్దయయి యన్నఁటికి నే
యొద్దియు నెందైనఁ గననిశ్చయొప్పుల నెననెన్ 226
- ఉ. మోమున గోము సన్నగిలశ్పొల్పుగు చెక్కిలి నిగు తగఁగ
న్దామరలందు గంతలిడుశ్దశ్శులు బెక్కులు వీడికోల్ గొనం
సాములు దక్కి మన్మధుఁడుశ్చయ్యన వెరొక తావుఁజూచి కో
నామదిరాక్షిపై ముదిమిశ్చయల్లన నల్లనఁ బ్రొకె వింతగన్. 227
- క. కవివరులు గలము గైకొని
వివరించెడు చిత్రచిత్రవివిధాంచితవై
భవముల కెనయై యలరును
నవరస భారములు దానిశ్చనాట్యము లందున్. 228
- క. గణికామణి విన్నాణము
గణియింపఁగ లేరువేయిశ్కరణాలె నన్
గుణియింప నేరరెప్పుడు
ఫణినాధుని వంటిగణకశ్చవర్యు లెలమిమ్మై. 229
- క. ఆయాటది నేర్చును శా
స్త్రీయము దేశీయ మన్యశ్దేశీయము జా
తీయము గానము నృత్య
మ్మాయుగ్మలి కెవతె సాక్షిశ్చయగును దలంపన్. 230
- క. మును మున్నరికం జేసిన
తనసాపములే పిశాచశ్చతతియై వారాం
గన పయిఁబడి బాధించెను
పెనుదొసఁగుల నేతలెప్పుశ్చవితగావుగదా. 231

- క. వయసు మదంబున నొకయిం
తయు నయముం గనకనిటుః శ్రీతాఁగూడ సుఖ
మయమయి మెయి శాస్తిల్లన్
వయ నెడలిన వేళ సానిశవనటం గుందెన్. 232
- క. శుభశోభనముల కిరవగు
సుభగావేశ్మాలలామశ్రీసుక్తి ముదిమి రో
గభరవివశాంగియై పా
ణభయమునఁ దవిలి మనసుశనం దిగులొందన్. 233
- క. అచ్చపుటుమ్మెత్తల
యొచ్చెము తెచ్చోటనైనశ్రీనొగిఁ గనఁబడు నే
యచ్చెలువ గట్ట లంగా
కుచ్చెళ్ళను గాక యెవఁడుశ్రీగోరినయేనిన్. 234
- క. మిలమిలలాడెడు మెని
గులు కళికి ధరించు జిలుఁగుశ్రీకోకన్ రైకన్
వెలయించుచుఁ బైపె గం
తులనిడి చూపరుకుఁ బిట్టుశ్రీతొందర లొసఁగున్. 235
- తె.గీ. ఎఱుఁగ కుండిన యైన యశ్రనిష్ట మింత
బ్రహ్మ విష్ణున కొనరించుశ్రపలుగు దాని
నాకు నపరాధ మొనరించుశ్రనాలివాని
గాఁ దలంతు రమేశ నిశ్కముగ నేను. 236
- క. నేపేరు నాత్మనిష్ఠుం
డౌవాఁడును వేరు ననుచుశ్రనరసెడి వారల్
భావింప మూర్ఖులే గద
నేవింపఁగ రాదు వారిశ్రీజేరియెవండున్. 237
- క. సకలోపనిషద్గ్రంథ
ప్రకాశార్థంబుల నిమిద్ధిరపలికెతి వుద్య
ద్వికృతిం బల్కెడి యోగము
వికాయముల విడువఁదగుముశ్రనిప్రవరునకున్. 238

ఉ. జ్ఞానవిభూషితాత్మఁడయిత్రవక్రధరా యొక యోగివర్యఁడ
జ్ఞానియుఁబోలె నాకలిత్రనైవక కాలెడి కుషీమంట నె
ర్దానను నైన నార్పుకొనినదా నసువు ల్నిలువంగ నెంచి య
మ్మానిని యిలు సొచ్చె నరత్రమాతుఁడై నైవఁగలాఁడె యాకలిన్

వ. ఆయక్షరయోగి విలక్షణయోగినామధేయుండు. 240

క. సారబ్రహ్మపదస్థుం
డై రాజిలు యోగి తనగృత్రహాభ్యంతరమున్
జేరఁగ వారసతిమణి

యారసి తా లేని శక్తిత్రనందుచు నంతన్ 241

సి. బత్తి తోడుత నిల్వఁత్రబడి హజ్జ కెందమ్మి
కెంపులు దన దలత్రపెంపుఁ జివురు

టాకు కెంజిగి సరిత్రమై కనుపట్ట సా
ష్టాంగదండప్రణామాళి నొసఁగి

వలపులన్ మొలపించుత్రపన్నీటితో బాద

యుగళమ్ముఁ గడగి బాత్రగొప్ప జిలుఁగు

సరిగ పయ్యెద నొత్తి త్రనరగ ఁదత్పదతోయ

ములఁబుడి నెళ్ళతోఁత్రబొసగఁ ద్రావి

తే.గి. పూజ లతనికి నొనరింపత్రభోగయువతి

కగద మానె పిశాచంబుత్రలవలి కేఁగె

చేతితో ముట్టి దీసినత్రభాతి మీర

మనమునను బొల్చె స్వస్థత్రమగువ కపుడు 242

సి. గంధంపుఁ బూత్రచల్లందన మొప్పారు

డెందంపు బాపఁడ్రాత్రచందన మిదె

కంబూర పల్కిదేత్రకప్పురంబును నెక్క

సక్కె మాడెడి కీర్తి త్రజాలువాఁడ

కెంపుసొంపుల నింపుత్ర కెంగేలి డాల్వూడ

నర్పింతుఁ గుంకుమఁత్రబందు మిదిమె

గొనుము తమ్మంమిదేశగొనబై న కెమ్మోవి
బలుకాలి జిగిసిరి శ్రవరలువాడ

తె.గీ. యనుచు నుపచారవాక్యమ్ము శ్రీలతివమిన్న
జాణ గావునఁ బడరించిత్రజ్ఞానయోగి
వరున కొసఁగె నపూపాదీశ్రీభక్త్యములను
సత్కృతులకును నాతఁడత్రసంతసించె.

43

క. సన్నని వలువ లొసంగెను
చెన్నగు పూవుల నొసంగెఁడెలఁగుచు నలుఁతన్
హొన్నుజగా నేరళమిడె
నన్నెలఁతుక దానికాతఁడందె ముదమ్ముల్.

244

వ. అది యెందేని సపపాదించిన పుణ్యలేశంబున నిట్లువేడె. 245

ఉ. నీవు పరాత్మనిష్ఠుడవు శ్రీనిననినంత మదీయరోగముల్
బోవుట గల్గె నాయసువుఁబొందిని గల్గెడు సంతవటుకున్
నీవ కదా ప్రపూజ్యుడవు శ్రీనేజగతిన్ మనునన్నినాళ్ళు బూ
జావిధి నిన్నుఁ గొట్టుటకు శ్రీసమ్మతి లంగదె యోగిపుంగవా. 246

క. అన విని ప్రార్థనవశం
బున నాతండ్రియకొనెను శ్రీపోవదుగాదే
తన ప్రార్థనం బనుభవ
మునఁ గాక మరొక్కమాఁకమున గోవిందాః

247

క. మూఁడేడు లిట్లుభోగవుఁ
జేడియ తలమానికంబు శ్రీచేయు సపర్యన్
బోఁడిమిమెయి ముక్తిఁగనెన్
చూడన్ ముక్తికిని వేరెశచొప్పులు గలవే.

248

ఆ.పె. వారవనిత దాశ్రీపరివారమును బాంధ
వాళి ముక్తిఁగంచినారు జ్ఞాని
నెఱిగి పూజఁజేసి యెందరెందరు ముక్తి
నొందలేదు మున్ముఁకుంద వినుము.

249

తే గీ. ఎచ్చతెచ్చట సుజ్ఞానిశయెనయు నిరత
 మచ్చటచ్చటనే నుందుకనంబుజాక్ష
 యెంత దవ్వల నున్ననుశ్నెటిఁగి జ్ఞాని
 కెఱఁగ వలయును మోక్షోర్థియింత నిజము. 250

మ నిముసంబై న తదర్థకాలమయినన్ శనిల్చున్ లసదానయో
 గి ముదంబందుచు నెచ్చతెచ్చటనుచక్రీః సర్వతీర్థంబులన్
 విమలోర్థి ప్రకరోరున్వత్యములతో శనిచ్చేసి నిల్చున్ సదా
 సముఁడున్ గలఁ డొకండు నెందు మది నెంఁచన్ జ్ఞానపూతాత్ము
 తోన్ 251

చ. వలిమల కూర్మిపట్టి పయిశ్చవర్తిలు నెమ్మిని మీరుచుండు ని
 మ్ముల నెదయందు జ్ఞానమణిశ్చోల్పుఁగ నిల్చు మహాత్ముపైన నా
 కలరెడి నెమ్మి జ్ఞానియొకఁడత్యుఁడయౌనని నిశ్చయించితిన్
 దలపఁ దదన్యులందరు నుకదారులె యైన మదన్యులేగదా. 252

తే.గీ. నే వచించిన విద్వేనుశనిక్కమెవ్వఁ
 డాత్మ గ్రహించు నవ్వాఁడశనంత విద్య
 లాదరింపక విడుచుధాశన్యములఁగొన్న
 వాఁడు పొల్లును విడువఁ డేకపంకజాక్షి. 253

క. ధర యెల్ల జలపుతమై
 వరలెడి సమయమున దప్పిశ్చవారింపఁగఁ గూ
 పరసంబుల ఁగోరని వడ
 యరయఁడు సుజ్ఞాని యెన్నఁశ్చామ్నాయములన్ 254

క. సులభంబే నరజన్మము
 సులభమె త్రైవర్ణికె కశుభజన్మంబున్
 సులభమె బ్రహ్మజ్ఞానం
 బలఘ్రుతివాక్యమననశమదిసులభంబే. 255

క. అతివర్ణాశ్రము నద్వయు
 సతతానందస్వరూపుకసదురు నొకనిన్

మతి నెఱుగని వానికి నే

గతినై నను నెన్నడై నరగలుగునె ముక్తుల్, 256

ఉ. నన్ను నెఱుంగకుండగ మనంబున మోక్షము నొందగోరు వాఁ
డెన్నఁగ నాకసంబు గొనియే దెరచాపను చుట్టనట్లు జ్ఞో
కన్నెరి చుట్లు చుట్టుగొనక గాఁదమకించెడి మూరుఁడించుబ
ల్కన్నుడి బీరువోదుగదకజ్ఞానియె ముక్తికి నర్హుఁడే జుమీ! 257

ఉ. ఎత్తిన యట్టిపుట్టువులనెయ్యెడ నించుకయైన పాపపున్
వృత్తుల పొంతఁ బోక కడకపెంపుఁ దలిర్పెడి పుణ్యశీలసం
పత్తిని బూసువాఁడగునుకబ్రహ్మవిదుండు మదీయమౌ దయన్
జిత్త వినిర్మలత్వములుకజేకొను వారలె జ్ఞానపాత్రముల్. 258

క. అపరోక్షజ్ఞానము దృఢ
మెప్పుడగు దేహికిని నప్పుడే పుడమినినో
యపఘనముంబడుగు సంత
నపనయముం గాదు భేదకమవ్వలఁ బోవున్. 259

క. తొలుతనె నిక్కంబెంచిన
కలుగని సంసారమెఱుకకగలిగినచో న
వ్వల కాయమెడల నింకం
గఱగునె సంసారచక్రగతులిటివియౌ. 260

క. కానన్ బ్రహ్మాత్మజ్ఞా
నానూనశ్రీలెసంగునంత్యభవంబం
దోనశిననేత్రీయనియీ
శానుం డానతి నొసంగెనసంయములారా! 261

చ. పలికి యిటుల్ త్రయీమయుఁడుకపర్వతమూర్ధనివాసుఁ డాత్మభ
క్తులకు ఫలప్రదానములకొక్కొక్కొంది నొసంగు వాఁ డుమా
లలితకరాంబుజగ్రహణలాలసుఁడీశుఁడు బల్కనేమియుం
గఱఁగమి నూరకుండెఱుకకంగల దున్నదె యన్నెమెన్నగన్

శా. వేదార్థంబుల నెల్ల నీశు వలననొకవిన్నంతనే బత్తితో
యాదోనాధసుతామనోహరుఁడు శీతాంశుస్ఫురన్మస్తకున్

వేదండ్రోజ్వలచర్మచారువసనుశ్రవేమారుకీర్తించిత
త్పాదవ్వంద్వము గేలువోయి గొనె మోదంబొప్ప డెదంబునన్

- క. మోకారింఛుఛుఁ దలపై
ప్రాకటభూషణము గాఁగఁపద్మదళాక్షుం
డా కైలాసనివాసా
స్తోకామలపాదయుగముశ్రజొక్కుచు నిలిపెన్. 214
- క. శివునిప్రసాదమునఁగే
శవునికిదొరఁగుటయుఁగలెఁగ్రసంస్కృతిగతిప్రా
భవముననభవుఁడు భగవా
హనుముందటదివ్యనృత్యశ్రమాదృతి సలిపెన్. 215
- క. సురలును సురపతియును దన
పరివారము గాఁగతనదుశ్రవజ్జల మెలఁగన్
హరుఁ డందరితోజనెఁ బుం
డరీకపురవరము నెనసికనన్ ముదముండున్. 216
- క. అని సూతుఁడు వినిపింపన్
విని మునిజననివహమంత్రవినయ మ్మొదలన్
జనియింప దండ నతిశత
మొనరించిరి సూతునకు నశ్రహోయదితగదే? 217

8. వ్యాఘ్రపురమున దేవోపదేశము

- క. పిదప సభాసదు లెడఁచన్
ముదమును సంభ్రమము జెలఁగిశ్రముప్పిరిగొనఁగా
నదమలవదనాలంకృతి
బొదలఁగఁ బ్రీతివించి రతులశ్రహుతున్ సూతున్. 218
- చ. గిరిశుని వల్ల జ్ఞానమిటుకేళవుఁ డాత్రముతో గ్రహించి భా
సురమతిమద్వరిఘ్రుఁడయిశ్రుత్యచరిత్రుఁడు నయ్యెనంచు బం
ధురతర వాగ్విజృంభణమునూల్కొనఁబల్కితివీవు పిమ్మటన్
హరి చరియించె నెఱుకరుకణాకరవాకొని మమ్ముఁబ్రోవవే! 219

- ఎ. అంత లోకవిఖ్యాతుడైన సూతుండుపన్యసింపందొడంగె. 270
- చ. వ్రాతిజనముఖ్యులార! గడుశశ్రద్ధమెయిన్ వినుఁడీవచింతు దై
 షతమణి శర్వుతోడ హరిశ్వామృపురంబును జేరుచున్ నమ
 స్కృతు లొనరించి స్తోత్రములఁజేసి తదాజ్ఞను బొంది గారుడాం
 చితనుతవాహనుండగుచుఁజేరె వికుంతపురంబు నాదబన్, 271
- ఉ. ఎంతటి ధన్యుడయ్యెఁ బరశ్రమేశ్వరపాదసరోజభక్తుడై
 అంతము లేని సంస్కృతికిరనంత మొనర్చి రథాంగపాణి ని
 శ్చింతగ నేగువాడని యశ్రకేశసురల్ నుతియింపుసొంపు ల
 త్యంతముద మ్మొనర్ప నసుకరారి వికుంతముఁజేరి రాజిత్యె. 272
- ఉ. పిమ్మట విప్రులార! బలుశ్రవేల్పులు వేలుపుఁబెద్ద నగ్రభా
 గమ్మున నుంచికొంచుఁ గరకంజము లెత్తుచు భక్తితోఁ బ్రాణా
 మమ్ము లొపర్చి స్తోత్రములుమానితరీతిఁ బఠించి మేలిప్ర
 శ్నమ్ము జగమ్ము మెచ్చ ఫణిశాఱికి డగ్గరఁబల్కి రొయ్యన్
- తె.గి. వోయిలించిన చేతులఁజోయజాక్షి
 మనవిఁజేయుదుమానతిమాకొసంగు
 మయ్య వెనకయ్యయ్యనొయ్యనీవు
 విన్న గోప్యంబులందెల్పఁవేడెద మీట. 24
- క. అని పలికిన హరిమీరడి
 గిన యార్థము లోకహితముకేవలశుభదం
 బును నైన మీకునేఁ జె
 ప్పను శివుఁడే మీకుఁ జెప్పఁబదుఁ డయ్యెడకున్. 275
- క. హరుఁ డిప్పుడు నుండును బుం
 డరీకపురవరమునందుకనం గావున మీ
 రరుఁగుం డానగరము జను
 స్వరాట్పురుషహృదయజలజశ్రవరమధ్యమనన్. 276
- చ. వ్రాతిదినపక్షమాసముతుకవర్షములన్ గడు శశ్రద్ధతోడ నే
 వ్రాతియయినన్ బురంబు జనశ్రవానికి మోక్షము లభ్యమెన్నఁ గా

మితములకెల్ల ప్రాపుమితికమీరు నఘంబులనెల్లఁద్రోవును
చతిశయముల్ వచింపవలెనాపురి వ్రాభవ ముగడించుచో

క. జపియింపుఁడు పంచాక్షరి

తపముల నొనరింపుఁ డచటకదర్శింపుఁడు వే
లుపులకు వేల్పునఁ జను ఘన

కృపామయుని శంభు శర్వుఁడగీర్తింపుఁ డొగిన్.

278

క. మీపున్నెమ్మున నభ్రా స

భావతి ప్రత్యక్షఁడగునుశ్రీపావనులారా!

రేపో నేఁడో యయ్యెడ

కే పయనం బవుఁడు మీరశ్రీలిందఱు వినుఁడి.

279

సి. సిగమీఁద సొగసు నింశ్రపఁగఁ గూర్చి దిద్దిన

చిన్నారి జాబిల్లికచిందులాడఁ

జక్కనై యొప్పు కెంశ్రజడల నడుమ వేల్పు

తేరు ముత్తిరులైశ్రసారె తొలక

సన్నని నూనూఁగుశ్రసారులందెడి పాప

జందెముల్ చిటుతబొశ్రజను నటింపఁ

గుత్తుకఁ గలనల్పుశ్రకోర్కెలనెడి యాగి

మానికంబన తఱ్ఱుశ్రలూని మెలఁగ

గీ. మేల్మిబంగారు కడియముల్శ్రచాల మోయ

మొనసి రుదురాక్ష తావశంశ్రబులును గదల

మహితతాండవపాండిత్యశ్రమండితుఁ డగు

నభవుఁ డచ్చట మీకుఁబ్రకృత్యక్షమగును.

280

ఉ. భాను గృశానునిన్ శిశిరశ్రభానుని గన్నులు గాగఁ నేలి యా

జానుకరద్వయుండునయిశ్రస్వ రవిభూషణమండితుండునై

మేనున బూది బూసికొనిశ్రమేదురహారము లుల్లసిల్ల నీ

శానుఁడు మీకుఁ గానఁబడుఁశ్రజయ్యన నేఁగుడు మీరలియ్యెడన్.

క. మెరనెడి చిరుమువ్వలతో

వఱలెడి మొలనూలు వెలయశ్రప్రన్నని మొల్లల్

కరణిని జందుర పగిదిన్

మురు వెననెడి తనువుతోడశపురహారుఁ డలరున్.

282

మ. భవభీతాత్ముల నోముచే యొకటియున్ భక్తే ఘముం గాంచి చె
ల్వవు చే యొక్కట నొక్క డక్కఁగొనిమోత్రయంజేయు చేయొ
క్కట

క్షవినోదోజ్వలహవ్యపాహను నొగిన్ శశిలించు చేయొండు వై
భవముల్ జూపఁగ దర్శనం బిడు శివార్వామాంగుఁ డత్తావునన్ 283

క. ఇంచుకయును నాత్మానం

దాంచితభూజాగ్రభాగశమందుండ చ్యుతిన్

గాంవక యభ్రసభావతి

నించుచు మీకోర్కి దర్శనీయుఁడు మీకొ.

284

క. రాగాదిదుష్టకల్మష

పూగంబుల నంటకుండిరహ్మాతంబయి నీ

రోగమును ప్రసన్నంబగు

భోగివిభూషణుని మూర్తి రపౌలుపులఁ గులుకున్.

285

క. ఉపదేశించును శంభుం

డపరోక్షజ్ఞాన మంతశకన్నున్ మరి మో

క్షపదము వేరే గలదే

సుపర్వపర్వేందులారశసుమతిన్ గనుఁడి.

286

క. అని పల్కిన పలువల్కులు

విని వారలు పుండరీకశ్రవిమలపురమ్మున్

జని జనితభక్తి తాండవ

ఘను ఘనకారుణ్యవర్షభును గాంచి రొగిన్.

287

వ. అచ్చట.

288

స. పూతభస్మోద్ధూశశనాతినిర్మలతను

సంగతిన్ తపములశసల్పినారు

పంచాక్షరీమంత్రపాటవమ్ములెఱింగి

మించి లక్షలను జరపించినారు

ఉత్త మోత్త మధనాశలుక్విసుపర్వుల
 కెఱఁగి దానమ్ములశనిచ్చినారు
 ఆత్మార్పణముఁ జేసికయభవదేవుని మనః
 కుసుమంబు లర్పించిగొలిచినారు

త.గీ. భావముల యందు నభ్రసకభాపతిప్ర
 భావముల నిల్పి కోర్కులుకపండు ననుచు
 నేవ లొనరించినారుసంశ నేవ్యులై న
 చైవతజ్యేష్ఠుఁడాదిగఁగ్రదనరువారు. 289

ఆ.పె పదమమంత్ర మగునుకబంచాక్షరపవిత్ర
 మంత్రరాజ మెంచకమహితశివుఁడు
 లోకగురువు నగునుకలోకమంగళమగు
 సప్రణవము జపముకసల్పునెడను. 290

కం. పంచాక్షరమంత్రం బిది
 యెంచన్ వేదాంతసారకమెద నిల్పిన వాం
 చించిన దేయదియును లభి
 యించున్ భూసురులు వినుఁడికయిది నిక్కువమా. 291

కం. శక్తికౌలఁది నెవఁడేనియు
 భక్తిన్ గిరిశునకుఁ గడు సకపర్యలు సలుపన్
 భుక్తియు ముక్తియుఁ గాంచున్
 త్యక్త భవుండగుచు బరమశ్రతత్వ మ్మరయున్. 292

క. లోకికవై దిః సుతవాక్
 ప్రాకటసన్నతుల నతులశపరమేశ్వరునిన్
 లోకార్తి హారుని హారునిన్
 పాకారిప్రభృతిసురలుకవల్కిరి భక్తిన్. 293

చ. పరమకృపాకటాక్షరసకభాసురవీక్షణుఁ డార్తరక్షణుం
 డరసి సురేశ్వరాదుల నిశ్రస్తసమస్తదురంతపాపులన్
 గర మొనరించి ముక్తి నయకమృవచఃప్రకరైకపారసుం
 దరతరనవ్యనవ్యవరశాండవలీలలు సూపెవారికిన్. 294

- తె.గీ. తాండవంబును దర్శింపఁజేదనర ముదము
తోడ వినయంబుతో భక్తితో మహేశ్వ
రునకుఁ బ్రణమిల్లి దివిజవశ్రుల్ ప్రియంబు
గదుర సల్పిరి మేలి విశ్ణాపనమ్ము. 295
- క. మాభాగ్యము సామాన్యం
బే భావతీత మాకుశనిచ్చట నీవున్
నీ భార్యమణి దర్శన
లాభమ్ము లొసంగి నారకలభ్యుల్ మీరల్. 296
- క. ఆమ్మా యయ్యా యుపదే
శమ్మునరింపుఁ డపారశసంసారవినా
శమ్మునరింప నుపాయ
మిమ్ముల మీకొసఁగు వారకమిదె నతిశతముల్. 297
- క. అవ్వేడికోలుఁ గొని తోల్
దువ్వలు వలూరువేల్పుకదొసఁగు తొలఁగ వా
కువ్వంగఁజొచ్చె నట్టుపై
నవ్వడు వెఱిఁగింతు విప్రుశ్రలార! వినుండి! 298
- వ. ఈశ్వరేశ్వరుం డిట్లుపన్యసించె. సర్వజగదాస్పదమ్మును
నైన యాత్మతత్వ మొకండు మాత్రమ్ము తొల్తయుండె
డిది అది చిదానందస్వరూపంబు. ఆతత్త్వం బేననుటకు
సందియమ్ము లేదు. సర్వమోహినవార్థ్యంబుగలుఁగు మాయాభి
ధానశక్తి తచ్చక్తియ యగు. అయ్యది యాత్మావిచార సమయ
ములనఁగాని యన్యసమయములఁ బొడఁగట్టదు. ప్రళయవేళల
సర్వనాశము సంభవించినను నాత్మఁడొక్కఁ డెట్టుమార్పుఁ
గనకుండును. వాని యంద ప్రపంచ సంస్కారబీజమ్ములు
ప్రతిష్ఠితములు. తా నవిక్రియుఁడయ్యుఁ బ్రకృతివశుఁడై కాల
వశుఁడై కర్మవాసనావశుఁడై యీక్షణపూర్వకమ్ముగ సృష్టి నొన
రించి యందునఁ బ్రవేశించి తన్మోహితుఁడయి జ్ఞాతృజ్ఞేయజ్ఞానా
త్మక త్రిపుటీఘటితచటుల సంసారచక్రబద్ధుండయి చిత్రవిచిత్ర

గర్భసంభూతుండయి సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వపరాభూతుండయి యిస్పృడమిఁ
బుట్టువుఁ గనును. పుణ్యకర్మ మొనరించిన నరజన్మము గలుగు శ్రుతి
విహితకర్మతతి సాగించి మదనుగ్రహంబున విశుద్ధమతియయి యన్యత
జడదుఃఖోపేతంబయిన కరచరణాది సంఘాతంబున నపేతాసక్తుండయి
ముక్తికాంతాలలితాంగుశీకరస్పర్శన కుతూహలోత్పలకితగాతుఁడయి
చిన్మాతుఁ నపరోక్షముగ నెఱుఁగును. 299

క. జ్ఞానమ్ము వలన మోక్షము
జ్ఞానాన్యమువలన నితరశ్రగతులుం గలుగన్
జ్ఞానేతరమ్ములును వి
జ్ఞానోపాయమ్ము లనఁగఁజను సురలారా! 300

క. పుణ్యస్థలసంచార మ
గణ్యాత్మజ్ఞానసాధశ్రకమ్ముగు వేదా
రణ్యాదిసమ లగును శ
రణ్యమ్ములు మోక్షకాంక్షరంజిలు నేనిన్. 301

ఆ.వె. వేలుపులను నేనుశ్రవేదముల్ చదువులఁ
దీర్థములను శైవశ్రీర్థములును
ముక్తి తెరవులం దశ్రమోఘశ్రుతిస్సుర
న్మార్గములును గామేశ్రమహితుల కిల

తె.గీ. అలఘుపుణ్యఫలమ్ము వృశ్రద్ధాచలమ్ము
నాశువిధ్వస్త దురితవారాశి కాశి
సాంద్రభీషణభవతమోశ్రజాలములకు
ఘనతరోష్ణగభస్తి శ్రశ్రీకాశహస్తి. 303

క. శ్రీమద్వత్మీకాఖ్యపు
రీమహితస్థలము పుండరీకపురవర
మ్మీ మహిని వెఱయ శ్రేయ
స్కాములు విచ్ఛేయఁదగినశ్ర శైవస్థలముల్. 304

క. ఏ నుడివితి నుత్తమవి
జ్ఞానము సర్వార్థపారగమనుచు మీరల్

బూనుఁడు పుంశరీకపు

రీనుత నేవనము ముక్తి శ్రీతి నెఱుఁగుఁడి.

305

క.

శ్రుతిసమ్మత మియ్యది నే

నతిఁబడమున మీకుఁ బల్కితయలరుదు సత్య

వ్రతులార! దివిజులారా!

మతిమద్వరులార! విబుధశ్రమండనులారా!

306

చ. అని వచియించె దివ్యలకుశనభ్రీసభాపతి యద్రీజాప్రియుం

డినశశివహ్నిదృక్పయఁ డశహీనజగత్పరిపాలకుండు బం

ధనశతబద్ధజీపశుభశ్రవప్రదమోచకచక్రవర్తి పా

వనసకలశ్రుతిప్రకటనవైభవఁ డీశుఁడు శర్వుఁ డయ్యెడన్.

307

మ.

విని వైకుంఠనివాసభాసురసురల్ శవేశార్లు భూమీతలం

బున సాష్టాంగనతిప్రతానముల శర్వున్ బ్రీతునింజేసి స్తో

త్రనికాయఁబుల నర్పణమ్మునిడి శుకద్ధస్వాంతులై ముక్తి బం

ధనులై యచ్చట నుండి యెఁగిరి వికంఠంబున్ దగన్ జేరఁగన్

9. ఈశ్వరస్మృత్యదర్శనము

వ. అంత నయ్యణిమాండాదివ్రీభృతిమహర్షిఋషభులు సూతునకుఁ
 బ్రముదితాంతరంగులయి యిట్లు విన్నవించిరి. పూజ్యవరా! ప్రాజ్యసాయు
 జ్యసామ్రాజ్యంబు తెఱంగు సంక్షేపవిస్తారసారవదోనిచయంబుల నుడివి
 తివి భవత్ప్రసాదవిశేషంబున భవదుపన్యాసం బెఱుఁగఁగలిఁగితిమి. పుండ
 రీకచర్మాంబరధరుండు పుండకరీరాజు నండ నఖండతాండవమొనరించి
 నట్లుబలికితి వది వినినప్పటినుండియు ఁన్నిరీక్షణకుతూహాల దోహాలుల
 మైతిమి. కాన ఁదుపాయము దయామయుండవై మాకానతీగదే యని
 వేడిన సూతుం డిట్లాడందొడఁగె. నందీశ్వరశౌనకసంవాదము తొల్లి
 ప్రవర్తిలై. శౌనకుం డొకవరి నందీశ్వరుఁ జేరి నీవీశ్వరసన్నిధానవర్తివి
 కదా నటరాజన్మత్యంబులు నీకంటికిఁ బలుసారులు వినోదంబులం గూర్చి
 యుండుమమ్ముఁ గరుణించి మాకుం జూపింపుమా యని ప్రశ్నించిన
 నందీశ్వరుండు కరుణాకరుండగు పార్వతీశ్వరునకుఁ బ్రణమిల్లి యిట్లు
 వలికె. నైలాసాద్రిని భద్రస్మత్యం బిరుసంజల రుద్రుం దొనరించు

నయ్యచి యుమాదేవికిని స్కందవిష్ణుశ్వరులకు నాకును మాత్రము చూడనగును. మఱియు శివప్రసాద మేరి యెడ మేమరమై విలసిల్లు వారును మహానటనాట్యవిభూతి నచట దర్శింప యోగ్యులుకాన తత్ప్రసాదంబు సంపాదించు వడుపు నుడివెద. పుండరీకపురమున కరిగి యరుణ గభస్తి నభోభాగ మలంకరింపక మున్న ప్రాతఃకాలమున నార్ద్రానక్షత్ర మునందు మహనీయమైన శివగంగను గ్రుంకులిడి, యకలంకశుచిసమీచీనబహిరంతఃకరణమున విలసిల్లి యీసు గల్గి భూసురు నన్వేషించి ధనధాన్యంబులఁ గాని తదితరవస్తువులఁ గాని శక్తి కాలఁది దానంబొసఁగి యేకదినమైన నుపవసించి శ్రీమూలస్థాననాయకునకుఁ బ్రదక్షిణంబు లర్పించి సాష్టాంగదండప్రణామంబులఁ గానుక వెట్టి శ్రీమత్పంచాక్షర దివ్యమంత్రంబు పదివేలు జపియించి యనుదినము నొకవత్సరము పాటు శివగంగాస్నానాంతరమున క్షేత్రపాలకు నుపాసించుచు శ్రీమదభ్రంశభా పతిని వాని సతిని దర్శించుచు దండనతుల నెఱగుచు యథాశక్తిఁ దను మనోధనములు తదాయత్త ములని నివేదించి నియమంబు నడిపిన పుణ్యు లకు మహాదేవప్రసాదం బెనంగు నిటులొనరించి పారికాంక్షీజనంబు లెందఱెందఱో యీశ్వరనృత్యదర్శనభాగ్యము లొందఁగలిగి సఫలీకృత మనోరథులై రస విందుము. అని నందీశ్వరుం డానతిచ్చిన నాకర్ణించి తత్ప్రకారం బొనరించినఁ దృప్తుండై గిరిశుంఠు నృత్యవైభవముఁ జూపించి కృతార్థుఁ జేసి శౌనకాః శాకల్యకృతపదవిభాగ మనుసరించి యాదివేదమైన ఋగ్వేదము నిర్వహించునది యని యానతీయ నట్లొన రించెను. శౌనకుఁడే తద్రహస్యమును నిజశిష్యురత్నమైన యాజ్ఞవల్క్యున కుపదేశింప నతఁడును దాని ననుసరించి కృతకృత్యుండై తాండవదర్శన బలజనితబుద్ధివైభవమున ఁదన్నామప్రసిద్ధసూత్రముల రచియింపంగలిగె. కావున విప్రగ్రేసరులారాః మీరునట్లు లాచరించి మీయభీష్టము నెరవేర్చు కొనుండని మదురుంఠు పద్మనాభాంశసంభూతుఁడునగు వ్యాసుండు నా కుపన్యసించిన రహస్యము మీకెఱిగించినాఁడ నని సూతుఁడు వలికి పారాశరు స్మరియించె నంత.

సీ. మేలైన బలులేడిశ్రీతోలుసాలు చెఱంగు
 లీలమై భుజముపైశ్రవేలుచుండఁ
 గెంగేల రతనాశ్రరంగుల బెత్తమ్ము
 కరణి మోదుగజువ్వశ్రవణలుచుండ
 తెల్లకప్రపుఁబల్కుశ్రతేజుఁ జిమ్మెడి బూది
 పూఁతదక్కులు మెనశ్రమొలుచుచుండ
 నదురైన రుదురాకశనాణెంపుఁబేర్లెద
 వెలలేని సొమ్ములై శ్రవెలయుచుండ

తే గీ. అలరి నాలుకపైన పంశచాక్షరమ్ము
 తాండవము నెయుచుండగాశదన్నఁబోలు
 శిష్యులెల్లరు ఁదనచుట్టుఁశ్రజేరి కొల్చు
 చుండ సాక్షాత్కరించె వ్యాశ్రసుండు చెంత.

310

చ. అరసి మహర్షినత్త ము రశ్రయమ్మున శిష్యులతోడలేచి యు
 ద్వార పయి వ్రాలి దండ నతిభక్తి ని సల్పి తదీయపాదయు
 గ్మరుచిరవారిజద్వితయశ్రకాంతి లతాంతముఁ బోలెనాదలన్
 వఱలఁగఁ జేసి సూతుఁ డటుశ్రపైన నెదన్ గనుడోయి నద్దుచున్.

క. పరమముదం బెదఁ గదురఁగ
 స్వరమున గాదగ్గద్య మొదవశ్రసదమలవారిన్
 గురువరు పదసరసిజముల
 సరసంబుగ గడిగి పిదపఁశ్రజవిఁ గొనెఁ దానిన్.

312

కం. అంతీవాసిగణాంతరు
 శాంతిపరున్ సుజనగేయుశ్రసాత్యవతే యున్
 సంతసమునఁ బూజించి యు
 నంతముదం బొందె సూతుఁశ్రడయ్యెడనొయ్యన్.

313

మ. కరుణావార్షిధి యైన వ్యాసముని వాశ్రక్యంబొదలం దాల్చి స
 త్వరుఁడై సూతుఁడు మౌనిబృందములతోశ్రవ్యాసార్యుని న్ముందటన్
 వరలం జేయుచుఁ బుండరీకపుర మొశ్రప్పం జేరి మేల్తారలోన్
 వరబాణాసనరాశి భానుఁడు రహింశ్రపం గ్రుంకెఁ దీర్థాంబులన్ 314

- క. తొలిదిన ముపవాసమ్మున్
సలిపి బుధావళికి దానశసత్కారంబుల్
వెలయంగఁ జేసి యవ్వలఁ
గొలిచిరి శ్రీమూలనాయకశుని నవ్వారల్. 315
- క. అమ్మాలస్థానాధిపు
ముమ్మార్లు ప్రదక్షిణమ్ముశ్రీబొనరిచి నతిపూ
తమ్మయిన షడక్షరమం
త్రమ్మున్ జపియించి భక్తిశ్రదనిపిరి పిదపన్. 316
- గీ. ఏటిపొడుగున నిట్లాచరరించి యవల
నుచితదానమ్ములన్ బండిశతోత్కరముల
కొసఁగి శ్రీమూలనాయకశ్రీనాయ్య గొప్ప
భావమున నిల్పి రభ్రీసకభాపతినఁట. 317
- క. వేదాంతసభాపతి స
మ్మోదంబున మౌనిపతులశ్రమోలన్ గడు నా
ట్యాదరలీలలఁ జూపుచు
వె దర్శన మిచ్చి ప్రోచెకవేడుక లలరన్. 318
- క. ఒకకోటిపద్మమిత్ర
ప్రకరాభల నేలువాఁడుశ్రీబహుళార్తి హారుం
డకళంకుండు కవాట
ప్రకటాయతవక్షఁ డభ్రీపతి రాజిల్లెన్. 319
- క. భాసురతద్రూపంబును
వ్యాసాదిమహర్షు లరసిశయలరి నమస్సుల్
జేసి మెయి మఱచి భవమున్
త్రోసిరి భవమట్లుగాకశ్రీతొలఁగుట యెట్టుల్? 320
- క. కురిసెన్ పువ్వులసోనల్
మొరసెన్ దుందుభులు బూరశలున్ మహనీయో
త్కరములు బరమముదంబులఁ
బొరసిరి జగమ్మోల మోదశముంగని రొయ్యన్. 321

- క. సుర లసురులు నచ్చరులున్
పరివారము లగుచు తనదుశపజ్జల వెనుముం
దర సందడించుచున్ రా
నిరువురు కొమరులును గిరిజశయెలమిఁ జరింపన్. 322
- తె.గి. నీలకంఠుడు త్రిభువనశనేతయయ్యుఁ
బుండరీకపురీవరశమునకుఁ దాఁ బ్రీ
దక్షిణమ్ము నొనర్చి యంత శివగంగ
మజ్జనం బాడి తీర్ధసకన్మాన మొసఁగె. 323
- మ. కన నెందున్ దులలేని యట్టి శివగంగగన్ గ్రుంకి యాపిమ్ముటన్
ఘనపుణ్యుల్ దివిజాసురప్రకరముల్ శక్తైవల్యముం గోరి బల్
ధనధాన్యంబులు వస్త్రవాహనములున్ శదై వారు గోభూములొ
య్యన దానంబు లొసంగి ధన్యతములై శహర్షించి రెంతేనియున్
- వ. శివగంగావిమలసలిలలులితమనఃకలితులై వారలెల్లరు పరాత్పరు
నకు నిట్లు నమోవాకానేకంబులర్పించిరి. 325
- క. భీమాఖిలాఘసంఘము
లే మన్యువుచే నశించుశనెంతయు దృటిలో
నామన్యువునకు నంజలి
మేము సమర్పింతు మయ్యకమ్మడ! దేవేశా! 326
- క. ఏ కఱకుటమ్ము తాఁకునఁ
జీకాకున్ బొంది సొమ్ము సేలు నరిలోకం
బా కఱకుటమ్ము నీయది
మాకు నమస్కార్య మగునుశమాధవ యెపుడున్. 327
- క. చెంగున నే బాహువులం
బంగరుకొండంత విల్లుశబ్దబైదవు మృడా!
గంగాధర! యాబాహుల
కుం గడు బ్రీణమిల్లుదేముశకోరిక నిండన్. 328
- క. ఏకార్ముకమ్ము నీదుపి
నాకమ్మున కుద్దియౌ గ్రానన్ సత్యము గౌ

- రీకాంత విల్లుఁగొను నీ
యాకారము మాకు వంద్యశ్రమనిశమ్ము హరాః 324
- క. నీరూపస్ములనే యవ
ఘోరమ్మును సౌమ్యమగుసుశ్రగోర్కు లెడఁద నిం
డారఁగ నవ్వానిం గను
లారంగను గొండు మేమశ్రహార్యనివాసాః 330
- క. నీలగ్రీవునకున్ వే
వేలుంగన్నులను జెలఁగుశ్రవేల్పునకుం వే
వేలుంగేలుం బొలిచెడి
వేలుపుమిన్నకును నతులిశ్రవే యార్పణమాః 331
- క. కాలాత్మునకున్ సాంద్రజ
టాలీలామస్త కునకుశ్రడంబుగ ఁగేలన్
శూలమ్ముఁ దాల్చు దొరకున్
చాలగ మ్రొక్కుదుము సుప్రశ్రసాదము గలుగన్. 332
- క. అంజలి హిరణ్యపాణికి
నంజలియు హిరణ్యపతిః శ్రనంజలి భూరు
ణ్మంజులసదూ ప్రపునకును
నంజలి హరికేశునకు శ్రమర్పింతు మొగిన్. 333
- క. పశుపతికిన్ వాగిందియ
పశుధనసంవిద్ధహాత్మశ్రభవశాశ్వతధ
ర్మశరీరగ్రామాంచిత
దశవిధపుష్టిపతి కెలమిశ్రదండ నతులివేః 334
- క. శ్రుతిమారపతికి జగతి
వితతిస్తపతికిని భూతిశ్రవిస్తృతిపతి కం
చితఋషభతురగపతికిన్
నతిశత మర్పింతు మేముశ్రనగజాపతికిన్. 335
- త.గీ. నారి వింటను దొడఁగినశ్రవీరునకును
మద్దిచెట్టున కుద్దియొశ్రమానితోన్న

- తాంగునకుఁ బత్తిపతికి నశనంతసత్వ
పతికి వీర్యవదోషధీరపతికి నతులు 337
- తె.గీ. వ్యాధు లెల్లను దొలఁగించుశ్రవై ద్యమణికి
ఆధులెల్లను బోకార్చునమరమణికి
మంత్రరాజము లెఱిగినశ్రమంత్రమణికి
భావనాతీతుడై యొప్పురదేవమణికి. 337
- వ. సాష్టాంగదండప్రణామమ్ము లర్పింతుము. మఱియు 338
- తె. పలుతెఱంగుల దొంగలశ్రపాలి యొజ్జ
తలరుమాల్దగఁజుటినశ్రదంటమిన్న
యొలగము రూపమును గాంచిశ్రయొలగంపు
పేలికై యొప్పు వానికిరనెఱఁగెదమిట. 339
- తె.గీ. నిదురఁ జెందిన గూర్చున్నశ్రనిలువఁబడిన
మేలుకొన్న నెవండు మశ్రమేలువాఁడు
వాని కెల్లప్పుడును మే మశ్రనూనదండ
నతిసహస్రము లర్పింతుశ్రమతిముదమున. 340
- గీ. సర్వసాక్షికి దండంబుశశర్వునకును
దండమజునకు దండంబుశధరనివాసు
నకును దండంబు నంచు సశన్నతులొనర్చి
ధన్యతములై రి సాంద్రమోశదిమ్ము గనిరి. 341
- వ. మఱియు సూతుండు వలికె. 342
- మ. కరుణాసింధుఁడు గాన శంకరుఁడు సాశక్తిత్కార మిప్పట్టునన్
దరలన్ జేసి ప్రసన్నభావుఁడయి యంతర్దానముంబొందెఁదాన్
సురశత్రుల్ సురిలున్ వినుండెవఁడు సంశ్రుద్ధాత్ముడై వ్యాఘ్రపూ
ర్వరమాహత్యము ముక్తి ఖండము బతింశ్రపన్ మోక్ష మవ్వానిదే
- తె.గీ. ముక్తి ఖండంబుఁ జదివినశ్రబుధవరుండు
ముక్తి ఖండంబుఁ జెవిఁబెట్టుశ్రపుణ్యతముఁడు
శ్రీసభాపతికరుణ వశ్ర్రిలఁ బరమ
మోదమునఁ గాంచుఁ గేవలశ్రముక్తి పదము. 344

తే.గీ జ్ఞానలక్షణ మెసఁగినకనదురుండు
 వ్యాసమూర్తికిఁ గీలింతునంజలిపుడు
 ముక్తిసదనంబుఁజేర్చెడిక మోచకుండు
 భవున కర్మిలి నర్పింతుఁడబ్రాణతిశతము.

345

తే.గీ. ప్రత్యగాత్ముండు తానయైపరిధవిల్లి
 గట్టుదొరపబుచేపటికఁ మనత నెనసి
 విపరిలోపం బెఱుంగనిశ్రవీక్షణమ్ము
 గాంచు శివునకు మన్నమకస్కారశతము.

3.6

—: గ ద్య ము :—

ఇది 'కవితావిశారద' శ్రీ బుద్ధవరపు మహాదేవామాత్య ప్రణీతంబైన
 శ్రీమదాంధ్ర సూతసంహితా మహాగ్రంథంబునందు ముక్తిముక్త్యు
 పాయమోచక మోచకప్రద చతుర్విధప్రశ్నములును ముక్తిభేద
 కథనంబును ముక్త్యుపాయకథనంబును మోచక కథనంబును
 మోచకప్రద కథనంబును జ్ఞానానుత్పత్తికారణ కథ
 నంబును గురూపసదన శుశ్రూషణమహిమయు
 వ్యాఘ్రపురంబున దేవోపదేశంబును నీశ్వర
 నృత్తదర్శనంబు నను విషయములు
 గల ముక్తి ఖండము సమాప్తము.

శ్రీ సూత్ర సంహిత

4. యజ్ఞనైభవ ఖండము (పూర్వభాగము)

1. సర్వవేదార్థప్రశ్ననిరూపణము.

- ఉ. ఆదియు నంతమున్ గననిశ్చయిటిది యంచు డెందమిం
తె దలపంగరానిది యశ్నేకశుభంబులఁ గూర్పఁజాలి యే
భేదముఁ గలకుండునది శబ్దీకరసంస్కృతి మాన్పు నొషధం
బై దయివారు నట్టిదియు శనై న శివోజ్జ్వలమూర్తి నెన్నుదున్ 1
- వ. సత్త్వార్థ మరుదెంచిన యశుభలతాలవిత్రులుఁ బరమపవిత్రులు
స్వగత్రోద్భూత తెజఃపుంజ నిర్జితపద్మమిత్రులు దూరీకృతాంత
ర్పహిశ్శత్రులునగు వారల నభివర్ణించెద.
- క. అతిధుల కభ్యాగతులకు
నతిముద మొదవంగఁ బత్ప్రీత్యాలాపము అం
చితగతిఁ బలికెడి వారికి
మతిమంతులు సర్వలొకమాన్యులు దివిజుల్. 2
- సి. ఆద్యంతముగను స్వాశ్చర్యాయంబు కరతలా
మలకంబు నొనరించితమెలఁగువారు
తమకంపెనుం గుణశ్చధనధాన్యముల మిన్న
లగు వారిఁ గని ప్రియఁశ్చబందువారు
కడగండ్లఁ బాలగుశ్చబడుగుల నూరార్చి
జాలిగుండెల వ్రీలఁశ్చజాలువారు
కుమతिसంతతి యందుశ్చఁగూడు నుపేక్షెత్తు
లగుచుఁ దాటస్థంబుశ్చనెగడువారు
- తె.గీ. దురభిమానమునకు దవ్వుశ్చదొలఁగువారు
దొసఁగులెల్ల ను గడలకుఁశ్చోలువారు
బుద్ధిమాంద్యంబు చెంతకుఁశ్చబోనివారు
తమము లెడలించి భవవార్ధిశ్చదాటువారు 4

సీ. వృద్ధులన్ నేవించిశ్రవేదవేత్తలఁ జాలఁ
 బూజించి లోకసంకృష్యాజ్యలై రి
 మార్గవార్జవములశ్రమానక పాటించి
 భ్యాతయశస్కులై శ్రయలరి రెలమి
 భస్మరుద్రాక్షశోశాభరణాంచితు
 లై కనువిందులైశ్రయవుసుఁ గనిరి
 నారచీరలును బెశ్రవడలఁ దీరుగఁ దాల్చి
 కరమెల్ల దొసఁగుపొశ్రగడ మనిరి

తె.గీ. గురువులకు గోవులకు నేవశ్రగోరి చేసి
 శ్రుతులు స్మృతులు విధించెడిశ్రగతుల నడచి
 భక్తివైరాగ్యముల నెదశ్రవరలఁ జేసి
 యసదృశానందముల నొందిశ్రయెసఁగిరి కడు

క. శివలింగార్చనపరులును
 శివాభిమానధనపరులుశివశబ్దజప్తో
 త్సవతత్సరులును శివభ
 క్తివివిక్తహృదంతరులు నశ్రధృతమత్సరులున్.

క. సారాసారము లెఱుఁగుచుఁ
 బారావారాతిఘోరశబహువిస్తృతసం
 సారోత్తరతీరమ్ము ను
 దారగతిన్ జేరువారుశ్రవారిత్పై రుల్.

క. అందఱునువాండ్రు ఋషులే
 యందఱును ద్రిలోకహితకృతాదరమతులే
 యందఱును వేదవిదులే
 యందఱు శ్రద్ధాసమన్విశ్రతాత్ములై తలఁపన్.

వ. వారందఱు సత్రయాగానంతరమున నొకరమ్యస్థలమందుఁ
 జేరికొని.

ఆ.వె. నిఖిలలోకహితముననెమ్మది నూహించి
 పరగ శ్రుతుల యర్థశ్రమరయఁ గోరి

కార్యభరముఁ దీర్చుఁగల వ్యాససంయమ
శిష్యవరుని సూతుఁడజిత మందు

10

అ.పె. సంస్మరింప జ్ఞానశ్రాగరుఁడజవం

జవపయోధితరణశ్రవణవరుండు

విశ్వకారణాత్మకవిద్యాగర్విష్టుండు

సూతుఁడచటఁ డోఁచెఁ శుభము లిడఁగ

11

చ. అతఁడు దయామయోత్తముఁ డకహస్కరకోటిమహామహుండు సం

తతమ్మదులాంతరంగుఁడు నుకదారశుభప్రదవాగ్విలాసభూ

షితవదనుం డశేషపరశశేముషియై దనరారు ధీరుఁడం

చితనయవర్తనుండు గుణశసింధువు పండితబంధుడెన్నఁగన్. 12

క. ఆరసి వారెల్లరునుం

బౌరాణికవర్యు డాసీకబహుదండనవి

స్ఫారాదృతినత్కృతి నిం

ఁ రం బౌనరించి పాద్యకమర్పించిరొగిన్.

13

ఊ. చెలఁగి యమ్మునివరసుఖాశనినుఁ జేసి

యడుగుఁ దమ్ములఁగడిగి లశ్రతాంతగంధ

వాసితార్ఘ్యంబు లర్పించిభాసురార్ప

నంబు నొనరించి గనిరి మోక్షదంబు మివుల.

14

వ. వా రుచితవచనంబులఁ గుశలంబడిగి సకలశ్రుతితాత్పర్యం బను

గ్రహింపవే యని వేడిన సుప్రసన్నవదనారవిందుండయి స్వాచా

ర్యుడైన వ్యాసవర్యునిన్ లోకాచార్యుండయిన శ్వశురీకృత

హిమాహార్యునిన్ ధ్యానించి సకలవిద్యాస్వరూపిణి యగు నంబిక

కుఁ గేలుమోడ్చి విఘ్ననివర్తకుండగు గజవక్త్రు నుపాసించి

సదాపవిత్రుండగు దివిజదండనాధునకు సాష్టాంగదండప్రణా

మంబు లర్పించి కరముల జోడించి సూతుండు విదితవ్రతులగు

మునివ్రాతంబుల నవలోకించి యుత్తమవేదార్థం బుపన్యసింపం

గడంగె.

ఉ. అంజలి గూర్తు సర్వభు వశనైకవిదాతకుఁ దామసచ్చటా
 భంజనకర్త కగ్నిశశిశాస్కరవా యుముఖాదివీర్యవత్
 పుంజ మెఱుంగ రాని యొకకమోహనతత్త్వవిశేషవల్లరీ
 మంజులసూనబృందనవశమంజరికిన్ శివమూర్తి కియ్యెడన్. 16

ఆ. అలఘుభనపాశనాశనిరయయి పరాను
 భూతి యన నొప్పిబహువిధకృష్యులొక
 విభవవిగ్రహ మెసఁగంగకవెలసి చిత్త
 భవ్యతను గూర్చు లేమ యుకపాస్య నాకు. 17

చ. తలఁపఁగ నేలతాలలితశ్రీతన్వి సదాశివు నంతవాని కు
 జ్వలతరభూషయై తనరిశ్రీసర్వజగంబుల సర్వమంగళా
 మలవినుతాఖ్యయైఁ చెలఁగిమన్ననలంగను నాసతిన్ విని
 శ్చలమతి ద్యానమున్ సలిపిశాశ్వతవై భవ మేను గంచెడన్ 18

2. పరాసంవేదార్థవిదాంము

వ. అయ్యలారా! శ్రద్ధాబద్ధచేతస్కులై వినుండు శ్రద్ధావిరహితకార్యం
 జెన్న ఫలం బీనేరదు. వేదము పరవిద్య, యపరవిద్య యని యిరు
 తెఱఁగుల నెఱిఁగించు నం దపరవిద్య ధర్మాధర్మరూపయగు
 అధర్మము పరత్యజించుకొఱకే వర్ణితము. అధర్మత్యాగమున
 ధర్మ సుకిలుషితమైయుండు. దాన జ్ఞానరూప యయిన పరవిద్య
 యుదయించు. ఈశ్వరుఁ డధిష్ఠానముతదాశ్రయమాయ తచ్చక్తి
 యగు దానికి దుర్బుటఘటనశక్తి గలుగు. అయ్యదనాదియయ్యు
 సాంతమగును. కల్పితమాయానాశమనవాస్తవాధిష్ఠానశేషమగుట
 కంటె వేఱుగాదు. ఇంద్రియగోచర మవాస్తవము. భావాభావా
 వస్థలు కల్పితములు. సర్వాధిష్ఠాననాశ మెన్నండు గలుగదు.
 తద్ధర్మనము సంసారకర్మనమ్మగు. ఈశ్వర సాక్షిత్కారము
 మోక్షము కంటె వేఱుగాదు. జ్ఞానాధికారి పరమహంస. వేదాంత
 శ్రవణమును నవనిధిరాసుల వలన వానికి జ్ఞానము జనియించు
 తదితరులకు వేదాంతశ్రవణాదులు క్రిమముక్తి హేతువులగు.

వానస్త్రిస్థుఁడును బ్రహ్మచారియు సత్యలోకమును, గృహస్థుఁడు పితృ
 లోకమును, సన్యాసి శివజ్ఞానము నుపనిషచ్చ్రవణమువలన నొందుదురు.
 మఠీయుఁ జతుర్విధసన్యాసులలోఁ గుటీచకుఁడు జ్ఞానేచ్ఛాబాధకమైన సర్వ
 ప్రతిబంధకమునుండి విముక్తియు, బహూదకుఁడు శాంతిదాంత్యాది
 జ్ఞానాంగసంపాదనేచ్ఛను సర్వోపనిషద్వాక్య విమర్శేచ్ఛను బరమ
 హంస మాత్రము కేవల జ్ఞానమును శ్రుత్యంత శ్రవణము
 వలనఁ గాంతురు. ఈనాలవ తరగతి యతియే కర్మసన్యాసి
 కడమ మువ్వరుం గామ్యకర్మపరిత్యాగమునం జేసి భిక్షుకులని
 సామాన్యముగా వ్యవహరింపఁబడుచున్నారు. గురూపదిష్టబ్రహ్మవిజ్ఞా
 నము పరోక్షమైయది శాబ్దజ్ఞానము మాత్రమయ్యెనేని బుద్ధిపూర్వకకృత
 దురితములఁ దొలఁగించు. అట్టిజ్ఞాన మపరోక్షమయ్యెనేని నది యపార
 జన్మమృత్యుపకంపర నందఁజెయుఁ గాన భూసురప్రవరులారా! మీరెల్ల
 రుఁ బరమహంసపదవీస్వకరణమునకై సర్వదా వ్రయత్నింపుఁడు. యత్యా
 శ్రమములలోఁ దొలుతటి మూఁడును సంపాదింపఁగోరు వారు ప్రాజా
 పత్యేష్టిని, నాలవది సంపాదింపఁ గోరువా రాగ్నేయేష్టిని నిర్వహిం
 పుడు పిమ్మట సంయతమానసులునందరు త్రైధాతనీయేష్టి నొనరింప
 వలయు. అనగ్నిహోతులగు విప్రులకె తదిష్ట్యర్హత లేదు. కానశ్రద్ధా
 పురస్సరస్వాగ్నినిర్వహణమెల్లరకుఁ గర్తవ్యము. విరజామంత్రీపూర్వ
 కము పూర్ణాహుతి నిర్వర్తించి ప్రేక్షోచ్ఛారణ మాచరించి యధ్వర్యుడత్త
 దండకాషాయాదులఁ బరిగ్రహించి, గురుపాదసరసీరుహముల కభివాదన
 మొసఁగి జ్ఞానార్థ మామ్నాయశిరఃశ్రవణము చేయుఁడు. ప్రతిషిద్ధంబుల
 వలె గ్రామ్యుఁలు దోషదూషితంబని యెంచి త్యజింపవలయు వేదసారం
 బగు ప్రణవమంత్రము కంటెఁ బరమహంసలకు వేతె జప్యములగు
 మంత్రములు గల్గువు. కావునఁ దన్మంత్రంబు నిత్యయతులు జపించు
 నది. ఓంకారము మంత్రరాజము. ఉమావామాంగుఁ దోంకారమంత్రా
 ర్థము. తదితరములగు రథాంగపాణ్యాదిచై వతము లొకవిధముగాఁ బ్రణ
 వార్థములనవచ్చుఁ గాని ముఖ్యముగఁ బ్రణవార్థములు గావు అవిముక్త
 సాన మీశ్వరవాసప్రధితంబయి యుండు. అది యతిజనసేవ్యము తత్
 క్షేత్రమునం దుపాస్యమానుఁడయి శివభగవానుఁడు ప్రత్యక్షస్వరూపం

బుతో జ్ఞాన ప్రదానము నేయు. విషభో జనముతో నా కలిఁ దీర్చుకొనువెంగలి
 వలె నవిముక్త క్షేత్రమునందు శివును సాసింపనివాని ముక్తి ప్రయత్న
 మసాయజనకమగు. సర్వాశ్రమవాసులు వారణాశీక్షేత్రమున శివుఁ
 గొలిచి శతరుద్రీయము జపించిరేని పాప మపనయించుటయే కాక
 జ్ఞానము నూనిన వారలగుదురు రుద్రైకాదశీమంత్ర సమానపవిత్రమంత్ర
 మొచ్చటలేదు. పంచాక్షరీమంత్ర ప్రతిష్ఠుండయి పరమశివుండలరారు. చెట్లు
 మొదటజేయు నుదకాదిదోహదక్రియలఁ గొమ్మలు ఫలపుష్పభరితము
 లగు విధమున రుద్రజపంబు వలన శివుఁడు ప్రీతుఁడైన సర్వదైవతము
 లుం బ్రీతులగుదురు. మఱియు సత్వరజస్తమోగుణాత్మికయగు మాయ
 మహేశ్వరి యగు తద్వశుఁడై జీవుఁడు సంసారభావుఁడగు. నుభజ్ఞాన
 వైరాగ్యవైశద్యములు సత్త్విజనితములు. తృష్ణాదుఃఖారుణిమంబులు
 రజోగుణములు. మోహభ్రాంత్యాలస్మనైల్యములు తామసగుణ సంభూత
 ములు. ఉత్తమమధ్యమాధమపదార్థములు క్రమక్రమముగా సత్వరజ
 స్తమోలభ్యము లని గ్రహించునది. కాన నెల్ల సంసారము మాయా
 మాత్రము గాని యన్యము గాదు. అయ్యది శివజ్ఞానమున నశించు.
 ఆస్తి కులును మానరహితులునగు నెల్లరకు జ్ఞానయజ్ఞము పరమజ్ఞాన
 హేతుకమగు. యజ్ఞము స్థూలసూక్ష్మభేదముల ద్వివిధ మందు మొదటిది
 కర్మయజ్ఞము. రెండవది జ్ఞానయజ్ఞము. అదియ సంసారధ్వంసనక్ష
 మము. కాయిక వాచికమానసికము లనఁ గర్మయజ్ఞము మూఁడు తెఱఁ
 గులు. నిత్యనైమిత్తికక్రియాచరణము కాయికము. తన్నిమిత్తమంత్రో
 చ్చారరూపజపము వాచికము. తద్దేవతాస్వరూపచింతనము మానసికము
 అవి యుత్తరోత్తరశ్రేష్ఠతరములు. మానసికము ధ్యేయభేదముం బట్టి
 రెండు విధములు. శివధ్యాన ముత్తమము. తదితర దైవతధ్యాన మధమము
 ముముక్షుజనములఁ బ్రవృత్తులు శివధ్యానాయత్తులు నగుదురు ఇయ్యది
 శ్రుతిప్రోక్తము. ప్రతిబంధసహితులగు విష్ణువుమోక్షదాతయని, శివుఁ
 డట్టిఁడుగాఁడనియుఁదోఁచు. వారి కెన్నటికిని గైవల్యమన్న దివగతియు
 గాదు. మఱియబ్రహ్మవాది దైవతములఁ బరమశివుకంటె నధికమని తలంచు
 వారధశ్శిరస్కులై యూర్ధ్వపాదులై నరకార్ణవపతితు లగుదురు. భవేతరు

అభవసములని యెంచువారికి మోక్షము కల లోని వార్త. కాని నికృష్ట
 తైన నగధరాదుల యందు బన్నగధరదృష్టినూనిన వారుబంధముకు లగు
 దురు. భూపాలునియం దమాశ్యబుద్ధి నిలిపి, భూపాలాగ్రహమునకు
 గుఱియగు మందునివలె సర్వేశ్వరుని యందుఁ దదపరదై వబుద్ధి నిలుపు
 వాఁక శ్రేయస్సు ఫలమగు శ్రుతిస్మృతివితతి వెదకిన జ్ఞానయజ్ఞము
 కన్న మిన్న మఱొండు విధింపఁ బడలేదని తెల్లమగు దురితభరితాంతః
 కరణులకు జ్ఞానయజ్ఞము రుచింపక పోవుటయే గాక ద్వేష్యము నగును.
 ఏనికి విశుద్ధజ్ఞానము గలుగునో వాఁడు శివపర్యాయనామములను దచ్చి
 హ్నాతిర్యక్తిపుండ్రభస్మానులేపనరుద్రాక్షమాలాభరణాదులను శివలింగా
 ర్చనలను గాశ్యాదిశివస్థానములను సర్వదాబద్ధాదరుండగు ఏనికి వాని
 యందు ద్వేషానాదరోపేక్షాభావము లుత్పన్నమగునో వాఁడు జ్ఞానియగాఁడు
 వాఁడు శివజ్ఞానవంచకుండగు. సర్వశై వాదరబుద్ధి ద్వైతసూచకమందు
 రేని యట్లుగాదు. విదితరజ్జువునందు సర్వబుద్ధి బాధితమయి యను
 వృత్తిఁగనునట్లు జ్ఞానిపట్టుల శివస్థానాద్యాదరము భాధితానువృత్తి
 మాత్రమై యుండు. ఏతద్బాధితానువృత్తితో నైనను శివస్థలాదులయం
 దెవనికి బుద్ధి పొడమదో వానిఁ గేవలత్రాంతుఁ డనియు నజ్ఞాని యనియు
 ననవచ్చు. ఎఱుక తెరువెఱుఁగక యజ్ఞానాంధకార నిమగ్నులయ్యుఁగృతా
 ర్థులమని భావించుచుఁ గర్మలంపటులై చెడిపోవు వారు గొందఱును.
 నిష్కలంక జ్ఞానోదయవ్రాక్కాలమున నపక్వజ్ఞానము మాత్రము చాలు
 నని యెంచి నిత్యనై మిత్తికాది కర్మత్యాగ మొనరించి మరీకొందఱు
 జన్మపరంపర లొందుచుందురు.

19

తె. నేను నాయొజ్జ యొరులు నీశ్రజ్ఞానయజ్ఞ
 వై భవమ్మును బ్రకటించుశ్రపలుకు నేర్పు
 లింత గానము విడియిఁత్రలీదిపలుకు
 శాస్త్రనిర్మాతలకును వశశమ్మె తెలియ

20

తె. స్వాధికారానుసారులై శ్రద్ధతోడ
 వినుతకపిలకణాదప్రభృతు లనంత
 బుద్ధి విభవమ్మునం జేయశ్రబోధలరయ
 జ్ఞానములు గావు గానివిశ్రజ్ఞానములవి.

21

క. సాక్షిత్కరించి మును షా
 లాక్షం దెఱిగింప నెఱిగిత్ వ్యాసాచార్యం
 డక్షిణకృపను ముని నను
 శిషింపగ నై తి మేముశ్శివవిభవజుల్. 22

క. ఏనున్ మాగురువు శివ
 జ్ఞానుల మిరువురము నింత్ర సందేహములే
 షో నశినభవముఖాబ్జా
 నూనమరందములు వినుఁకిత్ మాల్కొనుభక్తిన్. 23

క. మాగురువు నాకుఁ జెప్పిన
 దీగోప్యము ముందు నెన్నఁత్ర దెవ్వరికిని నే
 నీగతిఁ బలికియెఱుంగను
 ఓగుణనిధు లీరహస్యఁ మొగిఁ గైకొనుఁడి. 24

3. కర్మనై భవ నిరూపణము

అ. మఱియుఁ గర్మయజ్ఞఁ మార్ముల్ మూఁడగు
 తెలియవలయు వానిఁత్ర దెల్లముగను
 కామ్యములను నిత్యఁ కర్మముల్ నైమిత్తి
 కములు నాఁబ్రసిద్ధిఁ గలదు జగతి. 25

వ. కామ్యములకుఁగోరిక లీడేరుటయు. నిత్యకర్మములకు నాత్మశు
 ద్ధియు. నై మిత్తికములకుఁ బ్రత్యవాయనివృత్తియుఁ బ్రాధాన్య
 ముగా ఫలములగును. అందు మొదటికర్మమునందు మందభాగ్యు
 లును, దక్కిన రెండు కర్మముల మహాభాగులును బ్రవేశింతురు.
 నిత్యనైమిత్తిక కర్మములు విద్యుక్తములని శ్రద్ధతోనాచరించు
 వారికి మందఫలమును శివారాధనదృష్టితో నాచరించు వారికిశీఘ్ర
 ఫలమును గలుగును. నే నకర్త నభోక్త నసంగుఁడను కేవల
 శివుఁడనని యెఱిగి శ్రద్ధామహితచేతస్కుఁడై కర్మయజ్ఞ మాచ
 రించు వాఁడు శివాపరోక్షజ్ఞానము నొందును. మఱియు యజ్ఞము
 నందు యజ్ఞరూపుండై న విష్ణుని సందర్శించువారికిని విజ్ఞాన
 మొదవి కై వల్యలక్ష్మి లభ్యమగు. యజ్ఞముల శివుఁ డొక్కఁడు

యష్టవ్యపురుషుఁడు. తదితరపూజనము పరమశివపూజనాంగముగానెఱుఁగునది. అటులఁ గాక శివేతరుల యజ్ఞప్రధానపూజ్యుఁగానెఱిగి యజ్ఞమొనరించువారు ఘోరనరకవాసు లగుదురు. ఏవేల్పు నామముచేత సర్ధముచేతను మహేశ్వరుండగునో యట్టి వేల్పు సర్వజ్ఞుఁడైన శర్వుండయగు. సర్వమహోమహీపూజ్యుండాతండ. ఇంకొక రహస్యముంగలదు. శ్రుతివిహితములును శ్రుతినిషిద్ధములును గాని, నిమేషన కిండాయానాది వ్యాపారములును శ్రుతిస్మృతినిషిద్ధ క్రియాకలాపములను గూడి శివారాధనబుద్ధితో నెవఁడాచరించిన నయ్యది మహోయజ్ఞమనఁబడు.

ఉ. ఘోరములైన పాపములఁ గూడి మహేశ్వరపూజగాఁగనే
 ధీరుఁ డొనర్చువాని కగుఁ దివ్యవిశుద్ధికరాత్మబోధమ
 య్యారె మహాగ్నిపచ్చిఁగనునట్టి సమిత్త తిఁజుట్టు ముట్టి రూ
 పారునటుల్ దహించి నతులందఁడెఱుగారిజనంబుచే నొగిన్. 26

శా. సారామ్నాయతతవ్రతోత్తముల కిరష్టంబుల్ బొనర్పంగనొ
 ప్పారుంగాదె మహోమఖంబన ననిరష్టంబుల్ బ్రమాదావివే
 కారంభంబున నెవ్వఁడైన నెటుచేయన్ బాతకం బొనుసం
 సారం బారును మీరు నిష్టము ననిరష్టంబున్ గృతంబై నచో. 27

క. సతత మ్మృఖిలదురాచా
 రతతిన్ దవులొందు వారిశరచ్చలను నిరా
 దృతిమెయిఁ గనక యుపేక్షం
 చితదృష్టి మెలంగ నొ రుశచిరయజ్ఞంబున్. 28

ఉ. ఏయెడనైన బొద్దమతశ్రమే ఘనమంచుఁ దలంచు వానిలో
 కాయతసమ్మతంబు రుచిశయంచుఁ దలంచెడివాని వానిదే
 వాయతనప్రతానములశనందలి విగ్రహారాజి ఁగాంచి ను
 శ్రీయుత భక్తి నాదరణశ్రేతయుఁ జెల్లు మహోమఖంబయై. 29

ఉ. వైదికతాంత్రికక్రియలశబ్దగు గ్రహింపక నైజబుద్ధిఁద
 ర్కోదిత నూత్నపద్ధతులశనోయ్యన శ్రద్ధవహించు వారు శ్ర
 ద్ధాదృతు లొప్ప దై వతములంచెదియేన్పజియింపగా మఖం
 బై దయివారు శ్రద్ధయకశదా ఫలమిచ్చును గర్మతాశికిన్. 30

ఆ వె బుద్ధితంత్రదృష్టిశ్రూజనంబులు గాని
 శాస్త్రవిహితమైనశ్రసరణిఁ గాని
 నరయ నమరఁ జేయునాస్తి క్యభావమ్ము
 లందు వలన శ్రేయ క్షమందు నరుఁడు.

91

వ. అటులైన శ్రుతివిహితమ్ములంబనియేమి యందురా యవి తదితరో
 పాసనలకంటె వీర్యవత్త రములు. రెండింటికి ఫలతారతమ్యమెం
 తె ననుం గలదు. కాయకయజ్ఞవిధానంబు నుడివితఱి గాన మీ
 రెల్లరుదాని నుజ్జగింపవలవదు.

4. వాచికయజ్ఞ నిరూపణము

వ. వాచికయజ్ఞముపన్యసించుఁ బరుఁడనఁగ విషయభావియు జ్ఞిదంశ
 మునగు నీశ్వరుండు. వానినె బిందు వందురు. ఆపరునికిం బరుఁడును
 గేవలచిత్స్వరూపుండును శివుండవును. ఆపరాత్పరుఁడు కారణముగ
 స్వయంజ్యోతిష్ట స్వస్వభావుండు పరనామధేయక శబ్దబ్రహ్మము ప్రాదుర్భ
 వించు నయ్యది మూలాధారవాసముం గను నప్పుడుస్పందనరహితమయి
 పిండిభూతమగు దానిని 'పర' యని యందురు ప్రాణులర్థములఁ బేర్కొన
 నెంచు సమయమ్మునఁ గలుగు ననిలము వలన గొంచెము స్పందన
 మొంది నాభీస్థానవిహార మొనరించి మనోవిషయత్వ విశిష్టతగాంచి
 'పశ్యంతీ' నామాంకితమగు. అప్పుడు పరకంటె తేజశ్శాలియయి బంగరు
 రంగునం జెలంగు. అటుపై ని బ్రహ్మనాడీప్రవేశముం గని తద్వారా
 బుద్ధి కవిషమయి 'మధ్యమ' యనంబడు. మధ్యమానస్థ తత్పూర్వావస్థ
 కంటె నెక్కుడు తేజస్వంతమైన యగ్నివలెఁ బ్రకాశించు. పిమ్మట
 బ్రహ్మరంధ్రముం జేరి ప్రకాశానందలక్షణముల నొప్పారెయది వైఖరీ
 సంజ్ఞ నెసఁగు. బ్రహ్మరంధ్రము శివాత్యంతప్రీతిస్థానము. శివునిబ్రహ్మ
 రంధ్రమున నుపాసించిన నతిత్వరితముగా దదనుగ్రహము గలుగు.
 అందు మొదట మూఁడువాగ్భేదములు శ్రోత్ర గ్రాహ్యములుకావు. నాగ్ని
 వది మాత్రము ప్రాణిజిహ్వోప్రయక్త మయి కర్ణ గ్రాహ్యమయిలోకమున
 కుపకరించి వ్యవహారము నెఱుపు. మఱియు మధ్యమావస్థాపరిత్యాగా
 నంతరము పరశ్రోత్ర గ్రహణయోగ్యమగు వైఖరీస్థితి నొందకుండు వాగ

వస్థ సూక్ష్మమనియు, కేవలవై ఖరి యగు వాక్కు స్థల మనియు, దెలియవలెను. చతుర్విధవాక్స్థానములలో, బరకు నాభియు, బళ్ళంతికి హృదయమును మధ్యమకుబ్జిహ్వారంధ్రమును వై ఖరికి, దాల్వాదియు క్తముఖ్యమును స్థానములు. బ్రహ్మరంధ్రము భూమధ్యాద్విస్థానములకంటె నెక్కుడు పవిత్రమగుట పరమాధార మనియు వైఖరీకరణత్వ పూరక మగుట పూరక మనియు వాడబడును. మఱియు నగణ్యపుణ్యకర్మఫల భూతానందాభివ్యక్తిస్థానమగుట యది పుణ్యభాజనము నగును. ఆస్థానమున, బ్రకృతివాచకమైన “సః” అను నక్షరమును బురుషవాచకమైన “హం” అను నక్షరమును గల హంసమంత్రమును సోఽహమనుటకు, బదులు సకారహకారలోపమున “నోం” అనునేకాక్షర ముద్భూతమైనది. దానినే ప్రణవమంత్రమందురు. అది మంత్రమాత. మఱియు దదర్థమైన “య” అనునది యపానవాయువాచకమును “ఉ” అనునది ప్రాణ వాయుసూచకమును నయి యారెండు నేకాక్షరమగుటయన గుంభకావస్థ యయి వ్యానస్థితి నొందుననుట సూచించును. ఈమంత్రము గురూపదేశమున జ్ఞాని మఱియొకవిధమున నెఱుగఁదగదు. ఏతన్మంత్రము సర్వాంతరుఁడగు పరమశివవాచకమ్మిట మంత్రరాజమ్మగు. ఇదిచేయెత్తి సత్యమని ముమ్మాఱును వచింతును. మంత్రవేత్త యీశ్వరాదేశానుసారి యయి మూఁడు నాలుగేండ్ల శిష్యయోగ్యతలు పరీక్షించి పిమ్మట శిష్యున కీయవలెను. అట్లు నెయక స్వేచ్ఛమెయి యయోగ్యున కొనఁగిన నకాల మరణము తటస్థించును.

33

త. యోగ్యతా యోగ్యతలు సూడకకొక్కఁడెన్నఁ
 డై న నెవ్వరికీమంత్రీకమాదృతి నిడు
 వాఁడు గడియించుఁబురుషార్థపటలి నాశ
 మొందు శిష్యుఁ బరీక్షించుకటొప్పు నెపుడు

34

క. ఈమంత్రమహిమ మెన్నఁగ
 సామర్థ్యములున్నెగగనశ్రవరవరుల కుమా
 వామాంగునకున్ వ్యాససు
 ధీమండనునటను నాకుఁడెలియుఁడు మీరల్.

35

- తే. మధ్యమావస్థజైందినకమాట వివిధ
 గతులనెనసిన మంత్రమైకకడుఁబవిత్ర
 మగును గ్రమముగ నదియ పశ్యంతియు నగు
 తెలియఁగావలె నాదముకతెఱఁగు లిట్లు 33
- వ. ఎయ్యెడ నిష్కలుఁడైన పరాత్పరుఁడు శక్తియు శివుడునుద్వివిధ
 మగునో నయ్యెడ మాతృకయు రెండువిధములగును. అందొక
 విధమున శక్తియు నొకవిధమున శివుఁడును వాచ్యులగుదురు.
- క. పదమీగతియ పదంబున
 పదమున్ బదమౌ నెవంతుకభావమునఁబదా
 పదములకున్ భేదంబటు
 పౌదలు ననుచుఁ దెలియువాఁడెఱిపో పండితుఁడౌ. 34
- తే. పదమెఱింగిన మంత్రంబుకపబువడును
 బదమెఱింగినచో దుర్లభములేదు
 పదముఁదలఁపంగ శోభనాశ్చస్పదము గానఁ
 బదమెఱుంగక యున్న గైశ్రవశమే? ముక్తి. 35
- వ. అకారాదిహకారాంతాక్షరసమా మ్నాయము స్వరములు వ్యంజన
 ములు నన ద్వివిధములు. అందు మొదటిది అకారాది విసరమువఱ
 కునుబదియారు విధము లది తిరిగి యనుస్వార సాహిత్య రాహిత్య
 భేద మనుసరించి ముప్పది రెండు విధము లగును. రెండవది
 యకారాది హకారాంతము హల్లులు నందు కచటతపవరాక్షరము
 లిరువది యైదునూషాంతస్థవర్ణము లెనిమిదియుఁ గలసి ముప్పది
 మూఁడు విధములగును. వీనిలో నొక్కొక్కటియు నొక్కొక్క
 సిద్ధి నొసంగు. మఱియు వేదార్థాభిజ్ఞులు ఋగ్యజుస్సామాదివైది
 కములుగను, తాంత్రికులు హుంఫడాదితాంత్రికములుగను
 లౌకికులు లోకవ్యవహారములుగను వానింబ్రయోగించి కృతార్థు
 లగుదురు. 40

మ. జగ దుత్పత్తిలయస్థితుల్ అసదధిశ్చానంబు శంభున్ బలెన్
 గగనాబ్ధాయుక్యపీటభూములన విశ్వాత్లోల సత్పంచభూ

తగణంబున్ దనుసంఘముల్ బలె సమస్త ప్రాణి సంఘంబులున్.
తగ నోంకారము నాశ్రియించికొని శక్తబ్రహ్మప్రాభవం బొందెడున్.

క. పరదేవియు మాతృకనా
వఱలెడి యోంకార మొకటి బహువిధనాద
స్ఫురితామలవిలసద్వై
ఖరీ ప్రథిత నామమొప్పుశ్శగాఁగను జగతిన్. 42

ఉ. వాకుల కందరాని బలుకవై భవముల్ దనరారు మాతృకా
ప్రాకటసూక్ష్మాతాగతులశ్శబ్రహ్మహారిప్రముఖాఖిలామరా
స్తోకమతిప్రగల్బులునుకజూడ సమర్థులు గారు గాన నే
నేకరణిన్ వచింపుదుఁ ద్రదీయవిభూతిశతాయుతంబులన్. 43

మ. స్తవనీయుండును జిన్మయుండుఁ బరచిత్తాకల్యకల్యండు వా
స్తవుఁడే యయ్యు నుమాసమేతుఁడయి భాశ్శస్వన్మంత్రరాజంబు హృ
ద్వివరంబం దనిశంబునుం జపములుశ్శవిశ్శూరుచుం జేయునో
శివుడుం గూడ రహస్యమందన నికన్శజెప్పంగ వేఱున్నదే. 44

ఉ. ఇట్టివి మంత్రవై భవముశ్శలేనును మదురువర్యు పాదముం
బట్టి గ్రహింప గల్గితినిశ్శపావనులార సుఖంబుగోరి యీ
గుట్టును మీరెఱింగి గురుఁగొల్చి గ్రహింపుఁడు మంత్రమెంచ నె
ప్పట్టుననె న దేశికునిశ్శపాదము వట్టక మంత్రమబ్బునే.

5. ప్రణవవివార నిరూపణము

తే. ప్రణవమునుఁజెప్పవాఁడ సంశ్శగ్రహముఁగాఁగ
విస్త రింపఁబరాపరశ్శవిధములయ్య
దగును బరమనఁ బరత త్త్వశ్శమగును నపర
మన్నఁగేవలశ్శబ్దంబశ్శయగునిజమ్ము. 46

ఉ. నూతనవస్తు వెట్టులఁ గశ్శనుంగవ విందులు నేయు నట్లవి
భ్యాతముదం బొసంగుఁ బరశ్శమార్ధశివాకృతి యెల్ల వేళ స
చ్చేతముమోదముంగనుటశ్శచేతఁబ్రకృష్టనవంబు నంచు వ్యా
భ్యాతము నయ్యెడున్ బ్రణవశ్శమన్నది పండితకోటి కెయ్యెడన్. 47

ఉ. ఏయెడలన్ వికారమునొక్కకింతయుఁ గాంచక యుండి సంతత
శ్రేయము స్వీయరూపమయి ర్చిడన మోదఘనామః ప్రథా
వాయతమూర్తి చెన్నలరికయద్వయమై యసమానమైన ప్రీ
త్యాయతనంబునౌట ప్రణవః వాఖ్య పరప్రణవంబుగాంచెడున్.

48

క. పరమప్రణవప్రాప్తికిఁ
గరణమ్మగుఁ గానఁ గార్యకారణాభేదం
బరయుచు నపరప్రణవం

బిరవొందఁగఁ బ్రణవమని వశచింతురు తజుల్.

49

వ. తొల్లిటికొకకాలంబునప్రజాపతి

సి. ఒడలిపైఁ దెలిబూదికయొప్పార నుదుటిపై

రహి మీరుచుండి పుంశ్చంద్రములు వెలయ

నిందియక్షోభమ్ముకనెదఁ గదురఁగ నీ

క్రోధరసమ్మలఁకఁద్రోసి దవ్వు

నారచీరంగట్టతోరంపునెరులఁ గెం

జడ నౌదలను బెడంకగడరఁ దాల్చి

యమలపంచాగ్నిమకధ్యాసినుఁ డై ధ్యాన

మహితనిశ్చలచిత్తశసహితుఁ డగుచు

తే. గీ. నేఁడులున్ మూఁడుబత్తితో కనీశునభవు

సాంబునిం గూర్చి ఘోరతశపంబులాచ

రించి మెప్పించినన్ శివుంకడంచితస్వ

రూపుఁడయి వృషవాహనాకరూఢుఁడగుచు.

51

తే. గీ. దర్శనం బిచ్చి సృష్టివిశ్ధం బనుగ్ర

హించినన్ బద్మసంభవుంకడంచితముగ

సరవిమై భూమి నంతరికక్షంబు దినముఁ

జేసి తత్పారముల సృష్ట్యఁజేయ నెంచి.

52

తే. గీ. వహ్నివిప్రార్కులం జేసికవాని సార

ములుగఁ బుగ్యజుస్సామంబుకలలరఁ జేసి

- భూర్భువస్సువర్లో కముల్కౌసగ్ర వాని
సారములు గాగ్ర జేసెనుశ్రసరవి మీర. 53
- క. ఒకకోటిపద్మమిత్ర
ప్రకటాభాస్పదములయి వికరాజిలు నుతవ
ర కము లకార ముకారము
ణ
మకారమనఁ జనును జగతికమహితము లగుచున్. 54
- క. అమ్మాఁడక్షరముల నే
కమ్మొనరిచి “యోము” గాగ్రకంజప్రభవుం
డిమ్ములఁ బలికిన నది బూ
జ్యమ్మయి యలరారు సర్వకసారం బగుచున్. 55
- క. సర్వావభాసకుండగు
శర్వుం డోంకారమం దెనంగుచు నిలువన్
సర్వేశ్వరునకు నయ్యద
ఖర్వోజ్వలవిమలవాచకమ్మయి వెలయున్. 56
- త. తవ లోహంబు తదగ్రదహనునకును
వేఱుపరుపకపలికెడికవిధము నటుల
భవుని ప్రతిబింబముం గనుఁబ్రణవమంత్ర
మగును భవవాచకంబయిశ్రయనువు మీఱ. 57
- త. తెలిసికొన్నట్టి విషయమ్ముక తెలిసె ననుచుఁ
దెలియకున్నట్టి విషయమ్ముక తెలియుననుచు
సందియమైన విషయమ్ముక సందియమ్ము
ననుచు నుత్తర మిడునట్టికయవసరముల. 58
- త. ప్రతివచనవర్తి యోమనికబలుకుచుండుఁ
గాన జ్ఞాతార్థమునకు సత్జ్ఞాతమునకు
మఱియు సందిగ్ధమునకు సత్మంబుగాఁగ
నోమొకటి వాచకంబయియొప్పుచుండు. 59
- క. పుటకుడ్యగ గనవాయు
స్ఫుటతర నామములు మానికసురుచిరమగు “నో

మే"ట వర్తింపఁగఁ బల్కిన
నటజెల్లును సర్వవాచశ్చకార్థం బోమా.

60

క.

సకలావభాసకం బీ
యకలంకమనూత్రమ మేవఁడదటఁ గొను వా
నికి సకలమంత్రజపఫల
నికరమ్ములు కైవసములుఁ నిజమిది గనుఁడి.

61

క.

కావున మీరెల్ల రొగిం
బావనమంత్రముల కెల్లఁ బావనమగుటన్
భావింపుఁడు ప్రణవార్థముఁ
గావింపుఁడు తజ్జపమ్ముఁ కడుబత్తి మెయిన్.

62

పి.

ఈమంత్రమున కెంచఁబుషి బ్రహ్మ ఛందస్సు
గాయత్రి పరమాత్ముఁడై యెననెడి
శివుఁడు దేవత శక్తిఁ బెలఁగు నకారంబు
కారమకారముల్ సారబీజ
మగుట నిక్కంబు మోక్షార్థమందున విని
యోగమీ మాఁటికిఁ నొప్పుమీర
నమలానలానిలాశ్చాప్తులు బుఘులు గా
యత్రి త్రిష్టప్ప బృహతియు ఛంద

ఆ వె.

ములును బ్రహ్మవిష్ణుఁ భూతేశులును దేవ
తలును తెలుపు నెఱుపుఁ నలుపువఱ
ములును మేలుకొనుటకలగనుటయు నిద్ర
మాఁడవస్థలనుచుఁ చూడనగును

63

సి.

అగును స్థానములు భూశ్రమ్యంతరిక్షస్వర్గ
ములు బుగ్యజుస్సామశ్రములును శ్రుతులు
అగులు గార్హ పశ్చతాగ్ని దక్షిణవహ్ని
యాహవనీయాగ్నిఁ రయనఁగ యూఁడు
మఱియుఁ బ్రాతఃకాలశ్రమఛ్యాహ్నకాలసా
యంకాలమనఁగఁ గ్రాంతరములు

తగనుదాత్తం బనుశ్చదాత్తంబు స్వరితంబు

నగు స్వరంబులుక్రియశ్చలగును సృష్టి.

తే.గీ. స్థితియు లయమును, గుణములై శ్చవలఁగి యలము
కొనును సత్వరజస్త మోశగుణము బొటన
వ్రేలు మొదలుగఁ జిటికెనశ్చవ్రేలు వఱకు
వ్రేళ్ళకణుపులు తెలియుఁ డీశవిబుధులార.

64

క. తొలికణు పుత్పత్తియు న
వ్వలికణుపున్ రక్షణమ్మశ్చవలికణుపు నగున్
త్రిలయంబును మూఁడక్షర

ములకుఁ గ్రమంబిటులఁ దెలియశ్చబోలునుజుండీ.

65

ఆ. ఎవ్వఁడై నసిద్ధిశ్చనెదఁగోరు వాఁడేని
న్యాస మిట్లొనర్చిశ్చనన్ గృతార్థుఁ
డగును యుక్త మంత్రశ్చమాదట నత్తరిఁ
జెప్పికొనఁగ వలయు శ్చనొప్పుమీర.

66

మ. వరనాభిన్ హృదయంబునన్ శిరమునన్ శ్చవర్ణంబులన్ మాటుభా
సురలీలన్ దగ న్యాసమున్ సలిపి సంశ్చకుద్ధాత్ముఁడై యెవ్వఁడేన్
ధరణీభృచ్చిఖరాదివాసు శివు శ్చదృక్తిన్ భజించున్ వెసన్
స్థిరమౌవానికిఁ గలుగి సిద్ధి యనుచున్ శ్చజిత్తంబునం దెంచుఁడీ.

67

క. అగు షట్కర్మము లాతని
కగు నష్టవిభూతులలరుశ్చనపవర్గంబొ
ప్పగు నిష్టఫలము విద్యలు
తగువిధమునఁ బొల్పుఁ బాపశ్చతతి నశియించున్.

6. గాయత్రి వివరణము

వ. గాయత్రి సవ్యాహృతికముగను, సశిరస్కముగను వక్కాణింతు.
“ఓంభూః, ఓంభువః, ఓగ్ంసువః, ఓమహః, ఓంజనః, ఓంతపః,
ఓగ్ంసత్యం” అనునవి వ్యాహృతులు. అత్రి. భృగు, కుత్స, వసిష్ఠ,
గౌతమ కాశ్యపాంగిరసులు సవ్యవ్యాహృతులకు వరుసగ ఋషులు
గాయత్రియు నుష్ణిక్కును, ననుష్ఠుస్సును బృహతియుఁ బంక్తియు,

త్రిష్టుప్పును, జగతియుఁ గ్రమముగ చందస్సులు, అగ్నియు, వాయు
వును సూర్యుఁడును బ్రహ్మయు వరుణుఁడు నింద్రుఁడు విశ్వేదేవుఁలు
కృమముగా దేవతలును వానికి నగుదురు మఱియు గాయత్రికి ఋషి
విశ్వామిత్రుఁడు చందస్సు గాయత్రి, ధై వతము రవి, యధిదై వతము
శివుఁడు, తన్మంత్రాక్షరము లిరువది నాలుగు. పదమున కెనిమిదియక్ష
రముల చొప్పున లెక్కించిన త్రిపదయుఁ బదమున కారక్షరముల
చొప్పున లెక్కింపఁ జతుష్పదయును గాయత్రియగు. గాయత్రి జప
మునఁ ద్రిపదయుఁ బూజను జతుష్పదయు నగును. “ఓమాపోజ్యోతీరసో
మృతంబ్రహ్మభూర్భువస్సువరో” మను మంత్రముగాయత్త్రిశిరమనంబడు
దీనికి ఋషి బ్రహ్మయు, చంద స్సనుష్టుప్పును దేవత పరమాత్ముఁడును
వినియోగమిష్టసాధనమందునఁ దెలియనగును. మఱియు

క. మూఁడడుగు లాఱు కడుపులు

బోఁడిమిగల తలలు నై దుశ్శమోమునఁ గార్చి

చ్చీడైన డాలు తమ్ముల

నోడించెడి కన్ను జెన్నుశ్శలొప్పు వలఁతియే.

70

క. చొక్కపుఁజనవ చందము

లక్కుసకలవర్మనయచశ్శయమ్మును సొబగే

పొక్కిలి పదునెన్నిదియన్

లెక్కఁదగుఁ బురాణములునుశ్శనీటుల నొసఁగన్.

71

క. కరములు తర్కము కర్ణము

లిరుసాంఖ్యంబులును గగనశ్శమిరవుగ నుదాం

తరమున్ మీమాంసాఖ్యా

వరశాస్త్రము లక్షణంబుశ్శవై భవ మీనన్.

క. స్థూలశరీరమ్ము జగ

జాలము సూక్ష్మంగమఖిలశ్శసారోపనిష

చ్చీలలితార్థము గాఁగన్

జాలఁ బ్రసిద్ధిని వహించుశ్శనరణు లెసంగన్.

73

- క. అంశర్యామి యగుచు మద
శాంతకుడే సకలమైననవ్యాపారంబ
త్యంతమ్ము నిర్వహింప న
నంతగుణగణమ్ము తెనసిశ్రయందము లూరన్. 74
- క. పావనతరగుణఖనియై
సావిత్రిమనులలామనసారేతరమం
త్రావిర్భూతప్రాశ
స్యావిరళశ్రీజయించునందురు విబుధుల్. 75
- క. ఒకపాదము ఋగ్వేదం
బొకపాదము నగు యజస్సునొకపాదమ్మై
యకలంకసామ మొప్పును
ప్రకటము గాయత్రికిన్ ద్రిపద యను పేరున్. 76
- తె. అతిశయించు నాధర్వణశ్రుతియ చేష్ట
శబ్దశాస్త్రంబు కల్పశీతజనిరుక్త
ములును జ్యోతిషమను నంగశ్రములును బంచ
శీర్షములు గాఁగ నతులితశ్రీరహించు.
- క. నలుదెసలు క్రిందు మీదులు
వెలయున్ షట్కుక్షిలనఁగ్రవిశ్రుతములునై
విలసదాయత్రికి నని
పలుకుదు రార్యులిది తెలియశ్రవలయున్ మీరల్. 78
- వ. మరియు "దత్సవితుర్వరేణ్యంభర్గో దేవస్యధీమహి ధియోయోనో
ప్రచోదయాత్త"ను చతుర్వింశత్యక్షరములు గాయత్రిమంత్రము. దానికి
పాదాంగుష్ఠ గుల్ఫ జంఘా జానూరు గృహ్య వృషణ కటిప్రదేశములును
నాభి, జఠర, స్తన హృదయ కంఠ వదన తాలు నాసికలును భ్రూమధ్య
లలాట పూర్వదక్షిణపశ్చిమోత్తరవక్త్రీమార్దములునుం గ్రమముగ స్థాన
ములు. తదక్షరములయందు బ్రథమాక్షరము చంపకవర్ణము. రెండవ
యక్షరమును బదిరెండవ యక్షరమును శ్యామవర్ణములు. మూడవ
యక్కరము పింగళవర్ణము నాల్గవయక్షరమును నిరువదియవ యక్షరము

నింద్రనీలవర్ణములు. అయిదాతేడువర్ణము లగ్నివర్ణములు. ఎనిమిదవ
 యక్షరము మెఱుషద్రవరంగు. తొమ్మిదవ యక్కరము తారకాపు
 చ్చము, పదియవవర్ణము నలుపు, పదునొకటి పదునెనిమిది వర్ణములు
 రక్తగౌరవర్ణములు, పదుమూడు, పదునైదువర్ణములు శుక్లవర్ణములు
 పదునారు పద్మరాగవర్ణము, పదునేడు పాండురము. పందొమ్మిది యింద్ర
 నీలవర్ణము. ఇరువది గోరక్తము. ఇరువదియొకటి సూర్యవర్ణము.
 ఇరువదిరెండు నీలోత్పలము. ఇరువదిమూడు శంఖకుందేందువర్ణము.
 ఇరువదినాలుగు దీపసన్నిభము.

తె. పాతకమ్ములు మరి యుపశ్చపాతకములు
 ఊద్రపాతకములుఁదొలఁగఱును దదక్ష
 రముల నివ్విధిఁదెలిసిసశ్చసుమహితులకు
 మంత్రరాజంబు దీని సకమాన మెద్ది? 80

తె. దానముల నన్నపానీయదానములును
 దపములందు నహింసాఖ్యైతప మొకండు
 మంత్రముల యందు గాయత్రిమంత్ర మొకటి
 నాహుతుల యందు వ్యాహృతియధిక మండ్రు. 81

సి. కలుగు జీవాంతరంగముల నంతర్యామి
 యగుచుఁ బ్రేరేపించుశ్చననఘుఁ డెవఁడు
 సర్వప్రకాశకశ్చస్వప్రకాశకమైన
 విమలతేజము గాంచిశవెలయు నెవఁడు
 సకలచరాచరశ్చసంఘముల్ సృజియించు
 సామర్థ్య మొప్పారుశ్చతురుఁ డెవ్వఁ
 డెడలేని కోర్కలశ్చనెల్లజీవుల నహ
 మ్మని భజియింపగానలరునెవఁడు

తె. తత్సమాఖ్యను పేరొందిశతనరు నెవ్వఁ
 డఖిల ఖాతాత్ముఁడై భ్యాతిశనందు నెవ్వఁ
 డట్టి దివ్యుని తేజంబుశ్చనమలమతిని
 ధ్యానమును సల్పు వారమెంతయును మేళు. 82

మ గురుపానుం తుపదేశమీయఁగొని కోశర్కుల్ మీరగా దక్షిణన్
 గురుదేవాంఘ్రిసరోజయుగ్మము కడున్తనూల్కొల్పియామీదన
 క్షరలక్షల్ దగ మంత్రమాతయగు నాశావిత్రినిన్ నిక్మలాం
 తరుడై యిర్వదినాలు లక్షలను సంధానించినన్ బుణ్యుడౌ. 83

క. ఇరువదినాలుగు లక్షల

వరగాయత్రిన్ జపించుకవాడెంతటి ము

ష్కరుడైన మంత్రసిద్ధిన్

బొరయున్ దన్మహిమ నుడువశబోలు నెవనికిన్? 4

శా. ప్రాతఃస్నాన మొనర్చి యీమనువునెకవ్యాడై న వేసార్లొగిన్
 బూతాత్ముం డగుచున్ జపంబు సలుపన్తబూరంబులౌ వానికిన్
 జేతోవీధిఁ జెలంగు కొరికలుబళ్ళిత్తంబుగాన్ దెంచమం
 దేతద్వాక్యము నందు సందియమునింక తెఱబొందకుండెయ్యడన్. 85

శా. రాహుగ్రస్త దివాకరాతివిమలప్రాశస్త్య మొప్పురు పు
 ణ్యాహంబందున జండ్రకజ్జలనుకనాజ్యంబందునన్ ముంచియు
 త్పాహం బొప్పఁగ హవ్యవాహనుని మశ్ధ్యన్ వ్రేల్చినన్ గతెడున్
 బాహుళ్యాంచితవైత్తవైభవము లీకమంత్రప్రభావంబునన్. 86

శా. నానాభీషణన్యత్యముల్ నెఱపుచున్కనాల్కన్ ప్రసారించి స్వ
 ర్పానుం తుజ్జ్వలమూర్తి బాను మెయి నుకగ్రీస్ఫూర్తిమై నాకి దం
 తానన్ గ్రుచ్చుచు నోటఁబెట్టు పనిపూర్ణంబై న వేళంజలా
 నూనార్ఘ్యంబిడి యెవ్వఁడీజపమునూకనున్ వానికొ కొరికల్. 87

ఉ. గోమయపిండచూర్ణములశ్రగోఘృతధారల తోడ నెవ్వఁడేన్
 హోమము కీలలం జెలఁగుకనుజ్జ్వలదగ్నినొనర్ప వానిగో
 ధామము నందు బిందికొలఁతదార్కొను పాలనొసంగు ధేనుకా
 స్తోమము లెప్పుడున్ వెలయుఁత్రవోరముగా జపియింప మంత్రమున్

పి. ధాన్యహోమము నేయఁగదనరు సంతానంబు

తండులహోమానఁత్రబెండిలి యగు

మోదుగన్ వ్రెల్వగశ్రబ్రోదియగున్ భనం

బాజ్యమాహుతి విడతనగును గోర్కె

వ్రబ్బలిన్ వహ్నికశ్రర్పణనేయ వానయు
 నృపవశ్య మమరుఁ దేశనియను వ్రేల్వ
 స్త్రీవశ్య మబ్బునుకతేనెపాయస మిడ
 నేతి హోమము నిడతనెగడు వాంఛ

ఆ.వె. పంచగవ్యమైనకఁబరగ నువ్వులనై న
 సరిగవ్రేల్వఁ జెట్లుకశాంతినొదవు
 మావిడాకు నగ్నికదేవున కర్పింప
 జ్వరము వోవు మంత్రకపటువు గలుగు 89

తే. ఎనిమిదివే ల్గాయత్రిన్
 పనిఁగొని జపియించి విమలకవార్యభిషేకం
 బును సలుపఁగఁ దుష్టస్వ
 ప్పనివృత్తి ఫలంబు గలుగుకపావనులారా: 90

క. క్షీరాహారముఁగొని యే
 వారలు సావిత్రి లక్షకవారము మతి వై
 వారఁగ జపియించిన న
 వ్వారికి నపమృత్యుతోషకపరిహార మగున్. 91

తే. ఎనుఁగున కేని యావునకేని గుఱ్ఱ
 మునకు నేని తెవులలక మొనసి మేడి
 గాని రావియ గాని హోతమాన మంత్ర
 మాని యిడ మాను నయ్యదికవాని కపుడు. 92

క. మృతమాహారము గొని కత
 కతకత మీమంత్రమాతకజపియించిన చో
 మితి లేని విద్యలన్నియు
 వ్రతమహిమం గలుగుఁ గష్టకపడి చదువకయే॥ 93

క. మోఁకాలిబంటి నీటన్
 వీక నిలిచి యెఁగఁడు కతుకవీరుని దెస మో
 మై కనలి వేయిసార్లు
 వాకొన యుద్ధమున విమలకవారజయ మగున్. 94

చ. పగతుని రూపమున్ బుడమిశ్రపై లిఖించి తదీయవక్షమం
 దుఁగడిమి వాని పేరు లిపితోడ రచించి స్వకీయపాదమం
 దుఁ గుదురఁ జేసి మంత్రమునుకదోరపుటల్క జపింప శాత్రవుం
 డగు మనుజుండు చచ్చిశమనాలయము జొరఁబారు వేగియె. 95

ఉ. బాపఁడు గాని యట్టి పగవనిని జంపఁగఁ గోర్కి కలుచో
 నాపని దీర్పఁగలెడి క్రియన్ వినరించెద నర్కభూజమెం
 తోపని బూని దెచ్చియదిశతున్కల యున్కలఁ జేసి తీక్షణతె
 లోపచయ మ్మొనర్చి బలుకృణామముఁ జేయుఁడి మంత్రయుక్తులె

తె.గీ. ఆభిచారికకర్మములందు మంత్ర
 వర్ణముల సక్రమంబై నశవడువు గాక
 ప్రాతిలోమ్యక్రమంబుగాఁగఁబలుక వలయు
 నస్త్రముఁ గూడి బ్రతిలోమశ్రమగును లిపులు. 97

క. తుదినుండి మొదలు వఱకున్
 సదమలగాయత్రిఁ బలికినన్ బ్రహ్మాస్త్రం
 బుదితమ్మగు దానికి నీ
 డెదియును గనరాదు గద మకహీయశ్శక్తిన్. 98

తే. భక్తి సావిత్రి జపియించిశపాల నైన
 నేతినైనను హోమంబునీర్వహించి
 దీక్షనెరపిన వానికినక్షయ మగు
 శాంతి గలుఁ జతుష్పాదశ్రమితికెపుడు. 99

తే. జానుదమ్మజలంబులశరగ నిలిచి
 మనువు మంత్రించి తెల్ల భ్రస్మంబు నీయ
 సకలదురితసమూహముల్ శసమయు నంచు
 భవ్యశాస్త్రార్థకోవిదుల్ బల్కుచుందు. 100

శా. వేయున్ బల్కఁగ నేల నింక వినుఁడీశవిద్వద్వరేణ్యుల్ అస
 ద్గాయత్త్రిమనురాజమున్ జపమొగింఁ గావించు పున్నెంబుచే
 నీయాకోర్కననేల తెల్ప హృదయాశ్రీష్టంబు తెల్లన్ ఫల
 శ్రీయుక్తాంచితమై ప్రవర్తిలు బుధాశ్రీర్వాదభంగిన్ సదా. 101

క. కావున జ్ఞానేచ్ఛాసం
 భావితహృదయాంతరములకమంత్రజపంబున్
 పావనులై పొనరించు సు
 ధీవర్యులు ముక్తులై నుశ్రతిం గండ్రెపుశుక్ల. 102

7. హంసవిద్యా వివరణము

తె. సంగ్రహము గాఁగ విస్తారకసరణి గాఁగ
 నాత్మమంత్రమ్ము నుడివెదకనార్యులార
 నరయ ఋషి బ్రహ్మయగును గారయత్త్రి ఛంద
 మొప్పు నాత్ముండు దైవతకమొగిఁగనుండు. 103

మ. సకలాజాండము లెందునం గలిగి నిశ్చల్నిల్పియే పొంది త
 ప్పక యెందున్ లయమొందు నట్టివిలసకద్ర్భహ్మాంబు వర్తిలు లో
 క కలాపాంచితమూలమై యలము విశఖ్యాతైకిచిద్రూపత
 త్ప్రకృతిప్రాకటశక్తికే యగు సభాకరమ్యమ్ముగా సంజయె 104

క. సకలజగన్మూలంబయి
 యకలంకము నద్వయమ్ముకనగు బ్రహ్మము దా
 నికి సంజ్ఞామాత్రంబగు
 హకారమును బీజ మనుచుకనరయఁగ వలయున్. 105

చ. ప్రకృతియ శక్తి పూరుషఁడుకరాజితబీజము నంచెటింగిశీ
 తకర శిరోఽవతంసు భవకతాపనివారకు సాంబు నీకుఁ బా
 యకి యెద నిల్పి ద్వాదశసకహస్రము హంసమనూత్తమంబు వా
 చిక జపముం బొనర్పఁగ నశశించుఁ బ్రమాదవశాఘబ్బందముల్ 106

చ. ఇది యథమాధికారి జపియించెడి పద్ధతి మధ్యమాధికా
 రి దనరు నెట్టులన్న వినకరే సహవర్ణములందుఁ బ్రాణమున్
 విదిత మపాన మొయ్య సరకవిగని శైలసుతామనోహరున్
 మది నిడుచున్ జిపింపఁ జనుకమానసపూర్వకృతాపరాధముల్ 107

తే.గీ. హంసమంత్రమ్ము నెట్లుతకమాధికారి
 కోరి భజియించు నన్ననుశ్రనేరికైన

నేది తెలియక యున్నను నేననంగ
తెలియునే గద నపరోక్షమగుట తన్ను.

108

సీ. పుట్టి పెరితిఁ జావుఁ బొందుదు సంసార
చక్రబద్ధుఁడ నయి జరుగు వాఁడ
బ్రాహ్మణుఁడ నృపుండశ్రవై శ్యుండ శూద్రుండ
నంత్యజుండేననిశ్చయరయువాఁడ
దారణోదరపుత్రశ్రవనధాన్యగోగృహం
బులుగలు వాఁడనిశ్చపలుకువాఁడ
మోదమొందెడి వాఁడభేదమొందెడివాఁడ
నలుగువాఁడబ్రసాదశ్రమందువాఁడ.

తే. కర్మకరణంబులై దునుకజ్ఞానకరణ
పంచకమ్మును నాయవిశ్వాప్నజాగ్రీ
దాద్యవస్థువాఁడనైశ్చయందతెఱుఁగు
వాఁడ నేనని తలఁపనిశ్చవాఁడు గలఁడె?

109

క. అపరోక్షమ్ముల కెల్లను
నపరోక్ష మ్మొకటి యగు నశహంమతి తను దా
నెపుడైనఁ దెలియకుండునె
యపరోక్ష మ్మొకటి యందుఁడుఁడు గలఁడె?

110

తే. అట్టి జీవునకును సంజ్ఞయగు హకార
మయ్యదియ జీవమంత్రంబునగు ధరితి
పరమశివవాచకంబు సత్వర మగును
హంసమంత్రంబువర్ణద్వయమున మనును

111

సీ. పుట్టువొందను నేనుకబుట్టునాయందెల్ల
నెందు నేనుండ నాయందు నిఖిల
ముండు లయముఁ బొందకకుండుదు సర్వంబు
నాయందు లీనమైకపాయు రూపు
పరమేశ్వరుఁడ నేనుకప్రాణిమాత్రుఁడను గా

- నింతకు సంసారవంతుడ నని
 విభ్రాంతి పడినాడత్రవెట్టినె తింతవ
 టునకంచు నెఱిగితిగ్గుటుతెలిసె
- తె. గీ. నీశ్వరుడ నేను నేనొదుశనీశ్వరుండ
 నంచు హంసాఖ్యమంత్రమ్మునెంచి తన్ను
 యత్వముం గాంచి యద్వయాశనందుడ గుచు
 నాత్మ నలరారువాఁ డుత్త శమాధికారి. 112
- క. అలసుడ సంసారిం గద
 నలఘుడ సంసారి నగుషశనాయని బలు శం
 కలు పడకుఁడు భాగత్యా
 గలక్షణావిధము తెలియఁగవలె మీరల్. 113
- చ. నునుమెయి కోమలాంగములు నూల్కొనకుండిన వార్థకంబునన్
 వెనుకటి దేవదత్తుడగుశవీడని గుర్తు లెఱుంగు పోల్కితో
 ల్తను సుఖిదుఃఖినం చెదఁ దలంచెడినేఁ బరమార్థమోదమా
 దని గురుతించు తొప్పు. నజశహజ్జహదంచితలక్షణాప మై॥ 114
- శా. ఏసత్యుండ నజాండభాండముం నెశనేనిండి విజ్ఞానల
 క్షీసాహిత్యము నొందువాఁడ సుఖుడన్ శచిద్రాపుఁడీశుండ నం
 చే సద్భావము గలు నయ్యది శ్రుతిన్ శజీవేశసంధానభా
 షాసందర్భములందుఁ గానఁ దగుభాశస్వలక్షణాపవృత్తిన్. 115
- ఆ. వస్తు జాతమెల్ల శవ్యభిచరించుచునుండు
 సతతముందు సర్వశసాక్షినగుచు
 సత్స్వభావుడవుడు శజ్ఞాత మజ్ఞాతంబు
 నేను గేవలుండశనిక్కముగను. 116
- క. సకలంబు నేనెఱుంగుదు
 సకలమునం దొకటి యెఱుఁగఁగజాలునె నన్నున్
 సకలమునకెన సాక్షిని
 సకలము మత్సాక్ష్యవస్తుశసమితి యగుఁ జుడి. 117

వ. ఇయ్యది హంసమంత్రార్థంబు తత్త్వ మిట్లుండఁ గొందఱు మంద
 మతు లాత్ముండు ద్రవ్యమనియు సంవిత్తు తచ్చేషమని వాకొందురు.
 ఇంచుక తర్కబుద్ధి విమర్శించిన దర్శనమునందలి లోపములు గనుపట్టు.
 అయ్యది యెట్లుండురేని తద్వాదిని నాత్ము ద్రవ్యరూపుఁడని నుడివితివిగదా
 యెట్లులే న నాత్ముఁడచిద్రూపుఁడా? చిద్రూపుఁడా? చేతనుఁడా? యని ప్రశ్నించిన
 నతఁడా ముత్తై అంగుల నొక్కండని ప్రతివచనమ్ముఁ బలుక వలెఁగదా.
 అందు మొదటి పక్షంబు విచారితము. ఆత్ముఁ డజిత్తుఁడనియుఁ జిత్తు
 తచ్చేషమనియు నందువెని జడములయిన శరావాదులును జిచ్చేషము
 లగుటఁజేతనము లనవలసి వచ్చును. కాన యిది యసంగతము. మఱి
 రెండవపక్ష మాలోచింతము. ఆత్ముఁడు చిద్రూపుఁడయినచోఁ జిత్తు చిత్తు
 నకు శేషమెట్లగును? శేష శేషిన్యాయమున శేష, శేషులకు భేదముండ
 వలెను గదా! యట్టి భేదము లేని చిత్తు చిత్తునకు శేషభావ మొంద నేరదు.
 మరియు భిన్నభిన్నచైతన్యముల మనము ప్రత్యక్షముగా నరయు
 చున్నాము. కనుకఁ జిత్తుచిత్తు నకు భేదముకుదురునని యంటిరా తద్భేద
 మౌపాధికము గాని వాస్తవముగాదు. కాన రెండవపక్షము నసంగతము.
 ఇంక మూఁడవ పక్షము విచారితము. ఆత్ముఁడు చేతనుఁడు చిత్తు తచ్చే
 షము ననుటయన్యోన్యాయశ్రయిదోషదూషితము. చిద్విష్టుఁడు చేతనుఁ
 డనియుఁ జేతనశేషము చిత్త నియుఁ బలుకుట పొసఁగదు. కాన సంవి
 త్త శేషమనఁ జనదు. చిత్తు నన్యశేషంబనుట భ్రాంతియై గాని వేఱు
 గాదు.

118

క. పరమప్రేమాస్పద మన
 వరతము జీవుండు దేహాశ్రవంతుల కగుటన్
 వఱలును జీవండానం
 దరసాత్మకుఁ డన్న పలుకుశ్రతధ్యం బగుచున్.

119

శా. నానాదేశవిశిష్టవస్తువులు నానాకాలవస్తూత్కరం
 బేనే పూర్ణుడఁ గాక యున్న నిక నాశ్రకెటుల్ సదా దోఁచెడిన్
 గానన్ నేఁ బరిపూర్ణుఁ డౌదునని వ్యాఖ్యానమ్మగున్ హంసమం
 త్రానూనార్థము నెంచి చూచిన రహస్యస్యంబియ్యదే పల్కితిన్. 120

- శా. సంసారాధ్యమునన్ జరింతును గదాసంసారసాక్షిన్ గదా
సంసారకృమవర్జితం డగుటకేసందేహమున్ లేదు వి
ద్వాంసుల్ గాని యెఱుంగనేరరిది నేరవాక్రుచ్చిత్స్ గోప్యమీ
హంసాఖ్యామలమంత్రరాజమున కీశ్యుర్థం బెఱుంగుం డిక్కు. 121
- ఆ. హంసమంత్రమునకు నాత్మమంత్రమ్మని
ఖ్యాతి లోకములనుగలుగు నట్లు
జివపరుల కై క్యశభావమ్ముఁ గను ధీరుఁ
డగును బహ్మవేత్తశయన్యుఁడగునె? 122
- ఆ.వె. ఇట్టి జ్ఞాన మొదవునెవ్వని కెయ్యెడ
నట్టివాని కప్పుడతులఘోర
భవపరిభ్రమైకశబాధలు దొలఁగును
హంసమంత్రమహిమశ్మరయుఁడయ్య! 123
- ఉ. హంసమనూత్త మార్థములనాత్మనెఱుంగక ముక్తిఁగోరు వి
ద్వాంసుఁడు హాస్యపాత్రుఁడగునవాఁడరయన్ ఊధమాన్పుకొంటకై
యంసవిలాసమున్ దనరశనాదట నాకసమున్ గ్రహించు ధీ
పాంసను బోలువాఁడగునునబావనులార! యెఱుంగుఁ డింతయున్
- ఆ.వె. అరివధం బొనర్చునాభిచారికముల
యే పణంచు మంత్రమియ్యది గద
దీని నెఱుఁగువానికౌను శతాబ్దప్ర
మాణజీవనమ్ముశ్మహితులార! 124
- క. సకలై శ్వర్యనిధానము
సకలామరత్పప్తి కరమునసకలారౌగ్య
ప్రకటాషధరాజమ్మున్
సకలాగమధీప్రమాణశచణ మిదియ యగున్. 125
- క. ఇయ్యది యయ్యది యనుచున్
వెయ్యి నుడుల్ వలుకనేలశవిజయమ్ముల న
క్షయ్యమ్ముగ నిది గూర్చున్
గయ్యంబుల యందు సర్వశకార్యములందున్. 127

- క. ఎవడైన హంసమంత్రము
చవులెఱిగి జపించువాఁడుశసంస్కృతిమార్గ
ప్రవిముక్తుఁడగుచు సాక్షి
చ్చివుఁడేయగుఁడెలియుఁడీరుశ్చిత్తములందున్ 128
- క. ఈమంత్రమహిమ మరయఁగ
లేమంచు వచింప నన్యత్రలేకము లేదం
చోమాన్యులార! నుడివెద
క్షేమకరమ్మిది త్రిమూర్తిశనైవ్యం బగుటన్. 129
- వ. మఱియును 130
- ఉ. రేచకపూరకమ్ముల వశరింప కపానముఁ బ్రాణమున్ దులన్
దూఁచినయట్ల నాభిగతశతోరపుఁగందమునందు నిల్పినన్
మోచకు నొక్కనిన్ గడు బ్రీశమోదముతోడ జప మ్మొనర్చుచున్
ప్రాచురకుంభకస్థితి విశ్రాజిల యోగనిరూఢిఁ జేకురన్. 131
- క. చారుసహస్రారసుధా
సారమ్ముం గ్రోలి నాకుశసరసామృతవాక్
పూరమ్మభిషేకం బిడి
తీరుగ నను నెదను నిల్పిధీరవరుండై. 132
- క. ఏ యనఘుం డీమంత్రము
నాయెడ వినియోగముం బొశనర్చు నతనికొ
నాయుష్యం బారోగ్య
మేయెడ నాఘనుని డాయుశనే వార్ధకమున్? 133
- క. ప్రతిదినము హంసమత్రం
బతిభక్తి జపించునట్టిశ్రయలఘున కగున
ద్భుతముగ నష్టవిభూతులు
మతి మీరు జపించి దీనిశమహిమ మెఱుఁగుడి. 134
- క. నిరత మీ మంత్రోత్తమ
మిరువొంద జపించు వానిశకీశ్వరతుల్య

స్థిరవిభవము లొప్పారున్

బరికింపుఁడు దీని మహిమఁబ్రబావనులారా!

135

క. హంసాఖ్యమంత్రమహిమఁ బ్ర

శంసింపఁగనేల? దానిశ్రజపియించిన వి

ద్వాంసులు ముక్తులు మఱిమీ

మాంసలు వేయేల! సకలశ్రమాన్య మిది యగున్.

136

క. వరమోక్షోపాయములం

బరీక్ష యొనరింప హంసశ్రమంత్రముకన్నన్

వఱలదు వేతొక సాధన

మరయుఁడు మీరందఱీరశ్రహస్యమ్ము నొగిన్.

137

చ. గురువుల వారి పాదములఁగొల్చి మనూత్తమమంది యెవ్వఁడేన్

వరవినయాన్వితం డగుచుశ్రవారక తద్గురునేవఁ జేయఁగా

స్థిరతరమైన జ్ఞానమునఁజేకరు బ్రహ్మపదార్థ మెంతయున్

గరబదరమ్ము వారికగుఁగాన గురున్ నెమకుండు భక్తిమై.

138

ఉ. వెదము శాస్త్రమున్ విడిచిశ్రవిప్రస్యపాద్యభిమాన మెల్లనుం

గాదని త్రోసిపుచ్చి నిశ్రకాయభవంచితమాతృభ్రాతృపు

త్రాదివిశేషబంధములనవ్వలదూరము నేసి యొజ్జదౌ

పాదము వీడకుండుట శుభ్రంబగు పద్ధతి లోకమందునన్.

139

క. గురువన్యుఁడు గాఁడగజా

వరుఁడగుఁ దద్భక్తిఁజేయశ్రమలె నెల్లరకున్.

నిరతమ్మని శ్రుతి పల్కున్

వఱలున్ గురునేవ శోభనము లెయ్యెడలన్.

140

8. షడక్షరవిచారము

తె. హంసమంత్రమ్ము నుడివిత్రనయ్యలార!

ఏ షడక్షరమంత్రమ్ముశ్రనెరుఁగఁ జెప్పు

వాఁడ నద్దాన నశియించుశ్రభవవితాన

దుఃఖచయ మంచు నెఱుఁగుడీశ్రతోలుఁ డఘము.

141

వ. “ఓంనమశ్శివాయ” యను నీయా ఆక్షరములు మంత్రమగు ఋషి బ్రహ్మయు ఛందము గాయత్రియు, నద్వయుఁడును జ్ఞానమయుఁడును నగు నగజానాయకుండు దేవతయు నక్షరయు భువనేశ్వరియు నగు పరమేశ్వరి శక్తియుఁ గేవలశివుండు బీజమ్ము నేతన్మంత్రరత్నమునకు నమరు. దీని నంగన్యాస కరన్యాస పూర్వకమ్ముగా జపించునది. దాని యర్థ మిట్లుగు. సత్యనిత్యానందస్వరూపమగు పరబ్రహ్మ మవాజ్ఞానసగోచరమయ్యు లక్షణావృత్తి నాశ్రయించి శివపదమ్ము తద్బోధకమ్ముగు నమశ్శబ్దము ప్రహ్లాతావాచకము. వినమితగాత్రమునఁ గాని మనస్సు కుదురదుగదా! “శివాయ” యనుచోఁ బల్కంబిడు చతుర్థి జీవునకు శివ తాదాత్మ్యము సూచించు, మాయాపరికల్పితుండగు జీవుండు వాస్తవముగా శివుండే యను నభిప్రాయ “మోమ్” పూర్వకము గడు సౌకర్యార్థము నుడువఁబడు చున్నది. కానఁ బరబ్రహ్మనతిరక్తుడైన జీవునకు సంపాదించవలసిన హితమును దొలఁగింపవలసిన యిహితమును గూడఁ గలుగవు. తదర్థమును నకారము బోధించును. “మమ” అను పదము నకు ‘మ’ కారము మాత్రము నిలిచి న నమశ్శబ్దము వలన జీవుఁడ నగు నాకు హేయోపాదేయములు లేవని నమశ్శబ్దార్థమగు నేను శివుఁడ నగుదునని మంత్రార్థము. ఓంశబ్దము సర్వవస్తువాచకము. కావున సర్వమును నేనును బరశివులకును సర్థమును బోధించు మంత్రము షడక్షరమంత్రమగు. వాస్తవముగాఁ బరమార్థనిరూపణసమయమున లక్ష్యలక్షణ వాచ్య వాచక భావంబుల కిసుమంతయుఁ దావులేదు. పరమశివాన్యంబు లేనెలేదు గావున నస్తినాస్తీత్యాది వ్యవహారంబులు పరమునియందు మాయ వలనఁ గల్పితములగు. ప్రత్యక్షైపరోక్షపరబ్రహ్మభావమునందు మాయయుఁ దత్కార్యము వాస్తవముగ లేనిదే యగు. 142

చ. విదితసమస్త శాస్త్రములుశ్రవిశ్రుతతర్కములున్ బురాణముల్
సదమలమౌ శ్రుతుల్ స్మృతులుశ్శైవమునం దపరాగమంబుల
భ్యుదయపరఁపరానిలయశ్రయోగ్యసుధీహృదయానుభూతులి
య్యది వచియించు నిక్కమనిశయా రయ నేర్చినఁ దద్రహస్యముల్.

క. మెలకువమెయి బహుదర్శన
ములను విమర్శింప ధీరశబ్దుక్తిఁ డోఁచున్
లలి నిది సత్య మ్మనుచున్
దెలియుఁడు తద్విధము లేనుఁ దెలిపెదమీకున్.

144

క. తొలుతన్ సాంఖ్యముఁ బాతం
జలమును శై వాగమంబుఁ జర్చించినచోఁ
గలిగెడి నిగులఁ దెలిపెద
నలఘులు వినవలయు మీరశలాదరబుద్ధిన్.

145

వ. జీవుఁడు చిద్రూపుండనియు: వ్యాపహారికసత్యంబయ్యు జగత్తు
కై వల్యదశయం దనవభాసితమనియు వా రంగీకరింతురు జ్ఞేయము
జ్ఞానాధీనమగును. రజతబుద్ధి శుక్తి జ్ఞానమునఁ దొలఁగునప్పుడు రజత
బుద్ధి మిథ్యాబుద్ధి యందుము గదా! యవ్వడువుననే ప్రకృతిపురుషవివేక
రూపమైన యాత్మయధ్యాత్మవిజ్ఞానంబునఁ బ్రతిస్రాప్తాత్మక జగత్తు
నివర్తించుటం జేసి జగత్తు మిథ్యయనుట నిర్వివాదము. ఇందులకుఁ
“గృత్థార్థం ప్రతినష్ట మష్యనష్టం తదన్యసాధారణత్వా” త్తని పాతంజల
సూత్రము గలదు. కాననే తన్మతముల ముక్తులయెడఁ బ్రపంచము
లేనిదియుఁ దదితరులయెడ నది భాసించునదియు నని బోధింపఁబడు
చున్నది. ఘట మెప్పుడును ఘటబుద్ధిని గలిగించు నట్లు సత్యజ్ఞాన మ్మనె
కాంతికము గాన జగజ్ఞానము జ్ఞాననివర్త్య మనుటవలన జగజ్ఞానము
మిథ్యాబుద్ధి గాని యెడలఁగై వల్యదశయందు నశించుటయుఁ బొసఁగదు.
అయినచో నవి యట్ల కఠోక్తిగా వచియింప కన్యధా శాసించుట
యేల యనిన తత్కారణము నెప్పెద వినుము శ్రోతృబుద్ధిసమాధానార్థం
బని యెఱుంగునది. సర్వము మిథ్య యని మొదటన యుపదేశమారం
భించినచో నెట్లది పొసఁగునని సంశయింపఁక మానండు గదా కాన
నట్టి వానిం గరుణించుటకే తన్మతములు వ్యాపహారికసత్యమని యొక
టంగీకరించి వ్యవహరించుకొని కావుననే పరమార్థదశయందు జీవేశ్వర
భేదము నాత్మనాత్వమును లేనివానిగా శాసించెను ఆయా యుపాసనల
వలనఁ దెలియనగు జీవేశ్వరకల్పనలును సుఖదుఃఖవ్యవస్థలును బ్రయాస

సమర్థనీయము లని తోచి నానాత్వమే తద్దర్శనము లంగీకరించినవి
కాన వేదాంతులకు వలె వీరికిని ముక్తి దశఁ గేవలాత్మస్వరూపప్రతిభా
సమును నాత్మాద్వితీయత్వమును సమ్మతములు మఱియు జీవుఁడనంద
స్వరూపుడని పతంజలియు సూత్రించె. ఏతద్దర్థము జేగీషవ్యుఁడను
పరమ యోగిశ్వరుని గాథవలనఁ దెల్ల మగును. 146

క. యోగాంచితమహిముం డగు.

జేగీషవ్యునకు మున్నుఁజేకురెను జగ

జేగీయమానపటుతర

యోగాష్టప్రథితసిద్ధశ్రోహో యనఁగన్. 147

తె. సంసరించుచుఁగడలేనిఁజలజసూతి

కల్పములయందుఁ దుదకునాశ్రునుఁడు స్వాత్మ

తత్వమెదఁగోరి సాక్షాత్కృతమొనర్చి

కొంచు నానందవార్ధి రఘమించుచుండె. 148

ఉ. ఆతనినూతనప్రమదిశ్రమారసి కొందఱు మౌనిపుంగవుల్

ఖ్యాతయశస్కయోగజనితాలఘు సిద్ధుల నెన్నిదింట నే

రీతి సుఖంబు గల్గె వివరరింపుమ నావుడు సుంత యేని నా

చేతము సిద్ధసౌఖ్యము రుఠచింపదు పావనులార! యంచనెన్. 149

వ. అంత నమ్మునిసత్తములు యోగిజనోత్తమున కిట్లనిరి. 150

క. గణియింపరాని సుఖముల

నణిమాదులఁ బొందవచ్చునందురు విద్వ

న్మణి యిట్లు వల్కు దే. లొకొ

యణి మాదుల మహిమ మెవ్వరరయని వారల్. 151

చ. అనవుడు వారి కిట్లనియెనాపునుఁ డోమునులార మీరు చె

ప్పునది నిజంబగున్ విషయశ్రోగముతో నణిమాదిసిద్ధిసం

జనితసుఖంబు పొల్చునెడశశాశ్వతమోదనిదానమైన యీ

యనుపమ తత్వబోధమునకన్యము లెవ్వియుఁ బోల్పవచ్చునే. 152

చ. కఠిణసుఖంబు తుచ్చమగుఁగదె తలంపఁగ యోగసిద్ధిసం

భరితసుఖంబుకంటెఁ బరమంబగు జ్ఞానము కంటె సిద్ధిభా

సురసుఖమెంతో తుచ్ఛమగుశ్చున్ బరివర్జనయోగ్యమా సుధీ.

వరులిది గురై టింగి తగుశ్చవర్తనముం జరియింతు రెయ్యెడన్. 193

వ. మఱియు నై యాయికవై శేషకులకు జ్ఞానము వలన మోక్షమును ముకు నకుఁ దనకంటె వేతై నప్రపంచము ప్రతిపత్తిఁ గనకుండుటయు వేదాంతులతో సమానమే యగును. మరియు నాత్మాద్వయత్వము ప్రపంచ మిధ్యాత్వమును గూడ వారికిని సాంఖ్యులకును సమానము. బ్రహ్మా దిపదముల కంటె ముక్తి పదము శ్రేష్ఠమని తన్మతమున వక్కాణింపఁ బడి యభ్యర్థనీయమగును. కాని సర్వగుణాభావము ముక్తి గనుకముక్తి యఁదు జ్ఞానమునకు నభావమువర్ణించు వారునుం గలరు. సంవిత్తు నిర్వికల్పకము. స్వవ్యతిరిక్తానన్యవ్యక్తిత్వలక్షణము నగుట శదనవభా నము కేవల మభిమానమాత్ర మ్మయి యావాదము సూరిజనసమ్మత మ్మగు నటులై న నాత్మభావ మంగికరించు శూన్యవాది వాద మాదర ణీయమా యన గజాద్యభావములు గజాదిసద్భావములవలె దర్శనయోగ్య ములు వాస్తవము గాఁ గాకపోయినను, నేను గజాభావమును దర్శించు వాఁడనని జనుఁడు పల్కుట యభావమునందు భావదర్శనాభిమానము గలుగుటచేఁ గద యని మనము తెలియుదు మటులనే నిత్యజ్ఞానమందు జ్ఞానాభావము దర్శించుట యన్న తదభిమానముచే నని తెలియనగును. కాన శూన్యమతమునందు జ్ఞానరాహిత్య మంగికరించుచో నది లౌకిక జ్ఞానాభావముగా నెఱుఁగునది. ఇక క్షణికవిజ్ఞానప్రవాహ మాత్మునిగా నెఱుఁగు బౌద్ధులు గలరు. తద్వాదము విమర్శింతము ఒక క్షణమున మండు తెలకణములు నశించి తర్వాతిక్షణమునఁ బూర్వికణముల వంటివి మండుట వల్ల వెనుకటి క్షణస్థకళికయె తర్వాత క్షణమున నున్నది యనుట ధీసంతానము గదా దానిం బట్టి పూర్వపూర్వోత్తర విజ్ఞానగ్రాహక విజ్ఞాన మొక్కటి యుండుట వల్లనే దీపకళికావ్యవహారము జరుగుచున్న దని స్పష్టపడుచున్నది. కావున విజ్ఞానవాదియుఁ గూడ నాత్మాస్తి త్వవాదియే యగును. అట్లయినచో నాత్ముఁడు క్షణికుఁ డని యేల తద్దర్శనకర్త నుడువు నన వాని మతమున “యత్సత్ తత్ క్షణిక మేవ” యను వ్యాప్తి నంగీకరించి తత్సంప్రదాయానుసారియై

తత్సమర్థన ప్రయోజనార్థ వట్ల శాసించె నని తెలియఁదగును. మఱియుఁ
దన్మతమున "ధీసంతతిః స్ఫురతి నిర్విషయోపరాగా" యని కూడ వచిం
పఁబడుట వలన యదజానోదయమున ముక్తి యగునని తెలియుచున్నది
స్వప్రతిజ్ఞానిర్వణార్థమువాస్తవేతరకథనము ప్రవర్తకులకుఁ గూడునా
యని శంకింపవలదు. ఏలయన యట్టి యాచారము భాట్టాదులయం వర
యుదుము. బాహ్యోర్థములు వాస్తవముగా లేవనియును సర్వము స్వజ్ఞాన
ప్రకాశమే యని వక్కాణించు బౌద్ధుల మతము నిరాకరించు సందర్భ
మున భాట్టలు బాహ్యోర్థవస్తువులు ప్రత్యక్షములు కావున వాస్తవము
లనియుఁ దత్ప్రకాశకజ్ఞానవ్యక్తిమాత్రము పరోక్ష మనియు నమేయ
మనియు సిద్ధాంతీకరించుచు సర్వప్రకాశమును స్వానుభవసిద్ధమును నగు
జ్ఞానము ప్రత్యక్షముగా దనియు ననుమానప్రమాణసిద్ధమనియు రాజ్ఞాంతీక
రింతురు. ఇఁక మీమాంసకుల తెఱంగెఱింగించెద. వారిది వైదికమత
మగుట యాగచాోమాదివైదికక్రియాకలాపముల నిర్వహించి తత్తత్ఫల
భోక్తయగు నాత్ముండవశ్యము శరీరేంద్రియవిలక్షణుండయిన వాఁ
డొక్కండు గలండని స్థిరపఱచి తథావిధాత్మనిరాకరణచణులగు బౌద్ధ
చార్వాకాదిమతము లశ్రిద్దేయములని బుద్ధి గఱపుదురు. వారు కర్మత్వ
భోక్తృత్వాదిసర్వః క్రియారహితుండును వెదశిరోవిహితుండు నగునాత్ము
నంగీకరించినచో స్వమతప్రయోజనము నెరవేరకపోవుటగాక స్వమత
మున కుచితమైన యజ్ఞయాగాదివైదికక్రియాపాదననిరసనమును సంభ
వించుటంజేసి స్వమత ప్రయోజనానుసారముగాఁ గర్తయనియు భోక్త
యనియు నాత్ముని నిర్వచింతురు. అట్లయినచో మీమాంసకమతము
వైదికమత మెట్లగు నని శంకింప వలదు. ఏలయన నాత్మాస్తిత్వము
వారి కంగీకారము కనుక వారి మతము వైదిక మతమనిచెప్పవచ్చును.
భవాచార్యశిష్యుండగు భవనాథుండు నాస్తిక్యనిరాకరణపరాయణుండైన
భవాచార్యుని నాత్మాస్తిత్వసిద్ధాంతము యుక్తిబద్ధము చేయుటకు గర్మ
త్వభోక్తృత్వాదిలక్షణములచే నాత్మ నుపదేశించు నని వెల్లడించునుగాన
సర్వదిర్ఘనములు నుపనిషద్గమ్యద్వైతబ్రహ్మస్వరూపమున నంగీకరించు
ననియే యూహింపవలసి యున్నది. మరియుఁ బ్రమాణప్రమేయాది

జ్ఞోడశపదార్థవాదులగు నై యాయుకులును ద్రవ్యగుణాదిషట్పదార్థవాదులగు
 వై శేషికులును నవ్యక్తమహదాదిచతుర్వింశతితత్త్వవాదులగు సాంఖ్య
 లును శిష్యక్తిసదాశివేశ్వరవిద్యాదిషట్త్రింశతత్త్వవాదులగు శైవులును
 భిన్నభిన్నవాదావలంబులగుట నెట్లైకపదార్థమునందుఁ బర్యవసానము
 గలుగువారగుదురని సందేహింపవలదు. మున్నీటిగరశువులె వారి మత
 ములు పరమాత్మునందుఁ బరస్పరము బాధ్యబాధకతాభావము నొందును.

చ. సుడిబినవాఁడ నింతకు మఱనుప్రకటార్థము నింక మీఁద నే
 నుడువఁ గడంగువాఁడను విఱనుండు జపం బొనరించి మించు మే
 ల్యడువుల దేశికోఃత్తమునిఱపాదము వట్టి గ్రహింపగావలెన్
 గడు వినయంబుతో ముదముఁ గాంచుచు నీమనురత్న మొయ్యెనన్

తే.గీ. సావధానమనస్కుఁడై శ్రీసరగ దీని
 నర్థి మెల్లను మహితుఁడౌ శ్రీయయ్యవారి
 చెంగట వసించి తా నభ్యసించి యవల
 దక్షిణల నిచ్చి యొజ్జనుఱదనుప వలయు

15

ప. గురువుల నెలవందుశ్రీకౌని హవిష్యము గాని
 పండులు గాని దుంఱపలును గాని
 తనుధారణమునకై తినుచు గుబ్బరిదలఁ
 గాని యేటొడ్డునంఱగాని దేవ
 శమ్మునం గాని వశనమ్మునం గాని వి
 శుద్ధతరంబై నశచోటు నెమకి
 నమరేశుదిశఁ గానిశ్రయక్షరాడ్డిశఁ గాని
 యాభిముఖ్యముఁజేసిశ్రయట సుభాస

తే.గీ. నమ్మునం గూరుచుండి మఱనమ్ము నిశ్చ
 లమ్ము నొనరించి ముమ్మారుఱలిమ్ము మీఱఁ
 బ్రాణవాయువు నాయామఱదశముఁ జేసి
 శ్రీకారాంచితనిష్ఠాగఱ్ఱిష్ఠుఁ డగుచు

157

క. మునిపత్తి చందము దైవ
 మ్మును శక్తిని బీజమెంచిఱపొల్పుగ డెందం

- బున నివసించెడు నీశా
నుని ధ్యానింపంగవలయుశ్చనూల్కొను తక్తిన్ 158
- తే.గీ. ఆచరింపంగవలెఁ గరకన్యాసమంగ
పంచకన్యాస మమలహృత్పద్మమందు
మెఱుపుఁదీవను బోలుచు క్షమిగుల వెలయు
తేజువానిని గాంచగాఁగ్రదిపురవలయు 159
- క. హృదయాబ్జమధ్యమందున
ను దివాకరమండలమ్ముకనున్ నీహారాం
శుదహనమండలములఁ గ్రమ
ము దలిర్పఁగ నిల్పి పిదపశ్చమోద మెలర్పన్. 160
- క. పరశివుఁ దన్మధ్యంబున
నెఱి నిలుపుచుఁబార్వతీశుకనిన్ నియతిమెయిన్
వఱలంగ నాఱులక్షల
పురశ్చరణఁజేయుటొప్పుకముక్తి ప్రదయై 161
- క. క్షీరాజ్యపలాశకుసుమ
సారాహుతులన్ సహస్రశ్రీసంఖ్యాకముగా
ధీరుండు సలుపునెడ నే
పారున్ ముక్తియును భుక్తి కనమలులు వినుడి 162
- క. అటుగాక నెమ్మనమ్మున
నటరాజున్ శివుని శర్వుకనగజాధీశున్
పటుభక్తి నిల్పగాఁబి
మ్మట ముక్తి కరస్థ మగుటశ్చమాన్యులు గనుడిః 163
- క. ఏనుం బ్రాకృతుఁడను గా
నేనొదుం బరమశివుఁడశనిది నిజమని చి
తానఁ దలంపఁగఁ గలిగిన
వానికి వంటింటిశశముశ్చవరముక్తి యగున్ 164
- వ. ఇది మంత్రసాధనక్రమం బిఁక వినియోగక్రమంబు వాకొను
వాఁడ. 165

సీ. పదిలక్షలకు జపంశ్రబుదిత దీక్ష నొనర్ప
 షట్కర్మసిద్ధి యోశసంగు జగతి
 నిరువదిలక్షజశ్రపింప నెన్నండైన
 నతిమాత్రమైనదీర్ఘాయు వగును
 నలువదిలక్షలశ్రనెలమి సమర్థింప
 నగును విరాట్స్వరూపాతికయము
 నరువదిలక్షలశ్రనిరవొందఁ జేయఁగాఁ
 దమ్మిఘాచూలిపశ్రదమ్ము దనరు

తె.గీ. తపము నెనుబదిలక్షలశ్రసలుపు నెడల
 పద్మనేత్రత్వలక్ష్మీ కైశ్రవసమ యగును
 నూలులక్షలు జపియింపఁజారుభోగ
 హారసుకుమారమూర్తి త్వశ్రమబ్బు నిజము.

158

కం. అక్షరకోటిన్ దృఢతర
 దీక్షన్ గొని జపమొనర్చుకథీరునకు లలా
 పేక్షణపరమైశ్వర్యసు
 లక్షణ విగ్రహవిశేషశ్రలాలిత్య మగున్

167

క. ఏవఁ డనుదినమును శ్ర
 ధావంతుం డగుచు వేలుశ్రద్వాదశవరసం
 భ్యావంతముల జపించిన
 నావానికి నిత్యము క్తిశ్రయమరును జుండీ

158

క. వినియోగవిధానమ్మిది.
 ఘనపూజావిధిని నింకఁగడఁగుదుఁ బలుకన్
 విని దీనివి సాంతంబుగ
 ననుసరణ యొనర్పవలయుశ్రనార్యజనమ్ముల్.

169

సీ. హృదయసరోజకశ్ర్రి కమధ్యమున నైన
 యాదిత్యబింబమశ్రధ్యమున నైన
 మంచుఁ జాయలవేల్పుశ్రమధ్యంబునను నైన
 విమలోజ్జ్వలాగ్నిమశ్రధ్యమున నైనఁ

బ్రతిమ యందై నశీశ్వస్వరూపంబు చిం
తించి షడక్షరీశనెంచి పూజ
వొసఁగి యాసన మిషీశ్వోసఁగ నావాహనం
జవ్వలఁ గావించిశయ్యుర్వపాద్య

తె.గీ ములను బిమ్మట నర్పించిశయెలమి నాచ
మనము చేయించి డోఁగించిశమంచి పల్వ
లిచ్చి జన్నిడమును యెడకనేసి సొమ్ము
లిమ్ముగా యేనుపయి వెట్టిశనెమ్మి మీఱ

170

తే. గంధసుమధూపదీపముల్కఁగలఁ జేసి
యోగిరమ్ము నివేదించిశయ్యుత్పలాది
మాలికలతో నలంకృతిశనోలి సలిపి
సరసగంధాదిలేపనశ్చర్య చేసి

171

తే. చేతులును రెండు జోడించిశశివున కవల
వేడికోలిచ్చి పంపగాశ్రబెంపు గనెడి
విధముఁ దెలియుఁడు మీరిదిశవిబుధులారః
భుక్తి ముక్తులు నందుచేశ్రబొల్పు మీరు.

172

కం. ఆవాహనము విసర్జన
భావంబును నై జహృదయశ్చపంకజమందున్
గావింపవలయు శివునకు
దేవశిఖామణికి నంచుశ్రదెలియఁగవలయున్.

173

క. కావున మీరన్యంబును
వే విడి హృదయంబునందుశ్రవీడని భక్తిన్
నేవింపవలె షడక్షర
పావనమంత్రంబు చిత్తశ్చపావనులారా:

174

9. ధ్యానయజ్ఞ విచారము

ఉ. వాచికయజుషే భవముశ్చవోనినాఁడ నశేష మింతకున్
వాచికయజుషున్ గెలుచుశ్చై భవముం గల ధ్యానయజ్ఞమున్

- బ్రాచురరీతిఁ బల్కెద నకభంగురమా ఫలమబ్బు దాన స
 దీచతురత్వసంపదసుకధీవరులార! వినుండు శ్రద్ధమై 175
- క. ధ్యేయాంచితమూర్తి విజా
 తీయప్రత్యయవితానకధీప్రత్యూహా
 శ్రేయము గలుగని యట్టుల్
 నేయుచు ధ్యానింప ధ్యానకసిద్ధి యలవడున్. 176
- క. ధ్యేయామలవిషయసజా
 తీయప్రత్యయవితానకధీసంఘోహ
 శ్రీ యొదవఁగ ధ్యానించిన
 నా యొప్పే ధ్యాన మందుకార్యవతంసుల్. 177
- ఉ. భేదము భ్రాంతిమాత్రమగుభేదము గల్గ దొకింత సాక్షియై
 యేదెస నైనఁ దానగలఁడెంచ శరీరవిలక్షణాత్ముడై
 మోదిలుఁ బ్రత్యగాత్ముడగుపూరుషనాముఁడు నిరుణుండు ని
 త్తాదులఁబట్టినిల్ప నెవకరై నను నేర్పిరె యెన్నఁడెనియున్. 178
- కం. కానన్ ధ్యానమొనర్పఁగఁ
 బూనినచో నిరుణాత్మకమూర్తి గొనకుఁడి
 ధ్యానార్హ ము మీకగు సగు
 జానూనానందవిగ్రహాంబిది గనుఁడి 179
- క. నీరూపము ధ్యానింపఁగ
 నేరందెవ్వఁడు ధ్యానకనిష్ఠను నిలుపం
 గోరికయే యొదవినచో
 గోరివామాంగుఁ దలఁపఁత్రగవతె నెడఁదన్. 180
- క. మొదకప్పు మూఁడుకన్నులు
 జడనేఱుం బడఁతి దలనుకజాబిల్లి మెయిన్
 గడలేనియొడికపుందొడ
 వడరెడి ముక్కంటిమూర్తిధ్యానార్హంబే 181
- మ. తను దా నారయుటన్ మెయిన్ మఱచి తకత్పంధానమోదంబుచే
 తను జిందుల్ దయవార మేలుగతి న్మకత్యం బబ్బురం బొప్ప నే

యనఘం డాడఁబితామహోదు లట “ధన్యాఃశ్రోవయమ్మంచు” హృ
ద్వనజాతంబున నెంతు రట్టి ఘనుఁడేద్యన్ద్యాన్ద్యుఁడౌ నెయ్యడన్.

క. అది శ్రుతిదర్శిత రూప

మ్మది సారసజన్మవిష్ణుశ్రునవరతము నె

మ్మది ధ్యానించెడి నిర్మల

పదార్థ మాద్యంతరహితకపద మదియ యగున్.

183

వ. ఇయ్యది పరాత్పరుని సాధారణమూర్తి మఱియు ఘూర్తి కతి
రిక్తము లయిన యుపాధుల పరమాత్మునకు నాలుగు గలవు. సత్త్వ
గుణపరిణామ మయివిషయములఁ దెల్పు నంతఃకరణవృత్తి జ్ఞానము
నాఁబడు నది మొదటి యుపాధి. తమోగుణపరిణామమయి యప్రకాశ
కము జడాకారమునగు నంతఃకరణవృత్తి యజ్ఞాన మనంబడు నది రెం
డవ యుపాధి. స్వాశ్రయమునకుఁ గూడ మోహమును బుట్టించు
దుర్బురటశక్తి మాయ యని పేరుగాంచు నదియ మూడవ యుపాధి.
న్వాశ్రయ వ్యామోహన సామర్థ్యము మాత్రము గలిగి దుర్బు
కిరణపాటవరహితమైన నదియే యవిద్య యని సంకేతింపఁబడు
నది నాల్గవ యుపాధి. వానిలోఁ బ్రత్యువాది యందును నుపహితంబగు
పరమతత్వంబుస్వప్రధానసమప్రధానాస్వప్రధానముగనుత్తమమధ్యమాధి
కారులచేతఁ ద్రివిధముగను పాసింపఁబడుచున్నది. మరియుజ్ఞానాజ్ఞాన
మాయావిద్యానామకవతుర్విధోపాధివ్యతిరిక్తములును నైన యిచ్చాక్రియా
ద్యుపాధులంగూడి పరతత్వముపూర్వోక్త త్రివిధాధికారులచేస్వప్రధానాది
త్రిప్రకారంబుల నేవ్య మగుచున్నది. స్వప్రధానవిధానమన నుపాధి
నుపసర్జనముగా నొనరించి యుపధేయపరశివస్వరూపము ప్రధానముగ
స్వీకరించుట, యస్వప్రధానవిధానమన నుపధేయశివస్వరూప ముపసర్జన
ముగా నొనరించి యుపాధిం బ్రధానముగా నొనర్చుట సమప్రధాన
విధానమున నుపధేయోపాధులలో నొక్కటిం గూడ నుపసర్జనీకృతముల
నొనరింపక రెంటినిం బ్రధానములుగ గ్రహించునది. మఱియుఁ బ్రాణి
కరఫలౌపభోగ నిమిత్తముగ నీక్షణాదిమాత్రమును జగత్సృష్టి సలుపం
గోరు పరతత్వమును యధాపూర్వోక్త రీతిం ద్రివిధముల ధ్యేయమగును.

సిన్ధుజిహ్వార్వము సత్త్వరజస్తమస్సామాన్యాకృతిః త్వాంది యీశ్వర్యత
 ప్రకృతి నాఁబఱు పరబ్రహ్మశక్తియు సిన్ధుజిహ్వనంతరమున సిన్ధుజిహ్వేరిత
 మగుట త్రిగుణములలోన్యూనాధ్యభావమొదవి బ్రహ్మవిష్ణురుద్రానామక
 మూర్తిత్రయరూపములఁ బరిణమించు. ఆత్రిమూర్తులును బూర్వోక్త
 త్రివిధమును సామాన్యము లగుదురు. మాహాత్మ్యవీర్యాదులఁ ద్రిమూర్తుల
 కంటెఁ గొలఁదులగు నగ్నాదిత్యాదిదైవతములును బూర్వోదాహృత
 విధిత్రయముల నుపాస్యములగు ఆకాశాది పంచమహాభూతములును
 భద్రుణములైన శబ్దస్పర్శాదిపంచకమును బ్రహ్మరూపమున ధ్యానించు
 పట్ల త్రివిధ్యము వర్తిలు. బ్రహ్మాండాంతభగవంతులు నాలోకాంత
 రతదేశంబులును దదంతరతమేరుమంధరాదిభూభరంబులు నదీనదవాపీ
 కూపతటాకారణ్యంబులు నిధులును దిగ్విదిత్ప్రభృతులును దివారాత్రా
 గతానాగతాదికాలంబులును జరాయుజాండజ స్వేదజోద్భిజంబులగు
 సృష్టివిశేషములు బ్రహ్మక్షత్రవైశ్యకూద్రాదులగు చతుర్వర్ణములును
 దత్సంకరవర్ణములు నాలుగాశ్రమంబులు సోపపాతకమహాపాతకములు
 ధర్మసంజులైన విప్రులును సుఖదుఃఖాదిభోగములును దత్సాధనములు
 కర్మకారయిత్యంబులు ప్రమాత్ప్రమాణ ప్రమేయములు విధి
 నిషేధవిద్యావిద్యాభావాభావవంధ్యావంధ్యాది ద్వంద్వములును బ్రహ్మరూప
 ముగ ధ్యానించిన యుత్తమునకు భగవద్దానము కరిబవరంబగు. 181

క. ధ్యానము నూనక మోక్ష
 స్థానమునర్ధించువాఁడు శ్రీసరసామృతమున్
 మాని విషాన్నముఁ గొను ధీ
 హీనునితోఁ బోల్పవచ్చునది యెఱుఁగుడిఁకిన్. 185

తే. ధ్యానమార్గమునన్ గాక శ్రయన్యగతుల
 ముక్తి నొందఁగఁ గోరెడ శ్రమొఱుకు చెవుల
 మాని కనవ చేతనే గానమధుర
 రసముఁ గొనఁగోరు బలువెఱ్ఱిశ్రీకిసముఁ డగును. 186

క. శ్రుతిదర్శితాశ్వమేధా
 ద్యుతిపావనయజ్ఞములును శ్రీధ్యానాధ్వరసం

గతఫలముల నీజాలవు

మతినెంచిన ధ్యానయజ్ఞమహిమ మతులమౌ

187

క. నిరతధ్యానపరుండౌ

పురుషుఁడు కేవలశివుండుశ్రపురహారమూర్తి

తరుఁ దెన్నటికినిఁ గాడె

త్తరిని నలభ్యంబు గలదేశధ్యానపరునకున్

188

క. దుస్తరసంసారమ్ము న

పాస్తం బొనరింపఁ జాలుశ్రజరమశివుండ

భ్యస్తధ్యానునకుఁ బ్రసా

దస్తవనీయార్థమొసఁగుఁడనువు నిరతమున్.

189

ఆ. కల్పకోటికోటిశకాలమ్మునకు నైన

ధ్యానయజ్ఞమహిమకయాదృతి మెయి

నేను మదధికులునుశ్చిక్కిమ్ముగా నింత

పలుకఁ గలమె వినుఁడిశ్రవలఁతు లార.

190

ఉ. నే నుడుబున్ వచింపఁగలశ్రనే యిఁక వేదపదప్రమాణసం

ధానచణాత్ములార! శతశ్రధా విధిమించును శాస్త్రమంచొగిన్

ధ్యానము నూనుటొప్పుఁ బరశ్రమార్థము చేకురు దానఁగాన నిం

తెనియు సందియంపడకుఁడీరలు ధ్యానవిధిన్ గ్రహించుచో.

191

10. జ్ఞానయజ్ఞ విచారణ

అ. జ్ఞానయజ్ఞంబు కన్న యజ్ఞం బొకండు

కలుఁగునే యెన్నఁడైన సశ్రజ్ఞానులార!

జ్ఞానవై భవ మియ్యెడశ్రజతురత మెయిఁ

బలుకువాఁడను వినుఁడువీశమలు సెలంగ

192

ఘ. తొలుతన్ సృష్టికిఁ బూర్వమందు నవదీశ్చక్రమీర నేయద్వితీ

యలసద్రూపము తెజరిల్లునది బ్రీశహ్మిండాదిసృష్ట్యుత్తరో

జ్ఞులకాలంబు నజీవదేవవివిధశ్రప్రాంచద్విదారూపసం

కలితంబైన యుపాధి నొంది వెలయున్ శ్రగళ్యాణనామమ్ములన్ 193

క. ప్రతియోగివస్తు వెఱుగని
 యతినిర్మలశక్తి కగునుశహరపరశక్త్యం
 చితనామము జడశక్తిఁ బ్ర

కృతియనఁగా మాయ యనఁగఁగృతనామ మగున్ 191

మ. గౌనముల్ మూఁడు సమానమౌ నెడలఁ జేతకూరున్ బ్రధానాఖ్య నౌ
 య్యన వైషమ్యము నొంద నయ్యవి యలోకాదిక్రియారంభకం
 బన విఖ్యాతినిఁ గాంచునం దమలసకత్వాధ్యంబ యీశుండగున్
 దనరున్ జీవసమాఖ్యయున మలినసకత్వస్ఫూర్తి నొప్పారినన్. 195

వ. మఱియు జీవవిజ్ఞాన మిఱుదెఱఁగులు. అందు మలినసత్వప్రధాన
 మాయానామకా విద్యాపర్యాయనామకమును స్థూలసూక్ష్మశరీరకారణమును
 నయి శదుపహితచైతన్యము స్వరూపవ్యవహారహేతువగుట వలన నర్థ
 తోముఖ్యమనున దొకటి యవిద్యాకార్యభూతస్థూలసూక్ష్మశరీరావచ్ఛిన్న
 మును దత్కారణమయి తదనుస్యూతమయి తాదాత్మ్యమొందునది ప్రతీతి
 చైతన్యమనియు రెండు విధములు చైతన్యమగు నందున రెండవదయః
 పిండవ్యాప్తిగ్నిప్రతీతి వంటిది. కామసంకల్పవిచికిత్వాశ్రద్ధాశ్రద్ధాధృత్య
 ధృతులను "హ్రీ, ధీ, భీ," గుణములును మానసికములు గాని యాత్మునివి
 కావు. చిత్త తాదాత్మ్యము వలన సుఖిత్వదుఃఖిత్వాదు లాత్మునకు వ్యావ
 హారికములగును. కాలకర్మవిపాకమువలన బ్రహ్మాణభ్రాంతి సందేహ
 ద్యాకారముల బహువిధములఁ జిత్త మగును. జ్ఞానము తత్సంబద్ధమయి
 తాదాత్మ్యమునొందు వెళఁ దత్తజ్ఞానమునగును. కాచకామలాదిదోష
 దూషితములు గానిచక్షురాదీందియవ్యాపారముపలనఁ గలుగు జ్ఞానము
 ప్రమ యనఁబడు. దోషదూషితేంద్రియసంపాదితజ్ఞానముభ్రాంతి నాఁబడు.
 ఉభయపక్షేద్యవసాయరహితమై స్థాణువా? పురుషుఁడా యని నిశ్చయము
 చేయలేని జ్ఞానము సంశయజ్ఞానము నాఁబడు. తత్పదార్థమందుఁ దత్పదా
 ర్థబుద్ధి ప్రామాణ్యజ్ఞానము. పుటమునందు పుటజ్ఞానము, పటమునందుఁ
 బటజ్ఞానమును యదార్థజ్ఞానమగు. వాస్తవముగాఁ గఱికికెదులై నది శుక్తి
 యైనను శుక్తిత్వము వ్యక్తము గాకరజతత్వముగా వ్యక్త మగుట విపర్య
 యజ్ఞానము. అదిరెండు మనోవృత్తుల నాశ్రియించును. పదార్థదర్శన

మున నిదమాకారగోచరమైన మనోవృత్తి యొకటి. ఇది యనుజ్ఞానము మాత్రమందుఁ గలుగును. శుక్తి యందు శుక్తి త్వవిశేషము గనఁబడక యధిష్ఠాన మిదియని మాత్ర మందున తెలియును. అప్పు డిదంవృత్త్య వచ్చిన్న మంతఃకరణమగు. అట్టి యంతఃకరణము నందు మాయాకల్పిత రజతాకారగోచరమైనది రెండవవృత్తి. కాన విపర్యయజ్ఞానవంతమైన చైతన్యమేయుభయవృత్తి మంతమనుట తెల్లము, అందు మొదటిది యధిష్ఠానాశ్రయి రెండవది కేవలవృత్త్యాశ్రయము. ఇదమాకారదర్శన మాత్రదక్షమగు తొలుతటి వృత్తి ప్రామాణ్య మగును. రజతాకారవృత్తి మాత్రము శుక్తి యందుఁ బ్రామాణ్యముకావున నదియైన దానియందు నది యను బుద్ధి ప్రమాణజ్ఞాన మనియు నది కానిదాని యందు నది యను బుద్ధి భ్రమజ్ఞానమనియు వ్యవహరింతురు. అందుఁ బ్రమాణజ్ఞాన మాటు విధములై యలరారు. ప్రత్యక్షనుమానోపమానార్థాపత్తి శబ్దాను పలబ్ధులను నాటును బ్రమాణజ్ఞానములే. అం దనుపలబ్ధిజ్ఞానము మాత్ర మభావజ్ఞానము. తక్కిన యెదును భావరూపజ్ఞానములు. ఇందిరియ గ్రాహ్యమైన వస్తు సంబంధమైన యనుపలబ్ధిమాత్రము భావరూపమైనది. ఇంద్రియ సన్నికర్షణము వలనఁ గలుగు జ్ఞానము ప్రత్యక్షము. వ్యాప్తి మున్నగు పంచావయవముల వలనఁగలుగు జ్ఞాన మనుమానము. అనుప పత్తి వలనఁ గలుగుజ్ఞాన మర్థాపత్తి. తాత్పర్యోపేతశబ్దార్థజ్ఞానము శబ్దము. శబ్ద మక్షరపదవాక్యరూపమై త్రివిధ మగును. అక్షరసముదాయము పదము పదసముదాయము వాక్యము. ఏకాక్షరపదములు నేకపద వాక్యములునుం గలవు. కొందఱమతమున నక్షరములే యర్థప్రకటన సామర్థ్యములు. కొందఱిమతమునఁ బదములే మఱికొందఱి మతమున వాక్యములే యర్థముల నిరూపించును. దీనినే స్ఫోటవాదమందురు. మఱియు వాక్యముప్రధానమనియు గుణభూతమనియు ద్వివిధమగు. ప్రధానవాక్యము మహావాక్యము. ఫలవదర్థావబోధకవాక్యమే యగు నవాంతరసిద్ధాంతమును మహావాక్యము నకుపకరించు నటుల నుడువు వాక్యము గుణవాక్యము. పదములు స్వశక్తి వలనను వాక్యములు తాత్పర్యము వలనను విషయముల బోధించును. తాత్పర్యము రెండు విధ

ములు. మహాతాత్పర్యమనియు నవాంతరతాత్పర్యమనియుఁ దద్దేదము
 లకు నామధేయములు. రెండవది మొదటి దానికి శేషవాక్యమగు,
 మరియు విధులు, నిషేధములు సిద్ధార్థోధకములు నని వాక్యములు
 ముత్తెఱగులు అగ్నిహోత్రునర్పింపవలె, సంధ్యనుపాసింపవలె నను
 వాక్యములు విధులు. పరదారగమనము గూడదు. కళంజభక్షణము
 నేయరాదను వాక్యములు నిషేధములు. స్వకంఠమణిహారము పెదకు
 వాని కది కంఠస్థ మని తెలుపు వాక్యము బ్రహ్మ సత్యమని తెలుపు
 వాక్యము సిద్ధార్థోధకములు. కానఁ బ్రత్యక్షేది ప్రమాణములు. పరార్థ
 నిర్వాహకములుగాని ప్రత్యగర్థప్రతిపాదకములుగావు. లౌకికసిద్ధార్థోధక
 వాక్యమును బరశివోధకము గాదు. ఉపనిషత్ప్రొక్త తత్త్వమస్యాది
 వాక్యములు ప్రత్యగోధకములు. వేదాంతములలో మహావాక్యములు
 ప్రత్యగ్రహ్నైక్యతాసంపాదకములు. అవియే భ్రాంతిసిద్ధసంసారమును
 నివర్తింపఁ జాలు. సంసారము వాస్తవముగ నాత్మున కుండునేని శత
 కోటిజన్మలకైన నాత్మునికి ముక్తియే లేదు. అనాత్మవస్తువులగు ఘటా
 దులకు నాశము గలుగునట్లు నాశమాత్మునకు లేదు. జీవభేద మెట్లనిన
 నుపాధివలన నని యెఱుంగునది. చిత్తునకు భేదము లేకపోయినను
 జిద్రూపములగు నానోపాధి వశమున భేదము సంభవించు. ఆకాశ
 మొక్కటియైననుఘటాద్యుపాధులవలన నాకాశరూపభేదములు వ్యవహార్య
 ములగును గదా! కాని ద్వయవ్యవహారము కేవలము భ్రాంతిమూలకము
 మఱియుఁ బ్రాతీతిక, వ్యావహారిక పారమార్థికము అన సత్యము త్రివి
 ధములు. అందు శుక్తి రజతము కేవలము రజతాభాసమాత్రము. అదియే
 ప్రాతీతికసత్యము. కటకాదు లొనరించి మేన ధరించుట కది యుపయో
 గింపదు. ఘటపటాదులు వ్యావహారికసత్యములు. త్రికాలాబాధ్యములు
 గావు గనుక నవి పారమార్థికములు గావు. బ్రహ్మము మాత్రము పార
 మార్థికసత్యము.

ఉ. ఒక్కటి మాత్రమై వెలయునొప్పదు బ్రహ్మము సద్విత్తీయయై
 జక్కఁగ ద్వైతభావములుసాగును మాయకుఁ జిక్కియున్నచో

- నిక్కపుడత్త్వమియ్యదనిశనిచ్చలుఁ బల్కును వేదమాతపెం
 పెక్కిన మాతృవత్సలతశ్చనెల్లర బల్దయఁ బోవ నెంచుచున్ 197
- ఉ. అన్నిటి యందు భేదమునశ్చనాదరణంబు నొనర్చి యైక్యమున్
 జెన్నుగఁ జూడ నేర్చుబుధశశేఖరుఁ డెట్టుల మోహశోకవి
 చ్చిన్నహృదంబుజాతఁడగుఁతజేటునువాటిలు ద్వైతభావనా
 పన్నున కెన్నఁడంచు శ్రుతిశపల్కును దన్నియమంబు దప్యనే 198
- చ. ప్రమితిశతంబు చూచిననుశ్చపండితకోట్యనుభూతి చూచినన్
 సుమహితసత్పదార్థము విశశుద్ధతరంబును నద్వితీయమం
 చు మతి దలిర్చు నెల్లరకుశ్శోధన చక్కని దయ్యెనేని ని
 క్కము మదికెక్కునే యటులుకగాని విధంబునఁ జూచువానికిన్ 199
- మ. పటుసారాంచితవేదదర్శితమహోశవాక్యానుసంధానసం
 ఘటితజ్ఞానపదార్థ మేఘనునకై శ్చక్యజ్ఞానసంపాదియౌ
 చటులానేకభయాస్పదాత్మకలసశ్చత్సంసారభారంబు దోఁ
 చుటయే యాఘనుపట్ల మాను మలమెశ్చో నిల్చు సంకుణ్డతోన్
- ఉ. భేదము దర్శనీయమనిశ్చవెఱితనంబునఁ గొందఱందురా
 వాదము త్రోయువారి భవశ్చవారిది సందియ మింత లేదుస్య
 ప్నాదిగతాన్యతంబులనుశ్చవాస్తవబోధము మాన్పదే ప్రబో
 ధాదులఁ గలు పట్ల నిశ్చనారుభవంబది యెంచి చూడఁగన్ 201
- ఉ. ఆకసమొక్క తైనను ఘటాదులఁ జెంద ననేకభంగిగన్
 వాకొను తెల్ల నారయఁగశ్చభ్రాంతిగదా! యటులౌను నాత్ముఁ డే
 కాకియ యైన మానవమ్మగప్రభృతిన్ వసియించు పట్ల నా
 నాకృతభేదసంచయ మశ్చనారతమైన భ్రమంబు చేనగున్ 202
- ఉ. కెవలజీవునందుఁ బరిశకింపఁగ వాస్తవభేద మెన్నఁడేన్
 ధీవరులైన వారు గణుశ్చతింతురె భేద ముపాధిసాధ్యమే
 యౌ వివరింప నెంచ శ్రుతుశ్చలాడెడి పల్కులు వాస్తవమ్ము సుం
 డీ: వివిధానుభూతికటశ్చనిక్కపృ హేతువు పల్కఁగాఁబడున్. 203
- క. తనయందు సకలభూతము
 లును సకలము నందుఁదా గ్రహణగునది యెదలోఁ

- గన నేర్చువాని నాత్మ
 జునిగాఁ దెలియుండు ముక్తశ్చోక్కు నతనికై 204
- క. ద్వైతజ్ఞానము విడి య
 ద్వైతజ్ఞానంబు గలుగఁబండితులై యే
 రీతిన్ బాయని సంస్కృతి
 నేతురు బాపంగ జగముశనిచ్చలు మెచ్చన్ 205
- కా. ద్వైతజ్ఞానము చేత మోక్షమును సంకపాదింపఁ గాంక్షించు వా
 రేతత్సంస్కృతినర్పదష్టులయి యెశ్నెన్నో విజృంభద్విప
 ద్వాతార్తుల్ గడు గాసివెట్ట భవబంధశ్శ్వంసమున్ జేయకే
 యాతిధ్యంబులు గంచుచుండు సతమున్ శయామ్యాలయ మ్మందు
 నన్. 206
- మ. అమలజ్యోతిరుపాయముం గనక విభ్యాశతాంధతామిస్రీసం
 ఘము తోలన్ సమకట్టి నట్లు విమలజ్ఞాశ్చైకసాహాయ్యతే
 శమునుం గాంచక కర్మయజ్ఞముల మోశక్షంబుందగన్ గాంతు
 మం
- చు ముముక్షుల్ పరిహాస్యలై గనరు సంశ్శుద్ధాత్ము నెప్పట్టనన్
- క. ద్విజుఁడైనం గానీ యం
 త్యజుఁడైనం గాని జ్ఞానశ్శయజ్ఞోడుప మ
 క్కజముగఁ గొనఁ గలినచో
 నిజసంస్కృతివార్తి దాటశనేర్చున్ జుండి 208
- తె. జ్ఞానయజ్ఞము సఖివకశ్శసారహీన
 లోకముల కాసగాంతుఁ ముశ్శ్లోకములును
 జ్ఞానసామర్థ్య మొకయింతశ్శయేనిఁ దెలియు
 నేని వారటుదీ పలువంగశ్శవెంచు వారె 209
- క. శివుఁ డొక్కడు శ్రుతియొక్కటి
 ప్రవిమలవిజ్ఞానమితశ్శపలుకఁగ నేర్చున్
 వివరింపనగునె? ననుఁబోఁ
 టివిప్రునకు దాని వాప్యశ్శబిష్టత తేనఁగన్. 210

క. అమలాత్మబ్రహ్మైక్యం
 నము నెఱిగిన తత్వవేత్తశ్శానాతిశయ
 మ్ము మహితగతిఁ దెలుపఁగఁ జా
 లు మహీసురులార! దీనిశ్లోఁతుఁ దెలియుఁడీ! 211

క. మానుగ నెందె న శివా
 జాని యనుగ్రహము లేకశ్శాణయె తెలియన్
 శ్శానరమావిభవంబుల
 శ్శానాధికమైన సాధనమునుం గలదే 212

త. అఖిలమును బ్రహ్మరూపమైత్యలరుఁగాక
 జాని యగువానికీసర్వశ్శజగములం ద
 వాప్య మొకయింత గనరాదుశ్శపలుక హేయ
 మనఁగఁ దగు వస్తువే లేదశ్శయార్యులార! 213

11. శ్శాన యజ్ఞ విశేషము

క. శ్శానవిభవంబు నుడివితి
 శ్శానవిశేషముల నుడువఁగఁడఁగెద మీరల్
 వీనులవిం దలరారఁగ
 మౌనివరులు వినుఁడుశ్శానశ్శమానితకథలన్ 214

స. ధర్మంబు గలు నశ్శధర్మంబునుం గలు
 తత్ఫలంబులు గలుశ్శతప్ప కెపుడు
 పరలోకమున్ గలుశ్శపాపంబు నేతకుఁ
 గలు యముండు కింకరయుతుండు
 కలుగును భూతముల్ గలును బ్రేతముల్
 గలరు యజ్ఞులు రాక్షసులును గలరు
 కలరు మౌనీంద్రియంశ్శగల రింద్రిపవనకు
 బేరాదిదేవతాశ్శవిసరములును

త.గీ. తల్లికంఠెను మిగుల వశ్శత్ఫలతఁ గూర్చి
 మనుపఁ జాలెడి శ్శ్రుతిగలుశ్శమహితతదను

సరణమున మేలు గూర్పంగఁజాలు స్మృతియు
 గలుగనిది నమ్ముటయె మంచి శ్రీ జ్ఞానములగు
 ప. వెల్పుగముల కెల్లఁబెద్ద గావున బ్రహ్మ
 దేవతమణి గాఁగఁతదలఁచు తొకటి
 యరవిందభవుకంఠెనంబుజాక్షిఁడు మిన్న
 యని నెమ్మదిని నెప్పు శరయు తొకటి
 సరసిజోదరుకంఠెఁజాల రుద్రుంఁడెక్కు
 డని నిశ్చయమును గనుట యొకటి
 రుద్రుకంఠె మహేశ్వరుం డదికుండని
 స్థిరబుద్ధి దయవారఁడెలియు తొకటి

తె.గీ. ఈశుకంఠెను పరశివుఁడెంచి చూడ
 శ్రేష్ఠుఁడని డెందమున విశ్వసించు తొకటి
 చెప్పఁగానొప్పు జ్ఞానవిశేషములని
 విబుధవరులారా! వేదవిశ్రత్పథితులారా!

క. భూవార్యగ్న్యనిలనభో
 భావాంచద్వస్తుపతులు శ్రబ్రహ్మయు హరియున్
 పావనరుద్రుం డీశుఁడు
 ధీవరుఁడు సదాశివుండు శ్రీతెలియుఁడు మీరల్

క. పరమసదాశివుకంఠెన్
 వరరాజసగుణవిశిష్ట పద్మోద్భవుఁ డ
 చెప్పెరువొంద నదికుఁడగు భూ
 సురులారా! ధీవిశేష సురపతులారా!

క. కారణకారణమగుటన్
 సారవిశిష్టత్వమెపు డెఁసంగున్ సకలా
 ధారమగు బ్రహ్మమందని
 యారయ నొక జ్ఞానరీతియగును వినుండి

క. దేహప్రాణేంద్రియచి
 త్తాహంకృతులందు నొక్క శ్రద్ధె నం గాఁడి

- దేహి యని విరతమే సం
 దేహము లేకుండ దెలియుతెలివి తెలివియో 220
- క. సకలప్రత్యయరూపము
 లకు వేఱయి సర్వసాక్షీలక్షణుడయి వా
 సికి నెక్కును జీవుండను
 నకలంకజ్ఞాన మొకటిత్రయగు జ్ఞానమిలన్ 241
- క. ఆరయ నీజాగ్రద్వ్యవ
 హారము నిద్దురయుఁ గలయుతననఁబ్రఖ్యాతం
 బై రాజిలు నవస్థ ల
 నారతమున్ జూచు సాక్షీనా జీవుడగున్ 222
- తే. అఖిలదృశ్యమ్ము లెవ్వానిత్రయందుఁగల్పి
 తమ్ములగు దృశ్యమెవ్వఁడింతయును గాఁడు
 కేవలద్రష్టయై చాలతీవి గాంచు
 నెవఁడు వాఁడేయగున్ జీవుఁడెఱుఁగుఁడీరు
- పి. జ్ఞాతమున్ గాక యకజ్ఞాతమున్ గాక యే
 దివ్యస్వరూపంబుతేజరిల్లు
 సత్యమై జ్ఞానమైశాఖ్యమై నిస్తులం
 బై యేపదార్థంబువ్యాప్తి నొందు
 సకలప్రమాణధీరసరణికిన్ భ్రాంతివృ
 త్తికిఁ తోఁచ కెయ్యదితీధిప్తిగాంచు
 నీవు నేనును బల్కతనెయ్యది లక్ష్మ్యర్థ
 మై యపరోక్షమైత్రయతిశయిల్లు
- తే.గీ. సర్వమున్ భాసిలఁగ జెసికస్వప్రకాశ
 మునను వెలుఁగొందు నంచు వికబుధు లెఱుంగ
 నెర్తు రెద్దాని నయ్యదితనిక్కమీరు
 జీవుఁ డని గుర్తెఱింగినఁతజెఱఁగు ముక్తి 224
- క. జీవేశ్వరులకు భేదం
 ఖావంతయుఁ గల దంచుతనరసిన వారల్

గన నేర్చువాని నాత్మ
 జునిగాఁ దెలియుండు ముక్తిరచొక్కు నతనికై 204
 క. ద్వైతజ్ఞానము విడి య
 ద్వైతజ్ఞానంబు గలుగఁబడితులై యే
 రితిన్ బాయని సంస్కృతి

నెతురు బాపంగ జగముఠనిచ్చలు మెచ్చన్. 205

శా. ద్వైతజ్ఞానము చేత మోక్షమును సంకపాదింపఁ గాఁక్షించు వా
 రెతత్సంస్కృతినర్పదప్తులయి యెఱ్ఱెన్నో విజృంభద్విప
 ద్వాతార్తుల్ గడు గాసివెటభవబంధభవ్వంసమున్ జేయకే
 యాతిధ్యంబులు గాంచుచుదు సతమున్ రయామ్యాలయ మ్మందు
 నన్ 206

మ. అమలజ్యోతిరుపాయముం గనక విశ్వాత్తాంధతామిస్రీసం
 ఘము డోలన్ సమకటి నలు విమలశ్శానె కసహాయ్యలే
 శమునుం గాంచక కర్మయజ్జముల మోక్షక్షంబుందగన్ గాంతు మం
 చు ముముక్షుల్ పరిహాస్యై గనరు సంశుద్ధాత్ము నెప్పట్టనన్

క. ద్విజుడై నం గానీ యం
 త్యజుడై నం గాని జ్ఞానశ్శయజ్ఞోడుప మ
 క్కజముగఁ గొనఁ గలి నచో
 నిజసంస్కృతివార్ధి దాటనేర్చున్ జుండి 208

త. జ్ఞానయజ్జమ్ము సలుపకశ్శసారహీన
 లోకముల కాసగాంతు ముఠ్లోకములును
 జ్ఞానసామర్థ్య మొకయింతశ్శయేనిఁ దెలియు
 నేని వారటుల్ సలుపంగశ్శనెంచు వారె?

క. శివుఁ డొక్కఁడు శ్రుతియొక్కటి
 ప్రవిమలవిజ్ఞానమింతశ్శపలుకఁగ నేర్చున్
 వివరింపనగునె? ననుఁబోఁ
 టి విప్రునకు దాని వాక్పశ్శటిష్ఠత తెసఁగన్. 210

క. అమలాత్మబ్రహ్మైక్యైర్
సము నెఱిగిన తత్త్వవేత్తృజ్ఞానాతిశయ
మ్ము మహితగతిఁ దెలుపఁగఁ జా
లు మహీసురులార! దీనికల్లోఁతు దెలియుఁడి!

211

క. మానుగ నెందైన శివా
జాని యనుగ్రహము లేకృజ్ఞానయె తెలియన్
జ్ఞానరమావిభవంబుల
జ్ఞానాధికమైన సాధనమునుం గలదే?

త. అఖిలమును బ్రహ్మరూపమైత్యలరుఁగాన
జ్ఞాని యగువానికీసర్వృజగములం ద
వాప్య మొకయింత గనరాదుకపలుక హేయ
మనఁ గదగు వస్తువే లేదుకయ్యార్యులార!

213

11. జ్ఞానయజ్ఞ విశేషము

క. జ్ఞానవిభవంబు నుడివితి
జ్ఞానవిశేషముల నుడువఁత్రగడఁగెద మీరల్
వీనులవిం దలరారఁగ
మౌనివరులు వినుఁడు! జ్ఞానమానితకథలన్

214

పి. ధర్మంబు గలు న్ధర్మంబునుం గలు
తత్సలంబులు గలుకతప్ప కెపుడు
పరలోకమున్ గలుకపాపంబు నేతకుఁ
గలు యముండు కింకరయుతుండు
కలుగును భూతముల్కగలును బ్రేతముల్
గలరు యజ్ఞులు రాక్షసులును గలరు
కలరు మౌనీంద్రిలుంకగల రింద్రిపవనకు
బేరాదిదేవతావిసరములును

త.గి. తల్లికంచెను మిగుల వ్రతృలతఁ గూర్చి
మనుపఁ జాలెడి శ్రుతిగలుకమహితతదను

- సరణమున మేలు గూర్పంగఁజాలు స్మృతియుఁ
 గలుగని నమ్ముటయె మంచిశ్శానములగు. 215
- సీ. వేల్పుగముల కెల్లఁజెద్ద గావున బ్రహ్మ
 దైవతమణి గాఁగఁదలఁచు తొకటి
 యరవిందభవుకంఠెనంబుజాఁజేడు మిన్న
 యని నెమ్మదిని నెప్పుడరయు తొకటి
 సరసిజోదరుకంఠెఁజాల రుదుఁడెక్కు
 డని నిశ్చయమునుశ్శగనుట యొకటి
 రుదుఁకంఠె మహేశ్వరరుం డధికుండని
 స్థిరబుద్ధి దయవారఁడెలియు తొకటి
- తె.గీ. ఈశుకంఠెను పరశివుఁడెంచి చూడ
 శ్రేష్ఠుఁడని డెందమున విశ్వశ్శించు తొకటి
 చెప్పఁగానొప్పు జ్ఞానవిశ్శేషములని
 విబుధవరులార! వేదవిశ్శ్రుతితులార! 216
- క. భూవార్యగ్న్యనిలనభో
 భావాంచద్వస్తుపతులుశ్శబ్రహ్మయు హరియున్
 పావనరుద్రుం డీశుఁడు
 ధీవరుఁడు సదాశివుండుశ్శతెలియుఁడు మీరల్. 217
- క. పరమసదాశివుకంఠెన్
 వరరాజసగుణవిశిష్టశ్శపద్మోద్భవుఁడ
 చెరువొంద నదికుఁడగు భూ
 సురులారా! ధీవిశ్శేషశ్శురపతులారా! 218
- క. కారణకారణమగుటన్
 సారవిశిష్టత్వమెపు డెఁసంగున్ సకలా
 ధారమగు బ్రహ్మమందని
 యారయ నొక జ్ఞానరీతిశ్శయగును వినుండి. 219
- క. దేహప్రాణేంద్రియచి
 త్తాహంకృతులందు నొక్కఁడైనం గాఁడి

- దేహి యని నిరతమే సం
 దేహము లేకుండఁ దెలియుకతెలివి తెలివియౌ 220
- క. సకలప్రత్యయరూపము
 లకు వెఱయి సర్వసాక్షీశ్రలక్షణుఁడయి వా
 సికి నెక్కును జీవుండను
 నకలంకజ్ఞాన మొకటికయగు జ్ఞానమిలన్ 221
- క. ఆరయ నీజాగ్రద్భవ
 హారము నిద్దురయుఁ గలయుకననఁబ్రఖ్యాతం
 బై రాజిలు నవస్థ ల
 నారతమున్ జూచు సాక్షీకనా జీవుఁడగున్. 222
- తే. అఖిలదృశ్యమ్ము లెవ్వనికయందు గల్పి
 తమ్ములగు దృశ్య మెవ్వఁడింతయును గాఁడు
 కెవలద్రష్టయై చాలకతీవి గాంచు
 నెవఁడు వాఁడెయగున్ జీవుకఁడెఱుఁగుఁ డీరు 223
- పి. జ్ఞాతమున్ గాక యశ్శ్చాతమున్ గాక యే
 దివ్యస్వరూపంబుకతేజరిల్లు
 సత్యమై జ్ఞానమైకసౌఖ్యమై నిస్తులం
 బై యేపదార్థంబుకవ్యాప్తి నొందు
 సకలప్రమాణధీకసరణికిన్ భ్రాంతివృ
 త్తికిఁ దోచ కెయ్యదికదీప్తి గాంచు
 నీవు నేనును బల్కుకనెయ్యది లక్ష్మ్యేర్థ
 మై యపరోక్షమైశ్రయతిశయిల్లు
- తే. గీ. సర్వమున్ భాసిలఁగ జేసికస్వప్రకాశ
 మునను వెలుఁగొందు నంచు వికబుధు లెఱుంగ
 నేర్తు రెద్దాని నయ్యదికనిక్కమీరు
 జీవుఁ డని గుర్రెఱిఁగినశ్రేణెలఁగు ముక్త 224
- క. జీవేశ్వరులకు భేదం
 బావంతయుఁ గల్గ దంచుకనరసిన వారల్

- ధీ విభక్త్యాతాఖిల
భావుకలోకప్రపూజ్యోపదులగుదు రెటన్ 225
- క. ఈవిద్య పరమగోప్యం
బై వెలయున్ మూర్ఘసభలయందున దీనిన్
కోవిదులు వలుకఁగూడదు
- నేవింప నొసంగవలయుశిష్యుల కెషుడున్ 226

12. జ్ఞానయజ్ఞ విశేషము ప్రకారాంతము

- వ. మరియు జ్ఞానము తెరవెఱింగించెద.
సీ. అన్యతంబు గాదనశనగును సత్యాంకంబు
జడము గాదన గుర్తుకజ్ఞాన మగును
దుఃఖంబు గాదనశోచు నానందాఖ్య
మంతంబు లేదనశనగు ననంత
మప్రికాశ్యంబనశనగు స్వప్రకాశమ్ము
స్వల్పంబు గాదనశబ్రహ్మ మగును
ఊన్యంబు కాదనశచున్ జెప్ప సత్తగు
నన్యత వారింపశనాత్ముఁ డగును
- తీ. నామరూపాదు లెఱుఁగనిశధామ మగుట
తత్పదార్థం బనంగ విశద్వద్గణముల
వాసిఁ గాంచిన తత్త్వంబుశపరమశైవ
తత్త్వమని పల్కు శ్రుతివాక్యశతతులు సతము 228
- క. ఆద్యంతవిధానము ప్రతి
పాద్యము గా నట్టి స్వప్రకాశవము కల్మిన్
వేద్యముగా దజతత్త్వము
చోద్యం బిది వివిధరూపశోభనము నగున్. 229
- తీ. సత్తు తానయ్యు నరయ నశసత్తువలెను
జావు తాఁగనకుండి సంశసారివలెను
వెలయు నొక్కండ యయ్యుఁ డాశభిన్నుని వలెఁ
దోచు బ్రహ్మంబు జ్ఞానవిశదూరుల కిల 230

- క. చేతనరూపములును న
చేతనరూపములు రెండురసిద్ధించును వి
ఖ్యాతములై పరశివునకు
నేతద్భావము వాస్తవేతరము సుండి 231
- శా. హెచ్చుందగులు గాఁగ తెల్విగల స్తంత్రబేళాదిజీవాళియున్
హెచ్చుందగులు కొల్లలుం గలుగు భూభ్రదేణుసంఠోహ మీ
యచ్చంపున్ శుభతత్వమందు బహుధారధ్యస్తంబులై యుండఁబ్రో
ద్యచ్ఛాతుర్యము మీఱఁగాఁదెలియుఁడీశధర్మస్ఫురన్మర్మమున్ 232
- స. కర్తృత్వ భోక్తృత్వకారయితృత్వాది
భేదవాదములు కర్త్వితము లగును
విహితవర్ణాశ్రమవిధినిషేధాది వి
భేదవాదములు కర్త్వితము లగును
సాధనంబుల తోడిస్వర్గలోకఫలాది
భేదవాదములు కర్త్వితము లగును
రాగాదిదోషవైశ్రాగ్యాదిగుణబహు
భేదవాదములు కర్త్వితము లగును
- తె. వైదికము తాంత్రిక మృషకభ్రంశమార్గ
మన్యదర్శనములు నరతయంగఁ గల్పి
తములంచు నెఱింగినతత్త్వవేత్తఁ
బోలు సంజ్ఞానులం గనన్రజాల మెపుడు 233
- క. తుద కీశజ్ఞానమును
మదియునుఁ గల్పితములన్నమాట యెఱుఁగు కో
విదులు బుధాగ్రణి పూజా
స్పదు లగుదురు దీనిఁ దెలియశ్రవలయున్మీరల్ 234
- వ. మఱియు 235
- కిం. జడచేతనసంఠోహ
ముడుపతి శేఖరుని జ్ఞానముదయం బొన

ప్పుడు గనరానిది యేయగుఁ
జుఁడి పరశివతత్వబోధనసూక్ష్మత గనుఁడి!

236

క. కలదను లేదను పలుకె
వ్వలనను గల్పితమె యగునుకవాస్తవ మింతేన్
గలుగదు తద్వాక్యింబున
విలసితమతులారః జ్ఞానకవిధమిది గనుఁడి!

సి. చేతనాచేతనాంశచితసర్వలోకమ్ము
సర్వజ్ఞకించిజ్ఞకలజనము
తారతమ్యాఖిలోకక్ష్మరాపకర్షలు
వర్ణాశ్రమాచారశ్రవరవిధాన
మస్తినాస్తీతివారక్యప్రయోగంబు వి
ధిప్రతిషేధప్రకీర్తినియతి
వరనియంత్రనియోజ్యకభవ్యవ్యవస్థ ధ
ర్మాధర్మమర్మబోధాతిశయము

తే. శ్రౌతతాంత్రికతదితరకసరణివితతి
రక్తిసక్తియులేనివౌశ్రాంతిపోయి
పరమశివతత్వమునుగాంచినవఱువేళఁ
బరశివాద్వైతవిజ్ఞానఫలము ముక్తి

238

ఉ. కానఁ జరాచరమ్మగు జశగ మ్మఖిలమ్ము విమర్శజేయ నీ
శానుని తత్వమె యగునుకశర్వుని చిత్రవిచిత్రశక్తి మా
యానుగతిన్ వెలుంగు భువనావళి యంచు నెఱుఁగు వారలే
జ్ఞానిజనాగ్రయాయు లనికశాస్త్రము వల్కెడిఁ గైకొనుండొగిన్. 239

13. జ్ఞానయజ్ఞపితృషము ప్రకారాంతరము

వ. మఱియు సూతుండు పరివృతమునిసంఘాతుండయి నుడువం
గడంగె. పరమశివుండును దచ్చక్తియు సంవిద్రూపములె. అందు
మాయ యధ్యస్తము. నిర్వికల్పరూపసంవిత్తు మాయాస్పృష్టికార్యములఁ
బ్రవేశించి యంతర్యామిరూపమున నుపాధి కుపకారమొనరించునీ విషయ
మున సందియ మొండుగలుగు. పరశివుం డసంగుండు గదా. స్పృష్టి

హేతు వెట్లగు ననియు బ్రాణికోటిసుకృతదుష్కృత ఫలవిపాకము
 నిమిత్తము సృష్టియనినఁ బరశివునకు స్వాతంత్ర్యభంగ మనియు, స్వభో
 గార్థము సృష్టి యనిన నవాప్త కామునకు స్వభోగమను మాటయే పౌసఁగ
 దనియు స్వలీలార్థము సృష్టి యనిన నదీనదోదర్యాదిజన్మము లవ్యవస్థా
 దూషితములై నిర్హేతుకములు కావలసివచ్చుననియు శంకించుట కవ
 కాశముండు. ఈ ఖండనము యుక్తము గాదు. కర్మఫలభోగనిమిత్తము
 సృష్టియైనను నీశ్వరుండు స్వతంత్రుండై సృష్టి నొనర్చునని చెప్పినచో
 స్వాతంత్ర్యభంగము గలుగదు. సృష్టిలీలామాత్రమున సృష్టి యీశ్వరు
 నకు శ్రమరహితమనియు సంకల్పమాత్రమనియుఁ దేలును గావున
 దద్విషయమునఁజేయఁబడు నాక్షేపణ మనాదరణీయము. 240

చ. చెలఁగ రజోగుణంబునను సృష్టి నొనర్చెడి బ్రహ్మ కంటె స
 త్తలలితశక్తిఁ బూని బహుశ్రధా జగమోము ముకుందుఁ డెక్కుడై
 వెలయుఁ దమోగుణంబుననుశ్చవిశ్వవినాశ మొనర్చు రుద్రుఁడున్
 విలసిలు వాని కెక్కుడయినన్ క్కము దీనిని మీరెరుంగుడి 241

చ. ఒకపరి కన్ను విప్ప జగత్ మొయ్యసృజింపఁగఁ జాలు ద్రష్టయీ
 సకలము గన్న తండ్రి యనిశ శాస్త్రము వల్కెడి మేటి దైవత
 ప్రకరవరిష్టుఁడంచునుడుశ్చవందగునీశ్వరు నంతెగాని యా
 ప్రకృతికి శక్తికిన్ భువనశ్రీభర్త కు శూలికి భేద మున్నదే? 242

వ. సంసారసమూలోచ్చిత్తి హేతువును నిరవధికానంద జీవాతువును
 నగు సంవిచ్ఛక్తి పరశివునకు వేఱుగాదు. 243

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డైననుశ్చసకలజగత్కార
 ణుండైన లసదీక్షిణుండు నైన
 రుద్రుఁడైనను విష్ణుశ్రూప మొందిన బ్రహ్మ
 భవమందినను సదాశివుఁడై యెనఁ
 గనకగర్భత్వ మొందిన నీశ్వరుండైన
 ను కవిరాజేయేశున్ స్వరాటు
 నైన సామ్రాజైననమరాదిపత్యాది
 లోకపాలుం డైనశ్రీగాక మనుజుఁ

తే శక్తి కంటెను వేఱయిశ్వరుఁడు లేఁడు
 శర్వు కంటెను వేఱుగాశక్తి లేదు
 శంభుఁడును శక్తి యొక్కఁచెరచటను నైన
 నంచు నరసిన నయ్యదిశయరయుట యగు

246

క. శివశక్తుల నెడఁటాపిన
 ధృవముగ దలక్రిందు కాలుకదివి దెస గలుగన్
 జవమున డిగుచు నిరయా

247

తే. రవమునఁ బడు భేదదర్శనప్రతిపత్తిన్
 తల్లిదండ్రులు బిడ్డ వశత్వలత మీఱఁ
 బెంచు విధమున శివశక్తు కలంచితముగ
 సకలభువనములను ప్రోవశ్రేణాలు వార
 లనుచుఁ గనవలె సందియశ్రమును బొరయక

248

ఉ. ఎల్ల యజాండసంతతులకనెయ్యెడఁ బ్రేమను గన్నయట్టియా
 చల్లనితల్లిఁ బార్వతినికస్వాంతము నందున నిల్పి భక్తిరం
 జిల్లఁగ నూడిగమ్ములనుకజేనెడి భక్తున కల్ల కోరికల్
 చెలును ముక్తివిద్యయునుకజేకురుఁ దన్మహి మంబెఱుంగుఁడి 249

ఉ భారతి యంచు శారధరుకవల్లభ యంచు శచీలతాంగి యం
 చే రమణీయకాయయగుశనిందునిభాస్యయ యైనఁ గాని యెం
 దారయ నర్తకీగతులకనందుచు నయ్యుమ తానయౌ సుధీ
 వారమెఱుంగు దీనిబెఱకవారల కయ్యది తెల్లమౌనెఱుల్? 250

సీ. అంచితశక్తిఁ బూకజించి విరించ్యాదు
 లండఁగాఁ గలిరకనంత విభవ
 మతులితశక్తి స్రన్మతి ధ్యానముంజేసి
 పడసిరి కోర్కులకభాగవతులు
 శక్తి సన్మానించినరగ దిగంబర
 బౌద్ధాదు లందిరికవాంచితములు
 మోక్ష మందిరి శక్తిక్రమొక్కి ముముక్షువల్
 విమలబ్రహ్మజ్ఞా నకవిధముదెలిసి

- తె. వేయి పల్కులికేల చుంఠడి యుమాసు
మాంగి నెదనిల్పి బత్తి మైయర్చలిడిన
వాని కెపె టి వాంఛలుజాను మీఱు
నమలగతి నవిచెకురుఠనంఠ్రు బుధులు 251
- క. శివయన బరచై తన్యం
బవు నుమ యన లీలకొఱకుఠనందిన తనువౌ
వివరింప మాయ యనఁగా
నవుఁ జిన్మాత్రాశ్రయస్థమగు జడము గదా 252
- క. భావాభావంబులు రెం
డే విద్వాంసుండు పరముఠడేశివుఁ డంచున్
భావించు నతఁడు పూరుం
డై వెలయున్ శివుఁడు నగుచుఠనరయుఁడి ధీరుల్ 253
- క. పూరుండ శివుఁడు మాయన
పూరుండునుఁబోలిపోఁచుఠబుద్ధికి నని బల్
నిర య మొనరించిన సం
పూఠశివుం డగుచు వాఁడుఠపొల్పుం గాంచున్ 254
- క. జీవేశ్వరులున్ జగమున్
భావింపఁగఁ బూఠశైవఠభావనునకు వే
ఠేవఠువునఁ గాదన నది
యే వాస్త వమైన జ్ఞా నఠమెఱుఁగుఁడు దీనిన్ 255
- వ. మఠీయు మాయయు వాస్త వముగ నధ్యస్త మస్తీత్వ
ము మాయకుఁ గల్గదని తెలియఁదగు. 256
- ఉ. మానవుఁ డెవ్వఁడైన నిజఠమానస మందు స్వపూఠశై వభా
వానుగతిన్ స్థిరంబుగ నఠహర్నిశలన్ నిలుపంగ మోక్షసం
ధానము నొంది పూఠశివఠత త్త్వము తానయి ముజగంబులన్
మానిత శేఖరుండగుచుఠమన్నన కెక్కు సుధీకళానిధుల్. 257
- క. సర్వాధికారి శివుఁడని
గుర్వాశయమునను శివునిఠగొల్పినయెడ వి

- శ్వోర్వీపతివలె భక్తుఁ డ
ఖర్వనిరాఘటపృత్తి శ్రగలవాఁడ యగున్. 258
- క. సకలప్రతీతవస్తు
ప్రకరమ్ము నిజాత్ముగాఁగఱఱావించెడి య
య్యకలంకయోగితే గతి
ప్రకటంబగు భవము ముక్తి శపండితులారా! 259
- క. మానసమున భవమోక్షము
లేనికిఁ గన్పట్టువానిశ్రకెఱుఁగంబడు వి
ద్యానిధులారా విధులున్
నానాప్రతిషేధములు ఘనమ్మగు శ్రుతులన్ 260
- చ. ఘటకరకాదిభేదచయశ్రకారణమృత్తు ను మాలఁడంట సం
ఘటిల దొకింత డోసమటుశ్రగాక ఘటాదులు కుర్కురాదులం
టుట నగు డోసమట్టులఁ గఱడున్ గడు భేదము నొందు పట్లఁ బ్రా
కటము లనింద్యనింద్యములు శ్రకలునె యయ్యవభేదదృష్టికిన్ 2.1
- ఉ. ఆరయ లొకికంపువ్యవశహారమ యైనను వై దికక్రియా
చారమ యైన ద్వైతమతిశ్రసాగెడి వేళ స్ఫురించు ద్వైతవి
ద్యారతి పోయి యద్వయముశ్రనారయు వేళల సర్వమైన వ్యా
పారములున్ నశించుఁ గులశ్రపావనులార యెఱుంగుఁడిమ్మెయిన్
- క. శతకోటికల్పములకున్
నుతియింపగ నేర్తు నె యశ్రనూనజ్ఞానాం
చితమాహాత్మ్యము పావన
మతులారా! జ్ఞాన మెఱిఁగిశ్రమనుఁడి సుఖులై 263

14. జ్ఞానయజ్ఞవిశేషము ప్రకారాంతరము

వ. మఱియు జ్ఞానపూతుండగు సూతుం డిట్లుపన్యసింపందొడంగె.
మునులారా! జ్ఞానవిషయము వలుకవలసిన దింకనుఁ గలదు. పంచ
బ్రహ్మారహస్యంపుఁ దెఱంగెఱింగించెద. సత్యజ్ఞానానందానంతాద్వైతుం
డగు పరశివుండు మాత్రము శుద్ధుండు సుప్రకాశుండు వికారరహితుం
డునునగు ఆదిష్యనిర్గుణతేజమే సృష్టిస్థితిసంహృతతిరోభావానుగ్రహాత్మక

శక్త్యపాధిగతమయి యీశానుఁ డనియుఁ దత్పూర్వపురుషుఁడనియు
 నఘోరుఁడనియు వామదేవుఁడనియు సద్యోజాతుఁడనియుఁ బ్రసిద్ధముయి
 యేతత్పంచబ్రహ్మస్వరూపమున వ్యవహారము నొందుచున్నది. దానికి
 వాస్తవమైన భేదము మాత్రము గలదు. శబ్దస్పర్శరూపరసగంధము
 లీశాన తత్పురుషాఘోర వామదేవ సద్యోజాతు లగుదురు. గగనానిలా
 నలజలస్పృధివీతన్మాత్రల కధిదై వతములు క్రిమముగా సదాశివేశ్వరరుద్ర
 పిష్ఠబ్రహ్మలగుదురు ఈశానాదులును సదాశివాదులును శబ్దాదులును
 గగనాదితన్మాత్రలును శివశక్తికల్పితములగుట శివున కంటె వేఱు
 గావని యెఱిగినవాఁడు కేవలశివుండని నుడువవచ్చు. మఱియు గగనాది
 స్థూలభూతములు నీశానాదిపంచబ్రహ్మలగును. తదధిదైవతములు క్రిమ
 ముగ ననంతశివుండు ననంతశ్వరుండును గాలాగ్నిరుద్రుండును నారాయ
 ణుండును జతుర్ముఖుండు నగుదురు. స్థూలభూతములను దదధిదై వత
 ములను శివరూపముగా నెఱుఁగుజ్ఞాని బంధవిముక్తుండగును. మఱియు
 వీనులు, కన్నులు, మేను, నాలుక, ముక్కును నీయెదు జ్ఞానేంద్రియ
 ములు వరుసగా నీశానాదిపంచబ్రహ్మ లగుదురు. వీనికి దెసలును, గాలి,
 ప్పొద్దును, వరుణుఁడును బుడమియు నధిదై వతములు కర్మేంద్రియ
 ములై న వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ లఘోరతత్పురుషేశానసద్యోజాత వామ
 దేవు లగును. వానికి వహ్నిండుత్రివిక్రమమిత్రప్రజాపతు లధిదైవత
 ములు. కర్మజ్ఞానేంద్రియములు తదధిదైవతములును బరమశివుగా దెలి
 సిన వానికి ముక్తి లభించును, మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తాహంకరణము
 లీశానాదిపంచకము యధాక్రమముగ నగు. చంద్రామరగురుకాలాగ్ని
 రుద్రామృడానీహారణ్యగర్భులు వాని యధిదై వతములు. మఱియుఁ
 బ్రాణాపాన వ్యానోదానసమానము లీశానాదులగువానికి దై వతములు విశి
 ష్టుండు విశ్వస్పృష్టి విశ్వయోని యజుఁడు జయుండు నసువారు మన
 ఆదులును బ్రాణాదులును దత్తదధిదై వతములు శివుఁడని నిర్ణయించిన
 వానికి ముక్తి కరతలామలకంబు.

స. కర్మభోగము మాన్పఁగఁజాలు దీనిచే
 నన నివృత్తిభ్యాతశ్చమైన దొకటి

జడతత్వ మెడపి సశ్చైచ్చతన్యమిది గూర్పు
 ననఁ బ్రతిష్ఠాభ్యాతశ్చమైన దొకటి
 ప్రకృతిప్రకృతికార్యశపరుఁడాత్ముఁ డని తెల్పు
 ననఁగ విద్యాభ్యాతశ్చమైన దొకటి
 ఉరుతరదురితపాశ్శోపమంబగు దీన
 నన ఘనశాంత్యాభ్యశ్చమైన దొకటి

తె. శాంతి మీర లసద్బ్రహ్మశసరణీఁ జేర్పు
 ననఁగ వరశాంత్యతీతాభ్యశ్చమైన దొకటి
 బ్రహ్మ మైదువిధంబులై శవఱలు భూజ
 లాగ్నివా యునభఃపదార్ధాశి యందు.

205

తె. శాంత్యతీతగుణమ్మె యీశశానుఁ డగును
 శాంతి తత్పురుషుండౌనుశసరగ విద్య
 యగు నఘోరుండునుం బ్రతిశ్శగను వామ
 దెవుఁ డై దవయది నివృత్ త్తియగుఁ జుండి

206

తె. అలఘుగగనాదిభూమ్యంతశ్శములను స్పంద
 మును బరిస్పందమును బ్రక్రిశమనియతిఁ బరి
 శీలనంబు ప్రచారంబుశ్చెలఁగ వరుస
 నైదు బ్రహ్మము లగుఁ దెలిశయంగ వలయు

207

చ. సకలచరాచరంబులనుశ్చాదకబోధకముగ్నోదక
 ప్రకటచతుర్గుణంబులనుశ్శభంజకమన్ గుణమున్ విరాజిలున్
 సుకవివరేణ్యు లీ యయిదుశ్శనున్ శివరూపముగానెఱుంగ హ
 స్తకమల మందు మేలుసిరిశ్చాడున మోక్షము కైవసంబగున్

క భవపాశవినాశముఁ జే
 యు విబుధుఁడౌయ్యనఁజరాచశ్శోక్తృష్టజగం
 బు విచారింపఁగ శివుఁడని
 ధృవబుద్ధిం జెలఁగి నపుడుశ్శకృతకృత్యుఁడగున్

208

క. ఒక్కండయ్యున్ మిక్కిలి
 యక్కజముగ మాయవల్ల శనైదు విధాలన్

- ముక్కుంటివెల్పు గననగు
నిక్కుంటిది తెలియుఁడి ముఖనిప్రకరముల్ 20
- క. ఎటు లెయ్యెడ నారయ దు
రుటకారిణి మాయ సర్వకారణమై యొ
ప్పుట తత్కారణమగు శివుఁ
డెటు సర్వనియంత కాకరయెసఁగున్ జగతిన్ 271
- క. శివుఁడగు సత్యుఁడు పూరుఁడు
శివుఁ డానందస్వరూపకచిద్దునుఁడు నగున్
శివుఁ డపరోక్షేత్ముఁడు వా
స్తవ మారసి నట్టి వేళనయములారా! 272
- క. మాయామోహితులై వి
ద్యాయుతులయ్యున్ విపశ్చిరదగ్రేసరు లా
శ్రేయోమార్గము విడి దైవ
తాయతమార్గానుసారులై మనుదురిలన్ 273
- క. ఏదాసుఁ డనుట మోహం
బే దైవత మనుట మోహామే దైవతమై
యెదనరు డనుట మోహం
బీదారులు మూఁడు విడువననే వలయుఁ జుఁడి 274
- శా. భేరీభాంకృతు లెల్లెడన్ జొరగ నిశ్చేదంబు నిత్యంబనా
ధారంబచ్చనిరంజనంబని ప్రసిద్ధంబై శ్రుతుల్ మ్రోయ నం
దేరితిన్ భవదీయదాసుఁడను సీతవేనాదు నంచున్ వచః
ప్రారంభంబు లొనర్ప వచ్చు మునులారా యింత యూహింపఁడి
- క. కాన సమస్తము మాయా
జ్ఞానోద్భవ మంచెఱుంగనర్వేశ్వరునిం
గాన నుపాయము గల్గు సు
ధీనివహములార దీనిశ్రదెలియుం డీరల్ 275
- శా. నిత్యానిత్యవివేకనామకలసకన్నిర్ణయద్రదీపోజ్వలత్
సత్యలోకమె దారిఁజూప విమలశ్శానప్రశస్తాధ్వమం

- క. దక్ష్యంతంబు చరించువాఁడు భవమోక్షజ్ఞంచద్గుహాంబున్ గనన్
మత్యోన్నత్యము గలువాఁడనివచింకపన్ వేదముల్ చాలెడున్
తనువాసన నై గమవా
సన లోకపువాసనయు నెత్సంగెడు కాలం
బున జ్ఞానము స్ఫురియింపదు
త్రినయను కరుణాకటాక్షరదృష్టిన కలుగున్ 276
- త. ఇంద్రుడై నను గాని పూర్ణేందుడై నఁ
గాని గోవిందుడైనను గాని పద్మ
బిందుడై నను గాని యీశ్వరుని కరణి
జ్ఞాన మొసఁగరు బల్దయాశసారదృష్టి 278
- క. జ్ఞానావాప్తి కొఱకు నీ
శానుం బ్రార్థించి తత్ప్రశ్నాదము గొనఁగా
ధ్యానాదుల నెయ్యెడలన్
బూనంగా వలయు సకలకలుధవర్యులిటన్ 280
- క. ఉత్తమముక్తియు భుక్తియుఁ
జితజరిపు సత్కృపావిశిష్టకటాక్ష
యత్తము లని శ్రుతిమస్తక
వితములు ప్రశంస నేయకవిందుము కాదే 281
- క. జలజాసనాదిదైవత
ములు కలుషితచిత్తులకుఁ బ్రశ్నభూతాత్మవిశు
ద్ధి లసద్దితముగనీయఁగ
లలితగతిన్ భుక్తి వారకలకు సిద్ధించున్ 282
- చ. అలఘుశివప్రసాదమునకనౌ గురుసత్తము సుప్రసాదమున్
గలితశివప్రసాదమునకే గలుగు భుక్తియు ముక్తి సర్వమున్
వెలయు శివప్రసాదమునకనే వ్యవహారము పారమార్థిక
మ్మిలను శివప్రసాదమునకెంచ సమాన మొకండు గలునే? 283
- క. ఈజ్ఞానం బెవ్వారికి
విజ్ఞాత మ్మగును వాఁడు విబుధుం డనుచున్

తజుండు ననుచు విలసత్

ప్రాజులు వచియించు వారుఃసందితు లారా!

15. జ్ఞానయజ్ఞ విశేషము ప్రకారాంతము

వ. మఱియుసూతుఁడెటు వలికె

బ్రహ్మతత్వసత్తా శ్రీయము సకలసద్వ్యవహారమగు నిది పరమ సిద్ధాంతము కాని కొందఱు వ్యక్తిత్వము జాతి యందు వలె దాదాత్మ్య సంబంధముతో సత్తా రూపము వ్యావహారిక సత్తా రూపముల యందు ఘట పటాదులవలె నుండు నని యందు రిది సరి కాదు. వారి మతమున జాతి వ్యక్తులకు సమవాయసంబంధము లేదు. కానితాదాత్మ్య సంబంధము మాత్రము గలదు. వాస్తవముగ భేదహేతు వయిన ఘటపటాదివివిధ సత్తా రూపమునకు విశేషరూపము లేనేలేదు. కనుక సత్తా విశేషాకారము గలు ననువాదము యుక్త మయినది కాదు. అయిన యెడల ఘటపటాది విశేషానుభవ మెట్లు గలుగునన నది భ్రాంతిజన్య మని మాన్యులు వచి యింతు. సత్తకు భేదము గల దందురా సత్తా భేదము శూన్యమేయగును సత్తకు వ్యతిరీక్తమైనది శూన్యము గాక మఱొకటి యెట్లగు. భేదము సత్తాభిన్నము గాక పోయినను సత్తా సంబంధమని చెప్పిన నదియుఁ బొసఁగదు. తత్సంబంధము తద్వ్యతిరీక్తముగదా. సత్తా వ్యతిరీక్తము శూన్యపదాఖ్యమేయగు. కాన శూన్యమునకు దేనితో సంబంధముఁగలుగదు మఱియు సత్తా సంబంధము వలన ఘటపటాదిదర్శన మగు నని తలంచు నెడలఁ దత్సంబంధమునకుఁ బూర్వమున ఘటపటాదులు సదసత్తులలో నొకటి కావలయుంగదా! అసత్తయినచో విషయము సంబంధయోగ్యమే గాదు. సత్తెనచో విశేష్యవిశేషణభావము గలదని యొప్పుకొందుమేని.

త. సర్వవస్తు ప్రకాశశక్తి శర్వదొక్కఁ
డయ్యుఁజిత్తానుగత సంస్కృతయా సరణి న
విద్య విలసిల్లు వేళలశ్రీవివిధగతులఁ
గానఁబడు నీరహస్యమేజ్ఞాన మగును

తే. స్వప్నదృశ్యేష్యయే యగుశ్రీస్వప్నవిధము
నింగినే వెల్తురుం జీతకరటిం గనుదుము

సంద్రముననె యలల్ పుట్టిసమయు చుండు
బ్రహ్మమందున లోకముల్ ప్రబలు మాయు.

237

సీ.

నానావిధానూనశదానమాహాత్మ్యల
భ్యఫలం బగును గదాశ్చ పరమశంభుఁ
డశ్వమేధాదియశ్చానీకపూజన
భాజనుం డగుఁ గదాశ్చ పరమశంభుఁ
డఖిల పురాణేతిహాసశ్రుతీరిత
వై భవుం డగుఁ గదాశ్చ పరమశంభుఁ
డతులతపఃప్రభాశ్చాతిశయస్సోప్య
పాదద్వయుఁడు గదాశ్చ భవ్యశంభుఁ

తె.

డమరపత్యాదినిఖిలసుశ్రాశినేవ
నీయుఁడై మౌనిజనమానశనీయుఁ డగును
బరమశివుఁ డంచు శ్రుతివచఃప్రకరమనును
ధీరులార! రహస్యమ్ముకతెలియుఁడీరు

చ.

హృదయనివాసి యైన శివుశనెయ్యెడ సంహృతకర్ములై యతుల్
తుది గురుసుప్రసాదమునశ్చూర్జితీ సత్కరుణాకటాక్షభా
గ్యదమగు మంచివేళల నశహంపదవాచ్యునిగా గ్రహించి కో
విదజనతాగ్రగణ్యులయిశ్చ పెంపు గడింతురు లోక మందునన్ 289

ఉ.

ఎను పరాత్పరుండననిశ్చయెంచు నెవం డెపు డట్టి వాని సు
జ్ఞానవిలాససంపదకుశ్చాషీ చిదాత్ముఁడు శర్వుఁడంచు డెం
దానఁ దలంచు వాఁడు మరశ్చణంబును జన్మము గాంచ కెందునేన్
జానుగ నిచ్చనచ్చి నటుశ్చసర్వజగంబులఁ గ్రుమ్మరున్ వెసన్ 291

చ.

శ్రుతివచనానుసారి యయిశ్చరూఢి వినిర్మలబోధమొప్పన
ప్రతిహతయోగదార్ఢ్యమునశ్చబ్రహ్మ మెఱింగిన యట్టిప్రోడకే
గతి నరయంగవచ్చునుజ్జగ మ్మబలమ్ము సుబోధమింతలే
నతనికిఁ గలునెఱు వరశమాత్ముని దర్శన మింత చూడఁగన్ 291

చ.

హృదయసరోజపీఠీ నలశ్చరించెడు వాఁడు పరేశుఁడచ్చతా
స్పదమగు డెందమందుఁ గనశ్చవచ్చుఁబరాత్పరు నంచెఱుంగుకో

విదమణి కర్మబంధములు పంపరి దగ్గముచేసి జన్మమున్
బొదలగనీక వాని విడిరపోవును సత్యము దీని నెంచుడి 292

ఉ. అంబుజవత్రమం దుదకశ్రమంటని చాక్షున గాటమైన క
ర్మంబులు బ్రహ్మవిత్ప్రవరురరాపిడివెట్టగ నేర వాత్మభా
వంబు నెఱుంగువాని దగురవైభవమే గద వైభవంబు నే
మంబుల తావులైన గరిశ్రమంబునఁ బోలరు జ్ఞానికోటికిన్ 293

తే. కర్మజాతమ్ము పుణ్య మ్మృఘమ్ము నంచుఁ
జోచు వానిది జ్ఞానంపుత్రోవ గాదు
సర్వమున్ బ్రహ్మదర్శనశ్రమము గాఁగ
నెంచు ధీరుండె జ్ఞానియైకయెనంగు ధరను. 294

చ. వివిధభుజంగయష్టిప్యరధివీదలనాదులు చాటినట్టి ర
జువు భుజగాదులొనె యెఱుకూచిన రజువు రజువౌ నటల్
శివుఁడు ననేక రూపములకచే జగదాకృతిఁజెందియున్ననె
ట్లవు జగదాదులింత యరశ్రయన్ శివుఁడొను శివుండె నిచ్చలున్ 295

ఉ. తోయము భూమి యంచు మదిఁగఁజోచిన వానికి గోచరించు భూ
మ్యాయతతత్వమున్ జలమశ్రయమ్ముగు తత్వము రెండునంచుబల్
న్యాయ మొకంతు గల్గుఁగదశ్రయట్టుల బ్రహ్మమె విశ్వమంచునే
ధీయుతుఁడెంచు వానికగుఁరదెల్లమ విశ్వము బ్రహ్మరూపమున్

ఉ. ఏనెఱప్రోడయైన సతశ్రమేగనువాఁడను బ్రహ్మమున్ బ్రపం
చానుభవంబు నా కొదవశ్రదంచుఁ దలంచినచో యదార్ధవి
జ్ఞానము పూర్ణమౌను సరికగఁ బరికించిన తొల్లిబంధమే
లేనిది బద్ధముక్తుఁడనశ్రలేనిది పల్కుటయే యగున్ జుడి 297

చ. అమలుఁడు కేవలంబు శివుశ్రాత్ముఁడయై దగ స్వస్వరూపభా
వము వెలయన్ స్వయమ్ముగఁ బ్రోవర్తిలు వాఁడది యెంచినన్
బ్రహ్మం
చమునఁ బ్రవంచదృష్టియ పొకసంగదు నిక్కువమేనికాదు బం
ధమును విమోచనమ్ము వివిధశ్రుతివాక్తతి యామతించెఱున్ 298

చ. పరశివుతత్త్వ మిట్టిదనిశ్రభావమునందు నెఱుంగువారలే
 పరమమునిప్రకాండులయిశ్రభాసిలుచుం ద్రిటుగాక యన్యమౌ
 సరణి నెఱుంగ నంధ తమశ్రసప్రదితాంధువు నందు (గూలి సం
 సరణఫణీంద్రదప్తులయిశ్రసద్గతి దప్పి చరింతు రెయ్యెడన్ 299

16. జ్ఞానోత్పత్తి కారణనిరూపణము

వ. మఱియు సూతుం డిట్లు వలికె. 300

క. ఏకారణములు గల్గఁ బి
 నాకిజ్ఞానంబు గల్గునావశ్యముగా
 నాకారణములఁ బల్కెద
 మీకు శుభానీకమందుశ్రమిగులం గలున్ 301

క. అక్షయమోక్షనిశనం
 దుక్షితధీదక్షఁ డగుచుశ్రనుతభవ్యానం
 దక్షితి యయి మోక్షము సి
 ద్ధక్షేమం బనుచు నెఱుకర్దె వారంగన్ 302

క. మతి రుచియించిన దైవత
 వితతిన్ మనసారఁ గొల్చిశ్రవిమలజ్ఞాన
 ప్రతిబంధకములఁ బాయన్
 జతురమతిన్ మెలఁగు నప్తజ్ఞానం బొదవున్ 303

సీ. ఇడుత సౌఖ్యము మిత్రుఁడడుత సౌఖ్యము వరు
 ణఁ డునర్యముఁడు సుఖంశ్రబిడుత నెపుడు
 నిడుత సౌఖ్య మ్మిత్రుఁడడుత సౌఖ్యము బృహ
 స్పతి యురుక్రమవిష్ణుఁడతిముదమున
 నిడుత సౌఖ్యము మ్రొక్కుశ్రలిడెద బ్రహ్మాత్మవా
 యూ! నీవు ప్రత్యక్షశ్రమైన బ్రహ్మ
 వంచు సత్యము ఋతంశ్రబంచు వచించెద
 నట్టి నన్నీవు చేశ్రపట్టి యోము

తే. మోమఁగోరెద నుపదేశ్యశ్రపుంగవులను
 నా గురుస్వామినన్నోముశ్రమోగులెల్ల

సన్నగిల్లును గావుతనసన్నగిల్లు

సన్నగిల్లుత నని పల్కశ్శాన మొదవు

వ. మఱియు "యశ్చందసాంబుషభోవిశ్వరూప" ఇత్యాది "శ్రుతం మేగోపాయే" త్యంతముం గల శాంతిపాఠ మొనరించిన జ్ఞానము గలుగు నట్టివానికి దారిద్ర్యదోషదూషితమనీషావైభవమొదవినయెడల "నావహంతీ చితన్వానేత్యాది" మంత్రసహితముగా నన్నాజ్ఞైకతరహవిస్సు నగ్నివేల్పు నది. నిరగ్నియైనచోఁ దన్మంత్ర మతిశ్శ్రద్ధాన్వితుండై యనిశ మూహించునది. దానివలన జ్ఞానోదయమ్మగు. మఱియు యధావిధిగ లేచి ముయ్యాలు సారులు గాని పదిరెండు తడవులు గాని యొజ్జమిన్నకు సాష్టాంగదండనమస్కారము లొనరించి వేదాంతశ్రవణమొనర్చుట జ్ఞాన హేతువగు లింగప్రతికమున మహాదేవు ననిశ మర్చించునది. శాంతుండగునది, దాంతుండగునది. విరక్తుండగునది. భైక్షిచరణమున జీవించునది. రుద్రాక్షధారణ మొనర్చునది. రుద్రాక్షధారి రుద్రుడై యగునని శాస్త్రములు శాసించు. ఆలస్యదోషమొదవిన నాకలింత యొదవిన నభక్త్యభక్త్య మొనర్చిన నవృశ్యదర్శనము సల్పిన షడక్షరమంత్రము జపింపవలయు. ఏపుణ్యరసనాగ్రాంగణమున షడక్షరమంత్రము నిండుతాండవంబొనరించు నట్టి వానితో సహాసన సహవాస సహభాషణాదులు నిర్వర్తింపవలె, దదితరులతో దత్కార్యము లొనరించిన దోషమును బ్రాయశ్చిత్తమున నివారించుకొనవలెను. స్వజాతివిహితానాదరణమతు లెంత మతిమంతులైన వారు పండితులకుఁ బ్రసంగయోగ్యులు గారు. అగ్నిరిత్యాది జాబాలొక్కసప్తిమంత్రముల నుచ్చరించి యగ్నిహోత్రాది జనితమైన బసుమంబు సాదరముగ గ్రహించి శివు నూహించి సర్వాంగములు తద్దస్మాలంకృతంబులు గావించునది. లలాటస్కంధోరః ప్రదేశంబుల భస్మంబు తిర్యక్త్రిపుండ్ర రేఖ లలరారునట్లు శృంగారించుకొనునది. పూత విభూతు లిదియు జ్ఞానకారణమ్మని సమ్మతించురు. మఱియు సనాతన శివస్థలముల సేవించుటయు శివప్రసిద్ధప్రతీకముల శివు నారాధించుటయు శివోత్సవంబుల సందర్శించుటయు శివభక్త విశిష్టాన్నముగ్రహించుటయు శివనిర్మాల్యనై వేద్యములఁ బరిత్యజించుటయు, రుద్రదేతరనిర్మాల్యనైవే

ద్యములు సంపాద్యములని తదర్థము సర్వదా ప్రయత్నించుటయు గురు
 భుక్తి శిష్టాన్నములు దినుటయుఁ జిత్త శుద్ధి ప్రదాయకములై జ్ఞానోపా
 యములగు. శివేతర దైవత నివేద్య మమృతమనియు గురూచ్ఛిష్టము బురో
 డాశమనియు బుద్ధిమంతులు నుతింతురు. శివనిర్మాల్యనివేదనము లను
 భవించిన పాపము చాంద్రాయణమునఁ గాని సమయదు. వర్ణాశ్రమ
 కూన్యులతో నెవ్వఁడైన నజ్ఞానముచే నైనను జెలిమిఁ జేసినఁ బలుకొడిన
 భోజనప్రతిభోజనములు నెఱపినఁ గలిసిమెలఁగిన సమాగమ మొనరిం
 చిన నెట్టిసంబంధము కల్పించుకొనినను వాఁడు పతితుండగు. నరసుర
 కిన్నరాదులలో నెవరి లాంచనమును నిర్మింపఁగూడదు. తన్నిర్మాత
 పతితుండగు. వాఁడు శ్రౌతస్మార్త కర్మముల కనధికారియగు. లాంచితు
 లతో సంభాషింపఁగూడదు. వారిని దాకరాదు. వారు ప్రవాసదండనా
 ర్థులు. మఱియు శ్రుతివిహితముల నాచరింపక పోయినను శ్రుతినిషిద్ధ
 ముల మానవలయును. శ్రుతిబోధితములయిన సత్యవచనము ధర్మచర
 ణము, భస్మధారణము స్వాధ్యాయాధ్యయనము, దేవపితృపూజనము,
 మాతాపిత్రాదిసంభావనము మొదలగు శ్రుతిధర్మములను స్మార్త ధర్మము
 లను దీర్చిన ముముక్షువు చ్యుతుఁడు గాఁడు. ఏతన్నియమములఁ బాటించిన
 వాఁడు జ్ఞానము ద్వారా ముక్తిఁ గాంచును. ముక్తికి భస్మమనియుఁ
 బేరు. “భాసనాద్ భస్మ” అని శివస్వరూపపరమపదార్థము వచ్చినది.
 స్వయంభాసనమును సర్వావభాసకమును గావున భస్మ మనఁదగు
 స్వమాయోదితప్రపంచమందుఁ దానే జలమునందు జలజాప్తుఁడు నలఁ
 బ్రవేశించి యుండును గానఁ దద్రూపము భస్మలేశ మనంబడు. ఏతద్విధ
 ప్రతిబింబరూపము భస్మలేశము. బింబభూతిశ్వరుఁడు భస్మోద్భూతి
 పరమశివుండు. బ్రహ్మవిష్ణ్వాదులకుఁ బూజ్యుఁడతఁడు. తత్ప్రసాదలేశ
 సామర్థ్యంబున సర్వదేవతలకు దేవత్వము సిద్ధించును. 305

చ. మునులు గృహస్థు లన్యులును శ్రమోదమునన్ మొయిఁబూదిఁబూసి మో
 మునఁ దళుకారునట్టులఁ ద్రీశ్రవుండ్రములన్ ధరియించి పేరురం
 బున రుదురాక్షతావళముఁ బూని శివాస్పదపంచవర్ణ మం
 త్రనియతి సొప్పు యజ్ఞగణనాశితకిచ్చిషులై మెలంగుచున్ 306

- క. అనిశం బీశ్వరలింగా
 ర్చన మొనరించుచును మానశసప్రవిమలతన్
 గని తరియింతురు జ్ఞానం
 బునఁ దుద, జ్ఞానమ్మునకునుశ్చోలునె యెదియన్ 307
- క. జ్ఞానంబన శ్రుత్యంతవి
 తానారజ్ఞానమగునుశ్చదానన్ ముక్తి
 సానముఁ జేరుట గలుగు
 దానన్ మరిపుట్ట చావుశతస్సు జనులకున్ 308
- క. శ్రుతివాక్త తికిన్ బ్రహ్మా
 త్మతత్పరము గాఁగ వ్యాఖ్యమానుగఁ జేయన్
 దతవిద్వత్పద్ధతి యది
 చతుమరతికిఁ గాని యెంచశ్చసాధ్య మ్మగునే? 309
- క. వివిధామ్నాయోక్తు ల బం
 ధవిహీనుఁడె ముక్తుఁడగునుశ్చజ్ఞాతమె విజ్ఞా
 త విధంబున నలరారున్
 నివృత్తుఁడే యగు నివర్తననీయుం డెన్నన్ 310
- మ. చెవి తుండంబును దోఁక పాదములునున్ శ్చేముట్టుచున్ సారెహ
 స్తవిశేషాకృతిఁ బుట్టుగుడ్డులోకటన్ శ్చిత్తంబునం దెంచు రీ
 తి వివేకంబు శివప్రసాదకృత మింశ్చ త నబ్బకున్నట్టి వే
 శ వికల్పంబులు పెక్కు మూర్ఖజనముల్ గావిం త్రబుద్ధాత్ములై 311
- ఉ. పావనవిప్రవంశజనిశ్చాసురుఁడైనను మాలఁడైననున్
 భావుకుఁడైన గర్భతలవర్తి నిసుంగయినన్ అసన్మహా
 దేవుని సుప్రసాదమనుశ్చీర్థమునం దయివారునాఁడె బం
 ధావళిఁ బాసి ముక్తి సుఖమందు జగద్విశదప్రభావుఁడె 312
- క. ఏకాలమ్మున కైన మ
 హాకారుణికోత్తముఁడు మహాదేవుం డ
 శ్చోకానందుఁడు తను దా
 నై కన్నడఁ బులుగుఁ బుర్వశ్చనందున్ ముక్తిన్ 313

మ అమలవ్యాసమునీంద్రుసన్నిధినివేదార్థంబునేనేర్చినం
 త ముదం బొప్పగ సంగ్రహించి సులభాధ్యమ్ముగాఁబల్కినాఁ
 డ మహాబ్రాహ్మణులార! వీనుగవ నిండంజేసి నాపల్కు గో
 ప్యజుగా నెంచుచు నాచరింపుఁ దొగి విశ్వాసమ్ము దీపింపఁగన్

17. ఔరాగ్యోత్పత్తి ప్రకారము

వ. మఱియు సూతుం డిట్లుపన్యసించె. సాక్షాత్పరమశివ జ్ఞానజనకసాధ
 నములలో మొదటిది వై రాగ్యము. అది దుఃఖనాశకము. జీవబ్రహ్మైక్య
 జ్ఞానహీనస్థితిలో ద్వైతభావము పొడఁగట్టు. కర్మవిపాకకాలమున నీశ్వ
 రానుజ్ఞానుసారులయి గదా మంచిచెడ్డలు మానవునకు ఫలములుగాఁ
 గలుగునవి కేవలభ్రాంతి మూలకములు. రాగద్వేషముల తెఱంగెఱింగిం
 చెద. కర్మవాసనాబలమున మంచిగాఁ గల్పింపఁబడ్డ విషయమున నిచ్చ
 జనియించు నదియే రాగమునకు మూలము. మంచి లౌకిక, పారలౌకిక
 భేదమున ద్వివిధము. లౌకికశోభన మింద్రియ ప్రమేయము, రెండవది
 శ్రుతికావ్యవిశ్వాసమూలము. చెడ్డయందు మనఃప్రాతికూల్యము మంచి
 యందు మన ఆనుకూల్యమును గలుగును. వానికే రాగద్వేషము లనిపేరు.
 వాని ననుభవించుటకు శరీర మావశ్యకము. ఇత శరీరతత్వమెట్టిదో
 విచారితము. శరీరము శుక్లశోణిత సమ్మేళనము వలని కార్యము.
 శుక్లశోణితములఁ జూచియుఁ దాఁకియు నసహ్యించుకొనని వాఁడెవడు?
 స్వశరీరేతరస్థలమునందున్న శుక్లశోణితములు సూడను ముట్టను రాక
 యుండు నను మాట స్మరించిన యెడల స్వపితృజన్యశుక్లశోణితపరి
 ణామమగు దేహము తానే యనియు నది తనది యనియు నభిమానమే
 జ్ఞానికే ననుండునా! మూర్ఖునకు మాత్రము దేహమునం దహంమ
 మాభిమానములు మానవు. అన్యజీవుల శరీరరుధిరసిరాఘాయరోమాదుల
 యందును చిత్తశేష్మరసమ్ములు భూమియందుఁ బడియున్నప్పుడెవ్విధ
 మున దర్శనస్పర్శన్వార్థములు గాక జుగుప్సాహేతువులగునో యావిధము
 ననే స్వశరీరగతములై న యవ్వానియం దహంమమాభిమానముల నజ్ఞు
 డొనరించుఁ గాని పండితుం డొనరింపఁడు శరీరమలములై న మూత్ర
 స్వేదాదుల నిట్లే యూహించునది.

సీ.

సరసచందనఘనశ్రసారమృగీమద

సాంకవాదిఖ్యాతశ్రసారభములు

షడ్రసోపేతసంకస్తవనీయమోదకా

పూపాతిరసముఖ్యశ్రభోజ్యములును

పరమపవిత్రత్రావసనూర్యాత్మజా

జహ్నుకన్యాదిస్థశ్రసలిలములును

గగనవన్నిర్మలకర్పాసకౌశేయ

కౌంచనాదిదుకూలశ్రసంచయములు

తే.

ప్రకృతిచేతను మిక్కిలిశ్రవ్యమయ్యు

నెడ్డిసొకిన మాత్రానశ్రనెలమి వీడి

రోతకానట్టి దేహంబుశ్రయాడి గాఁగ

హేయమే గాని స్తోత్పార్వమెట్టు లగును? 316

తే.

రక్తమాంసంబు లెన్న నిశ్రంతరంబ

నంతకృమితతి కులకులశ్రలాడుతావు

వానిచే వర్ధితంబై నశ్రమేను దుఃఖ

హేతువె యగు సుఖహేతుశ్రవెట్టు లగును? 317

క.

మాతాపితరులు గలిసిన

రేతశ్శోణితము లొక్కశ్రరేపున్ మాపున్

జాతిగ నిల్చిన యెడఁ గిమ్మి

జాతములు పొడుచు వేళశ్రస్థ్యాము గలదే 318

వ.

రేతశ్శోణితశ్రష్టము ప్రధమదివసమునఁ గలిలం బనంబడు నది

సప్తదినావసానమున బుద్బుదాకార మొందును.

క.

పురువులు వరువులువెట్టుచు

కరమున్ బుద్బుదముఁ జేరిగఱచెడి వేళన్

భరియింపరాని దుఃఖో

త్కరముగదా! యగు సుఖముగలునె గనుఁడి 320

సీ.

మాతృజాతరవహ్నిశ్రమంటల వెట్టచే

బిటు గాసిలు నట్లవేళ యందు

జనయిత్రీ కుషీ సంశ చారవాయువులకుఁ
 జాల మూరిలెడికసమయ మందు
 అంబ కడుపు లోనశనలము మూత్రాదుల
 దుర్వాసనల్ బడికదొరలు నపుడు
 తల్లి గర్భపు మావికదవిలి కాల్పేతులు
 గట్టి నటుండెడికకాల మందు

తే. గీ రారవాదినరకదుఃఖశ్రాశి ననుభ
 వింపనేవలయుం గానిశ్రవేఱ నచట
 లేని దుఃఖంబు లేదనికమానవాళి
 యెఱిగిరేన్ బుట్టు వొందంగశనెవఁడుగోరు

311

తే. ఇంత దుఃఖమ్ము నిటనుభవించి పెక్కు
 కంపు లలమెడి బొజ్జలోకాంపి వీడి
 చేటలోఁ బడ్డ దాదిగఁగ్రజేటు గాని
 యన్య మెఱుఁగునె నిసుఁగింతశ్రమైనఁ దలఁప

322

సీ. అకౌన్నచో నెవ్వరై న దయంజూచి
 పాలిచ్చి ప్రోవంగశవలయుఁగాని
 మలమూత్రముల మగ్గియలయుచో నెవఁడైన
 వచ్చి కడిగి కౌవశవలయుఁ గాని
 చీమ నల్లియు దోమశచిటుకు పొటుక్కని
 పడఁగుట్ట నేడ్వంగశవలయుఁగాని
 చీటికిన్ మాటికిన్ శిశురోగజాలముల్
 బలియగాసిల్లనేశవలయుఁగాని

తే. దప్పిగొనఁ గుత్తు కెవఁడైనశతడుప వలయుఁ
 గాని కోర్కులు దీర్పఁగఁగలదె శక్తి
 శిశువునకు నెంత పాపంబుశచేసి కాని
 శైశవావస్థ నొందఁడేజనుఁడు వినుఁడు

323

క. బూడిదలో వ్రేలిడి వ్రేల్
 గాడంగా నక్కరాలశఁగడు నిర్దయులై

బోడిమి నెడ వ్రాయుతురు

జూడరు గురులింత నిసుగుకసుఖ మెయ్యెడలన్.

324

క. పాత్రాపాత్రము తెంచక

మాత్రలు శబ్దములు శబ్దముజరి విలసత్

సూత్రములు టీకలతో

గాత్రములు గరుసువారశ్రగరపుదురు గురుల్

325

క. క్రతువట వ్రతమట వేదవి

హితమట ప్రతిషిద్ధమంటకనేనికి నై నన్

మతిభరముం బొనరించెడి

గతి మీమాంసలను గురులుగఱపుదురు గదా.

326

చ చదువులఁ బెట్టి తీగగతిశ్రసాగగఁగొట్టి శరీరదార్థ్యసం

పదఁ జెడ దేశికాంగణవిశ్వాసములన్ నిలఁబెట్టు బాలకున్

పదిలముగాఁగ కల్యతనుమాత్రునిగా నొనరించి యవ్వలన్

ముదల నొసంగువారు గురుకముఖ్యులు పెంలియాడఁ గన్యకన్

వ. పాణిగ్రహణోత్త రక్షణమునుండియు నామరణాంతము పురుషు

నలము కష్టరూపముల తెఱంగెఱుంగ బ్రహ్మకై నను శక్యమే?

చం. తరుణుల గీములన్ మణులశ్రధాన్యములున్ ధనసంచయములన్

కరితురగాదులన్ మొదటశ్రగై వసమున్ బొనరింప క్షేళ మె

వ్వరికిని దప్పదింకఁ దగుశ్రపద్ధతివానిని రక్షనేయ దు

ష్కరతరసాహసమ్మగు నొశ్రసల్కనుగల్గిన యంతవానికిన్

329

సి. భూపతిత్వము దుఃఖశ్రపుంజాలయము గదా

సాచివ్యమున్ క్షేళశ్రసదనము గదా!

దాసత్వ మతికష్టశ్రవాసగృహముగదా!

సంపద యిక్కట్లశ్రకౌంపయ గదా!

లేవడి యిబ్బందిశ్రలీల సావడిగదా!

యొరుసిరి తనమెడశ్రయురి సు గదా!

ఇరుగుబొరుల వారిశ్రకెనయగు సిరిగల

నదివారి స్ఫుర్తకాశ్రస్ఫుదమగుగదా!

- తె.గీ. వేదమార్గాన్యమునఁ జన్నశ్రీవేదమార్గ
మునను జన్ననుబలుగాసికమొనయును గద
దేనివలనను సుఖమింతశ్రీగానరాదు
దుఃఖతాండవమెటనైనఁదోఁచుఁగాని 330
- క. అనిలానలభూతలసం
జనితానర్థముల నెట్టిజగజ్జెట్టియు మా
న్పను సామర్థ్యము గలఁడే
దినము దినమ్మనుభవించిశ్రీతీరఁగ వలయున్ 331
- క. సురపతిసరసిజభవవి
ష్ణురుద్రలోకముల మనిశ్రీచొప్పు లెఱుంగన్
గురుతరదుఃఖావాప్తి
స్ఫురితములని యనుచు నుడువఁదోలొం జుండీ 332
- క. బహువాక్యమ్ములిఁకేలా?
నహంమమవికారబుద్ధిశ్రీనంగమున ముహు
ర్ముహూరీక్షణముం జేసిన
మహావ్యధను బొంది చెడునుకమనుజుం డెపుడున్ 333
- క. భ్రీమమూర్చితాంతరంగ
ప్రమాదమున ఘోరదుఃఖశ్రీరాశియును బ్రీమో
దముగాఁ దోఁచున్ గావున
భ్రీమదర్శన మెపుడు దుఃఖశ్రీభాజనము గదా! 334
- క. సరిగాఁ బరికించినచో
స్ఫురియింపని దుఃఖమొకటిశ్రీచూచుట యెల్లన్
బరమశివజ్ఞానమ్మెటు
వఱలక యుండుటయె కతముశ్రీపలుకు లిఁకేలా? 335
- చ. అరయసుఖస్వరూపుఁడగుశ్రీనాత్ముఁడు వానికి భిన్నరూపమే
కరణినిఁగలు సత్యమగుశ్రీజ్ఞానము కల్గిననాఁడు సారెకున్
వరలును సౌఖ్యవాంఛ సుఖశ్రీవాంఛ యెసంగిన మానవుండు జ్ఞా
నరహితుఁడంచుఁ బండితగ్రణంబులు నిశ్చయముం బొనర్తొగిన్

క. ఆయజ్ఞానం బెపుడేన్
బోయిన యెడ సిద్ధసుఖమేపురుషుఁడు పొందున్
బాయన్ గలుగని దుఃఖం
బీయర్థంబెల్ల రెఱుఁగుశ్రీడిది శ్రేయంబౌ 337

కం. జ్ఞానంబు వలననే య
జ్ఞానము నశియించు వేయితకర్మములేలా?
జ్ఞానం బనఁగ మహేశ
జ్ఞానము వేతాంతవాక్యశ్రజన్యము నుండీ: 338

త.గీ. సంస్కృతివిరక్తి గలిగినశ్రజ్ఞాన మబ్బు
సర్వకామంబు లెవనికీసమసిపోవు
నట్టమర్త్యుండె యమృతత్వశ్రమందు బ్రహ్మ
భావ మొందును వేదతాత్పర్యమిద్ది 339

తె.గీ. సంస్కృతి విరక్తి లేనట్టిజనుఁడు బంధ
ములకుఁ జిక్కుచు ముక్తినిశ్రబొందలేఁడు
ధర్మసిద్ధియు సత్యవేదనముగనఁడు
గాన విజ్ఞండు శై రాగ్యశ్రమూనవలయు 340

18. అనిత్యవస్తు విచారము

వ, మరియు సూతుం డీటుపన్యసింపందొడంగె. నిత్యానిత్యవస్తు
విచారము వలన ననిత్యవస్తు వెఱుఁగుట గలుగును. ఆజ్ఞానము వై రా
గ్యోదయమున కనుకూలించుఁ గావున ననిత్యవస్తువిచార మారంభించె
దను. ఆత్మేతర మనిత్య మని యెఱుఁగఁదగును. కార్యత్వ మనిత్యత్వ
లక్షణమని నుడువు వారి వాదము సరియైనది కాదేలయన ఘటాదిప్రాగ
భావము కార్యము కాదు కనుక నది నిత్య మనవలసి వచ్చును. విచారిం
చినఁ బ్రాగభావ మనిత్యము. తత్ప్రాగభావము తన్నిర్మాణము కలదని
పించును. ఘటప్రాగభావ మనాదియయ్యు ఘటస్పష్టివలన నశించును.
గాన నది సాంతమగును. కాన నకార్యత్వమును నిత్యత్వలక్షణము
గాదు. మరి దిక్కలాకాశాదులు నిత్యములను వాదమును సరియైనది

కాదు. అవి యనిత్యములని యంగికరించిన యెడల ననిత్యములైన ఘటాదులు తన్నూనపరిమాణసజాతీయద్రవ్యములఁ గలిగి నట్టులాకాశాదులకును నాకాశాదిన్యూనములై తత్సజాతీయములైన వస్తువులాకాశాదులు కారణములని తర్కించుటయుం బ్రయోజనవంతము కాదేలయన శ్రుతులట్లు బోధించుట లేదు. ఆకాశాదుల నిత్యములని బోధించు శ్రుతులకును నట్లయిన యాకాశాదులకుఁ దదన్యూనతత్సజాతీయములైన వస్తువులు తద్దేతువులను తర్కమునకును సరిపోదు శ్రుతులై క్యబోధములై యాకాశాదిస్పష్టికథనముం జేయును. సృష్ట్యర్థమాక్షేపించుట కాకాశాద్యనిత్యత్వము నంగీకరించినచో దన్నూన తత్సమానహేతువస్తువులను బోధించి చివరకు ననవస్థాతోష ముద్ఘోషించు తర్కము యదార్థము బోధపఱుప నేరదు. శ్రుత్యనుగ్రహీతతర్కము మాత్ర మాదరణీయము తదితర మగ్రాహ్యము.

క. విక్షేపమానసప్ర

త్యజ్జెదిప్రమితి కలవిశయోనే కరణా

ద్యక్షుడగు జీవువిధ మప

రోక్షంబుగఁ దెలుపఁగా నిశరూఢప్రజ్ఞన్

342

మ. శ్రుతిమార్గంబునఁగాక వేఱయగు నేత్రోవన్ బరబ్రహ్మసం గతినేఁ గాంచితి నన్న సాహసుఁడునాశల్కన్ మాని హస్తంబుచే నతిమాత్రంబుగఁ గమ్మదేనెరుచి హృద్యమ్మంచునేవిపైఠీం గితిఁజిత్తంబున నంచు బల్కు జడుభంఠగిన్ హాస్యపాత్రుండగున్

క. ఇందుకుఁ గల దితిహాస

మ్ముం దెలియుఁడు నుడువువాఁడ్రమున్నొక కాలం

బందున సంగిరుఁడను భూ

బృందారకుఁ డొకఁడు మొఱకుశ్రవీఁడన మనియెన్

344

క. తుదిమొదలుతర్కశాస్త్రము

చదివినవాఁడగుట నుపనిశ్చత్తుల మాతే

యదనునఁ దలఁపక ముక్తి

ప్రదమని తర్కంబు నమ్మిశ్రవ్యవహారిం చెన్

345

- మ. కరణగ్రాహ్యము గాని బ్రహ్మమును దర్కగ్రాహ్య మంచెంచి ధి
స్పరణన్ బ్రహ్మము బ్రహ్మధర్మమును సంశ్శోధించి శోధించిబ్ర
హ్మరహస్యంబు నెఱింగినాడ నని గర్వాంధాత్మఁడై విఱ్ఱవీఁ
గి రజోదూషితఁడై కడు మెలంగెన్ లోకమందెల్లెడన్. 344
- మ. శతతర్కంబుల సాయముం గొనుచు బాశండంబునున్ దద్వి శే
షతతిన్ గైకొని వాని వీడి తనయితచ్చత్ వోవుదారిన మహా
మతినంచున్ జరియించి తుట్టతుద కంఠబన్జావఁగా మొత్తి గు
బ్బెతలన్ గన్నులఁ బడ్డయప్పుడు సమీపించున్ మనోజాత్మఁడై
- క. అవశిష్టపాపమొక్కటి
లవలేశము లేక కేవలమాతఁడు పా
శవవృత్తి మెలఁగుచున్ గా
లవశుండయి మరణశయ్యలవరి యుండెన్. 348
- చ. గుదియలు కత్తియల్ గొనుచుఁ గుండెల వ్రీలఁగఁజేయు హుంకృతుల్
మదకలితాట్టహాసములఁ గమందముగా నొనరించుకొంచు భీ
ప్రదులయి భీషణాకృతులఁ గానిసమీపమునందుఁ జేర ర
య్యదనునఁ గాలకింకరచక్రయమ్ములు తర్కము రక్ష సేయునే? 349
- ఉ. అంతట మూర్ఛితండయినఁ గయాతని యామృతటాళి పట్టి నీ
స్వాంతము వచ్చినట్టులఁ గరదా చరియింతువు సాగవింక నీ
వింతచరిత్ర లియ్యెడలఁకెనెయ్యది దిక్కు దలంపు మంతక
ప్రాంతముఁ జెర్చువార మనిశపల్కి యమాంతిక మొందఁ జేసినన్
- చ. కనుగవ నిస్సకల్ వఱలఁ గాంచి యమప్రభుఁ డగ్రవర్ణసం
జనితుఁడ వయ్యు వేదవిధిసంచరణంబుల మాని యిష్టబు
ద్ధిని జరియించినందున కిరదే ఫలమంచు నెఱుంగుమంచు ఘో
రనినదముల్ నెలంగఁ దనఁ ప్రకృతిఁ జరించు భటాళికిట్లనున్
- శ. ఈమందాత్ముని బల్మిఁబాశముల నింక దేకొయ్యకుం గట్టుఁడి
మీమీ శక్తి కొలంది కోలఁగొని నెఱ మేనిన్ దగన్ దొఱ్ఱిలం
గా మాకటెదుటన్ బ్రవీణులయి వేఱడ్కన్ గొట్టుఁడి యింక నేన్
క్షేమం బీతఁడెఱుంగుఁగాక యని సంకషేపోక్తిఁ బల్కెన్వెసన్

వ. శమనకింకరులుం గింకర్త్యతామతి విడచి యథాకౌలముగ న
తని బాదింపఁ దొడఁగిరి.

సీ. చెఱకుగానుగులఁ గాశ్రేతులం దొడగిరి
గ్రిఱ్ఱన కోలంకద్రిప్పియార్చి
చిఱుగుంట లెఱ్ఱెడఱమెఱిసినెత్తురు చిమ్మ
నొడల నాడించి నాశరులులఁ దెచ్చి
మొండి అంపపుఁగోతఱరెండుగా వ్రీలఁగా
నంగమెల్లను గోశ్రీయాచియాచి
కాలునూనియ నగ్గిఱణముల బొబ్బెక్కు
నందాఁకఁ బొరలింఱిఱరఱెయిఱె

త. గీ. చెప్పఁగాఁ జూడగా వఱ్ఱిఱచెఱ్ఱఁ గూర్చి
కోటివఱ్ఱరపఱ్యంఱఱమాటు పాటు
లేని నరకాఱ్ఱ వమ్మునఱవాని ముంచి
లేవనెత్తిరిజమునానఱచేత వారు

354

క. యాతన లెన్నెన్నో యమ
దూతలు తమశక్తి కొలఁదిఱదుండుడు కొప్పన్
వేఱెరువులఁ గల్పింపఁగ

నేతన్నుం గానకుండుఱనెఱిఱిఱత మెయిన్

355

క. ఏనాఁడొనరించిన పు
ణ్యాననొ శివుపైస బక్తిఱయమరె నతనికిన్
మానితశివభక్తుండు శ
తానందుండన్న మొనిఱయచ్చటుచేరెన్

356

క. ఆ నగజాపతి తోడ స
మానుం డీమహితుఁడనఁగఱమను నాతఁడు తే
జోనిధి కరుణావారిధి

భూనుతుఁ డాతండు విషుఱముందట నిలిచెన్.

357

- గగనమున నుండి భువిపై
దిగి మౌనివరుండు వీనుశ్రతేనియ భంగిన్ 358
- ఆ.వె. “ఓన్నమశ్శివాయ” శ్రయన్న షడక్షర
మంత్రరాజ మలఘుశ్రమౌని సంగి
రునకు నుడువు నపుడెశయనిమిషలోకమై
నరకలోక మొప్పెనవ్యగతుల 359
- సీ. సురతరుశాఖాప్రశ్నసూనవర్షంబులు
గురినె నెల్లెడల నశబ్బురము గాఁగ
మునులు సిద్ధులు యక్షశవుంగవుల్ గుమిగూడి
సల్పిరి నృత్యంబుశచతురగతుల
నచ్చరల్ కింపురుశషాగ్రేసరులఁ గూడి
గేయముల్ పాడిరశమేయలయల
నంభోజసంభవుంశ్రడనుఁగుఁగొమ్మం గూడి
మేలినాట్యంబులశలీలఁజేసె
- తే.గీ. సకలసురసంఘములతోడశసౌరపతియు
వచ్చి యాడెను నుత్సవశ్రమచ్చుపడగ,
వేయునేల రమారమశ్రణీయపాణిఁ
బాణిగొని జాణయై చక్రశ్రపాణి యాడె. 360
- క. నారకులు మున్నెఱుంగని
సారానందామృతప్రశ్రవయసేచనులై
తారపుడు నిరతిశయసుఖ
పారమునకుఁ జేరి వేగశ్రబాసిరి వగలన్ 361
- క. గడగడ వడఁకుచు యముఁడ
ప్పుడు కేలు మొగిడ్చి మౌనిశ్రబురహురుఁ డంచున్
గడు భయపడి యయ్యలఘుని
యడుగులపైఁ బడియె నేషశ్రకావళి తోడన్ 362
- క. కరుణించి శమను శమధనుఁ
డురుముదమునఁ బల్కె వింతశ్రలోప్పన్ బరమే

శ్వరవరకరుణాలోక

స్ఫురణంబున నంచుఁ గనులశ్రీమూసి సుఖాప్తిన్

33

క ఆయభవుభక్తుఁడగు నా

కేయింతటి మహిమ మొప్పునెవ్వం డగజా

నాయకమహిమము వొగడఁగ

నీయుర్విం జాలు నని వశచించెన్ భక్తిన్

364

వ మఱియు భయం బుడిపి సంయమి యమున కిట్లుపన్యసించె.

365

స. విష్ణుదేవేంద్రాదిశ్రీవిబుధవరము కంటె

శివుఁడు మే లనువారిశ్రచెంతఁ బోకు

శివనామ మెచ్చు వైశ్రష్ణవపంకజోద్భవా

ద్యభిధల కనువారిశ్రనంటఁబోకు

సర్వావభాసకశ్రసర్వమూలము శివుం

డనువారి నింతైనఁజెనకఁబోకు

మగ్నిరిత్యాదిమంశ్రత్రాన్వితంబుగ బూది

ధరియించువారి డశ్రగరఁగఁబోకు

తే.గీ. మెడఁద నుదటను భుజములశ్రనెనయ మూఁడు

బంతులను బూది నలఁదినశ్రభవ్యజనుల

దూరమునఁ గాఁచి యెడగలశ్రవోలఁగి డాయఁ

బోకు మెయ్యెడ నిదిమంచిశ్రబుద్ధి నీకు

366

సీ. లింగమందునఁ ద్రిశూశ్రలీన్ భవమోచకు

నర్పించువారిపై శ్రయరుగఁబోకు

మొప్పుగ రుదురాక్షశ్రలొకటైన మూఁడైన

నాత్తైన నిడువారిశ్రజేరఁబోకు

శమదమంబుల నొందిశ్రశంకరభక్తులై

సన్యాసులౌ వారిశ్రసరసఁబోకు

మమలవేదాంతవాశ్రక్యార్థశ్రవణమున

నాధ్యులౌవారి డాశ్రయంగఁబోకు

- తె.గీ. యజ దానతపోసవశనాదివివిధ
సాధనంబుల ననిశంబుశకంభు నేవ
సల్పు ధన్యుల సామీప్యశ్రసరణిఁజనగఁ
బోకు మెయ్యెడ నిదిమంచికబుద్ధి నిజము. 367
- ఆ. గట్టు పట్టి గూడితకనులు మూఁడుం గల్గి
చందమామ సిగనునంద మొప్పఁ
దాల్చు శుద్ధశర్వుశ్రదన్యమూర్తిం గొల్చు
నమలఘనుల కడకుశనరుగఁబోకు. 368
- క. శ్రౌతస్మార్తాచార
వ్రాతమ్ముల నన్యములనుభవభజనము సం
ప్రీతిమెయిఁ జేయువారిని
నేతరిఁ దరియంగఁబోకుశ్రమీః సమవర్తిః 369
- వ. మఱియు నిదియు గమనింపుము. 370
- సీ. నిఖిలదివ్యులకంఠెశనిజముగా శివుఁడెక్కు
డన మానువారి నీశవలుకఁగొట్టు
కేకవాదులతోడశనీశుండు సముఁడని
పలుకువారిని గూబశ్రబగులగొట్టు
తగుశ్రద్ధతోడ శ్రౌతస్మార్త సత్కియల్
నెరపకుండెడువారిశిరసుఁ గొట్టు
పరగ శ్రుతిస్మృతీశ్రతరసిద్ధకార్యముల్
నేయువారిని లెంపశవాయఁగొట్టు
- తె.గీ. గురువులకు ద్రోహ మొనరించుశ్రపరమనీచు
లైనవారిని నీచేతన నె నయంత
వఱకుఁ గాసిల్ల గొట్టు వైశ్రవస్వతుండః
మానకిఁకదీని నీకిదిశ్రమంచిబుద్ధి. 371
- క. శ్రుతహాసమొకటి మఱి య
శ్రుతాచరణమొకటి నేయుశశుంఠవితతి భా

సూతనూజాః గారింపు ము

చితరీతుల దానఁ గీర్తి శ్రవేకురు నీకున్.

372

త. గుండ్రముగఁ జుక్కవలెఁ గానికొలగాఁ ద్రి

శూలముం బలెగాని ప్రాల్మాలి యూర్ధ్వ

పుండ్ర మొయ్య ధరించెడుశ్రమూర్ధుఁ బట్టి

బిట్టఁ గొట్టము నీకీర్తి శ్రవృద్ధి నొందు

373

త. మానుషంబై వ దై వతంశ్చై న నన్య

మైవ లాంచవముల దేహాశ్రమందెవండు

పూను వానివి వెదకి నీశభుజబలంబు

కొలఁది లోకంబు పొగడంగఁగ్రగొట్టు మెపుడు.

374

క. అవి వల్కి కతానందుం

డనఘుఁడు కైలావశిఖరిశ్రకథవుని బూజిం

ప నరిగె నచ్చొట విడి యెం

తని వర్ణింపంగ నేర్తు శ్రహారమహిమములన్

375

ఉ. అచ్చెరు వొందుచున్ కమనుశ్రడవ్వల సంగిరవిప్రు న్నాద్దకున్

వచ్చి మహాత్మ నీవు మునుశ్రపై దికపద్ధతి దవ్వొనర్చి నీ

యిచ్చకు వచ్చి తర్కమతిశనే వరియించి చరించి నందుకున్

వచ్చితి విందు యాతనలశ్రబాల్పడితంచు వచించె మెల్ల నన్ 376

వ. మఱియుఁ బరేతరాట్ట జన్నిగట్టనకిట్లనియె

377

చ. అరిదిగదా భవత్పుకృతశ్రమార్యవతంసః ప్రశంస యేల యు

ర్వర బహుపుణ్యులై మనెడిశ్రవారిటఁబొందగఁ జాలు నీ షడ

క్షరవరమంత్ర మయ్యోడిజశగన్నుతరీతిని భ్యాతిగాంచ బల్

దిరముగ బొందినాఁడ వుపశ్రదేశము భర్గసమానమానిచే 378

క. ధరణీసురః నీదుఃఖో

త్కరములువిరమించెనిపుడుశ్రగై కొన్న షడ

క్షరమంత్రవీర్యమునఁగ్ర

మ్మర నీకిట రాకయుండుశ్రమారము వినుమాః

379

- క. పుటుమ బాపనకొలమున
 గట్టిగఁ దొల్చుదువు చదివిశ్శగైకొనిధర్మం
 బట్టిటనక యొనర్చుము
 కట్టా తర్కంబు నమ్మిశ్శకడకుఁ జెడకుమీ! 380
- క. వేదాంతవాక్యజన్యా
 భేదజ్ఞానమ్ము నేర్పిశ్శపెంపుము ముదమున్
 నాదర్శనమున కిఁకఁ బని
 లేదని గుర్తింపు మెడరుశ్శలేని తెఱఁగిదే. 381
- క. అని శమనుఁడు తన నగరున
 కును జనియెం గానఁ దెలిసిశ్శకొనుఁడీతర్కం
 బున దుఃఖము శ్రుత్యర్థం
 బున సౌఖ్యము గలుగంచుశ్శబుధవరులారా! 382
- ఉ. మందులు గొందతెంతయుఁ బ్రశ్శమాణనయంబని తర్కశాస్త్రపుం
 గందరగోశముల్ పఠనశ్శకౌశలముల్ దయివార నేర్చి యీ
 చందమునన్ సదానరకశ్శసాగరముం బడి ముని తెలి యే
 రందగరాని దుఃఖములుశ్శనందుచు నుందురు కష్టజీవులై 383
- ఉ. కేవలహేతువాదములఁద్రగ్శ్శించుదనానఁ జెలంగువారు పా
 పావిలు లట్టివారి బదుశ్శలాడగరాదొగిఁ బల్కరించినన్
 వావిరి నెన్నఁడైన సహశ్శవాసము గూడదు వారితోడఁ గూ
 డేవిధినైన మానవలె శ్శనెల్లరు తత్సహపంక్తి నెయ్యెడన్ 384
- క. హైతుకుఁడు మహాపాపుఁడు
 హైతుకవిద్వాంసుఁడగు మశ్శహాపాపనముం
 డేతరిని వరసీయుం
 డాతఁడు నిర్వృతియ యతనిశ్శకబ్బదు వినుఁడీ! 385
- క. వేదామలవాక్యప్రతి
 పాదితమార్గము నెఱింగిశ్శబ్రహ్మాత్మాన్యం
 జేదె ని నసత్యంబగు
 నీదృష్టి నెఱుంగవలయుశ్శనెల్లరు జనముల్ 386

- త.గీ. అఖిలమాత్మేతర మ్మనిశత్యమ్ము గాఁగ
 నరయువారికిఁ గాక యేతపురుషవరుల
 కై న సంసారవై రాగ్యతమబ్బునొక్కొ!
 కాన నాత్మాన్య మన్యతముతగా నెఱుఁగుఁడి. 37
- క. రాగవిరాగమ్ములు దుః
 ఖాగమనమునకును సౌఖ్యతమందుటకు గతం
 బేఁగాన ననిత్యజ్ఞా
 నాగమనమ్మొగి విరక్తికై పడయవలెన్ 388
- చ. ఘటఘట పటమ్ము లోగిలియుతగాదెయు గోడయు మేడ సావిశుల్
 పటుతరరక్తి నొప్పెడి కళకళత్రము మిత్రము పుత్త్రరత్న మ
 క్కట తృటిలో నశించు మనుతకారుమెఱుంగును బోలె వానికై
 కటకటలాడనేల మునుకగైకొనువేళలఁ బాయువేళలన్. 389
- త. ఎంతఁబెంతటిభాగ్యమ్ముతలెనసి యైనఁ
 జాలు ననుమాట పుట్టదెతక్కాలమందు
 చక్రివర్తి యు ననుభూతశసర్వరాజ్య
 వైభవము వోవనెంతయుతవగచుఁగాదె 390
- క. ఇది వాస్తవమైనను మో
 హదర్పమున మూర్ఖజనుఁడుతనాత్మపదార్థా
 భ్యుదయమునకుఁ జెమటూడ్చున్
 విదితం బెయ్యెడల మోహాశ్రవిభవము గనుఁడి! 391
- క. శ్రమపడి వ్యయమున కోర్చియుఁ
 దమిఁ జేసిన దానయజ్ఞ తపముల వలనన్
 గ్రమమునఁ బొందెడి స్వర్గా
 దిమహాలోకమ్ములున్ దుశ్శికిఁ జెడుఁగాదే. 392
- సీ. పుడమి జలంబులోకబుడగవేసి నశించు
 సప్తసముద్రాలుశసమయు బాడ
 బాగ్నియందున బడతబాగ్ని మహావహ్ని
 యందఱంగును మహాశహవ్యవాహ

నుండు వాయున కహితుండగు వాయువు
గగనమందున లీనశ్రమగును గగన

మాత్మకారణమందుశనందులయంబు శ
బ్దాదులు భూతాదుశలవశవిధుల

తె.గీ. నాశనము నొందునట్టి గోశనంబు గలవి
కాన భౌతికవస్తునికాయమందు
జతన మున వెదకిననశాశ్వతముగాని
శాశ్వతపదార్థమెందుఁ గాంశవంగలేము

393

చ. జగములఁగన్న తండ్రియగుశ్రవక్రిధరుండును స్వీయులైన బం
దుగులు నిజాయుధంబులునుశ్రద్ధొల్ల నశించి జనించినట్లు మా
నుగ వినుచుండుమట్టియెడఱనూల్కొనకుండునె నాశమొక్కనాఁ
డు గడువ కాలమాహరికేశ్రటుల్ దలపోయఁగ నంచెరుంగుడి 394

తె. పురువు మొదలుగఁ బద్మజుశ్రవరముగలు
ప్రాణులెల్లరు నశియించుశ్రవారె సుమ్ము
గావునన్ నిత్యమెద్దియొరగనఁగవలెను
శాశ్వతులు గారు జగతులశ్రజరుగు వారు.

395

స. వెలయించు నన్నింటిశ్రవెలయింపఁగాఁదన్ను
వస్తువెద్దియు లేకశ్రవలువాఁడు
పుట్టించు నన్నింటిశ్రబుట్టింపఁగాఁదన్నుఁ
దల్లిదండ్రులు లేకశ్రదనరువాఁడు
పాలించు నన్నింటిశ్రబాలింపఁగాఁదన్నుఁ
బ్రభువెవ్వఁడును లేకశ్రపరగువాఁడు
సమయించు నన్నింటిశ్రసమయింపఁగాఁదన్ను
మృత్యువు గలుగకశ్రమెలఁగువాఁడు

తె.గీ. అద్వితీయుండు కేవలుంశ్రడభవుఁ డన్న
తత్వమొక్కటి యగును వాశ్రస్తవపదార్థ
మన్యవస్తుచయంబులశ్రనరయుఁ డవ్వి
నిత్యములు గావు గావు మశ్రనీషులార!

చ. నకలజడం బనాత్మక మకసత్యము నంచు శ్రుతిప్రయుక్తా
 ర్వకముగ విశ్చయింపఁగలకై భవముం గలవాఁడు చాల మ
 చ్చిక శివు నద్వయన్ బ్రభువున నేవక నేవధిఁ జేరనేర్చుఁడ
 ప్పక యొకకాలమందు ననికపల్కెఁడ సత్యము నమ్ముఁ డింతయున్.

19. నిత్యవస్తు విచారము

వ. సూతుండు మఱియు నిట్లు వాకొనె నయ్యలారా! యియ్యెడ నిత్య
 వస్తు విచారము కర్తవ్యంబు దానఁ బరశివజ్ఞానం బుదయించు

చ. అమలుఁడు నిర్వికారుఁడు నిశ్రంజనుఁ డాత్ముఁడు కేవలుండు సా
 డీమహితుఁ డవ్యయుండు వరకచిద్దు నుఁడె వెలుఁగొందువాఁడు మా
 రమణుఁ డొకండు నిత్యుఁడయిరరాజిలుఁ దద్విపరీతవస్తు జ్ఞా
 తము జడమయ్యదౌను శత్రధా పరికింప నసత్యమే యగున్

క. జడమే నశియించు నెటన్

జెడని పదార్థంబ యగునుకజిద్వస్తు వెఱుం
 గుఁడు పుడమివేల్పులారా!

గడితపుశాస్త్రంబు లిట్లుకగాదే నుడువున్

వ. అట్లులే న ఘటపటాదిప్రత్యయములు నిత్యములని యందురేని
 వినుం డేతత్ప్రత్యయము గలుగక ముందే తత్ప్రత్యయాభావంబును
 గురైఱిఁగి చిదంశమునే తత్ప్రత్యయజననాంతరమున నేతత్ప్రత్యయ
 జననము గురైఱుంగు చిదంశము నేతత్ప్రత్యయనాశానంతరమున నేత
 త్ప్రత్యయనాశమును గురైఱింగి చిదంశమాత్రమునిత్యము అది భిన్న
 భిన్నమునుం గాదు మూడవస్థలకు సాక్షియయిన దొకటి గాక ప్రత్యవ
 స్థకు వేఱువేఱు సాక్షియగు నేని ప్రత్యయాభావమును గుర్తించిన వాఁడు
 ప్రత్యయజనన నాశనములను ప్రత్యయజననము గుర్తించినవాఁడు ప్రత్య
 యప్రాగభావప్రధ్వంసాభావములను బ్రత్యయనాశము గురైఱింగినవాఁడు
 ప్రత్యయప్రాగభావోద్భవములను గుర్తింపఁజాలడు గదా. కాన సంవి
 త్తను చిదంశము మాత్రము నిత్యమును నద్వయమును నయి యున్నది
 మరి నశ్యాంశ మేది యన వృత్తంశము మాత్రమని యెఱుంగునది.
 సాక్షికి జన్మనాశములు లేవు. సాక్షి కంటె భిన్నమగు పదార్థము వాస్త

వముగ లేనేలేదు. కాన జడవస్తువునకును జన్మనాశము లాపక్షమున సంభవింపవని యెరుంగునది. సాక్షిసాక్ష్యములలో సాక్షి నిత్యము, సాక్ష్య మనిత్యము. అటుగాక సాక్షివిశేషాకారమే సాక్ష్యమని పల్కువారజ్ఞానులు. చిదంశ మచిదంశమెట్లగును? ఆత్మనొక్కని మాత్రము బ్రహ్మమనియు నిత్యుడనియు శుద్ధుడనియు శ్రుతిస్మృతి పురాణాదులు నుడువును.

క. జివుం డొక్కడు బ్రహ్మం
బావలివెదుకంగ నిత్యుడని తెలియవలెన్
భావుకవరులారా! వినుఁ
డీవిధమె నిక్కమంచుశ్రేణే వివరింతున్

20. విశిష్ట ధర్మవిచారము

వ. మఱియు సూతుండిట్లు పలికె

క. నిత్యానిత్యనిరూపణ
మత్యుపదేశ మ్మొనర్చిమానుగ నవలన్
నిత్యపదార్థవిశేష
మ్మత్యంతశుభమ్ము నుడువుదార్యులు వినుఁడి

ఉ. తొల్లిటి కొక్క కాలమునఁ బ్రోరపుశ్రద్ధను సత్రయాగమున్
జెల్లగఁ జేసి పిమ్మట మునిపవ్రుల్ దగఁ గావషేయనా
మొల్లసితప్రభావయుతులమునందున వేదవాక్యసం
పుల్ల విశేషబోధములఁ బ్రబూరముగా మఱియించి రెంతయున్

క. చివరకు వారలు బ్రహ్మము
సవిశేష మెఱుంగు పట్లనంశయచటులా
టవి బడి తెన్నే గానక
వివశత్వము గాంచి పడిరిశ్రవెతలన్ గరమున్

చ. తపమునఁ గానియెట్లు విదిశతంబగు నట్టి మహారహస్యముల్
చవలమనీషగట్లు నెరశ్రజాణల కెవ్వరు సాటి యంచు మా
నిపతులు చారుశీతధరశ్రణీధరపార్శ్వముఁ జేరి కొరి బ
ల్లప మొనరింపఁగాఁ దలఁపులన్ గడ్డుఁ బెంచిరి మానసమ్ములన్

సీ. ముస్పొద్దులన్ స్నానశ్రముల్ నేసి సర్వాంగ
 ముల నిండ బలుబూదిశనలమి రెలమి
 నారచీరలు గట్టిపేరెదన్ రుదురాక
 పూసతావళములశ్రనేసి రోలిఁ
 దలను గెంజెడల మొత్తములఁ దాలిచి కమం
 డలువులఁ జేఁజివుటశ్రరుల నిలిపిరి
 గడుతె జొప్పారశ్రగడముల్ బుజముల
 వఱకు వ్యాపింపఁ బెంశ్రపు రహి గనిరి

తె. అమలతేజోవిరాజమాశనామలాంగుఁ
 డంగనారత్నభవ్యవారమాంగుఁ డంగ
 జాహితుండె న శంభునిశ్రయందు భక్తిఁ
 బాదుకొల్పిరి సంయమీశ్వరులు కరము.

408

కా. మూఁడెండ్లిక్కరణిన్ మునీశ్వరులు శంభున్ బార్వతీప్రేయసున్
 జూడాలంకృతశీతలామలకరున్ క్షోణీధరేంద్రత్మజా
 క్రీడాలాలసమానసున్ శివుని నశ్రక్షిద్వంద్వముల్ మాసి యే
 నఁడెవ్వారలెఱుంగ నట్టిదగు చంశ్రవం బొప్పఁగాఁగొల్పినన్

409

చ. అపుడు కృపాతరంగితహృశ్చదజ్జవిలాసములో మహాసరీ
 స్పవరభూషణుండు దయశ్రచేయుట వారికి గానవచ్చె శూ
 లపరికరాత్మహస్తుఁడయిశ్రలక్షణసంపద లెంచి చూడఁగా
 నపరథరాత్మజావరుఁడెశ్రయౌననఁ జాలు షడాననుం డొగిన్

410

మ. సురనేనాపతి జూచి నంతనె మునీశ్రశుల్ వశ్యసర్వేంద్రియుల్
 త్వరమై లేచి సహస్రదండనతులన్ శబత్తిన్ సమర్పించి వా
 క్కరసత్వంబులు మీఱ స్తోత్రముల జ్జరక్కం బల్కి నేవించి య
 క్కరుణావారిధినిన్ బ్రసన్నవదనుంశ్రగావించి రెంతేనియున్

411

క. జోడించి రెండు చేతుల
 బాడబవిభులెన మునులుశ్రవల్కిరి దేవా
 వేడెద ముత్తమధర్మం
 బాడుము తరియింప మమ్ముశ్రనని వినయమునన్

412

చ. ఆగముల నొంప గలు కడుకసాహసి యయ్యు శరోద్భవుండు జ్ఞానగుణమణిపృథావము లతనారతముః భజియించి ప్రోడయై తగువయఁ జిల్కుచున్ నిరశతధర్మముఁ గూర్చి యుపన్యసిపవా త్మోగములు గలునట్టి పలతమున్ గనఁ జాలెను వింత మీఱగన్

౪. స్కందం దీటు పలికె

౫. ఉన్తములారా: వినుఁడీ యుత్తమధర్మంబు పలుకురదురుశరపుణ్యా యున్తస్యాంతు లాపున నిత్తతి విను థాగ్యమిప్పుఁడెననెన్ మీకున్

416

౬. ధర్మములు వేటోక్తములు స్వమనీషానిశ్చితములు నని లెండు విధములు. వానిలో లెండవ సముదయములో శ్రద్ధా సహితము లైనవి తద్రహితముల కన్న వన్నె లెక్కువాని కన్న దేవతారాధన యాపధర్మము లెక్కుడు. వాని కన్న వేటోక్త ధర్మము లెక్కువ సారములు. వానిలో బుద్ధాగ మూర్త తాగమ ప్రాణాపత్యాగమ విష్ణాగమ శైవాగమము లొండొంటి మీఱు. శైవధర్మము లిరులెఱంగులు. వానిలో గామికొది పృథీవీమము అధస్రోతోద్భవము అవి స్మార్త ధర్మములకు లొక్కు. స్మార్త ధర్మములు శ్రౌతధర్మముల కంటె చిట్కువ. శ్రౌతధర్మములన్న కాంత్యాదులును వానికన్న భస్మదారణము దాని న్న శివలింగార్చనము దాని కన్న శివోపహంసా వసయు శివనిష్ఠా పరశుశూష యుశ్రేష్ఠతరములు. వేదాంత వాక్యజన్యములు. మోక్షకసాధనమగు జ్ఞానము కన్న మిన్న యన్నెము లేదు. జ్ఞానసాధన మన్నింటిలో భస్మదారణము శ్రేష్ఠంబు. భస్మము శివాభిధము. కాంతిపరవస్తుప్రదర్శకమగు రీతి భస్మము పరశివప్రదర్శకము. జ్ఞానకారణములగు శ్రుతివాక్యములు శ్రేష్ఠతరములు. జ్ఞానములలో కంటుపిల్లాసం బుత్కృష్టంబు. ధర్మము వేదమూలము. అదిచోదన అక్షణమైన యర్థనుని నిర్వచింపఁబడెను. వేదేతరములైన యాగమాదుల యందుఁ గూడ ధర్మములని యాస్తి క్యసామాన్యగుణము మాత్రము నాశ్రియించియే కేవలము వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి కావున ధర్మము

నకు వేదోక్త మెనది ముఖ్యార్థమును నాగమాద్యుక్తములు గుణార్థములు
నని యెఱుంగునది.

సీ. వేలుపుంగములందుశ్చపాలనేతుని వంటి

వేల్పొక్కఁడున్ లేనిరవిధము గాఁగ
నాహారముల యందుశ్చనన్నముం బోలిన

యాహారమే లేనిరయనువు గాఁగ
నేఱుల యందు మిశ్నెఱుతోఁదులతూఁగు

నేఱుల నేఱుండు గలనిశ్చీరు గాఁగ
బలుపత్తనములందుశ్చవారణాశికిఁ దగు

పత్తనంబులు లేనిశ్చభంగి గాఁగ
తే.గీ. మంత్రములలో షడక్షరమంత్రమునకు

సాటియగుమంత్ర మెసఁగనిశ్చసరణి గాఁగ
మానములయందు వేదసకమానమైన

మానమెయ్యెడ లేదుఁజగన నిజము.

417

తే.గీ. మానవులయందు బ్రహ్మవిశ్చజ్ఞానమొప్పు
వాని కుపమాన మొనరింపకవలఁతి యయిన

వాఁడు గలని యట్టు లెకప్పట్టునందు
శ్రుతికిఁ జాలెడి ప్రమితి యెకఱుంగరాదు

418

శా. సఖసోరా రవీచికానిచయశీర్షగ్రస్తలోకార్తి వి
ధ్వంసప్రక్రియ యందు దక్షిణగు విశ్చద్యదేశికస్వామి వి

ద్వాంసుం దెవ్వఁడు పోలు వేదసమకశాస్త్రం బెచ్చటం గలు మీ
మాంసింపన్ శివువంటి దేవరయు సంకభావింపగాఁ నన్బునే? 19

చ. ప్రతిహతి లేని సత్ప్రరుతికబల్ శ్రుతయో ప్రతిలేనియట్టి దే
వతము శివార్థజాని యగు శ్చపాటియెఱుంగని మేటివిద్య స

మ్మతమగు భస్మదారణముశ్చమాన్యజనున్ పరమాత్మమింత నం
చితముగఁ బల్కు దియ్యెడనశ్చ శేషమనీషఁ బరిగ్రహింపుఁడి 420

క. ఈమెయిఁ బల్కి కుమార
స్వామి యచటు వాసి చనియెకసాంబపదాంబో

జామలపూజ లొనర్పఁగ

కామముల నొసంగఁజాఱకల్పక మగుటన్

421

ఉ. అవ్వల నాషడానను దశయన్ బ్రియమారఁగ స్వియజాయమై
 నివ్వటిలంగ జేసి నవిశ్రీవరకై రవమిత్రనేత్రముల్
 మవ్వ మెలర్పఁ దాలిచి సకమస్తసురావనకేలి శూలి చి
 ర్నవ్వులు మోముఁదమ్మి వయిత్రనాట్యము లాడఁగ దర్శనం బిడెన్

ఉ. చూచిన యంతనే మునులుశ్రీచూడ్కుల విందొనరించుకొంచు వే
 లేచి నమస్కరించి బహుశ్రీకృతసన్నతులై న వారికిన్
 బ్రోచెను జ్ఞానదానమిడిత్రీభూధరరాజసుతామనోహరుం
 డే చతురుండు మోక్షమిడుత్రీనీకుని భంగి నెఱుంగుఁ డిందఱున్

ఉ. చాలఁగ శూలి నీగతిఁ బ్రీతసన్నుని జేసి కృతార్థులై మునుల్
 డోలి పురాకృతములగుశ్రీవోసములన్ భరజాలఘోరజం
 బాలవిశోషణక్షమకుభ్రపదదర్శనమాననీయులై
 రేలవచింపఁ బెక్కు వినుత్రడిట్టివి శైవకటాక్షభాగ్యముల్

424

ఉ. వారు కృతార్థులైతి మనిశ్రీభావములందున నెంచికొంచు నీ
 హారధరేంద్రీభాసురగుశ్రీహాప్రకరములఁ గాఁపురమ్ము లిం
 పారఁగ నుండఁ గోరి జనిశ్రయ్యెడ న్నోయ్యన శీతభూధర
 స్పారగుహోంగణమ్ములెఱుకవంటి పవిత్రములై యెసంగునో

425

చ. చెలఁగుచు నింతవట్టుకు వశచించితి నేను విశిష్టధర్మము
 జ్వలమతులారఃయింకఁ బలుశ్రవల్కులు పల్క వృధాప్రయాసమే
 కొలుపుల సంగ్రహింపఁగ నశ్రగున్విత బొల్లల సంగ్రహించుచో
 నలమునుతిన్ వరింపుడుఁ రశయంబుగ నాత్మపదార్థబోధముల్

426

21. ముక్తిసాధన కథనము

వ. మఱియు సూతుం డిట్లాడం దొడంగె

క. నుడువుదు ముక్తికి సాధన

ముడుగని శ్రద్ధను వినుండుశ్రయోగ్యతమంబై

యడరున్ శ్రుతివిహితపథ

ముడుగునె కడగండు దానిశ్రీనూనక యున్నన్

428

చ. మునులు మునిందులిన్ దివిజశ్చూర్వఋషీశ్వరు లెల్లరున్సనా
 తను లగువారు ద్వాదశశతప్రథితాంచితసంఖ్యవారు నె
 మ్మనముల ముక్తిసాధనముకమాటికినిం దెలియంగఁ గోరి సం
 జనితవిరాగులై యభవశసన్నిధిఁ గోరుచు నుండి రెంతయున్ 429

సి. ఎద్దాని దర్శింపకనెల్లపాపంబులు
 బూదియౌ వహ్నిలోశదూదివోరె
 నెచ్చోట భక్తులశకీశ్వరుం డెప్పుడు
 ముక్తి మారంబునుకమొనసిచూపుఁ
 బ్రీతివర్ష మును ద్విజశవరులకెచ్చట దాన
 ములు సల్ప భవబంధములు నశించుఁ
 బిడికెడు బియ్యంబుకనిడిన నెత్తా వున
 దురితసంఘము లెల్లకౌలఁగిపోవు

తె.గీ. నేది సంసారవిభ్వంసకనేడ్యక్తిరి
 కాకరమ్మగు నారజశతాదియందు
 ధన్యమతిఁ జేరుకొనినా రుకదారభక్తి
 యుక్తులై న మునుల్ ముక్తిశసక్తు లగుచు 430

చ. తపము జపమ్ము నధ్వరముకదానము నచ్చట సల్పమాత్ర బు
 క్షపతికిరీటిసత్కృప నెశసంగు ననంతఫలప్రదంబులై
 యెపుడని మున్నెఱుంగుట నుకమేశ్వరసన్నిధి బల్తపంబుచే
 సి వరమయోగనిష్ఠలనుకజిత్రముగాఁ జరియించి రెంతయున్ 431

చ. తలఁపు లొసంగు దీక్ష రజశతక్షితిభృద్వరమస్తకోల్లస
 న్నిలయుఁడు నొక్కకేలఁ గొనికనీటుగ రెండవ కేలఁ బార్వతీ
 లలితకరాంబుజమ్మును విశలాసమెలర్పఁగఁ దాల్చి వచ్చి మా
 నులకును దర్శన మొసగకనూత్ననిధానవిధాన మూనుచున్ 432

చ. సరగున వారు శీతనగశజావరుముందటఁ గాంచి భక్తి ము
 ప్పిరిగొన లేచి దండనతిశ్రేణేర్చిన రీతిని దీర్చి యవ్వలన్
 గరముల దోయిలించి శితికంఠ మమున్ దయఁ జేసి ముక్తికిం
 దెరువులు దెల్పుమంచు బలుకతీరుల వేడిరి దీపితాస్మృతై 433

త. గీ. ప్రార్థనమ్మును వివి భక్త వత్సలుండు
గన వారిని మూఱు జగలవారి

బ్రోవ సమకట్టి తత్ప్రకృతమునకు బదులు
నుడివె వారలు సద్భక్తి గడు వినంగ

345

త. శ్రుతివిహిత ధర్మమున్ స
మృతి మీర నొనర్చువాఁడృమాపతికరుణన్
క్షీతివిప్రకులమునం దం

346

చితముగ జనియించు మృతినికజెందిన వేశన్

346

త. జాతక ర్మాది సంస్కార శ్రుతాదుఁ డగుచు
జన్మి దము దాల్చి వటువయ్యె సకలవేద
ములను గురునొద్ద నేరిచి కముగుద నొక తె

347

బెండిమాడి తపో యజ్ఞ వితతి నతఁడు

347

ఉ. కోరికలే చెసియనకముండయి చిత్త విశుద్ధి నొప్పి పా
కారిముఖాది లోకి ములకాసలు గొల్పుత జ్ఞానసూనమున్
గోరి చతుర్థమా శ్రమము గోపతివాహన సత్కటాక్షశ్శం
గారవనిన్ మెలంగి యట శ్శ గై కొని శ్రేయము గాంచు ధన్యుడై 348

వ. చతుర్విధ సన్యాసా శ్రమములలో గుటీచక బహూదక హంసా
శ్రమములను నీశ్వరానుగ్రహము వలన జరమహారసవృత్తిని వర్తిక
చినచో ముక్తి వారి సమీపవర్తిని యయి కురంగట నిజవిలాసస్ఫూర్తితో
నర్తించు నస్తుటకు నందియము లేదు.

స. అగ్నిరిత్యాది మంత్ర త్రాస్వి తంబుగ బూది
జూసి త్రిపుండ్రముల్ శ్రవూను తొకటి
పార్వతీవామాంగ భవ్యలింగమునందు
నేప్రోద్ధునం బూజి లిడుట యొకటి
యామ్నా యశీర్షవిరద్యారామసిమవి
హారసంతోషంబు లందు తొకటి
గురుచరణాంబో జీవర నేవనా సక
హృదేముదన్యతఁ గాంచి యెసఁగు తొకటి

శ్రీ సూత సంహిత

తె.గీ. పరమహంసకు ధర్మమైకపరగు నభవు
 కృపనుదొల్లింటిపుట్టు సుశ్రీకృతమహిమను
 జీవుడే బ్రహ్మమౌ ననిశ్చయమ మొదవు
 పరమహంసాఖ్యసన్యాసికవరుణి కరయ.

450

మ. నిగమాంతోధితవాక్యసంజనితనిశ్చిరి ద్రిప్రభావంబు చె
 ప్పుగ శక్యంబె ముముక్షుభిక్షునకురదీవ్యనోక్ష మద్దానిచే
 నగు సంపాద్యముగాదు ముక్తిసుఖమశ్రన్యంబై న నెద్దాననే
 జగతిన్ జూడగ నెట్టివారి కిదియోకసత్యంబు ముమ్మాటికిన్

452

శా. సంసారాఠవతారకుం డభవుఁ డీశకానుండు దుర్మోహవి
 ధ్వంసప్రాకటసత్కళావిభవసంశ్రభావ్యుండు ధీమన్మనో
 హంసస్వర్ణ సరోరుహాకరము స్వార్థత్మానందసంధాయయై
 హంసజ్ఞానము దెల్పి మౌనులకుశ్రేయంబిచ్చి యేఁగెన్ వెనన్

వ. మీరు నావలన శివపరజ్ఞాన మొందిన వారైతిరీపుణ్యస్థలంబుల నెల్ల
 మిన్నయగు దక్షిణకైలాసంబు సర్వకామితార్థప్రధానవిలాసంబు దక్షిణ
 కైలాసదర్శనమునఁ గాక వేఱొండుమార్గమున సంసార ముడివోవదు.
 శివసర్వదైవతాధిక్యమొప్పుకున్నఁ గోటిజన్మములకైన ముక్తిసున్న.

సీ. వర్ణాశ్రమాచార్యవరసమాచరణమూ
 ధన్యులే ముక్తికిందగెడివారు
 జీవేశ్వరై కృషిశిష్టవిజ్ఞానధా
 రేయులే ముక్తి వశించువారు
 పద్మలోచనపద్మకర్ణవనాకధవముఖా
 ర్చకజనములై ముక్తికాప్రాప్తువారు
 వేదాంతవిజ్ఞానశ్రవిమలాత్మతత్వబో
 ధజ్ఞులే ముక్తికిందనరువారు

తె.గీ. పలుపలుకులేల వినుఁడు సకర్మజ్ఞుడైన
 శివుఁడు విజతేంద్రియఖ్యాతిశ్రమివుల నలరు
 పంయమీంద్రిలు జ్ఞానంబుశచాలకున్నఁ
 బడయనేరరు కైవల్యకపదము నిజము

355

22. మార్గప్రామాణ్య వర్ణనము

వ. వైదికములనియు వేదవిరుద్ధములనియు మతము లిరుతెఱఁగుల పురాణేతిహాసవర్మశాస్త్రములు వేదవేదాంగోపవేదములును గాపాల కామి క్కలాకుశ వైష్ణవ బ్రాహ్మ సోమ పాశుపతభైరవాద్యాగమములును బౌద్ధా ర్హతాద్యాగమములును దర్క సాంఖ్య లోకాయతమీమాంసాదిశాస్త్రములు ను భిన్నభిన్నప్రతిపాదకములయ్యు నీశ్వరచైతన్యమే తత్తత్ప్రవక్తల హృదయమునఁ బ్రవేశించి పలికించుటచే నీశ్వరనిర్మితములని నుడువఁ బడెను ఆస్తికములగు మతములన్నియు నీశ్వరసమ్మతములు. సకల నదులకు సముద్రుఁడు పరమావధి యగునటుల సకల మార్గములకు నీశ్వ రుండు పరమావధి. ఏయేమార్గముల నెవేల్పు భజింపఁబడినను నాయా మార్గముల నుపాసింపఁబడు దైవతము నుపాదిగాఁగొని యీశ్వరుండు తద్రూపములఁ గాంచి యనుగ్రహించి తత్తద్విశిష్టమార్గముల సాధకుని బ్రవేశింప సాయమొనర్చును. కాని యన్నిమార్గములు ముక్తి సోపాన ములు. కర్మాశ్రయులకు శ్రద్ధాజ్ఞానముల నొసఁగియు జ్ఞానజిజ్ఞాసువులకు జ్ఞానమొసంగియుఁ గర్మజ్ఞానమార్గసుండయి యీశ్వరుండు తత్తదాశ్రయు లకు శ్రేయఃప్రదాత యగు. ముక్తి నానారూప గాదేకరూప యగును. కావున శ్రుతీతరమార్గములును దత్తదధికారిజనములకుఁ బ్రమాణములగు. సి. సాకల్యమెరుఁగుడీశ్రీ "యేకమేవాద్వితీ

యంబ్రహ్మ" యని పల్కుతలలరఁ బల్కుఁ జాలచింతింప 'న'శశబ్ద మస్పర్మమ రూప మ్మనుచు నీశ్వరరుని వచింప "బ్రహ్మ యో వేద సశ్రబ్రహ్మైవభవతి స త్య" మ్మంచు ఘంటాపశధమ్ము తెలుపఁ గన నెంతయును నిర్విశ్రకారనిరంజన పురుషుం డుమేఘఁడన్శబోధ మెసఁగ

గీ. శ్రుతిని బోలెడి వేటొక్కశ్రవోప్పునెందు గాంచమెన్నండు నితరమార్గములుసతము బల్కుఁజాలు నవిద్య వేభంగులొప్పు విద్య వెలయింపఁ జాలవుశపెఱతెరువులు.

ఉ. కావున వేదమార్గములశక్తంబెను భిన్నములైన యట్టి బల్
 త్రోవలు ముక్తిగొక పెఱత్రోవలయందుఁ బ్రమాణమౌ నవి
 ద్యావిధులుం బ్రమాణమగునారయ ముక్తికిఁ జేర్చు మెఱులె
 భావజవైరి కాస్తీకులశక్తపట్టుల మెండగుఁ బక్షిపాతమున్

358

తె.గీ. జ్ఞానసంధానపరులచేతనరగఁ బరమ
 ముక్తి నిచ్చు నుమాప్రియకఃఖూరి యెప్పు
 డన్యభక్తుల కొనఁగు నశనంతమైన
 శ్రద్ధ పరమార్థముం జేర్చునరణులందు.

359

మ. శ్రుతిమార్గంబున సంచరించునుజనకస్తోత్రార్థుఁడెన్నండు వి
 శ్రుతవేదాధ్యము వీడి యన్యమత మాత్రయాధిన్ గ్రహింపంగ రా
 దతులామ్నాయనయ ప్రకస్తగమనాకయాసం బెఱిందోర్చు వాఁ
 డితరాలభ్యము భుక్తి ముక్తి గను నెంతే నబ్బురంబయ్యెఱున్

క. అదికారితారతమ్య
 ప్రధానముగ సర్వశాస్త్రశక్తపద్మతులు ప్రమా
 ణధురంధరములుగద యె

వ్విధి నరసనఁ బ్రమితి గననిశ్చిదులుం గలవే?

361

ఉ. వేదవిరుద్ధమార్గ మవిశ్వవేకులకున్ ఘనపుణ్యమార్గసం
 పాదనముం బొనర్పఁగలశక్తమార్గముగాఁ దలపోసికా దెఱు
 సాదుల కాసగొల్పి రయకమార మృగాదులఁ బట్టినట్లు ని
 స్థాదు లొసంగి యత్తెరువుకలందున ద్రిప్పు హారుండెఱుంగఁడె కిచ్చ

మ. తొలుతన్ శుద్రమనోభిలాషిజనసంకటోహంబులన్ వారి కో
 ర్కులు చెల్లించి క్రమక్రమంబుగలసద్గోప్యామలజ్ఞాన ము
 జ్జ్వలవాత్సల్యము మీఱ బోధమొనరింకపన్ నేర్చి యామీద ని
 శ్చలమోక్షంబు ననుగ్రహించు హరుఁడశ్రాంతంబు నిర్దంభుఁడై

క. కీ.తి మార్గప్రామాణ్య
 స్థితి యిట్టిది విమలమతులుకస్థిరతరభక్తిన్
 శ్రుతిమార్గము మన్నింపుం
 డితరపథములేల? యింకననేగగ మీకున్

364

23. శంకరప్రసాదక్రమవర్ణనము

- క. ఏగతి జరియించినచో
నా గాభరణప్రసాదశనవ్యశ్రీలన్
వేగైకొనడగు దానిన్
నేగడు భక్తిని వచింతుశనేర్పున వినుఁడీ: 365
- క. మును సత్యపరాయణుఁడా
సనత్కుమారాఖ్య యదనరుశ్రసంయమిచంద్రుం
డనువాప్ప దీని నడిగెన్
వనజాసన బ్రహ్మనిష్ఠవరవినయముతోన్ 366
- ఉ. న్యాయమె నే వచింపనిదిశ్రహారివచోరచనావిలాసదౌ
రేయుఁడొకండు గల్గెగృతశక్తిత్యులమౌదుము వాని యొద్దకుం
బోయి యెరుంగువార మనిశ్రముచ్చటలాడుచు వారితోడనా
రాయణు సన్నిధానమునశ్రకంబుజసంభవు యేగె భక్తితోన్ 367
- క. మచ్చిక డగ్గరి వారల్
వచ్చినపని దెల్పు హరియుఁబ్రబన్నగభూషుం
డెచ్చటనుండునొ కని మన
మచ్చటి కరుగుదుముగాకశ్రయని వచియింపన్ 368
- క. అమ్మవ్వు రొక్కపై చె
ల్వమ్ముల కిల్ల నఁగఁదగినశ్రపావనకై లా
సమ్మునకు నభవుఁ గొల్వఁ బ్రి
యమ్మునఁ జనుదెంచి గాంచిత్రమలు మహేశున్. 369
- ఉ. పెన్నిదిఁ గాంచునట్టి నిరుపేదలఁ బోలి ముదంబునొంది భ
క్త్యన్నతి మీర దండనతుశ్రలొయ్యన నర్పణ చేసి యవ్వలన్
మిన్నకయున్న వారిఁగనిశ్రమీరరుదెంచిన కార్యమేమి నా
కు న్నుడువంగ రాదె యనిశ్రగోమణివాహనుఁ డాదరంబుతోన్ 370
- క. పలికిన నశినాజ్ఞండో
యశికాజ్ఞ నీప్రసాదశ్రమలవడుగతి నీ

వలనన్ దెలియఁగ వచ్చితి

మలరింపుమ దాని దెల్పియని వాకొనియెన్

371

త.

జలదగంభీరవాక్యముల్ శ్రవణపుటము

లమృతధారల బలెఁ గ్రోలనచ్యుతాదు

లకును రుచియించు నట్టులశ్రహారుఁడు గిరివ

రాత్మజోపేతుఁడై పల్కెనతులగతుల

372

ఉ.

నాఁడు సనత్కుమారుఁడు పితౄనాకి వచింపఁగ విన్నయట్లు ము

న్నాడిన దాని నంతయును శ్రవ్యాసమహర్షి గ్రహించి నాకు బల్

పోడిమి మీరఁ జెప్పె మునుశ్రపుణ్యులు మీరలు గాన మీకు నే

నీడ వచింపువాఁడ గ్రహియింపుఁడు సారవిచారచిత్తులై

373

వ.

త్రిలోచనుఁడు పద్మలోచనున కెఱింగించిన తెఱంగు వినుండు.

చ

సతతము నిత్యకర్మములు శసల్పి విశుద్ధతరాంతరంగుఁడై

శితిగళు సత్కృపామహిమశ్రచే భవభోగవిరాగమొంది క

ర్మతతి పరిత్యజించి తుది శ్రమామకతత్వ మెఱింగి ముక్తి నం

గతుఁడగు టెల్ల వాస్తవముగదె సదా కమలామనోహరా

374

వ.

మద్ధ్యానం బలవడక ముం దుపాస్యదేవతలయందాయా దేవతలు

తత్త దధీనఫలముల నొసంగుదురదెట్టులనిన వినుము.

375

సీ.

పద్మసంభవకృపాశ్రప్రాభవమ్ము లెసంగ

దాంతిశాంత్యాదిసాశ్రధనము లబ్బు

దామోదరకటాక్షశ్రధామ మేపారగా

కొదవెఱుంగని ముముక్షుత్వ మమరు

గజరాజవదనశ్రత్కరుణాలవంబున

శ్రీగురువరపాదశ్రనేవ లొలయు

దేశికస్వామిసశ్రత్పిపర్యంతమ్ముఁ

గొల్వఁగా ధ్యానమ్ముశ్రకొమరు మిగులు

గీ.

నంబ దయగల విమలసాంశ్రభ్యంబు వెలయు

సాంభ్యవిజ్ఞానసంప త్తీశ్రజటులభవభ

యమ్ము నిర్మా లమొనరించునలఘు శై వ
సంవిదై శ్వర్య మలవడుశ్చిత్త్యమిదియ.

377

ఉ. దేవత లెంకజేన్ గలచిత్రదేకువమై క్రమముక్తి నీయఁగా
చే లుగలువా రతయశశీతధరేంద్రసుతాధవుండొకం
దె వెలరెని మోక్షసువననీయ స్వయమ్ముగ దాన చాలువాఁ
దో వసజాక్షి నిక్కమిదిశయొక్క రహస్య మెఱుంగఁగవలెన్ 3 8

మ. పలుజన్మంబులఁ జిఁ శుద్ధి కిడునంకపాదించి స్రాఁబుక్కుత్రో
వలనెల్లన్ బరికించి స్మార విధులన్ శబాటించి సత్కర్మని
ర్మలధర్మండగు వాఁడు శంభుమతమర్మంబుల్ విలోకించి ని
శ్చలభక్తిన్ శివదేవుఁగొల్వ వలయున్ శకాక్రియుధా! సర్వదా 379

చ. మనువుల నెల్లనుం బ్రణవశ్రమంత్రము వేల్పుల నెల్లనున్ శివుం
డనుపమపూజనమ్ముల హారార్చనమున్ వివిధస్వరూపవే
దనముల నాత్మ వేదనముశ్చవారి చరిత్రలయందు నందివా
హనచరితమ్ము మిన్నలగునంచు నెఱుంగు ముకుంద! యెయ్యెడన్

శా. ఓంకారాలఘువై భవంబున ముకుంకదోద్యత్ప్రభావంబునన్
శంకాభావశశాఽఽ శేఖరపదాశ్చాతైకసం సేవనే
చ్చాంకూరమ్ములు మొల్కలెత్తు నటుపై శశర్వార్చనాదక్షుడై
సంకీర్త్యంబగు జ్ఞానమొంది వరమోక్షంబున్ దగన్ గైకొనున్

పీ. దేవయానము బ్రహ్మశదేవునారాధింప
నారోగ్యవై భవశ్రమర్కుఁగొల్వ
యశము బ్రాహ్మణ్యంబునమృతాంశు నేవింప
నై శ్వర్య మగ్నికిశనర్పలిడఁగ
పితృయాణమునుబ్రేతశపతిఁ బ్రసన్నుంజేయ
వాసవున్ భజియింప శవైభవంబు
కార్యసమాప్తి విశ్ముపతి నుపాసింప
సర్వసిద్ధి షడాస్యశసన్నుతింప

గీ. బలము వాయువుఁ బూజింపఁ బలుకుతీరు
భారతికి నంజలింబట్టశభాగ్య మబ్ది

కన్య కెఱఁగిన విజయంబుగఁగొరిమ్రొల
 నతులు చెల్లింపఁగలునశ్శ్రుతులమతుల
 క. శివునకు నమస్కరించిన
 భవదోషవినాశదక్షిణపావనబోధో
 త్వవమున్ సంతతమగు ని

382

క్కువమియ్యది దీని దెలిసికొనవలయు బుధుల్!
 ఉ. కోరిక తీర దేవతలశ్రీగొల్పిన వారికి దేవతల్ సదా
 కోరిక లీయఁజాలుదురుకోర్కుల వీడి భజించువారికిన్
 సారవిశుద్ధమానస ప్రశస్నమహేశ్వరసత్కటాక్షభా
 ష్టారము గల్గ వెలుపుగ్రముల్ దయసేయుదు రబ్జలోచనా!

383

384

తే.గీ. కాములకు భుక్తి నిచ్చు నశకాములకును
 ముక్తి నొసఁగునుమాధవశ్రముర్తి సుప్ర
 సన్నుడై యొప్పువేశలశ్రచక్రపాణి
 భుక్తిముక్తులు హరపూజకపొలుపు గనుము.

385

మ. అక్షదేవేశవిధాదిలోకములు నీరహారాద్రిజామానసాం
 బుజభృగయతఫాలలోచనకృపాశ్రవారంబునం గాక యే
 సుజనానికములైన బొందఁగల రేశ్రశుద్ధాత్ములేయైన వా
 రిజనాభా! యభవప్రసాదమొకడేరీన్ ముక్తులం జేయదే?

386

సి. బ్రాహ్మణుం డగుఁగాకశ్రీబాహుజుం డగుఁగాక
 వైశ్యుడే యగుఁగాకశ్రీపాదజుండ
 యగుఁగాక సంకరుంకడగుఁగాక పాషండు
 డగుఁగాక యధముడేరయగునుగాక
 పసిపాప ఁడగుఁగాకశ్రీప్రాథపయస్కుడౌఁ
 గాక ముదుసలియౌఁగాక నాలి
 గాడిద యగుఁగాకకడకుఁగుక్కుగుఁగాక
 పురు వగుంగాక బశ్ర్తరువ యగును

తే.గీ. గాక శంకరుదయ యింతశ్రగలుగు నెడల
 ముక్తి గాంచుట యొక్క యశ్ర్బురము గాదు

గద సదావై దికాచారకమటితదీక్ష

లై న వారికి శివుకృపకఁగానిదేది

38

తె. దీ. నలుసు కొండఁత గొండయునలుసు నంత

యగును శంభుని కరుణాకరటాక్ష మమరు

పరమభక్తుండు కేవలకమరసియాన

తీయు మాత్రాన నిజము సుకమ్మి యుపేంద్రాః

39

తె. గి. అబనాభాబసంభవాః ద్యఖిలసురులు

పుటుచావులు గంధురేత్రదిట్టయాన

శిరము నందు ధరించి యాశివుని సువ్రా

సాదమహిమంబు నుడువంగకశక్య మగునె?

తె. గీ. శంకరుఁడు శాంకరియుఁ దప్పకసకలసురులు

వేదములు గూడ శంభు ప్రసాదమహిమ

మింత యెఱుగంగఁ జాల రతనంత యనఁగఁ

జంద్రధరుకృప వర్ణింపకశక్యమగునె?

390

వ. కావున శర్వప్రసాదార్ధులై కాలంబు వ్యర్థంబునేయక తొలుత గురు

చరణంబుల మనసున నిలిపి మీరలందఱు వ్యాఘ్రపురంబున నభ్రాసభా

మధ్యంబునఁ బ్రాణేయాః లాత్మజాసమేతుండై తాండవించు నావేదండ

చర్మాంబరు దర్శింపుఁడు మఱియు శ్రీకాళహస్తీశ్వరునకుఁగాని కాశీ

విశ్వేశ్వరునకుఁగాని మ్రొక్కుటయు నవ్వేల్పుమిన్నఁ గన్నెత్తి చూచుట

యును శివప్రసాదహేతువులగు దేవతార్చనయుఁ గర్మాచరణము శివ

ప్రసాదస్థిక్కొఱకని తెలియుము శివప్రసాదమే లేనియెడ భుక్తిముక్తు

లును దివిజాది సర్వప్రపంచమును శూన్యంబు లగు.

391

క. హిమవజ్జామాతృ ప్రసా

దముతోఁ దుల లేదొకండుశ్రీదానికి నొక్కం

డమరదు హెచ్చె వినుమా!

విమలంబది శివపదారకవిందముఁజేర్చున్

392

చ. భవుని ప్రసాద మబ్బునెడకవై దికకర్మచయమ్ములేల తం

త్రవిధిశతమ్ములేల శత్రుధా పరికింప శివప్రసాదమే

భవమును జావునుం గెడపురపాటవముంగల యట్టిదౌట మీ
 రవిరళభరదేవకరుణాప్తికి నై జతపంబు సల్పుడి

393

24. ప్రసాదవైభవము

మఱియు శివప్రసాదమహిమంబును వాకొనువాడ శ్రద్ధనం
 దఱును వినుండు మీకొక కరధన్ వినిపింతును దొల్లి శూచుడౌ
 క్కరుఁడు బలాఘసంఘటనశ్చకార్యధురంధరుడౌట దుర్బలా
 ఖ్య రహిజెలంగువాఁడు గడుశ్చగట్టిడియై చరియించు నెప్పుడున్

గి. వాని సాహస మింతనిశ్చలకఁగలమె

ముందువెనుకల తలఁపు లెప్పుడును గనక

యెంతదురితంబు నైన గోరంతలోన

చేసి తీరును లోక మశ్చెరువు నొంద

394

ఒకనూఱుమంది నూరక బాపలన్ బట్టి

కుత్తుకల్ కత్తి తోఁగోసినాఁడు

లేగడ్డిపోచలశ్రీల నూతావుల

లేగలార్వఁగఁ దలల్ల ద్రెంపినాఁడు

కొల్వి దీనులతో నిశ్చోధించి వారి మం

దిరళతంబులు గల్పితీరినాఁడు

లోతునీళ్లెసారుశ్చనూతులు నూఱింటి

వేరంబు గొని పూడిపించినాఁడు

కంటబడ్డ సతీమణిశ్చ గావరించి

బల్మిమై బిగికొఁగిశ్చబట్టినాఁడు

గురువరేణ్యుల ధనమైనశ్చసరకు గొనక

తస్కరింపంగ దీక్షలంకదవిలినాఁడు.

395

వాపీకూపతటాక

వ్యాప్యతజలములను జెఱుచుశ్చవ్రత మొకఱూనెన్

బాపెన్వర్ణాశ్రమధ

ర్మోపేతవిధానశతముశ్చలోపిక కలిమిన్

397

- క. వేపుటువు లతఁ డొందిన
నేపుట్టవునందొ కానిశ్రయెలమిన్ గాసున్
జేవటి శివవ్రతునకు
నేపగిదినొ కాని దానకమిచ్చెన్ దెగువన్ 398

- క. దానన్ మరణించెడి సమ
యానన్ వానికిని నొక్కశ్రయమలినమతియున్
మానితరీతిం వోఁచెన్
గాననిటుల్ దలఁచి వాఁడుగడు దుఃఖించెన్ 399

- చ. ఒనరిచినాఁడ నింతకుమరవోద్ధత వృత్తిఁజరించి యేను వో
షనిచయ మద్దొసంగులకుశ్రశాంతి యెటుల్ ఘటియించునాకు ఘో
రనరకవాసదుఃఖములుశ్రప్రాపిలకుండు నుపాయమారయన్
సునిశితవేదబోధసరశసున్ గని మ్రొక్కిడి వేడుతేయగున్ 400

- క. ఆపాదజుఁ డీగతి సం
తాపింపన్ వాని యెదుటశ్రదర్శన మిడియెన్
బాపాపనోదనుం డొక
బాపఁడు తొలిపల్కు గన్నరపాపఁడు దయమై 401

- తె.గీ. పారుఁ డేతెంచి వానితో శ్రబలికె నిఱు
ఘోరశ్రకమున మునిశ్రకుమలకు మిఁక
నీవు నిరయాన బ్రడకుండుశ్రనెఱతెఱంగు
నొకటి వచియింతు సల్పమీశ్రవోపుదేని 402

- ఉ. వింటివొ లేదొ వ్యాఘ్రపురశ్రవిశ్రుతశ్చై వమహోస్థలంబు ము
క్కంటి భవాబ్ధితారకుఁడుకన్నులముందరఁ దాండవించు న
న్నింటను దానగలుగననుశ్రనిక్కువమక్కడ వెల్వరించు నీ
వంటి దురాత్ము నోము ననిశ్రపల్కఁగ నేలగ్రహింపుమెప్పుడున్ 403

- సీ. విశ్వమయుండయ్యుశ్రవిష్ణుం డభవుఁగూర్చి
యపరిమితంబై నశ్రతప మొనర్చె
వేలుపుఁబెద్దయ్యుశ్రవిధి యీశ్వరుంగూర్చి
బలుతపోనిష్ఠలన్ శ్రబరిధవిల్లె

వజ్రహస్తం డయ్యుత్ వాసవుం డవికాజీ
 గూర్చితపము చేసికొనె జయముల
 సురలయ్యు యక్షకిన్నరు లర్థచంద్రశే
 ఖరు గూర్చి సల్పిరికవరతపముల

గీ. నెచటి మాహాత్మ్యమెఱుగుటకనెలమిమీర
 నచ్చొటగుగద యెఱుగుమకవ్యాఘ్రపురము
 దానితోఁబోల్చ నెయ్యదికధరను దొరకు
 దానితో సాటి యయ్యదికయౌను దలఁచ

405

చ. సరసిజజన్మవజ్రిధరశసారసనాభసురాసురాదు లే
 గురుతరమైన క్షేత్రమునకగోతురగున్ భజియించి తత్ప్రసా
 దరుచిరలక్ష్మి గైకొనిరికదానిని వ్యాఘ్రపురంబు గాఁగనీ
 వెఱిఁగి యటన్ ద్రినేత్రు భజియించి ప్రసాదము నొందుమియ్యెడన్

వ. విష్రాం డిట్లుపదేశించిన దుర్ముటుండు వ్యాఘ్రపురమ్మున కరిగి,
 తీర్థోదకమ్ముల గ్రుంకి, శ్రద్ధాపురస్సర ప్రదక్షిణ నమస్కారమ్ము
 లర్పించి నమోఽంతమ్ముగ శివమంత్రముఁ బఠించి, శ్రీమదభ్రసభామధ్య
 లీలాతాండవ పాండిత్యమండనుండై న పార్వతీజాని దర్శించి, దండ
 నమస్కారముల నవ్వేల్పుఁ బ్రీతుం జేసి, భస్మోద్ధూశితసర్వాంగుండు
 నంగనావామాంగవాదసరోరుహభృంగుండు శివజ్ఞానైక నిష్ఠాంతరంగు
 డును నగు విప్రోత్తమున కొక్కనికి ధనధాన్యమ్ము లొసఁగి సంతసిం
 పుచు మూఁడేండ్లట వసించిన నప్పుణ్యవశంబున నతఁడజేయగేయగుణ
 ధౌరేయుండయ్యె.

407

స. కల్లలేగాని పశ్చింకంగ నేరని వాఁడు
 సతమును సత్యవాక్పతురుఁడయ్యె
 దేవశంబుల జూచిరయేవగించెడి వాఁడు
 పరమేశభక్తి సంకపన్నుఁడయ్యె
 మిన్ను మన్నున్ మ్రింగుకమేటి రోసపు వాఁడు
 రమణీయశాంతాంతశరంగుఁడయ్యె

కనుగొన్నదానిపైత్రమనసునెఱపువాఁడు

నిష్కామసత్కళానిపుణుఁడయ్యె

గీ. నవనినధమాధముం డయిత్రయలము వాఁడు

సకలలోకాధిపతి యయిత్రజరిగె జగతి

నెన్నొ నరకంబులం బడరనున్న వాఁడు

ముక్తుఁడై దుర్గుణుండు సత్రమోదమందె

408

క. ఇటివి శివమాహాత్మ్యము

లిటివి శివగురులవలననెసఁగెడి హితముల్

గుఱులు దెలిపెడి దిట్టయె

యెట్టయినఁ దరింపఁజేయునెన్నటికై నన్

409

25. శివప్రసాదము—ప్రకారాంతరము

తె. వెండికొండను గాఁపురశమ్ముండువేల్పు

సుప్రసాదము వర్ణించుశసుకవి యలవి

కాని ముదమంది సొక్కుఁద్రతక్కధల మఱల

మఱల నుడువంగ నోరూరుశమహితులారః

410

క. తెలిపెద మఱియెక గాదన్

దలపూవుగ నెల ధరించుశధన్యు ప్రసాదం

బలఘుశ్రేయ మ్మిడి యి

మ్ముల నందఱ మోక్ష మొసఁగిప్రోచున్ సతమున్

411

చ. గొనముల పుట్టినిల్లు బహుశ్రగోప్యతరాంచితశాస్త్రవాక్యసం

జనితవివేకలక్షణుఁడుశ్రసర్వశుభప్రదలక్షణుండు హృ

ద్వనజవినిర్మలుండు నగుశబ్రాహ్మణుఁ డొక్కఁడు సత్యసంధసం

జను దయివారు వాఁడుహరిఁజకృధరున్ భజియించునెప్పుడున్ 412

సీ. అతడుఁ ప్రతిష్ఠించుశ్రనచ్యుతాయతనముల్

పెక్కువైకుంఠాలశ్రనిక్కు వడచు

నతఁ డభ్యసించు శ్రుత్యంగముల్ శ్రుతులు బ్ర

హ్మాదుల బలుమెప్పుశలంది యొప్పు

నతఁ డొనర్చినకేశశ్రవాంఘ్రిసపర్యల

విరు లీగి మ్రాఁకులుఁవిరులఁ గేరు
 నతఁడు పూజించెడిఁహరిభక్తు లచ్యుత
 స్వాములేమఱిపెఱవారుగారు

గీ. విష్ణువుజ్యోస్థలమ్ములఁవెదుక నొక్క
 డైన నాతఁడు దర్శింపఁనదిగలుగదు
 ధన్యతను విష్ణుదివ్యమంత్రత్రముల నెల్ల
 నతఁడు సద్భక్తి జపియింపఁనదియు లేదు. 413

క. నిజసకలకనకవాహన
 రజతాదుల విప్రవరుఁడుఁరాజితభక్తిన్
 భుజగేంద్రకయను భక్తుల
 భజియించి యొసంగె ముదముఁవారి కెసంగన్ 414

ఉ. పూజలొనర్చు వానికిఁ బ్రహ్మమోదము లెచ్చ ముఱారి మెచ్చి వి
 భ్రాజితశంఖచక్రముఖవై భవముల్ దనరార నీలసి
 రేజదళప్రభోజ్యలశక్రీరము సారెకు ముర్వులీన నం
 భోజదళాక్షఁడయ్యెడ నశ్శూర్యవిధాంచితదర్శనమ్మిడెన్. 415

ఉ. కన్నులఁ జూచినంతటనేఁగలుభయంబును సంభ్రమంబునున్
 బిన్నుగమాన్చి కాంచుపిదఁపన్ నతిఁజేసి యఖండభక్తితో
 డన్నుతులన్వచింపగఁగడంగె నతఁడు అసద్వచఃప్రభా
 వోన్నతి మీరఁ బల్కులకుఁయొగ్యత చేకురుపట్టులేగదా. 416

వ. అతం దెట్టివిధంబున నుతించె నన
 దండకముః శ్రీక్షీర సాధోధిజామాన సాంభోజరాజద్విలాసోల్ల సద్భం
 భరాః విశ్వవిశ్వంభరాద్యక్షః పద్మాక్షః కుక్షీస్థ నానాజగన్నిర్మితిస్థాపనాది
 క్రియాదక్షః గోగోపికాగోపనావాస సంరక్షః సద్భక్త విక్షేపణావారక
 ప్రాకటానంతశక్తిద్వయీనాశదీక్షః విపక్షేసురాసుగ్రసచ్చక్రి చక్రాయుధా
 నిత్యశుద్ధప్రబుద్ధైతముక్తస్వభావాజితార్కప్రభావాద్వితీయాద్యభావాలస
 త్కొస్తుభాభోజ్యలలాంచనాః కాంచనోదంచితస్వచ్ఛపీఠాంబరాః చిన్నిరా
 శంబరాః కేశవాః విశ్వరూపాః యవస్థాత్రయద్రష్టసాక్షీః సమస్తావకాశాం
 తరవ్యాపృతాత్మాః పరాత్మాః సరోజేక్షణాః పద్మగర్భాః మునీంద్రాంత

రంగై క్కసింహోసనాసేనః గోవిందః నందాత్మజాః దర్పవత్కుండలీట్చారు
 ణోగస్తలీమండలీతాండవఖ్యాతపాండిత్యః ణోగింద్రితల్పాః యనల్పాల్పసం
 కల్ప కల్పావనీజాః స్ఫురతేజః తుష్యద్విడౌజాః లసత్సచ్చిదానంద
 మూర్తిః దిగంతై కకీర్తిః కృపాస్ఫూర్తిః దేవా నమస్తేః నమస్తేః నమః.

క. హారాంగదకేయూరో

దారలసన్మండనాయశ్చదన్యస్వాదు

స్మేరాననాయ కరుణా

పూరాంచితలోచనాయశ్చోవందేఽహమ్

416

క. నారాయణాయ జగతః

కారణభూతాయ విపులశ్కారుణ్యాయ

క్రూరజనశిక్షకాయ న

మో రక్షితసజనాయశ్చపురుషాయ సతమ్

417

తె. రాజితాఖిలవిశ్వాయశ్చపూజితాయ

యోగిజనపోషకాయ దాశమోదరాయ

యజురూపాయ యజుగ్రమ్మాయ యజు

ఫలవితరణాయ తె నమఃశ్రీపావనాయ

418

మ. నరకాంభోనిధితారణాయ విలసత్స్నారాయణాఖ్యాయ మం

ధరభూమీధరభారనిర్వహణనంశదత్కూర్మరాజాయ ణ

స్వరశయ్యాగృహసాగరాయ ఘనయశ్చక్షేమసంధాయకా

య రమాకోమలబాహుగాఢపరిరంశభానందచిత్తాయ తె

419

క. నిత్యాయ నిరాధారా

యాత్యంతవిశుద్ధపావశ్చనాతఃకిరణ

వ్రత్యలఘుపోషకాయ

వ్రత్యజ్ఞేయ ప్రసన్నశ్రవదనాయ ముదే

420

క. అహ మర్పయామి భవతే

మహతే దండప్రణామశ్చమండన మధునా

సహభక్త్యా విలసచ్చ

క్రిహస్త తరసా గృహాణశ్చకరుణార్ద్రాధియా

421

- క. మోహోన్వితసకలజగ
 నోహంబులఁజాలదవులుశ్రోత్రోలి యటన్
 సోఽహమ్మను జ్ఞానమ్మిడు
 నోహరి మ్రొక్కిడుదు నొక్కరయిపకృతి కొఱకై. 422
- క. హరసుప్రసాదమేగతి
 బొరియంగలవాఁడనేనుశ్రువుషోత్తమబల్
 కరుణనుబలుకన్వేదెదఁ
 దరమేతెలియంగనితరరదై వమువలనన్ 423
- క. అని సత్యసంధవిప్రుం
 డన వివి వనజేక్షణుండశ్రనన్యసులభమే
 ఘనినాదంబు వెలంగఁగ
 వినుతఫణితిఁ బల్కె వీనురవిందు లెసంగన్ 424
- చ. వినఁగదెః సత్యసంధ పృథివీసురవర్యః మదీయభక్తి స
 జననుతిపాత్ర ముక్తి నిడఁగజాలెడివారమె పద్మసంభవుం
 డును దివిజేఱుఁ డేనును గరడున్గడు నెంచిన ఫాలనేత్రుఁడే
 యనుపమమోక్షసంపదలశ్రనందఱకిచ్చెడి వాఁడెఱుంగుమా 425
- క. యోగిజనతల్లజుండు వి
 రాగిజనశ్రేష్ఠుఁడగు పుశరహారునికంఠెన్
 భోగములిచ్చెడివాఁడెం
 దేగలఁడే యెఱుఁగవలయుశనీగోప్యమ్మున్ 426
- సి. లోకావనార్థమాశలోచించి హాలాహ
 లంబు గుత్తుక నిల్పెశ్రడంబుమీర
 కామమే గల్గి నిశ్చక్రణి దీర్పఁగవలె
 నంచు నిల్పె నిజాంగశ్రమందు సుదతి
 వైరాగ్యమన్న నీశ్రీతీరని తెల్పఁగా
 కంటిచ్చునఁగాల్పెఁగఁగమదేవుఁ
 గూళలందును దయశకొమరొప్పు ననిచెప్పి
 కోడిత్రాఁచులఁ దెచ్చిశ్రకూర్పెనగల

- గి. జగతివారలకన్నసుశ్రాణాననేత్ర
 మొక్కడెచ్చుగఁ దనకున్నయోజనెఱుక
 పఱుపనేమొయనంగనుకపాలనేత్ర
 మొయ్య ధరియించె శివునకేత్రయయ్యయాడు 427
- క. క్రిమికీటకిరాతాదుల
 మలిన చిత్తమ్ము లొసఁగిత్రయక్షయలోక
 ప్రముదములఁ దనిపె నభవుం
 డమరుల సముఁడొక్కడె నశనతనికిఁ గలఁడే? 428
- ఉ. మానుగ యత్రసాదగరిమంబునఁగాని లభింపదెందు నిం
 తెనియు ముక్తిసౌఖ్యము సకధీకులకైనను గాన సత్యసం
 ధాః నిజమియ్యదంచు శతశ్రదా పరికింపుమ యందువల్ల నీ
 కౌను విశేషబోధము పుకరారి నినున్ దయఁ జూచుగావుతన్ 429
- చ. అరయ నెఱుంగవచ్చుఁ బరశ్రమార్థము నాదిమకారణంబునై
 వఱలెడి తత్వమందుదయివారదు దేహము నిందియాదివి
 స్ఫురణములున్ బరాత్మునకుఁబోల్పసముం డొకఁడెందులేఁడనన్
 గురుతముఁడైన వాని కధిశ్రకుండెట గలునెఱంగు భూసురా 430
- ఉ. అయ్యది వాస్తవంబ యగునైన హరాంచితశక్తి వింతయై
 యయ్యయిరూపముల్ గల సశ్రమస్తజగంబయి వాసి గాంచి య
 క్షయ్య మనాదియుంబలెనుకగానఁగవచ్చును గాని జ్ఞానమే
 వ్రయ్యలు చేయు దాని నితశ్రమ్ములు పెంచును ద్రుంపపెందునన్
- క. ఏనునజాదులునున్ వి
 జ్ఞానాదుల నేని సుప్రశ్రసాదమహిమముం
 బూని కననేర్తు మిక న
 వ్యానికి మోచకులలో నెకవండు సముఁడగున్ 432
- క. మావంటి వేల్పులందఱు
 ధీవర తోడ్తోన ముక్తిఁదెగి యిచ్చెదరే
 పావనచిత్తమువారిన్
 నేవింపం గలుగు ముక్తిఁజేకురుదానన్ 433

క. ఏతరి సాక్షాన్ముక్తికి
 హేతువులము మేముకాముశ్రహిమగిరితనయా
 చేతాబ్జషట్పదం బగు
 భూతేశుఁ డొకండ యగునుశ్రమోక్షదుఁ డెలమిన్ 4 4

1. దైవతచక్రవర్తి యనఁగదగ హిమాంశుకిరీటి సత్కృపన్
 బోవనియట్టి టోషమునుశ్రబుట్టనియట్టి శుభము గలునే
 భావజవై రివల్ల దయిశ్వారని వాంచలె గలినన్ మహా
 దేవపదమ్ము సార్థమయితీరులనెట్టుల మీఱు నిమ్మహిన్ 435

2. వాదములేల "మహాంశ్చ
 సౌ దేవో" యనెడి నుడువుశ్రసరణుల కిరవై
 యేదైవ మమరు నతఁడు మ
 హాదేవుం డిశరుడెటు మశ్రహాదేవుఁడగున్ 436

3. కేవలదేవతలై పర
 దేవతలెల్లరును వెలయశ్రదివ్యమగుమహా
 దేవాభిధార్థముల కగు
 నేవేలుపు మిన్న యీశుఁడే కాకున్నన్ 437

4. భజియింపక వృషభాధిపు
 భజియించిన నన్ను ముక్తి రవలదు సుమ్మీ
 నిజముగను గోటిపుట్టల
 గజచర్మాంబరుని ప్రాపుఁగనవలె విప్రాః 438

5. సువిమలభక్తి యుక్తు ఁడవుశ్రసూస్పతవాది వుదారపుణ్యమూ
 ర్తివి కనుకన్ రహస్యఫణిశ్రతిన్ వచియించితి సంగ్రహంబుగా
 శివునిప్రసాదవై భవముశ్రచిత్త మెలర్పఁగ నంచుఁ బల్కి శౌ
 రి వెడలెఁ దక్షిణంబు కృతశ్రకృత్యుఁడ యయ్యెధరామరేంద్రుఁడున్

6. అలఘుఁడు సత్యసంధవశ్రధామరవర్యుఁడు కేశవాజ్ఞ నౌ
 దల ధరియించి శంభుని యశ్రధావిధి భక్తి ఁదలంచెఁదత్కృపో
 జ్వలపరిపాక హేతువునశ్రవై దికనూక్తుల యంతర్థార్థమున్
 దెలిసి శివాన్యదేవుల మశ్రదిన్ దలపోయక మోక్షమున్ గనెన్

ఉ. కావున మీరల్లెల్లరును గాలగళేతరదై వతమ్ములన్
భావము నందు నిల్చకయతపర్వతరాజసుతాకళత్రునిన్
భావజవైరి శర్వు హరుభక్తజనావన దక్షఁ గొల్చి మీ
రేవిధినై న ముక్తి గొనితయెన్నఁడుపుట్టువు నొందకుండుఁడీ. 441

క. పరమరహస్యము పత్య
మీరవొందఁగఁజెప్పినఁడ్రనేను వినుఁడి ను
స్థిరవిశ్వాస మ్మస్మ
ద్వరసూక్తుల యందు నిల్పిరవర్తిలుఁడొగిన్ 442

క. యతిగోప్యము శ్రుతిగోప్య
మృతిగోప్యము మీకు నుడివిశనఁడన్ దీనిన్
సతతమ్ము బ్రోవుఁడే దు
ర్మతులకు దెలుపకుఁడు సకలశ్రమాన్యుల్ మీరల్ 44

26. శివభక్తవిచారము

చ. భవునిప్రసాద మెంతకును బల్కితి దానికి మూలమైన హే
తువు వివరింతు నేను సుమత్రుల్ మది మెచ్చెడి రితి వీనుపం
డువులగు నట్టులియ్యెడ విశనుండు మునీశ్వరులార! ముక్తికిన్
శివునెడ భక్తిఁ గాక యెదితచెప్పఁగ వచ్చును హేతువం చొగిన్

క. శివము క్తి నాలుతెఱఁగులు
శివసాయుజ్య మ్మొకండుశివసారూప్య
మ్మవు నొకఁడుశివసమీప
మ్మవు నొక్కఁడుశివసలోకశ్రమన్నది యొకఁడున్ 445

క. అవ్వానిం గూరిచి మది
నివ్వటిలెడి భక్తి యగును నెఱినాలువిధా
లివ్వసుధ ననుచుఁ దెలియుం
డెవ్వెరవున నైన నీశునెదఁదలఁపవలెన్ 446

క. శ్రుతులందుఁ దదంతవ్యా
ప్యతవాక్తతులందు శ్రవణశ్రవిధులందు లస
న్మతిమనననిధిధ్యాసాం
చితవిధులం దలరి నిలువశివభక్తి యగున్ 447

పి. పావ మ్ముడువఁజాలుశ్భస్మం బలంచఁద
 త్వము దెల్పు బల్త్రిపుంకడములఁ దీర్ప
 రుద్రాక్షమాల నశ్శుతనుగేలం దాల్పు
 వరషడక్షరజపకనరణిఁ దవుల
 శర్వుఁ బూజింపఁగాశ్శర్వార్చనముఁ జూడ
 శర్వు విరులఁగొల్వకనంతసింప
 శర్వోత్పవాగతశజనపూజన మొనర్ప
 శర్వపూజాద్రవ్యశసమితిఁగూర్ప

గి. శర్వసాంబాదినామఘోశసరగ వినఁగ
 శర్వమాహాత్మ్య మెఱిఁగించుకనకలకథలఁ
 గరగిడెందము బాష్పాంబుశ్శక్తితనయన
 యుగ్మ మలరింప శివభక్తియొప్పు లొప్పు

448

సి. భవునికై యుద్యానశ్శవనసిమ నాఁటింప
 భూశు కొఱకునై శనూతిఁద్రవ్య
 వామదేవునికైనై శవాపి నిర్మితి చేయఁ
 గరకంతునకుఁ డటాశ్శకం బొనర్పఁ
 బ్రాకారగోపురాశ్శనీకమ్ముభవునకు
 నర్పింప హరునకాశయతన మొసఁగఁ
 బరమశివాచారశ్శపరుల కంజలిఁగూర్ప
 నాదిభిక్షుని విద్యశ్శనభ్యసింప

గి. నిత్యనై మిత్తి కాదులశనిరతశై వ
 నేవ లవియెంచి డెందానశ్శచెలఁగి సల్పఁ
 గాలకంఠపురాణా దిశ్శకములుచదివి
 చెప్ప నలరారు శివభక్తియొప్పు గనుచు

449

పి. నిటలాక్షవిజ్ఞానశ్శనిలయంబు లనఁదగు
 కావ్యముల్ పఠియింపఁశ్శగలుగు తొకటి
 శై లజాపతి సుప్రసాదముల్ వర్ణించు
 గ్రంథంబు లర్పింపఁశ్శగలుగు తొకటి

చంద్రీచూడుని కధాచారుప్రబంధముల్

గల నియమము నిల్పఁగలుగు తొకటి

హిమధరేంద్రాత్మజాఁహృదయేకగాధలన్

గబ్బంబులన్ జేయఁగలుగు తొకటి

గి. యీశ్వరప్రీతికై దానఁమిడుట యొకటి
 కృత్తివాసఃప్రియం బనికేలుదోయి
 పరమమాహేశ్వరుల మోలఁబట్టుతొకటి
 శివునిభక్తి గ పెద్దలుఁచెప్పుచుందుఁ

410

సి. అంధకాసురవై రిశహారివిజ్ఞానని
 ష్టాగరిష్ఠుల సేవఁసల్పుతెల్ల
 నశికాక్షహృద్యవిశ్వావిశారదపాద
 భక్తుల వలగొనిఁపరగుతెల్ల
 త్ర్యక్షషడక్షరీఁదక్షమంత్రాసక్త
 జపితల కెఱఁగి మోఁదపడుతెల్ల
 నంగజరాతి దిశ్యస్థలాలోకన
 యాత్రాపరులఁ గొల్చిఁయలరుతెల్ల

తే. వ్యోమకేశవరాలయోద్ధామశిఖర
 ధర్మనోత్సుక్యలక్ష్మీనిఁధాననయన
 జలజయుగ్మవిలాసముఁవెలయుతెల్ల
 శివునిభక్తి గ నెవరు వఁచింపకుందుఁ?

451

శా. నీలగ్రీవునకున్ దదర్పకులకున్ సీహారకై లాత్మజా
 కేళీలోలపరేశనిష్ఠులకు భోఁగి ప్రాకటాభోగది
 వ్యాలంకారమహేశభక్తులకుఁ గాఁసంతైన యెగున్ బ్రీమా
 దాలస్యాదులఁ జెయు వానిఁగసివ్రేఁయన్ శంభు సద్భక్తయౌ

క. బసుమమును మై నలందిన
 కుసుమశరహారాంఘ్రిభక్తి రకోమలహృదయున్
 బసలెఱుఁగక దూషించిన

కసుమాలపువాని నిటఁగడుభక్తి యగున్

452

ఉ. వెన్నుఁడు మున్నుగాఁ గలుగునవేలుపుభక్తు లఁదిట్టవారినిన్
 బన్నమొనర్చి దేవధనక్రాహ్మణవిత్తములన్ హరించువా
 రిన్నెఱదాతలన్ దెగడికక్రిందును మీఁదు నెఱుంగకుండువా
 రిన్నిజములన్ వెలువకరించుట శంభుని భక్తియే యగున్. 453

క. ఆతురుల కరక్షణులకు
 భీతి నుడిపి వారిఁ జేరికప్రియ మొనరిచి త
 చేతము చల్లఁబడంగా
 బ్రాఁతిగఁ బలుకాడ శంభుభక్తియగుఁ జుడి 454

స. ఆత్మవత్సర్వభూతాళి యంచును సర్వ
 భూతాళి పైదయన్ భూనకున్న
 చెన్నఁటి మాటలేక తెన్నునన్ వలదంచు
 నఖిలజీవులఁ బ్రియమాడకున్న
 నీకుండు లేని తానవేలగలు నని హితం
 బెల్లప్రాణులకు నూతహింపకున్న
 దోషమెచ్చోటనున్ దోష దంచును గుణం
 బందఱియందునకనరయకున్న

త. తలఁప నాత్మేతరంబింత్రగలుగ దనుచు
 దేనిగాంచిన నయ్యదితమేన యగుదు
 నని యెఱుంగుచు సకలమైత్రిని జెలంగ
 కున్న శివభక్తుఁడని యెట్టులేన్నవచ్చు? 455

స. పార్వతీజానితప్పక ప్రోచు నన్నను
 పరమవిశ్వాసమ్ముభవునిభక్తి
 శివవేదనమును మింకచిన వేదనము గల్గ
 దను నమ్మకమ్ముగునహారుసిభక్తి
 వేదాంతవిద్య కేరవిద్య యీడగు నని
 తలపోయుటయు నుమాధవునిభక్తి
 దేశికార్యకృతోపశదేశమ్మునన్ ముక్తి
 యని తలంచుట నిటకలాక్షభక్తి

- గురువదమ్ముల నేవింతుకొన్నఁగాని
ముక్తి కాంతాకరాంగుళిముటఁజాల
మన్న నిశ్చయ మగును హితమాంకుమౌళి
భక్తి యటుగాక యితరముల్ భక్తి యగునె? 458
- తె. భక్తి పరమార్థదాయినిభక్తి భవవి
నాశినియు భక్తిపరవేదనప్రదాత్రి
భక్తి పరముక్తి కారిణిభక్తి ముక్తి
భక్తి నిం బోలఁజాలు నుపాయమెద్ది? 457
- ఉ. భక్తి సమేత మౌనిజనతపావనమానసవారిజంబునన్
శక్తిని గూడి యీశ్వరుఁడు సంతతమున్ వసియించువాఁడు సం
త్యక్త ధనై షణాదుల కుశదారసుఖాంచితరూపమైనబల్
ముక్తి నొసంగు నయ్యదియతమోక్షము గలు నుపాయ మారయన్
- చ. ఒనరుచు నట్టి నేలకు నుల్లమునందునఁబొంగి యీశ్వరుం
డును నగజాసహాయుఁడయిన నుల్కను నట్టిదయారసంబనన్
మునులకు సచ్చిదాత్మసుఖబోధమొసంగిన నంతతా నెము
క్తి నివయ నేయు నెయ్యదియుఁ గ్రిందగు భక్తి కిఁబోలఁ జూచినన్

27. పరపదస్వరూప విచారము

- తె. శక్తి సహితుని బరుఁడంచుకౌశాస్త్రచయము
పల్కుఁ బరుకంటెఁ బరుఁడనికౌపలుకఁదగిన
పదము వర్ణింతు వినరయ్యతపరమమునులుః
తెలియఁగాఁదగు పదమిదే తలియుఁడయ్యః 459
- తె. ఉన్న నెయ్యది సర్వంబునున్న యట్లు
మనకు భాసించు నెద్దానకమానవాది
ప్రాణిలోకంబు చేష్టించుకనయ్యది గద
నిరుణబ్రహ్మతత్త్వంబునెఱి నెఱుఁగుఁడుః 460
- తె. ఎయ్యదానందతత్త్వమైకయెసఁగుకతన
ప్రేమమఘ్ననది జగతిలో విసరిలు
ముజ్జగమ్ములెఱుంగు ప్రమోదరిసము
దెని యంశంబు దానినే తెలియవలయు 461

వ. ఖౌతికములకంటె దత్కారణముగు జీతతత్వ ముత్కృష్టము గును. జీవుఁడు సమష్టివ్యష్టిరూపుండయి యిరుతెఱంగులను వ్యష్టిజీవులు ప్రారబ్ధకర్మాయత్తులయి పరస్పరభిన్నులై యుందురు. దేవతిర్యజ్మను ష్యాదిభేదములకుఁ బ్రారబ్ధము మూలము సర్వజీవులలో బ్రధముఁడు హిరణ్యగర్భుఁడు. వానికంటె నవతారపురుషులను బ్రహ్మవిభూతులై మిన్న లగుదురు. వారిలో బ్రహ్మ కన్న విష్ణువును, విష్ణువు కన్న రుద్రుఁడును శ్రేష్ఠులు. వీరి మువ్వరి కంటె బరమకారణుఁడగు నీశ్వరుం డెచ్చు. ఈశ్వరతత్త్వమ "సా క్షా సా పరాగతిః" అను పల్కునకు విషయమైనది. పండితుఁడై విత్తప్రహ్లాదుఁడై పరగు పడుచు వాని యానందము మానవానందములలో నుత్తమము. దానికంటె మనుష్య గంధర్వాదుల యానందము నూఱురెట్లధికము. దానికంటె బ్రహ్మానందమును దానికంటె వికుంఠానందమును నూఱుమడుంగు అధికము. దానికంటె రుద్రానందమును, రుద్రానందము కంటె బరశివానందమును నూఱు కొలఁదు లెక్కుడు. తదానందము భూమానంద మని వ్యవహరింపఁబడు. తచ్చైతన్యమే బ్రహ్మవిష్ణ్వాదినానారూపములై వృక్షమునకుఁ గొమ్మలవలె నలరారు.

ఉ. కావున సర్వదేవతలకంటె ఘనుండని శంభు నెవ్వఁడేన్
భావన జేయఁడేని యగుశ్రవాఁడసురుండు సురారులన్న వే
తే? వనజారిలాలితకిశ్రీఠునిపల్ల ననాదరాత్ములై
కావర మొప్పు బాలిశులకంటె మునీశ్వరులార! తెల్పుఁడీ! 463

తే. భేదవాదము లెల్లనుశ్రవాదు దలఁప
వాస్తవము కాదు భేదముశ్రవాస్తవము
నిత్యుఁడొక్కండు శర్వుండుశ్రనిజమెఱుంగుఁ
డయ్య భుధులార! మునులార! శ్రయనఘులార! 464

ఉ. పాపపువర్తనంబు బలుశ్రబాములలో జరియించువారు ది
వ్యాపగ నొడలం గలుగుశ్రనట్టి విభుండు పరాత్పరుండు గా
నోపునొ యోపఁడో యనుచుశ్రనూరక సందియమంది కాలుబల్
తాపుల కోర్వలేక పరిశ్రతాపము నొందుదు రెట్టి పుట్టలన్ 45

శా. పాపాధిక్యము గాదె యెయ్యెడ శివశ్చాస్పరామలజ్ఞానస
 దీపస్ఫూర్తికి నంతరాయమయి బాశ్చింతున్ లసత్ పుణ్యదీ
 వ్యాపారంబుల పెక్కుపుట్టువులఁ జేరయన్ శుద్ధులౌ వారు భ
 గ్యోపేతుల్ గద శర్వుతత్త్వభవనంశ్చాస్పారు నవ్వారికే. 466

క. శివుడొక్కడు సాక్షెన్ము
 క్తి వితరణమొసంగు దక్కుదేవతలును మో
 క్షవిభవసంపాదనమున
 కవిరళసాహాయ్యమొనఁగునట్టిఁడులు కదా 467

చ. పరమశివాతిరక్తులగుశవారిని వేలుపు మిన్నలందఱన్
 గరము పరిత్యజించి శితిశ్చకంతుని మాత్రము సంస్మరించుచున్
 శరణము నొంద ముక్తిగనశకక్యమగున్ భవపాశనాశమే
 కరణి నొనర్పవచ్చుఁ ద్రిజగమ్ములఁ గ్రుమ్మరు జీవరాశికిన్ 468

క. మొక్కకుఁ బాదున నీరిడి
 జక్తిగ లేదలిరు నలరుశకాఖలు దొడగున్
 ముక్కంటి మ్రొక్కు మాత్రన
 దక్కిన వేలుపులు మివులకదనియుట యరుదే? 469

క. కర్కశతరవివిధాంచిత
 తర్కంబున నిర్వికల్పకత త్వమెఱుఁగ బా
 లార్కునిచే నిరులుం బలెఁ
 గోర్కులు సంసారములునుశ్చగౌనసాగ వెటన్ 470

క. అటుకొక యెవ్వఁ డేనియుఁ
 బటుతరవేదప్రమాణకపదతిఁ దత్త్వో
 త్కటవిజ్ఞానము నొందిన
 చటులభవ మ్మొడలి ముక్తి గనదతిని జనున్ 471

తె. వాస్తవమ్ములైనామరూపమ్ములరయఁ
 గల్పితమ్ముల యగుఁగాకకాలగళున
 కభవశివవామదేవరుద్రాదిసంజ్ఞ
 లెసఁగు విషమాజ్ఞానకు ముఖ్యశ్రవ్యత్తి గనుచు 472

- తె. విష్ణు నారాయణాదివిశ్రవిక్త శబ్ద
 వితతి దామోదరుని యందుశ్రవేలయు రూఢి
 నాశ్రయించి మహేశ్వరుశ్రవనండు నవియె
 యోగ్యవృత్తిని విలసిల్లిశ్రయొప్పు గనును 473
- ఉ. రూపములేకయున్న భవశ్రోగవినాశకుడైన భూమిభృ
 చ్చాపున కమ్మహామహానిశనంయమిచంద్రులు దర్శనియస
 ద్రాపునిగా వరించి యెడత్రవోరపు ముక్తిని జూఱగొన్న వి
 ద్యాపరిపూర్ణు లెంచెడి విశ్రధంబు నిటన్ వివరింతు నెనొగిన్ 4 4
- క. క్రొన్నెలపూవౌడల మే
 న న్నెలతయుఁ గప్పుమెడయుశ్రవనయనత్రయమున్
 బున్నెములప్రోవు తనువున్
 జెన్నుంగని శివుని మూర్తి శ్రజింతింపవలెన్ 475
- ఁ. తాండవ వాండిత్యంబును
 ఖండేందుకిరీటమస్త్రకంబున్ గిరికో
 దండంబు గలుగు వేల్పొ
 క్కండగు ద్యేయుండు గరుడశ్రగమనాదులకున్ 476
- చ. పరమశివస్వరూపమయిశ్రభాసిలు సాక్షికి రుద్రకూపమే
 యురతమరూపమై యెసఁగుశ్రనొప్పగుఁ దక్కిన సర్వదేవతో
 త్కరతనువై భవంబు లెఱుశ్రదానికి నీడగు నంచు సర్వశా
 స్త్రురుచిరమర్మముల్ దెలియశ్రసద్గణముల్ వచియింతు రెమ్మొయిన్
- చ. పరశివతత్త్వముం దెలుపుశ్రబ్రహ్మానదవ్యయకుద్ధబుద్ధిము
 క్తరసము భాతి నామము లశ్రఖండరసంబున కెంచ ముఖ్యవృ
 త్తి రహిఁ జెలంగు నన్యులగుశ్రదేవతలందు నముఖ్యవృత్తియై
 పరగుఁ దదీయనామములుశ్రభావుకులారః యెఱుంగుఁ డిగ్గతిన్ 478
- ఘ. చలన మింతయు లేనిశ్రస్వాంతమందు హరాంఘ్రి
 నలినముల్ నిల్చు ధ్యాశ్రనంబువలన
 విరులుకావివి మనోశ్రవిమలసుమము లంచు
 శర్లు నర్పించు పూశ్రజనమువలన

నాకొన్నవారికినమృతోపమానాన్న
మిడి ధన్యుడై ముదంకపడుటవలన
త్రావ నీకులు లేకతహతహపడువారి
కెఱఁగి పానీయమ్ముశలిడుటవలన

గీ. సర్వమూర్తుల కరయఁగాశస్వస్వరూప
మైన యీశాను సుప్రపాకదై కభాగ్య
మందఁగలును దానిచేతనాత్మయందుఁ
బరమతత్త్వమ్ముప్రత్యక్షశ్రవణి వఱలు

479

క. శివసుప్రసాద మొక్కటి
దవులకయున్నట్టి వేళఁదత్త్వవివేకం
బవునే యెందునఁ గావున
భవుకృప సంపాదనీయశ్రవణార్థ మగున్

480

28. శివలింగస్వరూపకథనము

క. భవ మెడలి ముక్తుఁడగు మా
నవుఁ డెయ్యదెఱుంగ దానిశ్రవణసుధ లొలుకన్
వివరింతున్ సంక్షిప్త
స్తవనీయవిధంబు మీరశసన్మణులారా!

క. శివుఁడెరుఁగున్ జగమెల్లను
శివుని జగంబెరుఁగ దింతశివుఁడు తెలివియో
శివభిన్నము జడమగు వా
స్తవముగ శివుఁడెవెలుంగుశస్వప్రభ తోడన్

482

ఉ. ఆరయ స్వప్రకాశమహిమాతిశయంబులు శంభునందు గా
కేరియెడన్ జెలంగుఁ బరశమేశ్వరు వీడి మఱొక్కచోట దై
వారునయేని యాశివునశ్రకౌనెఱు లెంచ శివాంకమో! నిరా
బారు లెరుంగుఁడిరలు శుభ్రభంబగు దీని నెరుంగు వారికిన్

తే. స్వప్రకాశైకలక్షణేశ్వరుఁడు శివుఁడు
గలకుండిన సకలలోకంబు లందు

నెయ్య దెకఁడును దెలియఁదోయ్యలార!

కనుక శివతత్త్వ మొకటె చేతనము సుండు

చ. సకల మభావమందు ననుభవమౌ నను వాదమొంద దు
శృకమగు నిర్విహింప నదికాస్త్రవిరుద్ధమ యుక్తిబద్ధమిం
చుక దలపోయుఁడీ! బుధులుశూన్యము శేషి యనంగరాదు ఈ
న్యకలన గుర్తెఱుంగునదికయై పరచేతన మొండు మీతెఱున్ 455

క. భాసురవేదము "తద్భా
సాసర్వమిదంవిభాతిశక్య"మ్మని వా
చాసంరంభము నెఱపు సు
ధీసంఘములార! మీకుఁత దెలియుంగాదే! 456

క. శివలింగవిగ్రహమ్మన్
"శివస్య లింగ" మ్మనుచు వ్రచింతురు వేదో
ద్భవవిజ్ఞానుల్ కొందఱు
"శివ ఏవ చ లింగ" మనివ్రచింపుటయ తగున్ 457

త. స్వప్రకాశత వెలయించుక శర్వమూర్తి
కగునె వేటొక్క లింగమేకజగతినైనఁ
దనకుఁ దాలింగమగుఁ గామశ్రద్దహనుఁ డెలమి
యంచు వచియింప రుచియించుకనార్యతతికి 458

స. సర్వధా సర్వధా సుప్రసిద్ధపద్ధామైన శివలింగమునకు శివుని
లింగమని లోకము వ్యాభ్యానించుట హీనవివేకోక్తి ననుసరించి యని
తెలియవలయు నటులఁ గాదందురేని యప్పలుకులు సమంజసము
గావని నుడువవలసి యున్నది. శివుఁడుస్వతఃప్రకాశుఁడయ్యు మాయా
బద్ధజనదృష్టి కప్రకాశుఁడగుఁగాన నజ్ఞజనవ్యవహారదృష్టిచే శివుఁడుఁ
లింగగమ్యుడనియు బరమార్థదృష్టిచే నలింగ గమ్యుఁడనియుఁ దెలియ
వగు. సామాన్యజ్ఞానము కల మనీషిజనవ్యవ హారభేదంబు లిందుఁ
కొందువఱచెద. 459

తత్త్వమస్యాదివాక్త త్తిజన్యవిజ్ఞాన
మభవలింగం బనిశ్రయరయువారు
చతురమీమాంసా విశ్చారసారజ్ఞాన

మగు శివలింగ మంత్రచరయువారు
 స్మృతి పురాణేతిహాస నేరితామలబోధ
 మగు రుద్రలింగ మంత్రచరయువారు
 ఘనచి త్తబుద్ధ్యహాంత్రకారమానసములు
 నగు శర్వులింగ మంత్రచరయువారు

గీ. ఇందియము లైదు ప్రాణంబులేను మేను
 నగును శంః రలింగ మంత్రచరయు వారు
 విషయములు నైదు తన్మాత్రోవితతి యైదు
 హారుని లింగమ్ము అని యాత్మనరయువారు 490

ఆ. భూతపంచకమ్ము భూతసూక్ష్మము లైదు
 నంగజారి లింగమనెడివారు
 వివిధలోకసమితిలేవివరింప నీకాను
 లింగ మనుచు నెడఁజెల్లంగువారు 491

క. కలుగునదెల్లను జగతిం
 గలుగని యది యెల్ల గరళశ్రకంతుని లింగం
 బెలమినగు ననుచు నెఱుకలు
 గలవారలునుం గలారుగలుగుదు రెపుడున్ 4 2

ఉ. కాని విశుద్ధయోగిజనకగణ్యులు శంభునకున్ స్వయంప్రభా
 మానితదివ్యతేజునకుశ్రమానిహృదంతరదేశవాససం
 ధానకళావిలాసున కెరదందలపోయఁగ లింగమేదియుం
 గానమటంచుఁ బల్కుదురుకగాదె మతిప్రకటోన్నతస్థితిన్ 493

ఉ. అయ్యచి లింగమంచు వచిత్రయించిన నయ్యదచేతనంబయో
 నొయ్యస్వయంప్రకాశునకుశ్రనొప్పును లింగమనంగఁజెల్లునే
 యెయ్యెడఁ జర్చ చేసిన మరహేశ్వరుఁడొను స్వలింగమంచు ధీ
 న్యాయ్యము మీర వాకొనుట్రయర్హతమంబగు గాదెయేరికిన్ 4 4

వ. కావున గమకార్థమందు లింగశబ్దము వర్తించు నెడ శివునకు
 లింగమే లేదని సిద్ధాంతము. లింగమన నాలయమనియు నర్థము కలదు.
 ఆలయమున నాధారము. ఆలయము లింగమను నెడ సర్వాధారుడైన

శివున కాధారమెట్లు పొసగును. తాను నిరాధారుడై స్వప్రతిష్ఠితుడై శివుడు సర్వాధారుడగును. ఆధారాదేయభావము కల్పితముగాని వాస్తవము కాదు మఱియు లింగమన అయ మొందు స్థాన మని యర్థముం గలదు. బుద్ధినైశిత్యముచే నేయర్థముం జూచినను శివుడు స్వలింగ మనియే స్పష్టమగును. సర్వమును స్వపరమ కారణమైన శివునందు లీన మగును కనుక శివుడు లింగమగును గాని శివునకు లింగమొండు లేదు. భ్రాంతిరజశాదులు సత్యములైన శుక్తికాదుల యందు అయమగుటయుఁ బ్రసిద్ధము. అశివస్వరూపమై శివేతరమైన సర్వము శివాఖ్యలయస్థాన మందు నశించును. కావున నదివినాశియు శివలింగముమాత్ర మవినాశియు నని పెద్దలు పలుకుదురు. మఱియు శరీరమునం దాటు చక్రములు గల వందు శివు నుపాసింపదగు మూలాధార మణిపూర కానాహతాజ్ఞా ద్వాదశార షోడశారములు వానికిఁబేరులు. దేహమష్ట విత్తస్తి పరిమితము. మూలాధారముచతుర్విత్తస్తి కనంతరము ననుండు నందు గుణసామాన్యోపాధికుండగు గణేశుం దుపాస్యండు నాభియందు మణిపూరకచక్రముండు. నచ్చట రణోగుణోపాధి కుండు జగత్సృష్టివ్యాపారుండు బ్రహ్మభిఖ్యాండును నగు నాపరతత్వమే యుపాస్యము హృదయమున నం దనాహతచక్రముండు నట సత్త్వ గుణోపాధికుండు జగత్పాలనవ్యాపారుండు విష్ణుభిదేయుండు నగు నాపరతత్వము చింతించునది. భూమధ్యమునం దాజ్ఞాచక్రముండు నట తమోగుణోపాధికుడు సర్వసంహారవ్యాపారుండు రుద్రనామధేయుండు నగు నాపరతత్వము ధ్యానించునది. బ్రహ్మరంధ్రమునందు ద్వాదశార చక్రముండు నందు సాక్షీరూపుండైన నాపరతత్వమే యుపాసింపదను. బ్రహ్మరంధ్రానంతరమున వెనుక షోడశారచక్రముండు నట. స్వప్రతిష్ఠితుండైన యాతత్వమే నిలుపునది. ఇది తాపనీయోపనిషదను సరణ నిపుణు లుపన్యసించు విద్య. మూలాధారచక్రోపాస్యదైవత్త మింతకు మున్ను బల్కితిని. మిగిలిన చక్రములయం దుపాసింపవలసిన దైవత్తముల విస్తరింతు. వాస్తవముగా నాద్యంతరహితంబు నశరీరంబు నయ్యు స్థూలశరీరసంబంధమొంది కాలానలజ్వలనోత్కృష్ట వర్ణవరేణ్యంబయి

సృష్టికృమోపకృమమునకుఁ గడంగుట నభోముఖమై వెలయు పరతత్వము
 మణిపూరకచకృమమునందు ధ్యానింపవలయు. తద్ధ్యానమున నోంకారమున
 ప్రధమమాతృయగు నకారమహోమంతృమును స్మరింపవలెను. జాగ్రద
 వస్థాసాక్షియయి వైశ్వానరాభిఖ్యుండగు పురుషుఁ డకారముగా భావింప
 వలెను. మఱియుఁ గాంతిని గోటిసూర్యోపమంబయ్యుఁ దైక్ష్యరహితం
 బగుట కోమలంబయి కిర్మఫలప్రాప్తిస్థానము కానందున నపదంబయ్యు
 నర్వికర్మపరోపభోగస్థానంబైన లింగశరీరము నుపాధిగాఁ గొనుట పదాఖ్య
 వెలసి స్థూలశరీరరహితంబగుట నబాణంబయ్యు స్థూలశరీరోపాధి సహి
 తంబగుట బాణనామ్నారంబయి విలసిల్లు సంసారవాశకంబగుట నూర్ధ్వ
 ముఖంబయి విలసిల్లు విష్ణుస్వరూపం బనాహతచకృమము నందు నోంకార
 మునకు ద్వితీయ మాతృయగు నుకారాఖ్యమహోమంతృముచే ధ్యానింప
 వలెను. వాస్తవముగ నరూపమయ్యు నాత్మభక్తిజనానుగ్రహనిమిత్త
 మునఁ బార్వతీ సహితంబయి శతలక్షసితభానుసదృశంబయి విశ్వం
 బయ్యు విశ్వ జ్ఞాన సాధనంబయి వెలయు రుద్రరూపమున
 నాజ్ఞా చక్రమందు నోంకారత్వతీయమాతృయగు 'మ' కార
 మహోమంతృమునఁ గొల్చునది. పూర్వోక్తాకారోకరమకార మంత్ర
 త్రితయంబు గురూపదేశమునఁ గాని యభ్యసంపరాదు 416

శా. జ్ఞానాద్వైకవిహారధీరులకుఁ బూజ్యబ్రాజదర్శ మ్ముమా
 జానిత్యాతవిలాసమూర్తిని నిజేశ్చన్ స్వీయకాయస్థ
 త్రానీకంబుల మున్నుఁ జెప్పిన గతిన్ ధ్యానించినన్ యోగసం
 ధానాంచత్పురుషాళికిన్ ముదమిడున్ శశంభుండు ప్రత్యక్షమై 416

క. పాంసులతానిలయంబగు
 సంసారాంబుధిఁ దరించునమయంబున వి
 ద్వాంసునకు జ్ఞాననౌకా
 శంసితవిహారణము కాక శరణము గలదే? 417

శా. అంతర్లింగము గుర్తెఱుంగు పరవిశ్వాదక్షిణదుః
 భాంతప్రోద్ధతసంస్కృతిప్రకటపాశశాసీకబంధం బుమా
 కాంతానుగ్రహమొంది త్రుంపఁగలుగున్ గానన్ శ్రుతుల్ బ్రహ్మని
 స్థాంతస్పంచరణమ్ముఁ బల్కుఁగద శ్రేయంబెంచి లోకాళిన్ 417

శా. పూవుల్ పండులు నీకులిచ్చి పరశంఖభున్ బూజలన్ భక్తి మైఁ
 గావింపుండని శాసనంబు సలుపంక గా ముఖ్యకర్తవ్యమా
 టావాభ్యాంబుసుమాదు లిచ్చి శివు సంకఠావింపుఁడీ యంచు సం
 నేవామార్గము తెల్పుతేగద సుధిత్ర శ్రేష్ఠాశికెప్పట్టులన్. 449

తె. అరయ నజ్జానమే మూలకమైన యాజ
 వంజవ్యాఖ్యమహాభూజకవనము వేఱు
 తో నశింపదు మంత్రాలశ్రతో సమర్ప
 ణమొనర్చెడి పూజలకనమ్ముఁడింత

శా. జ్ఞానమ్మే హరపూజ పూలఁగొనిపూకజల్ సల్పుతే స్థూలమా
 రాసీకంబుల బోవుటల్ శ్రుతిశతకప్రామాణ్యమేకై కొనం
 గా నొ ధీరజనాశికెంతయును ముఖ్యంబైన ప్రామాణ్య మం
 చోనాశీకభవప్రభావయుత మశ్రత్యూర్జస్వ లూహింపుఁడీ 501

శా. కేవలమున్ ద్రినేత్రుఁడనికీర్తి వహించిన వ్యాసమౌని సం
 భావనతోడ నాకు ముసుకబల్కిన రీతిని మీకుఁ బల్కితిన్
 బావనులార మీరు హరుకపాదములన్ భజియించి తత్కృపా
 స్థావనలక్షి గైకొనెడుకథాగ్యము మీ కగుఁగాత మెన్నఁడున్

శా. సత్యేతరమైన జగం
 బత్యంతము దొలఁగునెన్వకఁడన నిటలాక్షున్
 మత్యున్నతి దర్శించిన
 గత్యమలత గల్గునట్టికాలమునఁ జుఁడి 508

29. శివస్థానవిచారము

శా. ప్రతిబంధంబులు గలు వారికిఁ ద్రినేత్రజ్ఞానమింతైన నే
 గతినైనన్ బొడసూప దట్లగుటవకక్కాణింతు నేతీర్థసం
 గతినిన్ దత్ప్రతిబంధసంతతి నొగిన్కఱిండింతుఁనుజ్ఞానులా
 శితికంఠానఘదివ్యతీర్థముల సంకనేవింపుఁడీ భక్తి మై. 514

శా. ప్రతిబంధములు తొలఁగక
 ప్రతిజీవుఁడు పొందునట్టిపదమెది యన స

- న్మతిః బరశివుః డేయని ని
శ్చితగితిః బలుకంగ వచ్చుఁగ్రజింతించినచో. 505
- త. గాధ యొక్కఁడు దీనికిఁగలదు మీకు
నుడువఁగడఁగుదు మీరు విశ్రనుండు బాడ
బావతంసములారా! మఠహాత్ములారా!
నుడువు నాకును వినుమీకుఠనడరు ముదము 506
- క. లోకోద్ధరణార్థమ్మయి
వే కుంతుఁడు పక్షిరాజశ్రవాహవిహార
శ్రీకుండయి రజతాద్రి
ప్రాకటసుందరవిశాలఠపరిసరభూమిన్. 507
- క. చేరి యొకతావునన్ సు
స్మేరలతాంతాతిసురభిఠ నేవ్యవనీశ్చం
గారం బారసి యచ్చో
సారతప మ్మాచరించితశర్వున్ దనిపెన్ 508
- స. లేతవెన్నెల నవఠలీల గెల్వగఁజాలు
బసుమంబు మేనిపైఁగ్రబసలు గొలువ
ముత్తీరుగా దిద్దుఠబూదియొప్పిదములు
నుదిటిపై మురిపెముల్ఠగుదురు. పరుప
మెడదిగి రుదురాకఠబెడగులనేవళం
బరిదిచందవుఁ జెన్నుఠలమరఁజేయ
సంజకెంజాయ గెఠల్వంజూచు నెఱ్ఱని
జడలువై రాగ్యంపుఁగదొ డవులీన
- గి. నారచీరయ మొలకు మంఠడనము గాఁగ
తన్నుభజియించు వారిపైఁగన్న నెనరు
కంటికొనల నటింపఁగ్రాఠగఠశకంతుఁ
డచ్చటికి వచ్చి ప్రత్యక్షఠమయ్యె నంత. 509
- క ఆలాలితచంద్రకళా
మాళిన్ గని లేచి భక్తిఠమహితుం డగుచున్

గేలోఁదలఁ గీలించుచు

నేలన్ సాష్టాంగప్రణతిశ్శనెఱపెన్ హరియున్

5.0

వ. “అ” కారుండ వైననీ వతిశుద్ధుండ వఖిలభూతాత్మభూతుండ వనం
తానందమూర్తివి నీకు నమస్కారము. “ఆ” కారుండ వైననీ వసం
గుండ వమలుండ వనవరతసాక్షిస్వరూపుండవు నీకుఁ బ్రణామంబిడెద.
“ఇ” కారుండవైననీ వింద్రాధిలోకపాలాతిశయవైభవుండ లేక ప్రభుండ
విదగ్ధసిద్ధికరుండవు నిన్నున్ వలగొనియెడ. “ఈ” కారుండవైన నీవు
వరిష్ఠుండవు వసుదుండవు వంచకాలభ్యుండవు వాంచితార్థప్రదాతవు నీ
కంజలివెట్టెద. ‘ఉ’ కారుండవైన నీ వుగ్రుండవు త్తమో త్తమార్చనీ
యుండవు నీకుఁ గేలెత్తెద. ‘ఊ’ కారుండవైన నీ వూర్జితుండవు త్త
మాత్ముండవు త్తమజ్ఞానగమ్యుండవు భోగాపవగ్రాగుల కుపవీతుండవు
నీకుఁ జేతులు జోడింతు. ‘ఋ’ కారుండవైన నీవు రామపూర్వార్చితుం
డవును ఋగర్థస్వరూపుండవు నీకుఁ బ్రణతుండ నగుదు. ‘ఋ’ కారుం
డవైన నీవు స్వయంభువుండవు నిత్యత్పత్తుండవు రసాదిస్వరూపుండవు
నీకెఱగెద. ‘ౌ’ కారుండవైన నీవు లింగరూపుండవు లింగలిం
గ్యాధిభేద విహీనుండవు. ‘ౌ’ కారుండవైన నీవు లయస్థానుండవు
ధ్వంసకుండవు కర్మఫలప్రదాతవు. లక్కవంటి యొడలు గలవాండవు
నీకుఁ బ్రణమిల్లెద. ‘ఏ’ కారుండవైన నీవు ప్రత్యగ్రూపుండ
వద్వయుండ విదంతాహంతాసాక్షివి నీకు నమితశిరస్కుండ. ‘ఐ’ కారుం
డవైన నీవు జ్ఞానిజ్ఞానాత్ముండవు. ‘ఓం’ కారుండవైన నీవు రుద్రుండవు
విష్ణుండవు వాచ్యవాచకకూన్యుండవు స్వయంప్రభావుండవు నీపాదముల
వ్రాలెద ‘ఔ’ కారుండవైన నీవు మహామంత్రస్వరూపుండవు మహాదేవుం
డవు ‘బిందు’ స్వరూపుండవైన నీవు బీజస్వరూపుండవు. బీజాధిష్ఠానమీవు
బీజనాశకజ్ఞానస్వరూపుండవు నీకె చేతులు దోయిలించెద. విసర్జనీయుండ
వైన నీవు విస్మయుండవు విశేషప్రార్థనీయుండవు నీకు వినముండనగుదు
‘క’ కారుండ వైన నీవు కంజభవాదిపరదైవతసంభావ్యుండవు కారణాది
శరీరత్రయ సంహారకారుండవు కాలాతీతుండవు నీకుఁ బ్రణతశిరస్కుండ
నగుదు. ‘ఖ’ కారుండ వైన నీవీపంచీకృతపంచీభూతాదియై భాదిపంచ

ఋతహేతువపు ఖసద్యశనిర్మలమూర్తి వి ఖలప్రజ్ఞాగోచరుండపు నిన్నుం
బొగడెద 'గ' కారుండవైన నీవు గజేనుండవు. గణబృందార్పితుండపు
గంగాధరుండపు గణాతీతుండపు గుహాఖ్యబుద్ధివేద్యుండపు నిన్నుఁగొల్చెద
'ఘ' కారుండవైన నీవు సర్గప్రళయసమయముల జగములు నీయందు నిది
డమై యుండుఁగాన ఘనాత్ముండపు ఘటాదిదృశ్యప్రపంచవిలక్షణుండపు
నిన్నుగడింతు. 'జ' కారుండవైన నీవు జమంత్రార్థస్వరూపుండపు "జాటి
జూ" మున్నగు సకలవర్గములకు నవాచ్యుండపు నిన్నభివర్ణించెద. 'చ' కారుండ
వైన నీవు చకారమంత్రనిష్ఠాతుల కమృతపదప్రదాతపు చకార
మంత్రార్థమపు నీకు స్తవమర్పింతు. 'చ' కారుండవైన నీవు చలాలస్య
చ్ఛాదనాదివిశేషములచే చాదనచ్ఛండనచ్ఛన్నవిభాగుండపు. నీకు నమ
స్కారము. 'జ' కారుండవైన నీవు జగదుత్పత్తిస్థితిలయకారణశక్తి వి.
జయార్థులకు జయ ప్రదాతపు. మాయను స్వవశమునం దుంచుకొను
వాడవు గనుక జంభమోహుండపు నీకు మ్రొక్కెద. 'ఝ' కారుండ
వైన నీవు ఝమంత్రార్థస్వరూపుడవు కాన నమృతస్వరూపుడవు 'ఝ'
యన నమృతవాచి తర్ఘుకారాఖ్యామృతము మధ్యము నందుఁగల చం
దురిండపు నీకుదండనమస్సుగూర్చెద. "జ" కారుండవైన నీవు జమం
త్రార్థస్వరూపుడవు జమూర్తి వి జ్ఞాననిష్ఠజనమోక్షప్రదాతపు నీకు నభి
వాదనం బొనర్చెద. 'ట' కారుండవైన నీవు బటాటిటీటుటూ ప్రభృతి
కారాధ్యుండపు సురాసురపూజ్యుండపు నీవు నమస్కార్యుండపు "ఠ" కారుండ
వైననీవు ఠమంత్రార్థస్వరూపుండపు ఠతాదిగణసేవ్యుండపు ఠమధ్యుండపు
నిన్ను సేవించెద. "డ" కారుండవు డడాడిడీడుడూడేదోమహానాదార్పి
తుండవు. డామరములన భయంకరములు డామరశబ్దపూజ్యుండవు. స్మృత్త
ప్రీయుండవు నిన్నభినుతింతు. "ఢ" కారుండవీవు ఢమంత్రార్థపరిజ్ఞాత్ప
జనులకు ఢాభిదానంద మొసంగువాడవు నీవుపాస్యుండవు. "ణ" కారుం
డవునీవు ణణాణీణీత్యాది విరావపూజ్యుండవు ణసంజుండవు ణాకిణిగణ
పూజ్యుండవు. ణసపర్యుండవు నీకుఁ గైయెత్తెద. "త" కారుండ వీవు
తతాఖిలప్రపంచుండవు. తత్వమనుపూజనీయుండవు నీవు సేవనీయుండవు
'ధ' కారుండవీవు ధమంత్రార్థస్వరూపుండవు ధధంజిత గణపూజ్యుండవు.

నీవు ప్రమదేశ్వరుండవు కావున "ధ" మధ్యుండవు. నీకై నతుండనగుదు.
 'ద' కారుండవు దయారూపియగు మహీశక్తి నీ రూపమగును. దేశ
 జాతి రహితుండవు. దివారాత్రి స్వరూపుండవు. నీకు దాసుండనగుదు.
 'ధ' కారుండవు నీవు ధరాదిపంచభూతాదినేతవు. ధరాధరతల్లజంబై న
 కై లాసాది నీకుఁ గాఁపురము నీకు బాహువులెత్తుదు. 'న' కారుండవు
 నీవు నగేంద్రుడవును నీవునామజాత్యాదికారణుండవు నీవు నమ్ముండవు
 శివుండవీవు నీకుఁ గైమోడ్పు. 'ప' కారుండవు నీవు పరమాత్ముండవీవు
 పరాపరవిహీనుండ వీవు పరానందస్వరూపుండవు నీవు నీకుఁ బలుమరు
 పౌగడ్తొసఁగెద. 'ఫ' కారుండవు నీవు ఫలాభిధుండవునీవు. మరియు
 ఫలాఖ్యం దనరారు ప్రమథగణమ్ములకుఁ గారణంబవు. నిన్ను స్తుతింతు.
 'బ' కారుండ వీవు బంధనకారణమైన యవిద్యానాశకుండవీవు బకారాఖ
 బ్రహ్మమంత్రబీజమ వీవు బ్రహ్మాండసృష్టికర్త వీవు నీవు మాననీయుం
 డవు. 'భ' కారుండ వీవు భవుండ వీవు భవాభితారకుండ వీవు భశబ్ద
 లక్ష్యుండ వీవు భర్గుకుఁ బ్రాణవల్లభుండ వీవు నీకుఁ బ్రదక్షిణము లర్పింతు
 'మ' కారుండవీవు మహామాయాపాశచ్ఛేదకుండ వీవు మమకారరహితు
 లకు మహానందంబీవొసంగుదువు. నీవు మహనీయుండవు. 'య' కారుండ
 వీవు యథార్థుండవు నీవు యధార్థజ్ఞానవితానములకు యధార్థప్రత్యగద్వైత
 జ్ఞాన మిడుదువు. నీకుఁ బ్రహ్మీభావమొందుదు. 'ర' కారుండవీవు రతి
 ప్రాణనాధుండవై యీ వవతరించితివి. రతి హేతువు నీవు రవి నీయష్టమ
 తనువు. రోగనాశకుండవు నీవు నీకు డోసిల్కొగ్గెద 'ల' కారుండ వీవు
 లలితమృగలాంచనుండైన సోమునకు శుద్ధప్రతిపత్తిధి మొదలు పౌర్ణమి
 వఱకు నొక్కొక్క కళ హెచ్చి యప్పటి నుండియు నమావాస్య వఱకు
 నొక్కొక్క కళ తగ్గునట్లు సోమలతకుఁ బూర్వవక్షమున ప్రతితిధికొక్క
 పత్రము దొడగుటయుఁ బశ్చాత్పక్షమునఁ బ్రతితిధి కొక్కయాకు
 నూడుటయు సంభవించుటం జేసి యాయష్టమూర్తులలో నొక్కఁడవై
 సోమునివలె సోమలతయును నీవు. లాభాలాభప్రసంగమొప్పుని నిత్య
 సిద్ధవస్తువ వీవు నిన్నుగడింతు. 'వ' కారుండ వీవు వరదుండవు నీవు
 వాసుదేవాదిత్రయమునకు నీవు కారణమవు. వాంఛ యను వలనుద్రెంచు

వాడవునీవు. నీకు మ్రొక్కిడెద. 'శ' కారుండవీవు శరణ్యుండ వీవు
 శరణార్థిశంకరుండవు శరచ్చంద్రధవళ మోహనుడవీవు నీకై మ్రొక్కెద
 "ష" కారుండ వీవు షడాధారషట్పక్రాది స్వరూపుడవు వీవు షడక్షర
 విషణ్ణుండవు నీవు షణ్ముఖహేతువవు నీవు నిన్ను భజింతుము. "స"
 కారుడ వీవు సహజశక్తిసహితుడైన భృంగీశుండవగు సకారార్థమవు
 నీవు సకలసాక్ష్యసాక్షివి నీవు సదాత్ముడ వీవు. సాధుజనకృతోపకారి
 వీవు నీచరణము వలెద. 'హ' కారుడ వీవు హంసరూపుడ వీ
 వహంపదప్రత్యయ జ్ఞేయుడవు నీవు. అహంకారరూపుడవీవు. హాహా
 హీహీహూహూ గతమూర్తివి నీవు. నీమ్రోల వ్రాలెద. 'ల' కారుం
 డవు నీవు లకారమంత్రప్రియుండవు. లోలత్సంసారనాశకుండవీవు నీ
 కాళ్ళపై బడెద. 'క్ష' కారుండవు నీవు క్షమంత్రార్థస్వరూపుండవు క్షమా
 రమణీయులకు క్షేమప్రదాతవు నీవు నాకునుక్షేమకారుడవగు నీకునమస్సు

తే. మాతృకామంత్రలిఖ్యాయమాతృమాన
 సాక్షిణే మాతృకాకాయశసంగతాయ
 మాతృకాధారభూతాయమాతృకైక
 మూలరూపాయ మహానే నశమో నమోఽస్తు. 512

క. కేవల మపదాత్ముండయి
 నీవు స్వరవ్యంజనాత్మశనియతపడుండై
 భావన కందెడు వాడై
 నేవకనేవ్యుండ ఎపుదుకచేయుదు నతులన్ 513

తే. అష్టవర్ణవిభక్తుడర్థవై యశేష
 శబ్దరూపుండవై సర్వశబ్దలక్ష్య
 సాక్షివై శబ్దవాచ్యత్వసరణి గనని
 స్వప్రకాశుండ వగు నీకుశ్రవందనమ్ము. 514

క. నిరుపాధికస్వరూపుడ
 పురుతర్కప్రమితికందశ్రవద్యత్తోకో
 త్కరసాక్షివి తేజోనిది
 విరుకరముల నీకుమోక్షుశ్రనేనెయ్యెడలన్ 515

చ. అతులనిజస్వరూపమునశనారయ నీవొక యింతయేనియున్
 జ్యుతిగనకుండువాడవు మగహోజ్జ్వలతేజుడవున్ స్వయంప్రకా
 శత దనరారువాడవునుశసాక్షివియున్ బృహదాఖ్యవాడవున్
 చతురుమతిప్రపూజ్యుడ వాశసంగెద నీకు నమశ్శతమ్ములన్ 516

క. త్రిగుణపరాభవ మెఱుగని
 యగణితమౌ సుప్రసాదశమందెడివా రొం
 దఁగనేర్తురు నీతత్త్వం
 బు గరమ్మును నేను నీకుశ్రమొక్కెద నభవాః 517

క. అని వనజాక్షుడు నుతియిం
 చిన నునుబలుమొయిలు బోలిశితికంఠుఁధీడు
 రనినాదాంచితముగ ని
 ట్లనఁదొడఁగెను మోదమందిరయచ్యుతు తోడన్ 518

క. నీవెమిగోరి తపముం
 గావించెద విట్లు నీకుశ్రగలవే బడయం
 గా వలసిన కోర్కూలు ల
 క్షీవర పలుకిందఁదగు సుశమీ దాపకుమీ 519

మ. అనుచున్ గౌరవమొప్పఁగా నభవుడశ్రయ్యజ్ఞాక్షుఁ బ్రశ్నింపఁగా
 వనజాతాయతనేత్రుఁడా హరునికిన్శవాలాక్ష నిన్నెట్టి పా
 వనతీర్థంబులఁ గొల్చువాడ దయతోశ్రవాక్రువ్వవే దేవ నా
 కని ప్రార్థించిన చక్రితో ననియె నీశహారాదిశ్రాభర్తయున్ 520

చ. పలికెడివాడ నన్గొలుచుశవట్టులు పక్షికులీనవాహనాః
 సులలితభక్తితో వినుముశచొప్పడు నయ్యవి రెండు తెన్నులే
 కలుగు శరిరమం దొకటికలు నొకండు తదన్యదేశమం
 దలి పలుతావులందు వివిరధంపుఫలంబులు వానిచేనగున్ 521

స. బ్రహ్మారంధ్రస్థానశవాసి నన్ బూజింప
 ముక్తిసాధనమనిశ్రపోలుఁబల్కు
 నాస్యప్రదేశమంశదర్శింపఁగా నన్ను
 భుక్తిముక్తులుదానఁశబొల్చుఁజువ్వె

నయనకరోష్ణగంఠడద్వయదంతనా
 సామూర్ధపాదహస్తస్త ములయందు
 సందియు న్నాభిపాశ్రద్వయవృష్టస
 ట్చక్రదాతూత్కరస్థానములకు

గీ. నర్చనమునేయఁగలు నశనంతఫలము
 లనుచు నమ్యుయి స్థానంబుకలాత్మదేహ
 మందు వెలసిన పుణ్యతీర్థరాళి యనుచుఁ
 దెలియజెప్పిరి గాదె సుశ్రద్ధీజనములు

522

ప. కైలాస దక్షిణకైలాసములును గో
 పర్వతాఖ్యమునుశ్రీపర్వతంబు
 కేదారసోమనాశధోదారహారతీర్థ
 వృద్ధాచలాదులుశ్రవిమలకౌళి
 గోపుటమ్మును గుంభకఘోణమ్మును ద్రికోటి
 కాఖ్యమధిగ్రామకమన్నదియును
 సవ్యేతరావర్తసంజ్ఞమ్మునున్ ధృతి
 స్థానమ్ము వల్మీకసంజ్ఞితమ్ము

త.గీ. పుండరీకము రామేశశ్రపురవరమ్ము
 నలఘుమంగళవంశహోశ్రలాస్యములును
 హృతతీర్థమ్ము లనఁదగుకభుక్తిముక్తి
 ఫలము లొసఁగెడితీర్థముల్పద్మనాభః

523

క. సారసనాభా! మఱివే
 దారణ్యమనంగఁజను మకహోతీర్థంబున్
 సారతరపుణ్యనిలయగ
 జారణ్యమ్మనెడి తీర్థమలఁతులె తెలియన్

524

ఉ. ఈవును నేను నందియు సుశరేశ్వరుఁడున్ గణనాధుఁడందఱే
 దెవునికై ప్రియంపడి మశ్రీతిన్ దగ నిల్పిసపర్యగూర్తు మా
 దైవతమే నృరాట్టగుగ్రదాయెటనంచుఁ దదీయవాసమే
 లావేదుకంగ బుద్ధియునిశ్రయార్పణనోక్తి వినంగలేదొకో!

525

- ఉ. ఎంతకుఁజాలియున్న నొకరయింత మహర్షితతుల్ శ్రుతిస్మృతుల్
 చింతనచేయరానిదగుశచిన్మయతత్త్వము నేమహాత్మున
 త్యంతదయామయాంచితకఠ్టాక్ష మెఱింగినవారు శాంతురె
 గాంతురు ముక్తి నట్టిజితకాలుఁ దొకండు శివస్థలమ్మగున్ 520
- ఉ. ఎవ్వనిచూడ్కి నివ్వటిలుశనెన్నియు నైన శుభమ్ము లెప్పుడున్
 దవ్వలకేఁగు దుఃఖములుఁతామె తమంత భయానఁబోలి వా
 కుఁవ్వగరాని మోదసుఖకోటి లభించు జనాళి కట్టి వే
 ల్పెవ్వలనన్ శివస్థలమఁయియ్యది నిక్కువ మీపెఱుంగుమా 527
- ఉ. కోటిదివాకరప్రభలుఁగూడిన కాంతిన మించువాఁడు మున్
 సాటిలలేనియందతమఁసంబుల బాటవ మొప్పఁ దోలు వాఁ
 డేటిచెలిన్ దలందు వెలఁయించెడు వాఁడు శివస్థలంబు నీ
 రాటమదాపహారి వినుఁమా కనుమా యిది నెమ్మనంబునన్ 528
- కా. ఈ కైలాసనివాస మెన్నఁగఁ బ్రయఁశబెంతెని శ్రద్ధాలస
 దీకళ్యాణుల కర్చితమ్మిది సుధీఁదివ్యాళికిన్ జ్ఞానసౌ
 భ్యాకారప్రద మీ గిరింద్ర మెపుడేఁనానందసంధాయినై
 ప్రాకట్యంబుగ నిల్చువాఁడను రమాఁప్రాణేశ యీతావునన్ 529
- ఉ. ఆరయ భక్తసారహృదయ స్థితి గాంచి యఖండమంగళా
 సారమొసంగఁజాలి పరశ్రవత్యమునన్ బ్రకటింపనేర్చి సం
 సారతమం బడంపఁగలఁజ్ఞానమునీయ సమర్థమౌచు నిం
 పారెడు తాండవం బిచటఁనాత్మముదంబుగఁ జల్చుదున్ వెసన్ 530
- మ పరమప్రేమనికేతనమ్మగు నుమాఁభామాలలామంబు భా
 సురపుత్రద్వితయంబు వెంటగొని యిశ్చో ముచ్చటల్ మీర సు
 స్థిరపాండిత్యము తోడఁ దాండవము నేఁజేయన్ విలోకించి య
 బ్బురపాటొందుచు నన్యమున్ మఱిచినింఁపున్ సొంపు నెమ్మొము
 నన్ 531

గీ. అంతరంగికు లనఁజనుఁనమలులకును
 నాక ముక్తిండవారోకఁనై కవైభ

వజులు గలునె యెంతటివారికైన

నెఱుకగనుమయ్యః గోవిందరయింతనిజము

532

చ. వనజభవుండు వాణియునునాసవుడున్ శచియున్ ధరేంద్రజా
 వనజముఖీలలామమునునావావిరి నేనిడు దివ్యదృష్టిచే
 తను గద నేనొనర్చు ఘనతాండవమున్ గనఁజాలినా రనన్
 తనఁదగునే తదన్యులకుఁగన్నుల విందుగ నాదున్మత్యముల్ 533

ఉ. భూనుతశబ్దజాలపరిశ్రమోహితచిత్తులు భూరిశబ్దశా
 స్త్రానుగతిప్రభావసమశ్రదాయతచిత్తులు నస్మదీయన్మ
 త్యానుసమీక్షణోత్సవముశ్రలారయ వారలె యెన్నఁడైన మ
 ద్యాన నుతాత్మధీరులకునయ్యవి ప్రాప్యములంచు నెంచుమా 534

మ. శ్రుతిబాహ్యోద్వవిహారులున్ బరమమూర్ఖుల్ సంతతానంతభ
 క్తితతాంచద్ధదయంబులం దున ననున్శగీర్తించిరేనిన్ మహా
 మతి సందర్శనయోగ్యమై వెలయునశస్మన్నత్య పాండిత్య మ
 చ్యుత దృక్పర్వముగాఁగ జూడనగు నిశ్చో విస్మయం బొప్పఁగన్

ఉ. ఇచ్చట నాదుతాండవముననేర్పడఁజూచిన భాగ్యశాలి తా
 మెచ్చఁడు స్వరపై భవముశ్రమేకొని జన్నమొనర్పఁడందుకై
 సచ్చిదనంతమోదమనఁజాలెడు బ్రహ్మమునందు నాస పెం
 పచ్చుపడంగ జ్ఞానమునకాదరణమును సల్పఁడించుకేన్ 536

శా. నాన్మత్యంబును జూడకున్న నరుడై శనన్బుర్వుతో నీడగున్
 గానన్ దత్సుకృతంబు దుష్కృతమయైకష్టాలపాలేయ్యు న
 వ్యానిన్ మామకతాండవోత్సములొప్పన్ జూడకున్నట్టి బ్ర
 హ్మనూనాన్వయసంభవుండగునుబోశయంత్యాన్వయుం డెంచఁగన్

శా. ఏలా పెక్కులు పల్క నింక సకలాశహీనానఘస్థానజా
 లాలంకార మనంగ నొగద మదీశయావాసమైనట్టి యీ
 కైలాసం బిది ముక్తి హేతువగు మోక్షక్షత్రీని దక్కించుకోఁ
 జాలంగోర్కులు మీరు వారలకు నిశస్సందేహమీ సుద్దియౌ 538

శా. అంతర్ధానము నొందె శర్వుఁడిటు లొరయ్యం బల్కి యామీఁదటన్
 సంతోషించి తదీయమౌ దయకు నశబ్దాతాక్షుఁడెంతేని శ్రీ

- కాంతారత్నమొసంగు మన్ననలకై శ్రీకాంక్షించి వై కుంతకు
 ధాంతప్రాంతముఁ జేరెఁగోరికలు డెంతదంబందు నత్రాడఁగన్
 చ. మురరిపుడంతవాఁడు వినెశమున్ శివుఁడానతి నీయఁగా మహే
 శ్వరవరపుణ్యతీర్థములశ్రవానిని మీకు నెఱుంగఁజెప్పితిన్
 గురుతరమోక్షసంపదలశ్రగొబ్బునఁగాంచుడి వానినేవఁజే
 సిరహిని బుణ్యశీలురకుశ్రజిత్తమువేఱొకచోటనిల్చునే 540
- మ. శివతీర్థంబుల కేగువారికిఁగదాశ్రేయంబు ప్రాపించు సం
 భవమృత్యుగ్రపరంపరావ్యధలు నిశ్చయిచ్చె నవిద్యాటవీ
 దవకీలావళి ప్రజ్వరిల్లుఁ జటులాంశతశ్మతుసంఘంబు భ
 స్మవిధంబై నశియించుఁ గాన చనుఁడశ్మద్వాక్యసత్పద్ధతిన్ 541

30. భస్మధారణవైభవ నిరూపణము

- క. శ్రీభస్మధారణోద్యద్
 వై భవముల నిక వచింతుశ్రవాని వినిన మో
 జ్జేభయపదమే యలవడు
 వేభవబంధములు సడలుశ్రవినుఁడి మీరల్ 542
- క. ఇరుతఱఁగగు భస్మంబుల
 నరయగ సన్నుతిని గని మశహాభస్మం బొం
 డిరవొందు నల్పభస్మా
 భ్యరూఢి గను నది యొకండుశ్రగద! మునులార!
- మ. సరమాత్మం డభవుండు శర్వుడుమహాశ్రభస్మాభిధానుండగున్
 దురితాఘంబుల నెల్ల భర్తనవిధిన్ శ్రగూర్పంగ బల్జాణయై
 వఱలన్ మాయ దదీయకార్యము నొగింశ్రభాసింపఁగా హేతువై
 నిరపేక్షాధికభాసకుండగుచు నిశ్చిద్రప్రభం గాచుటన్ 543
- శా. వేదాంతోద్భవవిద్య యొక్కటియె సశ్రద్విద్యాభిధాన్వార్షమా
 వెదాంతేతరవిద్యలున్ దలఁపగాశ్రవిద్యాభ్యతానే యవి
 ద్యాదర్మంబులుగా వచింపఁదగు భేదాజ్ఞానవృద్ధిప్రకా
 రోదారస్థితిమైఁ జెలంగి భవబంధోగ్రంబులై యుండుటన్ 545

సి. బూది బూయఁగనేల? శయోఁదల జడలేల?
 నీటుగా మొలఁగట్టశాటులేల?
 తపము గైకొననేల? శధర్మాచరణమేల?
 పేరు మ్రోసిన యీవిశీరులేల?
 స్వాధ్యాయవిధులేల? శస్మార్త కర్మములేల?
 డంబుమీరిన పురాణంబులేల
 తీర్థాటనములేల? శదివిషదర్శనలేల?
 పటుగోపురాల దేశవశములేల?

గి. మహిళవర్ణాశ్రమాదిధర్మములేల?
 సర్వసాక్షి మహాభస్మశ సంజ్ఞాఁడాత్ముఁ
 డనుచుఁ దెలిసిన యట్టి బుధాశి కరయ
 జ్ఞానులకుఁ గార్య మొకతై నశగలదె చేయ

545

క. ఏనికి నై నను భస్మ
 జ్ఞానమ్మొనయంగ యోగిజనమణి కృతకృ
 త్యానూనపుణ్యఁడున్ వాఁ
 డొనని పచియింప నేలశ్రయభవుండ యగున్

547

క. ఏతద్భస్మజ్ఞాన
 ఖ్యాతార్థము దెలుప వెలయుఁ శ్రగాదే పూజ్యం
 బై తగుశ్రుతియున్ స్మృతియున్
 బూతపురాణేతిహాసశపుంజమ్మొపుడున్

548

క. కృతకుత్యుఁడగుట భస్మా
 ధృతికిని గర్తవ్య మెచటఁ శదెలియఁగఁబడ ద
 కృతమునఁ దనుయాత్రను స
 మ్మృతించుఁ బ్రారబ్ధకర్మశమహిమకులోనై

549

తె. పలికినాఁడను నె మహాశ్ర భస్మవిధము
 నల్పభస్మవిధముల నాడువాఁడ
 శ్రౌతమన లౌకికమునశస్మార్త మనఁగ
 ముత్తైఱంగులు గలయదిశమునులు వినుఁడు

550

కా. శ్రౌతస్మార్తములన్న భస్మములు విశ్రవక్షత్రవైశ్యత్రయ
 భ్యాతాంచత్కులులై న వారికగు లౌక్యాఖ్యంబు భస్మంబు త
 జ్ఞాతాన్యాళికి నొప్పునంచు దెలియన్ శస్త్రార్థయాదార్థ్యధీ
 చాతుర్యాత్ములెఱుంగు తోవగద ప్రశ్నావంతు లాహింపుడి. 551

వ. భస్మము సర్వాంగముల నలఁదియుఁ ద్రిపుండ్రములుగ దిద్దియు
 ధరింపవలెను. “అగ్నిరితి భస్మ”, “వాయు రితిభస్మ”, “జలమితి
 భస్మ”, “స్థలమితి భస్మ”, “వ్యోమేతి భస్మ”, “సర్వగం హ వా ఇదం
 భస్మ!” ‘మన ఏతానిచక్షాంషి భస్మాని’ యను సప్త మంత్రోచ్ఛారణ సహ
 తంబుగ సకలాంగముల బూదిఁ బూయుట భూతిస్నాన మనంబడు. తద
 నంతరిమున “త్రియాయుషం! జమదగ్నేః కశ్యపస్య త్రియాయుషమ్!
 అగస్త్యస్య త్రియాయుషం యద్దేవానాం క్రియాయుషమ్! తస్మై అస్తు
 త్రియాయుషమ్” అను మంత్రములతోఁ ద్రిపుండ్రధారణము చేయ
 నగును. పూర్వోక్త మంత్రములకు ద్విజు లర్హు లగుటం జేసి వారే తన్మం
 త్రసహితముగ భస్మోద్ధూళనత్రిపుండ్రరచనముల నొనర్చునది. మఱియు
 ‘మేధావీ భూయాసం యశస్యేభూయాసం’ మంత్రములచే బ్రహ్మ
 చారియు “త్రియంబకం యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్ ఉర్వారుక
 మివ బంధనా న్మృత్యో ర్ముక్షీయ మాఽమృతాత్” అను మంత్రముచే
 గృహస్థ వానప్రస్థులు నోంకారము త్రిరుచ్ఛారణ మొనర్చి హంస మం
 త్రము స్మరించి యతియుఁ ద్రిపుండ్రముల ధరింపవలెనని జాబాలశ్రుతి
 శాసించుచున్నది. అలాటఫలకంబున వక్షఃస్థలంబున బాహుప్రదేశంబు
 లఁ ద్రిపుండ్రమ్ము ధరించునది. భుక్తిముక్తు లందుననగు మఱియు
 మంత్రరహితముగా భస్మోద్ధూళన మొనరించిన నేరికై నను వర్ణాశ్రమ
 భేదము లేకయే సుఫలముదయించు నని జాబాలశ్రుతి వక్కాణించు
 చున్నది. మఱియు నుద్ధూళనత్రిపుండ్రములు జ్ఞానభాసకములనియు
 మాయానిరాసకములనియు శ్రుతులు వలుకును.

క. ఏపుగను మాయచెడ జ్ఞా
 నోపాయమునుం గ్రహింపన్ నుద్ధూళనపుం

ద్రోపమితసాధనమ్మెటఁ

జూపఁగఁ శక్యంబె యెంతకసూరికి నైనన్

552

క. సలిలజ్వలనోర్వీనే

వలఁ గలిగెడి ఫలము కన్నశబహుళఫలమ్మున్

లలిఁభస్మోద్ధూళనపుం

డ్రలలితరచనలను సత్వశరమ్ముగఁ గలుగున్

55

సి. ఘోరాఘకుఢరాశిఁగూల్ప ననల్యవ

జ్రాయుధ మ్మెది యనిశయరయుపట్ల

సకలజీవుల ప్రాణశజాలముల్ రక్షింప

నమృతభాండ మ్మెటశననెడిపట్ల

మహితలోకానంతకమంగళకరశక్తి

యెచ్చోట నని చర్చశతెసఁగుపట్ల

మాతృగంగాగురుకమాన్యాళి కన్నఁ బ

విత్రమెయ్యది యనిశవేదకుపట్ల

గి. భస్మమున్ మేని పయిఁబూసిభస్మమొప్ప

మూఁడురేఖలుగా దిద్దిశమురియుట యని

చెలఁగి ఘంటాపథమ్ముగాఁజెప్పవచ్చు

భస్మధారణమేమఱన్శవలనుపడదు

551

సి. స్నానవ్రతమ్ము విశ్జానార్థదీక్షయు

భస్మత్రిపుండ్రపాశవనము లరయ

నైష్ఠికవ్రతము దాశనధురీణతయు లస

ద్భస్మత్రిపుండ్రపాశవనము లరయ

యజునిర్వహణముశనలఘుతపంబును

భస్మత్రిపుండ్రపాశవనము లరయ

శ్రౌతధర్మంబులున్శస్మార్తధర్మంబులు

భస్మత్రిపుండ్రపాశవనము లరయ

తె.గి. వేయు నుడువంగ నేల సంశవిదితసకల

ధర్మసేవనమును భస్మశధారణాస

మమ్మునుం బుండ్రరచన సకమమ్ముగాఁగఁ
 బలుకు ప్రాబల్యు తెలియంగవలెను మీరు
 ధారవీ పార్వతీ భారతీపౌలోము
 అమలభస్మము దాల్చిత్రయడరినారు
 భవపద్మసంభవకపద్మగర్భసురేందు
 తెల్ల భస్మముదాల్చిత్రయేపుగనిరి
 చక్షుఃశ్రవోయక్షరక్షఃసురౌఘమ్ము
 బసుమముం దాల్చిపెంకపెసఁగినారు
 సకలాగమపురాణశాస్త్రవిద్వద్వర్యు
 తెంచి భస్మమును ధరించినారు

౧౧

గి. భూతి మేన నలందిత్రీపుండ్రములను
 జొల్పుగాఁదాల్చియే యెట్టిపురుషులైన
 జ్ఞానవాసనగనువారుకగాన భస్మ
 మహిమ మెంచఁగలారెయేమహితులైన

౧౨

స. ఎన్ని పుట్టవు తెత్తి కయేమి నేర్చిన యైన
 పరశివజ్ఞానంబుకబరగు నొక్కొక్క?
 ఎన్నెన్ని సుకృతమ్ముకలెంచిచేసిన యైన
 ముక్తిచెంతకునై నశ్రవోవుతెరగె?
 ఎన్ని సువ్రతదీక్షకలెమిసల్పిన యైన
 ఎరాళమాచారఫలము లగునె?
 ఎన్నెన్ని తీర్థాలుకనెట్టి వేల్పులఁ గొల్వ
 విపరీతఫలమిడికపీదులకున్నె?

గి. ఎన్ని శాంతుల నొనరింపకనించుకైన
 పాతకమ్ములు నశియింపకవలనువడునె?
 భస్మమును దాల్చుకుండినకభస్మపుండ్ర
 ములను దీర్చక యుండినకపురుషులకెట.

౧౩

ఉ. ఎరికి భస్మధారణసమీధవిధుల్ రుచియింప వేరికిన్
 వైరము భస్మధారణముకనన్బ్రబలున్ దెగుశ్రద్ధయేరికొ

స్పారదు భస్మధారణకళాభ్యసనమ్మునఁబాపసంఘము

వ్వారికి నారలేదని ద్రుశ్వమ్ముగఁబల్కుదు రెల్లపండితుల్ 658

చ. అమలవిశాలఫాలతలకమందము మీతెడి రీతి గాఁదిపుం

డ్రములను దిద్దువానిని గఠనన్ విన మోదము నొందకుండి భ

స్మమహితదర్శనశ్రీవణకసంగతిఁ గోరక యుండు నట్టి య

ల్పమతుల పాపమెన్నఁగఁగకలాఁడె? చతుర్ముఖఁ దంతవాఁడునున్

చ. మఱియును భస్మధారణప్రమాణములారసి యప్రమాణతా

స్ఫురణమతిన్ నిరాదరణకబుద్ధిఁజరించెడి వారి దెంతయో

దురితము వాకొనన్ దరమెకడోషములెన్నుట కైన వానికిన్

దొరగుట గలుగే నరకకఠోయధియింకునె యెన్నఁడేనియున్ 660

క. నాకున్ మదురువరునకు

సాకల్యంబుగను భస్మకసామర్థ్యంబుల్

వాకొనఁగ శక్తిచాలదు

గాక వచింపమొకొ యింతకంఠెన్ దీనిన్ 661

శా. ఆహా! మోహవిజృంభణమ్ములు దురూహంబొఁగదా సర్వవి

ద్రోహమ్ముం బొనరించి భస్మవిధులంశదున్ శ్రద్ధలేకుండఁగా

దేహాత్మప్రతిపత్తి మజ్జనుల కెంతదేన్ గలగాఁజేయు నీ

మోహం బొక్కటి సంహరింప భవముల్ కమూలంబుతోఁబోవవే?

క. నే నేర్పినయటు భస్మవి

ధానమ్మును బల్కినాఁడఁకదద్ర్యతమతులై

ధినిధులారా! మానకుఁ

డే నాఁడును మీరుభస్మశ్రమెలమి ధరింపన్ 662

చ. పరమరహస్యమే యయినశ్రీబల్కితి లోకహితమ్ముగాఁగ ని

త్తరిని విభూతిధారణవిశ్రధానము తావకసన్నిధానమం

దిరవగునేని నియ్యదొకకయింత భవన్మతులందుపుటువుల్

కరముకృతార్థమౌనని తశ్రలంపుఁడు గైకొనుఁ డీవ్రత మ్ముగిన్

31. జీవబ్రహ్మైక్య విజ్ఞానవర్జనము

చ. శివుఁడు దయామయుండు శివుకచిత్తము మెచ్చెడి నేవమీర లు

త్సవముగ సల్పి భక్తి మెయిశ్రసంతతమున్ జపియించి శర్వుఁ డ్రీ

తివెలయు నట్టి తెన్నుల మత్తిన గమనింపుడు నేను వాకొనం
గ విని శుభంబు గాంతుశివుగంతురు నే నెఱిగించు పద్ధతిన్

తె. అఖిలమున్ బ్రహ్మమౌను నేతనగుదు బ్రహ్మ
మనుచు వేదాంతవాక్యాలననుగమించి
శక్తి సహితుని శివునెదరసరగ నిల్చి
విప్రవరులార! యిదిశివప్రీతి కగును.

565

క. ముక్కంటి తాండవంబుల
నక్కజపడి చూచుటొకటిరహరయీశానా!
చుక్కలదొరదాల్పా! యని
గ్రక్కునఁ బల్కుటయు గరళగళ ప్రీతి కగున్

566

క. శివభక్తియు గురుభక్తియు
వివిధపురాణేతిహాసకవేదస్మృత్యా
దివిమలభక్తియుఁ దద్భా
వ విరణముం బరనమున్ శివప్రీతికగున్

567

మ. చదివింపన్ జదువన్ స్మృతుల్ శ్రుతులు శాస్త్రంబుల్ పురాణేతిహా
సదురాధర్షచరిత్రముల్ శ్రుతిశిరస్సంఘోహముల్ ముక్తిది
ప్రదసందర్భములంచెఱింగి దినమున్ కప్రత్యాహ రాహిత్యస
మ్ముద మొప్పార దయామయాచ్ఛతరళంభుప్రీతికిన్ హేతువా 568

పి. జాబాలివాక్యానుశారముగా భస్మ
ధారణమొనరించు శధన్యతముఁడు
దల మెడన్ జేదోయి శ్రదగురీతి రుద్రాక్ష
మాలికన్ దాల్పెడితమాన్యతముఁడు
లింగమందున యెంచినయంగజారిం గొల్చు
భక్తి తత్పరుడై నశభవ్యతముఁడు
వారాణసిముఖోదారపుణ్యస్థలీ
నేవాప్రవణుడై నశ్రేష్ఠతముఁడు

గి. శాంతిదాంత్యాదిగుణములకసత్యసత్య
వస్తుపరశీలనంబునుకవాంఛలేమి

యజదానతపఃకర్మకయాజనములు

గలువాఁడు శివప్రీతికగులుగువాఁడు

569

మ. ఇతరాచారరుచిం ద్యజించి స్వమతాహీనాభిమానాత్ముడై
ప్రతిబద్ధకీయ లుజ్జగించి దురితకప్తారంభతాటస్థస
దతిమాన్యుం డటు అన్యదూషణములంశగావింపఁగా మాని సం
తతమున్ భక్తులఁ గొల్చువానికగు రుశ్రద్రప్రీతిసౌభాగ్యముల్ 570

తె. విషయవాంఛల వీడినకవిపులకును

జ్ఞానపూతాత్ములకు నమశ్శక్తస్కారమిడిన

వినయభక్తి సమేతులకవేదకికొనుచు

వచ్చి వరియించుఁగద శంభుకవత్సలతలు

571

క. దయసకలభూతములయం

దయవిధి విలసిల్లె నేనికహరు ప్రీతికగున్

దయ యొకఁడులేని వారు ని

రయమున కేఁగుదురు వారుకరక్కసులుగదా!

572

మ. చరలింగంబుగ నెంచుకొంచు నభవశ్శానెకనిష్ఠాపరున్
గురుపాదుం దగఁజేరి శక్తికొలఁదిశక్తిగూర్మిన్ దదీయొల్లస
చ్చరణాగ్రస్థలి వ్రాలి నేవ సలుపన్కచంఢ్రోత్తమాంగస్పరత్
కరుణాపాంగవిలాసవీక్షణసుధాదామంబుజూడన్ దగున్ 573

కి. ఈయర్థము దెల్పన్ స్మర

ణీయంబగు గాధ నై పుకణిన్ మును పెద్దల్

గేయగుణులార పల్కిరి

శ్రేయం బద్దాన మీకుశ్రేణేకురు వినుఁడి

574

క. ఘటనాఘటనధురీణుం

డెటు బ్రహ్మాండములొనర్చిశ్శస్పిక్తకరుండౌ

నటు నొకఁడు చిత్రఘటసం

ఘటనాచాతురుని వన్నెకగాంచిన వాఁడై

575

క. సౌముయి కుమ్మరి కులమున

కిమ్మయి సుగుణమ్ములకు సకమిద్ధకళావా

సమ్మయి సత్కీర్తిలతాం

తమ్మున్ హరపాదయుగముశ్చదలపైఁదాల్చున్

576

ఉ. కల్పితగాధలన్ మధురకావ్యములన్ శ్రుతులన్ జెలంగు బల్
 శిల్పకళావిలాసములఁజేత్తము లుల్లసిలంగ నాతఁడ
 స్వల్పమనీషతోడ రసశవద్రాచనల్ రచియించి కుండపైఁ
 దెల్పును కుమ్మరీఁడులకుఁరదీరులు మున్నిటి వంటి వయ్యోనే 577

సీ. పూమొక్క కొకకుండఁపూని యొనర్చెనా
 లేనిమొక్కలె పూవుఁలూనినట్లు
 కోర్కీ మీరఁగ నొక్కఁకూఱాను జేసెనా
 నీరు లేకయె నారుఁనిల్పినట్లు
 నిండువేడుఁ నొక్కఁభాండంబు నీనెనా
 బ్రహ్మాండమందునఁబరగినట్లు
 దనుపలోకమునొక్కఁదాక నిర్మించెనా
 ముక్కువిందుగ బోవుఁపొగచినట్లు

గీ. ప్రకృతిసౌందర్యమును గ్రింఘ్నపఱుచునట్లు
 కుంభకారుఁడు కుండలఁగూర్చు లలిత
 కళ లనంతములై యిందుఁకళలఁగేరు
 లెక్కకే మ్రొక్కుమని యొక్కఁసక్కెమాడి 578

క. నిచ్చలు నెచ్చెలియుం దా
 నచ్చపు టందమ్ము దెచ్చిఁయాకుమ్మరి సౌ
 రచ్చుల గ్రుద్దిన యట్టుల్
 ముచ్చట లలరారు భాండఁముల్ రచియించున్ 579

క. సౌందర్యకళోపాసన
 ముందగ నొనరించుకతనఁముగుద కతనికిన్
 డెందమ్ముతదాయత్మ
 మ్మొందున నయి యరుచిజెందుఁనితరములందున్ 580

క. సతికొఁగిట సుఖియింపుచు
 రతి యిది కుమ్మరిదిగాదుఁరాయని యెదలో

- రతి చక్కఁదనము దలఁచుచు
 నతఁడు ముదంబందుచుండునయ్యెయెడలన్ 581
- క. లోకోత్త రలావణ్య
 శ్లోకోత్త రయగుచు నొక్కఁసుత యుదయించెన్
 నాకాంగనాపరాభవ
 మీ కుమ్మరి నిసుగువలనఁగె ననంగన్ 5 2
- క. మెయిబాబాన్ బంగారం
 దీయ వెలవెలబోయిమేల్మీరదీరుం జెడె ది
 వ్వియ కాఁగడాల ముందట
 దయనీయంబై న స్థితులఁదవులుం గాదే? 583
- క. అమ్మరుని కఱకుటమ్మై
 క్రుమ్మరు నది భువి ననంగఁగుమ్మరిది విలా
 సమ్ములకుఁ బుట్టినిల యి
 కొమ్మల తలసొమ్మనంగఁగొమరుల నమరున్ 584
- క. అచ్చెలువ దలను కుడిచిన
 ముచ్చటముడి నెవఁడు చూచిఁమురియక యుండున్
 లచ్చికిఁ గల చెల్వమ్ములు
 పొచ్చెమ్మన వచ్చు దానిఁపొలుపుల పజ్జన్ 585
- ఉ. పెన్నెరివేణికిన్ దురుముఁపెద్దది పెద్దదియొ పిఱుందు చె
 న్నెన్నెగ చాలపెద్దకనుఁశలెంచగ మిక్కిలిపెద్దలొనుమేన్
 వన్నెయుఁ బెద్దకాని యలఁవారిజనేత్రకు వింతవింతగా
 నెన్నడుమొండు సన్ననయిఁనిల్చును పెద్దలమధ్యఁబిన్నయై 586
- ఉ. ఏకులమైననేమి మదిఁరేక్షణ భోగ్యరసాలవాలమై
 పోఁకలనాకులన్ విడెముఁపొల్పుగఁబూని పచారుచెయమే
 ల్పోకడ గాంచినంత మునిఁముచ్చయి తెప్పల మూసి దాని పూ
 ళ్లాకృతి ధ్యానమున్ సలుపుఁనాత్మను బల్వల పుప్పతిల్లఁగన్ 587
- మ. అరుణాబ్జమ్ములుకాన్కలిచ్చునటులేఁహ స్తంబులన్జాఁచుచో
 ధరణీచక్రమువెంటనంటునటులంఁదంబొప్ప నాలేమ బల్

- ల్పిరుఁదుల్ వ్రేగయి బిట్టమందగతులున్ బ్రేరేపుఁబో మేలిక
 ప్పూరముల్ హారతులిచ్చునట్టుల నగున్ పూఁబోడి పల్కాడుచో 583
- క. అచ్చరలేమలు భువికిన్
 వచ్చి తదీయాంగసౌష్ఠ్యవంబారసి ము
 ద్దిచ్చి మదిమెచ్చి కౌఁగిటఁ
 గ్రుచ్చి కనుల్ దెరచి కొనుచుఁ గ్రుమ్మరుదురిలన్ 589
- క. సవయస్కలు చెరియొక వం
 క విరాజిల నడువ దానిశ్రకలికితనమ్మే
 చివురుం బోణికి నబ్బున్
 దివిజాంగన సౌరు దానిశ్రతీరుల కోడున్ 590
- క. ఇరులెంపల వాయించుచు
 స్వరసప్తక మువిద నేర్పఁ బంచమవిదిత
 స్వరమొకటి పికము నేర్పెను
 బరభృతములచదువు లెటులఁ పారము ముట్టున్ 591
- క. తనువుల్ మనువుల్ చనవుల్
 ధనముల్ వనముల్ త్వదర్పితమ్ముల్ సుమ్మీ
 యని సర్వార్పణమొనరిం
 చిన యువకుల్ దానికడ వ్రసెంతురు నిచ్చల్ 592
- ఉ. మారుని స్వారిగుట్టమనఁమానిని నిక్కుల కిక్కయాను గా
 సారసరోజభృంగతతిశ్రచాడున ముంగురులుం జెలంగు శృం
 గారరమావిలాసమగుశ్రకప్రతనుప్రభ లుల్లసిలు జో
 హారు లొనర్తు రెల్లరు వ్రరాంగికి నిచ్చలు చెతు లెత్తుచున్ 593
- శా. గోచీ చెంగులు జాలువార వెనుకన్ శగుచ్చెళ్ళు మీఁగాళ్ళపైఁ
 బ్రాచుర్యంబునఁ జిందులాడ మనుజుశబ్దార్థైక తశ్కొత్తఁగా
 పోచల్ దాల్ మునుజేతికందమిడనాశ్రపూబోణి చెయ్యత్తఁగా
 వీచుల్ వీచులు గాఁగ బార్ష్యరుచులు శ్రవ్విఘ్నారజేయున్ విటున్
- ఉ. బంగరుముద్దులుంగరముశ్రప్రన్నని వ్రేలి నలంకరింపుచుం
 డం గరపల్లవంబు పయిఁటన్ సవరించెడిపల్ల కుంభకా

- రాంగన నంగజారి కనుశ్రలారగ నారనె నేని చీరకాం
 గుం గయికొంచు వెంటబడుశ్రగోమలి దాసజనాగ్రగణ్యుడై
 క. అంగన మామిడిపిందె హో
 రంగు జరీ నగిషి జేచిశ్రరా చీర ధరిం
 పం గమలాక్షలునున్ వల
 ప్తం గాంతురు దానిజూచిశ్రపులకల్ మొలవన్ 596
- చ. అదియొక కాలమందుననశహమ్మతితో నొకవిప్రనందనుం
 గదిసి పరాభవింప సమశ్రకట్టినఁ దదురుతేజుఁ డింతితో
 మదము విడంగరాదౌ వలశ్రమానధరామరనిర్మలప్రభా
 స్పదు ననువంటి వానిపయిశ్రసాగ్రకు పోగదె యంచుఁబల్కినన్
- చ. అలిగి కులాలవంశకుటీరాలక వానికి నింతపోత్రమా
 బలియురు నాదునాన తలశ్రపై ధరియింతురు బోడిబాపఁడా!
 పలువురు గలు దాన నినుశ్రవంటి ద్విజాళి సహస్రసంఖ్యులన్
 బొలియఁగజేయఁ గలుదునుశ్రప్రామ్మనుచున్ వచియించె గబ్బియై
- చ. ఎఱుఁగకబల్కెదీవెచటశ్రనెచ్చట బ్రాహ్మణతేజ మీవు కు
 మ్మరితవుగాని బాపలకుశ్రమారివి కాఁగల శక్తి యున్నదే?
 యరుగుమ సారె చేరువకుశ్రనన్నువరాకుమమిన్నకేఁగుమం
 చురుతరకం పమానుఁడగుశ్రచున్ వచియించెను బాపఁడయ్యెడన్
- క. కోపమునుం బుట్టెడు నది
 కోపంబే గాక యన్యశ్రగుణమగునె యనన్
 కోపోద్దీపితమానస
 యై పెదవింగఱచికొనుచుశ్రనయ్యదిపల్కెన్ 600
- క. త్రిసహస్రబ్రాహ్మణలస
 దసువుల నెడలింపకున్నశ్రనగునాపై నొ
 టుసుమా! యని రోసమ్మున
 కసుమాలపుఁబ్రతినపఁటెశ్రగట్టిఁడి యగుచున్ 601
- వ. అంత నది తన వంశవదులై న ముష్కరకోటిం బిలిచి వారలతో
 నిటనియె. 602

- క. బాపనవారఁట! పాపము
 లేవులనడిగింతురంట! యెక్కడిమాటల్?
 నాపయిన మత్సరం బిడ
 నే పురుషుండైన బ్రతుకునే యెప్పుడె నన్? 603
- క. త్ర్యక్షం డడ్డము వచ్చిన
 నీక్షుద్రుల మూఁడువేలశ్రనేసమయింపన్
 దీక్ష వహించితి మీమీ
 కౌక్షేయము లంది రండుశకార్యము దీర్పన్ 603
- వ. అని వారిఁ బ్రోత్సహించి కడుపులనిండఁ గల్గండ్రావించి వారి
 పెంట నిడుకొని.
- క. తన వ్రతము పూర్తియగు వఱ
 కును బాపల వెదకి వెదకికొని చంపించెన్
 మనుజాశనులన వేఱే
 మనువారలె? క్రూరులయినశమనుజుల్ గారే? 605
- క. సాధుజనమ్ముల నూరక
 బాధించెడు వారు కోపశబ్దావస్ఫూర్తిన్
 బోధనెడి స్వయకుఱ్యై
 రాధన మొనరించు వారేశరక్కసు లరయన్. 606
- చ. అనురుల మెచ్చునిట్టలవ్రతాంతసుదీక్షను. నిర్వహింపఁగా
 వసుధను బ్రహ్మనిష్ఠుఁడనశ్రవాసికి నెక్కిన బ్రాహ్మణోత్తమున్
 కసికొని చంద్రహాసమునశ్రకంఠమునున్ దునుమాడగావలెన్
 బసరమునుం గసాయివలెఁబాపము లేదని యయ్యదెంచుచున్
- క. ధర బ్రహ్మజ్ఞానులనన్
 గురుతుకునౌ వారు నెండఁగొండ చఱియల్
 దిరిగెడి వారిని వినుకలి
 కరమున్ వఱలుటను జేరెఁగై లాసాద్రిన్ 608
- మ. వివిధామ్నాయవిశారదోత్తములఁ జింతింపంగ వీక్షించి బల్
 సవనంబున్ బొనరించు నాకవబృధశస్నానంబు చేకూరఁగా

నవు నిచ్చో నని ముచ్చటించుకొని బ్రోహ్మజ్ఞాని దర్శించు కో
 ర్కి విశాలాచలకందరాంతరములన్కరేయున్ బవల్ దిమ్మరెన్
 మ. ఒకచోగల్పనగంబు నీడ ననువైయొప్పారురత్నాసనం
 బకలంకస్థితి నాశ్రయించుకొని యాత్మాలోకనాతత్పరున్
 వికచాంభోరుహనేత్రయోచుగని యుశ్విశ్కూరగాసాగ నే
 టకి నాకోర్కి ఫలించె నంచు నటుపైతీవిన్దగంజేరుచున్ 610

చ. కరతలడంబ్రహ్మసమున్నతగంఠముపైఁ దగ వ్రేయఁబోవ న
 బ్బురముగ స్తంభనంబొదవిశ్రభూరిమదంబరి సర్వధాతును
 స్థిరమలదాహకమ్మయినతేజ మొకానొకఁడందుఁ బర్వ న
 త్తరుణికిఁ గల్గె నూతనవిధమ్మగుమానస వీధి చెచ్చెరన్ 611

చ. అది యిట్లు పలికె. 612

అ.వె. మదముచెతవిప్రమాహాత్మ్య మెఱుగఁగ
 పాపకకట మింతశ్రవణకుసేను
 షోలి నరకజలధిశ్రగూలకుండఁగ నీకుఁ
 గోర్కి యొక్క తొదవుశ్రకుమతిఁబోయి 613

ఉ. సూరిజనాగ్రిగణ్యః దయశ్రచూతుమః పుట్టిన దాదిగా నహం
 కారవిమూఢచిత్తనయశ్రకన్నులు గానక కావరమ్ముచే
 దారుణకృత్యముల్ నలుపుశ్రదానను దావకపాదసన్నిధిం
 జేరిననాయఘమ్ములు గృశించిన వంచుఁ దలంతు నియ్యె 614

క. నే నీపాదసరోజము
 లూనఁగ నవరుద్ధబాహూవుచితక్రియలన్
 జానుగనన్ నెలవిమ్మిఁక
 దీనపరాధీనః భూమిశ్రదేవమహాత్మా! 615

క. అని వేడిన నట్లగుఁగా
 కనురీతిని నతఁడువల్కునైవనఁగరం
 బున కివరోధము మానెన్
 వవిత వినయసంభ్రమములశ్రవాకొనె మఱియున్ 616

- క. మీవంటి వారి నేవలు
మావంటి జనములకు నశమంగళవిధ్వం
సావహ మని నేదలత్స
గావున మాయింటివిందుశ్రగాఁ జనుదెమ్మా! 617
- క. నావిత్త తనుమనంబులు
నీవశముం జేయుదానశనిష్కల్మషధీ
పావనవృత్తిఁ జరించెద
నీవందుకు సమ్మతించిశనెనరుంచఁగదే! 618
- క. నా గురుదేవుఁడ వౌదువు
నేఁగొల్తును నిన్మహాత్మకనిండిన బత్తిన్
మాగీమునకున్ మానక
రాఁగదె యొంగీద్రవంద్యకరమ్మా! రమ్మా! 619
- చ. అకలుషమానసుండగుచునందున కాతఁడు సమ్మతించినన్
జకితమృకాక్షి వానిపదశసారసయుగ్మము మీదవ్రాలి యిం
టికిఁగొని వచ్చివానికిఁగ్రడిందిగఁబూజ లొనర్చి పేర్పు మ
చ్చిక దయివార నాఘనునిశ్రజేరి వసించె జగన్నుతస్థితిన్ 620
- సి. నీపాదరజములోశనాపాపములుబాయ
కాళ్ళుగడెదను వేరనీళ్ళు దెచ్చి
మజ్జనమ్మనినన్నుశ్రమన్నింపఁగా నీవు
గొజ్జంగితోఁ దీరుశ్రమజ్జనమ్ము
నేవకీతిలకమంశ్రచీవుగారవమీయఁ
దిలఁంబు నుడుటనుశ్రదిద్దుదాన
దరిలేనినామనశస్తాపంబు చల్లారఁ
జందనచర్చలొశసంగుదిప్పు
- గి. డతులవాసనలెల్లనశ్నాదరింప
పూలదండలనీమెడనశ్రవేలనిడుదు
ననుచు నాత్మార్పణము చేసికయనుదినమ్ము
కుటిలకుంతల నేవించుశ్రగురువరేణ్యు.

- ఉ. నాగరికప్రపంచముకత్తనన్ వినరాని నవీనభక్యముల్
భోగములున్ గురూత్త మునిశ్రముందట నాదట నిల్పి వీనినిన్
విగ్రక యారగింపగదశవే యని బల్మరు వేడి వేడి తా
నెగతి నై న వానిభుజిశ్రయింపగఁ జేయును బుజుగించుచున్ 622
- క. ఏయంఁబెఱుఁగని వానికి
నాయంతి తలంటిస్సానశమాడించి బహు
శ్రేయోదాయకుఁడవు దని
ప్రేయంబులనెన్నియైనశపిమ్మట బల్కున్ 623
- క. త్రిగుణముల గెల్చు వానికి
మగువ యొసఁగు నాకుఁబోకశ్రమఱిసున్నంబున్
దగనిడితాంబూలమ్మున్
దెగుఁతన త్రిగుణమ్ములంచుఁడెలిసియకాదే! 624
- త. షడ్రసోపేతముబుగ భోశ్రజనములిడుచుఁ
దనషడూర్ములు దూరమౌశదారి యనుచు
షోడచార్పన లర్పించుశ్రషోడశకల
లలరు పురుషుని దెలియంగశసతివమిన్న 625
- స. ఎన్నెన్నిభోగంబుశ్రలేగతిం జవికొన్న
దవులొండ కుండ నీశ్రధన్యతముఁడు
సుఖములెన్నేనియుంశ్రజూఱగైకొన్నను
గోర్కిలేకుండ నాశ్రకోవిదుండు
వింతలెన్నొ యనుభశ్రవించి మించినయైన
వింతలెకుండ నాశ్రవిబుధవరుఁడు
పూజలెన్నేని యాశ్రపూబోణి యొసఁగినఁ
జలియింపకుండ నాశ్రశమధనమణి
- గీ. యేఱు లారినఁ బారినశ్రనేకవిధము
గాంచు గంభీరజలనిధిశ్రకరణి నతుల
విషయములమధ్యఁ దాను నిశ్రర్విషయుఁడగుచుఁ
గుమ్మరిదిసేయు సేవకుఁడగురుపడును 626

- మ. గురుపాదాబ్జయుగమ్మునుం గొలుచుచున్ గొన్నాళ్ళు లిమ్మాడ్కి కు
మ్మరిపూబోణి చరింపగాఁ గలుగుటన్ శ్రీభవ్యాత్మవిజ్ఞానపున్
సిరి యావిర్భవమయ్యె నయ్యదియు సురశ్రేయఃపదావాప్తి సు
స్థిర మోదమ్ములు గాంచి ముక్తి గని భాశిలెన్ సుబోధాత్మయై
- ఉ. కుమ్మరికొమ్మ తండ్రియును గూరిమితల్లియు నేస్త కాండ్రినున్
గ్రమ్మెడి మాయపో నడచి క్రమ్మర జన్మము నొందకుండ భా
గ్యమ్ముల కెల్ల తావులయి కమ్రయశోలతికానవీనపు
ష్పమ్ములునై జరించిరి శుభప్రదుఁడౌ గద జ్ఞానియెయ్యెడన్ 628
- ఉ. దీనులఁ బ్రోచు దీక్షలును గదీర్చుటకై యవతారమెందు సు
జ్ఞానులు సదుర్గాత ములొకసంగని శోభనమెద్దిగల్గు వి
ద్యానిధులై నవారు గదశయన్యుల నుద్దరణంబొనర్చి య
జ్ఞానము మాన్పఁగల్గు బుధశచంద్రములన్యులు సేయనేర్తురే? 629
- క. పిమ్మటఁ గై లాసమ్మున
కమ్మగువయు గురువరుండు శ్రీననుచరయుతులై
పమ్మినవేడుకఁ జేరి సు
ఖమ్ముగ వసియించి రలఘుశ్రీగౌరవమొప్పన్ 630
- క. జ్ఞానుల కొనరుచు శుశ్రూ
షానివహమ్ములను మోక్షశ్రీసంపద తెలమిన్
బూను నరులెందరెందఱు
నై నఁ గలారంచుఁ దెలియుఁడమలస్వాంతుల్ 631
- ఉ. కావున నేవచించిన ప్రశకారమునన్ హారుఁ బ్రీతుఁ జేసి బం
ధావళిఁ ద్రుంపఁగాఁ గలిగిరయవ్వల శాశ్వతమోక్షవై భవ
మ్మావహిలంగఁ జేసికొని శ్రీయార్యజనోత్త ములార! పొందుఁడి
గ్రావనివాసమూర్తి సురశ్రీగప్రకటాంచితభూషణున్ వెసన్ 632

32. భక్త్యభావకారణ నిరూపణము

వ. ఆర్యజనవతంసములారా! యానందముగోరుకొనని వారెందుఁగలరు
తుచ్చాతి తుచ్చమగు విషయానందమె యంత లోకప్రియమై యుండ

నఖండానంద రసస్వరూపమైన మోక్షానందం బేరికిఁ బ్రయము గాకుండు? నట్లయ్య నుపేయంబైన మోక్షమునందుఁ గల ప్రీతి యుపాయములైన భక్త్యాదులయందు లోకమునకుఁ జెల్లుట లేదుగదా యది సర్వలోక విదితముగదా. కాని యుపాయసాహాయ్యము లేక యుపేయమెటుల నొందవచ్చునని తలంపిం చుకంతయైనఁ గానక యుపేయము మాత్ర మభిలషించుచు నుపాయమునం దనాదరణము గల మూఢలోక మ్మొట్ట శిష్టజనాదరణీయమ్మగుఁ గావున భక్త్యభావ మే హేతుప్రభావమువలనగలుగుచున్నతో వివరించెదను. వీను లిచ్చి వినుండు. తొల్లి నొకప్పుడు ప్రాణీసంచయసంపాదిత దుష్కర్మ కారణమున నగు కాలవిపాకమున ద్వాదశవర్షకాలపర్యంత మిందుండు చిటుక్కుమన నొక నీటిబొత్తెనను నను మేఘముల వర్షింపనీయండయ్యె నందువలన ద్వాదశవర్షజలము పుట్టిల్లె. నాకాలమునఁ బ్రాణీజాలములు పడినయాఁకలి బాధ లేకరువు బెట్ట నలవికాదు.

633

క. అన్నపు మెతు కొకటెనన్
గన్నులకున్ గానరాకీగరమును బ్రాణా
పన్నంబయి లోకము వే
గె న్నిరతము మంగలమునగింజలు వోలెన్

634

క. మన్ను దినిరొక్క కొందఱు
గ్రన్నన మనుజులను దినిరికకాలినకడుపే
తెన్నున నారక కొందఱు
వెన్నులకుం గడుపులంటివేతలం బెట్టన్

క. ఆకొన్న వానికేలా
పాకాదిరుచిప్రశస్త్ర వస్తూత్కరముల్
గైకొను నెదియైనను నను
లోకోక్త యద్ధార్మోవిరలోకింపంగన్.

635

క. కాలెడి కడుపునకున్ దెగ
ప్రేలెడి నోరునకు నరుచివిదితమ్మగునే

కీలి కభక్యములున్నే

జాలియుఁ దలజూపునొక్కో జనమాకొన్నన్

636

క. ఈనిన పులులకు నీపై

ప్రాణంబగు గ్రుడ్లఁ దినెడిఁఫణులకు జోడై

మేనులు నిల్చుకొనుటకై

దెనిన్ గనిమానకుందుఁకొరితినక ఊధార్తుల్

637

క. లేమియు నాకటిచిచ్చును

కామాతురతయును నెట్టిఁఫనులను నైనన్

భీమాపంబులఁ జేయం

గా మనమున్ బ్రోత్సహించుఁగద సతతమ్మున్

638

క. మృతి నొందిన వారికి నిన్

గతజీవులు గాకియుండుఁకష్టాత్ములకున్

సుతరాము భేదమెన్నఁగ

మతిగలునె యెంత బుద్ధిఁమంతుల కైనన్

639

త. చచ్చి పడియున్నవారునుశ్రావనున్న

వారునె యెల్ల రాకలిఁబాధకోర్వ

లేక మలమల మాడిరిఁలేవలేరు

చావనున్ లేరు చచ్చిరిఁచావకుండ

640

వ. సకలభీభత్పరస మట్లు తాండవింప నాలుక లెండఁగుజీలు మండఁ
బావంబులు పండ నానుకొన నేయండయుం గానక బ్రహ్మాండంబుల
నెల్ల విచారించుకొని కొండ అమందపుణ్యవశంబున సుభిక్షంబు గ
నొక్క గౌతమాశ్రమప్రాంతభూమియున్నదని యెఱింగిన వారై తత్తపో
వనంబులకుఁ జేరికొని తదాశ్రమమునందు మేనులఁ జేర్చగలిగిరి. 641

త. ఫాలనేతుని కృప యక్షిపాదుతపము

బ్రోది నేయఁగ నాశ్రమఁభూమి తత్త

పోవనంబును వర్షవిఁస్ఫూర్తి నొంది

కఱవు లెఱుఁగక సస్యసంభరితములగు

642

- క. ఆరిన పెదవుల నచ్చటి
నీరాని తమించి కొంతకనిలిచిన యసువుల్
నేరుకొన మేనఁ గ్రమ్మర
వారందఱు గములగూఢుక వారై యవలన్ 643
- వ. గౌతమఋషి సందర్శించి వినయపూర్వకముగ దీనాననులై 644
- చ. కఱవులు మమ్ముఁ బట్టికొనిత్రకాల్చుక తిన్నవియింతవట్టలన్
హరహర మాదు పాట్లు తెలియన్ వశమే యిఁకఁజెప్ప నోప రె
వ్వరు మునిచంద్రమా! మముఁగ్రృతపామతివై యవనం బొనర్ప నీ
శ్వరుఁడును నీవుకాక పెఱకవారలు గలరు నిక్కమెంచుచో 645
- క. కూడును గుడ్డను బదిరెం
దేఱులెఱుఁగకుం డువారకమిదె మమ్మున్ మా
తోడఁ జనుదెంచువారిన్
జూడుము దయతోడఁ గూడుకూడుకూల ననఘా! 646
- ని అస్థివంజరమ కారకరయ నేమున్నది
పూర్వ మీతఁడు దొడ్డకబొజ్జనొప్పు
నూచకాళును జేతుకలూచకక్తియు లేదు
తొలుత జమాజెట్టికదొరయ యితఁడు
హీనస్వరముతోడకదీనుడై పల్కును
మొదట సింహార్చటిన్కబొదలు నితఁడు
కనులు లోతుగఁబోయిగనబూచివలె ఁదోచు
తొగరేకు కనులమున్కదగు నితండు
- గీ. చిన్న చిరుగుల బొంత నీయన్నుమిన్న
మొలను గట్టక లజ్జమైకదలను వంచి
యచ్చటం గూరుచున్నదివచ్చి సగము
రాతిగుండెయుఁ గరుగు నకన్నాతిఁజూడ 647
- క. నూతేండ్ల ది వలె నిది పది
యాతేండ్లది యయ్యుఁదోఁచుఁనాస్యవళీకృం

గారంబు చప్పిదవుడలు

నౌరాః యిది పడుచు ముసలికదగును మునీంద్రాః

648

తె. మూఁడుహజ్జల మాత్రమే వీఁడు తొలుత

గుజ్జగుజ్జని వీని వాకొందు నెపుడు

వీఁడు బొట్టనవ్రేలంతకవాఁడెయ్యె

పురుషుడంగుష్ఠమాత్రుడనన్వేరవునిదియె

చ. మరిమరి చెప్పనేల మునికమాన్యశిరోమణి మాదుసిమలన్

గఱవులు వచ్చి కాఁపురముకగైకొనుటన్ గఱవయ్యె సర్వమున్

గఱవులు మాత్రమున్ గఱవుకగానక మేపగు నెల్లజీవులున్

గఱవగు వేళ నేరినవికగాసిలఁజేయునొ జూడగాఁవలెన్

650

క. గరువులఁ దిష్ఠలు గుదురవు

గరువుల నిష్ఠలును సున్నకగదః జన్నంబె

వ్వరు సల్ప కునికి సురలకుఁ

గఱవయ్యెనుదిండి నోరుకాయలుగాచెన్

651

క. ఇలవేల్పులు గుడివేల్పులు

జననై వేద్యములు లేకశ్రీసంకటపడుచున్

శిలలున్ దారువు లగుటనొ

చరియింపరు తారుగల్గకస్థానము లందున్

652

పి. సలిలంబు లింకఁగార్జలచరమ్ములకొక

సంఘమారణములుకసంభవించె

కసవుగింజలు లేనిశ్రీకతమున నవి దిను

జంతుజాలము లెల్లకసమసిపోయెఁ

దినమాంస మలవడకమిని పలలాహార

జీవసంతతులు నశశించిపోయెఁ

గొల్వ నెవ్వరులేకకగుళ్ళు దేవుళ్ళును

రాళ్ళు రప్పలును జిత్రలేళ్ళు నయ్యె

గి. భూములెల్లను గాడులై శ్రీబుగ్గియయ్యె

మడుగు లెల్లను దెగ కాలిశ్రమఁటలయ్యె

- గొప్ప నదులింకఁ బాటిబల్ శతిప్పలయ్యె
 చెప్పఁగా నెవ్వఁడొప్పుమా శతిప్పలెల్ల 653
- ఉ. చండమయాఖభానుపరు శ్షప్రకటాయుతఘర్మభీష్మమా
 యెండకు బీటలువాటియిలకయింగలమున్ బొగయున్ వెలార్చుమా
 ర్తాండుని వేడికోర్వ కురకగాదిపుకోఱల మీఁది యూర్పులు
 దండగతిన్ విదారణపశ్చదంబుల వెల్వడి రేఁగుచుండఁగన్ 654
- ఆ. ఋతువు లారు నై నశ్శ్రగ్గష్మహేమంతముత్
 రెండు నొకటి విడిచియొకటి వచ్చి
 యుడుకు నొకటిఁగూర్చవడఁకు నొక్కటి గూర్చు
 వెటి చలియుఁగూడ శ్వెతలఁ బెట్టు 655
- క. పలుపలుకులేల? దీనుల
 మలబశరణులము నీదుశ్శనండ వసింపన్
 గలవారము కాదనకుము
 గలవారలు గాక యొరులు శ్శగావంగలరే? 656
- క. అని విన్నవింప గౌతమ
 ముని యింతఁగ నుడువనేలకమునులకు దీనా
 వనమునకు మించు ధర్మ
 మ్మును గలదే యనివచించి శ్శమోదము నించెన్ 657
- వ. మఱియు నాయతిథిసత్కారనిపుణుండు
 క. నాకుఁ గలయదియు మీరుం
 గైకొని నన్నుం గృతార్థుకగా నొనరిచి మీ
 మీకష్టముల నేమరి
 నాకడ నివసింపఁ బంతుకనాకోర్కులిఁకన్ 659
- క. అని వచియించిన వారలు
 వనటలు దీరినవి వోలె శ్శబరమానందం
 బునుగనీరి వారతెల్లరు
 వనుఁగద యిక్కట్టు లొక్కశ్శచల్లని మాటన్
- మ. ధనధాన్యంబులు వస్త్రముల్ దిలలునుం శ్శదేలంబులున్ గంధమున్
 ఘనసారములు దమ్ములమ్ములును మేకల్కస్తూరి మున్నెనవా

నిని నెవ్వం డెదిగోరు దానిని రవంక తెన్ లోటులేకుండ న
 టు నిరాబారి యొసంగె వానికిక నీకడున్ గల్గునే యెయ్యెడన్
 స. వ్యాధిచేగ్రహియించుశ్చ వారి నారసి భిష

జ్మణులను బిల్పించిమాన్వేవ్యాధి
 సంస్కారహీనులౌశజనముల గనుగొని
 యలఘుసంస్కారవంకతుల నొనర్చె
 చిఱుపాపలకు బాలుకవరియించి వారింటి
 ముంగిటి ధేనువుల్కషాని నిలిపె
 శయ్యసౌఖ్యము కోరుక సరసాత్ములకుఁ బట్టు
 దిండ్రతో బఱుపులున్క తెలిసియిచ్చె

త. భక్ష్యభోజ్యము లెన్నేనిశ్చపంచిపెట్టె
 నృత్యగానాదిముదములన్కనియతిఁగూర్చె
 గౌతముని వంటి దాత యెక్కొలమందుఁ
 గలుగఁడని చెప్పవచ్చు లోకములందు.

662

క. చిరకాల మిటు లరిగిన
 వరవాక్యార్థము లొనర్పఁకబరిషత్తొకటిన్
 దరతమథావము లెంచఁగ

సురసభఁబురుడించు దానిశ్చుచిమతి గూర్చెన్

663

ఉ. పండితుల్లెల్ల రందు శ్రుతిశ్చవాక్యములన్ వివరించి చెప్పఁగా
 దండిగ నందు నున్కిగనుకధన్యుల నన్యముదంబు లొందఁగా
 మండనమౌచు దత్సభకుశమాన్యుఁడు గౌతమమౌని నాదుఁడై
 యుండగ మొండిగోవొకటిశ్చయొద్దకు రా సమకట్టు నుద్ధతిన్ 664

క. వాలముద్రిప్పుచు నిటునటు
 నోలగముం జొరఁగదానికనొగిమరలింపం
 గేలనొక పూతిగొని ముని

లీలకునై గొట్టునటుకలే ప్రహరించెన్

665

క. గ్రక్కున నది మరణించిన
 ముక్కున వ్రేలుంచుకొనుచుశ్చబుధపరిష త్తా

చక్కిగని నీవు పాపుడ

వుక్కివుడ వటంచు బల్కిశ్రుత్కంఠములన్ 666

చ. కరుణ యొకింత లేని బలుకట్టిడివై గద గొట్టినాడ పీ
సురిబిని జచ్చె దాన నిదిశ్రుద్ధుడవీవెటుకాదు నిన్ను దు
ర్భర దురితమ్ము చుట్టికొనెకబ్రహ్మపవిత్రత లంతరించె నో
పరిషదకార్యశాసనముకపాతక గౌతమ యంచు వారనన్ 667

ఎ. గౌతముడు కోపారుణనయనచణుండగుచు నిట్ట నియె. 668

క. నన్నును నాశీలంబును
మున్నేమెఱిగియును డోషమున్ నాతలపైఁ
గ్రన్ననఁ బెట్టితిరిది నే
మన్నింపగఁదగిన దురితశ్రమా! మందమతుల్ 669

ఉ. చీపురుపుల్లఁగొట్టిననుశ్రీవముఁ బాయునె గోవు నాపయిన్
బాపము పెట్ట నెంచి యిటుకపల్కితి రంతియ కాక దానికిన్
శాపము సాంతమౌట నటుశ్రవచ్చె రహస్యమిటుండ మీరు న
న్నీపగిదిన్ నృకంసుడనిశ్రయెన్నుట మీకును సాహసంబయౌ

క. పిన్నని పెద్దని యెంచక
నన్నవమానించు మీకుశ్రనాకున్ మోమో
టన్నది యేలాయిత మీ
కు న్నే శాపంబు నిడుదుశ్రగొనుఁడీ దీనిన్ 671

చ. విదితచరిత్రులందు నొకకవేళ నొకానొక డోషమున్నటుల్
మదికిని డోచినంతనె వికమర్క నొనర్పక పామరున్ బలెన్
గదిసి యధేష్టవృత్తి బలుకకం జనరాదు యదార్థ మెట్టిదో
పదిలముగాఁగ జేరితెలుశ్రపన్ గదె యంచును వేడఁగావలెన్

మ. కలశాస్త్రంబుల నెల్ల జూచిన జగత్కళ్యాణవృత్తాన్వితుల్
కలనై నన్ దురిత మ్మొనర్పరని వకక్కాణింతువు విద్వాంసు తె
వ్వలనై నన్ దొసగొండు వారియెడఁగశ్రన్నట్టంగ నద్దాన ముం
గల నారోపణముం బొనర్పఁదగ దెకక్కాలంబునంగంచుఁడీ

- క. ఉత్తములగు వారలను బ్రీ
మత్తులగుచు నిందనెయుశ్రమందులరగు మీ
కిత్తున్ శాపం బొక్కటి
నిత్తరి మీవంటి వారిశక్తిక బుద్ధియగున్ 674
- స. శివపూజ లొనరింపఁజేతు లాడకయుండు
శివకథల్ వీనులుకచెలఁగి వినవు
శివమూర్తి ధ్యానింపఁచిత్త మొప్పుదు శివ
గాధలు వల్క నాశ్లక్రుచి గనదు
శివమందిరమును దశ్శర్పింపఁ గాశ్శేఁగవు
శివరూపుఁ జూడఁ గశ్శనవకు రోఁత
శివభక్తుఁ బూజింపఁనవు ననిష్టము శివ
తీర్థములకుఁ బోవఁకదీర దెవుడు
- గీ. శివుని నామంబు జపియింపఁజిహ్వాచేదు
శివునిమాహాత్మ్యములు వల్కుకచెట్టగ్రమ్మి
శివున కర్పించి దానముశ్రవేయకుందు
శివుని సంరర్చములును నింశ్రపవు ముదమ్ము 675
- ఉ. అక్షయసంపదల్ గలుగఁగనంగమునన్ బలుబూదిఁ బూసి రు
ద్రాక్షములన్ ధరించి నిటకలాక్షిని మందిరమందుఁ జేరి ప్ర
త్యక్షముగా హారాకృతినికనారయు భాగ్యము కలకుండు నే
దక్షిఁడనై శపించితినిశ్రతప్పదు మీకిది సర్వభంగులన్ 676
- మ. కరమున్ నిత్యము కాక్రియల్ నెరపఁగాశ్రగామ్యంబు వర్జింపఁగా
వరశాంత్యాదిగుణమ్ము లిమ్ముగను సంకపాదింపఁగా జ్ఞానవి
స్ఫురితాధ్వంబుల సంచరింపఁగ జపంకబుల్ సల్పఁగా వేదపా
తరుచుల్ స్వకరణంబొనర్పఁగ నకుంశ్రతద్వేషమున్ గాంచుడి 677
- ఉ. వేదములన్ దదంగములశ్రవిశ్రుతదానములందు యజ్ఞసం
పాదనమందు యోగముఖకపావనోదీక్షలయందుఁ బాపవి
చ్ఛేదమునందు బల్నిగమశ్రీర్షములం దితిహాసకప్రమగా
ధాదులయందు మీమనముశ్రలంటక యుండెడుగాత మెప్పుడున్ 678

చ. అనలుఁడు సాక్షిగాఁబరిణయమ్మగు కొమ్మకుఁప్రీతి గూర్ప న
 న్యునికిని దారమింప మదిశనువ్విశులూరకయుండఁ బుణ్యతీ
 ర్ధనిచయనేవసల్పఁగ నుశదారులఁగూడి మనంగ మీమనం
 బనిశము నేవగించి బహుశపద్ధతులన్ మిము నేచుగావుతన్ 679

ఉ. వెన్నుఁడు మున్నుగాఁగలుగుశవేల్పుగముల్ శివుకన్న నెక్కుడై
 మన్నన కెక్కు నన్న భ్రమశ్రమానక మీకగుఁగాక సంతతం
 బెన్నుచు శంఖచక్రగదశ్రీడ్యము లంచును వానిమేనిషైఁ
 జెన్నగు ముద్రవేట్టుక యిశసీ చరియింపుఁడు దాసదాసులై 680

మ. మఱియున్ వర్తుల మర్థచంద్రసఖమున్ శ్రమఱ్ఱాకునాకారమున్
 గిరిజానాయకశూలరూపమునునై శనేఱైన చిహ్నంబులన్
 గురువిశ్వాసముతోడ మీరు నుదుటన్ శగుత్సాత్ములై నిల్పుచున్
 నిరతంబున్ విహరింతుఁగాక యవనిశ్రమీమీప్రదేశమ్ములన్ 681

చ. గదయును శంఖచక్రములుశ్రకంజము పాశము నంకుశమ్ముగ
 ల్వదయిత మున్నుగాఁ గలకశ్రశంకములన్ ధరియించి పెద్దకో
 విదులము మేమ యంచు బ్రభ్రవించిన గర్వము తోడ నెప్పుడున్
 జదల స్పృశించునట్లు తెగశసాగుట మీ కలవాటు లయ్యెడున్ 682

క. అతిహీనజాతినామాం
 కితులును దదూపదరనికృష్ణాత్ములునై
 షీతి గలకాలము దిరుగుచు
 మతిమద్దూష్యప్రవృత్తి శ్రమజ్జనులగుఁడి 683

ఉ. తల్లిని దండ్రీ సోదరులశదారలఁ బుత్రుల బాంధవాళి భా
 సిల్లెడి తీర్థరాజములఁశ్రజేవ జెలంగెడి వేదధర్మముల్
 గల్గును మత్స్యమాంసములశగట్టిఁడులై తగనమ్ముకొంచు మీ
 రెల్లరు దుష్టవర్తులుశ్రహీనులునై చరియింతుఁ గాకెటన్ 684

క. వేదానంగికృతబౌ
 ధ్ధాదిమతములన్ గ్రహించిశయాశ్మహాననసం
 వాదకులయి ధర్మైతర
 చోదకులయి యుండుఁగాక శ్రశోచ్యస్థితులన్ 685

- అ. పాంచరాత్రదీక్షాపశుపతిమతమును
 మీకుఁ బ్రయములగుచుకొనఁగఁగాక
 కడునిష్ఠమైనకాపాలికాదిద
 ర్శనముమీకు నిష్ఠాసరణియగుత 686
- అ. బౌద్ధమతము మఱియుశ్చార్వాకస్మతంబును
 బిట్టమిమ్ముఁబట్టిరవిడువకుండు
 శాంభవంబు వామశాస్త్రకేయమతమును
 స్వకృతదురితఫల మొనఁగుఁగాత 687
- క. మీరున్ మీసుతులున్ మీ
 దారలు మీవంశజులు యశ్రధాశక్తి మదు
 క్తారమ్యపద్ధతిం జనుఁ
 డెరితిన్ శంభు నెఱుఁగఁగిద్దర మనుచున్ 688
- మ హారునందున్ హారుధర్మమందునను శ్రద్ధాభావమిట్లయ్యెనె
 ల్లరకున్ దొల్తును దాని దూరముగఁబ్రోతలంగా హరజ్ఞానమే
 పరమోపాయము గాన నీశు సతమునభక్తిన్ దగన్ గొల్వఁడి
 శ్వరపాదార్పణకన్న నెయ్యదిశుభప్రారంభకం బెన్నఁగన్ 689
- అ. భూతి దాల్పుటయుఁద్రిత్రపుండ్రధారణమును
 శైవభక్తిమూఁడురచక్కఁబూని
 దక్షులై యెనర్పరదాక్షిణ్యపతి
 జ్ఞానలక్ష్మి మీకొనఁగు నిజము 670
33. పరితత్త్వనామ విచారము
- చ. అలఘుమనీషులారఃపరశ్రమార్థము శంభుని తత్త్వమౌ గదా
 గలుగుఁ దదీయనామము లశ్రగణ్యములై యిట కల్పితములై
 తెలుపును దానినందు గమననింపుఁడు కొన్నిటి నేనుబల్క ని
 స్తులఫలమందునం గలుగుశ్రదూరమగున్ దురితమ్ము లన్నియున్
- క. ఏనామములన్ బేర్కొనఁ
 గా నేమోక్షమ్ముజగతిఁగలవారలకున్

వీనులవిందుగ వినుఁడీ

నేనుడువుదు గురువునొద్ద నేరిచినటుల్

672

తె. అవధి సంసారమున కౌటనవధి యనఁగ

నఖిలమునందు నిల్పుటనాది యనఁగ

నన్నిటినినాహరించుటనత్త యనఁగ

గేయమగు శైవతత్త్వాభిరధేయములయి

673

సీ. అదృతుండాధారుఁడంతకారీయు నహ

మర్దుండు నద్వైతుఁడప్రమేయుఁ

డవ్యక్తుఁ డనశనుఁడంధకరిపు ఁడహి

ర్బుధ్న్యం డతిప్రభుఁమూర్తి యమలుఁ

డతులసాధనుఁ డాత్ముఁడానందుఁ డాయత

నుం డనుభూతి యశ్రీఖండరసము

నీశ్వరుం డీశానుఁడీశుం డుమావరుఁ

డుగ్రుం డుమాప్రియుఁడుడుపమౌని

గీ. కాలగళుఁడు కపర్ది కఠపాలి కాలఁ

కాలుఁ డుపపంజరుండునుశ్రీగాలకూట

ధరుఁడు కృత్స్నండునుం గిరాతపతి కోమ

లుండు కామారియును గేవశలుం డనంగ

674

తె. గిరిశుఁడు గణేశుఁడును జంద్రధరుఁడు జన్మ

కారణుడు జన్మమరణాదిరదూరుఁడును జ

గత్ప్రభూత్తముఁడుం జగత్కర్త యనఁగ

శైవనామంబులై కొన్నికజరుగు జగతి

675

తె. తత్వవిద్యాగరిఘండుశతత్వగురుఁడు

త్రిపురహరుఁడు త్రిశూలుండుశ్రీనయనుండు

దహరుఁడున్ దక్షయజ్ఞవిధ్వంసకర్త

ధామవర్జితుఁడును బరంధాముఁడనఁగ

676

తె. ధాతయన ధారయిత యనశ్రద్ధప్త యనఁగ

దేవుఁడనఁ బరదేవతశ్రద్ధివ్యఁ డనఁగ

దేవదేవుం డనంగనుశ్చయనంగ
 మహితశివునకుఁ గొన్నినాశమములుగలవు
 నిత్యుఁడును నిర్గుణుండును నిర్భయుఁడు ని
 రామయుండు నిరంజనశ్రీమయుండు
 నిశ్చలుండు నిత్యానందశ్రీనిపుణమూర్తి
 యనఁగ నభిదేయములు కొన్నిశ్రయభవున కగు

677

678

పశుపతియును బతికపరమాత్ముఁడు పరుఁడు
 ప్రభువు ప్రశాంతుండుఁడపాలకుండు
 పవమానుఁడును బ్రజాపతి పరాత్పరుఁడును
 పాలాక్షుఁడు పినాకకపాణి పాప
 నాశనుండు పురాతనముని పాశహారుండు
 ప్రాణుండు పార్వతీప్రాణవిభుఁడు
 పుణ్యుఁడు పురుషుండుశ్రూరుండునుం బ్రకా
 శుండు పాశముఁ బ్రధిరతుండు ననఁగ

భవుఁడు భూతేశుఁడును బ్రహ్మకథవవిరోధి
 భీమదేవుఁడు నాదిమకబిక్షుకుండు
 ననఁగ బహునామములు గలశ్రవును హారునకు
 భువనపతి భూతపతియునుఁ బోక్త భోజి

679

మహిత మహాదేవకమౌని మహర్షి మ
 హాత్మ మహామాయీకాబిధలును
 ముక్త ముకుందేశకముక్తి మహాగ్రాస
 మధురస్వరాధినాశమములు పెక్కు
 మృడుఁ డవ్రమేయుఁడుఁడమేరుధరుండును
 మూలకారణుఁడునుశ్రమోచకుండు
 మూలగురుండునుశ్రమూలాయతనమును
 మూలధనంబునుశ్రముక్తి దాత

వ్యోమకేశ మహాదేశకవామదేవ
 వహ్నిరేతో విరూపాక్షకవరవితరణ

తే.

- విశ్వరూప వినాయక కవేదవేద్య
సంజలైల ను దగు శివకసంజ లగుచు 680
- త. విశ్వవేష విశాలాక్షకవిశ్వభర్తృ
విశ్వకృద్విశ్వవిద్విజ్ఞవిగతకామ
వేదవెదాంతవాస్తవకవి ద్వృషాంక
విమలవైశ్వానరాఖ్యశలవెలయు హరుఁడు 681
- తె. శంభుఁడున్ శర్వుఁడు శివుఁడుశంకరుఁడు
శంకుఁడున్ శిపివిష్టుఁడుశాస్త్రయోని
శూలి శ్రీకంతుఁడను పేరుశలోలిఁ బరమ
శివునకును వాచకమ్ములైశ్చెల్లు నెపుడు 682
- స. సత్పదార్థము సాక్షిశసర్వజ్ఞఁడున్ స్రష్ట
సర్వవినాశుఁడుశసర్వనిధియు
సత్యుండు శుభుఁడు సంశసారవర్జితుఁడును
సర్వేశ్వరుండునుశసర్వసముఁడు
స్వప్రకాశుండు సశభానాథుఁడున్ సభా
పతియు స్వయంప్రభాశభాసురుండు
సర్వసాధకుఁడునుశస్వగతుఁడు స్థాణుండు
స్వానుభవుఁడు సుఖాశసినఘనుఁడు
- తె. సీమ సభ్యుండు స్తుత్యుండునేతుమూర్తి
సకలమునకు నధిష్ఠానశ్చణుఁడు సుధియు
సంస్మృతివిమోక్షకుండు సంశసారవేద్యుఁ
డనఁగ వాసికి నెక్కు వాశ్చమార్ధజాని 683
- తె. సత్యవస్తువు సంసారశసారభేష
జన్ము సకలార్ధసారమ్ముశసర్వగృహము
స్వప్రతిష్ఠితమ్మునుసతశ్చతప్రభావ
మను సమాఖ్యలు చెలఁగు ఫాశ్చలాక్షనకును 684
- క. సకలైశ్వర్యప్రదజప
వికరమ్ములకున్ బ్రధానశనియతిఁ దలిర్చున్

ప్రకటహకారము గావున

నకలంకాభిఖ్య భవునకగునుదెలియుఁడీ

685

వ. హాంఫట్ శబ్దములు నభవుం దెలుపుపలుకులు. హరిమురజిన్నా
 రాయణవాసుదేవాధిశబ్దములు విష్ణునందు యౌగికములు, వానివలెఁగాక
 నభవునందుఁబూర్వోక్తములగు నవధిప్రభృతి నామములు రూఢియగు
 చున్నవి. అరయక ప్రసిద్ధి కన్న సముదాయప్రసిద్ధి బలవత్తరము.
 కావున నవి సర్వదా స్మరింపుఁడు.

686

క. శివవాచకశబ్దంబుల

నెవఁడేనియు విడిచి యితరశ్రమేద నేవింపం

గ విముక్తి తేదు క్రమము

క్తి విశేషము లొదవు వారీశ్రీకిన్ మునులారా!

6 7

త. అవధి గలక పరమాత్మశ్రనరయ వచ్చు

నవధితేక సుఖంబులనందవచ్చు

ముఖ్యవాచకముల శర్వుశ్రమూర్తి పేరు

కొన్నమాత్రాన భక్తులకను సతంబు

688

మ. సతతానందసుఖస్వరూపమున నీశానుండు కల్పించె నా

మతతీన్ మాయ సహాయఁజేసికొని యీశ్రమాడ్కిన్ దగనదొల్త ని

శ్చితమిట్లయ్యును గొన్ని నామములకేత్రసిద్ధించు ముఖ్యత్వ మ

గఱి సంకల్పము నీశ్వరుండు తొలుతనకగావింప నీనాఁడునున్

త. ముఖ్యశబ్దాలతో జపశ్రమున్ బొనర్చు

వారి నాలుక మీఁదనుశ్రగారితోడి

శంకరుఁడు తాండవించునుశ్రసరగ వార

లభవసాయుజ్యమొందుదుశ్రరాక్షణంబ

690

ఉ. ఏనరుఁడైనఁ బాపమొక్కయింతయుఁ బాయకయుండు నాతఁడీ

శానశివాదినామములకచక్కఁగ నోట వచింపకూరకే

పూనును క్రోధమయ్యెడలఁబోవును వాఁడధమా ధమాధమా

జ్ఞానపిపీలికాదిబహుశ్రజన్మములం దగఁ గిందు క్రిందుగన్ 691

మ. వలుపల్కుల్ పచరింప నేల శివసాంఘ్యభ్యాతనామాదు లి
 మ్ములఁ తామై ప్రకటించు వాచ్యమగు శంకభున్ వారిజాక్షిది సం
 జలు తెల్పున్ మధుసూదనాదుల శివాశ్శాధూర్వహత్యాధ్యన
 ల్లిశాఖండరనై కబోధల వరాశలబ్ధప్రవాహంబుచే 692

చ. ఆలఘుమునీంద్రులార భవశసాంబశివాదిమహాభిధానసం
 కలితజప మ్మొనర్పఁగ సుఖముగ మాన్పగవచ్చు మీకమం
 గలములు గానఁదజ్జపముగ్గై కొని యింతటినుండి మీరు ని
 శ్చలమతులై శివార్చనలుశసల్పుఁ డనన్యముదాంతరంగులై 693

34. మహాదేవప్రసాద కారణనిరూపణము

చ. వలికెద నిప్పుడేను గురుశపాదుల యొద్దకు శిష్యుడేఁగి యు
 జ్వలతరభక్తి తోడ గురుశపాదము వట్టుట సంప్రదాయసం
 కలితముగాఁగ దానఁగరకంతకృపామయసత్కటాక్షముల్
 గలుగును ముక్తి యాపిదపఁగలును భక్త జనాశికెలైడన్ 694

వ. అంతెవాసి పురాంతకసమాను గురు నన్వేషింపవలె నది యెట్లం
 దురేని వినుండు.

తే. సత్యమస్తే యమున్ దయాశసరణి మున్ను
 గాఁగలుగు సర్వధర్మముల్ గలుగువాని
 కామమదలోభమోహోదిగ్గాఁగలట్టి
 దురుణంబులు లేనట్టిదొడ్డవాని 696

క. కారుణీకొత్త ముఁడన నే
 పారు మహామహాని శిష్యులదృతిఁ జేరం
 గోరికలు గలువానిం
 జారుచరిత మొప్పువానిశసారతరాత్మున్ 697

తే. దేశదేశమ్ము లెల్లనుశ్చదిరిగి తిరిగి
 వెదుకవలసిన తావులశ్చవేదకివేదకి
 పేద పెన్నిధి గనునట్టివిధము తోడ
 గాంచి సంతోషమును గాంచితకడఁకతోడ. 698

తే. చందనాగరుమృగమదకసరసగంధ
సారకాశ్మీరముల భక్తి శ్రీసహితుడగుచు
నర్పణము నేసి శక్తికితనలవి యైన
కాంచనము దెచ్చి గురున కకర్పించి యవల

600

తే. దండి నతిజేసి పలుసార్లుతగిన క్రద్ద
గురుపదంబులఁ దలఁబెట్టుకొని మహాత్మా!
బ్రహ్మమును దెల్పుమంచునుకట్రార్దనమ్ము
సలుపఁగావలె శిష్యుండుకవలనెఱింగి

700

వ. గురువరుం డయ్యెడ నిర్జనమును నిర్భయమును సమస్తలమును
నైన నొక ప్రదేశమును విలోకించి దాని గోమయమున శుద్ధి యొనర్చి
పూవులం బూజించి దీపధూపపూర్ణ కుంభాదులచే నలంకరించి తోరణ
ముబు గట్టించి యచ్చట నొక్కచో విశుద్ధమైన తండులములతో నొక
మండలము నిర్మించి యందు శిష్యునానుం జేయవలె నట్టియెడ శిష్యుం
డిరుకరమ్ములు దోయిలించి పట్టి శివానందసంధానమానసుండయి యుండ
వలయును. తత్సమయమ్మున నాత్మభిన్నముగాఁ గన్నట్ట నాత్మాభిన్నుం
గాఁ జింతించి తాను జపంబొనర్చి శిష్యునకు గ్రంధిచ్చేధన నామకసం
స్కారంబు తీర్పవలె నయ్యదనున నద్దయామయుండు స్వాత్మభూత
యయిన పరాశక్తి శిష్యునందుఁ బ్రవేశపెట్టవలెఁ దచ్చక్తి మాహాత్మ్య
మ్మున మాయ భస్మిపటల మగును. శిష్యునకు స్వకీయాంగమే తాననెడి
బుద్ధి పూర్ణముగా సడలును. శిష్యుడనంతరము శరీరపాతంబైన వెను
కకుఁ దిరిగి తనువొందఁడు, వాని జ్ఞానముపనిషద్వాక్యజ్ఞానము మాత్ర
మయి యున్నది. గురుప్రసాదకామి నిత్యము గురు నారాధింపవలెను.
మదురువరులకు సాక్షివృంకరుండీ సంప్రదాయక్రమ మెఱింగించిన
దానిని మీకిప్పుడు నుడివినాడను.

701

35. సంప్రదాయ వరంపరాకథనము

తే. గురుపరంపర నిపుడు వాకొనెడివాడ
దాని నెఱిగి ద్విజశ్రేష్ఠుడౌను గురుఁడు

తత్పరంపర నెఱుగకత్తనకుఁగలు
విద్యయును సత్పలంబిచ్చిత్ పెంపుగనదు.

702

ఉ. ఎవ్వఁడు సర్వభూతములశ్రీకీర్ష్యరుఁడై తనరారుచుండువాఁ
డెవ్వఁడు సర్వవిద్యలకశ్రీధీశుఁడనంజెలువొందుచుండువాఁ
డవ్విభుఁ డాపరాశివుఁడశ్రీయాదిగురుండని మీరెఱుంగుఁడి
యవ్విమలాత్ముఁ గన్నమరిత్రయాదిమదేశికుఁడన్యుఁడెవ్వఁడో .03

ఉ. వానికి శిష్యుఁడై పరగిత్వారిజనాభుఁడు సుప్రసిద్ధవి
జ్ఞానమహాసాముద్రమయిత్రసర్వమెఱింగినప్రోడయౌను ద
దీనిదిపాదపద్మములుశ్రీతేకువ బత్తిని గొల్చి పద్మజుం
డౌను గురూత్తముండు సకలలాదివుఁడున్ వరబోధమూర్తి యున్

తే. బ్రహ్మసన్నిధి సద్విద్యఁబడసి యాస
నత్కుమారుండు ధీరుఁడతనంగఁజాలెఁ
జెలఁగి శ్రుతవేదనుండయిత్రవెలయునట్టి
యతని సర్వజ్ఞుఁ డని పిల్తురఖిలబుధులు

705

ఉ. వ్యాసమునీంద్రుఁ డాఘనునిశ్రీభక్తిని గొల్చి సమస్త వేదవి
ద్యాసమితిం బురాణరచనాలఘుదక్షకనిత్యతత్వ మ
భ్యాసము నేసి లోకవిహితాదరబుద్ధి జెలంగి సద్యశో
భాసురుఁడై సమస్తబుధశ్రీవరశిరోమణి మాలయై తగున్

706

ఉ. ఏనును వానిపాదయుగశ్రమెంతయు భక్తి భజించి యింతయై
మీనడుచక్కి తావుగనిశ్రమీహృదయమ్ముగొనంగఁజాలి వి
జ్ఞానఫలోదయమ్ముగనుశ్రసత్కథ లిగతిఁ బల్కు దక్షతన్
బూని చరింతు వ్యాసమునిశ్రబోలు గురుల్ అభియింపరెందునన్

చ. తెలియుఁడు నెవచించు గురుశ్రదేవపరంపర నిట్లు తదురూ
జ్వలతరనామధేయములశ్రీసారెకు సారెకునుం బఠించి వి
ద్యలఁ గయికొందు రేని యవిశ్రతప్పక మిక్కిలి వీర్యవంతమై
ఫలము లొసంగఁజాలు గురుశ్రపాదమహామహిమంబు లిట్టివౌ

మ. అలఘుల్ మీరలు భక్తి యుక్తులయి వేదాంతప్రసిద్ధోక్త సూ
క్తులఁ బాఠించి ఋజుప్రవర్తనములంశదున్ జెల్మి నాలించి యి

ముల నాచార్యుల విశ్వసించి విలసన్ మోహంబుధిన్ వ్రచ్చి వె
 న్నల సుజ్ఞానమయంబులన్ గొనుఁడువిన్నాణంబుదీపింపఁగన్
 సీ. ఆకస మ్మిరువేతుకలారఁ గోరికఁబట్టి

యాకలి దీర్పెడికపోకడలకు
 నిసుక గంపెడు తెచ్చిరవిసువక తెలము
 తిలలు లేకయె తీయుకతీరులకును
 బందనొక్కని యూధకపతిఁజేసి పగతుర
 మగఁటిమిమై గెల్పురతెగువలకును
 బురుషకారము మానితీయరిది సంపదలకై
 నింగి కనుంగొనుకనేలులకును

తీ. వెకలి పై కార్యభారమువెనుకఁబెట్టి
 జయము కాంక్షించు వెంగలికసరణులకును
 గురుపరంపర లెఱుఁగనికగురుని యొద్ద
 విద్యనేర్చుట సరివచ్చుతవిబుధులారః

710

తీ. దేశికపరంపరాహీనక దేశికుండొ
 సంగు విద్యయు నరకవ్యాసమున కగును
 గురుపరంపర నెఱిఁగినకొవిదుండు
 మెచ్చి యిడు విద్య మోక్షంపుతలచ్చి నిచ్చు.

711

ఆ. ఆత్మగోత్రములకాదిని గేల్మోడ్చి
 పిదప తనదు గురునికపెద్ద కల్పిద్దఁ
 గొలువవలయు నతులఁగగూరిచి గురుగురుఁ
 గూడ నంజలిచ్చితకొలువవలయు.

712

తీ. విఘ్నపతిని గుమారునిన్ విఘ్న విధిని
 విమలవిద్యాస్వరూపిణీనమరవరుల
 నెల్ల ధ్యానించి విజ్ఞానమేదను గోరి
 యుండవలె గురునొద్ద శ్రీఘ్నంతు గడఁక.

713

చ. పరతరశిష్యచిత్త పరికపాక మెఱుంగుచు దేశికుండు త
 త్పరతమభావసంపదకుఁడగ విధంబున నెంచి జ్ఞానమున్

- గరముపదేశ మీయవలెఁ గాని యధేచ్ఛను శిష్యచిత్తవి
 స్ఫురణ మెఱుంగకుండ నొకశబోధమొనర్పఁగఁ గూడదెయ్యెడన్.
- ఉ. మోహపరీతచిత్తున కశమోఘసుబోధమొనర్చుటల్ గురు
 ద్రోహమొనర్చుటల్ దురితశదూరనయాధ్యయనైకగర్వని
 ర్వాహకుఁడౌటలున్ సతముశఫాలవిలోచను నంతవాని సం
 దేహము లేక నారకగతీన్బడఁద్రోయు నిజమ్ము నమ్ముఁడీ!
- మ. ఒకయేఁడైనను సన్నిధిన్ నిలిపి శిశ్యున్యోగ్యతాయోగ్యతా
 త్మకసంశోధన మాచరించి యవలన్ శధర్మాత్ముగా నెంచుచో
 సకలాఘంబులఁ దోలఁజాలు ఘనమోక్షజ్ఞానమీయంగ దే
 శికవర్చ్యండు మదిం దలంప నుభయశ్రేయంబు లొప్పారెడున్.
- క. గురుసంప్రదాయహీనం
 బురువిద్యయ యైనజగతిశనౌప్పదు వినుఁడీ!
 ధర నది యవిద్య యౌనని
 రరిషట్కజయమ్ము గొన్నశయాశ్యోత్తంసుల్ 717
- క. గురుపారంపర్యజ్ఞా
 నరుచిరసద్విద్య గుణసశనాథంబగు ను
 ర్వర వీర్యవత్తరమ్ముగు
 గురుపారంపర్య మెఱిఁగిశకౌనవలె విద్యన్ 718
- చ. తలపఁగ సంప్రదాయసహితమ్ముగ విద్య గ్రహించిరేని ని
 ర్మలతరబోధ మొప్పి సుకీరంబగు సఁస్కృతిపాశఖండనం
 బులునగు నంచుఁ బ్రాజ్ఞులగుశూరుషు లెల్లరు సంప్రదాయసం
 కలితముగా గ్రహింతు రెటశ్శానము సద్గురుపాదసేవ్యమై 719
- క. ఉపయమమునకున్ గోత్రం
 బుపకారమొనర్చునట్టుశలొప్పుగ నయవా
 ర్గ పరంపర జ్ఞానమ్మున
 కుపకార మొనర్చుఁ గానఁగొనవలె దానిన్ 720
- మ. అరయన్ వేదములందు విశ్రుతము విశ్వాసంప్రదాయార్థవి
 సుగణంబొందు సుసంప్రదాయముల సద్శబోధార్థసిద్ధ్యరమై

- గురుపారంపరి శిష్యుఁడాదరమునన్ గొన్నంగదాజ్ఞానసం
భరింతంబౌ బలువిద్య తీవకుఁబువుల్ శమవ్యమ్ములై నట్లుగన్ 721
- మ. గురుసంధానము తోడ విద్యలను గైకొన్నన్ మహాదేవుఁడా
త్కరతిన్ శిష్యుల కిచ్చి ప్రోచును సదాశతచ్యూన్యమా వేదనో
త్కరముల్ సంతతమున్ బిశాచగణబాధల్ గూర్చి శిష్యాశినిన్
నిరతాసౌఖ్యపలంబొసంగు నిటులేఁనిక్కమ్ము ముమ్మాటికిన్ 722
- ఉ. దేశిఁ సంప్రదాయ ముపక దేశమొనర్చక విద్యనియఁ ద
ద్దేశికదేశికత్వములకతీరు చెడున్ భవబంధపాశముల్
నాశము నొందఁజాలవు ప్రశాశమునుంగను బుద్ధి శుద్ధియున్
లేశమునున్ సుఖం బొదవననేరదు శిష్యజనాశి కెయ్యెడన్ 723
- చ. పరమముదంబు నొందరునుకబ్రహ్మపరంబును గంచరెంతయున్
దురితచయమ్ములన్ గడకుఁగోలఁగఁ జాలరు సంప్రదాయబం
ధురములు కానివిద్దియలశనున్ గ్రహియించినయట్టి వారలె
త్తటి గురుసంప్రదాయరహితమ్ముల విద్యల నొంద మానుఁడీ
- క. ఏమీకున్ బల్కెద స
త్యోముక్తి కరంబు శ్రుతిచర్యోక్తిస్ఫురితం
బేమనుజులకును సుకరం
బై మాన్యతఁగను వ్రతంబునార్యులు వినుఁడీ: 7.5
- క. ఇందుకుఁ గల దితిహాస మ
మందశ్రద్ధన్ వినుం డుశమారమణికిఁ గన్
విందై దర్శన మిడి నుడి
వెందగఁ దదాధ హరుఁడుశ్రవినిపింతు నిటన్ 726
- క. తా విజ్ఞానాకృతీయయి
భావితసకలార్థదానశ్రవరకృతదీక్షే
పావన యయి భగవతి యయి
గ్రావసుతామూర్తి వెలయుఁగద లోకాశిన్. 727
- వ. అట్లయ్యు. 728

సి. బ్రహ్మ మొదలు కీటకపర్యంతమును సమ
 స్థితః దనరారెడికదేవదేవుఁ
 బడునాలులోకాలుకపాలింపఁగాఁగలు
 దక్షత నొప్పారుకదైవతమ్ము
 నచ్చిదానందలక్షణలక్ష్యమూర్తియె
 విబుధులఁ బ్రోచెడికవేల్పుమిన్న

నద్వితీయప్రకాశకైకస్ఫురతేజ
 మైయలరారెడుకనటిదిట్ట

తే. నారులవలెఁగాక నిజసహజోజ్జ్వలప్ర
 భాప్రభావంబు వీడనికపరమతత్త్వ
 నఖిలదిక్పూర్ణు నానందుకనమితసత్కృ
 పాకటాక్షనిగనె జిగుకరాకుబోణి

729

క. గుణమూర్తి భావనీయుని
 గుణాతిరిక్తు గురువరునికగుహ్యతమ్మున్ దాఁ
 బ్రణమిల్లి భక్తి మెయి నై
 పుణి మీరఁగఁ బలికె నిట్టుకపౌలుపుల్ గులుకన్

730

తే. దేవదేవ జగన్నాథకసేవనీయ
 సకలవిపదార్తిహరణదీకైప్రశస్తః
 సులభముగ ముక్తి యొదవెడికవొప్పు చెప్పి
 నాకు దయసేయు మయ్యదికలోకహితము

731

క. నీవంటి మగఁడు గలుగన్
 నావంటిది మగువ గల్గిననుగద సంసా
 రావధి లోలుట గలుగును
 గావున భవ నాదు దెసనుకగుణింపఁగదే:

732

క. పతి దైవ మాఁడువారికి
 బతి జ్ఞానం బొసఁగ ముక్తికైకపదము కరగతం
 బతులితగురుపదమగుఁ బతి
 సతులకు మోక్షప్రదాతకైజగములయందున్.

733

- వ. అన విని పరమగురుం డిట్టానతీయందొడంగె. 734
- క. మున్నెవ్వరిట్లు ప్రశ్నము
నన్నడిగినయదియు లేదుకనాచే నెవఁడున్
విన్నదియు లేదు నవలా
కన్నాకా! నీకు వినఁగఁగలిగెన్ వినుమా! 735
- త. బాపఁడై నను గడజాతికవాఁడ యయినఁ
బండితోత ముఁ డైనఁ బాపండుఁడై న
శ్రీవిరాజితుఁడైన దకరిదుఁడై న
బాలుఁడై నను ముదుసలికవాఁడ యయిన 736
- త. ఆ స్తి కుం డైన నా స్తి కుంఠదైన చాలఁ
జాలువాఁడైన నించుకఠచాలకుండు
వాఁడయైనను నాఁడుదికయైనఁ గాళ
హస్తి తీర్థము నేవింపఠనందుముక్తి 737
- క. పరగన్ దక్షిణ కైలా
సరుచిరనామమున దనరికసత్క్షేత్రంబై
మురువొందుఁ గాళహస్తి
శ్వరవరపుర మభిలవైభవమ్ముల కిరవై. 738
- ఉ. దేవతలున్ సురారులునుశ్రీదిక్పతులున్ రవిసోములున్ వృషం
బీవును బిడ్డలిర్వురునుకనే నజుఁ డచ్యుతుఁడున్ వసించుటన్
పావనమైన తీర్థమిదికభవ్యసువర్ణముఖీస్రవంతికా
నేవితమై మునీంద్రగణకనేవితమై యలరారు నిచ్చలున్ 739
- క. అచ్చట వత్సరమే వా
క్రుచ్చువిధము తప్పకుండఁగోర్కులు నిండన్
సచ్చరితను వ్రతమొక్కట
నిచ్చ నొనర్పంగ ముక్తిమొసఁగు నవఱ్ణా! 740
- వ. ద్వాదశమాసములయందును దత్త న్మాసనామ హేతువులై న రిక్కల
యందు సువర్ణముఖరీతోయములం తోఁగి పగట నోగిర ముజ్జగించి
కాళహస్తి నాధునకుం గేలుమొడ్చి యుచితద్రవ్య మవ్య యాత్మస్వరూపు

తై న యచ్చటిభూదేవుల కొసంగి రాత్రి మాత్రము భుజించుచుండుట
ముక్తిసాధనములలో నుత్తమమైన సాధనము. ఈవ్రతోత్తమ మెల్ల
రకు నాచరణీయమై నిర్వహించుటకు సర్వవిధముల నాతిశ్రయోపేతం
బనుట లోకవిదితము. 741

క. వ్రత మది యిచ్చోటన్ దగఁ
గృతమతియై సల్పువానిశ్రకిన్ బ్రహ్మార్థ
ప్రతిపత్తి యొదవుటన్నది
శ్రుతివచనము గైకొనుండుశ్రుచియుతమతులై 742

క. సకలాఘతూలపావక
మకలంకార్థప్రదంబుశనై యాక్షేత్ర
మృక్పితానందపదమ్మున్
వికలాత్ములకైన నిడు పశవిత్రస్థలమా 743

అ. కాశహస్తిప్రభావాదిశ్రగరిమమెల్ల
నాయనుగ్రహవశమునన్ శ్రగాకయెట్లు
తెలియవచ్చును జంచరీకలలితాల
కాభిరామాననా: దీనిశ్రనరయు మీవు. 744

కిం. తీరుచుఁ గోరిక లెల్లం
జేరుచు ముక్తిస్థలమ్ముశ్రస్థిరమగు సద్భో
ధారంభహేతువగు ను
మ్మీ రుచిరతరాస్య: క్షేత్రశ్రమిట్టిదెఱుఁగుమీ: 745

తే. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరశ్రప్రభృతులకును
భక్తిగలిగినయెడల లభ్యంబటంచు
శ్రుతియ క్షేత్రమహత్వంబుశ్రుతి నొనర్చు
బలభిదాదినమస్కృతశ్రపాదపద్మ: 746

వ. అని చిత్తం బగురొత్తఁ బలికి 747

ఉ. ఈవును నేదలంప నొకరే యనుమాట స్మరించుచున్ మహా
దేవుఁడుమాలతాంగి బలుశ్రతీరులఁ గొఱిటగుచ్చినంత న

- దేవియు వాని భక్తిఁ బ్రణుకతించుచు నర్చనలిచ్చి మెచ్చె న
 ప్పావనశీల లోకహితశబంధురకార్య మొనర్చె నిమ్మొయిన్ 748
- మ. పరమబ్రహ్మపదార్థమున్ గననిజశ్శాంతమ్ములన్ గోరు బ్ర
 హ్మఋషిశ్రేణులు మీకు నేను మునుపాశ్రయాదేవితో శంభుఁడె
 త్తెఱఁగున్ బల్కెనొ దానినంతయును బుకద్దినదోచిన ట్టియ్యెడన్
 బరమార్థబు వచించినాఁడఁ గొనుఁడీశవంధన్ ముదం బొప్పఁగన్
- ఉ. తక్కిన వెల్లనున్ విడచిశతతక్షణము క్తికరప్రసిద్ధమా
 చక్కియ కాళహస్తి యనిశ్చక్కినెఱింగిన వారలె సదా
 చొక్కి యటన్ వసింపఁదగుశ్శూరివరేణ్యులు కాళహస్తికిన్
 మిక్కిలి కాంక్షనేయఁదగుశ్శేదురతత్పల మందగాదఁగున్ 750
- మ. లలితస్వాంతులు మీరలెందునను కాలక్షేపముల్ నేయ కు
 జ్వలమాహాత్మ్యవితానసంవిదితభాశ్శ్వత్కాళహస్తిశు నం
 ఘ్రులనే చేరి భజింపుఁడంత నగు మీశ్శకున్ శాశ్వతానందస
 త్యలసత్సంవిదఖండము క్తిపరమాశ్రానంతభవ్యస్థితుల్ 751

37. ముక్త్యుపాయకథనము

- చ. మునివరులారఃచెప్పెదనుశ్శ్రము క్తి కుపాయము లెన్నియేనియున్
 దనరును కాళహస్తి సమశ్శధన్యతమాన్యబహుస్థలంబులం
 దు నరుఁడు దోఁగి యీశ్వరునిశ్శదోరపుబత్తి భజించెనేని ము
 క్తిని గనవచ్చు నెల్లరకుశ్రేదీర్థము లన్నియు నేవనీయమా 752
- వ నేనును జై మినియు సహాధ్యాయులము గదా! ఒకనాఁడు వేద
 వేదాంతవిశారదుండు స్వనజితనీలనీరదుండు తపఃపూతశరీరస్వచ్ఛాకారా
 లంకారదుండునగు నస్మద్గురుస్వామియైన వేదవ్యాసుని కడకుం జని
 జై మినిముని దండప్రణామంబులిడి వినయవినమితగాత్రిండై భవరోగ
 భేషజంబగుగురుపాదంబుశిరంబందునఁ బాదుకొలిపి లోకోపకారబుద్ధినను
 సంధించి పరమరహస్యంబునొక్కటి నెఱుఁగఁగోరి మాయానాశకంబయి
 మోక్షప్రదంబగు నొక్కవిధం బుపదేశింపఁగదె యని వేడిన వ్యాస
 మహర్షియు దయాసారంబులు చిలుకు పలుకులతో నిట్లు ప్రతివచనంబు
 నుడివె. 753

- చ. అడిగిన నిట్టిప్రశ్నములనాదృతియై యడగ్రవలెన్ ముదం
బడర జగద్ధితార్థమయిశ్చయార్యవతంసమః వాసికెక్క నీ
వడిగినప్రశ్నమందులకశ్చనంతహృదంతరమోహమందితిన్
గడుగడు శ్రద్ధమై వినుముగఘాయు నొక్కటి గలునందుకై
- ఉ. వేదమయుండు బ్రహ్మయనిశ్చవిశ్రుతుడౌట విధాతృనొద్దకున్
సాదరబుద్ధియై చని మఘోత్మ విముక్తికిఁడ్రోవ జెప్పవేః
నీదరిఁజేరినాడ ననిశ్చనేవవియింపఁగ నాతఁడంత ల
క్షీదయితాంతికమునకుఁజేరుదమంచు వచించితోడనే 756
- క. నాతో రయ మొప్పారఁగ
నాతనికడ కరిగి ప్రశ్నశ్రమవ్వల నడుగన్
శ్రీతిమెయి మమ్ముఁ గొని య
బాతాఁడు గరళకంఠశ్రపజకు నరిగెన్ 756
- క. మేమందర మట గాంచితి
మామదనాంతకుని భాస్వరరాత్మాలోక
క్షేమంకరప్రతిష్ఠా
స్థేమున్ సుగుణాభిరాముశ్రేయోధామున్ 757
- క. దనకుఁగల చనవు చేతను
దనుజారి పురారిఁ జేరితత్ప్రశ్నమ్మున్
వినిపించి సమాధాన
మ్మనఘాః నెలవీయు మంచుశ్రనడిగిన హరుఁడున్ 758
- వ. హరి పరోపకారిగా నెంచి యిట్లుపన్యసింపంగడంగె. 759
- క. నెచ్చెలి నాకడ కీవిట
వచ్చి జగద్ధితముగాఁగఁబలికిన పశ్చం
బుచ్చతరమైన దందుకు
మెచ్చితి నుత్తరము నొసఁగిశ్రమెప్పింతు నినున్ 760
- ఉ. అండజరాజవాహఃప్రియశ్రమారఁబ్రమోదలసత్పరంపరా
ఖండరసప్రధానబహుశ్రగౌరవభాగ్యములులసిలు మత్

తాండవసత్కళానిపుణాత్ దయివారెడి వ్యాఘ్రపత్తనం
బొండు జగత్ప్రసిద్ధమయిత్రయండును భక్తజనాతివేవ్యమై 761

ఉ. అచ్చట నాదు నృత్యములనాదట నారసి లెక్క కైదునొ
యచ్చరముల్ నెలంగు మహితమాన్వితమంత్రమునన్ సతారమున్
జిచ్చుతురత్వమొప్పు జవత్సిద్ధిఁబొనర్చిన యంతవానికిన్
జెచ్చెర మోక్షసంపదలు చేకురుటన్నది వాస్తవంబయ్యో 162

వ. తాదృశపుణ్యక్షేత్రంబులు పెక్కులు గలవు. వానిలో వల్మీకవృద్ధా
చలంబులును. గోపర్వతగోకర్ణములును నాధిగ్రామసోమనాథంబులును
రామేశ్వరభీమేశ్వరంబులును వేదారణ్యశ్వేతారణ్యంబులును గేదారేశ్వర
జప్యేశ్వరంబులును గుంభఘోణమధ్యార్జునంబులును హాలాస్యవారాణ
స్యాదులు మున్నగునవి ముఖ్యములు వానిలో హాలాస్యప్రభావమ్ము విను
తించెద.

చ. కలఁడొక బ్రాహ్మణాధముఁడొకకానొకకాలమునందు వానికిన్
గలుగవు చేయనట్టి జెడుకర్ణములున్ దలపొందనట్టి చె
ట్టలు నిరతం బొనర్పఁగ గ్రడంగని యొగ్గులు స్వాపరాధసం
కలితము కాని కాలములు క్రౌర్యము నొల్లని యట్టిగుట్టులున్ 764

సీ. పాపసంఘమ్ము లేకపట్టుఁ జుట్టున్ ముట్టు
పుణ్యలేకమ్ములత్రపొంతఁ జనఁడు
తల్లివంటి పతివ్రతన్ బట్టి మోహన
నిర్బంధమున్ జేసి నెగడువాఁడు
తండ్రిపై నూరకకదవిలిన కట్టల్క
గుది. మోదఁ బ్రాణముల్ కవదలె నతఁడు
దయలేక నిర్భయోద్దామయథాకామ
విహరణంబుల నెల్ల వెళఁదిరుగుఁ

తే. బేరు చెప్పినయంతనే యూరిబిడ్డ
లెల్ల జడియఁగ జడిపింతుకత్తి దండు
లట్టివానికిఁ బరలోకమన్న దెపుడు
స్వప్నమందె నఁ గనరాదుకరుగు దప్పు

పి.

పెదవి మెదిపి నట్టియదునులె వినరాని
బూతులకును బెద్దబుంగ యగును
కారణమునులేక కస్సుబుస్సుచును
పై బడి కోడిత్రాళిచై బరితెగు
జూదమాడుట సురశ్రోజొక్కి ద్రావుట రెండు
క్రీడలుగాఁగ లెక్కించు నతఁడు
తనచేతలకు జనుల్ కదన్ను నిందింపఁగా
విఱవీగుచు వారిశవెక్కిరించు

తే.

పిన్నపెద్దలు తల్లియున్ కబ్బిడ లేరు
మంచిచెడ్డలు తోష వొకరించుకె న
వాని సరివచ్చు వాఁడెందుకనె న లేఁడు
వానిఁ గన్నమ్మ యెట్టి పాశపమ్మెనర్చె.

766

పి.

వేదపాఠం బేలశవెఱియెత్తి నె? మీకు
నాదుపల్లె యగుశవేద మెపుడు
స్మృతుల తలంపేలశమతి వోయెనే? మీకు
కామినీస్మృతి కన్నశ్రగలవె స్మృతులు?
నఖిలపురాణేతిశహాసముల్ పరిహాస
పాత్రమానంబులీకపగిది నెఱుఁగుఁ
డామ్నాయశీర్షంబులమ్మమ్మ తాతల
రుచిలేని సరసాలు రూఢిఁగనుఁడు

తే.

చెలఁగి భోగింప నేరకకచేతకాని
చవటలగుదురు ఋషిమునిశ్రవరులిలను
వారు నాబారిఁ బడ్డ వశహ్యోదగియెడు
బుద్ధి జెప్పెడి వాఁడ నికబద్ధి గాను

767

క.

అని వాఁడు త్రాగి యుండక
మునుపును గడుపార త్రాగిపోరలెడి వేళన్
దినమున్ రేయున్ వాగును
దినమణిశశితారలె నశ్రీద్దవు వానివ్

768

- వ. కొంతకాల మిట్ట రిగిన 769
- క. ఒడలేమర చెసిన బ
 ల్పెడుగులకు ఫలంబో యనఁగఁచెంగట నెదుటన్
 బడు బ్రహ్మరాక్షసుండో
 క్కఁడు రోకటి నొకటి చేతకగ్గ కొనియెపుడున్ 770
- తె. బొమ్మరక్కసి వెంటాడితపోవు వాని
 కెచటి కేఁగిన నచ్చటతనరయవచ్చి
 నీడవలెఁ దోడఁ జనుచుండితనిరిత మతని
 గాసిలన్ జేనె దుష్కర్మగతు లలఁతులె? 771
- క. ఏనాఁడొనరించిన పు
 ణ్యాననొ వానికిని గల్గెఁహాలాస్యక్షే
 త్రానూనదర్శనోత్కం
 తానివహము లడఁగె నాగఁడము లటుపయిన్ 772
- మ. అడుగుం బెట్టెనొ లేదొ కాని యతఁడాఁహాలాస్యపుణ్యస్థలిన్
 జెడి సాపంబులు బ్రహ్మరాక్షసుఁ డునున్వెంటాడఁగా మానె న
 ప్పుడు పొలుండును భక్తి విస్మయలసకనోదంబులం గాంచి య
 క్కడనే కాపుర ముండఁగోరె మది నెక్కాలమ్మునన్ మాధవాః
- శా. ధన్యుండాతఁడు మత్ష డక్షరజపాశ్ర్ధైక ప్రమోదంబుతో
 నన్యాయత్తుఁడు గాక నన్నరసి యత్యంతంబు నిత్యం బసా
 మాన్యంబై న పదంబునన్ గనెడి శుభదృక్తి యుక్తా ఘమూ
 ర్ధన్యుండై యలరారె క్షేత్రపుమహాత్వబెంచఁగా శక్యమే? 774
- ఉ. తొల్లిటి విప్రుఁబోలి భవకదూరులు కాఁగలవార లిప్పుడున్
 సల్లలితాత్ములై యిచటతనర్వశుభంకరమూర్తి నన్ను సం
 ప్పుల సరోజనేశ్రములకమోద మెలర్పఁగఁ గాంచిరేని గా
 సిలఁగనేల సంస్మతులఁజేరుచు నెల్లరు సారెసారెకున్ 775
- క. సంసారతోయరాశిరి
 రంసాతిజిఘాంస నలరుకరాజదమలవి

- ద్వాంసుల కిడి త్రోవనుచుఁ బ్ర
 శంసింపఁగవచ్చు దీనిసారసనేత్రాః 776
- తె. ఇచట నొనరించు దావమ్ముకలించుకే న
 నిచట సల్పెడి జన్నంబుకలింతయైన
 వీర్యవత్తరములు వయిశపెంపు గనుచు
 బహుశఫలము లొసంగునుకబడ్డ నాభః 777
- మ. శివపుణ్యస్థలులందుఁ గాని పరమశ్రీత్రంబులంగాని య
 న్యవర్థసానములందుఁగాని శివమాకహాత్మ్యంబులో నెంచి సం
 భవమౌ కాలము రిత్తపుచ్చకయ షకద్వర్ణాంకమంత్రంబు వా
 స్తవభక్తిన్ దనరారఁ బల్కిననుమోక్షంబుల్ సదా గల్గెడిన్ 778
- వ. అని మాధవున కుమాధవుండు తెల్పి యంతర్ధావమొందె నట గాన
- ఉ. గాసిలకుండ మోక్షమునుకగైకొను పద్ధతి యియ్యదంచుదృ
 ప్తాసురగర్వభంజనునశ్రీకొనిటలాక్షుఁడు దెల్పినట్టులో
 భూసురవర్యులారః బుధకవుంగవులారః వచించినాఁడ నే
 భాసురలీల మీర లదికభక్తిని గైకొని యాచరింపుఁడి. 779

38. ముక్తి సాధనవిచారము

- వ. మఱియు ముక్త్యుపాయము వివరించెదను. పూర్వమొకప్పుడు
 నర్వవేదసారుండు సర్వవిజ్ఞానసాగరుండును గరుణాసముద్రిం
 డును నగు మదురువరుండగు వ్యాసమునిచంద్రుఁడు సంసారభ
 షక్కుల్పుండు ననల్పుండు నగు సదాశివమూర్తి ధ్యానించి భావ
 కుసుమాదిపూజాసమర్పణవిధానమున నర్పించి షడక్షరమంత్ర
 ముం జపియించి శివుఁబరితుష్టుం జేసి యిట్లు వినుతించె. 780
- తె. తత్త్వములయందుఁబరమతశ్రత్త్వంబ యగుచు
 తరచి చూడ యదార్ధతశ్రత్త్వంబ యగుచు
 నవిదితస్వాత్మభిన్నతశ్రత్త్వార్థ మగుచు
 నడరు నీకు నమస్కారశ్రమమరవంద్యః 781
- తె. అరయఁ జిచ్చక్తి జడశక్తికయన్నవి యును
 వానిభేదంబు తెయ్యదై శవరలు సతము

- నట్టి పరత త్వరూపునశ్రకమలునకును
నే నమస్కార మొనరింతుననిండు బత్తి 782
- త. ముగురుమూర్తులునున్ విరాశణ్మూర్తి సర్వ
దివిజమూర్తులునున్ సదాశివునిమూర్తి
వాస్తవంబుగ నెవ్వఁడై పరగు నట్టి
భద్రమూర్తికి శివునకేత్రబ్రణుతిఁ గూర్తు 783
- త. అలఘుసత్త్వాధ్యులగు నమృతాంధసులును
మధ్యసత్త్వాధ్యులై నట్టిమానవులును
నధమసత్త్వంబులౌ కీటకకాదులెవని
తత్త్వమౌ వాని కంజలిదాల్చువాఁడ 784
- త. ఎవఁడు గలనిచో లోకమే గలుగదు
లోకసత్తానుమేయమైయేకృతార్ధ
పరమసత్తా వినిశ్చయశసరణి యగును
వానికై కేలుదోయినిశబ్బుదేను 785
- త. ఎవఁడు భాసింప నీజగంబెల్లభావ్య
మెవఁడు భావింపకున్నచోరయీజగమ్ము
భాసమానము గాదట్టిపరమశివున
కేను నిరతంబు మ్రొక్కుదునెలమిమీఱ 786
- త. పరగు నెద్ది పరాపరశవర్జితమయి
యేసదానందమూలమైయెల్లరకును
గలు నానందలేశమేకకాలమందు
నట్టి యానందరూపు నేనభినుతింతు 787
- త. ఎన్న దిగ్దేశకాలాద్యభిన్నమెయ్య
దద్వయం బెయ్య దీవిశ్వమఖిల మెయ్య
దదియ బ్రహ్మాంబు సత్త్వంబునగును నెయ్య
దట్టి పరవస్తు వొకటి వంశద్యమ్మునాకు 788
- త. అంతరహితమ్ము కెవలశమ్ముద్వయమ్ము
పూర్ణమంచు పరామ్నాయశ్చూగ మెపుడు

వాకొనంజాలు నాపరకబ్రహ్మవస్తు
వందు నానుతి లగ్నమై కయలరు నెపుడు.

789

తే. సాంఖ్యయోగము లేనివారై స్తవవిధమ్ము
నెఱుగకుండఁ బ్రవర్తించుకనెవఁడబోధ
చిత్రరచనకు గోడయైకచెలఁగు నాతఁ

డటి శివతత్త్వమునకు కేశల్పట్టు దేను

790

సీ. ఏవాని యాధార్యకమింతయు నెఱుగక

శబ్దశాస్త్రము చిన్నకచదువునయ్యె

నేవాని తత్త్వంబుకనెఱుగను బరమాణు

కారిణవాదంబుకఁ తినమయ్యె

నేవాని కలరూపుకనెన్నఁజాలక కర్మ

మీమాంస వాదం బకమేయమయ్యె

నేవాని యున్నకన్నదియన దెలియను

దేహాత్మవాదంబుక తెల్లవోయె

తే. నెవని మాహాత్మ్యమెఱుగకకయిందిరియాత్మ

వాద ముద్ధతమందవిశ్వాజనావ

తంసకర్ణావతంససౌంధర్యగరిమ

మొంద దాబ్రహ్మతత్త్వమ్ముకనుగడింతు

791

తే. ఏచిదాత్మస్మరూపంబుకఁచకుండు

తరిని బ్రాణంబు జివుగాఁకదలఁచు నరుఁడు

వానినిన్ బ్రాణవిజ్ఞాతకథక్తి మీఱఁ

గొల్చువాఁడను నానుతికఁగొనుము దేవ!

792

వ. ఏదివ్యయదార్థంబు గనని వారు మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారములు
జీవునిగఁ బరిగణింతు రట్టి తత్పాక్షికి నేఁబ్రాణామంబు లర్పింతు. జాగ్ర
త్స్వప్నసుషిప్తితురీయావస్థలే యధిష్ఠానమునం దారోపితంబు లాయధి
ష్ఠానస్వరూపుండైన నీకు నమస్కారము. సంఖ్యాపరిచ్ఛేదానర్హుండయి
యేకాదిపరార్థపర్యంతాదిసంఖ్యాపరిచ్ఛిన్నుండు లోకముచేఁగల్పింపఁబడు
వట్టి నీకు నమోవాకంబు లర్పింతు. హారకేయూరాది భూషణములకు

గారణహేమమే కార్యరూపమునఁ గన్పట్టుచుండుఁగదా కానఁ గారణ
 త్వమూహించుచో భిన్నత్వమును బంగారువిషయమున నంగకరించు
 భంగి బ్రహ్మజగదాదికారణమగుట నభేదమును జగదాదికార్య స్వరూప
 మూహించుచో భేదమును నొందునని కొందఱు తెద్దానిని ధ్యానింతురో యా
 పరాద్వయవస్తువు గు నీకు దండప్రణామము లొసంగెద ఏ పదార్థవిజ్ఞా
 నము వలనఁ ద్రిమూర్తులును ద్రవ్యవస్తువులును ద్రిశ్రుతులును బురాణేతి
 హాసములును సమస్తాగమములును దర్క వ్యాకరణాదిశాస్త్రములు
 సర్వవర్ణాశ్రమంబులు విద్యావిద్యలు బంచభూతములును దద్భేదములును
 సర్వాధిష్ఠానబ్రహ్మమునందు గల్పితములగు నని విజ్ఞాను లెఱుంగు
 దురో యటి పదార్థమైననీవు శరణ్యుడవు. నీ వహంతావరితుండవు
 నీవిజ్ఞానము వలనఁగదా! ప్రత్యగ్జ్యోతిఃస్వరూపనిరూపణ నిపుణులయి
 గుణిగణగణనీయులై జ్ఞానులలరారుదురు. ఎవఁడహంరూపము నిదం
 రూపము నను రెండు రూపముల కిధిష్ఠానమగు నెవఁడు వాస్తవముగ
 లక్షణరహితుడగు నెవఁడు స్వయంప్రభుండగు వానికి నతశిరస్కుండ
 నగుదు నీయున్న తఱుంగుల.

703

క. మతిమన్నుతిశతమున కం
 చితకణభుగౌతమాద్యశ్శేషాగమస
 మ్మతసూక్తివితతికిన్ బ్రో
 న్నతనిగమోక్తికిని వాకౌశనశక్యంబే.

794

క. ఘోరాజవంజవాంబుధి
 తారకః యాత్మాపరోక్షశ్శధామోదారాః
 సారస్వయంప్రభాశూ
 క్తిః రామార్థాంగః నీకిశదే నుతి గౌనుమాః

795

ఉ. బిత్తి మునీశ్వరుం డిటులశ్రీబల్మరు వేడినఁ గృత్తివాసుఁడు
 వ్వైత్తుగ వాని ముందట నశ్రహీనరుచుల్ దళుకొత్త వెండికొం
 డత్తరి నేఁగుఁదెంచెననశ్రనక్షపదంబునఁ దోప నెమ్మి మొ
 ల్కెత్త నమస్కరించెఁ బులశ్శకెత్తఁగ మాని శరీర మెలెడన్

తే. సర్వసాధనవేదనా! సర్వసాక్షి!
 సర్వదేవేశ! సర్వజ్ఞ! సర్వమూర్తి!
 సర్వమోక్షదా! సాధనశ్రమితి నాకు

పూనివచియింపు మని వేదేశమునివరుండు

797

ఉ. వ్యాసమునీందుశ్చి నంతట దశయాపరిచుంబితసత్కటాక్షవీ
 క్షేసముదాయసంభరితశసారరుచుల్ ప్రచురింపఁ జూచి భా
 షాసుధలొల్కఁగా సకలశసాధనమున్ వివరించి చెప్పె నాఁ
 డోసుగుణాత్ములార! వినుశ్రీదౌప్పుగ నే వచియింతు నియ్యోడన్

వ. ధరాత్మజాధవుండును విగతభవుండునైన శివుం డిట్లానతిచ్చె 799

చ. విదితకవిత్వతత్వజనశ్రవిశుతఃసాత్యవతియఃనీకు నే
 ముదమున సర్వసాధనముశ్రబొల్పుగఁ బల్కెద శ్రద్ధతోడ నీ
 యదనున విందువెని సశ్రలార్థములన్ గడియించువాడవో
 దది గయికొన్న వారలకుశనెప్పుడు తప్పక మంగళంబగున్ 800

చ. తలఁపఁగ నొను ముక్తి ద్వివిశదమ్మయి సిద్ధము సాధ్యమంచుబే
 రొలసి జగంబులందు గొమశ్రొప్పును సిద్ధము నిత్యవస్తువై
 యలఘులు జ్ఞానమార్గమునశ్రనందుచు నుందురు దాని సాధ్యమున్
 గొలఁదులు కర్మమార్గమునశ్రగొందురుశాశ్వత మంచెఱుంగమిన్

శా. సాయుజ్యాంచితముక్తి సాధనము సుశ్రజ్ఞానంబు కర్మంబుగా
 దో యార్యోత్తమ! తత్సముచ్చయము సాశ్రయుజ్యంబునీనేరదా
 మ్నాయాంతర్విలసద్వచోనిచయసంశదర్శంబు శోధింప నీ
 శ్రేయోమార్గము జ్ఞాన మొక్కటనుచునశ్రజెప్పంగనేనెయ్యోడన్ 802

ఉ. ముక్తి సదాత్మరూపమునుశ్రబోధము సత్యమ యైన సిద్ధమన్
 నూక్తి ఘట్టిలు ముక్తికటుశచూడక ప్రాప్తము గాదు ప్రాప్యమో
 ముక్తి యటంచుఁబల్కుటయుశ్రబోధముగాకదబోధమెట్లగున్
 యుక్తముగాదె యట్టిపలుకొక్కభ్రమంబని నొక్కిపల్కుటల్

తే. ముక్తి యప్రాప్త మన విభ్రీశమోక్తి యగును
 భ్రీమ నివారణమైన కాలమున ముక్తి

ప్రాప్త విధమునఁ దోచుటనకప్రాప్త మంచుఁ
బలుకుచుందురు పెద్దలుశ్రవణతులగుచు.

104

తే. భ్రమయు నజ్ఞానమూలమై ప్రబలుగాన
జ్ఞానసాధనమునబూనికనరగ భ్రమను
నాశ మెనరింపవలె భవకపాశమిట్లు
త్రెంపవలెఁగాక మఱియొకతెన్ను లేదు.

805

శా. జ్ఞానాభ్యోత మసాధనమొకటి దకక్కన్ సాధనమొక్కట
జ్ఞానంబున్ బరిమార్పఁగలుగె క్రియానందోహ మజ్ఞానసం
ధానానూనవిధానమౌట నది బంధవప్రయోదక్షమై
మానీంద్రా కడు మాననీయమగు సుకమ్మా! యజ్ఞలోకాశికిన్ 105

వ. మఱియుఁబరముక్తి యాత్మరూప గాక యన్యరూపయగు నని
దలంతురేని యది యనవద్యసిద్ధాంతము కాదేల యన యన్యరూపయగు
ముక్తి “బ్రహ్మవిదాపోతిపర” మ్మను వాక్యానుసరణమున బ్రహ్మ
ప్రాప్యమని తేలుచున్నది గదా. ప్రాప్తి సామాన్యముగా నప్రాప్తి పూర్వ
కముగదా! కాన బ్రహ్మవస్తువు నిత్యము కాదని పర్యవసాన మగునని
తెగువ మెయిఁ దర్కింతురేని పాప్త్యప్రాప్తులు భ్రమపూర్వకములనియు
యదార్థములనియు ద్వివిధములు. భ్రమపూర్వకమైన యవి సిద్ధవస్తు
విషయమునను యదార్థము లైనవి సాధ్యవస్తువిషయములందు ననువ
ర్తించు ఏమరిన స్వకంతాభరణమును దద్విషయకౌప్త వాక్యస్మరణ
మును భ్రమకృతప్రాప్త్యప్రాప్తులకు దృష్టాంతము. ఘటాభావవిధ్వంస
కారణమున ఘటస్పృష్టి యదార్థములైన యప్రాప్తిప్రాప్తులకు దృష్టాం
తము. ప్రాప్యమా? యప్రాప్యమా? యని వికల్పించిరేని యందు ప్రాప్య
మైనచో నప్రాప్తప్రాప్తి రూపమా? ప్రాప్తప్రాప్తి రూపమా? యని మఱల
వికల్పించి యప్రాప్తప్రాప్తి రూపమైనచో ప్రాప్యప్రాపకసంబంధము విష
యమున రెండు భిన్నవస్తువులకుఁ గల యాధారాదేయ స్వస్వామ్యాది
సంబంధమా? లేక రెండు వస్తువులకుఁగలదాదాత్మ్యరూపమా? యని
పునర్వికల్పనంబొనర్చి మఱియు మొదటిపక్షమునఁ దత్సంబంధము సాధ్యము
నంతవంతమునా లేక సిద్ధము నిత్యమునా? యనిప్రశ్నించుకొని తర్కించి

విచారమొనర్చిన యెడల ముక్తి ప్రాప్యమను సంగతి యుక్తియుక్తము కాదని దెలియు నది యెట్లనిన ముక్తముక్తులకుఁగల సంబంధము సాధ్యసంబంధమందురా? చక్రచీవరతురీవేమాది సాధ్యమైన ఘటపటాదులవలె ముక్తియు ననిత్యమగు నందు వలన ముక్తులకు గూడ బంధ ప్రాప్తి ప్రసంగము కలుగును ముక్తునకును. బునర్బంధ ప్రాప్త్యర్హత యున్నయెడల ముక్తికొఱకుఁ బ్రయత్నించు నధికారియే కల్గక పోవుట తటస్థించును అందువలన మోక్షశాస్త్రానర్థక్యము వాటిల్లు నందువలనఁ దచ్చాస్త్రప్రవక్తయగు నీశ్వరునకు వ్యర్థకార్యకర్తృత్వార్హరూపమైన దోషము చెప్పఁదగి యుండును గాన ముక్తముక్తులకుఁ గలసంబంధము సాధ్యమను మాట పొసఁగనే పొసఁగదు. దీనికిం బూర్వపక్షమ్ముగఁ బ్రధ్వంసాభావము ఘటాదివ్యంసము వలన సాధ్యముగదా! ప్రధ్వంసాభావమున కంతము లేదు గదా! కాన సిద్ధాంతము ప్రధ్వంసాభావవిషయమున వ్యభిచరించుటంజేసి “యద్యత్సాంప్రత్య దనిత్య”మ్మను వ్యాప్తి దోషవంతమైనదని పల్కుదు రాయా వాదమాదరణీయము గాదేల యనఁ బ్రధ్వంసాభావము నిత్యమని వచించుట లోఁగల దోషముల ముందు చర్చింతము. ప్రస్తుతము బ్రధ్వంసాభావము నిత్యమని యంగిక రించియే విమర్శింతము తత్పక్షమున దృష్టాంత మసమమని నుడువ వలసియున్నది. భావరూపమైన ముక్తి విషయమున నభావరూపమైన ప్రధ్వంసాభావదృష్టాంత మెట్లం కార్యమగును? భావధర్మము లభావధర్మములు భిన్నము కావొక్కతీరుగనే యున్నవని యందురా ఘటపటాద్యభావమునకును తత్సాధనమునకును వ్యవస్థయే లేకపోవును. కాన నభావధర్మములు భావధర్మము లేక విధమనుట యసంగతము, మరియు సాధ్యత్వము భావపదార్థాశ్రయముకాదు. కావుననే యభావమును సప్తపదార్థములలో నొక్కటిగా తార్కికులు లెక్కించినారు. పై న్యాయ విమర్శనమువలన ముక్తిముక్తులకుఁ గల సంబంధము సాధ్యము గాదనియు ననిత్యము కాదనియు దెలియుచున్నది. అందువలన ముక్తునకును ముక్తికిని నిత్యసంబంధ మనుపలుకు యదార్థమనియు ఁదేలుచున్నది. పై సందర్భములో ముక్తి సిద్ధము నిత్యప్రాప్తమే యగునను సిద్ధాంతము

సర్వాంగ సుందరమని నుడువవచ్చును. ముక్తి యప్రాప్తప్రాప్యము కాదు. వ్యాససంయమీ! యింతవఱకు నప్రాప్తప్రాప్యముక్తి యను వాదమున ప్రథమవికల్పమైన యాధారాధేయాదిరూపసంబంధవిషయక సిద్ధసాధ్యత్వాదిరూపచర్చ వింటివి. యిక యప్రాప్తప్రాప్తివిషయకమైన రెండవ వికల్పమనఁగాఁ దాదాత్మ్యసంబంధమును గుఱించి వినుము. ప్రాప్తప్రాప్తిపకద్వయమున ప్రాప్తప్రాప్తికల కైక్యమే న్యాయమువలననుశాస్త్రముమువలనను సిద్ధింపదు మరియు "జ్ఞానాదేవతుకై వ్యభిక్తి" మును నుక్తికి జ్ఞానేతరముల వలన ముక్తి కలుగదని యర్థము. వాస్తవముగా ముక్తి యప్రాప్తమెయ్యిన నదికేవలము జ్ఞానమువలన నెట్లు ప్రాప్తింఁచు? కాంతాకనకాదులు తనకుఁ బ్రాప్తములుకాని యున్న సితిలో గాంతాజ్ఞానముగాని కనకజ్ఞానముగాని తనకుఁ గలిగినంత మాత్రమునఁ గాంతగాఁగాని కనకముగాఁగాని సిద్ధింపదుగదా! ఆతీరుననే ముక్తి యప్రాప్తమే. వాస్తవముగానైన సందర్భమునఁ గేవలముక్తివిషయక జ్ఞానమువలన ముక్తి చేకూరుననుట యుక్తియుక్తము కాదు. మఱియు నప్రాప్తప్రాప్తి విషయమున నిఁకొక యాక్షేపణము కలదు. తాదాత్మ్యమన నై క్యముగదా! యది జీవేశ్వరులు వాస్తవముగ భిన్నులైన సితిలోఁ గుదురునా? భేదము పోయిన తర్వాతఁ గుదురునా? యని ప్రశ్నించినచో వాస్తవభేదమున్నంత కాల మన్యోన్యాభావముండును గానఁ దాదాత్మ్యమున కవకాశము లేదు. భేదము వాస్తవమైనచో భేదము పోవుటయు సంభవింపదు. ఘటపటాదు లన్యోభావవిశిష్టములగునవి గాన ఘటము పటము గాని పటము ఘటము గాని కానేరదు. తద్వస్తుద్వయాంతర్వర్తి భేదము శాశ్వతమే.

సర్వవిధముల ముక్తి యప్రాప్తిప్రాప్తమును వాదము నారసి కల్పన యగునది స్వల్పబుద్ధికారమై పండితుల కప్రమాణకల్ప మగుచున్నది. ఇంత వాదోపవాదముల కవకాశములేకుండు పని యెంచి ముక్తి సర్వభంగుల నప్రాప్యమని యెంచువారి కొక ప్రత్యుత్తరము గలదు. అప్రాప్యమైన ముక్తి కెవఁడైన ప్రయత్నించునా? తత్సాధనమెవఁడైన నపేక్షించునా? శశశృంగమునఁ గండూతినివారణ మొనరింపను గగన టసుమమున శిరోఽలంకరణ మొన

రింపను జూచువెఱిగలఁడే! కావున మోక్షసాధనము శిక్షించు వేదశాస్త్రము లాపక్షమున నిరర్థకము లగును మఱియు నెటు చూచినను నప్రాప్యమగు ముక్తి వేఱోదితసాధనముల వలన మాత్రము ప్రిప్తమగునా? కాన సర్వదా ముక్తి యప్రాప్యమనుటయుఁ జెల్లదు. నిత్యసిద్ధమైన సాయుజ్యముక్తి సాధ్యరూపము కాదు. సాధ్యమె యది యగునేని యనిత్యాదిదోషములకు లోనగునని యిదివఱకే పలికితింగదా. యిఁకఁ బ్రధ్వంసాభావతత్వముం గూర్చి యింఱుక ప్రపంచంప వలసియున్నది ప్రధ్వంసాభావమున కంతము లేదని తార్కికులు మాత్రము వాదింతురు గాని యది శ్రుతిసమ్మతము కాదు. వేద మచిద్రూపమైన సర్వమును నశించు ననియే వచించును. శ్రుతిసంప్రదాయచతురమతులు కేవలతర్కగర్వితులవలెఁ బ్రధ్వంసాభావ మనంతమని యంగకరింపరు. తద్విరుద్ధముగా భావపదార్థము సాధ్యవస్తువై న యెడల నది సాంత మనవచ్చును. తన్న్యాయ మభావరూపమైన ప్రధ్వంసాభావము నందు నిరూపింపఁగూడదని తర్కకర్మకులందురేని వారు చెప్పిన యభావతత్వమును హేతువునం దనైకాంతికఫలముగన్నట్టుచున్నదా? తా వెయ్యదనినఁ బ్రాగభావమని చెప్పవలెను. ప్రాగభావము సాంతమని వారంగకరింతురు. కావున నభావతత్వహేతువి నాశ్యత్వరూపకార్యమును సాధింపనేరదు. ప్రాగభావ మదియగుట నది సాధ్యమేకాదందురా చేతనేతర మంతయు సాధ్యమనియు ననిత్యమనియు శ్రుతిశాసనము బాధితమగును శ్రుతి భావపదార్థము సాధ్యమైనప్పు డనిత్యత్వమును విధించుచున్నది కాని యభావము విషయములో విధించుచుండుటలేదందురా యాపక్షమునఁ బ్రధ్వంసాభావము ప్రాగభావ మభావసామాన్యహేతువువలనఁ దుల్యమేయగు నిదివఱకే ప్రధ్వంసాభావ మనిత్యమని సిద్ధాంతికరింపఁబడినది. కావునఁ జైతన్యాఖ్యములయినవి భావపదార్థములు కానిం డభావపదార్థములు కానిండు సాధ్యపదార్థములు కానిండు బ్రకృతిప్రభృతులైనసాధ్యపదార్థములు కానిం డవి యెల్ల ననిత్యములని యంగకరింపక యెట్టి తర్కాదిశూరులకుఁ దీరదు. సనాతనియగువేదమాత నిత్యానిత్యములచేత నాచేతనాచేతనములనువివరించుచున్న సందర్భములోఁ జైతన్యమనంత మనియు నచిత్పదార్థ

మంతవంతమనియు బుద్ధిమంతులు పంతంబుల మాని యంతఃకరణము నిశ్చయించుకొని నిశ్చింతులగుట లెస్స. 307

ఉ. కావున నోమునీంద్ర యెఱుగందగు జీవపరై క్యముక్తి వి
ద్యావశమబ్బదెన్నఁడు క్రీతయాశతసాద్యముగాదు జ్ఞానక
ర్మావరసాధనోత్కరకృతాప్యముగాదు సదావిశుద్ధస
ద్భావపదార్ధరూపమయిభాసిలునన్నని నిక్కువంబగున్ 308

శా. జ్ఞానంబొను చరాచరాత్మకలసత్సర్వప్రపంచంబులున్
నేనే యాదు మదన్యమంతయు నెటంత్రదీపింప దంచున్ మహా
దీనై పుణ్యము మీర నెంచుచు నివృత్తిప్రక్రియావిద్వద
ద్వానాంచన్మతియై చరించుట వరంబొ జ్ఞానసన్మార్గమా 309

అ. కర్మమభిలషించుఁగర్తను; జ్ఞానమ్ము
నన్నుగోరు; రెంటిత్రకిన్నెగడును
వైర: మఱుగాననవానిసముచ్చయ
వాఁచ వలదు ముక్తిశవలయు నేని 310

శా. సారూప్యాంచితముక్తివైభవమునున్ సామీప్యసాలోక్యనా
మారూఢస్తుతముక్తివైభవములాశ్రయ్యా! కావు సాయుజ్యమో
క్షోరుప్రాకటతుల్యవైభవములీకృతాహింపుమా యవ్విక
ర్మార్బంబులుగాన నిత్యములుగాశ్రవాత్మాన్యముల్ నిత్యమే? 311

క. జ్ఞానవిధానము కర్మవి
ధానమ్మున్ రెండు శ్రుతిగ్రతమ్ములె యగుటన్
బూనంగవలయు శ్రద్ధన్
మానితబుధుఁడాత్మతరత్రమజ్ఞం డగుచున్ 312

చ. అలఘుహిరణ్యగర్భకమశలాక్షసురేశహరాదిదేవతా
వశిభజియించు పట్టులనుశ్రీభక్తియుతార్చన తోడఁ దత్తుడు
జ్వలతనురూపబోధము లెశసంగినఁగాని ఫలంబుగల్గిది
మ్ముల నని జ్ఞానసత్కృతినశ్రముచ్చయమున్ శ్రుతి బల్కు ధినిధి

ఉ. కావున వేదచోదితసుకర్మములన్ నిగమోక్తబోధసం
భావనలం దనాదరణభావము నొందక వేదశాస్త్రవా

క్యాపలి నాదరించి సుజతనాదృతి గైకొని జ్ఞానకర్మదీ
 ఙ్జవరదక్షతన్ మెలగుగర్మతుఁ డెయ్యెడ స్తోత్రపాతుఁడౌ 314

జ. పలికి యనంతరమ్ముననుభవ్యకళాంచిత్త నై జన్మత్యమున్
 సలిపి యుమాసమేతుఁడయి సర్వజగచ్ఛయభాసకాత్మరూ
 పలలితగాతుఁడై శివుఁడత్యవ్యాసమునీశ్వరు నండనుండి య
 వ్వల కరిగెన్ ఋషీశ్వరునిభాగ్యము తెంచ వశంబె యేరికిన్.

క. సకలార్ధసారసమ్మే
 నకలంకమనిషులారః శయాదితిఁగద దా
 నికిమించి చెప్పవలసిన
 దిఁకఁ గలుగదు మోహమెడలుశనిట నద్దానన్ 316

39. వే ద వి ర్ష ణ ము

ఉ. బోధ మొసర్చి యెల్ల రకుశము క్తి నొసంగగఁజాలు నట్టి బత్
 సాధనముల్ వచించు శ్రుతిశ్రజ్ఞానగు నయ్యవి జ్ఞానకర్మస
 త్పోధవిధద్వయం బపరశముక్తి ఘటించును గర్మభాగము
 త్పోధ మొసర్చి మీరుఁ బరశముక్తిని జ్ఞానవిధానభాగమున్ 317

ఉ. వేదము జ్ఞానకర్మవిధిశ్రుతితమై తగు రెండుభాగముల్
 సాదరబుద్ధి యద్వయపరదార్ధము తెల్పును జ్ఞానకాండమున్
 వేదవిభాగమందుఁ బృథిశ్రవీగగనాదివిభేదమెల్ల సం
 పాదితమయ్యె మాయ ననిశపల్కును రెండవ భాగ మెంచఁగన్

తే. ద్వైత మరయంగ నింత వాస్తవము కాదు.
 భ్రాంతదృష్టిని ద్వైత మశద్వైతమందు
 కల్పితంబగుఁ గాన విశ్రజ్ఞానమొదవు
 వేళ నశియించు నది యనిశవిబుధుఁ డెఱుగు. 319

ఉ. ముత్తె పుఁజిప్పలొ రజతశ్రమున్ భ్రమబుద్ధులు గాంచునట్లువి
 ద్యాత్త మనీషులెల్ల రచితాదిజగద్విషయంబు లాత్మునం
 దెత్త టిఁ జూచువారు జగత్మెన్న నసత్యము బ్రహ్మ సత్యమౌ
 ముత్తె పువెండివా స్తవమెఃశ్రము త్తె పుఁజిప్పగదా నిజమ్మగున్ 320

చ. జగము నిజము సుమ్మెటు నశ్రీసత్యము గాదని యెంతురేని వి
 శ్వగమగు నట్టిదంతయు నశ్రీశాశ్వతమౌనని గాంతుమే గదా
 నిగమములట్లు వాకొనునుననేర్చునఁదర్కము నట్లుపల్కు నెం
 చఁగ జగమేవిధంబున నశ్రీసత్యము బ్రహ్మము సత్యమై తగున్

వ. ద్వైతమునందు నద్వైతమధ్యస్తమందురా? యట్లనఁగూడదు.
 ద్వైతము దృశ్యమును నశ్యమునై యున్నది. కనుక సత్యమునం
 దసత్యమధ్యస్తమనుట యొప్పుగాని యసత్యమందు సత్య మధ్యస్త
 మనుట పొసఁగని పల్కు. ద్వైతాద్వైతములు రెండు నధ్యస్తములనియు
 నవఁజెల్లదు ద్వైతాద్వైతరూపములు గాని యేవస్తువు స్ఫురింపదు
 కనుక నీపలు కసంగతము. ద్వైతాద్వైతములుభయములు శూన్యమంద
 ధ్యాసము చేయనగు నని యందుమా? శూన్యమునం దధ్యాస మసంభవ
 మగుట నదియుఁ గుదురని పలుకగును. కాన సర్వవిధముల నెంచిన
 బుధులు ద్వైత మద్వైతము నందధ్యసింపఁబడుచున్నదని నిశ్చయించిరి
 ప్రత్యక్షానుమానోపమానాది ప్రమాణముల కిందని బ్రహ్మపదార్థ నిరూ
 పణమునందు మాత్రము శ్రుతి ప్రయోజనవతి యగును గాని ప్రత్యక్షాది
 ప్రమాణలక్ష్యమగు ద్వైతదర్శనమున శ్రుతి ప్రమాణము కానేరదు
 స్వపరదోషదూషితముగాని శ్రుతి ప్రమాణములందు బలిష్ఠమనుట నిస్సం
 శయము. మఱియు రహస్యముం గలదు. భేదప్రతిపాదకములగు
 శ్రుతులు లోకబుద్ధి సనుసరించి భేదము కేవలమనువదించి తుదకు
 నభేదము ప్రతిపాదించును. శ్రుత్యనుసరణచణంబులగు స్మృతి పురా
 ణాదులు నిట్లే యని సమన్వయించుట న్యాయము. “సత్యం జ్ఞాన మన
 న్తమ్ బ్రహ్మ” “అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయ” మ్మను శ్రుతులను
 తద్విధములగు నితరశ్రుతులును జగద్విలక్షణబ్రహ్మపదార్థబోధకములు
 తత్సృష్ట్యాతదేవానుప్రావిశోదిత్యాదిశ్రుతులు జీవబ్రహ్మైక్యమునుబోధిం
 చు నిది యదార్థము. బ్రహ్మవస్తువునకు జీవత్వము వాస్తవము కాదు.
 వాస్తవమైనయెడల తత్వమస్యాది మహావాక్యవ్యాకోపముప్పతిల్లు నేల
 యన స్వతస్సిద్ధగుణము నశించుట యెన్నఁడు తటస్థింపదుగదా! యటులనే
 జీవత్వము బ్రహ్మకు స్వతస్సిద్ధమైన యెడల జీవుఁడు బ్రహ్మమగుట

తటస్థింపదు మఱియు రాగికి సహజముగాఁ దటస్థించు తుప్పొమ్ల పదార్థ
 సాధనమున మన మపనయించు తీరున నీశ్వరారాధనాది సాధనముల
 జీవులకు సహజమైన జీవత్వము మనమపనయింప వచ్చునని మీరందురా?
 యది సరికాదు. రాగి పునఃపునర్మలసంయోగియగు నటుల ముక్తుఁడుం
 బునఃపునర్జీవత్వముక్తుఁడగు నని యనవలసివచ్చు నాపక్షమున ముక్తి
 నిత్యము కాదని యనవలసివచ్చు నట్లనుట సమ్మతము కాదు గదా!
 స్వాభావికమైన యుష్ణత్వము జిక్రిభానుని వీడనే వీడదు. వీడిన యెడల
 నగ్నికి నగ్నిత్వమే లేదు. మణిమంత్రౌషధులవలన దహనదాహకశక్తి
 మఱుంగువడునట్లబోధాది ప్రతిబంధకమువలన నీశ్వరత్వము జీవ
 విషయమున మఱుఁగు వడుట గుర్తెఱుంగక సూక్ష్మదర్శనానిపుణు
 లీశ్వరత్వము జీవసహజలక్షణమని తలియఁజాలరు. బుద్ధిసూక్ష్మతా
 శూన్యతలు సులభభ్రమపర్యవసాయములనుట మనకు నిత్యానుభవము.
 బంగారుతోఁగూడిన వెండినిబంగారనియుఁ బాలతోఁగూడిన నీటిని బాలని
 యు స్థూలబుద్ధులువ్యవహరించు భంగి నింతయుం బరిశీలించినచో
 నాగంతుక హేమత్వక్షీరత్వములు రజతనీరములకు స్వాభావికములనిచెప్ప
 నొప్పుదు గదా. ఏరసవీర్యమువలన నాగంతుక హేమత్వము సంభవిం
 చెనో యది నశించిన వెనుక నాగంతుక హేమత్వమును నశించును.
 కానఁ గించిత్రప్రతిబంధకార్యమైన యాగంతుక జీవభ్రాంతియు దత్ప్రతి
 బంధనాశము వలన నశించి “యహంబ్రహ్మాస్మి” యనుజ్ఞాన ముదయిం
 చును మఱియుఁ దోయమున కగ్నిసాయమున నౌష్ణ్యమబ్ధి వేడినీళ్ళను
 సంజ్ఞ కలిగినట్లు శివేతరుఁడగు జీవున కశివసంపర్కము వలనఁ గలుగు
 శివత్వము స్వాభావికముకాదు. జలమునకు జలత్వము స్వాభావికమైనట్లు
 జీవునకు జీవత్వమే స్వాభావికము జీవున కీశ్వరత్వమనిత్యమని కొందఱు
 విపరీతవాదము చేయుదు రది విదితశాస్త్రపద్ధతి కాదు. జీవునకు శివసా
 మ్యము ముక్తియని కొందఱుమతము. సమ్యగ్విమర్శనంబొనరుప నది
 యంగికార్యము కాదు. సర్వదా జీవునకు శివసామ్యమనిన జీవేశ్వర
 భేదమే పొసఁగదు. ఏకదేశస్వామ్య మందురా? అది యేవిషయమున
 ననఁ జేతనత్వవిషయమున నని యనునెడ జీవులందఱు ముక్తులే యని

యనవలయుఁ గావున సత్యాది కబ్బముచేఁ దెలియనగు శివుని కన్న వేఱు కాఁడు. స్వాజ్ఞానము వలన సంసారమును దనయందుఁ గల్పించుకొని తదజ్ఞానవినాశమున స్వబ్రహ్మస్థితి నెఱుఁగును. కల్పిత రజతబుద్ధి తద్విషానశుక్తి యాధార్మ్యబోధము వలన నశించుముక్తా వస్థయందు జగదభావమా? జగదప్రతీతియా? జగత్తు శివరూపావస్థానమా? యని వికల్పింపఁ గడమవి రెండు వికల్పములు మందమతి విలసితములు. మొదటిది సిద్ధాంత మెట్లన శశిశృంగము వంటి యత్యంతాభావమా? యన యట్లుగాదనియు రజుసర్పమువలెఁ ప్రతీతిమాత్రసత్తాకమని వాస్తవత్వరహితమనియు జగత్తును జెప్పుటొప్పు వంధ్యాపుత్రాదివలె నత్యంతాకావస్థితికిని జెప్ప నయ్యది తప్పగును గావుననే జగన్మిథ్యాత్వము శ్రుతులచే నిశ్చయింపఁబడినది. సర్వాధిష్ఠానమొక్కటి మాత్రము సర్వశేషియని మనీషిజనము పల్కుదురు. జగమ్ములెల్లఁ బ్రలయమున నశించు నప్పుడు పరశివవస్తువు మాత్రమొక్కటియే శేషించునని ముమ్మాటికి నొక్కి చెప్పెదను. జలై క్యబోధోపదేశకములగు వాక్యముల కితర వాక్యము లుపకారకవాక్యములని వేదమీమాంసాపద్ధతిగ గ్రహింపనగు.

క. ఏదధ్యముఁ బల్కుదును మ
హాదేవుఁడు సర్వశేషియగునటు లామ్మా
యోదితము సర్వశేషము
గాఁదెలియం దగునుమీరుశ్రీకవికుంజరముల్

823

త. తల్లి బిడ్డలకును వలెఁ దగజనాళి
కెల్లరకు సత్యమున్ హితమెలమిఁ బలికి
మేలుచేకూర్చు శ్రుతి దానిశ్రమించునట్టి
తల్లి నెచ్చోట నరయముశ్రద్ధన్యులార!

824

పి. ఎఱిఁగియు నెఱుఁగకశ్రయెల్ల కాలములందు
దురితముల్ పొనరించుశదుశ్చరితుఁ
లేమటి యైననుశ్రనించుక పున్నెంబు
నేతకొలని యట్టిచెటకఁబె
లతులశ్రుతుల హాన్యగతులనొవ్వఁగజేసి

విహరించి మించుపాఠపిష్టిజనులు
 మాటవరుసకై నశ్రమందుకై నను మేలి
 త్రోవలఁజనకుండు క్రదుష్టమతులు

తె. శ్రీమహాదేవునందు నశ్రశేషవేద
 వాక్యములయందుఁ బావనశ్రభస్మధార
 ణము నందును గాంతుఁ ద్వేశ్రషమునెపుడు
 వలదు శివనింద తత్ఫలశ్రమలఁతివోదు 825

క. శివనింద భస్మనిందయుఁ
 బ్రవిమలనిగమాంతనిందశ్రపాపిష్టిజనుల్
 వివిధోత్పవముల రీతిన్
 దవిలెడిబలువిద్యయంచుఁడలఁపన్ వచ్చున్ 826

క. శివసమదై వతమును శ్రుతి
 సవిధము ప్రమాణమొందెనంగునె యెందున్
 శివతుల్య శ్రుతితుల్య
 న్యవస్తువచన మ్మఘమ్ముకనన్ బుట్టునుఁడి 827

మ. మఱియున్ బ్రహ్మపదార్థబోధమునుసంశ్రపాదించి యావెస్కనె
 ల్లరు కర్మంబు లొనర్పఁగావలయుఁ దెల్లలంబంచు నెలెత్తి కొం
 దఱువాక్పాటవ మొప్పఁ బల్కుదురు తశ్రద్వాక్యంబు యుక్తంబుకా
 దరయున్ జ్ఞానము గల్గుపిమ్మటను జేత్రయం గార్యముల్ గల్గునే?

ఉ. జీవుఁడు కర్త ఖోక్త యనుశ్రేణుషియున్ బరదైవతంతుఁడన్
 భావమునున్ నశించు శ్రుతిశ్రవాక్యసమన్వయజన్యవేదన
 శ్రీవిలసిల్లుచో నని వశచించును శాస్త్రముపండితాశియున్
 గావున జ్ఞానలబ్ధికినిశ్రగర్మము శేషి యనంగరాదెటన్ 828

ఉ. జన్మము మున్నుగాఁ గలుగుశ్రౌతవరక్రియలొను ఖోగసం
 పన్నఫలస్వరూపత్రిదిశ్రవప్రభృతిప్రకటప్రదేశవా
 సోన్నతి కట్టులొటక్రియకొప్పును శేషత తత్ఫలార్థమై
 యెన్న ఫలంబు జ్ఞానమగునెట్టుల కర్మము జ్ఞానశేషమా? 829

- ఆ. అల్పఫలము మాత్రశ్రమబృజ్జేయునుగర్మ
జాల మలఘుఫలముశ్రనబృజ్జేయు
జ్ఞానమార మటులశ్రగావున జ్ఞానికిఁ
గర్మ శేషమెపుడుశ్రగలుగడుగదః 831
- క. కర్మప్రకరణములను శ్రుతి
నిర్మితవాక్యములఁదోఁచునెఱి జ్ఞానము న
ద్దర్మఫలంబిడుఁ దత్త
త్కర్మము లొనరింప నంచుఁగదః తెలియనగున్ 832
- క. జ్ఞానప్రకరణమందునఁ
గానంగావచ్చు నట్టిజ్ఞానమునకు నిం
తేనియుఁ గర్మము శేషము
గానేరదు బుద్ధిసూక్ష్మశ్రగతి యిదియ యగున్ 833
- క. ఏయమలినయజ్ఞాదులఁ
జేయన్ స్వరాధిలోకశ్రసిద్ధియొదవు మీ
కా యనువున మోక్ష ముపా
దేయము గాదంచు మీరుశ్రతెలియుం డిట్లుపై. 834
- ఉ. కావునఁ గర్మకాండమునుశ్రజ్ఞానవిదాయకకాండమున్ శ్రుతిన్
ద్రోవలురెండునున్ వెలయుశ్రదూరముతోఁచుఁబరస్పరము న
జ్ఞావళి ప్రాజ్ఞలోకమనుశ్రనాఖ్యలతో నధికారు తెయ్యెడన్
ధీవరులారః తద్వయముశ్రనేర్తుఁ యదామతి నొక్క రొక్కటన్
- తే. జ్ఞానకర్మసముచ్చయశ్రమూనుసన్న
ద్రోవ యొప్పుదు రెండు విశ్రుద్ధమార
ములును జరియింప నేరికిఁగ్రబోలు నేక
శాలమం దిది తెలియంగఁగ్రజాలరొక్కొ 836
- సి. తెలియంగ శాంతిదాంశ్రతిక్షమాదిగుణము
లాత్మవిద్యకు నముశ్రఖ్యాంగములగు
మననమున్ శ్రవణంబుశ్రమహితనిధిద్యాస
బ్రహ్మవిద్యోపకాశ్రరక్తిములగును

చీకటు లినుతేజుశ్చేవలె నజ్ఞాన
 మాతృబోధముచేతనడఁగు నిజము
 జ్ఞానసాధన మన్యోసాధనాపేక్షక
 హితమయ్యు నిడు ముక్తిశ్చనెల్ల రకును

తె. నల్పఫలమీయఁ జాలుఁ గర్మాఖ్యసాధ
 న మృనల్పఫలప్రదానక్షమైక
 బోధమున కంగమును గాదుకృపాని జ్ఞాన
 కర్మవిధముల నీగతిఁగనుట యొప్పు

837

స. కనఁగ ధర్మాధర్మకగతులు రెండును గర్మ
 మగు నధర్మంబుచేతనఘము పెరిగి
 నరః లోకనివాసకగురుదుఃఖములు సంభ
 వించు ధర్మము పుణ్యకృత్తి నొసఁగి
 చిత్త శుద్ధిని మాత్రకమ త్తఁజేయఁగఁజాలుఁ
 గాన ధర్మాధర్మశ్చకర్మవిసర
 మరయ జ్ఞానాంగమైశ్చవటలుట గలదు
 గాని పరంపరాకారణంబు

తె. జ్ఞానమున కిగుఁ జిత్త సంస్కారకరణ
 మగును గర్మంబు నద్దాననలఘుజనన
 మరణముల యందు తోషవిశ్చురణదృష్టి
 యొదవు దాన విరక్తి యుకనోదవుఁ బిదప

838

క. వైరాగ్యమునఁ గలుగున్
 సారముముఖిత్వమబ్బుకజ్ఞానము దానన్
 గోరకయే ముక్తియుఁజే
 కూరును జ్ఞానమున నిగమకోవిదులారా!

839

తే. జ్ఞానకర్మసముచ్చయశ్చసరణియెట్టి
 భంగినై నను బొసఁగదుశ్చైరగతుల
 నమరు వస్తుద్వయమున కేకాదికరణ
 భావమొప్పునె? కనుఁడిదిశ్చభావములను.

840

ప. కొందఱు.

841

తే. తర్కనైపుణి మీఱి వేదములు జ్ఞాన
కర్మముల్ రెండు విధియించుఁ గాన దత్ప
ముచ్చయాత్మకనిర్ణయశ్రమున్ గ్రహించి
మోసపోవుచుఁ జెబుదురుఁ మూర్ఖులగుచు.

842

ఉ. మోహకళావిజృంభణమశ్రమోఘముగా విలసిల్లుఁ గాన ని
మ్మోహపదార్థమందున నిశ్రూఢపరాత్మమనీష దక్కి సం
దేహవిపర్యయాత్మకమగనిషలఁ జిక్కి యనేకజన్మకౌ
తూహల మొప్పు దుర్వి నయశ్రోహులులై చరియింతు రెల్లరున్

కా. వేదార్థంబు తెఱంగు లిట్టివను తిశ్రల్వన్ జంద్రచూడస్పరత్
పాదాంభోరుహభక్తి చేతను హరోకదారైకకారుణ్యదా
రోదంచన్మహిమంబుచేతను గదాశ్రయొక్కప్పతుద్యన్మనీ
షాదార్థ్యంబునఁ గాంత్రొ కొందఱువిరాశిత్పూర్వపుణ్యమ్ము చేతన్

ఉ. మీయెడ నాకుఁగలిన యశ్రమేయదయాపరిపాకసంగతిన్
గేయదరితులారఃశ్రుతిశ్రనిశ్చితబోధమొనర్పినాఁడ నే
నీయెడ దీనిన్న మఱియెండును ముక్తిపధంబు లేదు ని
శ్రేయససత్పమాగమగర్భిణులు కాఁగలవారు మీరికన్

845

40. సర్వవీక్షికర దర్శనీచారము

క. కర్మంబు సకలసిద్ధిద
ధర్మంబుని తెలియుఁడయ్యకవానితెఱంగున్
మర్మంబున్ వచియింతున్
నిర్మలమతి వినఁగఁదగు మగనీషివరేణ్యుల్;

846

క. చేయందగు కర్మంబులు
కాయకమానసికవాచిక్రంబులునా మూఁ
డై యొప్పు వాని నియ్యెడ
నాయోపిన కొలఁది మీకశ్రనంగల వాఁడన్

847

మత్త కోకిల :

కాయకంబనఁ గాలకంఠనశ్రఖర్వభక్తి ని గొల్పుటల్
కాయజారివరాలయస్థలిఁగలునిల్చి సుఖించుటల్

137

38

39

10

గేయశైవమహాస్థలిన్ గృతశక్యత్యుడై చరియించుటల్
జేయశంభువీలాసగాథ రత్తించి కీర్తి వహించుటల్

848

ఆ. మఱియు మంత్రపూర్వకమహితంబుగాఁజేసి
బసుమ మొగిని గేలఁబట్టిపుండ్ర
ములను దీర్చియైననెలమిని మెయి నిండఁ
బూయుటయును నగునుకగాయికంబు

849

సీ. చెలఁగి చిన్మంత్రంబునలరి జపించుట
ప్రణవమంత్రమ్ము జప్తమ్మునేఁత
పదనామమంత్రజప్తపప్రసంగంబు ష
డక్షరమంత్రజప్తపానురక్తి
ధన్యహంసాఖ్యమంత్రజప్తవేదనమును
సావిత్రీజప్తమునునల్పుటయును
వేదసారాయణ్యవిభవమొందుటయును
వేదాంగపఠనమ్మునవిడువకుండ

తె. సంతతింబు నొనర్చుటనరసహృదయు
లార! వాచికమని మీకునరయఁదగును
వాచికాఖ్యంబు కర్మంబునవఱలఁజేయఁ
గోరికలు మీకు సతము చేకూరు నిజము.

450

సీ. శ్రీసదాశివరూపశ్చింతనమ్మును నుమా
దేవీసమర్పితశభావనిహృతి
తత్వమస్యాదివేదప్రోక్తవాక్యార్థ
సందర్భసముదయశచారుచర్చ
వేదార్థకృతనిశ్చయోదారమహితార్థ
సతతనిశ్చలమనీరషావిశేష
మఖిలపురాణేతిహాసోక్తవివిధధ
ర్మానుచరణబుద్ధియలవడుటయు

తే. సర్వలోకవిరక్తి యునకలదైవ
తోన్నతప్రాభవుండగునుగుఁడనెడి

తే

పరమనిశ్చయమును నేను భవుడ నగుదు
ననెడి తలపునుమానసికాఖ్య కమరు

851

క

శ్రౌతస్మార్తరహస్యము
లీతరవులు తెల్పుఁగానికనింతకువేతే
యేతీరుల నెయ్యెడలం

జూతుమె సద్భావనావిక శుద్ధుల్ వినుఁడి:

852

స.

కాఁడొకో: సర్వనాకప్రాకటోన్నతా
ఖర్వవై భవుఁ డుమాకాంతుఁడరయఁ
గాఁడొకో: నానాజగత్పదార్థావభా
సకదివ్యమూర్తి యీకాశానుఁడెంచఁ
గాఁడొకో: వివిధలోకస్ఫురద్దివ్యమ
హానందకిందమాత్రహారుఁడెఱుంగఁ

గాఁడొకో: నిఖిలభూతగగనాంతరస్థలి
వ్యాప్తపూర్ణం డుమాత్రపతియ తలఁపఁ

త.

గాఁడొకో: సర్వసత్తాప్రకటతముండు
సర్వకారణకారణకణుఁడు సర్వ
భద్రదాయకుఁడరయగోభద్రతురగుఁ
డార్యజనులార! సందియకమందకుండ.

853

క

శివధర్మములు మోక్షో
త్సవదాయకములును దొలుతకసకలజనమనో
వివిధేప్పితప్రదములు
నవు పిమ్మట నంచుఁడెలియఁడమరవిచారుల్:

854

స.

భాగిరధీతుల్యకపావనోదకములు
వఱునె? యెట్టిసక్రివంతి నె న
హేమభూధరసామ్యభూమీధరంబులు
గలుగునె? యెట్టిలోకములనె నఁ
బరిధవిలునె? యన్నకపానసమానదా
నము లెట్టిమహితధర్మములనె న

వేదసదృక్షసంశ్రవిదితప్రమాణంబు

గాంతు మే? యెట్టితర్కముననె న

తె. శివమహాక్షేత్రసన్నిభశక్షేత్రమభవ

విభవసమదైవతంబు వృశభతురంగ

విమలవిజ్ఞానసదృశబోధము త్రినేత్ర

ధర్మసాధర్మ్యధర్మంబుధరణిఁగలవె?

855

చ.

అలఘుమదుక చారుమదశ్చనాంతకధర్మములౌ నభీష్టదం

బులు పలుపల్కులేల? సరిశ్చోల్పఁగవచ్చునె వానితోడ ని

ర్మలతరధర్మకర్మనిఃశ్రంబులు శ్రుత్యుదితంబులయ్యు ను

జ్వలమతులారఃపల్కితినిశ్చశర్వరహస్యము మీకు నియ్యెడన్ 85

41. పాతక విచారము

వ. పిమ్మటఁబరిహరించుటయే ప్రయోజనముగానెంచి పాతకములు

పేర్కొందును. అవి దశవిధములని పండితులు నుడివి రవియుత్తరో

త్తర లఘువులునగు. అందు మహాపాతకమనునది మొదటిది అతి

పాతక మనునది రెండవది. ప్రాసంగికము మూడవది. పాతకమను

నది నాల్గవది. ఉపపాతకమైదవది. జాతిభ్రంశకరణ సంకీర్ణ కరణము

లాఅవదియు నేడవదియు నగు. అపాత్రీకరణ మెనిమిదవది. మలాప

హము తొమ్మిదియవది. శేషించిన ప్రకీర్ణమనునది.

857

తె. కల్గుద్రావుట బ్రహ్మవిశ్వానిఁబొలియఁ

జేయుటయు వాని సొమ్ము స్పృశించుటయును

గన్నతల్లిని గవయుటకలిసిమెలిసి

యట్టివియు నల్పు వారితొనరుగుటయును

858

తే. ఐదు లెక్కింపనగు వీనిశ్చనార్యజనము

లఘుములందున గొప్పవిశ్చయగుటజేసి

పరగపల్కిరిగద మహాపాతకమ్ము

లంచుఁగావున వర్జనీశ్చయమ్ము లగును

859

తే. కోడలిం దల్లియనఁదగుశ్చెడెమిన్నఁ

గూఁతుఁ జెలియలినిన్ గవశ్చగూడుటయును

- శర్వమురరిపువిగ్రహాత్వలనము నతి
పాతకము లని యార్కులుత్వవ్కిరి మును 859
- క. ప్రాసంగికాబిధములగు
దోసంబులు నుడువుదున్ గుత్తూహలమతులై
యోసూరివరులు వినుఁడీ:
శాసింపుఁడు: వాని జనులుకసల్పకయుండన్ 860
- సి. సకలప్రజానురంజకధర్మమొప్పార
జగతిఁ బాలించు రాజప్రకాండుఁ
గ్రయవిక్రయాదిసర్వక్రియాన్యాయప్ర
వృత్తచితుండె నకశెటికొడుకు
సప్తతంతుక్రియారచరణదీక్షదక్ష
యజమానయాజకాశ్చద్యఖిలజనుల
నరికృతాపత్సమూహోపనోదకదిదృ
క్షమతి శరణొందుశ్చసజనాశి
- త. మాతృగర్భస్థితాజ్ఞాతకమాత్రాశిశువుఁ
జెఱుఁగు మాసిన చేడియశ్చెలఁగి నిసుగుఁ
గుక్షిఁదాల్చిన కోమలిశ్చగ్రూరబుద్ధిఁ
జంపుటన్నవి యగును బాశ్రసంగికములు. 861
- త. తల్లితోఁబుట్టువలయునుకదండ్రీయన్న
దమ్ములయు మేనమామలశతాతలయును
ధరణీసురవర్షులయు నృపుశ్చతరుణి పాప
మనక హరియించుటయు నట్టియఘములగును. 862
- త. బుద్ధిసూక్ష్మత లొప్పారశమొలచి నట్లు
కూటసాక్ష్యంబుఁ జెప్పుటకూర్మిమీఱ
తన్నుప్రేమించు నెచ్చెలికమిన్నఁబట్టి
యురక హింసించుటయు నట్టి దెఱుఁగుడికను 863
- వ. ఇక బాతకముల నేర్పలింతు. 864

తే తల్లి సోదరి కొమరిత శ్రీదల్లి కూర్మి
 చేడె కొమరిత మేనత్త శ్రీకోడలత్త
 జిత్తు జుని బారి కోర్వకరచేరనేని
 దాని పాతక మండ్రిబుకథవరులిలను 865

తే. మూడురేకలు దైవాఅశ్రబూదిదాల్ప
 కునికి బూదిని మైబూయశ్రకునికి నన్య
 పుండ్రములు మేనదాల్పుటశ్రబుధజనాళి
 పాతకము గాగనిశ్చయశ్రపఅచిరి గద 866

క. అంకుశము గదాదండము
 సంకును బాశంబు విష్ణుశ్రవకాదుల మే
 లంకములగాగ మెయిపయి
 బొంకమ్ముగదాల్ప నదియశ్రవును బాతకమున్ 867

స. ఉపపాతకము పాతకములలో నై దవది. అది ముఖ్యగౌణభేద
 ముల నిరువిధమ్ములగు నందు ముఖ్యోపపాతకము లెట్టివనిన వినుండు.

స. తనతోడు నీడగాశ్రననయమ్ము వర్తించు
 చెలికాని కూర్మినెశ్రచ్చెలినొకరిత
 యజ్ఞయాగాదికిశ్రయావేళ బనిబూని
 ఋత్విజుండగువానిశ్రప్రియనొకరిత
 మంచిచెడ్డలు దెల్పశ్రమహితవిద్యనొసంగు
 యయ్యవారగువానిశ్రయాలినొకత
 తనదు పవిత్రగోశ్రత్రంబునజనియించి
 కొమరుబ్రామ్యము నున్నశ్రకొమిరెనొకత

తే. తనదుకొమ్మకుచెలిమియైశ్రతనరు కొమ్మ
 నొకత గురువులు వెలిచెట్టిశ్రనువిదనొకత
 కాకతాళీయముగాగంచుశ్రకాంత నొకత
 గవయ ముఖ్యోపపాతకాశ్రఖ్యకును దగును 868

వ. పాషండనిష్ఠాజనసంబంధంబును జతుర్థాశ్రమ, నిష్ఠాగరిష్ఠ శ్రీసం
 బంధంబును పరశ్రీగమనంబును. దుర్గాదిత్యాది దేవతా చాలనంబును
 ముఖ్యోపపాతకములని యందురు. 870

సీ. పినతల్లిఁ బెదతల్లిఁ బెండ్రాము మేనత్తఁ
 గడఁక బొప్పింపక శ్రీవిడచుటయును
 శ్రుతినిందన మధీతశ్రుతిపరిత్యాగంబు
 వీతిహోతుని బత్తిశ్రవేల్వమియును
 మూల్యమ్మునకు వేదశ్రమును విక్రియించుట
 ధనమిచ్చి వెదవిశ్రద్ధను గొనుటయు
 జన్నం బొనర్చమిశ్రసజ్జనస్తుతిపాతుఁ
 బుతునిం గాంచమిశ్రభూరుహోది

తే. హింసయు బ్రదుకు తెరవుగానెంచి మనుట
 యిక్షాకాండాదిపీడనశ్రదక్షయంత్ర
 నిర్వహణజీవనంబు ముశ్రనిప్రకాండు
 లనిరి గొణోపపాతకశ్రమనుచుఁదొల్లి.

871

క. తనకొఱకై తను పచనం
 బొనరించుట కల్లుద్రావుశ్రనువిదను సతిగాఁ
 గొనుటయు నాస్తిక్యము రం
 గనటన మభిచారహోమశ్రకరణం బటులౌ

872

క. పరతరుణీసాంగత్యము
 నిరుపమసర్వాధికారశ్రనిర్వహణమ్మున్
 బరధనహరణ మయోగ్య
 స్ఫురితన్నేహంబు నట్టిశ్రచొప్పుం గాంచున్

873

తే. బ్రహ్మచర్యంబు నగ్నిహోశ్రత్రంబు నిత్య
 ముజగించుట భక్షణాశ్రయోగ్యములుగ
 శాస్త్రముల్ నిందచేసినశ్రసరకుగొనక
 భక్ష్యముల్ మెక్కుటయు నట్టిశ్రపాతకములు

874

వ. జాతిభ్రంశకరాభ్యాఘమ్ములఁ బేర్కొనెద. అవనీసురసంకటాచరణము
 నఘ్రియఘ్రూణనము మద్యసౌరభము చవిగొనుట పశువురుషమైధునము
 వక్రవర్తనము జాతిభ్రంశపాతకములగు గ్రామంబులంగాని కాంతారం
 బులంగాని వసించు పశువుల హింసించిన సంకీర్ణకరణపాతకమగును.

క. ధనమన్నంబును నిందిత
జనముల యాచించుటయు సశ్రీసత్యంబులు వా
కొనుటయు వాణిజ్యము వ

డిని గొని జీవించుటయుఁ బ్రతిష్ఠాఘంబుల్ 876

వ. అవియు సంబుజోదరపాదజయాజనమ్ము నపాత్రీకరణాత్మకదోష
మ్ములు నేలనునీటను వసించు నీదోద్భవంబులకుఁ గిడాపాదించి జీవించు
టయు సురాపాయి యింట భుజించుటయు మలావహాపాతకములనం
బడు.

పైనఁబేర్కొనఁబడినవి కాక తక్కుంగల పాతకమ్ములు ప్రక్రి
పాతకమ్ములు. 877

క. వడిపగతుఁడు తనపై వ
చెడివేళల ధైర్యమొదవిశ్చెచ్చెర సమరం
బడరెడితావుల విడి భూ

పుఁడు పరువిడఁ బెద్దవొనఁగు భూభుజునఁ గున్. 878

వ. తులామానంబున వంచనంబును మాంసవిక్రయంబును సురావిక్ర
యణంబును వైశ్యులకు మహాపాతకంబులు. బ్రాహ్మణీగమనంబును
గాపిలపయఃపానంబును ద్విజులను ద్వేషించుటయు శూద్రునకు మహా
పాతకంబులు. స్త్రీలకును బురుషులకును బాతకంబు సమానంబు. నీచాచి
గమనంబును గర్భపాతనంబును భర్తృహింసనంబును భర్తృశిష్యగమ
నంబును భర్తృగురుగమనంబును స్త్రీలకు మహాపాతకంబు లని పెద్దలు
వచింతురు. 879

క. శ్రుతులును స్మృతులును జెప్పిన
మత మది ధర్మంబు వేయిమాటలికేలా?

శ్రుతులును స్మృతులును జెప్పని
వితమెల్లను బాతకంబుశిష్యులు వినుఁడి! 880

తే. గ. ఘోరశోకమోహంబుధి తారకంబు

వెదసారంబు నుడివిత్రవిజులార!

పాతకంబులు విడనాడి భక్తి తోడ.

భవుని శ్రీదేవదేవుని శివుని గొలుడు.

881

42. ప్రాయశ్చిత్త కథనము

మ. సకలామ్నాయ శిరఃప్రకాశితరహస్యం బియ్యదౌ బుద్ధిపూ
ర్వకపాపౌఘముఁ ద్రోలఁ జాలుఁ బరతత్త్వజ్ఞానమొక్కండు దా
నికి నీడె న యుపాయమున్ వెదకి యెంతదేఁగాంతుమే? దీప్రమా
దకృతాఘప్రకరాపనోదనవిధాన్యానంబు లెన్నేనియౌ. 882

కం. వెదాంతవాక్యరత్నా
పాదితబోధమ్ము తృణముశ్రవహ్నివలెన్ బెం
పేదంజేయును బుద్ధిక్య
తాదరపాపముల నెల్ల శ్రనార్యులు వినుఁడి: 883

కం. కాయకవాచకమానస
మై యిరవుంగాంచుఁ గర్మకమది తత్పాక్షిన్
దాయఁగ వశమౌనే? యిది
మాయావశులై న జనులుకమన్నింపరుగా 884

కం. దేహేంద్రియదిషణాచి
త్తాహంకారాదిభిన్నుఁడగు నాత్మున కె
ఱ్ఱూహింపుఁడు! దేహోదిస
మూహోరితపుణ్యపాపకముల్ దవులుకొనున్ 885

త.గి. పుటే గిటుటయును గిట్టేపుటుక మటి
చెందుటన్న వికారంబుకలొందనట్టి
వాఁడు తానౌను: దనకు నెశప్పగిదినెట్టి
కర్మబంధప్రసంగంబుకలుగ దెపుడు. 886

వ. మఱియు నణుస్థూలహ్రీస్వదీర్ఘపిరియాప్రియ ప్రేర్యప్రేరకాది
ద్వంద్వవినిర్ముక్తంబాత్మ తత్త్వంబు. దానికి లేకమైనను గర్మస్పర్శము
లేదు. అయ్యది జిజ్ఞాసుని భూమానందవాస్తవస్వరూపంబు. తనయంద
కల్పింపఁబడిన సర్వజగత్తులకు సాక్షి యదియ. నేతినేతి వాక్యనిరస్త
ప్రపంచవైలక్ష్యణ్యమ్ము దాని లక్షణమగును. అజ్ఞాన జన్యంబగు కర్మ

త్వాదిబుద్ధి సునిశిత వేదాంతవాక్యవిచారజన్యబ్రహ్మోత్తైకజ్ఞానము నెట్లు బాధిండును? అజ్ఞానాంధకారము స్వయంప్రకాశకాఖండజ్ఞానభాస్కరసమక్షమున దవ్వుదవ్వుగాఁ దొలఁగవలయునే గాని యునికి యుంగలుగునే? త మోరూపకరాహుజిహ్వాగ్రంబు తా గ్రసించిన భాస్కర తిజంబుచేఁ బ్రతీయమానంబగు నయ్యును దత్తే జస్త మన్సులకు సంబంధము లేనట్లే యజ్ఞానతత్కార్యము స్వయంప్రభమైన బ్రహ్మతేజస్సుచే భాసించినను వానికిఁ బరస్పరసంబంధము లేకంబును లేదు జీవుఁ డజ్ఞానముచే భ్రమ పడి కర్మసంబంధమును దనయం దారోపించుకొనుచున్నాఁడు గాని విద్వాంసునకు భ్రాంతిగాని కర్మసంబంధము గాని యుండవు. దేహాది సంఘాతమునం దహమ్మతి యేని కుండునో వానికే కర్మము వలన యోగము సంభవించును. విజ్ఞాన సంపన్నునకుఁ గర్మసంబంధమింఛు క యు నుండదు. 887

ఉ. ఏనికి నైనఁ గర్మఫలశ్రమింతయుఁ బాయకరాదుగాని సుజ్ఞానికి మాత్రమెయ్యెడలఁ గర్మఫలంబులు చెందనేర వజ్ఞానికి జ్ఞానికిన్ గ్రియలశ్రసంగతి గాంచుట గాంచకుండుటే మానితలక్షణం బనుచుఁమాటికిఁ దెల్పును ధీరవాక్యముల్ 888

చ. తెలిసి యొనర్చు పాపములుఁ ద్రెళ్ళఁగఁజేయు నుపాయమైక్యబోధలలితశాంతి గాక వితరధంబులు తక్కిన యట్టిసాధనంబులు నిజబుద్ధి సందియముఁ పూని జనింపకయుండుఁగాఁ: నిశ్చలపరతత్త్వబోధవిలశ్రసన్మతులై చరియింతుగావుతన్. 889

చ. శ్రుతిగురుసంప్రదాయపరిశ్రుద్ధిగఁ దత్త్వమసితదివ్యవాక్తతి నిరవొందు జ్ఞానము యశ్రధావిధిగా దయివాఱునట్టి పండితునకునన్న లోకప్రకశ్తీకృతసంస్కృతివోషదుఃఖదుస్థితిగలరాదొకింతయు సురధీజనులారఃయెఱుంగుఁడింతయున్ 890

వ. మఱి ప్రాయశ్చిత్త కాండం బేరి కొఱకు శ్రుతు లేరుపఱిచె ననబ్రహ్మోపరోక్షజ్ఞానహీనులయివే తత్పరోక్షజ్ఞానమాత్రులకని తెలిసి కొనఁ దగినది 891

సి. ఒజ్జయు శ్రుతిపల్కునోజ 'సర్వంబ్రహ్మ'
 మనుచు నెంచిన గడితయైనఁ జాలు
 నయ్యవా రెఱిఁగింపకనఖిలంబు బ్రహ్మమం
 చరయు నేర్చు దినార్థమైనఁ జాలు
 ముగురుమూర్తుల రుద్రకమూర్తి మిన్నఁగ డెంద
 మందు నిల్పిన దినంశ్చైనఁ జాలు
 వేఱుచింతలు మానికవెన్నుని ధ్యానింప
 నరిగెడి యూఁడు నాశ్చైనఁ జాలు

తే. లెక్కలేనట్టి వృట్టులకలెక్కలేక
 చేయఁగాఁ గుప్పతిప్పలైకచేరుకొన్న
 పాపజాలంబు లెల్ల నుశ్చబాప సూరి
 జనవరేణ్యులు తెలియుఁడీశ్వరణు లిపుడు

892

కం. రేలేడు నై ననున వన
 మాలిన్ ధ్యానించు భక్తి కమహితునకు మహా
 భీలాఘంబులు దొలఁగున్

గాలాబ్దశ్యామలాంగకరుణాదృతులన్

893

కం. మాసం బొకఁ డెవ్వం డ
 బాసనుఁ గొల్వంగ నోపుకనాతఁడు రాసుల్
 రాసులుగఁ బెచ్చుపెరిగిన

తోసంబుల నెల్లఁ బట్టితోలుం గడకున్

894

కం. తిరిపెం బెత్తు చు నొక వ
 త్సరమున్ గోష్ఠంబునందుకవసియింపుచు సు
 స్థిరతన్ బవమాను నను
 స్మరణం బొనరింపఁ బాపకవయములు దొలఁగున్

895

తే గి. స్వస్వరూపానుసంధావశ్చజనితమోద
 మలరఁ దాండవమొనరించుశ్చహరుని రూప
 మొండు క్షణమును ధ్యానింపశ్చనురుతరాఘ
 సమితి తను దాన విచ్చుచుకవసిపోవు

896

స. భువనేశమఽత్రాఖ్యశ్చమున్ బదివేసార్లు
 భక్తి తో జపము సకల్పంగవలయు
 మాతృకారూపసకమ్మాన్యపదాఖ్యంబు
 పదిరెండువేల్ జపింకపంగవలయు
 బ్రహ్మాను వచియించుకప్రణవమంత్రము లక్ష
 పర్యాయములు నుడుకవంగవలయు
 హంసమంత్రంబుఁ గంఠతావధిసలిలమ
 ధ్యంబున లక్ష నేకయంగవలయు

తే.గీ. నాభి మాత్రాంబువులనిచ్చి కనయమతో ష
 డక్షరాఖ్యంబు నెమ్మదికననఁగవలయుఁ
 బెదవి మెదపక లక్షసాక్షవిత్రి నుచ్చ
 రింపఁగావలెఁ బూని హాఠ్రింప నఘము

897

తే.గీ. వ్యాహృతులతోడనుం బ్రణవంబు తోడఁ
 బదియునాఱును మార్లునుకభక్తితోడఁ
 బ్రాణసంయమనంబు సకల్పంగవలయు
 భ్రూణహత్యాఘనాశనంఠ్రిబునకుఁ గొరి

898

తే.గీ. గోవుఁ జంపిన పాపంబుకవోవుటకును
 గోవు వెన్నంటి తిరుగుచుఁకావమాన
 మంత్రరాజంబు పదిసార్లుకమంతనమున
 వాకొనన్వలెఁ బండతకవరులు! వినుఁడు!

899

అ.వె. ఉపవసించి మూఁడ్రహోరాత్రములు కంఠ
 దఘ్నుసలిలమధ్యకతలనివాస
 మంది యమలరీతికనఘమర్షణమ్ము జ
 పించి పాపచయ మకడంచవలయు.

900

తే.గీ. దినదినం బేడునాళ్ళునుకదిరిపెమెత్తి
 యనుదినమ్మును గాయత్రికమను వెనిమిది
 వేలసార్లుచ్చరించినశ్రీభీకరాఘ
 సంవయమ్ములు తప్పకకనమసిపోవు.

901

మ. స్మరణీయంబనఁ జాలఁ బొల్పు విలసకశ్యామంభువామ్నాయవా
 త్యరసోదంచితసూరిపన్నుతము కూశశ్యాండాఖ్యమంత్రంబు జ్ఞా
 స్వరలీలం బరియించి మూఁడు నుపవాసంబుల్ తగన్ జల్పి సు
 స్థిరుఁడై యిర్వదినాలు నాహుతులు ప్రీతిన్ ప్రేల్వనిష్పావుడౌ 902

తే. గ. అస్యవామీయ సూక్త రతహస్య మగుచు

|| మాన్యమగు శివసంకల్పకమంత్రమొండు
 కలు నయ్యది పల్క బంధగరు హరించు
 పాపసంధోహములు పటాకపంచఆగును 903

కం. అలఘుహవిష్పాంతీయో

|| జ్వలపౌరుషసూక్త మొండు జపియించినచో
 దొలఁగున్ గురుతల్పగదు
 ర్మలసంచయమెల్ల దీనినమది నెఱుఁగుండీ 904

వ. మఱియు నుపవాసత్రయమొనర్చి పురుషసూక్త విధానంబున
 నేతితో హోమంబు సర్విడ సర్వపాపము లెడఁబడును. “యశ్చందసాం
 వృషభోవిశ్వరూప” యను మంత్రమ్ము దశ యుతపర్యాయమ్ములు పున
 శ్చరణమొనరించుచు జలమధ్యమ్మున మూఁడు రేలు వసియిన యొడల
 దొంగతనము వలనఁ బాపము దొలఁగుఁ నర్వాంగవిభూతివిలేపనుండయి
 మూఁళ్ల శుపవాసక్రమమున కొర్పి నిరుపద్రవంబగు రుద్రంబు
 పారాయణంబుంబొనర్పఁగల్గు జవిగొన్న దురితమ్ము సన్నగిల్లు వాఙ్మ
 నేయకశ్రుతిస్థితద్రుపదానామగాయత్రీజపము జలనిమగ్నుండయి పంచ
 పర్యాయంబు లాచరించిన నిఖిలపాపాపనోదధవిధానముగును “యత్కిం
 చేదతిషరుణ” యను మంత్రం బొక్కసంవత్సరము జపించినచో మహా
 పాతకములు నశించును. “తరత్సమందీధావతి” యనుమనువుజపించిన
 మానవుం డభక్యభక్షణపాపవిముక్తుండగు. “ఇంద్రమ్ మిత్రం వరుణ
 మగ్ని మాహుః” అను మంత్రంబు జపియించుచు బిచ్చిమెత్తి యాహ
 రించువానికి మహాత్త రపాపవిముక్తి యగును. 905

క. ముమ్మార్ ప్రాణాయామ

మిమ్ముగ నొనరింప ననుమురైల్లంజెడు వా

- కమ్మగును ఘోరసంసా
 రమ్మున్ వెయిసార్లు దానిశ్రవతి యెనరింపన్ 905
 క. తోయముల నిల్చి ముమ్మరుఁ
 బాయక వ్యాహృతులతోడఁ బ్రణవము తోడన్
 గాయత్రిన్ సశిరస్కముఁ
 జేయంగా దురితతతి నశశించున్ వినుఁడి 906
 క. వేసారుల్ తిలహోమము
 చేసినఁ బ్రణవంబు భక్తిశ్రేణిసేసిన వరశ్ర
 ద్ధాసంగతి వ్యాహృతులం
 జేసిన గురుపాతకములుక్షీణించుఁజుఁడి 907
 తె తల్లవాయెడుచో మహాశ్రదేవ యనుచు
 ననిశమున్ లేచి వ్యవహారమాచరించు
 వాని జన్మాంతరసహస్రకృపాపచయము
 లెల్ల నశియించు నని మీరకలెఱుఁగఁదగును. 908
 తే. అరసి బ్రహ్మముహూర్తంబుకనందు లేచి
 తాన మాడి సమాహితాంతఃకరణవి
 శుద్ధి నొప్పారి శివుఁబల్కుకనుక్తుతి స్వకృత
 సకలపాపములును త్రోలఁజాలు ఘనుఁడు 909
 ఉ. పుణ్యము వేదవాగ్వితతికపుణ్యము భూతి త్రిపుండ్రరేఖయున్
 బుణ్యము వారణాసియునుకబుణ్య ఋమాపతి విగ్రహంబునున్
 బుణ్యము స్వర్ధునీసలిలశ్రమున్ దగ నీయవి పంచపుణ్యముల్
 పుణ్యులు వేగ లేచి యఘకపుంజము దోతురు వానిఁబల్కుచున్
 క. ఇనచంద్రగ్రహణంబుల
 ననువుగ విఘవాయనములకనమలశ్రద్ధన్
 గని శివనామము జపియిం
 చిన సరునకు నింతపాపకేశము నున్నే 911
 క. ఇమ్ముగ నెవఁడు వ్యతీపా
 తమ్ముల బాపలకుఁ దిలలకధాన్యమ్ముల దా

- నమ్మితువానికి నఘనా
 శమ్మయి పరమార్థరూపకసదతి కలుగున్ 913
- క. నరుఁ డమవస శివబుద్ధిన్
 ధరామరుని బిల్పి యన్నతదానం బిడినన్
 జిరసముపార్జితబహుతర
 దురితములు బాఱఁద్రోలుత్రోవఁ గనఁదగున్ 914
- క. మానితకృష్ణచతుర్దశి
 బోనం బగ్గిజున కొసఁగితభూసరవరు నీ
 శానుండని పూజించిన
 వాని కిల సమస్త మైనతపాపము దొలఁగున్ 915
- క. మరియున్ గృష్ణాషమినాఁ
 తురగవిభూషణుని గాఁగతనుర్వీసురుఁ గొ
 ల్పి రహిం గుడువంబెట్టిన
 దురితోత్కరముల్ దొఱంగితతుదకు శివుఁడగున్. 916
- క. సావిత్రీ నూటయెన్నిది
 భావించి మదిన్ దినేశకవారంబున గొ
 రీవిభునిగ బాపని సం
 భావించి భుజింపఁజేయకపాపము లుడుగున్ 917
- తే. అగ్గిజమ్మని గొనితెచ్చిరయభవబుద్ధి
 నార్ద్రయందున బోజనంబమరఁజేసి
 ప్రీతుఁ గావించు పురుషవశరేణ్యుఁడఖిల
 పాపబంధంబు వాసినశవాఁడ యగును 918
- తే. మాఘమాసంబు నందు నుత్తమారమణుని
 నాజ్య ధారల నభిషేకకమావరించి
 నలరఁజేసిన బ్రహ్మహాత్యాదిపాప
 జాలమఁతయుఁ దప్పకతూలిపోవు 919
- తే. మాఘమాససమాయాతకమహిమమొప్పు
 కృష్ణపక్షచతుర్దశిన్ శవృషభతురగు

క. బిల్వదళ మొక్కపైన నశ్రించీ కౌల్వ
నరులకున్ సర్వపాపవి నాశనమగు 920

క. ననవిల్తుపగతునిన్ షా
లునమాసంబునఁబలాశక్తునుమంబుల్లచే
జనితప్రీతుం జేసిన

క. ననఘనకున్ జెల్లవోవు నఘసంఘంబుల్
సౌరభయుతసుమతతిసుకు 921

క. మారార్పణములను జై త్రమాసంబున మా
రారిం బూజించుచుఁ ద

క. త్సారకథల్ వినఁగఁబాపనముదయము చనున్
ఒకసారియైననుం గా 922

క. శికిఁజని గంగను మునింగిశ్రీవిశ్వేశా
త్మకశంభుని దర్శించిన
సకలాఘంబులు నశించు నజనులారా! 923

క. గోదావరిఁ బుష్కరమున
మోదంబునఁజేరి స్నానమునజేయ సమా
సాదితభూమీసురహ

క. త్యాదిమహాపాపచయములడుగంటుఁజుడి
స్తవనీయమాఘమందున 924

క. సువర్ణముఖరీతరంగకృభ్రస్నానో
త్సవమున్ దీరిచి లొక్కము
నవనీసురులకు నొసంగనఘములు వాయున్ 925

క. పొంగుచు న్నాశేషన్ శివ
గంగన్ రవిదివసమందుఁగఁడుబత్తి ని ము
నంగ మహాపాతకరా

క. శిం గెడపంగలఁడు నరుఁడుశివు సత్యపచేన్
అమవసయుసోమవాసరశ్రమమరు నప్పు 926

తే. డర్కవారంబు సప్తమిరయలరు నప్పు

డలఘుకావేరి నొకసాత్రియమలమతివి.
గుంకుతిడ పర్వపాశుమ్మూర్తింకుటరుదె? 927

క. అల గంధమాదనాద్రినన్
జలకంబలనాడి యగ్రికజన్మునికి ధనా
దులవిడి రామేశ్వరునిన్

దిలకించిన యఘము లెల్ల శ్రద్రెథ్యుండాదే? 928

ఆ. బ్రహ్మానిష్ఠవన్నరపానాదుల నొసంగి
పూజనల్పునట్టిరపురుషవరుష
కమితపాపచయముకలడుగంటుటయో కాదు
శర్వునన్నిధానకపంగతి యగు 929

త.గీ. ప్రేమ ద్రవనభామధ్యమిమఁ జెలఁగి
తాండవించు నుమాపతిరదర్శనంబు

దినదినంబును బదినాళ్ళుననుచుబిత్తి
నేయఁబాపంబు లెల్లఁ గృతశిశువు విన్నుఁడు 930

క. ప్రియశ్చిత్తము ఘోతక
భూయిష్ఠుల కగును మోక్షకవుండెరువై న
దేయులకుఁ దగును మోక్షో
పాయంబు సమస్తకర్మకపరివర్జనమై. 931

వ. వృత్తి భేదంబునఁ గుటీచకబహూదక హంపపతమహంసాఖ్యలం
బరగి సన్యాసాశ్రమంబుఁడచుతుర్విధంబగు వానిలోఁ బూర్వపూర్వమ్ముల
కంటె నుత్తరోత్తరమ్ములు శ్రేష్ఠమ్ములు. తొలిమూఁట సన్యాసాశ్రమ
నివాసులును యథోక్తకర్మకలాపంబుల నిర్వర్తించి తుదకు నిర్మలచితులై
మోక్షంబు సాక్షాత్కరించుకొందురు. కేవలముముఖత్వప్రేరితులగు వార
లఖిలకర్మనివహంబుల యథావిధిగ నిస్వరణం బొనర్చి సాగమాంతనిర్ణ
నిశ్చలజ్ఞానాపేక్ష శమదమాదిసాధనోపేతులయి పరమహంసభ్యాతి నలరు
చుందురు. కుటీచకబహూదకులు శిఖామృజ్జోపవీతులై సపవిత్రజల
పాత్రంబును గోవాలలోమమయపాశబద్ధ త్రిదండంబును ధుండలపును
దర్పలును ధరింతురు. శిఖాధారణంబును ద్విభండధాత్రణంబును గాక

హంసలు కుటీచకబహూదకుల వలె శేషాచారములు నిర్వర్తింతురు. త్వక్కు
 చెడక దర్శనియరూపముగల వెదురుకఱ్ఱదండమును గాషాయాంబరమును
 హంసపరమహంసలకు సమానము. శివధ్యానశివార్చనములు స్నానశౌచ
 ములు శాంతిదాంతులు భస్మలేపన త్రిపుండ్రంబులు చాతుర్మాస్యవ్రతం
 బులు సర్వసన్యాసాశ్రమములకు సమానమని విధింపఁబడియె. ఎంత
 పాపిష్ఠుఁడైనను శాస్త్రోక్త విధానంబు సన్యసించి యవల మరణంబొం
 దిన వానికి సర్వదోషములు నిర్మతంబులగు. రమణీయచరితుఁడగు వాఁడు
 సన్యసించి యాత్మహత్య గావింపక జ్ఞానం బభ్యసింపవలెను. ప్రాయశ్చి
 త్తము పాపాపనోదనసామర్థ్యమున సన్యాసముతో సమము కాదు గాన
 పాపనివృత్తి కొఱకు సన్యాసం బవశ్యక ర్తవ్యంబు. ప్రసిద్ధకృతపాపంబు
 లకుఁ బ్రాయశ్చిత్తంబు వోలె రహస్యాచరితదురితములు వాపుటకు సన్యా
 సము పరమోపాయము.

932

సి. పరశివధ్యానంబుఁ పరశివజ్ఞానంబు
 పరశివశబ్దజన్మపంబు భూతి
 పుండ్రిత్రయంబు విశ్రభూతిలేపనమును
 రుద్రాక్షమాలికారూఢివిభవ
 మమలసన్యాసాశ్రమావాసనియతి ప్రా
 యశ్చిత్త సంవిధానానుచరణ
 మఖిలపాపావశిశ్నంతమొందించు సా
 ధనములుగా నెప్పుఁతలఁపవలయు

తె. శ్రుతిరహస్యము సత్కృతాశ్రమతిని దీనిఁ
 బల్కినాఁడను నేనంచుకవ్యాసదేశి
 కోత్తముఁడు మున్నుబల్కినకయుత్త మార్గ
 ములను మీకు వచించితిరబుధులు వినుఁడు.

933

43. సావకుద్యుపాయకథనము

క. మఱియున్ బాపము వాపెడి
 తెరవుల నెఱిఁగింతు మీ రశ్రతిశ్చిద్ద వినుం

- డిరవుగ మును బల్కిన బ
 లై రవులఁ బోలేనివా రిశదే సల్పవలెన్ 933
- క. ఇలఁ బేరెక్కిన పుణ్య
 స్థలములఁ గొన్నింట శివుఁడుదానే మును పా
 పుల వాపము పెడలింపన్
- వెలయించెన్ వాని మీకుశ్రవినిపింతు నిటన్ 934
- సి. అఖిలార్థసాధకంశబమరేశ మచ్చట
 శర్వుఁడొంకారుండుశ్రవండి శివయు
 వాసిఁ గాంచినదీప్రశాసమ్ము సోమనా
 దేశుఁ డీశుఁడు పుష్కరేశక్షణ శివ
 నై మిశారణ్యంబునన్ లింగరూపిణి
 శివదేవదేవుండుశితిగకుండు
 పుష్కరతీర్థానఁబొల్పును బరుహూత
 శివరజోగంధాభ్యుశ్రేణెలగుఁ హరుఁడు
- తే. శంభుదాషాడి నాషాధరసంజ్ఞ నొప్పు
 నచటఁ బరమేశ్వరియు రతిశయనఁదనర్పు
 భారభూతిని శర్వుండుశ్రభారభూతి
 భూతి యన నొప్పు నగరాజశ్రపుత్రి యచట. 935
- పి. సోమశేఖరుఁడు చంకడిముండి దండియౌ
 దండిని యగు భూమిశ్రధరతనూజ
 నాకులభ్యాతపుశ్రణ్యస్థలంబందున
 నాకులుం డభవుండుశ్రనకుల గౌరి
 యల హరిశ్చంద్రమశ్రహాస్థలంబున హరి
 శ్చంద్రుఁ డీశానుండుశ్రవండిక యుమ
 శ్రీపర్వతమున వశించును ద్రిపురాంత
 కాహ్వయశివుఁడు మాశ్రయాని దేవి
- తే. యీశుఁడగును ద్రిశూలి జశ్రప్యేశ్వరమున
 ఫాలనేత్తుని యాలి త్రిశూలిని యట

నమరు నావ్రూతకేశ్వరంబందు సూక్ష్మ

నాముడభవుం డగును సూక్ష్మనాఘ యగజ

976

అతిపవిత్రము మహాకాశమట మహా

కాశుడీశుండు శంకరి యపర

మాయాపహమ్మయిరమధ్యమం బలరారు

శివ పరమేశ్వరిశివుడు కర్వుడు

డలఘుకేదారమ్మనందీశు డీశాను

డంబ మోక్షప్రదాకర్పాయము గనును

సంసారరొగభేషజము బైరవ మట

బైరవీబైరవుల్ భవభవాను

లలరుచుందురు ప్రపితా మహాభిధాన

శంకరుడు మంగళాభిధాన్ శాంకరియును

భక్తజనులకు బూజనకళాజనులయి

స్తోత్రమున క్షిర మగు గయాకేత్రమందు

937

స్థాణుప్రియా దేవిస్తాణు దేవుని తోడ

జెలగుచుండును గయాకేత్రమందు

స్వాయంభవీనామకర్వాణితోస్వయం

భూకర్వుడొందును ముదము స్థాలి

విశ్వవిశ్వాసాఖ్యోవిభవంబులన్ గాంతు

విమల యందున శాంభరవియు భవుండు

నుగ్రు డుగ్రాదేవిరయును గన్నబుల్లముహా

తీర్థాశ్రమ గ్రడింతు ర్దివ్యశివులు

అట్టి హాస్యాఖ్యతీర్థంబునందు ముదము

నను మహాశండుడున్ మహానంద యనన్ద్రు

గృత్తివాసుండు పార్వతీకీరణవాణి

యును వసింతురు జగములశ్రోమ నైపుడు

938

శివ మహాంతక యగుశివుడు మహాంతకులు

డగు మహాకాఖ్యోశ్రీకాఖ్యలమున

భీతిహారిణి దక్షశ్రీమస్థలిన్ భీముఁ
 డెసఁగు శివుండు భీశమేశ్వర శివ
 వస్త్రా పథంబునభవుఁడు శివుండగు
 నగు భవానీదేవిత్రయద్రితనయ
 రుద్రుఁడు శివుఁడగుశరుద్రాణియున్ శివ
 యగు రుద్రకోటిదిశవ్యాలయమున.

తే. నగు మహాదేవనాముండుశహారుఁడు వాని
 యనుఁగునిల్లాలు వరవిశాళలాక్షి యగును
 విమలతీర్థంబులం బేరుశపెంపుగన్న
 యట్టి యవిముక్త భక్త జనావనులయి.

939

సీ. అవనిఁ బేరొందు మశహాలయంబందు మ
 హాభాగయును రుద్రుఁడహిధరుండు
 గోకర్ణ తీర్థానశ్రీకంతుఁడౌ మహా
 బలుఁడు తజ్జాయయుశభద్రకర్ణి
 భద్రకర్ణంబునన్ శభద్రామహాదేవి
 యార్ద్యయు శివనాముఁడంగజారి
 స్థాణ్వీశ్వరుండునుశ్శాణ్వీశ్వరియు స్థాణు
 వందున భవదేవశ్చైమవతులు

తే. భువనమందు సువరాఖ్యశ్రీబొలుపు మీరు
 క్షేత్రరాజమ్మానవ్ వ్యోమశక్తేశుఁ డగజ
 యలరుచుండ్రు సహస్రాక్షిఁడనఁగ నుత్ప
 లాక్షి యనఁగను బుధవరుశతారః వినుఁడు.

940

సీ. కమలాలయఖ్యాతశ్రవిమలాఅయంబునన్
 కమలాఖ్య దుర శంకకరుఁడు కమలుఁ
 డల్ల చాగండాఖ్యనలరు క్షేత్రమున భ
 వాని ప్రచండ కశపర్షి భవుఁడు.
 ఊర్ధ్వరేతసుఁ డుగ్రుంతుఁడుగ్రి జాయ త్రిసంధ్య
 యుద్గండ వామపుశ్చోర్వియందు

మాకోటమున యందుకమకు డేశ్వరి యపర్ణ
యగు మహోత్కటుడు ఖట్వాంగపాణి

తే. మండలేశ్వరవిదితనాశ్రమస్థలమున
మండలేశ్వరి శాంకరికమన్మథాంత
కుండు శ్రీకంఠదివ్యసంజ్ఞండు భక్త
వాంఛితార్థప్రదానప్రభావయుతుడు.

941

క. హరుఁ డదితనుజ కాలా
బరమున నిలయంబు గాంచితభక్తేష్టదులౌ
దురు నీలకంఠకాళీ

స్ఫురదభిధల వారిఁ బోలునసురలుం గలరే?

942

తే. శంఖుకర్ణంబునందునశ్చైలకన్య
ధ్వనిసమాహ్వాయ ఖండేంద్రధరుడు వాసి.
గను మహాతేజుఁ డఖిలజగంబులందుఁ
జెట్టలను బాపగాఁజాలారసిమ యదియ.

943

క. స్థూలేశ్వరేరపుణ్యస్థలి.
స్థూలాఖిఖ్యండు హరుఁడుస్థూలాభిధమై
శైలాత్మజాత వెలయున్
జాలగఁ బున్నెంబు లబ్బుఁరజనువారి కటన్.

944

క. చెలఁగుచుఁ దత్త్వపుణ్య
స్థలముల దర్శించి యవట్రదైవతములఁ బూ
జల నలరించెడి జనములు
బలుదొసఁగుల రూపుమాపశ్రవలఁతులు ధరణిన్.

945

సి. సంతతాత్మానందశ్రసందోహమున శివుం
డంచితమ్ముగఁదాండ్రవించు నెచట
పతి నృత్యమొనరింపఁరబార్వతీదేవి క
న్విందుగాఁగని గారకవించు నెచట
భక్తితోఁ దనుగొల్పురవారికప్రైదటఁబ్ర
సన్నుడై బొడఁగట్టుశంభుఁడెచటఁ

- దనతాండవము గాంచుకథన్యుల కఱచేత
 నిల్పును ముక్తి త్రినేత్రుడెవట
 టే. నదియు శంభున కౌనుశ్రీవ్యాఘ్రపురము
 పరగు దభ్రసభేశ్వరికప్రథితనామ
 భవునియిల్లాలు భవుడు సకభాపతి యగు
 నట శివాశివనేవచేకనఘము దొలఁగు. 946
- క. అచ్చట హోమ మెనర్చిన
 నిచ్చమెయిం జపము సలుపకనెన్నో మడుఁగుల్
 హెచ్చగు ఫలములు కలుగున్
 సచ్చరితుల్ స్థలమహత్త్వకసంగతి గనుఁడీ! 947
- క. అందున శివగంగాభి
 జ్యం దనరు తటాకమొండుకలదందునఁ దోఁ
 గం దొలఁగు మహాపాతక
 సంఠోహము తెల్ల ధీరకసత్తములారా! 948
- క. తద్దక్షిణతీరంబునఁ
 దద్దయు మోదంబుతోడఁ దాండవకేశీ
 బద్దాదరుఁడగు వరఫణ
 భృద్దాముఁడు సూరిజనవశరేణ్యుల్ వినుఁడీ! 949
- మ. సతతంబున్ శివగంగఁతోగిఁ పరమశ్రద్ధాలువై వ్యాఘ్రపూ
 శ్శితకంతున్ గనులారఁ గాంచి సకలకక్షేమప్రదంబంచు స
 న్మతిమీరంగ షడక్షరాఖ్యమనురక్తంబష్టసంఖ్యావికాం
 చిత మౌరీతి శతంబు పల్కిన జనుల్ శ్చేదింతు ఘోరాఘముల్.
- క. పొంగుచు రంగదభంగసు
 భంగన్ శివగంగ నెవఁడుభక్తిన్ మును డో
 గంగలుగు వాని కెడలు దొ
 సంగుల్ సకలమ్ము పుణ్యశాలము వఱలున్. 950
- పి. మేషంబునన్ రవికమీర నార్ద్రా)దినం
 బందున శివగంగకృతుండుఁ దోఁగ

వృషభరాశిం బ్రౌద్ధుశ్చవిహారింపఁగా వృషో
 దయమున నట మునిశ్చదానమొసఁగ
 నర్కుఁడు మిధునస్థుఁడైన కృష్ణాష్టమి
 నాడచ్చటన్ మజ్జనంబు దీర్చ
 నాషాఢకృష్ణపశుకేంతశ్చతుర్దశిన్
 డంబుగా నందు స్నానంబొనర్పఁ

తె. జెలఁగి శ్రావణపౌర్ణమాశసిని దదీయ
 విమలజలములఁ గ్రుంకుటకవెలయఁజేయ
 నంబుజావృఁడు కన్యయంశదలర జన్మ
 తార రవివారమున నటకతనువు తడుప.

852

సి. రశ్మిమంతుఁడు తులాశరాశి భాసింపఁగా
 భరణీ తద్వీచికాశపంక్తితోఁగ
 వృశ్చికంబున రవిశ్చిచ్చేయఁ బావక
 వారంబునం దటశ్రజేరి తోఁగ
 మకరరాశ్యారూఢమానుడై యినుఁడొప్పఁ
 బుష్యంబునన్ దదంశ్చబువులతోఁగ
 సారసమిత్రుండుశ్చాపమున్ సంధింప
 రౌద్రతారను నాతశరగల తోఁగ

తే. మాఘమాసంబునన్ మఘాశ్చమహితమైన
 సమయమునఁ దత్తరంగకశసమితి తోఁగ
 పాలునంబున నుత్తరశ్చఫలునీశు
 భరమండునఁ దత్తోయశ్చమండు తోఁగ.

853

తె. బహుభవంబుల నార్జించుశ్చాపపటల
 చటులసామర్థ్యములు వీఁగిశ్చస్వాంశశాంత
 భావ మలరార ముక్తికాంశతావిలాస
 సత్కటాక్షసుఖంబులన్ రజనులు కాంతు.

854

అ. బత్తితోడ బ్రహ్మశ్రవేత్తల కిచ్చటఁ
 ద్రావఁ గుడవ నిచ్చుశ్చదాతలకును

- సకలపాపసమితిశ్రవితకలమ్మగుట కాక
పరమగతియుఁ గూడశ్రవణలు నిజము. 955
3. యోగివరుని కొక్కశ్రయత్తమావాసంబు
గాని మతముగానిశ్రదాన మీయ
దురితచయము లెల్ల శ్రద్ధలఁగును మరి ఫాల
నేత్రునన్నిధానశ్రనియతి దనరు. 956
4. కరుణాంతరంగుఁ డగుటన్
బరమేశుఁడు సకలజంతుశ్రపాపంబుల రూ
పరజేయుటకు నుపాయం
బరయుచు శ్రీవ్యాఘ్రపురమునర్మిలిజేసెన్. 957
5. బహుకోటిజన్మపుణ్యని
వహాఫలితము గాదె వ్యాఘ్రశ్రపత్తనశోభా
మహామంబు కన్నులారన్
రహిమైఁగనుటంచు మదినికబ్రాజు లెఱుఁగుఁడి. 957
6. దానికి సమమగు పుణ్య
స్థానము వేఱొండు లేదశ్రవట వసియింపన్
బూను మహనీయులకు వే
మానున్ భవబంధవితతిమాన్యుల్ వినుఁడి. 99
7. దురితాపనోదనక్షమ
మురరీకృతముక్తుపాయశ్రముర్వీనివస
న్నరనేవనీయమను చా
పురము ప్రసిద్ధిని వహించిశ్రపొలుపుల్ గాంచున్. 960

44. ద్రవ్యశుద్ధ్యపాయకథనము.

వ. మఱియు ద్రవ్యము ద్వివిధము. ఆత్మద్రవ్యము నిత్యశుద్ధము.
తదితరమెల్ల శుద్ధేతరము. అదియెట్లనిన నాత్మసచ్చిదానందుగ నిగ
మము లభివర్ణించినవి. ఉపాధిరహితసత్తాచైతన్యానందములు నిత్యము
స్వతఃశుద్ధములై, సత్తాలక్షణ మెఱుంగఁదగు, పరస్పరభిన్నసర్వనామ

రూపాత్మక ప్రపంచమునందును దుదకత్యభావమునందును దండయందు
 దారమువలె ననుస్యూతమయి సామాన్యముగనున్నది యనుటయే సత్తా
 స్వరూపము. సత్త స్వతోఢోష మందురా! సర్వతోషత్వమే పట్టి పవిత్ర
 త్వమునకు నిలువ నీడయే లేకపోవును సత్తయుఁ గలదనియుఁ దత్సం
 పర్కమువలన సత్తకు దుష్టత్వ మొదవు నందురా! నిర్దుష్టమును వాస్త
 వముగ దుష్టమగు నెడ సర్వదా నిర్దుష్ట వస్తువొకటన్నది లేనే లేదు.
 అటుగాక సత్తాశూన్యత్వ మంగీకరింతురా! తచ్ఛూన్యత్వ స్ఫురణము
 స్వవచనవ్యాఘాత హేతువగును. కావున సత్త నిత్యమును స్వతశ్శుద్ధ
 మని యొప్పుకొనక తప్పదు. మరి చైతన్యవిశుద్ధిం గూర్చి ప్రసంగించెద.
 మనోవృత్తి రూపమైన జ్ఞానమునకు జన్మశాశనములున్నను దత్ప్రకాశక
 స్వయంప్రకాశమయి విరాజిల్లు శుద్ధచైతన్యమునకు జన్మనాశాదివిపత్తులు
 లేవు గాన నభివ్యంజకవృత్తి సహితమగుట ఢోషము కాదు. ఆనంద
 తత్త్వము వినుఁడు. ప్రేమభూమి యానందనివాసస్థానము నిరతిశయ
 నిర్వాజ ప్రేమ మెచ్చట నని తర్కించినఁ దానేయని తెలియనగును.
 తన్నుదాఁబ్రేమించు కొనని జీవితే లేదు. ఇందులకు వేఱ తార్కారణ
 మేల? అటులైన విషయసుఖము వంటిదియా? యా యత్మసుఖమని
 మీరు శంకింతురేమో విషయ సుఖమనునది యభివ్యంజక వృత్తిఢోష
 సమేతమయి యునికిలేములు గలదియనియు నాత్మసుఖమట్లుకాక నిత్య
 మనియుఁ దెలియుఁడు. కాన నాత్మండు నిత్యశుద్ధండు. తద్దానహీనుం
 డశుద్ధండు. పునశ్శుద్ధ్యుపాయము వానికిఁ గర్మము గాక తాను నిత్య
 శుద్ధుండ నని తెలియ నగు. ఆజ్ఞానము వలనఁ గలిగిన ఢోషమజ్ఞాన
 నివృత్తి రూపమైన జ్ఞానము వలనఁ గలుగును. సచ్చిదానందస్వరూ
 పుండైన యాత్మన కజ్ఞానమువలనఁ గలిగిన యవిశుద్ధజ్ఞాన మాత్మ
 నిత్యవిశుద్ధిజ్ఞానము వలని నివర్తింపఁబడనిచో స్వాభావికమైన నిత్యశుద్ధియే
 యాత్మన కలవడు కర్మమున నట్టిశుద్ధి పొడము ననుట యొప్పుదు.
 ఏలయనఁ గర్మజన్యము నశ్వరమ యగుఁగాని శాశ్వతమెట్ల గును? జీవే
 శ్వరై క్యవిజ్ఞానము విశుద్ధ్యుపాయమని గ్రహింపుఁడు. తత్త్వమస్యాదిశ్రుతి
 వాక్యప్రమాణసంతానము వలనఁ దద్విజ్ఞానము జనియించు. దేహేంద్రి

యాదులఁగలుగు నహంబుద్ది యాధ్యాత్మిక మనియుఁబ్రతివ్యాదిభూతము
లంగలుగు జీవబుద్ధి నాధిభౌతిక మనియు ననాత్మబుద్ధి ద్వివిధంబగు.

క. వేదోదితగర్భాదా

నాదులు పదియాలు సంస్కృతయల్ నేతయు హిం
సాదుల నొనరింపమి శివు

గాఁదలపన్ దేహశుద్ధిరకారణము లగున్.

962

క. వివిధేంద్రియనేతృస్మర

ణవిధానాచరణమునఁ ద్రిశ్రణయనుగ శ్రోత్రా

దివిషయములను దలంచిన

నవు శుద్ధి నిబద్ధి దీనిశ్రనరయుఁడు మీరల్.

963

క. ప్రాణాయామప్రభృతుల

స్థాణునిగా నెంచి వానికై వతముల వి

న్నాణముతో స్మరియించినఁ

బ్రాణమునకు శుద్ధి యొదవునందురు పెద్దల్.

964

తే. శ్రుతినిషిద్ధార్థముల నింతశ్రమతి జొనుపక

సాంబుమూర్తి గ సంభావనంబు సలుప

బుద్ధి మున్నగు వానికిశ్ర శుద్ధికలుగు

నని వచింతురు విద్వాంసుశ్రలమలులార!

9 0

చ. అలఘుసమాధియందుఁ గనక నయ్యెడు ధ్యేయపదార్థముఖ్యవృ

త్తిలయము లంది మానసముక దీపిలుటన్నదియున్ విశుద్ధికౌ

లలితవిశుద్ధి మేనునకుశలబ్ధము గాఁగ విశుద్ధి ప్రాప్తి నా

కలవడెనంచు నెంచ నదికయౌను మతిభ్రమహేతులబ్ధమై. 965

చ. కలువలమేలువాఁడు జలకంబు చలింపఁ జలించునట్లు ని

శ్చలుఁడయి తోఁచుఁ దచ్చలనకసంగతి వాస్తవ మింత కాదు ని

ర్మలతముఁడాత్ముఁ డయ్యును గకరంబు విశుద్ధివిహీనుఁడట్లు ని

ర్మలమతి సాహచర్యమునకమాటికిఁ దోఁచు నిజంబెఱుంగుఁడీ.

చ. సకలము బ్రహ్మవస్తు వనికసందియ మింతయు లేక వేదవా

క్రకరము తెల్పురీతి మదికభావము నిల్పఁగ జాలిరేని త

- త్సకలము శుద్ధమాను విదితతంబగు సత్యము పల్కినాడ నిం
 తకు నికె మించు సత్యము శ్రుతంబును దృశ్యము గాదెఱుంగుడి.
- మ. శ్రుతివిజ్ఞాననిధాన మూనకయ సంశుద్ధప్రకారంబుసం
 గతి ప్రాప్తింపఁగ సత్యమట్లయిన లోకంబందు నానాశ్రుతి
 స్మృతికాండంబులు శుద్ధ్యపాయములు మున్ శజెప్పంగ నేలన్నఁడ
 దతితాత్కాలికవస్తుసిద్ధికయి పశ్కంబడ్డవన్నన్ దగున్. 969
- క. వ్యవహార శుద్ధి యని దీ
 ని వచింతురు తజ్జనులశ్రనిచ్చలు దీనిన్
 దివిరి యొనరింపఁ జిత్తము
 పవిత్రమగుఁగాన మడువుకవాడన్ వినుఁడీ! 970
- తే. పక్వభాండము చండాలుశ్రస్పర్కఁ గనిన
 వర్జ్యమని వీడవలయు నకపక్వమునకు
 నది తటస్థింప సంశుద్ధిరయగును నీటఁ
 గడుగుటం గాని కుశజలశ్రకములఁ గాని. 971
- తే. శూద్రకులజుఁడు పక్వలబ్ధురసోకు నెడల
 నుదకములు చల్ల శుద్ధమైయొప్పునయ్య
 దతఁడు వాడిన నొకపరిశ్రయవలఁ ద్రోయ
 వలయు నటుకాక శుచియగునగ్నిఁదాల్చు. 972
- తే. ప్రాతమృన్మయపాత్రం బకపక్వమైనఁ
 బక్వమైనను శుద్ధమౌకపహ్నిఁబెట్టి
 చక్కఁగాఁ గాల్చి తీసిసంశ్కార మొదవ
 నాచరించినచో వినుఁడలఘుమతులు. 973
- వ. నూతనభాండమునకు శుద్ధిగూర్చవలెనన్న జలకములఁ గడుగు
 నది. మఱియు నమేధ్యత్పర్కన దూషితం బుపయుక్తమగు భాండమట్లు
 విడువవలయు. పచ్చిపనఁటి బహుపర్యాయములఁ గుశోదకంబులు చల్లిన
 పునీతంబగు. 974
- తే. అంటుగైకొను నెలఁత తానంపె నేని
 నంటి యుపయోగముం జేయుకటయ్యెనేని

దారుమయయజ్ఞ సాత్రంజుత్యాజ్యమగు ని

తరము కుశజలములను శుద్ధంబ యగును.

9 5

వ. మఱియు దేశకాలాదులను బ్రయోజకంబును స్వోపపత్త్యవస్థలను బరిశోధించి శౌచక్రియ నిర్వహింపవలయు త్రోణపరిమాణము కంటె నెక్కుడైన పక్వధాన్యమాపత్సమయముల నంత్యాదిస్పర్శనదూషితమ్మ గుచో దంచుటవలనఁగాని కడుగుటవలనఁగాని శుద్ధిగాంచు నంతకంటె గౌఱతవడునది విడువవలయు భారముకంటె నధికమైనదియుఁ బ్రోక్షణమున శుద్ధమగు. ఆపదితరములగు వేళల నలుకాదు పక్వము త్రోణాధికము జ్జేశనమునను గుంభాధికము ప్రోక్షణమునను శుచియగు నపక్వము జ్జేశనమున శుద్ధిగనును. మఱియుఁ బక్వధాన్యతండులముల భారమునకుఁ దగిన విడువవలయు రెండు భారమురములకుఁ దక్కువని గడుగవలయు నంతకు మిగిలినవియైనఁ బ్రోక్షింపవలయు. రజస్వలాదిదూషితపక్వాన్నము వర్జింపవలెనుగాని యాఱుభారముల కది మయ్యెనేనిఁ గడుగుట వలనను నంతకు హెచ్చయ్యెనేనిఁ బ్రోక్షణము వలనను శుద్ధిచేయవలెను. వెలుపలనున్న నెలఁతుకగాని పెట్టికొలమునఁ గలిగినవాఁడుగాని కుక్కగాని తొట్టియగాని సూకరముగాని గాడిదగాని స్పృశించిన వస్త్రము ప్రక్షేశనమున విశుద్ధమగును. కాని యదిక్రొత్త పలువయైనను నల్ల పలువయైనను బొంతయైనను ప్రోక్షణము వలననే శుద్ధియగును. కంబళము మున్నగు నవియుఁ బ్రోక్షించిన శుచియగు. బియ్యము ధాన్యములు బెల్లము నేయియును ప్రోక్షణమున శుద్ధి గాంచు. పాయసాదులచే నపరిశుద్ధమైన యన్నము విడువవలయును. కేషించినది ప్రోక్షించిన శుచి యగును. ద్రవద్రవ్యము గాలిచే విసరిన గ్రాహ్యమగు, అటుకులు మొదలగు వానిని ధాన్యమువలెను శుద్ధి నొనర్పవలె. దొరకక దొరకక దొరకక వస్తువు ప్రోక్షించిన గ్రహియింపవచ్చును. కేశలోమనఖమ్మల దూషితమ్మయిన పదార్థమును గ్రిమికీటాదిదూషితమ్మయిన వస్తువును ప్రోక్షణమునఁగాని యాజ్యమునఁగాని శుద్ధిచెందు. పిష్టమయమగుక్రితద్రవ్యంబు పువకపాకంబువలన శుద్ధి పొందు. శూద్రులు నంత్యజులు ముట్టిన ద్రవ్యంబు విడువవలయును. ఉచ్ఛిష్టమును

భక్షింప రాదు. ధాన్యము, వస్త్రములు, నల్పద్రవ్యములు జలప్రక్షేళ నంబుచే శుద్ధి పొందు. కల్లుచే దాకబడిన సువర్ణాదితై జసద్రవ్యంబులు వహ్నిదాహంబున శుద్ధి నొందు. వైశ్యులు, రాజులు తాకిన తై జసద్రవ్యము క్షేళనము చేతను, శునకంబును జండాలురు తాకిన తై జసద్రవ్యము మార్జనము చేతను, శుద్ధి పొందు రాగివస్తువులు చింతపండుచే దోముటవలన శుద్ధి నొందు. ముట్టైన నెలత భుజించిన కంచుకంచము మొదలగు వస్తువులు నీటితో దోముటవలన శుద్ధిపొందు. వివాహోదిశుభ సమయములందును, దీర్ఘయాత్రల యందును, రాష్ట్రక్షోభము సంభవించిన సంభ్రమసమయములందును, దేవతోత్సవములందును, దాడిద్ర్యము సంభవించిన పట్ల యందును స్పర్శదోషంబు లేదు. శూద్రాద్యను లోమవిలోమజాతులు ముట్టిన వస్తువులు మృజ్జలంబులతో నిర్వదియొక్క మాఱులు మార్జించిన శుద్ధి నొందు. తాతి వస్తువులు భస్మజలంబులతో నిర్వదియొక్క మాఱులు మార్జించిన శుద్ధంబు లగు. అబ్జశంఖశుక్త్యాది సకలద్రవ్యంబులును భస్మమార్జనంబున జలక్షేళనంబున శుద్ధంబులగు. వేయి వచనంబు లేల? సర్వదోషనివృత్తికై సర్వద్రవ్యంబులను బ్రహ్మరూపంబుగా భావించినచో బవిత్రంబులగు. 9.6

చ. సకలచరాచరాత్మకవిశ్శకాలజగంబును హేతుభూతమై
సకలము దాన వ్యాప్తి గనిశ్శసర్వమయంబన వ్యాప్తి కెక్కి సా
రకవిజనై కగేయ మనశ్శజాలిన బ్రహ్మముగాఁ దలంచుచో
సకలమునున్ బునీత మనిశ్శకాత్ప్రకృతాదరబుద్ధి నెంచుఁడి: 9.7

మ. తొలుతన్ గార్యములెల్ల గారణము నందున్ జన్మముం గాంచి య
వ్వల నందున్ వసియించి కొంత తడ వాశ్శపై నందునే యారయన్
విలయం బందును గాన హేతు వని భాశ్శవింపంగఁ గార్యంబులన్
వెలయున్ శుద్ధిసమస్త కార్యతతికిన్ శ్శవేపల్కు లేలా యికన్.

చ. సకలము దేనఁ గలుగనిశ్శసంశయమే వల దయ్యలార! భా
వుకుల మటంచుఁ గొందఱు స్వశ్శబుద్ధికిఁ దోఁచిన యట్ల పల్కు త
త్ప్రకృతియు శూన్యమున్ దలఁపశ్శరాదు ప్రపంచకహేతు వంచు బ్ర
హ్మకృతము గాని దెందు నరశ్శయన్ వశమౌనె పరీక్ష నేసినన్

45. అభక్యని వృత్తి కథనము

- తే. అమలహృదయంబునం గానిరయలరకుండు
పారమేశ్వరసద్ధ్యానకపటలి యయ్య
దెది వఱలఁ గాని సంసారకహేతుభూత
గ్రంథు లడలవు శంకింపకగాఁ జనకుఁడు 980
- చ. తొలుత నభక్యభక్షణముతో జనియించును జిత్తకల్మషం
బలవడు భ్రాంతి యక్కతనకనయ్యదికారణమో విషిద్దనే
వల కిది పుట్టినిల్లు కద! శ్రీపాపచయంబుల కందు సంస్మృతి
చ్చలవిటపుల్ సచ్చుద్ధిగనుకసంయము లంటకుఁడీ! యభక్యముల్.
- క. ఇది భక్య మిది యభక్యం
బిది విధియు నిషద్ధకర్మమిది యను పలుకుల్
విదితాత్మజ్ఞానులకే
యదనున వర్తింప వన్విశయగు మూర్ఖులకే. 982
- క. తన కంటె నన్యమొక్కటి
యన వేతే లేదటంచునాత్మం దలపో
యును బ్రహ్మజ్ఞాని యభ
క్యనివృత్తి పొసంగు నా బుధాగ్రణి కెట్టుల్? 983
- క. అన్నాన్నాదుల నే నను
తెన్నుగ లోఁదలఁచు నట్టిశ్రద్ధీరుం డాత్మ
జ్ఞాన్నతకిరి కిఁ దగి తా
నన్నిటి భక్షించుచుండుకనమలమనీషన్. 984
- క. ఏనికి బ్రహ్మ క్షత్త్రివి
ధానూనజగత్తు భక్యకమంతకుఁడును నం
జై నివ్వటిల్లు నాసు
జ్ఞానియు నటువంటి వాఁడుకజగతిన్ దలఁపన్. 985
- క. జగమెలఁ దనదు రూపం
బుగ నరనెడు జ్ఞాని లోకశబ్దుద్ధిరహితుఁడై

జగమెల్లన్ భుజియించిన

నగునే? తోసం బొంకితకయైనన్ వినుఁడీ:

983

మ. జగమున్ దెల్వి సమీక్షచేసిన నధిశ్ఠానోపజీవాఖ్యనో
తగఁ దత్సంవిదభేదరూపముగనోతర్కింపఁగా వచ్చు నే
మిగతిన్ జూచిన లోక మంతయును బ్రహ్మీభూతమై గాన వ
చ్చు గరిష్ఠాత్మున కెట్లు భక్త్యనియమకస్పూర్త్యక్తు లొప్పారెడున్?

మ. రహి నొప్పారు సమస్త వస్తువులు జాత్రగ్రత్స్వప్నకాలంబులన్
బహుళోపాధియుతంబులై వెలయు స్వాత్రపంబందు నబ్బంగి గా
క హృతంబై చను నిద్రమేల్కొనఁ బునఃకథ్యాతంబు లొఁగాన స
న్మహిమన్ మించు ప్రతిష్ఠలేదనుచు డెంకదంబందు నూహింపుఁడీ.

వ. మఱియు నస్తిత్వలక్షణము బ్రహ్మవస్తువునందుమాత్రము
సిద్ధించి తదితరములందు సంభవింపదు. అట్లయినచో “జాయతే_అస్తి_
విపరిణమతే”యను మొదలగు వాక్యములకు గతియేమనినఁ దదేతుక
మస్తిత్వమాత్రము గ్రాహ్యమగుఁ గాని భావవికారాదు లావాక్యము వలన
గ్రాహ్యములు గావని యూహింప నగును. జడప్రపంచ హేతు వగుమాయ
గతి యేమనిన బ్రహ్మాతిరిక్త మైన మాయ పరమార్థముగ లేదనియె
నుడువ వలయును.

అ.వె. ఉండి యునికి లేకకయుండక కార్యాను

మేయ మైన మాయకేయశైవ

భక్తిహీను లందుఁ బ్రబలి యుండును యోగి

వరుల యందు నున్మిశ్రపటు గనదు.

990

మ. జగదాదుల్ గనఁ డంచు నెంచకుఁడు మోక్షశ్రీకుఁడౌ జ్ఞాని త
జగదాదుల్ తనకంటె బిన్నమనుచున్ స్వాంతంబునం దెంచ కుం
డ గరీయస్థితి నుండుటొక్కటియె జ్ఞానస్తుత్యసల్లక్షణం
బగు నజ్ఞాని స్వభిన్న మంచు జగచక్రత్యంతంబు లో నెంచెడిన్.

మ. నదనద్యాదిసమస్త రూపముగఁ గానన్ వచ్చు లోకంబు జ్ఞా
ని దృగాత్ముండయి చూడఁ జాలి తనకంతెన్ వేఱుగా దానిఁ జూ
డఁ దలంపం డటులౌట జ్ఞానమయు సంకటంబోదు భక్త్యెదిభే
దద శాస్త్రోక్తి యధార్థమింతయును వికర్ష్యాంసుల్ గణింపఁ దగున్

వ. కావున మహారులారా! యాత్మవిజ్ఞానహీనుల కొఱకు భక్యోభక్త్యవ్యవస్థ శ్రీశంకరునిచే గావింపబడియె నన్విధానంబు వాక్రుతు సావధానులరె యాకర్ణింపుడు.

వెలులిని నీరులిని బుట్టగొడుగు నుల్లితో సమానమగు ద్రవ్యంబులను నింగువ దక్కఁ దక్కిన చెట్లనుండి స్రవించుపదార్థంబులను జిప్పకసవును మనుగకూరను గంబళిచిచిక్కుడును వంగను భూలవణంబును నెండినద్రవ్యంబులను జలిదిపదార్థములను మూఁకుడుపై వెచ్చిన పదార్థంబులను గలుతోఁ గూడిన వానిని రేతంబును దేహమలంబును గుక్కలు కాకులు పిల్లులు ముంగులు వేదభాష్యాలు నెంగిలి చేసిన వానిని దురంగగజమండూకవిఱ్ఱాత్రంబులను దాటికల్లును కొబ్బరి కల్లును బ్రాహ్మణుఁడు భక్షింపఁ గూడదు.

కోడిమాంసంబును బందిమాంసంబును గుండేటిమాంసంబును నేనుంగుమాంసంబును గుఱ్ఱంబుమాంసంబును గొడ్డుమాంసంబును మేక మాంసంబును గోమాంసంబును లేడిమాంసంబు నొంటెమాంబు నేఁదుపంది ముండ్లపంది యుడుము కుందేలు తాబేలు నను వంసనఖంబుల మాంసంబులను శూలమాంసంబును వండిన మాంసంబును బ్రాహ్మణుఁడు భుజింపరాదు

మాంసంబు తిను పక్షిలను నీటి కొంగలను గొంగను బెద్దకొక్కరను గాటుకపిట్టను గోకిలను బాతీనరోహితరాజీవాదిమత్స్యంబులను నూరఁబిచ్చికను లకుముకిని నీటికోడిని బెగ్గురువక్షిని వానకోయిలను జిలుకను గోరువంకను గప్పను బ్రాహ్మణుఁడు తినఁగూడదు. ఒంటె మేక మొదలగు వాని పాలను దూడ లేని యావుపాలను గేదె తక్కఁ దక్కిన యరణ్యజంతువుల పాలను స్త్రీక్షీరంబును బ్రాహ్మణుఁడు ద్రావరాదు. ఆవు గుఱ్ఱము నేనుంగు మొదలగునవి మూచూచిన ద్రవ్యంబులను బ్రాహ్మణుఁడు ముట్టరాదు. కావున బుద్ధిమంతు లగు బ్రాహ్మణు లిట్టి యభక్త్యములను ద్యజింపవలయును. అభక్త్యంబులను భుజించిన విప్రై లథోగతిని జెందుదురు. క్షత్రియులు వైశ్యులు కూడ వీనిని విడనాడుట మంచిది. శూద్రులకు భక్యోభక్త్యవ్యవస్థ లేక పోయినను నభక్త్యంబులను విఫర్ణించుట వలన వారు మహాఫలంబునొందుదురు. భక్త్యనియమంబు

వలన నందఱు విశుద్ధహృదయు లగుదురు. విశుద్ధహృదయులకుఁ బార మేశ్వరజ్ఞానంబు గలుగు. ఆ జ్ఞానంబే ముక్తిని బ్రసాదించు. పరమేశ్వరవిజ్ఞానము వేదంబు వలనఁ గలుఁ గాని తక్కిన యాగమంబుల వలన జనింపదు. అష్టాదశవిద్యలకు వేదంబు మూలంబు. శైవాగమంబులును వైష్ణవాగమంబులను బ్రాహ్మీగమంబులు నధికారవిశేషంబు ననుసరించి ప్రవర్తింతుఁ గావున జను లందఱు స్వీయాగమోక్త విధానంబు ననుసరింపవలయు. వేదానుసారంబుగ ద్విజుల కాత్మశుద్ధి కలుటకై యభక్ష్యంబుల నుపదేశించితి.

46. మృత్యుసూచకవివరణము

ఇంక మృత్యుసూచకంబులను వివరింతువినుండు. సోమచ్ఛాయను ద్రువనక్షత్రంబును నక్షత్ర శ్రేణిని నరుంధతీనక్షత్రంబును గననివాఁడు సంవత్సరంబులో మృతి నొందు. రశ్ములులేని సూర్యుని రశ్ములు గల యగ్నిని గాంచిన వాఁడు పదునొక్కండు నెలలలో మరణించు. బంగారంబును వెండిని విణ్మాత్రంబులను బ్రత్యక్షంబుగాఁ గాని కలలోఁగాని వమనం బొనర్చిన మనుజుండు షదిమాసంబులలో మరణించును. భూత ప్రేతపిశాచంబులను గంధర్వనగరంబును బంగరువన్నెగల చెట్లను గాంచినవాఁడు తొమ్మిది మాసంబులలో మడియు. అకస్మాత్తుగా స్థూల రూపంబును గాని కృశరూపంబును గాని కృష్ణరూపంబును గాని పొందిన మనుజుం డెనిమిది నెలలలోఁ జనిపోవు. స్వపాదంబు ఖండితంబుగఁ గాంచు నరుఁ డేడునెలలలోఁ బొలియు. కపోతంబు గాని గృధ్రంబు గాని కాకంబు గాని మూర్ఖంబున వ్రాలిన వాఁ డాఱునెలలలో జముమందిరంబు గాంచు. వాయుసపంక్తి పాంశువర్షంబునఁ బడిన మనుజుండును వికృతమగు తన నీడను జూచిన వాఁడును నాలుగైదు నెలలు కంటె జీవింపఁడు. దక్షిణదిక్కున మేఘంబులు లేని సమయంబున మెఱపును గాంచిన వాఁడును నీటిలో నిండ్రధనుస్సును జూచినవాఁడును రెండు మూఁడు మాసంబుల కంటె బ్రదుకఁడు. అద్దంబు నందుఁ గాని నీటి యందుఁ గాని యితరుల కంటియందుఁ గాని తన శిరంబును గాంచని వాఁడు మాసంబునఁ జచ్చు. బస్తగంధంబు గాని శవగంధంబు గాని నింబ

గంధంబు గాని శరీరంబునఁ బొడమిన మనుజుండు మాసార్థంబున మృతుం
 డగు. ఋక్షవానరసంయుక్తంబగు రథంబున దక్షిణదిక్కుగాఁబయనించి
 నట్లు కలగాంచిన వాఁడును గృష్ణాంబరధరులతో దక్షిణదిక్కుగా వెడలు
 చున్నట్లు కలగాంచినవాఁడును జీవింపఁడు తన బట్ట నల్ల నె చినిగి
 నట్లు కలగాంచిన వాఁడు మృత్యుముఖమునఁ బడు. పగలు నక్షత్రము
 లను రాత్రి యింద్రధనుస్సును రక్త చంద్రుని గృష్ణసూర్యుని గాంచిన
 వాఁడును సూర్యచంద్రమండలంబులలో రంద్రంబును గాంచిన వాఁడు నా
 కాశంబున రక్త మాలను గాంచిన వాఁడును వెంటనే మృతి చెందు. శ్మశా
 నంబును భస్మంబును గేశంబులును శుష్కనదిని సర్పంబును గలలోఁ గాం
 చిన వాఁడు మృత్యువు వాతఁబడు. కృష్ణవరులును వికేశులను నగు పురు
 షులచే స్వప్నంబులందుఁ బీడింపఁబడిన వాఁడును బాషాణంబుచేఁ గొట్టఁ
 బడిన వాఁడు నగు మనుజుండు మృత్యువు నొందు. సూర్యుఁ డుదయించు
 వేళ నక్క లభిముఖంబుగా వచ్చి యటచిన యెడల వాఁడు వెంటనే
 మృతిచెందు. భయకంపాదులు శోకమోహాదులు పొందిన వాఁడును
 నాలుక యెండిన వాఁడును దంతఘర్షణంబు గలిగిన వాఁడును హృదయం
 బున వేడి పుట్టిన వాఁడును మృత్యువు నొందు. ఒకకన్ను స్రవించుటయుఁ
 జెవులు స్థానభ్రంశంబు నొందుటయు నాసిక వంఠర యగుటయు నాలుక
 నల్ల నగుటయు ముఖవికారంబులు గలుగుటయు మృత్యుసూచకంబులు.
 ముక్త కేశుం డగుటయు నవ్వుచుఁ బాడుచు దక్షిణదిశ కేఁగుటయు
 నుష్ట్రాసభసంయుక్తంబగు రథం బెక్కి యామ్యదిశకుఁ జనుటయుఁ
 గలలోఁ గాంచినవాఁడు మృత్యువు నొందు. కర్ణంబుల మోషణంబు వినని
 వాఁడును నేత్రంబుల జ్యోతిని గనని వాఁడును గోతఁ బడినట్లు కల గాం
 చిన వాఁడును మృత్యువు నొందు. ఊర్ధ్వదృష్టిని రక్త ప్రష్ణదృష్టిని బొం
 దినవాఁడు నూష్మవిహీనదేహుండును మృతి నొందు. నాభియందుఁ గాని
 హృదయమందుఁ గాని రంద్రంబు పడినవాఁడును నత్యుష్ణంబగు మూత్రంబు
 గల వాఁడును మృతి చెందు. జాగ్రదవస్థను గాని స్వప్నావస్థనుగాని
 కనఁబడని మనుజునిచేఁ గొట్టఁ బడు వాఁడు తత్క్షణంబ మృతి నొందు. అగ్ని
 యందుఁ బడినట్లు కల గాంచుటయు స్మృతి తప్పుటయు యామ్యశబ్దంబు
 లుచ్చరించుటయు మృత్యులక్షణములు. తాను గట్టిన వస్త్రంబు కలలో

నెఱ్ఱగాఁగాని నల్లగాఁగాని కనుపట్టిన యెడల నతఁడు మృత్యువునకు గుఱి యగు.

ఇట్టి యరిష్టంబులు సంభవించిన నరుండు శోకమోహభయంబులను వీడి యేకాగ్రమనస్కుండై శ్రీమద్వారణాసికిఁ జని గంగాజలంబుల స్నానమొనర్చి విశ్వేశ్వరుని దర్శించి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక సోమనాథంబున కేఁగి సోమతీర్థంబున మునింగి సోమనాథుని గాంచి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు లేక శ్రీపర్వతంబు చేరి మల్లికేశ్వరుని దర్శించి భస్మోద్ధూళితదేహుండై పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక శ్రీకాళహస్తిక్షేత్రంబు చని సువర్ణముఖరీజలంబుల స్నాన మొనర్చి మహాదేవుని దర్శించి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక గోపర్వతంబున కేఁగి శక్తిేశ్వరుని సందర్శించి భస్మోద్ధూళనంబు గావించి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక శ్రీవృద్ధాద్రికిఁ జని ముక్తాజలంబుల మజ్జనంబొనర్చి వృద్ధాచలేశ్వరుని దర్శించి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక రామేశ్వరంబున సముద్రస్నానంబు గావించి శ్రీమద్రామేశ్వరుని నేవించి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక హాలాస్యక్షేత్రము చొచ్చి హాలాస్యనాయకుని వీక్షించి యథాశక్తి భక్తులకు ధనధాన్యాదులు సమర్పించి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక వేదారణ్యంబున మహాదధిలో మజ్జనంబాడి వేదారణ్యేశ్వరుని గాంచి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక వల్మీకంబున కీరకుండజలంబుల స్నానంబు చేసి మహేశ్వరుని వీక్షించి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక గజారణ్యమునఁ గావేరిలో స్నాన మొనర్చి గజారణ్యేశ్వరుని గాంచి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక జప్యేశ్వరమున కేఁగి కావేరిలోఁ దోఁగి జప్యేశ్వరుని బూజించి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక దక్షిణావర్తంబునఁ గావేరిలో స్నానము చేసి దక్షిణావర్తనాథేశుని గాంచి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక కుంభకోణంబునఁ గావేరిలో మునింగి కుంభకోణేశ్వరుని దిలకించి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక మధ్యారునంబునఁ గావేరిలో స్నానము చేసి మధ్యారునాధిపుని గాంచి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక గోవటుతీర్థంబునఁ గాని మంగళవంశకంబునఁ గాని

యగ్నీశ్వరంబునఁ గాని కోటికాఖ్యంబునఁ గాని దృతిస్థానమునఁ గాని శ్వేతాతణ్యమునఁ గాని శ్రీమద్రుహ్మపురంబునఁ గాని యుదధిసంగ మంబునఁ గాని కావేరిలో స్నానంబు చేసి యథాశక్తి ధనంబు గాని ధాన్యంబు గాని తిలలు గాని దానంబు చేసి శ్రీమన్మహేశ్వరుని దర్శించి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక శీఘ్రంబుగా వ్యాఘ్రపురంబున కేఁగి శివగంగను మునింగి ప్రదక్షిణత్రయం బాచరించి శ్రీమద్దభ్రాసభాపతిని గాంచి పంచాక్షరమంత్రంబును సతారంబుగ సర్వదా జపింపవలయు. వ్యాఘ్రపురంబున మృతి నొందిన మనుజుండు ముక్తిని గాంచు. వ్యాఘ్రపురంబునఁ బ్రవేశించి నంత మహాపాతకములు తొలంగు. సభాపతిని దర్శించిన మాత్రంబున ముక్తి సిద్ధించు.

993

తే. నిత్యమును బార్వతీదేవిశ్రవ్యత్య మాడు
నిత్యము సభాపతీకుండుశ్రవ్యత్య మాడుఁ
గాన నవిముక్త తీర్థంబుశ్రీకంటె మిన్న
పరమమోక్షప్రదంబు శ్రీవ్యాఘ్రపురము.

994

తే. సకలవిధ్యాస్వరూపిణీశకలజనని
పార్వతీదేవి కల్యాణీశ్రీపరమశక్తి
తీవితో నివసించెడుశ్రీరావు గాన
మోక్షఘంటాపథము వ్యాఘ్రపురము ధరణి.

996

క. అమలమతులార! మీరలు
సమస్తము పరిత్యజించిశ్రీజ్ఞానులరై ని
త్యము శ్రీవ్యాఘ్రపురీశ్వరు
సమర్చనము చేసి మోక్షసంపద గొనుఁడీ

996

47. అవశిష్టపాపస్వరూపకథనము

తే. అంత శ్రీసూత మౌనీంద్రుఁడనియెఁ బుణ్య
నై మిశ మునీండులను గాంచిప్రేమతోడఁ
జెప్పెద వినుండు ఘోరావశిష్టవాప
లక్షణంబులు పాపములశ్రీసలుపఘండ.

997

వ. బ్రాహ్మణుని జంపిన వాఁడు క్షయరోగి యగు. కల్లు ద్రావిన
 వాఁడు గొగ్గిపండ్ల వాఁడగు. బంగారమును మ్రుచ్చిలించిన వాఁడు పుప్పి
 గోళ్ళవాఁ డగు. గురుతల్మగామి దుశ్చర్ముండగు. పరివాదరతుండు
 కుంటియు గ్రుడ్డియుఁ జెవిటియు నగు. అనుకీర్తనకారి గాడిద యగు.
 గురువులను నిందించినవాఁడు నిత్యాపస్మారి యగు. గురునాజు నుల్లం
 ఘించిన వాఁడు భగంధరవ్యాధి నొందు. గురువులందు మాత్సర్యంబు
 వహించిన వాఁడు విట్కిమి యగు. గురుశుశ్రూష సలుపని వాఁడు
 మందప్రజ్ఞుం డగు. విష్ణుద్రోహి యగు వాఁ డూసరవేల్లి యగు. వేదం
 బులను దూషించిన వాఁడు చండాలుం డగు. వేదాంతశాస్త్రంబును నిందిం
 చిన వాఁడు పుల్కసుం డగు. వేదవిజ్ఞానమును దూషించిన వాఁ డున్మ
 త్తుం డగు. రజస్వలను గూడిన వాఁ డంత్యజాతి యగు. చిచ్చుపెట్టిన
 వాఁడును విషము పెట్టిన వాఁడును గుష్టవ్యాధి నొందు. శస్త్రపాణియై
 రూప్యచోరుం డగు వాఁడు కప్ప యగు. కూటకృత్యంబులు సలుపువాఁడును
 గూటసాక్ష్యంబులు చెప్పువాఁడును గూటకృత్యంబులు సలుపువానికి సహా
 యము చేసి యుపాయంబులు చెప్పువాఁడును ముఖరోగంబుల నొందు.
 తల్లిని దండ్రీని భార్యను సంతానమును వీడిన వాఁ డక్షిరోగంబుల
 నొందు. ప్రతిజ్ఞ తప్పినవాఁ డల్పాయు వగు. పెక్కుభార్యలు గలవాఁ
 డొక్కభార్యయం దాసక్తుడైనచో నవుంసకుం డగు. అన్నంబును
 హరించిన వాఁడు మందాగ్నియు జిహ్వారోగియు నగు. బంధువులకు
 స్త్రీబాలవృద్ధులకు నిడక ముందు కుడుచువాఁడు కంఠరోగంబుల
 నొందు. పంచయజ్ఞంబులను విడిచినవాఁ డూరఁబంది యగు.
 పర్వంబులందు మైదునమొనర్చు వాఁడు మేహరోగంబు నొందు.
 అతిథుల నభ్యాగతులను బరిత్యజించినవాఁడు కబ్బోలపిండకుం డగు.
 స్వాత్మోత్సాహం డగువాఁడు వామనుండు పంగుండు నగు. గోవులఁజం
 పిన వాఁడును గృతఘ్నుండును బుట్టుగ్రుడ్డియగు. భార్య యందు
 స్నేహంబు లేని వాఁడు గళగండి యగు. వేళ్ళలను నేవించిన వాఁడు

భిన్నలింగుం డగు. తామ్రాదిలోహంబుల నమ్ము వాఁడు పిశునుండును బూతివక్తుఁడు నగు పౌప్తేలిని మేకను గజంబును గుఱ్ఱంబు నమ్ము వాఁడు వ్యాధుండగు. జ్ఞానాపహారియు మంత్రచోరుండు నగు వాఁడు మూఁగ యగు. అభక్ష్యభక్షకుండు గండమాలి యగు. రంగోపజీవి యగు వాఁడు కుమతి యగు. పుస్తకంబులను లేఖినిని హరించినవాఁ డంధుం డగు. పుణ్యకథల నాక్షిపించువాఁడు వక్రనాసుం డగు శిష్టాచారంబులను ఛర్మంబులను దూషించినవాఁడు రాక్షసుం డగు. దేవతలను దూషించువాఁడును జ్ఞానవ్రదుండగు గురువును దూషించిన వాఁడును వక్రాస్యం డగు. పుణ్యకర్మంబులందుఁ బ్రవర్తించువానిని బ్రతిషేధించిన వాఁడు క్రిమి యగు. దేవతాద్రవ్యంబు లపహరించినవాఁడు సర్పం బగు. తటాకంబుల నారామంబులఁ జెఱచినవాఁ డంగహీనుం డగు. మర్యాదాభేదకుం డగు వాఁడు దాసుం డగు. పరదారాభిగామి వాతరోగి యగు. ఉష్టాదిజంతువులను గూడిన వాఁడు మధుప్రమేహి యగు. పతివ్రతలను జెఱచువాఁడు పంది యగు. పరాపవాదనిరతుం డలసుం డును వ్యసనియు నగు పాతకంబులు గావించువాఁడు పంది యగు. అతిపాతకంబులు గావించువాఁడు క్రిమియగు. ఉపపాతకంబులు గావించు వాఁడు కుక్క యగు. అన్యపాపంబుల నాచరించువాఁడు ఊద్రయోను లందు జనించు.

స్వస్వరూపపరిజ్ఞానంబు లేమి మానవుండు బద్ధుం డగు. స్వస్వ రూపపరిజ్ఞానంబు గలవాఁడు కర్మంబులచే బద్ధుండు గాఁడు. స్వస్వరూ పంబగు నాత్మద్రవ్యంబు సర్వదేహులందు సత్యజ్ఞానాది లక్షణంబై స్వయంశుద్ధంబై ప్రకాశించు. ఈయాత్మము దేహోదిసంఘాతము కాకుం డుటచేఁ బటాదుల వలె దృష్టిగోచరము గాదు. దృశ్యరూపంబుగా దేహ పూర్వకంబగు నేరూపము కనుపట్టుచున్నచో యది దృశ్యమగుటచే ననాత్మ యని యెఱుంగవలయు. దేహోదికము దృశ్యమగుట సర్వస మ్మతము. ఆదృశ్యత్వము ద్రష్టృపూర్వముగ నుండును. ద్రష్టకు

దృశ్యత్వంబును దృశ్యమునకు ద్రష్టృత్వంబు నుండవు గదా! దృశ్యరూపంబులగు కుడ్యాదులకు ద్రష్టృత్వంబు సంభవింపదు గదా! ద్రవ్యాంశముచే దృశ్యత్వము బోధాంశముచే ద్రష్టృత్వము కలునన్నచో నదియును సరిగాదు. ఆత్మ నిరవయవద్రవ్యమగుటచే నంశభేదమును గల్పించినచో సావయవ మగుటవలనఁ గుడ్యాదులవలె దానికి ననాత్మంబే యగు. అంశభేదము నంగీకరించినను దృగ్విషయము ద్రవ్యాత్మకమునగు నాత్మాంశము దృశ్యమగుటవలనఁ గుడ్యాదులవలె ననాత్మయగు ననియు దృశిధాత్వర్థాశ్రయభూతయగు నంశము చిదాత్మక మగు నాత్మ యనియు నంగీకరింపవలయును గాన ద్రష్టకు దృశ్యత్వ మెపుడును సంభవింపదు. ద్రష్ట్రంశమునందుఁ గూడఁ గర్తృత్వం బుపాధిజనితం బని యెఱుంగవలయును. ఆత్మకు స్వతఃకర్తృత్వ మున్నచో దర్శనరూప మగుటచే నది పరిణామి గావలయును. ఆత్మ మృత్తికాదులవలెఁ బరిణామి యగుచో నచిత్త్వప్రంగము గల్గును. చిద్విహీనమైన జడము ప్రకాశింపదుగదా! స్వతఃప్రకాశహీనంబగు దానికిఁ బ్రకాశంబెఱు గలు? కావునఁ జిత్తు చిత్తే యని యెఱుంగవలయును. ఆచిత్తు దృగ్దృశ్యత్వహీనంబై సర్వదా భాసించుచుండు. భానంబు భానాంతరంబుచేఁ బ్రకాశింపదు గానఁ జిత్తు భానరూపం బనియు నేకం బనియు నద్వితీయం బనియు నంగీకరింపవలయు. స్వయంప్రభంబును సర్వసాక్ష్యమునకు సాక్షి భూతంబు నగు నాత్మ కర్మములకు బద్ధంబు గాదు. దృగ్రూపంబు దృశ్య సంబద్ధం బని చెప్పుటయు సరిగాదు. ఈయాత్మం డనంగుం డని శ్రుతి వక్కాణించునున్నది. కావున నాత్మ చిద్రూపమై కర్మంబులచే బద్ధంబు గాదు. చిద్రూపంబగు నాత్మయే సాక్షిద్రృహ్మా మని వేదముపదేశించుచున్నది. ఆవేదమే బ్రహ్మామునకుఁ గర్మసంబంధము లేదని చెప్పుచున్నది. అయినచో నాయాత్మ కర్మములచే నేలబద్ధమై యుండు నన్నచో స్వమోహంబుచే సంసారి వలెఁ బ్రకాశించుచున్నట్లు కనుపట్టుచున్న దని గ్రహింపవలయును. వర్ణాశ్రమవయోఽవస్థావిశే

షంబు అన్నియు నధ్యాసవశంబునఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నవి గాని వాస్తవముగా నాత్మకు లేవు. అజ్ఞానవశంబున నన్యథాజ్ఞానంబు నొందుటచేఁ బరమాత్మ యగు నాత్మ కర్మములచే బంధింపఁ బడినట్లు చూపట్టుచున్నది. స్వయ మాయచేఁ గర్మములందు బద్ధుఁడైనట్లు కనుపట్టినను వాస్తవముగా నాపరమాత్మ దేనికి బద్ధుండు గాఁడు. కావున నాత్మంబు సర్వసాక్షి యనియు దేహాదివ్యతిరిక్తం బనియు బ్రహ్మం బనియు శ్రుతులచే నెఱింగిన మహామనీషి కర్మములచే బద్ధుండు గాఁడు. వర్ణాశ్రమవివ ర్జితంబును సర్వసాక్షియు నగు నాత్మను బ్రహ్మరూపంబుగా దర్శించు జ్ఞాని భవబంధంబుల నుండి విముక్తుండగు. కావున స్వాత్మపరిజ్ఞానంబు లేమిచే దేహాదులం దహంబావము నొందిన మనుజుండు సర్వశాస్త్రోక్తకర్మముల నాచరించును గాని జ్ఞాని కీవిధినిషేధంబు లేమియు నుండవు.

988

తే. పరమవిజ్ఞానమున ముక్తిఁ బడయు నరుఁడు
 సదమలంబగు విద్యచేశజ్ఞాన మబ్బు
 భవవినాశిని యైనట్టిపరమవిద్య
 శక్తి సత్ప్రసాదంబుచేశనంభవించు.

999

శ్రీ మ డ్దే వీ స్తో త్ర ము

క. రుద్రార్థదేహనిలయన్
 జిద్రూపను బరమశక్తిశ్రీమాతను సం
 విద్రూపిణి వాఙ్జాతను
 భద్రంబగు భక్తితో నుకపాస్తి యొనర్తున్.

1000

క. పరిపూర్ణశివోదరకున్
 వరదాయని కఖిలలోకవంద్యచరణకున్
 బరమేచ్ఛాశక్తికి నన
 వరతము నర్పింతు నేనుకవందనకతముల్.

1001

- క. సకలప్రపంచబీజా
 త్మకుఁ జిచ్చక్తికిని సర్వశ్రమంగళకు సదా
 నకులీశశివాన్వితకున్
 బ్రహ్మోజ్జ్వలభక్తి నిడుదుఁ బ్రణతిశతంబుల్. 1002
- తే. ఊర్ధ్వరూప మధోరూపశ్రమొనరఁ దాల్చి
 మధ్యరూపంబు నెప్పుడుశ్రమస్తరించి
 చివర కంతస్థ యైనట్టిశ్రచిగురుఁబోడి
 వరదఁ బరశక్తి భజియింతుఁ బరమభక్తి. 1003
- తే. వణ సంకప్త విన్యాసశ్రపద్ధతులను
 విశ్వవిద్యాలయాశ్మయైశ్రవిమలవాక్కు
 నందు విద్యోతమానయైశ్రయందగించు
 చందిరారానన కిడియెడనందనములు. 1004
- తే. ఒక్కరూపంబుతోడఁ దానొప్పి మఱల
 రెండుఁ బదియాఱు ముప్పదిశ్రెండు రూప
 ములను జగతిని వెలుఁగొందిరవెలయు నట్టి
 మహిత వాక్చక్తి కేను నశ్రమస్కరింతు. 1005
- క. ప్రకటముగ నకారాది
 క్షకారపర్యంతవర్ణ శ్రమముదాయముతో
 సకలోజ్జ్వలశబ్దంబుల
 నకలంకస్థితిని వెలుశ్రనంబ భజింతున్. 1006
- తే. ఇందిరాదేవి రూపంబుశ్రనెసఁగఁ దాల్చి
 భారతీదేవి రూపంబుశ్రపరిఢవించి
 పలుతెఱంగుల నర్తకిశ్రవలె వెలుంగు
 నాదిమధ్యంతరహిత మాశ్రయమ్మఁ గొలుతు. 1007

తే. ధాత మొదలుగ స్థావరాంతంబు జగము
నేమహాశక్తిచే బుట్టివృద్ధి చెంది
యంత్యకాలంబు నందు లభయంబు నొందు
నమ్మహాశక్తి నీశానికనంజలింతు. 1008

క. మహదాదివిశేషాంతం
బహీనజగ మెల్ల నే మహాశక్తి మహా
మహామమునఁ బుట్టి యదుదర
కుహరమున లయించు నామెకకున్ వందనముల్. 1009

తే. గుహ్యవిజ్ఞానదాయినీగుహ్యరూప
గుహ్యభక్తజనప్రీతః గోమలాంగి
సద్గుహాసన్నిహిత యైనశక్త్యామలాంబఁ
బరమశక్తిని గురుమూర్తి ధరను గొలుతు. 1010

క. ఈ దేవీస్తోత్రంబును
సాదరముగ నుభయసంధ్యలందుఁ జదువ న
ప్రాదశవిద్యాలయుఁడై
మోదించి యతండు పరమశ్రముక్తిని గాంచున్. 1011

వ. అని యిట్లు శ్రీమద్దేవీప్రసాదంబున సమస్తపురాణపారీణుండైన
సూతుండు నై మిశారణ్యవాసులగు మునివరేణ్యులకు స్వీయసంహితను
వినిపించె. 1012

మాలిని :

జన హిత మగునేతకత్సంహితన్ సర్వమున్ జె
ప్పిన విని మునివర్యుల్ ప్రీతిమై నేఁగి రంతన్
జనని నగతనూజన్ శంభునిన్ మ్రొక్కి సూతుం
డనుపమశివరూపంబు లీనాత్ముఁ డయ్యెన్. 1013

—: గ ద్య ము :—

ఇది 'కవితావిశారద'

శ్రీబుద్ధవరపుమహాదేవామా
త్యప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర
సూతసంహితామహాగ్రంథంబు
నందు సర్వవేదార్థప్రశ్ననిరూ
పణంబును బరాపరవేదార
విచారంబును గర్మయజ్వే భవ
నిరూపణంబును వాచికయజ

నిరూపణంబును బ్రణవవిచారనిరూపణంబును గాయత్రివివరణం
బును హంసవిద్యావివరణంబును షడక్షరవిచారంబును ధ్యానయజ్వి
చారంబును జ్ఞానయజ్వివరణంబును జ్ఞానయజ్విశేషంబును జ్ఞాన
యజ్విశేషప్రకారాంతరంబును జ్ఞానోత్పత్తికారణనిరూ
పణంబును వైరాగ్యోత్పత్తిప్రకారంబును ననిత్య
వస్తువిచారంబును నిత్యవస్తువిచారంబును
విశిష్టధర్మవిచారంబును ముక్తిసాధనకథ
నంబును మారప్రామాణ్యవరనంబును శం
కరప్రసాదక్రమవర్ణనంబును బ్రసాదవైభవంబును
బ్రకారాంతరంబుగా బ్రసాదవైభవంబును శివభక్తివిచారం
బును బరపదస్వరూపవిచారంబును శివలింగస్వరూపకథనంబును
శివస్థానవిచారంబును భస్మధారణవైభవనిరూపణంబును శివప్రీతికరజీవ
బ్రహ్మైక్యవిజ్ఞానవర్ణనంబును భక్త్యభావకారణనిరూపణంబును బరత్వ
నామవిచారంబును మహాదేవప్రసాదకారణనిరూపణంబును సంప్రదాయ
పరంపరాకథనంబును సద్భోముక్తికరక్షేత్రమహిమంబును ముక్త్యుపాయ
కథనంబును ముక్తిసాధనవిచారంబును వేదావిరోధంబును సర్వసిద్ధికర ధర్మ
విచారంబును బాతకవిరాంబును బ్రాయశ్చిత్తకథనంబును బాపశుద్ధ్యుపాయ
కథనంబును ద్రవ్యశుద్ధికథనంబును నభక్ష్యనివృత్తికథనంబును మృత్యు
సూచకవివరణంబును నవశిష్టపాపస్వరూపకథనంబును శ్రీమద్దేవీస్తోత్రంబు
నను విషయములు గల యజ్వైభవఖండము నందలి పూర్వభాగము

సమాప్తము.

శ్రీ మ త్ప ర మే శ్వ రా ర్పణ మ స్తు

శుద్ధ పత్రిక

శివమాహాత్మ్య ఖండము

పుట—పంక్తి

తప్పు

ఒప్పు

4 — 2

గిరమణీ

గీరమణీ

8 — 12

సర్వసిద్ధికర

సర్వసిద్ధికర

10 — 25

సుమంతుర్ని

సుమంతుండు

14 — 25

స్తుత్య

స్తుత్య

15 — 24

పంచేంద్రియేషణ

పంచేంద్రియైషణ

18 — 25

విశ్వనాయ !

విశ్వనాయక!

25 — 4

బంధక్షయన్న

బంధక్షయన్న

33 — 14

మమర్థమర్

మమర్థముర్

34 — 3

హేమఖరీ

హేమముఖరీ

36 — 1

సూర్యోదయమునుండి

సూర్యోదయమునుండి

సూర్యాస్తమయము

సూర్యోదయము

37 — 13

కృష్ణంబులై

కృష్ణంబులై

39 — 5

వలుపురు

వలుపురు

40 — 26

కంఠెచు

కంఠెను

41 — 10

కెలా

కేలా

41 — 11

కొలా

కొలా

౪౩ — 22

సగుణంబు

సగుణంబు

54 — 1

నవ్యక్తంబు

నవ్యక్తంబు

56 — 25

బావనాళ

బావనాళ

57 — 26

కెవల

కేవల

61 — 28

ముక్తిని

ముక్తికి

63 — 3

స్మార్తర్థంబు

స్మార్తర్థకర్థంబు

67 — 28

పార్వతీ

పార్వతీ

73 — 23

నైమివాసులో

నైమికవాసులో

జానయోగ ఖండము

1 — 9

కురుంగక

కురుంగక

1 — 16

రుచిరాసన

రుచిరాసన

1 — 17

రుదురాక్ష

రుదురాక్ష

2 — 9

గ్రోవ

గ్రీవ

3 — 27

నెవిన్నప

నే విన్నప

4 — 7

దీని

దీని

4 — 16

తివ్వుత

తివ్వుత

పుట-పంక్తి.

తప్పు.

ఒప్పు.

6—24

వ్రాచుర్య

వ్రాచుర్య

8—15

నైషిక

నైషిక

16—16

ముక్తాఘ

ముక్తాఘ

19—21

రెతోత్సర్గ

రేతఉత్సర్గ

20—4

కారణ

కరణ

20—18

క్షోదీయాఘ

క్షోదీయోఽఘ

22—6

తాంశ

తాంశు

22—7

షష్ఠి

షష్ఠి

23—6

గ్రమున

గ్రమున

25—26

చక్రరణిం

చక్రసరణిం

26—3

చేవాడి

చేవాఁడి

29—8

తప్తాయః

తప్తాయః

31—1

జ్ఞానికి

జ్ఞానికి

32—11

హంసోయ్య

హి సోమ్య

32—16

మేదస్సు

మేదస్సు

33—19

శ్రద్ధయై

శ్రద్ధయై

34—6

హోత్రజ

హోత్రజ

36—5

మెనన్...నొంది

మేనన్...యొంది

39—21

వేష్టించి

వేష్టించి

40—18

సుషుమ్నాకు

సుషుమ్నకు

42—9

వెలనవి

వెల్గనవి

43—18

నపూర్వ

నపూర్వు

46—10

లటుచు

లగుచు

46—20

శిక్షితా

శిక్షితా

47—4

శిరోసమశిరః

సమశిరః

47—8

జాలాసయుతా

జ్వాలాసంయుతా

47—24

మొనరింపక

యొనరింపక

50—4

ధీవర్య

ధీవరు

53—7

బ్రహ్మక్షత్రియుల్

బ్రహ్మ; క్షత్రియుల్

54—27

స్వస్తికాన

స్వస్తికాసన

62—14

మోమునుం

యోమునుం

64—17

లలితా

లలిత

65—4

ఘనకున్

ఘనకున్

65—9

ధాన్యంబు

ధ్యానంబు

66—4

బంగారుమెయి

బంగారుమెయి

70—9

హంకృతి

హంకృతి

పుట-పంక్తి.

తప్పు.

ఒప్పు.

72—8

జ్ఞానంబు

జ్ఞానంబు

72—13

వటుతర

వటుతర

ముక్తి ఖండము

78 — 5

సంవిదాత్ము

సంవిదాత్ము

78—11

ఁష్టు

విష్టు

79—8

కాలమావి

కాలమాతి

79 — 18

చంగురా

భంగురా

79—18

మహోధీర

మహోధీర

79—28

శాకలాభ్య

శాకలాద్య

80 — 3

సర్వజ్ఞా

సర్వజ్ఞ

83 — 17

పద్మాక్షి!

పద్మాక్షి!

85 — 3

నోధార

నాధార

85—16

నోపాద్యా

నాసాద్యా

85 — 25

వఱవిన

వఱవిన

86 — 14

మెన్నరు

మెన్నడు

87 — 5

విదానము

విదము

87—13

జ్ఞానాధి

జ్ఞానాధి

87—16

పేడు

లేడు

89 — 2

దీర్పు

దీర్పు

89 — 14

రజ్జాది

రజ్జాది

89 — 23

సమ్యజ్ఞాన

సమ్యజ్ఞాన

90 — 24

ధృవమౌ

ధ్రువమౌ

91 — 20

పాణి!

పాణి!

93 — 27

యనఘ

యనఘ

95 — 6

నోసఃగుం

నోసఃగుదు

101—18

నిచ్చిన్

నిచ్చిన్

102—17

చూడి2ని

చూడ్కిని

106—8

జ్ఞాని

జ్ఞానికి

106 — 22

చిద్గుణం

చిద్గుణం

108 — 11

ధ్యేతలయ

ధ్యేతలయ

108—16

సహ్వస

సహవాస

108 — 24

వావే

వావీ

109 — 17

వేక్షాకృతియ

వేక్షాకృతియ

110 - 4

మీనుఁడి

మీనుఁడి

పుట-సంక్ర.	తపస్య.	ఋష్య.
110—24	తద్భుసు	తద్భుసు
113—11	కోదివాసు	కోదివాసు
114—13	యాచుక్రో	యాచుక్రో
114—27	శుక్రుండ	శుక్రుండ
116—6	పవిత్రు	పవిత్రు
116—9	మాట	మాట
116—20	ప్రక్రియ	ప్రక్రియ
119—19	నెట్టుబగటెట్టు	నెట్టుబగటెట్టు
120—13	సతీసుత	సతీసుత
120—14	రంజులన్	రంజులన్ జనుల్
120—26	లేమగునె	లేమ కగునె
121—2	మణుకంచు	మణుకంచు
121—3	మాయ	మాయ
122—3	కానిల్లన్	కానిల్లన్
122—9	ఊమ్మెత్తల	ఊమ్మెత్తలపూ
124—1	తమ్ముల	తమ్ముల
124—0	నేరళ	నేరళ
124—11	సపపా	సపపా
125—15	గ్రహించు	గ్రహించు
126—4	మేడైర	మేడైర
126—6	నర్త్తయే	నర్త్తయే
127—7	ప్రసాదమున	ప్రసాదమున
128—12	లొనర్చిస్తోళి	లొనర్చిస్తోళి
128—10	యయ్యనోయ్య	యయ్యచే నోయ్య
128—19	యార్జము	యార్జము
130—1	జందుర	జందురు
130—3	భక్తేప	భక్తేప
130—20	చర్చ	చర్చ
132—10	రింపుచిపార	రింపుచిపార
132—12	మిమ్ముల	మిమ్ముల
136—14	ద్యరపయి	ద్యరపయి
139—10	యాచ్ఛణ	యాచ్ఛణ
141—6	దొరపట్టు	దొరపట్టి
	యజ్ఞవేధవ భండము	
142—5	తేజెలు	తేజెలు

వచన-పంక్తి.

తప్పు.

దిస్సు.

145 - 23
 148 - 13
 150 - 7
 152 - 15
 155 - 11
 157 - 25
 160 - 2
 160 - 23
 164 - 12
 167 - 26
 171 - 15
 173 - 12
 176 - 3
 177 - 17
 177 - 25
 179 - 11
 180 - 8
 183 - 1
 187 - 20
 195 - 21
 196 - 24
 196 - 26
 201 - 11
 202 - 4
 205 - 14
 206 - 13
 209 - 26
 210 - 10
 216 - 11
 218 - 14
 227 - 24
 230 - 13
 231 - 26
 232 - 7
 232 - 10

కర్మన
 సర్వబుద్ధి
 యానాది
 జ్ఞాని
 గదురంగనీ
 పతాగ్ని
 శాంత
 గృహ్య
 నస్త్రము
 కేన
 వేదము
 బ్రుతిప్రాతా
 శర్ధ
 గుబ్బరిదల
 దశము
 భోగ
 యేనువయి వెట్టి
 యాశ్వరృత
 సత్యము
 నెఱుగువారలే
 శివుడై
 నుకవి
 భువనము
 చెరురు
 దేవుడై
 యొదనరు
 వరమాత్ము
 యెసంగు
 రోతకానట్టి
 పెంలి
 ధరణీసుర
 వరము
 వృత్తంక
 జీవుం
 విధమె

కర్మన
 సర్వబుద్ధి
 యునాది
 గాని
 గదురంగ వీక
 పత్యాగ్ని
 నాంత
 గుహ్య
 నస్త్రముల
 కేన
 వేదము
 ప్రకృతిప్రాకృతా
 శుద్ధ
 గుబ్బరితల
 వశము
 భోగి
 యేనువయి వెట్టి
 యాశ్వర కృత
 సత్యము
 నెఱుగువారలే
 శివుడై
 నుంగవి
 భువనము
 చేకుఱు
 దేవుడై
 యొదనరు
 పరమాత్ము
 యెసంగు
 రోతకానట్టి
 పెండిలి
 ధరణీసుర
 వరము
 వృత్త్యంక
 జీవుం
 విధమె

పుట-పంక్తి	తప్పు	బిప్పు
233—7	గడ్డుతే	గడ్డుతే
234—6	స్రోతాద్రవ	స్రోతఉద్రవ
235—25	జనున్	జనుల్
236—4	నవినీపన	నలినీపర
236—12	భవజాల	భవజాల
238—12	లేచెసి	లేకచేసి
240—12	సోయ్య	సోయ్య
242—9	వనడాసను	వనడాసను
244—4	చేలు	చేజలు
245—15	దెవెళ	దేవేళ
249—1	డలికాణు	డలికాణు
250—12	వెడి	వెండి
252—16	తె నెమః	తే నమః
254—3	ఫాల	ఫాల
254—10	తెనియు	తేనియు
255—3	చేతాబ్బ	చేతోబ్బ
255—7	వాంచలె	వాంచలె
255—21	సూస్పత	సూస్పత
256—15	రితి	రీతి
257—14	భూకు	భూతేకు
258—28	దిట్ట	దిట్ట
259—4	జమలన్	జనీమలన్
259—24	హరుసి	హరుని
260—2	ముట	ముట్ట
260—29	దెని	దేని
261—28	పుట్టలన్	పుట్టలన్
263—6	దర్శనియ	దర్శనీయ
266—2	స్మృతి	స్మృతి
266—7	శం ర	శంకర
268—9	వాళ	నాళ
269—6	జవ్యాఖ్య	జవాఖ్య
270—2	గితి	గతి
271—6	లేక	వేక
271—7	గొనియెడ	గొనియెద
271—28	ఖాది	ఖాది

పుట-వంక్తి.

273 — 11
 273 — 18
 275 — 10
 277 — 19
 278 — 20
 279 — 9
 279 — 16
 281 — 11
 284 — 6
 285 — 12
 285 — 16
 285 — 25
 286 — 18
 287 — 11
 287 — 25
 288 — 24
 289 — 28
 290 — 3
 291 — 17
 292 — 9
 293 — 20
 294 — 3
 294 — 28
 295 — 9
 295 — 10
 297 — 6
 300 — 7
 304 — 18
 304 — 25
 304 — 27
 305 — 3
 305 — 19
 305 — 23
 306 — 4
 306 — 10
 311 — 13

తప్పు.

రాఖ
 బ్రహ్మీభావ
 కంతుఁడు
 జ్ఞానము
 స్వర
 శ్మత్రు
 మునులార!
 క్రియా
 దంత
 వెద
 ముక్తిది
 వారాణసి
 దామంబు
 నీనెనా
 యత్మ
 చెయ
 పయిటన్
 హారంగు
 స్వీయ
 తెజ
 దీరు
 విఁగక
 గదురు
 మెందు
 గలు
 దెనిన్
 గ్రమ్మ
 కృష్ణా
 నంగి
 ధర్మతర
 నిష్ట
 యొనర్చ
 తములై
 మునందు
 ర్పుధ్వం
 నా నుం

ఒప్పు.

రాఖ్య
 బ్రహ్మీభావ
 కంతుఁడు
 జ్ఞానము
 స్వర
 శ్మత్రు
 మునులారా!
 క్రియా
 దంత
 వేద
 ముక్తిది
 వారాణసి
 దామంబు
 వానెనా
 యత్మ
 చేయ
 పయఁటన్
 హారంగు
 స్వీయ
 తేజ
 దీరు
 విఁగక
 గుదురు
 మొందు
 గలు
 దేనిన్
 గ్రీష్మ
 కృష్ణా
 నంగి
 ధర్మతర
 నికృష్ట
 యొనర్చ
 తములై
 మునునందు
 ర్పుధ్వం
 నానీనుం

294, 592
 MAH viii

పుట-వంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
311—24	కిప్పుడు	కిప్పుడు
312—21	నేవచించు	నేవచించు
313—27	చిత	చిత్త
315—7	దేశ సం	దేశకసం
315—15	—	38 సద్యము క్తి కరక్షేత్రమహిమ
316—23	తోలుట	తోలుట
320—1	యడగన్	యడుగన్
322—28	డిద్దవు	డిద్దవు
323—2	చెసిన	చేసిన
325—27	కెవల	కేవల
326—13	యున్నన్ని	యున్నతెన్ని
328—24	బ్రాణామంబు	బ్రాణామంబు
330—19	మెట్లం	మెట్లు
331—20	అన్యోభావ	అన్యోన్యభావ
333—4	సాద్యము	సాద్యము
333—28	ధినిధి	ధీనిధి
334—24	జిప్పతో	జిప్పలో
338—12	శిసమ	శివసమ
341—13	చేతన్	చేన్
343—22	దెలియడమల	దెలియడమల
344—27	చెడె	చేడె
345—27	నేర్పరింతు	నేర్పరింతు
346—24	వెలిచెట్ట	వెలివెట్టు
347—27	వక్త్రన	వక్త్రన
350—2	బాధించును	బాధించును
350—4	తజంబుచే	తేజంబుచే
350—21	తత్త్వమనీతి	తత్త్వమనీతి
356—10	నివృత్తి	నివృత్తి
360—25	కీరణవాణి	కీరవాణి
366—1	రూపాత్మక	రూపాత్మక
369—11	మురములకు	ములకు
371—11	నిషద్ధ	నిషిద్ధ
373—14	మాంబు	మాంసంబు
375—23	రక్త కృష్ణ	రక్త కృష్ణ